

OPERUM TOMUS PRIMUS

FUCHS

1566

FRANCOFURTI.

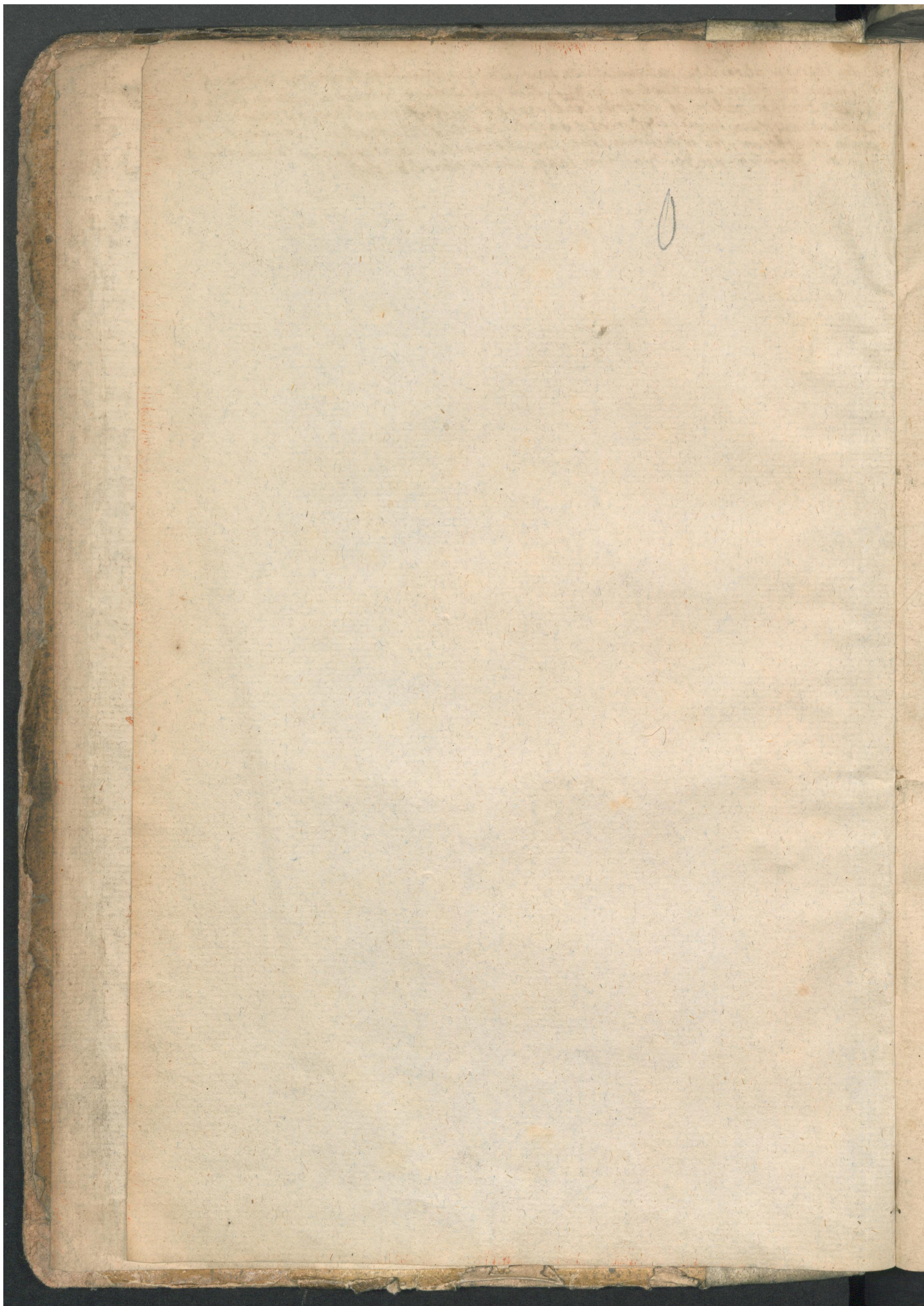

Nicolai Myrepsi alexandrini Medicamentorum opus, in sectiones quadraginta octo digestum, hactenus in
Germania non visum, omnibus tum Medicis tum Seplasiariis mirum in modum utile, à Leon-
harto Fuchsio medico, et Scholae Tubingensis professore publico, è Graeco in latinum
recens conversum, luculentissimisque annotationibus illustratum. Adiecti sunt non solum
rerum et verborum, sed et medicamentorum singulis morbis destinatorum locupletissimi
Index. Basileae per Jo. Oporinum. 1549. Mense Martio. fol.

Operum

LEONHARTI FVCHSII MEDICI ET PHILOSOPHI EXCELLENTISSIMI

Tomus Primus:

Medicamentorum omnium componendi, miscendiq; rationem ac modum, Libris Quatuor, omnibus cùm Medicis tùm Pharmacopœis longè vtilissimis & summè necessarijs, complectens.

QVVM OLIM TRES DVNTAXAT, ET EOS QVIDEM BREVES admodum de componendis ac miscendis medicamentis libros ediderimus, nunc illis vnus adhuc, qui ordine secundus est, & Medicamentarius, vel, vt vulgus medicorum loquitur, Dispensatorium dicitur, accessit. Præparandorum quoq; medicamentorum ratio, quæ in prioribus editionibus omninò desiderabatur, adiecta est. Compositiones deniq; hodie vsitatæ, & quæ in officinis medicorum venales prostant, omnes è fontibus suis petitæ, & ab erroribus multis ac perniciosis purgatæ, ac luculentissimis annotationibus passim illustratæ, hoc in Opere exhibentur.

ADDITA EST APPENDIX AVT APOLOGIA, IN qua criminationibus ac calumnijs Ioannis Placotomi libros hos arrodentis, obiter respondetur.

Item oratio de Vita & Morte autoris, omnium quoq; operum ipsius Catalogum continens. Accessit locuples rerum & verbórum in ijs memorabilium INDEX.

Omnia ab Authore ipso paulò ante mortem recognita, aucta & locupletata.

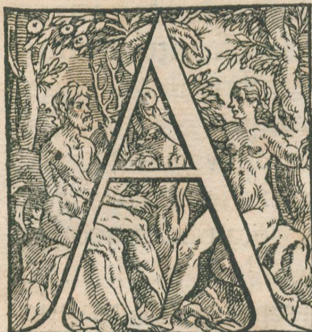
F. i. Niemann M. D. 1880.

Cum gratia & priuilegio ad Decennium.

FRANCOFVRTI AD MOENVM,
Anno M. D. LXVI.

AMPLISSIMIS ATQVE CLARISSIMIS VIRIS PIETATE, PRVdentia, eruditione, & virtute præstantibus, Consulibus ac Senatoribus inclite ac omnium laudatissimæ urbis Noribergæ, Dominis suis perpetua obseruantia colendis, Leonhartus Fuchsius Medicus S P D.

ANNVS iam agitur decimus tertius, Patres amplissimi, postquàm Nicolaum Myrepsum Alexandrinum mea opera in latinum sermonē conuersum, anteaq; à nullo vnquam editum, nomini vestro consecraui. Consilij verò mei hæc planè tum ratio erat. Sperabam hunc autorem plurimū vtilitatis tum medicis, tum eorundē ministris pharmacopœis allaturum, quod maxima pars earū quæ hodie in officinis ipsorum prostant compositionum ab illo descripta sit. Verùm quū paulo pòst animaduerterem pharmacopœorum magnam partem, fortè quod rudiores sint quàm vt quæ illic habentur assequi posint, ad huius autoris lectionem se accommodare satis haud posse, Medicamentarium librum, in quo non tantum Nicolai, sed & aliorum omnium quæ hodie vsurpantur cōpositiones legitimæ, veræ, integræ, & ex ipsis fontibus haustæ & erutæ habentur, cōscripsi, & reliquis tribus quos olim de compositione medicamentorum in communem vsum medicinæ studiosorum edidi, vt inter illos ordine secundus esset, adiunxi. Vt autem facilius tum à medicis, tum à pharmacopœis omnia assequerentur, singulis propemodum rescriptis ac medicamentorum formulis, annotationes luculentas, in quibus tum lectionum varietatem ostendi, tum obscuriores voces disertè explicaui, adijcere volui. Complures quoq; compositiones, quæ in prima editione penitus desiderantur, addidi. Multa denique alia de medicamentorum præparatione, & alijs quibusdam pharmacopœis cognitu summè necessarijs, quæ itidē in priore editione non habētur, inserui, adeo vt vniuersum hoc opus, propter quàm plurimos locos castigatos, auctos, & multifariam locupletatum, quasi recens natum esse videatur. Hunc verò omnem laborem ideo suscepi, vt pharmacopœi tandē haberent Medicamentarium librū, vnde tuto sua medicamenta ac formulas

componere ac struere possent. In confessu enim est hactenus singulos, singulos suos libros ex quorum præscripto sua medicamenta confecerunt, eosq́; non solum corruptos ac mirificè deprauatos, ac monstrosis portentosisq́; vocabulis, quæ superioris seculi barbaries inuexit, miserè fœdatos & cõtaminatos, sed & mutilos habuisse. His libris, conniuentibus interim medicis, earum rerum æquè ac illi imperitis, plurimis annis, nullo prohibente, cõfidenter & perfricta fronte, maximo reipublicæ, & ægrorum, detrimento atq; periculo in vniuersum omnes vsi sunt ad hæc vsq; tempora, quum Valerij Cordi, iuuenis maximè spei, & qui supra ætatem varia rerum cognitione præditus, & non vulgari eruditione ornatus fuit, vestro, ni fallor hortatu & impulsu conscripta, pharmacorum conficiendorum ratio, Dispensatorium vulgò vocant, in publicum typis excusa prodiret. Nam tum reperti sunt, qui priorum temporum infelicitatem deplorantes & agnoscentes, suos medicamentarios libros, in quibus multæ medicamentorum compositiones nulla arte cõstructæ, nullo satis constanti autore inscriptæ, & plerunq; etiã veteratoria fide dimidiatæ inerant, abiecerunt, & è Cordi præscripto formulas suarum officinarum struere cœperunt, & etiamnũ hodie conficiunt. Etsi verò Cordi labor maximam meretur laudem, quod in ea ætate constitutus, & eo tempore quo res herbaria summa caligine obruta fuit, tantum præstare potuerit, tamen quum ei græcum Nicolaum videre haud contigit, aliaq́; nõnulla ætas iuuenilis ipsum plenè assequi prohibuit, operæ precium me facturũ putaui, si etiam post illum Medicamentariũ librum, in quo compositiones omnes integræ, ab ipsisq́; fontibus petitæ, & ab omnibus erroribus repurgatæ haberentur, & cuius normam deinceps pharmacopœi in suis cõponendis ac conficiendis medicamentis sequantur, relictis vulgaribus & ineptis, ac corruptissimis antidotarijs, siue, vt vocant, dispensarijs, cõcinnarem. In quo etiam excudendo, ad euitandos com plures errores, id vnicè à me curatum est, vt ponderum nomina, non notis vt hactenus fieri solitum est, sed integris literis scriberentur, & singula simplicia, medicamentum constituentia, cum suis ponderibus, versum vnicum tantum cõstituerent, ne inter se mista & confusa, negligentia pharmacopœorum, aliqua omitterentur, & compositio ipsa labefacteretur, minusq́; efficax redderetur. Nihil verò dubito quin hic meus labor

Valerij Cordi laus.

labor in varias hominum reprehensiones incurrat. Nam quidam tanquã superuacaneam meã operã damnabunt, quod post doctissimorũ virorum ea de re scripta, ipse etiam aliquid edere voluerim. Quidã etiã culpabunt, quod in aliorũ erratis refutãdis, inq; mea defendẽda sententia immodicus fuerim. Verũ priores nõ satis perspectũ habent, quàm difficilis nec adhuc satis explicata de cõpositione medicamentorũ tractatio, ita vt multorũ industriam ac diligentiã requirat. Posteriores haud intelligunt, quantũ vnius medicamenti simplicis ignorantia, aut falsa interpretatio toti cõpositioni incõmodi afferat. Proinde vt vera retineãtur & asserãtur, illegitima verò eijciantur, omnib: veritatis amantib: acriter contendendũ erit. Quare istorũ hominum iudicia deprauatissima nihil moror. Satis erit si ex hac mea opera ad solidioris medicinæ studiosos vtilitas aliqua perueniat, & hinc pharmacopœi sua medicamenta rectius cõponere discãt. Hos igitur meos qualescunq; labores, magna tamẽ diligentia cõfectos, nomini vestro nuncupare tribus de causis volui. Vna quidem, quod ob maxima vrbis vestræ ornamenta dignos vos iudicẽ, quos agminatim docti suspiciãt, colãt, venerentur, suisq; in scriptis laudibus in cœlũ vsq; euehãt. Nã vt aliqua, obiter saltem, referã, nõne hoc omniũ præstantissimũ est, & quo nullũ aliud maius inueniri potest ornamentũ, quod in vrbe vestra Dei verbũ purè sonat, adeoq; hęc ipsa templũ Dei, & hospitiũ sit Ecclesiæ verè inuocantis ac celebrantis Deum: Quare quũ in ea multi quotidie ad audiendũ Dei verbũ, ad preces, & ad gratiarũ actiones conueniant, fieri nequit, quin Deo curæ sit, & ab ipso seruetur, totaque vestra gubernatio ac respublica salutaris. Rectè enim à Dauide dictum est: Beatus populus cuius dominus Deus est. *Psalm. 144.*
Quod ad docentiũ apud vos cœtũ attinet, nõ profecto postrema laus est vrbis vestræ, quod doctrinam Ecclesiæ semel receptã, inter pericula varia constanter retinuerit syncerã & incorruptã. Et quũ hodie Sacramentariorũ de cœna Dominica error omnib: pijs & vere Christianis summè detestandus recrudescat, & passim per multas grassetur Ecclesias, tamẽ maxima cura & vigilantia tũ vestra, tũ docentiũ factũ est, ne locũ in vrbe vestra vnquã cõsecutus sit. Laudata insuper semper fuit ab omnib: iudiciorũ vrbis vestræ, & gubernationis seueritas atq; iusticia, Senatorũ prudentia, ciuiũ concordia, obedientia, artificum omnis generis singularis industria et dexteritas. Quid

multa? totius ciuitatis εὐταξία, ordo mirabilis, tranquillitas, & modeſtia. Quibus ſanè rebus id conſecuti eſtis, vt vrbs veſtra inter omnes alias Germaniæ noſtræ vrbes hactenus primas tenuerit. Deniq; quum in plerisq; alijs Germaniæ ciuitatibus, & ijs quidem maximis, tantus ſit non ſolum in cibo & potu, atq; veſtitu, alijsq; rebus luxus, vt præ illis aulæ Principum ſordeant, apud vos certè nullo non tempore in omnibus iam dictis ſpectata & commendata frugalitas fuit. Quibus ſanè rebus id conſecuti eſtis, vt multorũ, præſertim bonorum & eruditorum hominũ vobis fauorem & beneuolentiã inſignem cõciliaueritis. Altera cauſa cur hos meos labores vobis inſcripſerim hæc fuit, quod non ignorabam vrbem veſtram totius noſtræ Germaniæ eſſe veluti ſingulare & publicum Emporium, vnde aliarũ ciuitatum Pharmacopœi ſua ſibi comparant medicamenta. Niſi igitur vrbis veſtræ officinę probè medicamentis omnis generis inſtructæ fuerint, profecto calamitas illa non ſolum veſtra, & veſtrorum ciuium erit, imò ad alios etiam, qui inde medicamenta ſua corradunt, dimanabit. Vt autem tales ſint officinæ veſtræ, quales eſſe debent, quatuor ij libri de medicamentorum compoſitionibus, quos nomini veſtro dedico, prȩſtabunt, modò in ijs legendis, ac euoluendis ſeduli fuerint. Tertia cauſa cur vos cenſores & tutores huius mei laboris delegerim hæc fuit, vt veſtri beneficij memoriam recolerem. Nam non excidit mihi, quàm liberales & munificos vos quum Nicolai Myrepſi conuerſionem latinam vobis nuncuparem ergà me exhibueritis. Odio igitur dignus omnium eſſem, ſi non qualicunque hac animi mei ſignificatione gratitudinem meam declararem. Vtinam verò decenti quadam ratione quàm vobis omnibus & reipublicæ veſtræ ex animo benè cupiam, ſignificare poſſem. Deum certè patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti, conditoris mundi, & rerũ omnium conſeruatoris oro & obteſtor, vt ornamenta vrbis veſtræ præclariſsima ſarta, tecta, ſalua & integra, vſq; ad diem aduentus filij ſui bonis omnibus toto pectore expetendam ſeruare ac cuſtodire dignetur, Eccleſiamq; æternam ſemper ſibi in vrbe veſtra colligere, & eiuſdem rempublicam indies florentiorem, ornatiorem, & ampliorem reddere velit. Quod vt fiat, faxit Ieſus ſeruator noſter, qui cum patre, filio, & ſpiritu ſancto ſit benedictus in omne æuum. Amen. Bene valete, Tubingæ ex ædibus noſtris. Calendis Iulij, 1566.

AD TYPOGRAPHOS.

CVVM TANTA HODIE QVORVNDAM TYPOgraphorum sit improbitas & impudentia, vt nostris lucubrationibus haud secus quàm inertes fuci mellificio insidientur, & easdem vix prælũ egressas, magno me herclè eorum qui has primum impresserunt detrimento, denuo excudant, diutius mihi esse silendum non putaui, ne si horum temeritati & audaciæ me non opponerem, id sibi quasi suo quodam iure licere, & impunè etiam deinceps quoties vellet se vsurpare posse sibi omnino persuaderent. Mirari autem principio subit, cur legis naturæ, quæ præcipit ne alteri faciamus, quæ fieri nobis nolimus, prorsus immemores, ita omnem humanum affectum exuerint, vt ijs, à quibus nulla vnquam affecti sunt iniuria, nocere tamen ausint? Ita verò vt faciant stimulis auaritiæ agitantur, & nulla prorsus proximi ratione habita, eò feruntur, quò sordidi lucri cupiditas ipsos rapit. Detestandum profecto hominum genus, vt quos Christianæ charitatis, ac propriæ famæ & existimationis penitus oblitos, auri sacra fames, tanquam cathenis ligatos, quò velit ducat, atq; vt suo commodo alijs incommodent, impellat. Verum præter hoc quod alijs hac ratione nocent, in eo etiam vehementer delinquunt, quod ea quæ ab alijs primum eleganter, & accurata diligentia excusa sunt, peruersa sua & scelerata imitatione ita contaminant atq; conspurcant, vt nulla sit pagina, quæ non multis erroribus redundet. Qua sanè de causa odio omnium digni sunt, quod non solum autoribus librorum, sed & ipsis lectoribus plurimum obsint. Autoribus quidem, quòd eos alienis grauant erroribus: Lectoribus autem, quòd illis scrupos injiciant, vbi aliàs nullus futurus erat. Verum nec hac nocendi ratione contenti sunt, sed eò impudentiæ progrediuntur, vt ea quæ non sine consilio per autores adiecta sunt, prorsus omittant. Quale certè flagitium nuper designauit Lugdunensis ille Typographus, qui hos meos de compositione medicamentorum inscriptos libros, à Ioanne Oporino, optimo & doctissimo viro, elegantissimo charactere, & ampla forma, multis impensis primum impressos, minutissima, & vsui humano parum conuenienti forma, nec etiam integros, sed compluribus resectis, recudere ausus est. Siquidem præter epistolam nuncupatoriam, in qua omnem consilij mei rationem quod in exarandis ijs libris secutus sum, & quod cognoscere lectorem necesse est, accuratè exposui, multa etiam alia prorsus omisit, præsertim vbi Monachos illos ociosos, ac probè saginatos patres, omni tamen doctrina & pietate destitutos me acerbius perstrinxisse, animaduertit. Metuit fortè ne qui totas viduarum ædes deglutire possunt & ipsum deuorent. Sed quæ hæc est impudentia, lucri spe in alieno opere quæ placent ædere, alia verò quæ displicent metu periculi resecare? Imò boni viri officium erat, aut eâ forma qua ab autore scriptum est, & primo publicatum, recudere, aut auaras manus ab eo prorsus abstinere. Quod si igitur lucrum quod ex mutilo & miserè decurato opere sentit gratum & suaue est, faciat vt periculum quoq; quod ex integri operis editione impendere sibi putat, non pertimescat. Proinde vt tandem Lugdunensis illius peruersam imitationem omnium è manibus excuterem, & illius subinde exemplo monitos cæteros quoq; Typographos ab eiusmodi imitationibus absterrerem, denuo excudendos hos meos de Compositione medicamentorum libros multifariam correctos & auctos, maximaq; accessione non solum compositionum, sed & aliarum rerum accessione locupletatos, atq; ab omnibus erroribus repurgatos, cum alijs quamplurimis meis scriptis, Sigismundo Feyrabend, tanquam legitimo horum impressori, tradere volui. Quod reliquum est cæteros omnes Typographos rogo, moneo, & hortor, vt deinceps ea potius quæ suæ fidei ab autoribus librorum commissa sunt ædere, quàm mea ab alijs prius rectè excusa, recudere velint, & ne deinceps hac peruersa ac fraudulenta imitatione, sui ordinis hominibus incõmodare pergant. Quod ni fecerint, non est cur aliud expectent, quàm quod ipsos tanquam falsarios & reipublicæ nocentissimas pestes sim traducturus, omnesq; hortaturus, vt ab eorundem impressionibus veluti adulterinis sibi caueant. Valete Typographi, & nostræ admonitioni patulas aures præbete, ne opus sit vt vestram impudentiam ac sordidam auaritiam toti orbi traducem.

APPENDIX IN QVA CRIMINATIONIBVS AC CALVMNIIS

Ioannis Placotomi obiter respondetur.

ETSI non semel, sed iterum atq; iterum Placotomus priuatim per epistolas aliquot me vt illi respōderem irritauit, & vt cum ipso in arenam descenderem multifariam prouocauit, tamen quum eo tempore in absoluendis meis de Stirpium historia commentarijs totus essem, & haberem quæ tractarem magis seria, non existimaui mihi faciendum esse, vt melioribus post habitis deteriora sectarer, & hominis ineptijs responderem. Et sperabam me herclè mea saltem pacientia id consecuturum vt deinceps taceret, & mihi postea molestus esse desineret. Atqui tantum abfuit vt meo silentio quod sperabam consequerer, vt publicè etiam tribus editis libellis, quanquam pertenuibus, me vt illi responderem acriter vrgere perrexerit. In quorum quidem primo meam de natura & viribus cereuisiæ, in altero de causa continente, vel, vt ipse appellat, coniuncta, sententiam improbauit, in tertio quod commentarios meos de Stirpium historia in Germanicam linguam conuerti reprehendit. Non potuit verò neq; ijs ipsis vt ei responderem efficere, quod videbam in ijs libellis proponi à Placotomo eiusmodi, quæ doctis risum magis mouerent, quàm vt illis quod ipse voluit persuaderent. Quare quum non dubitarem Placotomo etiam aliquando displicitura ea quæ tum fortè incogitanter effutierat, propterea quod candorem haud exiguum præ se ferebant, aut potius mentiebantur, nec illis me vt ipsi responderem induci passus sum. Atq; hac quidem ratione posse fieri putabam, vt ne maiora inter nos certamina de rebus ab ipso non satis cognitis orirentur cauerem. Sed neq; hoc modo hominis lenire vehementiam, & animum vindictæ cupidum, ab instituto retrahere potui. Nam non ita longo post tempore, epistolam quandam plenam conuitijs ad collegas meos, ad quos tamen hæc res nihil pertinebat scripsit, in qua me miseris modis lacerat, & tantum non amarulentissimis suis morsibus conficit. Ex ea planè mihi Placotomi animus certius innotuit, & quam parum philosophicè & humaniter, multoq; minus christianè: quod tamen crimen falsò mihi in altero horum libellorum obiecerat: mecum agat hinc cognoscere cœpi. Vt autem omnes furoris Placotomi causas rectius intelligant, nō pigebit has ordine breuiter commemorare. In libello meo de causa continente inscripto, vt aliorum multorum, ita etiam Placotomi sententiam obiter, & nullis, quod sciam, adiectis conuicijs, improbaui. Hoc ita hominem commouit, vt in libello suo de causa coniuncta dicere ausus fuerit me hoc nomine parum humaniter philosophiceq;, multo minus christianè illum excepisse, & tanquam hostem veritatis publicè proclamasse. Sed quis non videt summam hominis stulticiam, vt qui statim se pro veritatis hoste traduci ab eo existimet, qui ipsius sententiam se non probare dicat? An nō id perpetuo doctis solenne fuit, vt alter ab altero in nōnullis candidè dissentiret? Nemo tamen vnquā fuit, dempto delicatulo illo ac irritabili Placotomo, qui se ꝓpterea pro hoste veritatis traductū esse questus sit, q̄d alius ab ipsius sentētia dissideret. Quàm verò philosophicè ac christianè me exceperit Placotomus, ex procemij, q̄d ad collegas meos transmisit, confutatione, omnibus palàm fiet. Siquidem id tot calumnijs, ac criminationibus farciuit, vt cōmittere haud potuerim: nisi famæ & existimationis meæ nulla habita ratione is quem ille me fingit esse voluissem: quin eas ordine diluerem, & q̄ egregius esset Placotomus

cotomus calumniator ostenderem. Quod vt facerem me non parum mouit, quod non dubitem quin ea quæ priuatim ad collegas meos misit hinc inde sparserit, aut breui sit æditurus. Ne igitur deinceps mihi opus esset peculiari apologia labeculas mihi aspersas, & calumnias falsò ascriptas abstergere ac refutare, malui idipsum nunc obiter, adiecta hac appendice, præstare. Nemo enim est qui mihi suaderet, vt in talibus ineptijs scrupulosius diluendis multas & horas & chartas bonas perderem. Quanquam autem neminem tam peruersum, inuidũ, improbumq́ fore sperabam qui hos meos labores, quos in vsitatis hodie compositionibus, mirum in modum deprauatis ac corruptis, corrigendis publicæ vtilitatis gratia suscepi, esset improbaturus, tamen tanta est huius Placotomi tum temeritas, tum impudentia, vt hoc meum studium quod doctis omnibus gratissimum fuit, ipse non tantum improbare, sed & conuellere, lacerare, calumniosè interpretari, cõuicijs ac maledictis proscindere voluerit, quũ tamen res ipsa clamet, neminem antea ex diligenti Græcorum & Latinorum codicum collatione meliores dedisse compositiones q̃ sint illæ, quæ mea opera in publicum prodierunt. Proinde quũ Placotomus mihi non ferendas in suo proœmio labeculas asperserit, cõmittere nec debui, nec potui, quin pro asserenda mea innocentia & existimatione, illi obiter saltem responderem, & calumnias, quas in me sanè multas, euomuit diluerem. Ad eas igitur singulas iam ordine respondebo. Principio in epistola ad collegas meos scripta, q̃d Valerium Cordum, iuuenem de medicina optimè meritum, iam vita defunctum, indignis modis flagellem, falsò & mendaciter me accusat. Nam si quis totum hunc meum perlegat librum, tamen aliud de Cordo me dixisse nihil inueniet, quàm quod aliquoties ipsius sententiam improbauerim, adeoq́ illum errasse scripserim. Id Placotomo est flagellare, nempe à Cordi sententia discedere, & lectionem quam ille in suo medicamentario libro siue Dispensatorio secutus est non probare, quanq́ nunquam non eius rei causæ ac rationes additæ sunt. Sed quis sanæ mentis vnquam fuit, qui ab alio candidè dissentire, interpretaretur flagellare, præter vnum Placotomum, qui dissentientem à se æquo animo ferre neminem potest? Quam Cordum autem amauerim semper, & ipse vicissim me, multi qui etiamnum viuunt, inter quos est Stephanus Hasius, Balthasarus Brauchius, vterq́ medicinæ Doctor, olim discipuli mei, probè norunt. His enim constat, quod illum non semel, sed iterum atq́ iterum à Vuitenberga vt me amicitiæ ergò inuiseret Tubingam profectum esse. Extat quoque de Cordo alicubi meum honorificum admodum testimonium, vt cur illum flagellarem nullæ mihi fuere causæ. Quod verò eius iam vita defuncti errores aliquot indicarim & detexerim, id nullo prorsus ipsius odio, sed amore potius veritatis factum est, vt qui manibus etiam eius bene cupiam, quibus haud dubie, si illis aliquis inesset sensus, hoc meum institutum etiam probaretur, tantum abest vt Placotomi more impacienter ferrent. Quum enim multorum pharmacopœorum manibus eius teratur Dispensatorium, siquidem propemodum omnes ex ipsius præscripto compositiones suas conficiant, officij mei ratio, vt qui emendatas, & ab erroribus repurgatas compositiones vsitatas exhibere studebã, postulabat, vt si quos Cordus admiserat errores, quum iam mortuus eos reuocare ipse non posset, indicarem, ne imperiti ac rudes magna ex parte Germaniæ nostræ pharmacopœi, hos in struendis suis cõpositionibus sectarentur. Et quid mirũ Cordum adhuc iuuenem, adeoq́ exigua rerũ experientia instructum, Græcisq́, præsertim Nicolai Myrepsici, codicibus destitutũ, interdum à vero deuiasse? quum non raro ætate iam cõfectis, ac exemplariorũ copia adiutis idipsum etiam eueniat? Quare opus nõ erat vt hoc nomine q̃d Cordum aliquando errasse dixeram mihi tantopere stomacharet Placotomus, Cur nõ potius Matthiolo irascitur, qui Cordi

Calumnia prima.

Dispen-

Dispensatorium multis erratis refertum esse scribit? Sed placuit Placotomo vt in meis tantum scriptis censendis esset oculatus. Pergit in epistola sua Placo-

Calumnia altera.

tomus, ac me non pauca pudenda errata cõmisisse, ac nugas aniles pro veris rationibus produxisse inquit. At quàm verè ista dixerit, in progressu huius appendicis ostendam. Nunc quæ sint procœmij ipsius capita, in quibus sibi potis-

Calumnia tertia.

,, simum notandus videor, percensebo. Primum me notat quod in hoc opere ali-
,, quoties à prius editis diuersa, & quod longè turpissimum est, planè pugnantia
,, tradam. Nam prius me docuisse ait, granũ esse minimum pondus, & viginti
,, grana constituere scrupulum, hîc verò viginti quatuor grana scrupulum æqua-
,, re statuam. Hinc autem statim insignis se hominis tum improbitas, tum stultícia prodit. Improbitas quidem, quod in me reprehendit, quod nullo non seculo ab omnibus probatum fuit. Nam quis vnquam Augustino, aut alijs viris doctrina & eruditione claris vitio vertit, quod ea quæ nondum satis confirmato iudicio, aut incogitanter effuderant, recantarint? Stulticia, quod omnibus notissimũ, & à laudatissimis viris laudatum vnicè prouerbium, δευτέρας φροντίδας εἶναι σοφωτέρας, ignorat. Minimè profecto turpe est hoc corrigere, quod antea parum rectè exciderat, quin id potius omnium longè turpissimum est, hoc quod aliquando falsò statuisti, pertinaciter velle deinceps tueri, nec, monitus etiam ab alijs, errorem agnoscere. Proinde non sine magna impudentia Placotomus reprehendere ausus est quod falsam opinionem, quam olim, quorundam autoritate motus, secutus sum, in altera editione correxerim ac mutauerim? Quid enim mirum, si quod summis & præclarissimis contingit ingenijs, vt temporis progressu plura inueniant ac examinent diligentius, id mihi quoq; accidisse? Quum enim me parum rectè de scrupulo olim censuisse animaduerterem, non puduit me candidè fateri errorem, & hunc quoq; firmissimis refutare rationibus, ratus me plus laudis apud cordatos viros ex agnita veritate consecuturum, quàm si falsam sententiam pertinaciter defendendo prioribus consentanea dixissem. Placotomum igitur parum prudentem, & omni iudicio destitutum esse ex eo palàm fit, quod falsam etiam sententiam, ne sibi quis pugnantia dicere videatur, pertinaciter tuendam ac propugnandam esse censeat. Pergit inquiens,

Calumnia quarta.

,, antea docuit ad vnam libram mellis, aut sacchari vncias tres specierum accipi-
,, endas esse, hîc verò triplum mellis, aut sacchari ad species satis esse aliquoties ex
,, Cordo monet. Quis est verò tam cæcus, qui hoc etiam in loco non videat, Placotomum esse insignem calumniatorem, quandoquidem de industria damnet, quod nullam planè damnationem meretur? Constat enim omnibus me cap. 5. libri huius Operis duplicem referre de mellis aut sacchari cõmistione opinionem, vnam eorũ quæ quadruplum, quam quidem improbo: alteram eorum quæ triplum tantum mellis ad species adijciunt, quam tanquã meliorem, probo. Quid igitur mirum, si Cordi etiam meliorem hac in parte sententiã sectantis iudicium approbauerim? Nihil enim vererer, pueri etiam rectè monentis, sequi consilia. Quod autem in prima editione vncias tres adijciendas esse statuerim, id non simpliciter feci, sed collatione ad eos pharmacopœos qui minus accipiunt, consultius esse innuens tres specierum vncias, quàm pauciores adijcere, vt patet legenti cap. 6. libri secundi. Progreditur Placotomus dicens: alibi

Calumnia quinta.

,, cum Hippocrate docet corpora antequam purgentur præparanda esse, hîc con-
,, tra in quodam medicamine purgante scribit ante eius vsum non opus esse ægri
,, vt præparentur medicamentis. Etsi verò nihil dubito hoc quoq; in loco Placotomum antiquum retinere, & ea quæ dixi malitiosè interpretari, tamen quod medicamentum purgans innuat ante cuius vsum non opus esse vt æger medicamentis præparetur scripserim, scire in præsentia non possum. Nemo autem credat si quid tale à me dictum sit, quin motus ratione dixerim. Fuit fortè eius-

modi

modi medicamentum, cuius compositio ex vehementibus atque è longinquo trahentibus medicamentis simplicibus haud constat: aut bilem educens medicamentum, quam præparatione perinde atque crassos humores nõ egere notum est. Consilio autem locũ non expressit, vt collegis meis fucum faceret, & vt suis nugis fidem adhiberent hac ratione, loco nimirum non indicato, illis persuaderet. Post hæc subijcit Placotomus. In libris suis de curandis morbis præcipit vsum pilularum cochiarum, hîc vix iumentis tuto eas exhibere posse affirmat. Hæc quidem prioribus similis est calumnia, qua iterum malicioséin alienum ea quæ dixi sensum detorquet. Nã quæ ego priuatim de Coccijs catapotijs à Rhaze descriptis, & eorundem maximè exhibitionis quod ab eo præscribitur pondere, disertè dixi, hæc promiscuè ad reliqua quoque eodem nomine appellata catapotia refert. Nam quis est qui de Coccijs Rhazis, quod ipse præcipit, drachmas duas vna vice deuorandas exhibere auderet? Et quid mirum Rhazem, Empirica magis quàm rationali doctrina imbutum, talia medicamenta literis mandasse, quæ vix tuto iumentis, vt dixi, exhiberi possint? Nõ igitur prorsus omnium Cocciorũ vsum, quod sycophanta Placotomus mihi falsò affingit, improbaui, sed Rhazis, præsertim si eo quod ipse præscribit pondere, sumpta fuerint. Nicolai autem Myrepsi potius, tanquã minus validis, ac correctioribus vtendum esse Coccijs censui, & etiamnũ censeo. Sed alias calumnias audiamus. Alibi, inquit ille, Camphorã inter frigida numerat, in hoc verò libro, & rectè quidem, calidam esse scribit. Ita subinde ex eodem ore calidum & frigidum efflat. Si rectè, quod fateris, calidam esse Caphuram scribo Placotome, cur igitur reprehendis, si quod verum est affirmo? Nulla mehercle alia de causa, quàm quod sycophantam te esse omnibus palàm declares. An nõ præstat agnoscere errorem, adeoque vt tu sycophanticè interpretaris, calidum & frigidum ex eodem efflare, quàm veritati, idem perpetuò dicendo, aduersari? Vel vt planè cauillationem hanc in te detorqueam, nonne melius est ex eo quo antea falsum efflasti ore, nunc veritatem, quàm ex eodem ore, vt tu soles, perpetuò meras calumnias, & aperta mendacia efflare? Vt profectò impudentissimum istud os tuum merito pestilenti barathro, è quo nunquam non nisi lethales ac virulentissimæ exhalantur, auræ comparari possit. Quòd Caphuram olim inter frigida numeraui, id factum est, quòd ita primum à preceptoribus meis didicerã, & quòd idipsum vnanimi consensu recentiores medicos tradere compertum haberem, quorum autoritatem contemnere tum mihi religio erat. Verum quum tandem cognouissem illis Caphuræ naturam non fuisse satis perspectã, & ipse Caphuram qua hodie vtimur bituminis esse genus didicissem, relicta priori & à veritate abhorrente sententia, meliorẽ amplexus sum, & calidam esse Caphuram dixi. Quare quum veritatis ratio plus apud me valuit quàm errantium multitudo, eram hoc nomine Placotomo, tanquam veritatis amans, laudandus potius quàm notandus. Sed si hoc fecisset, calumniatoris nomen, quo vnicè delectatur, amisisset. Subnectit aliam calumniam inquiens. Item in hoc ipso etiam Opere sibi quandoque contrarius est, in annotationibus enim cuiusdam antidoti ita scribit. Nos græci codicis fidem secuti sumus, quam pluris facimus quàm latinorum codicum consensum. In alio loco scribit lectionem autem hanc esse legitimam & veram omnes Nicolai codices testantur. Hic certè pluris facit consensum Latinorum exemplariorum, quàm Græci codicis. In quodam loco haud obscurè significat ex latino licere aliquid adijcere compositionibus. In alio rursus id improbare videtur. Hæc ille. Neminem autem esse arbitror, qui hinc non cognoscat, quàm omnia mea dicta in calumniam rapiat Placotomus. Siquidem constat eos qui in Græcorum monimentis enarrandis sudant, & in eorundem locorum explicatione versantur, sæpenumero cogi, vt etiam

Calumnia sexta.

Calumnia septima.

Calumnia octaua.

ad latinos

ad latinos interpretum veterum codices recurrant ac respiciant. Quos quum diligenter expendunt, accidit vt interdum eorundem consensum pluris, præsertim quando in græcis mendosa esse lectio videtur, quàm græci codicis fidem faciant. Contra vbi rationibus accedentibus græci codicis lectio rectè habere videtur, ibi planè vnius ipsius fidem pluris, quàm multorum codicum latinorum, faciunt. Quum itaq; idem mihi in Nicolai Myrepsi compositionibus corrigendis, ac pristino nitori restituendis faciendum fuerat, quid mirum si interdum legitimam vnius græci exemplaris lectionem prætulerim multorum aliorum latinorum: & contra multorũ rursus latinorum, rectam lectionem ostendentium, fidem, & consensum, græco codici deprauato antepo suerim? Placotomus autem qui ad placentas secandas multo quàm ad deprauatos veterum locos emendandos aptior est, horum nihil intelligit, aut si intelligit, de industria certè calumniosè interpretatur. Verùm quæ hactenus commemorauimus, præ ijs quæ sequuntur lusum fuisse dices, ita enim mox subijcit. Fuchsius pleraq; ab

Calumnia nona.

„ alijs sumpsit, quod non culpandum si candidè fieret. Sunt enim doctorum virorum labores tanquam apicularum operæ communes. Verùm quoniam sibi aliorum inuenta arrogat, ac pro Fuchsio fucum agit, vnde Fucius vel Fucus potius quàm Fuchsius dici possit, & apibus malam gratiam refert, merito reprehensionem incurrit. Si Syluius & Cordus sua repeterent, opus ipsius simile capiti alopecia vel ophiasi laboranti futurum esset, & nihil ferè præter conuitia restaret. Nihilominus nullam tamen honorificam mentionem Syluij, viri doctissimi, facit. Cordum verò contemnit, & ex professo persequitur, contra exempla aliorum Medicorum præstantissimorum, maximè horum ipsorum, imò contra sua ipsius scripta, quod admodum indecorum est. Scribit enim se semper in suis lucubrationibus, aut saltem in præfationibus honorificam facere mentionem illorum nominatim quorum scriptis adiutus sit. Eos verò qui obscuriores sunt, aut minus rectè sensisse videntur candidè interpretari, & honestis rationibus excusare. Hæc à veritate alienissima esse, vel ex vno atq; altero folio secundi libri patet. Syluius apertè fatetur sua de ponderibus scripta meliora & auctiora esse reddita lectione Georgij Agricolæ, Medici in hac parte doctissimi ac diligentissimi. Idem Cordum fecisse sæpe audiuimus. Ac mirari satis nequeo, quæ dementia Fuchsium Germanum virum, alioqui multis nominibus suspiciendum cœperit, vt seipsum conuiciando adeò deformet, ac multos bonos viros ad maledicendũ suis maledictis irritet efficiatq;, vt præter naturam suam vitio tam tetro sese contaminent, atq; affectibus indulgeant. Quis quæso præter Fuchsium illam conuiciandi licentiam in Scholam medicorum inuexit? Ostende vnum authorem, in quo tot conuitia, tot maledicta reperiantur? Hactenus bona fide, atqui non sine maximo tædio, Placotomi furores recensui, vnde liquido omnibus apparet, quàm mendaciter hucusq; à me petierit, vt cum illo placidè ac modestè de rebus inter nos controuersis conferam. Nam si serio id à me postulasset, in hæc conuitia, quæ mihi stomachum motura ignorare non potuit, haud prorupisset. Quis enim vir cordatus, & honesti amans, cum tam maledico conuitiatore placidè conferre animum induceret? Quod autem ad huius sycophantæ conuitia diluenda spectat, iniuriam mihi primum facit, quod ait mihi aliorum inuenta arrogare. Siquidẽ nullius hominis inuentum proferre, sat scio, poterit, quod mihi impudenter arrogauerim. In secundo quidem libro in quo bona fide recito autorum compositiones, præter paucas quasdam, & annotationes quas subieci, nihil est quod mihi arrogare potuerim, hincq; adeò est quod passim singulis compositionibus suos autores adscripserim, nullamq; mihi quæ ab alio composita esset vindicarim. Quare non erat cur sycophanta ille me Fucium aut Fucum, potius quàm Fuchsium dici posse scriberet,

beret, quum quod fuci facere solent furtim nihil sustulerim, sed aliorum mellificia pristino loco restituere conatus sim. Quin hoc magis faciendum erat Placotomo, vt se deinceps Phaulostomon, id est, maledicum, conuiciatorem, & obtrectatorem appellaret, quum præter conuitia, maledicta, & criminationes ex fœdissimo ore nihil efflet. Iacobi Syluij nullam in ijs libris facere mentionem potui, quod ex eo nullam mutuatus sim compositionem. Quàm honorificè autem aliàs semper de hoc viro & senserim & dixerim, norunt omnes qui publicè me docentem aut aliàs de eo loquentem audiuerunt. Cordus quod suum est ex hoc meo opere repetere nequit. Nam compositiones quas vterque referimus easdem, aliorum sunt, haud nostræ. Eundem neque contemno, neque ex professo persequor, sed tantum vbi ab eius sententia dissentio, candide & citra conuitia indico. Hoc si alium est contemnere, & ex professo persequi, vt maliciosè interpretatur Phaulostomos, nemo deinceps ab altero sine contemptus aut odij suspitione dissentire audebit. Quod conuiciando meipsum deformarim, & multos bonos viros ad maledicendũ meis maledictis irritarim, figmentum est Phaulostomo dignum. Si enim vnquam conuitijs vsus sum, in eo fortè libello cui Cornarius furens titulus erat, factum fuisse concedam oportet. Atqui vt id facerem, Cornarius contumeliosissimo suo scripto mihi occasionem dedisse omnibus notum est. Pœnituit autem me non semel, quod furori hominis tum non cesserim, quod facturus haud dubiè eram nisi feruor ætatis aliud suasisset. Calumnia præterea manifesta est, quod conuiciandi licentiam me in scholam medicorum inuexisse ait. Non enim conuiciari, sed de aliorum scriptis rectè iudicandi libertatem in Scholam medicorum cum Leoniceno, Manardo, & alijs quibusdam doctis viris inuexi. Nam ante meorum paradoxorum editionem, nihil erat à quouis absurdissimè etiam, & falsissimè dictum, aut pronunciatum, quod in dubium ab vllo vocabatur, sed omnia nullo delectu adhibito pro veris & optimis arripiebantur. Aliorum igitur errores detegere, & explodere, Phaulostomo est conuitiari. Quod deinde à me petit vt ostendam illi autorem in quo tot conuitia, ac maledicta reperiantur ac in meis scriptis, ipsum profecto Phaulostomum proferam, in cuius vnico hoc prooemio plura sunt per Apollinem conuitia, & maledicta, quàm in omnibus ferè meis libris. Sed fac mihi etiam interdum vnum atque alterum excidisse conuicium, quod accidisse in prioribus meis scriptis non prorsus inficias ire possum, an propterea vni mihi hoc exprobrandum fuit à Phaulostomo quod mihi cum multis commune fuit nec deessent qui ea de causa me magis reprehendendi ipsi fuerant. An non Syluius, Phaulostomi etiam iudicio, vir omni laude dignus, & eruditione celebris, Galeni amore motus ita conuitijs in eo libello quem aduersus Andream Vesalium, de re tamen medica, & arte secandi humana corpora optimè meritum, scripsit, indulsit, vt interdum in vnius calumniæ depulsione plus sit conuitiorum, quàm in omnibus meis scriptis, Cornarium furentem semper excipio? Cur igitur hunc non induxisse in scholam medicorum conuiciandi licentiam Phaulostomos pronunciat? Quod nemo à me dictum putet quasi Syluio, viro doctissimo & de nostris studijs præclarè merito, hoc nomine notam inurere, aut inuidiam conciliare cupiam, sed tantum vt Phaulostomi impudentiam retundam, & iudicij prauitatem detegam. Sed de huius calumniæ amolitione satis. Subnectit decimam. Non autem, inquit, omnino excusatum volo Cordum, homo fuit, humanum est errare, maximè iuuenem tyronem. Veteranum verò, præsertim aliorum scriptorum censorem hallucinari est valdè turpe. Fuchsius debebat sua prius castigare scripta, & næuos ex ijs satis grandes tollere, quàm de aliorum lucubrationibus tam rigidam & acerbam censuram agere.

Margin notes: φαυλόστομος. — *Calumnia decima.*

» Qui post alios in publicum emittit scriptum haud obscurè præ se fert sibi ab alijs » non satis fieri, se perfectius aliquid editurum, quàm ab alijs factum est, quod » Fuchsius quidem gloriosè pollicetur, sed nequaquã præstat, etiamsi Galenum » plus quàm viginti quatuor annis publicè priuatimq́; enarrauit. Hæc Phaulostomus. Si non omnino excusatum vult Cordum, adeoq́; illum interdum errasse fatetur, cur igitur tantoperè ringitur, ac indignatur, quod errores hos candidè, & nullo facto conuitio indicarim? Veteranũ autem interdum errare turpe esse non arbitror, modo errorem agnoscat, & eundem pertinaciter non defendat. Veniam etiam meretur vbi in ijs rebus errat, quæ propter suam difficultatem nondum satis sunt explicatæ, vt est simplicium, & compositorum medicamentorum tractatio, quæ in hodiernum vsq; diem pristinum nitorem nondum est consecuta. Mirum autem est si nullos næuos præter hos quos ipse recensuit in hoc meo opere inuenit, cur castigationem à me exigat? Nullius enim momenti sunt, aut potius meræ calumniæ, vt partim ostendimus, & partim in sequentibus monstrabimus. Rigidam & acerbam censuram hanc meam quæ lectionem tantum aliorum improbat quare appellare ausus sit, non video, nisi quod omnia mea tum dicta, tum facta, Phaulostomos ille arrodere & malitiosè interpretari semel constituerit. Mea nec gloriosè, nec ambitiosè prædicaui, sed simpliciter quid effecerim ostendi. Quid præstiterim, aliorum, non Phaulostomi, vtpote qui obesis admodum naribus est, & fœnum in cornu habet, iudicium esto. Hoc verè affirmare possum, me in Nicolai Myrepsici compositionibus emendandis plus omnibus alijs præstitisse, quod vnus hactenus græcum illum viderim. Gallenum vt enarrem, & qua diligentia ipsius scripta explicem, norunt qui mea scripta legunt, & me docentem audiunt. Placotomum me posse in hoc autore multa docere, nihil dubito. Sed pergamus. Confundit, ait ille,

Calumnia XI.

» pharmacopœam cum doctrina medicorum, nec alterum ab altero probè distin- » guit. Quod vir doctissimus Iacobus Syluius improbat, nec immeritò, res enim » ipsa loquitur artes non confundendas, sed rectè distinguendas esse. Idem & no- » tissimum dictum, qui benè distinguit, benè docet, ostendit. Valdè ergò incom- » moda & reprehensione digna est artium confusio. Pharmacopœo satis est scire » quo pacto medicamina eligantur, præparentur, formentur, & ritè componan- » tur, misceantur, & asseruentur. Medicus facultates medicamentorum & legiti- » mum vsum teneat oportet. Fuchsius neutri satisfacit. In primo libro vsq; ad » XXII. caput pauca Medico profutura docet, neq; enim vt Medici interest sci- » re simplicia explicat, sed tantum nomenclaturas, & quæ partes simplicium in » vsu sunt ostendit, & temperamenta, aliquando tantum attingit, non quo quid » gradu calefaciat, vel frigefaciat. Hæc calumniator. Vnde omnibus liquidò apparet, ipsum neq; cerebrum, neq; mentem habere. Tam ridicula enim sunt quæ affert, vt ad ea dignè ridenda decem Democriti haud sufficerent. Principio nanq; Iacobo Syluio, optimo viro, iniuriam facit, quod pharmacopœam illum ad doctrinam medicorum non attinere scripsisse ait, quum diuersum clamitent libri quos ille de componendi ratione quatuor, sanè doctissimos, scripsit. Et doctis omnibus constat, Galenum non hoc tantum in medico requirere vt medicamentorum facultates, & horum legitimum vsum teneat, sed etiam, vt quæ inter hæc sint optima, quomodo præparanda, construenda, rectè componenda, miscenda, & asseruanda sint probè sciat. Hoc nanq; olim ipsorum medicorum, non pharmacopœorum opus & officium fuit. Hinc est quod Galenus non cõtentus fuerit librum de medicamentorũ simplicium facultatib: scripsisse, sed adiecit duos alios, quos de compositione medicamentorum inscripsit. Quoties ipse in suis monumentis medicos hortatur, vt rectè componere medicamen-

dicamenta discant? Et dicat nobis Phaulostomus, quo modo legitimè vti medicamento composito aliquis posit, qui ignoret num ad eam compositionem optima selecta simplicia, an probè præparata, an ritè cōposita, & inter se mista sint? nisi fortè Phaulostomi exemplo suam existimationē, & ægri salutem vniuersam in manibus indoctissimi pharmacopœi esse velit. Porrò veteres, prudentes & doctissimi viri, id munus ad se pertinere putantes, ægrorum suorum salutem, secus atq; hodie fit, pharmacopœorum fidei credere noluerunt. Odio igitur omnium dignus est Phaulostomus, qui contra veterum, & optimorum medicorum sententiam pharmacopœam à medicorum doctrina distinguere conatur. Nam demus ei vt medicamentorum compositio tantum ad eos pertineat, qui hodie pharmacopœi nominantur, qua ratione medicus num hæc ipsa ab eis ritè sint composita cognoscat, nisi ipse etiam hæc omnia quæ ad componendi artem spectant probè teneat? Quod subijcit me in primo libro pauca medico profutura docuisse, huc profectò spectat, q̀ homo omnis methodi ignarus, arbitratur me simplicium medicamentorum facultates, eorumq; in calefaciendo vel refrigerando ordines commemorare debuisse, quum tamen id meum non erat consilium, sed tantum id indicare, quæ simplicia nostræ ætatis tum medici, tum pharmacopœi, quorum illi in struendis compositis, ac simplicibus quoq; colligendis medicamentis opera vtuntur, maximè vsurparent. Nam eorundem facultates, & quicquid ad vniuersam ipsorum historiam attinet, copiosè in ijs commentarijs quos de stirpium historia inscripsimus, & in tres digessimus tomos, prosequuti sumus, hincq; adeò ad hos ipsos lectorem non rarò ablegauimus. Ita Phaulostomus semper aliam ex alia calumniam nectit, & se ex pestilenti suo ore nihil nisi calumnias, ac pueriles omniumq; risu dignas nugas euomere posse pulchrè declarat. Progreditur calumniando inquiens. Sæpius *Calumnia*
" eadem non sine tedio & stomacho lectorum præter necessitatem vllam repetit, *XII.*
" tantum vt opus magnitudine non rerum doctrina crescat, fortasse vt typographo carius obtrudi posit, quo inde maiorem quæstum faciat. Et vt alia taceam exempla quoties repetit Rha veterum siue Rhaponticum non esse nostrum illud Rha barbarum, & pro illo nostrum Rhaponticum accipi debere. Item Eupatorium Mesues esse Ageraton, si Dijs placet. Quoties refert se huius vel illius plantę effigiem in opere suo de stirpibus posuisse. Hęc Phaulostomi est XII. & minimè leuis calumnia, è qua nemo non videt, nihil restare, quàm vt os illud impudentissimum nihil nisi conuicia & calumnias effutiens, fimo, & quidem humano, quod familiaritatis fortè ratione in obturando efficacius erit, occludatur. Quod enim inquit me nonnulla ideò toties repetere vt typographo carius Opus hoc venderem, apertum est mendacium, quod à conuiciatore alio, cuius Phaulostomos ille ouum est, quem ne cum laruis luctari videar, nominare nolo, didicit. Quod verò toties de Rha veterū monuerim, necessitate compulsus feci. Quum enim vulgata exemplaria è quibus hodie sua pharmacopœi componunt medicamenta, imò etiam gręcus Nicolai codex interdum pro Rha pontico Rha barbarum nostrate substituant, committere nec debui, nec potui, quin passim eius erroris commonefacerem lectorem, ne temerè vnum pro altero vsurparet. Quod sanè consiliū nemo æquus rerum iudex improbare poterit. Quoties enim Galenus, & alij scriptores eadem docent, & repetunt, nulla alia de causa, quàm vt illorum memoriam refricent, & animis legentium fortius imprimant. Quod quum illis nunquam à quouis bono & docto sit vitio datum, cur in me reprehenderet Phaulostomus nullam planè occasionem habuit. Sed placuit illi, vt calumniatorem decet, omnia deprauare. Quod igitur Phaulostomo meum consilium haud probatur, non est cur aliquis miretur. Si enim

quod bonum ac laudabile est ab eo probaretur, nominis sui rationi parum respondèret. Non probari sibi quod Eupatorium Mesues statuam esse Dioscoridis Ageraton, mirum non est. Secus enim à suo magistro, quem ἀναμάρτητον esse iudicat, edoctus est, vt qui illud potius esse Gratiolam ei inculcauit. Nam eo esse sensu præditum Phaulostomū, vt id quod semel didicit, etiamsi falsissimum est, nunquam dediscere aut eius obliuisci velit, ex ijs quæ hactenus diximus satis constare arbitror. Quod autem Eupatorium Mesues sit Dioscoridis Ageratum, primo nostrorum de stirpium historia cōmentariorum tomo docuimus, quos ideò cito, vt Phaulostomo magis stomachum moueant, qui reprehendit quod toties eorundem mentionem fecerim. Quanquā non ostentationis causa hos nominauerim, sed vt imperitioribus pharmacopœis ac medicis hac ratione consulerem, & ad agnoscendas herbas illis parum cognitas quasi viam struerem. Sed audiamus vltra conuiciantem Phaulostomon. Est, ait, magis

Calumnia XIII.

,, inuectiuum quàm didacticum, magis Rhetoricum, vel potius Sophisticum
,, q̄ dialecticum scriptum. In docendo enim seruatur illud Horatij præceptum:
,, Quicquid præcipies esto breuis, vt cito dicta. Percipiant animi dociles, tene-
,, antq; fideles. Est enim veri doctoris munus ita rem explicare, vt cito percipia-
,, tur, & diu retineri queat. Fuchsius in aduersarium inuehitur, & de lana sæpe ri-
,, xatur caprina, vnde medicinæ tyrones turbantur, pharmacopœi implicantur,
,, & tanquam è labyrintho sese extricare nequeunt. Nihilominus gloriatur se
,, omnia perspicuè & breuiter perstringere. Quis non videt sycophantam illum nihil in hoc meo opere relinquere, quod non suo fœdo & immundo contactu, more Harpiarum ac venenato aspectu & halitu instar Basilisci contaminet, inficiat, & intoxicet. Nam inuectiuum scriptum appellat, in quo, semotis omnibus conuitijs alienæ à veritate sententiæ improbantur. Cum Sophistica, quam perpetuo odio sum prosecutus maximo, nihil mihi vnquam commune fuit. Horatij præceptum an in meis scriptis seruarim, sciunt qui ista legere dignati sunt. Vtinam verò illud parcius obseruassem, & pleraq; copiosius explicassem, ita enim nunc opus haud esset multa illorum retexere, & auctiora reddere. Qua verò in ijs vsus sim perspicuitate, iudicent boni & eruditi, non improbus conuitiator ille, mali corui malum ouum. An de re nihili disputationes inutiles vnquam instituerim, itidem ad eruditorum refero iudicium, vt qui de me ambitiosè loqui nec velim, nec debeam. Pharmacopœos pleraq; non posse assequi, facilè Placostomo concesserim. Sed si expendat me non tantum illos docendos suscepisse, verumetiam medicos non satis rerum cognitione instructos, non habebit quod reprehendat, nisi Phaulostomos esse pergat. Decimam quartam calumniā hanc subiecit. Est etiam, inquit, non semel ambiguus & inconstans.

Calumnia XIIII.

,, In quibusdam enim locis consensu communium codicum, in alijs verò suo græ-
,, co scripto codici innititur: quum latini codices sæpe varient, & manci sint, græ-
,, cus non raro mutilus & mendosus sit. Quando igitur vel illis, vel huic assenti-
,, endum sit, non definit, sed pro suo arbitratu sine regula pronunciat. Nunc pro-
,, bat cordi sententiam, sed tectè nunc improbat, verùm apertè non sine contu-
,, melia ipsius. Adeò vt parum certi habere videatur, quod ijs qui absq; methodo
,, in particularibus progrediuntur, & affectu magis quàm iudicio feruntur vsu-
,, uenire solet. Ridiculum etiam est, quod Scillam & fructibus, & radicibus an-
,, numerat. Hactenus Phaulostomos. Quod ad codicum tum græcorum, tum latinorum fidem attinet, non est cur nunc illi verbū reponamus, quum idipsum in octauæ calumniæ depulsione abundè præstiterim. Mendacium autem est apertum, quod me non definire vtri sit assentiendum ait. Siquidem nunquam non vtrius verior sit lectio annotaui, eiusq; rei rationes passim adieci, nec quicquam

quam temerè pronunciaui. Cordi opinionem vbi rectè sentit, vt probarem veritatis respectus mihi persuasit. Idem rursus vbi minus rectè censet, vt ab eius sententia discederem me compulit. Quid verò ineptius & magis ridiculum dici potuisset, quàm quod ille inquit me apertè Cordi sententiam sine ipsius contumelia haud improbasse? Si enim contumelia, vt sciunt latinæ linguæ periti, iniuria durior & asperior est, quomodo is qui alterius non rectè sentientis opinionem improbat, illum contumelia onerare potest? quum iure faciat vt malè sentientis opinionem declinet & ipse, & vt alij idem faciant moneat. Porrò quod Scillam fructibus annumeratam esse repræhendit, rectè facit. Atq; hoc nomine nobis laudandus venit, quod tandem veritatem vnicam hanc saltem dixerit, & esse calumniator desierit. Scilla enim nullum profert fructum, cuius gratia locum inter fructus habere debeat. Quod autem inter fructus à me numerata sit, id errore quodam factum esse fateor, vt qui me in seminum fortè capite esse ratus illum incogitanter inseruerim, quo sanè in capite ipsi locus futurus erat commodissimus, quandoquidem Dioscorides eius seminis vsum in medicina aliquem esse literis mandauerit. Pergit Phaulostomus inquiens. *Calumnia XV.*
Non ostendit Fuchsius quò pertineat hæc de componendis medicamentis do-„ ctrina: num peculiaris medicinæ pars sit, vel ad aliam pertineat partem, nec „ quomodo, quare, & quando legi debeat, monet. In ipso verò Opere non rarò „ negligit ordinem, & intempestiuè res profert. Exempli gratia, in primo libro „ in enumeratione simplicium, capitum singulorum seruat quidem ordinem li-„ terarum: in capitum verò distributione nullum seruat ordinem. In secundo li-„ bro nec literarum, nec rerum vllum seruat ordinem, nec cognationis rationem „ habet, neq; enim secundum alphabetum capita aut exempla distribuit, neq; „ à simplicibus ad composita magis progreditur. Neq; etiam cognata, vt pectoralia, hepatica, nephritica, hysterica coniungit. Adeò vt si quis velit querere „ descriptionem aliquam nisi indicem consulat, totius sectionis titulos percur-„ rere necesse sit. Exempli gratia, lecturus descriptionem catapotiorum è Bdel-„ lio, totam sectionem catapotiorũ euoluat oportet. Nam in fine ponitur. Idem „ facit in libris sequentibus. Ponit & hîc digestiua, vt vocant, pòst medicamina „ purgantia, contra ordinem naturæ. Hæc ille. Mirari autem satis non possum cur non piguerit, aut puduerit potius Phaulostomum has proferre ineptias? Quis enim vnquam sanæ mentis fuit, qui doctrinam de componendis medicamentis ad artem medicam pertinere dubitauit? Nam quum præcipuum artis medicæ munus sit vt sanet morbos, hi verò magna ex parte non nisi compositis sanentur medicamentis, quorsum illa doctrina nisi ad artẽ medicã pertineret, & ad eam sanè eius partem quæ morbos curat? Quod quum à Galeno etiam in ijs libris quos de curandis morbis inscripsit abundè sit demonstratum, non est cur illud hîc fusius doceamus. Quo vtiq; in loco etiam quomodo, quare, & quando ea doctrina legi debeat, ostendit. A me qui tantum medicamenta composita recito, & quomodo formulæ medicamentorum hodie vsitatæ conscribi ac componi debeant doceo, tale nihil requiri potest. Dein me neglecti ordinis insimulat, sed ita ridiculè, vt vix legens se à risu continere possit. Et profectò piget me ijs ineptijs diluendis chartam contaminare. Nugæ manifestæ sunt quod in primo libro nullum in capitum distributione ordinem me seruasse ait, quum primò folia, dein flores, tertiò semina, quartò fructus, & sic deinceps alia omnia quæ in plantis naturæ ordine procreantur, iuxtaq; distributionem illam quæ in schemate proposita est, singula suis in capitibus commemorarim. In secundo libro literarum ordinem sequi consultum minimè vi-

 debatur.

debatur. Rerum autem me nullum seruasse ordinem mendacium prioribus simile est. Nam cognationis quoq; habita mihi ratio est. Nam singulas compositiones, eo quo Mesuæ vsus est ordine recensui, quem præ cæteris, propter pharmacopœos qui eo assueuerunt, sequi volui. Cognationis autem rationem habuisse me hinc liquet, quod purgantia omnis generis medicamenta coniunxerim, serapia item, vnguenta, & emplastra, eo quo alij ante me ordine, commemoraui. Nec Cordum alio vsum esse ordine omnibus constare arbitror, tamen non erat cur illum hoc nomine Phaulostomus reprehenderet. Fuchsius solus illi visus est idoneus esse, in quem suas calumnias euomeret. Si cognata de sententia Phaulostomi copulare voluissem, verbi gratia, nephritica, hepatica, & hysterica, nonne antidota vnguentis, & vnguenta serapijs mihi immiscenda erant? Fuissetq; hac ratione querendi labor, quod vnum tamen fatuus ille culpat, multò difficilior. Mirum autem est, cur in catapotiorum ordine non aurea vocata recensere voluerit, ita enim diu querenda illi non fuerant, quod in hoc ordine primum occupent locum. Quid autem piaculi est, quod serapia & decocta post purgantia medicamenta posuerim, quum idem præceptor suus Cordus fecerit? Delictum planè nullum erat, si alius quispiam præter Fuchsium hoc ordine vti voluisset. Vt iam sole meridiano clarius sit, nunquã Phaulostomo illo ineptiorem, stultiorem, ac virulentiorem conuitiatorem repertum esse. Sed quæ restant audiamus. Multa, inquit, habet non necessaria,

Calumnia XVI.

" ociosa, atq; ab instituto præsenti aliena, imitans græcos Poëtas qui suas parti-
" culas expletiuas habent, quibus deficientibus alijs numerum syllabarum com-
" plent, cuius generis sunt quæ sine necessitate ad nauseam vsq; repetuntur, &
" quæ in alijs scriptis plus satis pertractata sunt, vt de Poterio, de Nitris & Bra-
" bylis contra clarissimum Germaniæ medicum Ianum Cornarium, de medica-
" mentis purgantibus contra Puteanum, quibus profectò non paucas explet
" chartas. Taceo logomachias, vtrum Hieralogodium, vel Hieralogadij, vtrum
" marciatum, vel marcianum legendum, vtrum syrupus è Prasio, vel Marrubio
" sit inscribendus, & similia quàm plurima. In Diarhodo Abbatis explicat quid
" significat vox Abbas, nempe præsidem collegij. Deinde quales olim fuerint
" Abbates, & quod plurimum degenerauerint. Quæ etsi vera sunt, nihil tamen
" ad rem pertinent. Nihil conferunt vel ad medicamenti præparationem vel ex-
" hibitionem, interim non sine periculo ægrotantium negligit virium explica-
" tionem, nec eum offendit an hæc antidotus tot recipiens calida tuto exhiberi
" possit in omni calido morbo, in febre acuta & ardente, vt autor tradit, & ipse
" quoq; in libris suis de curandis morbis temerè sequi videtur. Idem & in alijs
" similibus desidero.

Hæc meherclè non ideò recito, vt exquisitiore confutatione indigere putem, sed potius vt hinc omnes quàm ineptus, & iudicio omni destitutus, quamq; mihi planè iniquus sit, cognoscant. Cornario licuit integrum libellum de Nitris & Brabylis contra Fuchsium conscribere. In Fuchsio reprehenditur quod eius libelli argumenta obiter, &, vt Græci dicunt, καὶ πάρεργον, refutarit. Quare tectè admodum se Cornarij errorum & furorum esse patronum innuit. In Poterio autem & Brabylis hunc hallucinatum fuisse, notius est, quàm vt iterum à me dici oporteat. In Nitro se errasse, metipse Cornarius in suis Emblematis in Dioscoridem fatetur. Tanto igitur odio aduersus me flagrat Phaulostomus, vt manifestum errorem tacitè approbare maluerit, quàm hoc in loco mihi nullum facere conuitium. Puteani de purgantibus medicamentis opinio falsa, & noua fuit, ideoq; quum hanc peculiari apologia retundere noluissem, vt ad eam explodendam hoc loco aliquid saltem obiter afferrem, necesse fuit. Vocum legitimas explicationes inuestigare esse logomachias, præter hunc impudentissimum calumniatorem nemo vnquam dixit.

Quare

Quare hanc calumniam pluribus non retundam. Monachorum nostri temporis, etsi ad institutum nihil pertinet, mentionem non sine causa feci. Volui enim aliquod meum apud posteritatem extare testimonium, quo declararem istorum inutilium terræ ponderum, & bene saginatorum de grege Epicuri porcorum me acerrimum fuisse hostem, horumq; pestilentissimum dogma cane & angue peius me semper odisse. Quod autem hæc antidotus διὰ ῥοδῶν tot recipiat calida medicamenta, me nunquam, ingenuè fateor, offendit, quod eius rei causam scirem, quam in altera illa æditione priusquam me Phaulostomus moneret, impulsus ab alio æquè imperito medico, adieci. Progrediamur in calumniarum enumeratione.

Calumnia XVII.

"Est, ait, planè opus imperfectum, ac neq; Medicis, neq; pharmacopœis sufficit, & sicut multa habet ociosa, ita multa necessaria non habet. Promittit se facturum satis simul & Medicis & pharmacopœis, quum profectò nemo ex eo pharmacopœus, aut rationem dextrè tractandi medicamenta haurire posit. Idem de medicis quoq; iudico. In medicamentorum compositione, quantum ad pharmacopœam attinet, tria tenere necesse est. Primùm, vt qualia oportet simplicia sumantur. Deinde, vt iusto pondere socientur. Tertiò, vt cuncta ritè misceantur, iungantur, atq; asseruentur. In prioribus satis diligens est Fuchsius, quanquam multa silentio præterit. Posterius admodum leuiter attingit. Medico verò longè alia consideranda veniunt. Verbi gratia, in medicamentis purgantibus primum omnium quem vel quos humores purgent, id non tantum titulo autoris æstimandum, sed multò magis ex ingredientibus, vt vocant, ratiocinandum. Deinde à quo potissimum membro, & quare. Quare pilulæ ex Hermodactylis noxios ab articulis purgent humores. Quare pilulæ Cochiæ caput purgent. Tertiò quantum sit exhibendum, vt non solum qualia, sed etiam quantum purgari oportet, purgetur, vt ægroti iuuentur, non lædantur. Quartò, quando, quo tempore diei, quo tempore morbi pharmacum purgans sit exhibendum. Quintò per se, vel cum alio mixtum, & dilutum, calidè an frigidè. Talia Fuchsium docere par erat, & lectorem vtili doctrina attentum retinere, non alienis turbare, & molestia afficere. Verum is quod ad medicos attinet optima quæq; omittit, non Methodum iudicandi de compositorum medicamentorum facultatibus ex simplicibus tradit, quum tamen absq; regulis iudicium de exemplis fieri non posit. Non docet veram rationem alia componendi medicamina, non ostendit temperamenta compositorum, non gradus temperamentorum ipsorum, non explicat causas facultatum attributarum, quod proprium est medici rationalis, non pondus, non tempus, non modum. Quomodo igitur perfectum opus esse potest." O egregium methodi magistrum, qui omnia miscet, & vno in loco tractanda esse censet, secus atq; Galenum, optimum methodi artificem fecisse constat. Is enim seorsim & peculiari opere simpliciũ medicamentorũ facultates explicauit. Proprio quoq; in libello quos humores purgare oporteat, declarauit. Qualia & quantũ, & quare, & quo tempore, item an per se, vel cũ aliis mista sint exhibenda, in libris de medendi ratione inscriptis docuit. Cõponendi verò eorundem rationẽ propriis de ea scriptis libris ostendit. Hunc ego sequi volui, non vesanũ illũ & omnis methodi perturbatorẽ Phaulostomũ. Simpliciũ enim medicamentorũ facultates ꝓlixo opere de stirpiũ historia inscripto docui. Item in iis cõmentariis quos in libros Galeni de simpl. medic. facul. scripsi. Alia quæ Phaulostomus requirit, partim in Institutionibus, partim in medẽdi libris, singula nimirũ suo in loco, optimo ordine tradidi. Fatuus ille, vt est omnis methodi ignarus, tale opus esse perfectũ censet, in quo hoc omnia docent, quale nullũ vnq; apud veteres, aut etiã recentiores, qui methodi saltẽ cognitionẽ habuerunt, reperiet. Siquidẽ ii id vnicè studuerũt, vt singula suis in locis tractarẽt, nõ

confusè omnia miscerent. Sed non meretur Phaulostomus, vt in re doctis omnibus nota pluribus refutetur. In hoc Opere id meum institutum fuit, vt qua possem breuitate componendi medicamenta rationem hodie vsitatam, quæ res partim ad pharmacopœos, partim ad medicos spectat, docerem. Id me præstitisse, eruditi inficias haud ibunt. Phaulostomi, hominis methodi omnis expertis, iudicium nihil moror. Quare vltimam calumniam subnectemus. In

Calumnia XVIII. " toto, inquit, Opere magis verbis quàm rebus explicandis intentus est, quum " rerum cura potior esse debeat, quàm verborum. Non autem improbo studium " proprietatis sermonis, sed superstitiosum vocabulorum delectum & accom- " modationem dictionum barbararum ad Grammaticæ præcepta latinè. Quan- " quam hæc quoque tolerari possent, si res sufficienter explicaret. Postremò quæ- " dam etiam in compositionibus autorum sine exemplis, sine iudicio mutat, " nunc addendo, nunc auferendo, nunc aliud pro alio supponendo: sicut pro " Camphora nunc Nympheæ flores, nunc, neque enim sibi ipsi satis constat, suc- " cum Sedi maioris ponit, quod ab interpretis officio alienum est, cuius munus " est non quicquid videtur verum exprimere, sed sententiam scriptoris expone- " re etiamsi falsa sit. Et quum hoc tanquam peculiare vitium Cordo attribuat, " parum honorificum est ipsum idem cōmittere quod in alio reprehendit, iuxta " illud Catonis. Turpe est doctori si culpa redarguit ipsum. Et hæc postrema calumnia est eiusmodi, vt hinc clarè conspiciant omnes, Phaulostomum communi sensu destitutum esse. In priore enim calumniæ parte de verborum cura sic disserit, vt nesciat metipse quid dicat. Proprietas sermonis, seu vocabulorum legitimus vsus & delectus, si vspiam necessarius est, in compositionibus medicamentorum certè necessarius est, ne scilicet adulterina pro veris & legitimis inseramus. Quod ad Caphuram attinet, quum hanc calidam esse, quod etiam Phaulostomus affirmat, constet, & ea Nicolaus & alij perpetuò pro frigido medicamento suis compositionibus miscuerint, rectè quidem & iudicio pro illa Nympheæ flores, aut Sedi succum substitui. Nec est cur ob id mihi non satis constare inferat, quum vtrunque medicamentum quod à me substitutum est refrigerandi & siccandi facultatem, qua illi quos nominaui donatam esse Camphoram suam putabant, habeat. Scriptoris sententiam passim exposui, & meæ substitutionis nunquam non rationem adieci, adeò vt maliciosè & falsò, quemadmodum in alijs omnibus, hoc in loco Phaulostomus me accuset. Re" stat calumniarum catastrophe. Hæc sunt, ait, capita eorum quæ in Fuchsio in " hoc scripto à me desiderantur, & ad quæ obseruationes meas tanquam ad præ- " fixum scopum assiduè dirigam. Miror talia à collegio medicorum suorum ad " quod prouocat non esse animaduersa, sed simpliciter quasi aliquod Delphicum " oraculum comprobata ac pharmacopœis istius amplissimæ ditionis ad tam im- " perfectum Opus edicto seuerè adstringi. A Fuchsio autem etiam atque etiam " contendo, vt pro sua humanitate candorem meum in iudicando de scripto suo " boni consulat, quum ipse quoque de aliorum lucubrationibus liberrimè iudicare " soleat. Hæc ille. Collegas meos, quod antea dixi, huic contentioni nostræ, vtpote ad quos illa nihil pertinet, miscere minimè debuit. De quibus in præsentia id subiecisse satis est, eos esse prudentiores, doctiores, & circumspectiores, quàm vt ea inter errores cōnumerent, quæ à veritate haud dissident. Id potius est calumniatorum, inter quos Phaulostomus primas tenet, munus. Quo autem candore in iudicando de meo hoc scripto vsus sit Phaulostomus, ex hac mea appēdice omnib: abundè innotuisse arbitror. Dispereā enim si vllo in loco scintilla aliqua candoris appareat, imò vel apertis, ijsque non leuibus cōtumelijs

me

me affecit, vel calumniosè mea dicta omnia deprauauit, & in alienum sensum detorsit. Sin verò, quod falsò fingit, mecum de prædictis rebus semotis conuitijs ac criminationibus candidè conferre, nec me suis contumelijs apud collegas meas deformare voluisset, illi vicissim humaniter, amicè, ac modestissimè respondissem, singulorumq; in quibus meam sententiam improbat causas illi exposuissem, vt nihil in me amplius desiderare potuisset. Quum itaq; prior me ita conuitijs suis irritauerit, vt modestæ ac amicæ collationi nullum mihi reliquerit locum, suæ temeritati imputet, si paulò durius à me in hac appendice sit exceptus. Hortor illum insuper, vt sua potius edat, quàm vt in aliorum scriptis sugillandis ac cauilandis oculatum se fuisse, suo maximo malo, ostentet.

ORATIO

ORATIO DE VITA ET MORTE CLARISSIMI VIRI, MEDICI ET PHILOSOPHI PRÆSTANtißimi, D. Leonharti Fuchßij, artis medendi in Academia Tubingensi Professoris doctißimi.

A DOCTISSIMO VIRO GEORGIO HIZLERO, GRÆCArum & Latinarum literarum in eadem Professore habita & scripta.

MAGNOPERE vellem, vel cuperem potius: Rector magnifice, Comites & Barones generosi, clarißimi Doctores, Auditores nobilitate generis, eruditione & virtute ornatißimi: Maximè, inquam, cuperem, Deus Opt. Max. fecisset, vt clarißimum virum Leonhartum Fuchsium, Medicum & Philosophum præstantißimū, in inclyta hac Schola valentem potius videre, & de hoc loco sæpe multumq; adhuc dicentem audire potuissemus: quàm vt eundem mortuum desideraremus, & pro vetusto & iam olim recepto more oratione publicè ornaremus. Ita enim nos, patrono & præceptore, summis animi & corporis dotibus ornatißimo, orbati non essemus: Respub. præsidio salutari & præclaro ornamento non esset spoliata: Senatus haberet eum virum, qui annis triginta fuit collega consuetudine iucundißimus, officio amicus coniunctißimus, socius in dandis accipiendisq; consilijs fidelißimus. Sed quia ab immortali Deo, omnia optimè regente & gubernante, is nobis, Scholæ, & Reipublicæ ereptus, & ex hac ærumnosa vita in cœlestem patriam euocatus est: nos miseriam nostram deploremus: felicitatem, qua iam in sempiterna vita, cum omnibus cœlestibus ciuibus fruitur, ei impeditam non velimus: ad res præclaras & egregias eius exemplo nos excitemus: memoriam denique sempiternam, cum summa pietate, obseruantia, & celebratione laudum & virtutum ipsius amplectamur, conseruemus, illustremus. Qua sanè voluntate & consilio Senatus huius Scholæ, in hunc celeberrimum literatißimorum hominum conuentum sum progressus. Doleo autem, & doleo vehementer: orationem meam illius virtutibus nullo modo adæquari posse. Tot enim, & tam præclaræ fuerunt: vt vel optimus Orator, si eas non dico ornare verbis, sed pro dignitate enarrare conetur, defatigari posset. Ego verò libenter agnosco, libenter etiam fateor: ingenium in me admodum esse exiguum, exercitationem dicendi penè nullam: iudicium ita tenue: vt in hac clarißimorum hominum corona, de tanti viri laudibus, sine pudore dicere non poßim. Veruntamen cùm hoc imbecillitati meæ, non malitiæ sit tribuendum: vos humaniter de me iudicaturos: hanc meam qualemcunq; operam pro vestra beneuolentia singulari in optimam partem accepturos: meq; pauca quædam de præcipuis huius viri, de vniuersa re Medica optimè meriti, ornamentis dicentem (in quo omnis hæc mea versabitur oratio) benignè audituros spero atq; confido: præsertim cùm me officiosè, piè, & obedienter facere intelligatis. Porrò, vt à principio omnia repetam: quo alios, qui præclarius id possunt, quàm ego, excitem, illiq; habeant, in quo stylum suum exerceant: natus fuit Leonhartus Fuchsius Wendingæ, quod Rhœtiæ est oppidum, pulcherrimo loco situm, ad ditionem Ducum Bauariæ pertinens: anno salutis humanæ, supra millesimum quingentesimum primo. Patrem habuit Ioannem, ex patre consulari eiusdem nominis generatum: Matrem verò Annam, è Dentenorum consulari etiam familia natam. Semper ea familia ab omnibus ciuibus honestatis studiosa est habita. Vterq; parens amans virtutis, pietatis, & religionis fuit: inprimis mater, probatis moribus & nota atq; testata prudentia omnibus fuit commendata. Ac quoniam similes sui filios, parentes boni esse volunt: filium etiam optimè institui, & ad religiosam pietatem erudiri cupiebant. Nam, vt Philosophus testatur: οὐ μικρὸν διαφέρει, τὸ οὕτως εὐθὺς ἐκ νέων ἠθίζεσθαι: ἀλλὰ πάμπολυ: μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν: non parum refert, hoc aut illo modo statim à pueris assuefieri: sed plurimùm: imò verò in hoc sita est omnis vis. Itaq; cùm primùm infantiæ anni præterijssent: & aduentare pueritia inciperet: mater honestißima mulier, ad literarum Magistros filium deduxit. Pater enim mortuus est, cùm annum filius ageret quintum. Primum autem studiorum tempus in patria consumpsit. Fuerunt illis temporibus inauspicati labores discentium. Cùm enim illi, qui ætatem puerilem informabant, in docendo rationem fœdam, varietate vagam, obscuritate difficilem, sequerentur: fiebat, vt pueritia, docta, erudita, & eleganti institutione careret. In illa tamen conturbata docendi ratione, regularumq; & præceptionum multitudine vasta, eiusmodi ingenij acumen in puero elucebat: vt magnā de se spem præberet omnibus. Quò magis reprehendendi sunt illi, qui hodie in tanta rerum omniū ad discendum occasione & facilitate, in summā negligentiam incurrunt: nec naturā suam artibus ingenuis erudiri patiuntur. Paulò pòst literarū studia aliquo modo à barbaris Magistris, et informatione fœda, vindicari cœperūt. Ideo cùm literarū ludus Hail

brunnensis

brunnensis præ cæteris celebraretur: eiq; præesset vir bonus, bonarum artium Magister, Conradus nomine: ad pleniorem ingenij cultum, cura matris ac propinquorum, anno ætatis decimo missus est Hailbrunnum, quæ ciuitas est Imperij. Habebatur is Magister, pro illorum temporum conditione doctus: & certè eius integritatem, & in docenda iuuentute aßiduitatem & fidem, multi prædicabant. Hic in cæteris auctoribus, quos explicabat, Terentij optimi Latinæ linguæ auctoris Comœdias, & Horatij odas in schola sua interpretabatur. Eo in loco ita se gessit Fuchsius: vt & Magister ingenium eius laudaret, & alij mirarentur. Annum versatus in Schola Hailbrunnensi, Erphordiam Turingiæ ciuitatem est missus: atq; in ludo, qui à D. Maria virgine nomen habebat, quòd literarum studia in eo florerent, dicendi artes, & varia Poëtarum genera, magna diligentia & fructu audiuit. Sub hac disciplina cùm annum & sex menses mansisset: ita ingenium & diligentiam suam omnibus approbauit: vt dignum iudicarent, qui ad præstantiores Magistros mitteretur. In hoc enim primo studiorum cursu, initiò statim egregia quædam indoles in eo apparuit: acumen in percipiendo præclarum: ardor in dicendo talis: vt omnibus singularis & eximiæ virtutis & doctrinæ spem afferret. In publicam itaq; eiusdem ciuitatis Scholam (Academiam vocant) se contulit: in qua exiguo tempore tantum in literis & pietate profecit: vt Baccalaureus (quo nomine honorum initia in Academijs appellantur) fieret: eamq; de se opinionem commoueret, vt alijs quoq; docendis idoneus haberetur. Quare in patriam reuersus: consilio amicorum & cognatorum ludum aperuit. Quod munus Fuchsio ideò demandabatur: vt studijs suis patriæ seruiret: sibi verò nomen compararet. Ac certè magna fide, diligentia, aßiduitate, auditorum fructu, in patria officio suo annum cum dimidio est functus. Cæterùm cùm studium discendi ardens, & ambitio honesta, hortaretur eum: vt ad maiores dignitatis gradus contendendum sibi iudicaret (ad maiora enim natum fuisse euentus docuit) Ingolstadium ad ampliorem ingenij cultum capiendum est profectus: anno salutis humanæ supra mille quingentos decimo nono: quo anno Carolus Austriæ Princeps, & Hispaniarum Rex, Romanorum Imperator est electus, annos vndeuiginti natus: Mensis Iunij die vigesimo octauo: quo die Alexander Magnus à vita discesßit Babylone, anno ætatis trigesimo secundo, ante Christum natum trecentesimo vigesimo tertio. Illo tempore totum se artium & Philosophiæ studijs addixit. Floruerunt eodem tempore Ingolstadij præ cæteris Ioannes Capnion: qui, quod vir bonus, pius, & trium principalium linguarum, Latinæ, Græcæ, & Hebraicæ, peritißimus esset: à Monachis & horum propugnatoribus grauißimè vexabatur: itemq; Iacobus Ceporinus, tribus etiam linguis vir eximiè doctus. Hos præ cæteris audiebat, obseruabat, colebat: tum quòd magnum horum nomen in viris doctis esset: tum quia intelligeret, eos rectè de literarum studijs iudicare. Sæpe hi de conturbata & fœda multorum docendi via dicere: errores longè lateq; diffusos exponere & iugulare: ruinam diuini cultus demonstrare: temporum morumq; vitia indicare: sæpe optare & monere, vt Scholæ & Ecclesiæ rectè constituerentur & emendarentur. Horum consilio & auctoritate permotus: ad Latinam linguam & Philosophiæ studia, literas Græcas, Fabium & Ciceronem imitatus, adiunxit. Volunt enim præstantißimi auctores vtriusq; linguæ peritiam esse coniunctam. In his omnibus tantos breui tempore progressus fecit: vt Magistri liberalium artium titulum atq; insignia assequeretur. Factum hoc est decimo septimo die Ianuarij, anno salutis humanæ supra millesimum quingentesimum vigesimo primo: quo Lincij Ferdinandus Austriæ Princeps, Ludouici Vngariæ Regis sororem, Annam duxit in matrimonium: Solimannus Turcarum Imperator Belgradum (olim Taururum, hodie Alba Græca vocatur) Vngariæ propugnaculum cœpit. Hisce temporibus maximus Theologus Martinus Lutherus, excitatus concionibus Pontificiorum declamatorum, cùm scribere incepisset: Religio ad veritatem est reuocata. Fuchsius, quoniam optimum & salutare studiorum atq; doctrinæ genus id esse iudicabat, quòd suam industriam & progressus ad religionem & pietatem aggregaret: Lutheri etiam libros legere voluit. Ex his cùm cognouisset: non quibuslibet hominum doctrinis habendam esse fidem: sed omnia expendi oportere: præterq; eam doctrinam, quæ sit à Prophetis & Apostolis relicta, non esse recipiendam aliam: Pontificum præstigias animaduertere et odisse, & maturè amore veritatis, & reflorescentis doctrinæ flagrare cœpit: cuius rei postea documenta præclara dedit. Factus bonarum artium Magister, medendi arti perdiscendæ operam dedit, cuius Doctoribus & Professoribus diligentem aßiduumq; auditorem atq; discipulum se præbuit: ita tamen, vt Græcarum literarum studia, à quibus Medicinam originem desumpsisse non ignorabat, coleret semper & amplecteretur. In hoc studio tantum breui tempore consecutus est: vt & hanc linguam optimè calleret: & ne interpretes sequeretur, scriptores Græcos ipse legeret, vt sua lingua ipsos loquentes quasi audiret. Hac ergò diligentia, hoc instituto, hac aßiduitate, magnam doctrinam paucis annis sibi comparauit: quam quotidiano labore, exercitatione, atq; constantia ita auxit: vt solenni more honores, quos Doctorios vocant, anno supra mille quingentos vigesimo quarto, calendis Martij, consequeretur. Atque ita paucis annis, per omnes Scholasticos honores ascendendo, omnibus est ornatus; & ita ornatus: vt non inane nomen haberet: sed do-

ctrinam

ctrinam præclaram, eruditionem excellentem, laborioſiſsimo literarum ſtudio comparatam. Porrò cùm magni ingenij excellentiſq; animi ſit: ſtudia ſua ad vtilitates publicas & hominum ſalutem referre: Doctor noſter, vt & ipſe multos iuuaret, Monacum, Bauaricæ ditionis ciuitatem, eſt profectus: vbi maxima dexteritate, & multorum ſalute, artem medendi factitauit. Hoc tempore de vxore ducenda, quæ rei familiaris curam gereret, deliberare cœpit. Etſi enim ita inde ab adoleſcentulo vixiſſet: vt liber ab omni cupiditate & libidine ſemper eſſet viſus: nec de eius temperantia & continentia boni viri dubitarent: tamen cùm vitam cœlibem grauibus de cauſis improbaret: amicorum conſilio, primam vxorem, Annam Fridpergeram duxit: puellam virginem honeſtiſsimam, natam honeſto loco, benè educatam, cum qua in matrimonio caſtiſsimo annis multis coniunctiſsimè vixit: & vtriuſq; ſexus liberos ſuſcepit decem, filios quatuor, & ſex filias. Paulò pòſt Monaco relicto, rurſus Ingolſtadium ſe contulit: & quia cupidiſsimus literarum erat: & quia eius opera ad docendam medendi artem expetebatur. Venit Ingolſtadium anno ſalutis noſtræ milleſimo quingenteſimo vigeſimo ſexto: die vigeſimo tertio menſis Maij. Hoc ſuſcepto munere, cùm biennium Ingolſtadij docuiſſet ſumma cum fide ac diligentia: ab illuſtriſsimo Principe, Georgio Marchione, ad exercendam medicinam, honorifico ſalario Onoltzbachium accerſitus fuit: anno ſupra mille quingentos vigeſimo octauo, die decimo octauo menſis Maij. Vſus eſt multùm eius opera & conſilio, motus fama viri, & re ipſa confirmatus, is, de quo dicimus, Marchio. In curando enim eam diligentiam & induſtriam adhibuit ſemper: vt Deo fortunante iuuaret plurimos. Non poſſum ſilentio hoc loco præterire, quod memorabile videtur: ex quo eius in curando induſtria apparebit. Anno ſalutis humanæ ſupra milleſimum quingenteſimum vigeſimo nono, quo Turci Viennam Auſtriæ obſederunt: nouum genus morbi Germaniam inuaſit. Homines enim ſudore peſtifero affecti, intra vigeſimam quartam horam, aut ex hac vita demigrabant: aut, ſi virus exudaſſent, valetudinem priſtinam paulatim recuperabant. Ea graſſante lue, quia remedium multis erat incognitum, multa perierunt millia. Illo tempore Medicus hic noſter, Dei æterni propitio fauore, pro ſua ſolertia, vitam multorum conſeruauit. Ex quo, non tantùm fauorem & charitatem multorum, ſed laudem quoq; & admirationem à præſtantiſsimis ea facultate viris eſt adeptus. Morbus ille vulgò dicebatur ſudor Anglicus. Nam Henrici ſeptimi Britanniæ Regis primo, qui fuit ſalutis humanæ ſupra mille quadringentos nonageſimus ſextus, eadem lues inſulam illam inuaſerat. Ita autem eo in loco medicinam exercebat: vt literarum ſtudia nunquam intermitteret. Cum enim ſtudijs & laboribus ſuis non ſolùm principi & præſentibus prodeſſe vellet: verùm etiam alios iuuare cuperet: medicinam ſcriptis multis in lucem emiſsis, tum illuſtrare cœpit. Extant eius lucubrationes vtiliſsimæ, annis illis quinq;, quibus Onoltzbachij cum Marchione fuit, ab eo ſcriptæ, quæ valde probantur doctis: quas hic recenſere non alienum videtur: vt intelligatis ipſum maturè medendi artem illuſtrare cœpiſſe. Sunt autem hæc, dum Onoltzbachij fuit, ab eo ſcripta: Compendiaria ac ſuccincta admodum in medendi artem ἐισαγωγὴ ſiue introductio: Liber ſextus Epidemiorum Hippocratis è Græco in ſermonem Latinum tranſlatus, cum commentarijs luculentiſsimis: Apologia aduerſus Hieremiam Triuerium Brachelium Medicum Louanienſem, qua monſtratur, quòd in viſcerum inflammationibus, pleuritide præſertim ſanguis è directo laborantis lateris mitti debeat: Paradoxorum Medicinæ libri tres, in quibus multa, à nemine hactenus prodita, Arabum ætatiſq; noſtræ Medicorum errata confutantur: & obiter Sebaſtiano Montuo Medico Riuorienſi reſpondetur. Sub idem tempus gubernatio Academiæ Ingolſtadienſis, clariſsimo Iureconſulto Leonharto Eccij, à Guilhelmo Bauariæ duce, commiſſa fuit. Is, quòd Fuchſium Medicinæ virum peritiſsimum iam antè cognouiſſet, effecit: vt iterum ad docendam Medicinam vocaretur. Factum hoc eſt anno ſupra mille quingentos trigeſimo tertio. Sed eò cùm veniſſet: quòd miſſarum nundinationes improbaret: & Euangelij doctrinam ſanam, quam ex noſtrorum ſcriptis didicerat, & in qua Onoltzbachij confirmatus fuerat, maxima conſtantia profiteretur: & Cœnam integram, vel, vt loquuntur, ſub vtraq; ſpecie, omnibus communicandam iudicaret: docendi munere fungi non potuit. Etſi enim illis, qui Ingolſtadij tum erant, hominis excellens eruditio cognita, iſque ea inſtitutus diſciplina erat: vt bonorum gratias iam antè ſibi conciliaſſet: habuit tamen propè omnes, quòd humana potentia & pontificia tyrannide niterentur, & magnoperè confiderent, importunos: præter Leonhartum Eccij Iureconſultum, qui eum defendebat: tum quia virum doctiſsimum eſſe ſciret: tum quia iniuſtiſsimam cauſam inimicitiarum vel potius odij, eſſe animaduerteret. Nihil enim aliud ipſos ad maleuolentiam prouocarat: quàm quòd firmus & immotus in doctrina Euangelij pura defendenda perſiſteret: eos ſummo ſtudio & diligentia ad eandem hortaretur: ad correctionem vitæ morumq; commoneret. Saluberrimum conſilium hoc fuit. Sed plus apud eos ſuperſtitio & cupiditas ad odium valuit: quàm ad amorem & obſeruantiam, tanti viri eruditio & doctrina. Itaq; cùm turbulentis conſilijs oppugnare optimum virum non ceſſarent: & ſeditioſis clamoribus rem agerent: Fuchſius mendacio atque adulationi, libertatem & veritatem magno etiam ſuo

periculo

periculo ante posuit. Eodem ergo anno, quo redierat, iterum discessit Augusti mensis die nono. Prima namq; viri boni laus est, mortem pro religione, si necessitas postulet, oppetere: proxima excedere ijs locis, in quibus sine impietate consistere non licet, & emendatio vitiosæ disciplinæ atq; doctrinæ præfractè recusatur. Sed vt reuertar, vnde nonnihil digressus sum, Fuchsius Ingolstadio cùm discessisset, Onoltzbachium iterum, à Marchione vocatus, se contulit. Vnde quòd oppido pestilentiæ malum esset infestum, mox Culmbachium, cum Friderico Marchione seniore, patre Georgij, reliquaq; Marchionum familia, cum suis se conferre coactus fuit. Ibi vltra annum commoratus, rediÿt Onoltzbachium, anno supra mille quingentos trigesimo quarto: quo Rex Persarum (Sophum vocant) duplici clade Turcos in oriente affecit. Hactenus breuiter commemoraui, quæ Wendingæ, Hailbrunni, Erphordiæ, Ingolstadij, & apud Marchionem egerit Fuchsius: restat, vt reliquæ vitæ, à qua maximarum & amplissimarum virtutum exempla peti possunt, cursum enarremus. De qua rogo vos, vt me pauca dicere æquo animo patiamini. Ad hoc ipsum ferè tempus illustrissimus Princeps D. Vlricus celeberrimæ memoriæ, nostri Principis pater, recuperata iam ditione sua, Pontificiam superstitionem repudiare & abolere, & Ecclesias iuxta verbi diuini præscriptum constituere cœpit. Ac quoniam cognouerat, veram Religionem miris subinde artibus & machinis aduersariorum oppugnari: ea, qua sapientia fuit, facilè vidit: ditioni suæ florentissimæ, nisi præcaueret, paulatim defuturos non Theologos modò, sed Iureconsultos etiam, Medicos, cæterarumq; disciplinarum Professores, quæ hominum genera semper necessaria sunt Rebuspublicis. Itaq; vt aliquod esset remedium contra mala, quæ impendere videbantur: accersitis viris doctissimis, & conductis honorificis salarijs, Academiam hanc nostram auxit, cumulauit, ornauit. Illo tempore, cùm Medici nostri virtus & doctrina excellens, publica fama commendaretur: optimus Princeps eius quoq; operam liberali salario conduxit: & suæ Academiæ adiunxit: à quo tempore semper eum benignissimè est complexus Princeps. Patris vestigijs filius etiam, illustrissimus, & præstantissimus pietate, virtute, sapientia Princeps, D. Christophorus, dominus noster clementissimus, insistens: propter viri doctrinam, multarum rerum experientiam, inq; iudicando prudentiam, Fuchsium dilexit & magnifecit, neq; solùm in primis Medicis habuit, sed eius etiam salarium amplificauit. Quo etiam tempore summus Theologus Ioannes Brentius Hala Sueuorum, vt de Academiæ constitutione, eo etiam præsente deliberaretur, ab eodem Principe Vlrico est accersitus. Huius annua opera & Ecclesiæ & Scholæ vtilis & maximè salutaris fuit. Sed de illo hoc loco plura non dico: ne alijs dicare adulanter, alijs blandiusculè videar, tametsi verè. Cùm Tubingam venisset Fuchsius, (venit autem eò mensis Augusti die decimo tertio: anno salutis nostræ millesimo quingentesimo trigesimo quinto) & munus suum in Schola suscepisset: celeriter consecutus est multorum admirationem: & hæc Academia cœpit tunc mirabiliter frequentari & celebrari: tum propter alios doctissimos viros, (ex quibus nonnulli in hoc publico sunt conuentu,) tum propter hunc Medicum nostrum præstantissimum. Nam, Deum immortalem, quàm amans honestatis, religiosæ pietatis, & cœlestis veritatis semper fuit? Qua animi magnitudine & constantia? Quo studio, diligentia, assiduitate, in docenda iuuentute? Quàm exquisita optimarum literarum cognitione & doctrina? Quàm studiosus Reipublicæ? Qua mentis integritate? Qua fide, & consiliorum prudentia in negotijs publicis? Si conarer omnia persequi, me non solùm tempus, sed etiam vires deficerent. Xenophon, Plato, & alij commentarios quosdam de illis, quæ Socrates egit, quæque dixit, confecerunt (ἀπομνημονεύματα vocarunt) vtilia profectò, & omnium cognitione digna. Sed si omnia Medici & Philosophi nostri dicta atq; facta colligerentur: cum Socratis consilijs componere vsu, prudentia, religiosa pietate, non dubitarem. Sunt enim nostris temporibus, & Ecclesiæ Christi accommodatiora. Etenim si virtutes, quæ in Philosopho & Medico Christiani nominis inesse debent, considerentur: an non tales illæ in eo extiterunt: vt non apud nos, & in Germania solùm: verùm etiam apud exteras gentes & nationes in regionibus remotis, sint notæ? Vt enim à Religione & pietate erga Deum (vnde tanquam ex fonte, omnis veræ virtutis & sapientiæ principium dimanat,) initium sumam: Religione vera & pietate nihil habebat prius Fuchsius, aut antiquius: huius amore sic flagrabat, vt semper eam admirabili constantia colendam statueret: ab hac in omnibus actionibus principium sumebat: huic primam, huic postremam diei horam tribuebat: Contrariam veræ pietati doctrinam, non verbis tantùm, sed reipsa etiam condemnabat, etiam tum, cùm esset summum periculum. Præclarè Metellus dixisse fertur: Improbè facere, proprium esse sceleratorum hominum: Rectè agere, si absit periculum, aut vtilitas etiam inuitet, commune bonis cum malis: Laudabiliter autem facere, quando cum facto honesto periculum aut incommodum coniungitur, peculiare esse bonis & fortibus viris. Laude digna Metelli oratio. Virtus enim ijs exercitationibus nitescere vult: quæ cum molestijs societatem habent, atque cum periculo sunt coniuncta. Eadem laus nostro etiam Medico rectè tribuitur. Non enim solùm in pace, otio, & reipublicæ tranquillitate, veræ pietatis studiosissimus fuit: sed & in sæuissimis tempestatibus & fluctibus, puram doctrinam, in qua institutus, & sacrorum librorum

lectione confirmatus erat, palàm est professus, ac acerrimè propugnauit. Testis est constantia Ingolstadiensis. Testes sunt superiorum temporum, post bellum sociale, perturbationes & periculosi motus. Testis est liber ille, nescio, quorum mercenaria opera confectus, vulgò Interim dictus: quòd præscriberet, quid interim, dum Concilij decreta publicarentur, seruandum esset illis, qui falsam doctrinam, vitiosos cultus, atq; ritus in suis Ecclesijs sustulissent. Hæc formula cùm vrgeretur tum minimè clementer: multi, in primis Ecclesiæ Doctores, qui eam, quòd contraria veritati, & ex mendacijs, & horrendis nominis diuini contumelijs conflata esset, non approbabant, miserè afflicti & vexati fuerunt: alij loco moti, alij eiecti, alij reuincti catenis in custodiam dati. In his quasi procellis, studijs hominum huc illuc inclinantibus, animisq; formidine concussis & occupatis: Fuchsius noster, vt initiò Euangelij doctrinam Ingolstadij maxima constantia professus fuerat: ita & tum, in ista, dico, tempestate, nullius periculi terrore vel metu induci potuit: vt de veritatis cœlestis & sanæ doctrinæ studio quidquam remitteret. Erat enim robore animi, & constantia singulari munitus: & tam in rebus aduersis, quàm secundis, in syncera doctrina defendenda constantissimè perseuerabat. Cæterùm cùm religionis amantissimus fuisset semper: tanta fuit in viro grauitas: vt nihil aut in verbis aut in factis sentiretur: quod non vel morum disciplinæ & literis, vel aliorum commodis, vel publicis vtilitatibus inseruiret: nihil leue, nihil ineptum: prudentes & piæ cogitationes: profana omnia dicta & facta fugiebat. Quibus omnibus quantam auctoritatem sibi comparauerit, non attinet dicere. Sunt hæc magna. Quid cætera? In docendi munere, quanta sedulitas, fides, diligentia? Duabus autem maximè rebus in docendo necessarijs, summam consequebatur laudem: tum illa artium via, quæ μέθοδος à Græcis dicitur: tum sermone puro, perspicuo, & aperto. Nam in explanandis Medicorum scriptis, primùm expeditissimam & vtilissimam viam cognoscere & inire: nihil à re alienum afferre: verba sensumq; genuinum diligentissimè explicare: non diutius hærere & immorari, quàm res, quæ ad cognoscendum exponebatur, requirere videretur: eorum, quæ necessaria ad explicandum erant, nihil omittere. Deinde tam purè, tam apertè, tam simpliciter omnia tradere, vt facilimè omnes assequerentur. Itaq; non tam ordine & modo, quem seruabat, optimo, quàm orationis elegantia animos auditorum conciliare, ita vt cum fastidio ipsum audiret nemo. Huius rei inter multa alia, exemplum potest esse anatome: quam docuit dexteritate & perspicuitate singulari. Humani enim corporis partes, & singularum partium actiones & figuras ostendebat: omnium ossium, cartilaginumq; naturam, musculos, venas, arterias, neruos, & cætera indicabat, & oculis subijciebat: ac quasi contrario ordine, quàm eo, quo factum est, corpus resoluebat. Quo nomine magni nominis Medicum, & anatomes illustratorem, Andream Vesalium Bruxellensem magnifaciebat: quod ante illa tempora nemo eo exquisitius, aut industria maiore, partes humani corporis, & singularum actiones, situs, figuras annotasset, & ante oculos posuisset. Vesalius non modò Fuchsium vicissim diligebat: sed tanquam annis superiorem colebat, obseruabat, verebatur. Natus enim est Vesalius anno humanæ salutis supra mille quingentos decimo quarto, calendis Ianuarij: quo anno Persarum Rex Turcas in maiori Armenia magna strage vicit. Verùm vt ad Doctorem nostrum reuertar: tanta fide, studio, & diligentia, munere docendi fungebatur: vt, cùm sæpè occasiones, quibus ad quæstum & opes via patefiebat, offerrentur, nunquam ab officio suo se auocari passus fuerit. In ætate etiam iam graui, cùm Senatus permissu à docendo vacare ei licuisset, muneri & officio suo præfuit diligenter. Quid? Cùm vltimis mensibus propter infirmitatem valetudinis abstineret à publico, auditores domi suæ instituebat. Habemus, auditores, in hoc Professore nostro exemplum diligentiæ, quod imitemur omnes. Neq; verò solùm ea virtute præditus erat, vt vellet suam pulcherrimam artem excolere & amplificare: sed doctrina etiam in eo fuit tanta, vt posset. Quam, pulcherrimis illis virtutibus, quæ studioso homini necessariæ sunt, consecutus erat: temperantia in voluptatibus, incredibili admirabiliq; studiorum constantia, & diligentia cum laboribus maximis coniuncta. Sine his etiam magna ingenia non longè progrediuntur. Nulla enim concordia studijs doctrinæ & sapientiæ, cum negligentia mollicie & prauitate intercedere solet. Itaq; in Bibliotheca, & inter libros, inquirendo perpetuò versabatur. Inprimis vetus illud & nobile præceptum semper sibi tenendum putabat: vt temporis quàm maximam rationem haberet. Vnde semper aliquid vel audiendum, vel legendum, vel scribendum, vel cogitandum, vel quærendum iudicabat. Quam ob causam in literis labores suscipiebat, perferebatq; incredibiles: in eo non priuatæ vtilitati consulens, sed publicam vtilitatem spectans. Quo etiam nomine omni laude est cumulandus. Alexander ille Magnus cùm literarum laudem cum militari gloria coniungere vellet: discendi eas cupiditate inflammatus, sumptus magnos fecisse, & Aristoteli sexcenta talenta ad omnis generis animalia conquirenda, ex quibus multiplicis naturæ vis cognosci posset, dedisse fertur. Sed doctrinam hanc sibi peculiarem, neq; cum alijs communicatam voluit. At in nostro Medico longè diuersum studium. Cùm enim bonum tantò melius esse, quantò cum pluribus communicaretur, sibi persuasisset: laborum

suorum fructus ad multos peruenire voluit. Itaq; nihil præclarius esse existimauit, quàm omne studium atq; ingenium ad illam artem illustrandam conferre: quæ omnibus salutaris, & vsui mortalium maximè necessaria. Quare vt Onoltzbachij, ita & Tubingæ, edidit in lucem scripta plurima, spectatæ eruditionis atq; scientiæ: quæ eum de vita hominum optimè meritum esse declarant satis. Hi autem libri, dum in hac schola versatus est, ab eo euulgati, & in lucem emisi sunt: Hippocratis Epidemiorum liber sextus, recognitus & auctus plurimis in locis: Apologiæ tres, quarum prima aduersus Gulielmum Puteanum docet, Aloën aperire ora venarum: altera, aduersus Sebastianum Montuum, nonnulla Paradoxorum capita defendit: tertia in internis inflammationibus, pleuritide præsertim, è directo partis affectæ sanguinem mittendum esse ostendit: Explicationum, difficilium aliquot quæstionum, & hodie controuersarum, libri quatuor aucti & locupletati: Medicinæ methodus seu ratio compendiaria perueniendi ad veram solidamq; medicinam, mirificè ad Galeni libros rectè intelligendos vtilis: item de vsitata huius temporis componendorum miscendorumq; medicamentorum ratione libri tres, ijs, qui praxim medicam exercent, maximè necessarij: Annotationes in libros Galeni de tuenda valetudine: De sanandis totius humani corporis eiusdemq; partium, tam internis quàm externis malis, libri quinq;, accurata diligentia conscripti: De historia stirpium commentarij insignes, adiectis earundem viuis plus quàm quingentis imaginibus, nunquam antea ad naturæ imitationem artificiosius effictis: Accessit succincta vocum difficilium & obscurarum, passim in hoc opere occurrentium explicatio, idq; latina & populari lingua: Apologia aduersus Gualtherum Ryffium: Hippocratis Aphorismorum sectiones septem, è Græco in Latinum sermonem conuersæ, & luculentissimis ijsdemq; breuissimis commentarijs explicatæ: adiectis annotationibus, in quibus quotquot sunt in Galeni commentarijs difficiles loci, explicantur: Apologia aduersus Cornarium: De curandi ratione libri octo, causarum signorumq; catalogum breuiter continentes: Nicolai Myrepsi Alexandrini, medicamentorum opus in sectiones quadraginta octo digestum, è Græco in Latinum conuersum, luculentissimisq; annotationibus illustratum: Galeni aliquot opera latinitate donata, & commentarijs exposita & illustrata: vtpote de inæquali intemperie libro primo de differentijs & causis morborum & symptomatum libri sex: De iudicijs libri tres: De curatione per sanguinis missionem liber vnus: De temperamentis libri tres: De differentijs febrium libri duo: De laborantium locorum notitia libri sex: Tabulæ sex in Galeni libros de morborum causis & symptomatibus: Tabula in librum de curandi ratione per sanguinis missionem: Tabulæ aliquot, vniuersæ Medicinæ summam & diuisionem compendio complectentes: De compositione Medicamentorum libri quatuor, aucti & diligenter recogniti, adiecto dispensatorio, vt vocant, qui liber antea desiderabatur: Libri quatuor de fabrica humani corporis: Institutionum Medicinæ, ad Hippocratis, Galeni, aliorumq; veterum scripta rectè intelligenda, mirè vtiles libri quinq;: qui aucti, & summa cura & diligentia recogniti, iam iterum in lucem emittuntur: Libellus, num morbifica aliqua de Galeni sententia sit causa continens. Post mortem in Bibliotheca reperti sunt hi libri, qui edentur ab hæredibus: Commentarij illi, quos hactenus auidissimè expectarunt omnes, de stirpium historia, in tomos tres, incredibili magnitudine digesti: ætate extrema à sene (mirum) propria manu scripti & confecti: stirpium icones continentes plures, quàm mille quingentas. Hoc opere solertius, ingeniosius, laboriosius, & præclarius, in hoc genere hactenus visum esse nihil, confirmare non dubito. Sed plura de eo hoc loco non addo. Nam breui, vbi in lucem emissum fuerit: non modò expectationem diuturni desiderij omnem explebit, sed etiam longè superabit. Item paradoxorum libri tres, correcti & aucti: Commentarij in aliquot libros Galeni de simpl. medica. facultatibus: Libellus, quòd iecur sit sanguificandi primarium instrumentum: Commentarij in libros Galeni de medendi ratione XIIII. Commentarij in sextum Epidemiorum, libri etiam de medendi ratione aucti & emendati: Annotationes in libros Galeni de Compo. medicamentorum localium, & id genus alia. Hæc & alia abundè satis demonstrant: Fuchsium propter labores maximos, & hoc de genere humano bene merendi studium summum, laude sempiterna, & amplissimis virtutis præmijs, quibus ornatus est, magnorumq; virorum commendatione fuisse dignissimum. Veteres præclarè de vita humana meritos in Deorum numerum referebant. Vnde etiam tam multiplex gentilium Deorum turba originem sumpsisse videtur. Sed quàm pauci reperiuntur, quibus tam splendidum diligentiæ, laborum, eruditionis, virtutis, maximorumq; in rempublicam meritorum testimonium tributum sit: quale est hoc, quod nostro Philosopho est datum? Cùm enim potentissimus Imperator Carolus V. tantam viri doctrinam magnifico testimonio dignam iudicaret: insignia & ornamenta nobilitatis, non petenti, & recusanti etiam, obtulit. Grauissimum hoc sapientissimi Imperatoris de meritis Fuchsij in rempub. præclarissimis, iudicium fuit. Fuit tanta virtus, tanta eruditio, fuerunt tanta merita, tanti Imperatoris comprobatione digna. Hac multarum rerum scientia in nobilium & Principum virorum notitiam peruenit, non in Germania solùm, sed etiam apud gentes exte-

Leonharti Fuchsij de historia stirpium opus insignè.

ras, in regionibus remotis. Hac à Tuscorum Duce Cosmo Medice, oblato honestißimo & amplissimo annuo sexcentorum coronatorum stipendio, vt in Pisana Schola publicè Medicinam doceret, humanißimè sæpè inuitatus fuit: id quod hactenus paucis admodum Germanis contigit: vt ex superiori Germania in Italiam, eruditißimis in omni disciplinarum genere hominibus, liberalißimisq́, studijs affluentem, in tantam spem vocarentur. Hac amicitiam cum doctißimis viris, qui vel nostra memoria vixerunt, vel adhuc viuunt, coniunxit & coluit: quibus charus, gratus, & reuerendus fuit: omniumq́, seculorum posteritas huius viri laudum immemor non erit. Neq́, solùm in Bibliotheca, & inter libros, tantus erat: sed & in publicis negotijs gerendis industria admirabili, & grauitate spectata. Hac de causa gubernatio Academiæ semestris ei commissa fuit sæpius. Quod munus quoties administrandum suscepisset, ita se geßit: vt grauißimi & sapientißimi Magistratus auctoritatem tueretur. Ciues, vt filios, paterno amore complecti ac tueri: affectos iniuria subleuare: vim vlcisci: bonos laudare: negligentes excitare: officium facientibus præsidio & auxilio esse: contumaces cuiuscunq́, essent ordinis, territare minis: pœnis afficere: omnes pari & æquißima iuris moderatione complecti: omnes in officio continere: omnibus ius suum tribuere. Ob hanc prudentiam, grauitatem, rerumq́, vsum, eius collegij, quod ab optimo Principe Vlrico constitutum, à filio, Duce sapientißimo locupletatum, & liberaliter ornatum est, (in quo adolescentes egregia indole, maximis sumptibus, quò Ecclesijs pastores idonei non desint, enutriuntur,) præ cæteris commissæ sunt rationes: quod administrasse ipsum summa cum fide ac diligentia, & ad tolerabilem mediocritatem reuocasse, nemo ignorat. Ob hanc eandem viri excellentem virtutem & industriam: Scholæ Senatus & illius conturbenij (quod ab auctore Martinianum dicitur) administrationem ei commisit: cui ita præfuit, vt in ordinem redigeret omnes. In his occupationibus publicis ita versabatur: vt semper literarum amor maneret, earumq́, studia desereret nunquam. Vt enim Vlysses (quem Homerus Græcorum prudentißimum fecit) in asperrimis saxis Ithacam suam, in omnibus & laboribus & ærumnis cogitabat: ita Fuchsius semper ad Bibliothecam rediens, in maximis occupationibus, doctrinæ studia nunquam intermittebat: vt nisi in literis viueret: viuere haud posse videretur. Qua in re imitatores & æmulos habet non plurimos. Etsi enim permulti ingenij acumine præditi, & celeritate ad intelligendum sunt ornati: alij tamen inertißimum & desidiosißimum otium sectantur: alij voluptate mollescunt: alij, si hæc euitare possunt, ad quæstuosas artes se conferunt, antequam puerili disciplina & institutione sint enutriti & eruditi. Agè verò, quanta omnibus in rebus mentis integritate erat? Sicut veritatis cultor, ita fraudis inimicus fuit: nihil simulabat prorsus. Fuit in antiquißima & prudentißima Athenarum vrbe Solon legislator: qui sapientiæ gloria maximè in Græcia floruit. Is tamen, vt id, quod cupiebat, sine periculo suo obtineret: stulticiam simulasse dicitur. Noster Philosophus nihil simulatè, nihil astutè, nihil insidiosè: omnia syncera, simplicia, libera, aperta. Cuius ergò viri, Auditores, maior laus esse potest? Inter tot vigilias, labores, lucubrationes & occupationes quotidianas (de quibus hactenus, quàm breuißimè potui, dixi) valetudine ita commoda & integra est vsus: vt ante grauissimum illum morbum, quo sublatus est, nullum admodum corporis morbum senserit. Huic vxor Fridpergera cum summa diligentia & solicitudine inseruiebat: mores suos ad mariti ingenium accommodabat. Ex quo amor in matrimonio constans & firmus semper extitit. Verùm, quæ conditio est rerum humanarum, quo tempore Medici nostri valetudini, maximè vxoris diligentia & cura fuisset opus: Coniunx charißima, grauißima & optima fœmina, anno supra millesimū quingentisimum sexagesimo tertio, mense februario, mortem obijt, sibi quidem felicem, (nam inuocatione filij Dei feliciter è vita demigrauit) suis autem, & potißimùm seni nostro, acerbißimam. Quid mirum? vxorem amiserat, cum qua multis annis coniunctißimè vixerat: eamq́, ob virtutes multas vehementer dilexerat. Sed tamen, quo erat animi robore, summum illum dolorem fortiter ferebat: mœroriq́, resistebat. Fortitudo enim in omni vita talis in eo fuit: vt in vultu, cogitationibus, in ore, & omnibus actionibus eluceret. Cæterùm cùm res domesticæ & familiares, senem, quàm longißimè & latißimè suam artem diffundere cupientem, impedire viderentur: quò minus lucubrationes suas, præcipuè autem illud opus penè diuinum (de quo paulò suprà mentionem fecimus) de stirpium historia, recognoscere & conficere posset: anno sequenti, valetudinis & occupationum suarum rationem habens, alteram duxit vxorem: in re domestica adiutricem: viduam, matronam honestißimam, admodum religiosam, matremfamilias bonam, senisq́, nostri valetudini accommodatam. Hanc antea in matrimonio habuit optimus vir, Michael Gretterus, Pastor Ecclesiæ in Salinis Sueuicis, pietate præstantißimus. Fecit, ad quod eum non libido, sed neceßitas impellebat. De temperantia enim, modestia, & continentia, testis est vita, à primis statim annis per omnem ætatem acta. A pueris namq́, ad modestiam, temperantiam, sobrietatem, diligentiam, & labores se assuefaciens: vt frugalitatem amauit, ita vitam delicatiorem, molliorem, & luxui deditam fugiebat: D. Basilij concionem secutus: δεῖ τῇ γαστρὶ τὰ ἀναγκαῖα ὑπηρετεῖν, οὐχὶ τὰ ἥδιστα. *Nec imitabatur eos, qui in copia, & rerum affluentia*

fluentia sumptibus profusis viuunt, patrimonia profundunt, fortunas obliguriunt: sed cùm aliquando in adolescentia, pecunia non abundasset: eam postea custodiendam, & ad necessarios vitæ vsus seruandam, non profundendam iudicauit: cui tamen ita semper pepercit: vt legitimos & honestos sumptus facere recusaret nunquam. Quid multis? Cùm semper à voluptatum illecebris disiunctissimus fuisset: summa erat eius in victu temperantia. Vtinam mihi hac in parte, tanta dicendi facultas & copia esset: vt hanc pulcherrimam & maximam virtutem, (temperantiam & modestiam dico) ea commendatione, quæ potest esse diligentissima, omnibus commendare possem. Eius enim vis, natura, & vtilitas, ita se latè explicat & diffundit: vt vix vlla virtus magis in vita humana necessaria videatur. Tenet enim modum in omnibus, quæ fiunt, quæq; dicuntur: quem vltra citraq; nequit illud, quod rectum appellatur, consistere. Quid, quæso magis commendat Christiani nominis homines, quàm grauitas in vestitu? constantia in pretermittendis corporis voluptatibus? in edendo bibendoq; frugalitas? In hac virtute summum decus & ornamentum consistit: hæc ad summa dignitatis fastigia euehere potest: hæc est, quæ ex infimo loco ad summum homines deducit: hæc ex obscuris nobiles reddit: hinc omnis pendet vitæ honestas: hinc actiones rectæ & laudabiles oriuntur omnes. Siquidem qui turpiori intemperantiæ, omnium perturbationum matri, dediti, immodicis epulis & potationibus indulgent: facultates suas absorbent: contrahunt æs alienum: bonitatem ingenij vitijs corrumpunt: Et quod maximum est, Religionem colere, diuini numinis misericordiam implorare, non possunt. Quare hanc virtutem anteponamus rebus omnibus: omni cura, studio, animi contentione, hanc appræhendamus, colamus, foueamus, reuereamur. Nisi multa propter breuitatis & temporis rationem prætermittenda existimarem: proferrem copiam exemplorum in vtranq; partem, tam ex Græcis, quàm ex Latinis Scriptoribus: quibus demonstrarem, non respublicas tantùm, sed priuatos etiam, & inferioris ordinis homines, duce modestia, ad magnos honores, ad magnam potentiam peruenisse: contrà, eiusdem neglectu perijsse miserè. Sed temperantissimi Medici nostri exemplum ob oculos nobis ponamus: qui huius virtutis cultu eò peruenit: quo ipsum peruenisse admiramur omnes. Idem adiutrice hac diuina virtute sibi corporis robur, & valetudinem integram, supra annos sexaginta conseruauit, eadem duce, corporis sui eximiam formam coluit & exornauit. Fuit enim (vt de illo naturæ beneficio, quod à Philosophis in felicitatis partibus numeratur, egoq; ferè præterieram, breuiter dicam) fuit Fuchsius egregia & liberali corporis figura, & statura apposita ad dignitatem, cum aperta & venusta membrorum conformatione. Vox magno viro & Philosopho digna, grauis, clara, plena. Motus corporis & incessus, neq; languens, neq; concitatus, neq; insolens: sed planè talis, in quo nullæ ineptiæ inessent. Magna hæc, magna esse fateor. Sed, quæ longè maiora, hanc corporis dignitatem, indolis elegantia ita cohonestabat: vt animi pulchritudo, ipsa corporis forma & elegantia, venustior esse crederetur. Gratior enim est (vt Poëta testatur) pulchro veniens è corpore virtus. Et sanè ex eius vita per omnem ætatem acta facilè apparet: singulari naturæ & ingenij bonitate, egregiaq; & præclara indole, præditum fuisse: quam à parentibus secum in hanc lucem attulerat. Etsi enim apud Homerum Telemachus paucos parentum similes esse affirmat, inquiens: παῦροι γάρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται: οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀρείους. *Id quod interdum fieri solet: sæpenumero tamen, vt robur, forma, valetudo, aliaq; corporis commoda sunt hæreditaria: sic & sanctissimarum virtutum, hæreditatem liberos à parentibus accipere sæpe videmus. Sic Polemarchus non solùm bonorum, sed etiam paternæ virtutis* κληρονόμος *à Platone inducitur. Sic Fuchsius maiorum virtutem tutatus est: neq; solùm tutatus est: sed ita etiam auxit, amplificauit, & illustrauit, bonitate ingenij, industria, diligentia, doctrina, consiliorum prudentia, & omnis virtutis, sapientiæ, religiosæq; pietatis studio: vt familiæ illius laudes intermorituræ sint nunquam. Atq; hic cursus vitæ fuit. Reliquum est, vt de morte eiusdem quàm breuissimè exponamus. Cùm in rebus optimis, de quibus hactenus est dictum, naturam suam vsq; in sexagesimum quintum annum studiosissimè & vehementissimè exercuisset: eius valetudo infirmior, & natura imbecillior esse cœpit: tum quòd per omnem superiorem vitam maximos labores, eosq; reipub. causa suscepisset: tum quòd iam ætate affecta, & summa senectute esset. Quapropter cùm superioribus diebus in morbum grauissimum & periculosissimum incidisset: facilè is naturæ vim vigilijs, curis, & laboribus anteactæ vitæ, exhaustam superauit. Ac licet amici initiò benè sperarent: ipse tamen ex certis indicijs morbum hunc, finem huius caducæ vitæ allaturum, præsagiebat. Neq; propterea mortis metus ei iniiciebatur: non mortis aduentu exhorrescebat. Verùm cùm eam nihil aliud, quàm ex hac mortali, ad sempiternam & felicissimam vitam, ad cœlestem ciuitatem, ad Christi regnum, demigrationem esse iam olim didicisset: pro religiosa, qua semper fuit, fortitudine, æquissimo animo se ab hac vita discessurum fortiter affirmabat: præsertim cùm sibi Deum non tam ademptarum longiorem vitam, quàm maturum finem daturum intelligeret. Satis enim ipse sibi vixit. Omnia enim studia sua, omnes actiones suas, ad publicas cõmoditates, pietatẽ, et Religionem retulit. Veræ etiam gloriæ, quã æternam consecutus est, vixit satis: si Scholæ maximoperè eum requirenti, si*

nobis, eundem desiderantibus, satis diu superstes fuisset. Toto morbi tempore, vigiliarum somniq́, nec die, nec nocte discriminata tempora habere potuit. Vnde permolesta ei fuit insomnia: & quoties somnus eum complecti cœpisset: facilè è somno suscitabatur: & quoties excitabatur: cùm diuini numinis inuocatione, se, & spiritum suum immortali Deo commendabat. Sermones similes fuerunt superiori actæ vitæ: pleni constantiæ, fortitudinis, religionis, pietatis. Memorabile hoc est in optimo nostro sene: quoties de Religione, rebus Diuinis, Deo, æterna vita, cum amicis, ipsum quotidie officij & amicitiæ causa inuisentibus, etiam in grauissimo morbo, conferebat, ita dilucidè, purè, latinè, eleganter, aptè, piè, constanter, & fortiter, animi sensa explicabat: vt ex morbo nullo infirmus esse videretur. Et fuit sanus animo semper, etiam in corporis ægritudine maxima. Christianæ enim patientiæ, religiosæ pietatis, omnisq́ virtutis, documenta dedit maxima. Euangelij doctrinam constanter ad extremum vsq́ spiritum profitebatur: in Christo Iesu, qui pro mundi delictis vitam & sanguinem profudisset: & solus ab æterna morte nos miseros liberasset: & vnicus ab æterno patre aduocatus, mediator, & seruator humano generi datus esset: se spem omnem collocatam habere testabatur: per huius mortem aditum se patefactum habere ad cœlestem ciuitatem, & æternam & felicissimam vitam, constantissimè asseuerabat. Cùm autem morbus quotidie magis inualesceret: tandem ad sextum Idus Maij intra septimam horam & octauam antemeridianam, hanc caducam & miseram vitam cum immortali & sempiterna permutauit, placidè & omnino feliciter: inter amplexus charissimorum filiorum, & vxoris honestissimæ, summa cum testificatione constantiæ, Religionis, omnisq́ pietatis: & inuocatione eius, quem per omnem vitam coluerat, filij Dei, Domini nostri Iesu Christi, lenissimo mortis sopore. Corpus postridie ad eandem sepulturam est datum: ad quam, Annam, honestissimam Matronam, primam vxorem, dari vidimus. Atq́ ita amisimus clarissimum virum, Leonhartum Fuchsium, Medicum & Philosophum præstantissimum: exemplum diligentiæ & laboris: decus atq́ ornamentum Scholæ nostræ singulare. O mortem detrimentosam Reipublicæ: nobis omnibus acerbam. Cui enim ista mors ob vtilitates publicas non esset acerbissima? Quis tam graui Reipublicæ vulnere imposito, quo superiora ex multorum doctorum hominum obitu accepta, quæ consenuisse iam videbantur, refricantur & recrudescunt, non doleret? Quis non lugeret mortem talis & tanti viri? Quis non lachrymas, officio & pietate plenas effunderet? Præsertim cùm in ista paucitate talium virorum, maximæ sint & periculosissimæ metuendæ commutationes & inuersiones rerumpublicarum.

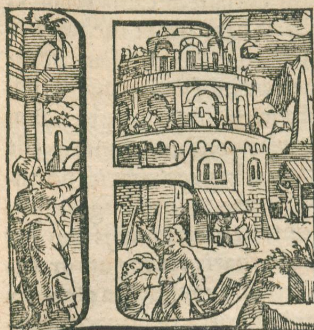
Veruntamen in hoc communi luctu modum tristitiæ & doloris statuere debemus: ne, si nostra causa eum lugere nimium pergamus, ei æternam felicitatem inuidere, idq́ velle, quod Deus nolit, videamur. Ergo recreemus nos, illoq́ solatio nos consolemur: quod iam particeps æternæ felicitatis, & cohæres Christi, cœlestibus commoditatibus & gaudijs fruitur: inter beatas animas versatur: Patriarchas omnes, sanctosq́ Apostolos intuetur: viuit felix atq́ beatus, cum Deo Patre, cum Christo Domino, cum diuino spiritu. Quod vt & nobis omnibus feliciter contingat: Iesum Opt. Max. precor, cuius laus & honos, gloria & potentia, in æuum sempiternum permanebit.

DE

DE VSITATA HVIVS TEMPORIS COMPONENDORVM MISCENDORVMQVE MEDICAMENTORUM RATIONE LIBER PRIMUS, *Leonharto Fuchsio autore.*

PRAEFATIO.

EXTANT aliquot recentium medicorum de hodie vsitata componendorum miscendorumq́ue medicamentorum ratione scripta, sed talia ferè omnia, vnde nullus planè, aut saltem exiguus ad lectorem fructus venire potest. Nam vel prodigiosa & distorta oratione ac barbarie prorsus sunt defœdata & contaminata, vel nullo ordine contexta, vel imperfecta & manca, ita sanè vt horrido ac monstroso sermonis genere offensus lector, ab eorum lectione resiliat, & quòd rem nec ordine, nec perfectè tradant prorsus abijciat, & indigna esse in quibus multum operæ ponat, iudicet. Quod quum ipse mecum reputarem, operæ precium me facturum existimaui, si scriptum aliquod, in quo ad eam rem cognitu necessaria omnia, tolerabili oratione, breuiter, & perspicuè traderentur, pararem. Quod vt facerem, me non parum etiam hortabatur, quod intelligerem eos qui antea medicinam non exercuerunt, sed eam iam facere incipiunt, hac maximè parte plurimum laborare, illisq́ue miscendorum ac componendorum medicamentorum ratione plurimum difficultatis parere adeoq́ue indigere, qui eos quasi manu ducat. Qui certè si illis nõ contingat, non rarò in miscendis medicamentis impingant necesse est. Proinde vt haberent quod ipsis quasi viam quandã ad rectè miscenda & componenda medicamenta strueret, hoc qualecunq́ue scriptum parare volui. Nequaquam autem hæc medicinæ pars quæ rectè componere medicamenta docet negligenda erit, idq́ue duabus potissimũ de causis. Primò quidem quod hanc pleriq́ue morbi requirant, adeoq́ue necessaria sit. Si enim contra singulos morbos simplicia haberemus medicamenta in quibus nihil omnino desideraremus, compositis medicamentis non indigeremus. Nunc quia morbi & circumstantiæ multis modis componuntur ferè fit, vt multo nobis opus sit apparatu. Hinc ars est inuenta, qua diuersæ medicamentorũ substantiæ miscentur. Fit etiam vt medicamenta non tantum ad morborũ proflagationem, sed etiam ad sui conseruationem aliorum opem requirant. Atq́ue hæc altera est compositionis medicamentorum causa. Vt duplex sanè compositionis medicamentorum finis sit: Vnus, quod morbi talem misturam desiderent: alter, quod alioqui medicamenta conseruari nequeant. Cæterùm vniuersum hoc opus in quatuor digessimus libros, vt nõ esset quod desiderare vel medici, vel pharmacopœi possent. In horum quidem primò, simplicium medicamentorum, eorum præcipuè quorum hodie in Seplasijs & medicorum officinis frequens est vsus, nomenclaturas, & vbi opus fuit eorundem genera etiam & notas, ordine, vt speramus, optimo perstrinximus. Nisi enim simplicium medicamentorum exquisitam quis habeat noticiam, vt composita rectè construat fieri haud potest. Vt enim domum struere nemo potest, nisi materias è quibus hæc constat perspectas habeat: ita sanè nullus componere medicamenta potest, qui non prius simplicium, veluti horum materiam, noticiam sibi parauerit. Cæterùm formas & vniuersam simplicium historiam vt hic attingeremus, neq́ue necesse fuit, neq́ue conueniebat. Nam hac ratione liber ille immensam in molem abijsset. Et quæ ad hoc institutum pertinent, in tribus tomis quos de Stirpiũ historia inscripsimus, plenissimè docuimus: ad quos, eos qui pleniorem tractationẽ requirunt, ablega-

Recentium medicorum de miscendorum medicamentorũ ratione scripta qualia.

Duplex compositionis medicamentorum finis. (manuscript)

Operis diuisio.

Quæ in primo libro tractentur.

Simplicium cognitio necessaria.

ablegamus. Deteximus tamen hic non paucos tum Medicorum, tum Seplasiariorum errores, quos in vsurpandis simplicibus adulterinis hactenus commiserunt, & adhuc hodie (tanta est quorundam impudentia & proteruitas) committunt. Nomina verò eorundem produximus ea duntaxat, quæ optimis tum Græcis, tum Latinis autoribus recepta sunt: idq; non alia sanè de causa, quàm vt hac ratione efficeremus, vt abiectis tandē ac repudiatis barbaris & ineptis medicamentorū nomenclaturis, quibus hodie passim Medici & Seplasiarij vtuntur, pro illis, Latinis, receptis, & perspicuis vti assuescerent. Neq; enim perpetuò illis cum balbis & indoctis pharmacopœis balbutiendum & ineptiendum erit. Verùm quum haud ignorarem, Latinas & proprias nondum omnibus esse cognitas: non piguit etiam barbaras, hodieq; vsitatas, vbi necessitas ita postulare videbatur, adijcere nomenclaturas. Non enim ijs tantum qui singula simplicia suis & Latinis nominibus appellare nouerunt, verumetiam ijs qui per ignorantiam Græcæ & Latinæ linguæ consuetis ac barbaris vti coguntur, inseruire voluimus. Quippe studiorum nostrorum ratio sic comparata est, vt ea ad omnium commoditatem conferamus. Vt igitur imperitiæ pharmacopœorum prorsus consuleremus, indicem quoq; parari curauimus, in quo Latinæ & barbaræ voces ex aduerso positæ essent, vt ad hunc in singulis compositionibus, in quibus Latinis vsi sumus nomenclaturis, confugerent, & quod illis simplex vsurpandum esset, cognoscerent. Non solum autem simplicium medicamentorum nomenclaturas, sed eorundem etiam collectionem, asseruationem, præparationem, delectū & temperamenta in hoc primo libro obiter exposuimus: & præterea quæ ex ijs singulares corporis partes iuuant medicamenta, nominatim indicauimus. Adiecimus quoq; secundarum medicamentorum simplicium qualitatum commemorationem. Postremò breuem etiam purgantium medicamentorum hodie vsitatorum descriptionem subiecimus, ac singulorum pondera & illorum vehementiam infrenantia medicamenta monstrauimus. Vt hinc pateat, hunc librum non solum medicis ipsis, sed & pharmacopœis mirè esse vtilem. *Quæ in altero.* In altero huius operis libro ponderum, quibus hoc tempore tum medici, tum pharmacopœi vtuntur, & eorum medicamentorum omnium quæ hodie in officinis medicorum prostant, conficiendorum ratio exponitur. *Medicamentarius liber.* Qui vtiq; rectissimè Medicamentarius liber inscribetur. Ita enim verius & latinius, quàm, vt vulgò solet, Dispensatorium nominabitur. Nam & veteres Græci eos libros in quibus medicamentorum compositiones traduntur, φαρμακευτικοὺς appellarunt. Atq; is sanè liber itidem ad vtrosq;, medicos nimirum & pharmacopœos pertinet. *Quæ in tertio.* In tertio compositorū medicamentorum, quæ intro in corpus sumuntur, construendi modus ac formulæ, eorundemq; miscendi hodie vsitata ratio docetur. *Quæ in quarto.* In quartò, eorum quæ extrinsecus corpori admouentur medicamentorum conficiendorū ratio monstratur. Hic vt etiam is qui eum præcedit tertius, ad medicos ferè tantum spectat. Nihil igitur earum rerum, quas saltem ad ritè miscenda & componenda medicamenta cognoscere tum medicos tum pharmacopœos oportet, omisimus, aut negligenter præteriuimus. Quinetiam passim, vbi necessitas postulauit, singulis medicamentis Annotationes adiecimus, ne imperitus lector in plerisq; hærere posset. Proinde qui expeditè & vtiliter composita medicamenta construere, aut ea quæ ab alijs composita sunt dextrè vsurpare velit, eum sanè quatuor hos libros quos de Compositione medicamentorum huius temporis vsitata inscripsimus, diligenter euoluere, & assiduè in manibus versare oportet, præsertim pharmacopœos, vt tandem veteres suos errores non solum cognoscant ac discant, verumetiam dediscant, abijciantq;, & ad meliorem frugem redeant.

QVID

QVID MEDICAMENTVM, ET QVO A NVTRI-
mento distet, ac quotuplex sit medicamentorum natura.
CAPVT PRIMVM.

QVum vniuersa huius operis tractatio futura sit de medicamentis, ordinis vtique ac methodi ratio postulat, vt primùm quid sit medicamentum, & deinceps quotuplex eius natura, exponamus. Medicamentum itaque, Galeno lib. 1. Simp. cap. 1. & lib. 3. de Temperamentis teste, est omne id quod naturam substantiamúe nostri corporis alterare & immutare potest. Vel breuius, quod alterandæ naturæ vim habet. Quocirca nutrimento planè aduersatur, atque, vt dici solet, illi ex diametro pugnat. Nutrimentum enim est, quicquid corporis nostri substantiam augere potest. Vel, quod augendæ naturæ vim obtinet. Non augebit autem, nisi prius ab ea alteretur, illique assimiletur. Iam dictis igitur definitionibus sua vtriusque illorum naturæ proprietas rectissimè explicatur, declaraturúe. Cæterùm natura medicamentorum quadruplex est. Siquidem vel nulla substantiæ suæ mutata parte, sed tota integraque seruata vincunt, corpusque ipsum afficiunt ac immutant, ad eum sanè modum quo id cibos. Atque hæc prorsus grauia, & naturæ animalis corruptricia sunt, ideoque Græcis δηλητήρια, hoc est, venenata, letalia, seu mortifera dicuntur. Eiusmodi certè sunt, quæ frigiditate sua interimunt: veluti cicuta, mandragora, papauer, hyoscyamus, & id genus alia. Hæc autem non toto genere, hoc est, naturæ suæ contrarietate, adeoque semper, humanæ naturæ aduersantur, ac letalia sunt, sed sola quantitate. Nam horum quodque si exigua quantitate sumatur, nullam euidentem hominibus noxam infert, tantum abest vt mortem afferre queat: haud secus quàm si copiosæ flammæ pauxillum aquæ instilles, aut lignum illi iniicias humidum ac viride. Etsi verò hæc ipsa toto genere, adeoque quocunque modo sumpta non occidunt, sunt tamen nihilominus ex genere deleteriorum seu letalium, quia magna quantitate sumpta interimunt. Neque vtique eo minus genere letalia sunt dicenda, quod quum minima quantitate exhibentur, nullam sensibilem noxam inferunt. Sic nanque neque ignis ipse calidus sit, neque nix frigida, oportet. Nam horum quoque si quid prorsus exiguum est, nullum euidens in corporibus nostris excitat pathos. Quippe centesima vnius scintillæ pars est quidem omnino genere ignis, cæterum adeò nos non vrit, calefacitúe, ut corpori incidens, ne sensum quidem vllum sui excitet. Ad eundem modum frigidæ guttæ centesima portio non modo nihil offendit, aut refrigerat, sed nec sensum sui vllum prębet. Nequaquam igitur sic iudicanda deleteria sunt, sed totius naturæ suæ contrarietate, vt fusius Galenus lib. 3. de Temp. cap. 4. & libro 3. de Simplicium med. facul. cap. 17. 18. & 19. ostendit. Secunda medicamentorum species seu natura eorum est, quæ vbi mutationis initium ab animalis corpore consecuta fuerint, subinde putrescunt, ac corrumpuntur, vnaque corpus ipsum corrumpunt ac putrefaciunt. Eiusmodi sunt quæ erodendo putrefaciendoque interimunt medicamenta: vt sunt, auripigmentum, aconitum, cantharides, chrysocolla, & iis similia. Sunt autem toto quidem genere letalia, hoc est, naturæ suæ contrarietate interimentia, adeoque in genere eorum quę secundum naturam sunt numerari non possunt, quandoquidem minima etiam quantitate sumpta erodunt, putrefaciunt, & corrumpunt: nisi vnà cum excrementis, priusquam iniuria afficiant corpus, excernantur: aut cibis, aut aliis quæ vim eorundem obtundunt, mixta fuerint, quemadmodum copiosius lib. 3. de Simpl. medic. facultatib. cap. 20. 21. & 23. Galenus monstrat. Tertia medicamentorum species eorum est, quæ corpus quidem calefaciunt, mali tamen nihil adferunt. Talia quidem sunt, absin-

Medicamentum quid.

Nutrimentum quid.

Medicamentorum natura quadruplex.

Prima.

δηλητήρια.

Sola quantitate letalia.

Obiectio diluitur.

Secunda.

Toto genere letalia.

Tertia.

thium, origanum, abrotonum, & id genus alia, quæ sunt potestate calida. Quarta species eorum est medicamentorum, quæ agunt & patiuntur aliquid, sed spacio temporis planè vincuntur. His porrò accidit, vt tam medicamenti quàm nutrimenti rationem habeant. Quatenus autem medicamenta sunt, eatenus corpus nostrũ afficiunt & alterant: quatenus verò nutrimenta sunt, eatenus in corpus nihil planè agũt, sed ab illo alterata ac prorsus adsimilata calorẽ naturalẽ augent. Eiusmodi sanè est lactuca, ut li. 3. de Temp. ca. 5. Galenus fusius ostẽdit.

Quarta.

QVID SIT MEDICAMENTVM SIMplex, & eiusdem diuisio.

CAPVT SECVNDVM.

QVum in primo huius operis libro simplicium medicamentorum ratio aliqua ex parte nobis explicanda veniat, principió quid sit medicamentum simplex, & quot sint eiusdem genera, nobis exponendum erit. Medicamentum igitur simplex, collatione ad compositum nuncupatum est. Neque enim simplex est, nisi id quod immixtum & sincerum est. Aut quod tale est, quale ipsum natura produxit. Proinde simplex medicamentum, Galeno lib. 1. de Simpl. medic. facul. cap. 1. teste, est, quod natura sua sincerum, & à mixtura alterius medicamenti alienum est. Natura verò hic nihil aliud, nisi substantiam seu essentiam significat: ita vt verborum Galeni is sit sensus. Medicamentum simplex est id, cuius substantia sincera est, & cum alterius medicamenti substantia non commixta. In hanc sententiam idem Galenus cap. 4. iam citati libri, exquisitè ac sincerè aquam vocat eam, quæ alterius substantiæ mistione vacat. Quod ideo esse adijciendum duximus, ne imperiti variarum vocis naturæ acceptionum, adeoq; parum æqui iudices, sibi pugnantia docere Galenum existimarent, dum is libro 3. de Simp. medic. facul. cap. 13. scribit, omnia propemodum medicamenta, licet sensu simplicia appareant, natura tamen esse composita. Eo nanq; in loco, natura non significat substantiam seu essentiam, vt in priore, sed potius facultatem. Quapropter is est verborum Galeni sensus: Tametsi medicamenta propemodum omnia sensu simplicia esse apparent, adeoq; cum alia substantia minimè commixta, tamen facultate naturaue composita sunt. Verùm, ne quis tergiuersari posit, ac dicere naturam hoc loco non idem quod facultatem denotare, Galeni testimonium producemus, qui eodem in loco seipsum interpretatur, ac perspicuè naturam non nisi facultatem significare monstrat, inquiens: » Quin & subinde compositas, easq; diuersissimas in se facultates continent. » Simplicia verò medicamenta ferè omnia, compositas ac diuersas planè in se habere facultates, in eo quod ibidem mox sequitur capite, brassicæ, lenticulæ, conchularum, & multorum aliorum medicamentorum exemplis ostendit. Neque hoc solum in loco Galenus naturam pro facultate vsurpat, sed multis etiam alijs, præsertim lib. 2. de Sympt. causis, cap. 1. vbi hanc pro facultate sumi manifestis testatur verbis. Cæterùm alij succinctius medicamentũ simplex ita definiunt. Est quod à natura eiusmodi productum est, & cui nulla alia aliunde, aut nostra opera, substantia accessit, & admista est. Hæc aũt cũ priore in idem planè recidit. Nonnunquã verò medici impropriè simplicia medicamẽta vocare consueuerunt, quæ reuera cõposita sunt: idq; non alia sanè de causa, quàm quod paucioribus constant medicamentis simplicib. quàm alia eiusdem generis cõposita. In hanc sententiã diatrion pipereon quod reuera compositũ est simplex Galeno lib. 4. de Tuenda sanitate dicit. Sic Actuario, Nicolao, & alijs, Oxymeli simplex & compositum, & alia permulta vocantur simplicia. Igitur simplicia medicamenta propriè loquendo illa duntaxat nominantur, quibus nulla aliunde, vel à nobis mistio accessit, non obstante quòd ex qualitatib. & facultatib. diuersis constet. Quę verò minus cõposita sunt ceteris eiusdẽ generis, καταχρηστικῶς etiam simplicia interdũ appellãtur.

Simplex.

Natura.

Galenus à pugnantia vindicatur.

Natura.

Ta sumitr pro facultate.

Medicamenti simplicis alia definitio.

Simplicia medicamenta impropriè dicta.

Simplicia propriè.

Quæ

QVAE AD RECTE COMPONENDA medicamenta necessaria sint.

CAPVT TERTIVM.

QVum iam nobis clarè expositum sit quid compositi medicamenti nomine intelligendum veniat, restat vt nunc quæ ad rectè & legitimè componenda medicamenta præcipuè necessaria sint, explicemus. Quanquam autem hæc res latè pateat, nec breuibus sat dici queat, tamen quum hodie munus componendi medicamenta totum sit in manibus hominum quorundam, magna ex parte rudium & imperitorum, quos pharmacopolas nominant, ea saltem perstringemus, quæ in illis maximè requiruntur, & septenario numero complectuntur. Principio nanque qui medicamentorum componendorum sibi sumunt prouinciam, ij minimũ vtriusque linguæ latinæ nimirum & græcæ, cognitionem habeant, si non exquisitam, quam profectò in eis non requirimus, sed tantam saltem quæ illis ad intelligendos in latinam linguam conuersos materiæ medicæ scriptores Dioscoridem, Galenum, Serapionem, Mesuen, & Auicennam sufficiat, & quæ ad cognoscendas græcas voces quæ in eorundem officinis adhuc remanserunt, & hodie vsitatæ sunt, illis satis sit. In summa, grammatices saltem præcepta probè teneant, si vltrà progredi nequeunt. Quantum enim ea in parte omnes hactenus laborarunt, notius est quàm vt pluribus à me dici debeat. Qui igitur ætate iam prouecti sunt, ac ita consenuerunt, vt discere linguas nec velint, nec possint, id saltem agant, modo Christiani dici & haberi, & de omnibus benè audire velint, vt ministros nõ tantum sedulos, verumetiam doctos habeant. Et si hac in parte non præstent quod ab illis postulatur, magistratus officium erit, vt seueriter constituat eorundem ministros examinari, nec vllum admittat, nisi in quem antea diligenter à medicis est inquisitum. Secundo loco, vt exquisitam simplicium medicamentorum noticiam habeãt, eorum potissimum quibus in componendis medicamentis hodie vsitatis, quotidianus vsus esse solet, necesse est. Qua quidem in re plurimum illis adiumenti conferent. Theophrastus & Dioscorides, nostrique quos de stirpium historia conscripsimus commentarios, in quibus initio eorundem nomina, & cur ita denominata sint, dein genera, formam, locum, tempus, temperamenta, ac facultates ipsorum diligenter & copiosè explicauimus, adiectis singulorum iconibus artificiosissimè expressis atque depictis, ita vt nihil quod ad illorum plenam cognitionem requiritur, desiderare ab ipsis possit. Non verò satis erit pharmacopœis vt simplicium legitimam habeant cognitionem, sed vt ea quę cognouerunt ritè colligant tertio loco ab ipsis requiritur. Siquidem nisi id accurata diligentia præstent, ad vsum medicum parum idonea & efficacia medicamenta simplicia reponent. Quarto loco, vt ea quæ ritè ab ipsis collecta sunt, ita asseruent, ne situ & squalore, aut alia de causa putrescunt, viresque suas amittant, & omnino pereant, oportet. Quinto loco, vt ex ijs quæ collegerunt, non nisi quæ optima sunt ad vsum medicum deligant, necessum est. Eum quoque delectum eos in coëmendis peregrinis adhibere oportet, vt scilicet in ipsorũ officinis nihil venale prostet quòd non sit optimum, aut saltem minimè adulterinum & suppositiuum. Non est igitur vt pharmacopolæ qui officinam instruunt, in hanc tantum curam incubant, vt vascula auro & argento incrustata, variéque picta habeant, vt quæ plus ad ostentationem, quàm ad necessitatem faciunt, quòd vulgus officinas has tantum admiretur, verùm id studeant vt superfluas & inutiles has impensas, ad comparanda optima medicamenta insumant. Hac nanque ratione tum sibi, tum ægrotis melius consulent. Sexto loco, ut ijs medicamentis quæ id postulãt, præparationes suas, quo suauiora palatoque gratiora fiant, vel melius conseruari, aut compositionibus misceri queant, adhibeant. Septimo & vltimo

Pharmacopœorum munus & officium.

1. Vtriusque linguæ periti sint.

2. Simplicium cognitionem habeant.

3. Ritè colligant simplicia.

4. Probè collecta asseruent.

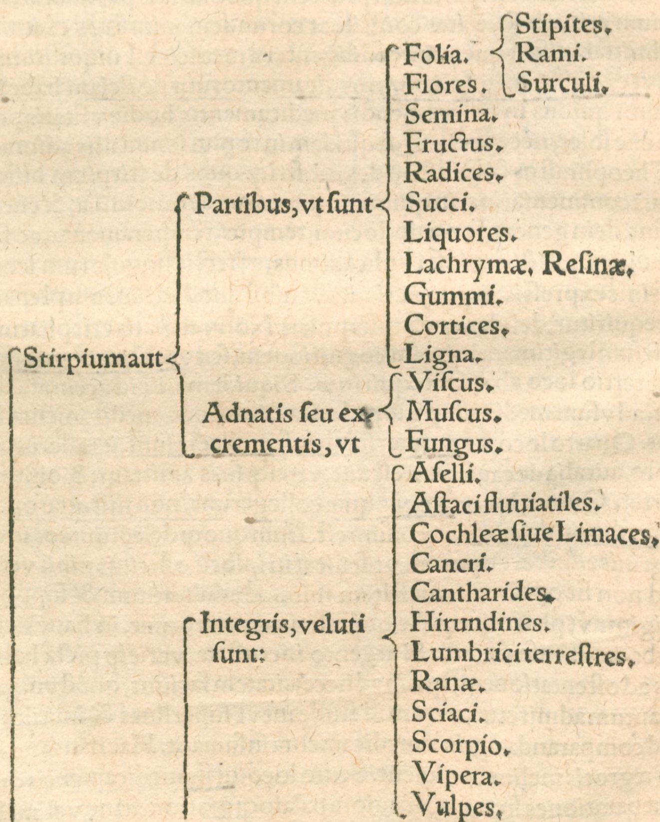
5. Delectum in usu simplicium adhibeant.

6. Præparationem quibus oportet adhibeant.

7. Rectè componant & disponant.

loco, vt ijs omnibus factis, ea ita ordine disponat, vt omnia ad manum sint, & ex ijs recta & legitima ratione medicamenta componat, atque parata seruet. De ijs igitur omnibus, excepta cognitione linguarum, quæ à grammaticis petenda & discenda erit, ordine dicemus, initio à simplicibus quorum hodie in officinis medicamentarijs vsus est sumpto. Horum autem quædam è stirpibus sumuntur, earundemq́ partes sunt, vt folia, flores, semina, fructus, cortices, stipites, rami, surculi, succi prædensi concretiue, liquores, gummi, resinæ, ligna, & radices. Alia verò stirpium sunt adnata siue excrementa, vt muscus, viscus, fungus. De quibus omnibus præter Dioscoridem, Galenus etiam à libro sexto de simpl. medica. facul. vsq́ ad nonum tractat. Quædam ab animantibus petuntur vel integris, vel eorundem partibus, vel ex ijs prouenientibus, vel eorundem excrementis. De quibus Galenus libro decimo iam citati operis abundè scribit. Nonnulla è venis & latebris terræ sumuntur, vt sunt metalla, lapides, gemmæ, & terræ diuersæ species. De quibus libro nono iam nominati operis Galenus tractat. Aliqua è mari, aquis, & littoribus, quæ tamen è genere animalium non sunt, sumuntur. De quibus Galenus libro vndecimo sæpius iam dicti operis disserit. Atq́ in eum quidem modum Galenus simplicia medicamenta diuidit libro primo de compositione medicamentorum generalium capite primo. De singulis autem ordine dicemus à stirpium folijs exorsi, vbi prius iam dictam materiæ medicæ diuisionem in schema digestam, & contractam studiosorum oculis subiecerimus.

Simplicium vsitatorum officinis medicamentarijs generalis diuisio.
A stirpibus sumpta.
Ab animalibus.
E venis & latebris terræ.
Ex mari, aquis & littoribus.

Mate-

Materia medica petitur vel ex

- Animalibus, vel
  - Partibus eorundem, vt est,
    - Antalium
    - Adeps, siue seuum. { Taxi. Vrsi. Vulpis. Cerui. Hirci. Tauri.
    - Cerebrum leporis.
    - Cerebellũ passeris.
    - Cornu ceruinum.
    - Cranium humanum.
    - Coagulum.
    - Dentalium. Entalium.
    - Ebur.
    - Genitale cerui.
    - Gluten piscium.
    - Glutinum tauri.
    - Lupi iecur.
    - Lupi intestinum.
    - Maxilla lucij.
    - Medulla. { Bubulina. Ceruina. Hircina. Vitulina.
    - Oculi cancri.
    - Os de corde cerui.
    - Operculũ buccinæ.
    - Operculũ purpuræ.
    - Pinguedo. { Hominis. Anatis. Anseris. Ardeæ. Capi. Canis. Cati. Gallinę. Porci. Suis.
    - Pulmo vulpi.
    - Vngula asini, & alcis
    - Vngula capri.
    - Vnicornu cornu.
  - Prouenientib. ex eis, aut excrementis ipsorũ.
    - Butyrum. Moschus.
    - Caseus. Propolis.
    - Cera. Pili.
    - Lac. Fel.
    - Lana succida. Oesypus.
    - Mel. Castorium.
    - Mel virgineum. Mumia.
    - Oua. Saliua.
    - Sanguis. Sudor.
    - Serum. Stercus.
    - Sericum. Seta. Vrina.
    - Senecta serpẽtis. Zybetum.
    - Testa oui.
- Terrę latebris:
  - Gemmæ.
  - Lapides.
  - Metalla.
  - Terræ.
- Mare, aquis, & littoribus.
  - Ambra. Pissasphaltus.
  - Bitumen. Sales.
  - Flos maris. Spongia } maris.
  - Garum. Spuma } maris.
  - Margarita. Succinum.
  - Muria. Vmbilicus veneris.
  - Pila marina. Corallus vterq;.

DE STIRPIBVS.

Caput Quartum.

Abrotonum. *Pharmacopolarum erratum.*

ABrotonum geminum eſt, mas & fœmina. Mas vulgaris eſt, ac cognita omnibus, ideoq; omnibus in officinis proſtat. Fœmina paucis agnoſcitur, & quæ ſub eius nomine à pharmacopœis hodie venditur, adulterina eſt, & abſinthij Pontici genus, vt in primo tomo noſtrorum de Stirpium hiſtoria luculentis argumentis oſtendimus. Ibidem ſtudioſi vniuerſam quoq; Abrotoni fœminæ veræ tum hiſtoriam, tum imaginem affabrè expreſſam inuenient. Vtriuſque coma, & floribus vtimur.

Abſinthium. *Ponticum.* *Semen lumbricorum.*

Abſinthij multa ſunt genera, vt loco iam citato monſtrauimus. Vbi autem apud veteres Abſinthij mentio incidit, non vulgare & quod omnibus notum eſt, vſurpandum erit, ſed Ponticum: quod non eſt niſi id quo hactenus Seplaſiarij pro Abrotono fœmina, vt diximus, ad ſua medicamenta vſi ſunt. Eſt tamen & vulgaris Abſinthij ſuus vſus, & ob id minimè abijciendum, vt fuſius loco iam oſtenſo docuimus. Comam tantum cum floribus ad medicamentorum confectionem adhibemus. Santonici tamen ſemine ad enecandos vermes vtimur, quod ob id pharmacopœi ſemen lumbricorum appellant.

Acanthus. *Branca vrſina.* *Error pharmacopœorũ.*

Acanthus, vel Acantha, officinis germanicis non agnoſcitur. Quam enim illæ Brancam vrſinam appellant, veterum Acanthus non eſt, ſed Sphondylium potius ſylueſtre: quod nos alibi euidentibus argumentis demonſtrauimus. Vera igitur in vſum medicum reuocanda erit, poſthabita & abiecta adulterina. Hiſtoriam verò & imaginem pictam in primo noſtrorum de Stirpium hiſtoria commentariorũ tomo pharmacopœi inueniẽt. Vtimur tum folijs, tum radice.

Acetabulũ. *Vmbilicus Veneris.* *Craſſula maior.*

Acetabulum geminum eſt, Vnum, quod Vmbilicus Veneris, & Cymbalaris, à folijs in acetabuli modum orbiculatis, & ineuidenter cauis, dicitur. Hoc noſtris officinis adhuc ignotum eſt, eius tamen iconem in noſtris de ſtirpium hiſtoria commentarijs inuenient. Alterum, vulgò & Seplaſijs Craſſula maior vocatur. eſtq;, quod paſsim ſcilicet naſcitur, omnibus cognitum. Vtimur folijs, ſemine & radice. Vtriuſq; pictura eſt in noſtris commentarijs.

Adiantum. *Error Seplaſiariorum.*

Adianti duo genera officinis medicorum hodie innoteſcere cœperunt, ſed ſub nomine Capilli Veneris, candidum nimirum, & nigrum. Errant autem pharmacopœi plurimùm, qui pro Adianto, vel vt ipſi appellant Capillo Veneris, herba vtuntur quæ Ruta muraria nominatur, quum ſit altera potius Trichomanis, vt alibi fuſius diximus ſpecies.

Agnus. *Vitex.* *Agnus caſtus.*

ἄγνος, agnus, quod Latinis non eſt niſi caſta: ſic enim Græcis uocatur hæc herba, quòd ad caſtitatem plurimùm conferat. Vitex Latinis dicitur. Vulgò medicorum & Seplaſijs græca & latina iunctis vocibus, non ſine riſu eruditorum, Agnus caſtus appellatur. Foliorum, florum, & ſeminis vſus eſt. Noſtræ tamen officinæ ſemen tantum venale exhibent.

Aiuga. *Iua.* *Chamæpitys.* *Seplaſiariorum erratũ.*

Aiuga, ſiue Abiga & Ibiga, quæ veteribus dicta eſt herba, & poſtea abiectis duabus literis b & g, Iba, hodie mutatione b in v, Iua Seplaſijs & medicis nuncupatur. Alio nomine Chamæpitys vocatur, quaſi pumila & humi naſcens pites. Multi in Germania pharmacopolæ pro Iua, non ſine maximo errore vſurpant herbam, quæ Sideritis eſt ſpecies. Coma cum floribus & ſemine vtimur.

Lolium.

Aera Græcis, Lolium Latinis nominatur. Germanicis officinis nec cognitum, nec vſitatum. Præſtaret autem, propter veterum autoritatem, qui illo creberrimè vſi ſunt, & eius in medicina neceſſarias facultates eſſe vſitatiſsimum. Quare operam dabunt vt in vſum reuocent Lolium Seplaſiæ: quod facilè poterunt, ſi hiſtoriam & imaginem eius pictam in noſtris Commentarijs traditam, legent ac intuebuntur.

Alſine

Alsine, vulgò & officinis Morsus gallinæ dicitur. Eius multa sunt genera, quæ alibi demonstrauimus. *Morsus gallinæ.*

Althæa, alio nomine Ebiscus, & Ibiscus appellatur. Seplasijs Bismalua, & Maluauiscus. Foliorum, seminis, & radicis vsus esse debet. *Althæa.*

Amarantus multorum est generum, sed ex illis vnum duntaxat, nempe luteum, Seplasijs cognoscitur, & Stichas citrina nominatur. Coma & florum luteis corymbis vtimur. *Amarantus. Stichas citrina.*

Anagallis trium est generum. Duo autem, nempe puniceum & cæruleum, passim proueniunt. Nullus verò est prorsus in nostris officinis Anagallidum vsus: quod reprehensione non vacat. Nam quum mira earundem sit facultas & vtilitas, expedit vt in vsum quotidianum reuocentur. Quod planè, quia passim proueniunt, facilimum erit. *Anagallis.*

Anethum nulli non cognoscitur. Vtendũ coma, floribus, folijs, & semine. *Anethum.*

Anonis, siue Ononis, vulgò Resta bouis nominatur. Trium est generum, purpureum, luteum, & candidum. Debet etiam huius stirpis aliquis deinceps esse in Seplasijs vsus. Nam illam hactenus, vt alias multas vulgares, supra modum tamen vtiles, medici neglexerũt, peregrinas interim & incognitas vsurpantes. *Resta bouis.*

Anthemis etsi multorum est generum, tamen vnicum tantum, nempè quod leucanthemon, chamæmelum latinis, vulgò Chamomilla dicitur, Seplasijs cognitum & vsitatum est. Eius comas & flores vsurpant medici. *Anthemis. Chamomilla.*

Apium satiuum est id quod vulgò petroselinum nominatur. Vtimur folijs & semine. Quod igitur Seplasiæ hodie pro Apio vtuntur, non est nisi Elæoselinon: quod alibi abundè ostendimus. *Apium satiuum. Seplasiarum error.*

Artemisiæ plura sunt fastigia: ramosa, & vnicaulis. Ramosa iterum in geminas partitur species, fruticosam, & non fruticosam. Fruticosa est quæ in hodiernum usque diem in officinis Artemisiæ nomen retinet. Non fruticosa, quod eximiè morbis vteri conferat, Matricaria medicis & pharmacopœis nominatur. Aliorum generum nostratibus officinis nullus est vsus. Vtimur coma cum floribus. *Artemisia. Matricaria.*

Asplenon Seplasijs Ceterach dicitur. Vsus est eius foliorum duntaxat. *Asplenon. Ceterach.*

Atriplicis duo primaria sunt genera, satiua & syluestris. Foliorum & seminis vsus est. *Atriplex.*

Balsamita officinarum non est nisi Sisymbrium Græcis simpliciter appellatum. Vsus est foliorum & florum. *Balsamita.*

Betonica coronaria gemina existit, altilis & syluestris. Officinæ detritis duabus prioribus literis, & mutatione o in u, Tunicam vocant. Vtuntur autem altili duntaxat, eius flores & radices ad medicamentorum compositiones vsurpantes. Est & betonica altera non coronaria dicta ad prioris differentiam, quæ priuatim Græcis Cestros vocatur. Duûm generum existit, purpurea & alba. Prior tantum Seplasijs vsitata. Vtuntur autem coma cum floribus. *Betonica coronaria. Betonica non coronaria.*

Beta duûm est generum, alba & nigra. Alba in purgandis per nares cerebri humoribus valentior. Foliorum succi, & radicis vsus est. Confundunt nostræ ætatis medici Betam, non sine maximo errore, cum Blito. nam Bletam vocant adiecta litera l, quæ Beta illis dicenda erat. Blitum autem à Beta diuersum esse, sciunt omnes qui vel leuem simplicium medicamentorum noticiam habent. *Beta. Error medicorũ, Betam cum Blito confundentium.*

Branca vrsina. vide Acanthus. *Branca vrsina.*

Brassica hortensis & esculenta multarum est specierum, vt alibi ostendimus. Seplasijs Caulis appellatur. *Brassica. Caulis.*

Brasica marina est quæ hodie officinis medicorum Soldanella nominatur. *Brasica marina. Soldanella.*

Folia

Folia eius in puluerem redacta, & ex succo ac liquore aliquo conueniente hausta, miram in aqua inter cutem sananda efficaciam præbent.

Buglossum veterum. Borrago.

Buglossum veterum est herba, quæ Seplasijs & vulgò Borrago nuncupatur. Hodie medici & pharmacopœi floribus duntaxat huius herbæ vtuntur, quum Nicolai Myrepsici exemplo, folijs etiam & radicibus vtendum esset.

Buglossa officinarum.

Buglossa officinarum. vide Echion.

Cotula non fœtida. Error quorundã detectus.

Buphthalmum Seplasijs Cotula non fœtida vocatur. Pauci verò sunt qui hanc hodie rectè agnoscunt, quum propemodum omnes Chrysanthemi quoddam genus pro ea vsurpent. Effigies veri Buphthalmi in nostris Commentarijs de Stirpium historia extat.

Bursa pastoria.

Bursa pastoria, vel Pastoris bursa hodie vulgò dicta, veteribus quod sciam, non fuit cognita. Ob insignes tamen suas quas in constringendo habet vires, in frequenti medicorum vsu esse meretur. Folijs autem cum semine vtendum.

Calamintha.

Calamintha Latinis nominata, Seplasijs Calamentum appellatur. Eius plura sunt genera: altera tamen duntaxat nostrates officinæ vtuntur. Coma cum floribus vtendum.

Chamæmelũ.

Chamæmelum. vide Anthemis.

Fumaria. Capnos Aëtij. Aristolochia rotunda officinarum.

Capnos & Capnios, latinis Fumaria, Seplasijs autem Fumus terræ nuncupatur. Atq; hæc est quæ Dioscoridi pingitur. Altera est quæ ab Aëtio describitur, & tum medicis quibusdam, tum officinis Aristolochia rotunda nuncupatur, manifestè repugnantibus folijs, quæ minimè sunt hederacea, vt alibi copiosè admodum demonstrauimus. Vsus hodie foliorum & seminis duntaxat prioris, alterius verò, radicis tantum.

Carduus benedictus.

Carduus benedictus. vide Cnicus.

Cassutha. Cuscuta.

Cassutha recentiorum Græcorum, Seplasijs Cuscuta nominatur.

Centaurium. Rhaponticũ.

Centaurium est geminum, maius & minus. Maius officinis Rhaponticum hodie nominatur, vt infrà fusius docebimus. Minus suam retinet appellationem, & Centaurea minor, in aliud genus deflexa uoce, appellatur. Maioris radice duntaxat vtuntur officinæ. Minoris coma cum floribus.

Cerefolium.

Cerefolium. vide Myrrhis.

Chamædrys.

Chamædrys duarum est specierum, vna Dioscoridis, altera Theophrasti. Præstat vti hac vel altera quæ haberi potest, modò adulterinam pro vera non vsurpemus. Vtimur coma cum floribus.

Chamælæa.

Chamælæa Seplasijs Mezereon nominatur. Paucis autem hodie vera Chamælæa cognoscitur. Qua verò stirpe hodie nostrates officinæ pro Mezereon vtantur, paulopòst exponemus. Eius iconem in nostris de stirpium commentarijs inuenient Pharmacopœi.

Chamæpitys.

Chamepitys. vide Aiuga.

Cichorium.

Cichorium, officinis Cicorea, latinis Intybum syluestre dicitur.

Cicuta.

Cicuta venenata & letalis est herba. Vtimur eius semine, sed extrinsecus admoto. Semen tamen quo hodie pharmacopœi vtuntur non est legitimum, nec è Cicuta stirpe, sed potius ex ea herba, quam Cicutariam vulgò nominant, decerptum. Quippe Cicutæ semen non est rotundum, sed oblongum, vt alibi copiosius diximus.

Cnicus.

Cnici duo sunt genera, satiua & syluestris. Satiua Seplasijs Cartamus, vulgò Crocus syluestris nominatur. Syluestris duas partitur in species. Vna est quæ recticaulis dicitur, & officinis non cognoscitur. Altera humicaulis, quæ Seplasijs Carduus benedictus appellatur.

Carduus benedictus.

Chelidoniũ. Maius. Minus.

Chelidonium duûm est generum, maius & minus. Maius passim nascitur, & nulli non cognitũ est. Minus iudico hodie esse omnibus ignotum. Herba enim quam vulgus medicorũ Scrophulariam minorem vocat, Chelidonium minus non

non est, quod nullam penè acrimoniam, vel certè tam exilem vt sensui ferè non occurrat: sed est potius altera Malacocisi species, vt alibi à nobis ostensum est. *Scrophularia minor.*

Cynoglossum officinarum non est id quod Dioscorides & alij veteres pingunt, sed potius ea herba quam illi Lycopsim nominant. Reuocandum igitur in vsum medicum veterũ Cynoglossum, cuius quidem folijs, non radice vtendum erit. Eius effigies est in nostris de Stirpium historia commentarijs. *Cynoglossum. Cynoglossa officinarum.*

Daphnoides Seplasijs Laureola nuncupatur. Eius folijs pro Mezereon nostrates vtuntur officinæ, quum tamen, vt paulo suprà est monstratum, Mezereon non sit nisi Græcorum Chamælæa. Semine verò eiusdem pro Coccognidio, vt infrà latius dicemus, vtuntur. *Daphnoides.*

Delphinium duplex est, satiuum & syluestre. Satiuum in Germania non nisi satum prouenit. Syluestre passim in agris & segetibus gignitur, vocaturq; Seplasijs Consolida regalis. *Delphinium. Consolida regalis.*

Dictamnus officinis Diptamus. Vera autem dictamno multis annis nostrates officinæ non sunt vsæ, sed radice alterius herbæ, quam Diptanum album vocant, quum Cretensis potius folijs illis vtendum fuisset. Iam verò innotescere satis cœpit, nec iam est facilè inuenire officinam, in qua nõ venalis habeatur. *Dictamnus.*

Ebiscus. Vide Althæa. *Ebiscus.*

Echion multorum est generum. Eius generis herba est quæ hodie Seplasijs Buglossa vocatur. Vtendum illius coma, floribus, & radice. *Echion. Buglossa officinarum.*

Elelisphacos, Latinis & officinis Saluia nominatur. Foliorum duntaxat vsus est. *Saluia.*

Equisetum Seplasijs Cauda equina dicitur. Coma eius vtimur. *Cauda equina.*

Ebulus nomen suum in officinis retinet. Folijs potissimum hodie vtimur. *Ebulus.*

Eleoselinum latinis sonat Apium palustre. Seplasijs simpliciter, non tamen sine errore, Apium appellatur, quum ita nominatum, propriè non sit nisi quod vulgò medicorum Petroselinũ nuncupatur. Vsus foliorũ, florum, & seminis. *Eleoselinum. Apium officinarum.*

Erigeron, latinis Senecio dicitur. Errant officinæ medicorum quæ pro Senecione vtuntur aquatico nasturtio, quod tamen alterum Sisymbrij genus est. Ita nullam prorsus cognitionem herbarum habent, qui hodie componendis medicamentis præsunt. Coma cum floribus vsurpatur. *Error officinarum in Senecione.*

Eruca hortensis vera paucis est cognita. Imaginem eius in primo nostrorum de Stirpium historia Commentariorum tomo pictam dedimus. Syluestris est quæ vulgò deprauato & decurtato nomine Rucula nominatur. Folijs & semine vtimur. *Eruca. Rucula.*

Eupatorium triplex existit. Vnum Dioscoridis, Galeni, & aliorum Græcorum medicorum, quod ab officinis Agrimonia vocatur. Vsus foliorum eius & radicis. Alterum Auicennæ, quod sub nomine Eupatorij simpliciter, omnibus propemodum in officinis prostat. Alio nomine Kunegundis herbam, & Origanum aquaticum nominant. Hæc tamen quum omni adstrictione vacet, pro vero & Græcorum Eupatorio vsurpari non debet. Tertium est Mesue, quod Græcis Ageratum dicitur, paucis pharmacopœis cognitum. Effigies eius est in nostris Commentarijs expressa. Eo vtendum, quum ex præscripto Mesues Seplasiarij componunt medicamenta: sicuti altero, vbi Auicennæ medicamenta construunt. Errant toto cœlo pharmacopœi, qui pro Eupatorio vtuntur Scarlea syluestri, vel vt nonnulli vocant Saluia agresti. Siquidem nullus vnquam neq; Græcorum, nec Arabum ea herba pro Eupatorio vsus est. *Eupatorium Græcorum. Agrimonia. Auicennæ. Herba Kunegundis. Mesue. Pharmacopœorum immensus error.*

Eufragia veteribus, sub hoc præsertim nomine incomperta herba. Apparet hanc vetustioribus herbarijs Euphrosynõ fuisse dictam, propter causam alibi abundè expositam. Ab alijs non ineptè Ophthalmica est nuncupata. Folijs cum floribus vtimur. *Eufragia. Ophthalmica.*

Fœnicu-

Fœniculum. Fœniculum omnibus est notum, & retinet nomen suum hodie in officinis medicorum. Vsus comæ eius, seminis, & radicis.

Fumaria. Fumaria. Vide Capnos.

Gingidium. Gingidium non est herba quæ officinis Cerefolium dicitur, sed potius Lappula agrorum, vt alibi euidentibus argumentis ostendimus. Coma eius vtendum. A nostratibus pharmacopœis non agnoscitur, ideoq; in illorum officinis nullum obtinet vsum. Eius iconem dedimus primò nostrorum de Stirpium historia commentariorum tomo.

Halicacabus. Alchechẽgi. Halicacabus geminus est, peregrinus, & vulgaris. Posterior officinis duntaxat cognitus est, & deprauata voce Alchechengi nominatur, vtimur succo foliorum, & fructu.

Hedypnois. Taraxacon. Hedypnois duûm est generum, maior & minor. Maior Seplasijs nota, Taraxacon dicitur. Coma cum floribus vtimur.

Helxine. Parietaria. Helxine, vulgò & officinis medicorũ Parietaria nominatur. Folijs vtimur.

Hyoscyamus. Hyoscyamus ab officinis barbara & deprauata voce Iusquiamus vocatur. Vsus comæ & seminis.

Hyssopum. Hyssopum nomen suum in Seplasijs retinet. Folijs eius cum spica florum vtimur.

Intybum. Endiuia. Scariola. Error pharmacopœorũ. Cichorium. Intybum duplex est, satiuum & syluestre. Satiuum iterum in duo partitur genera: latifolium, quod vulgò Medicorum & Seplasijs Endiuia nominatur. Angustifolium, quod ijsdem Scariola nuncupatur. Plurimum errant pharmacopœi qui pro Endiuia vtuntur herba quadam, quæ est syluestris lactuca. Alij ijs non minus hallucinantur, qui alteram Sonchi speciem loco Endiuiæ vsurpant. Syluestre Intybum Cichorium dicitur. Officinæ deprauata nonnihil voce Cicoream vocant. Vsus est foliorum, seminis & radicis.

Iuncus odoratus. Iuncus odoratus Græcè σχοῖνος. Huius flore, qui Actuario & alijs recentioribus Græcis σχοινάνθος appellatur, maximè vtendum esset. Hodie tamen ad nos flos minimè defertur, sed culmi duntaxat eiusdem, superiore nimirum parte à camelis, qui ea vescuntur, Galeno attestante, & maximè delectantur, erosa. Eam enim in Arabiæ semitis copiosissimè prouenientem cameli depascuntur. Hinc Germanis Camelhew/id est, fœnum camelorum, nominatur. Quod autem falsò Galenus sit à Matthiolo notatus, in appendice aduersus illum scripta docuimus. Seplasiæ etsi culmos tantum venales proponant, tamen nihilo minus deprauata voce Squinantum, quum dicendum esset illis Schœnanthon, vocant. Floris culmorum, & radicis vsus esse in officinis medicorum deberet. Sunt tamen, vt Monachi illi qui in Mesues filium commentarios ediderunt, quod prætereundũ nobis minimè erit, qui culmos illos legitimos esse negent, quòd scilicet linguam non mordicent, nec rosæ odorem spirent. Sed vicissim non desunt, qui Schœnanthum recens linguam validè mordicare, & rosæ odorem referre attestantur. Nec mirum vetus & odorem & saporem amittere, præsertim quum ab eo, vt Galenus autor est, omnis vis vetustate euanescat. Sed nec illud quod passim in officinis prostat odore prorsus vacat.

Squinantum.

Laurus. Laurus nomen suum retinet. vtimur eius folijs & fructu.

Vuularia. Laurus Alexandrina, Seplasijs Vuularia nuncupatur. vsus foliorum duntaxat est.

Lactuca. Lactuca multarum est specierum. vtimur folijs, & semine.

Lapathum. Lapatium acutum. Lapathum, quod officinis corrupta nonnihil voce Lapatium dicitur, multorum est generum, quorum duo duntaxat Seplasijs vsitata sunt, nempe Oxylapathum, quod illis Lapatium acutum vocatur, ex Oxalis, quæ ijsdem Acetosa nominatur. Vsus foliorum, seminis, & radicis.

Laureola. Laureola. vide Daphnoides.

Lichen.

Lichen, officinis medicorum Hepatica nuncupatur. Vtimur folijs. *Hepatica.*

Lolium, quod officinæ hodie nec cognoscunt, nec vsurpant, veteribus vsitatissimum fuit. Quare in quotidianum vsum reuocandum. Quale verò sit, discent è nostris de Stirpium historia Commentarijs. Ibidem enim duo illius genera recensuimus, adiectis eorundem picturis. *Lolium.*

Lotus syluestris est herba illa qua nostrates officinæ hactenus propemodum omnes pro Meliloto, non sine errore, vsæ sunt. Quæ enim vera Melilotus sit, paulopòst indicabimus. Lotum illam vulgus medicorum, & Germani etiam nostri Saxifragam luteam appellant. Vtimur eius coma cum floribus. *Lotus syluestris. Seplasiarum error.*

Lupus salictarius, officinis medicorum Lupulus dicitur. Coma cum floribus vtimur. *Lupulus.*

Malua multarum est specierum. Officinæ pumila maximè vtuntur. Vsus verò est foliorum eius, & seminis. *Malua.*

Malabathrum Dioscoride teste, folium est sui generis, quod Indicæ paludes gignunt, lentis palustris modo innatans aquis, sine radice. Hoc namque ita à Dioscoride pingitur. Folium Indum Græci appellant. A quo vnguentum Malabathrinum, dictum est. Alterum Malabathrum folium est arboris cuiusdam in Syria nascentis, ideoque Malabathrum syriacum nominatum, & Plinio lib. 12. cap. 26. celebratum. Vnde Galeno lib. 7. de compos. medicament. vnguentum syriacum appellatum est. Vtrumque folium hodie ad nos deferri desijt. Est præterea aliud cuiusdam plantæ folium perpetuò viride, amplum, folio Nucis iuglandis simile, in quadam Indiæ regione quæ Malabar dicitur natum, quod incolæ decurtata nonnihil voce Batrum nominant. Hoc cerebrū & stomachum roborat, ac cor exhilarat, veneremque incitat, & halitum oris commendat, itidem Indiæ incolis priuatim Folium appellatur. Ab hoc vnguentum foliatum diuitibus Romanis mulieribus nuncupatum est. Vt iam dicta tria sint distincta genera. Hinc Galenus lib. 7. de compos. medicament. general. cap. 12. in vnius medicamenti compositionem tria hæc vnguenta μαλαβάθρινον, καὶ φυλλάτου ῥωμαϊσὶ καλουμένου, καὶ συριακόν adhibet. Differunt etiam hæc, eodem teste, à νάρδινῳ, secus ac Plinius putauit. Non temere autem hoc ad vsum erit admittendum, quod eius facultas nos lateat, sed vbi Malabathro seu Folio opus sit, casia odorata, vel Indica nardus, Galeno autore, supponenda erit. In horum locum Arabes quartum inuexerunt folium oblongum, Laurino proximum, sed maius, & neruis tribus illud intercursantibus distinctum, odore & sapore Cinnamomi iucundo. Quapropter quidem è sapore colligunt Cinnamomi esse folia. Hoc vnum hodie cognoscitur, illudque officinæ, vt Mauritani, quos illæ maximè imitantur, simpliciter Folium nominant. *Malabathrū. Folium Indum. Vnguentum Malabathrinum. Syriacum. Folium. Folium Arabicum.*

Marrubium officinis hodie Græca appellatione Prasium nuncupatur. Comæ cum semine vsus est. *Marrubium.*

Maiorana, Sampsychus alio nomine dicitur. Vtimur folijs cum floribus, & semine. *Maiorana.*

Melilotum quo Seplasiæ hodie vtuntur propemodum omnes, non est verum & legitimum, sed potius lotus, vt paulo ante dictum est, syluestris. Verum autem Melilotum in nostris de Stirpium historia Commentarijs pinximus. Ex ijs itaque discant Seplasiarij quo illis deinceps Meliloto sit vtendum, nec in veteri errore, toties moniti, persistant, nec præfractè adulterinum subinde ad medicamentorum compositiones vsurpent. *Melilotum. Officinarum error.*

Melissophyllum officinis Melissa dicitur. Sunt autem vulgaris Melissæ duo genera. Vna cum luteis floribus, qua communiter omnes propemodum officinæ vtuntur. Altera cum purpureis floribus, quæ Turcica, discriminis gratia, nominari potest. Vtraque grauiter odorata est, & cimices verius quàm citrum *Melissa. Lutea. Turcica.*

redolet. Tertium Melissæ genus, quod copiose in Boiaria iuxta Ingolstadium prouenit, odore suo plane Citrum refert, præsertim quum arida existit, ideo ꝗ vera est, & Citrago rectissime nuncupatur. Hac etiam Seplasiæ Ingolstadianæ pro Melissa vtuntur. *Citrago.*

Mentha. Mentha multorum est generum, quæ singula alibi nominatim expressimus. Vsus comæ cum floribus.

Mentastrũ. Mentastrum nomẽ suum in officinis in hodiernum vsq; diem retinet. Vtendum folijs cum floribus.

Mercurialis. Mercurialis duplex, mas & fœmina. Vsus foliorum & seminis.

Morus. Morus arbor est, cuius folijs, fructu, & radice vtendum esse veteres tradunt.

Muscus. Muscus, Seplasijs Vsnea vocatur.

Myrrhis. Myrrhis non est nisi herba quæ vulgò & officinis Cerefolium dicitur. Folijs & semine vtimur.

Nasturtium. Nasturtium nomen etiam suum hodie in officinis retinet. Vsus foliorum & seminis.

Nepeta. Nepeta. Vide Calamintha.

Ocimum. Basilicum. Ocimum multorum est generum, officinæ Basilicon vocant. Vsus comæ cum floribus & semine.

Ononis. Ononis. Vide Anonis.

Origanum. Origanum est multarum specierum. Seplasiæ nostrates hactenus omnes syluestri, vtpote vulgari & passim proueniente, duntaxat vsæ sunt. Iam afferunt etiam Creticum, Heracleoticum, & alia quædã genera. Vsus est comarũ et florũ. Effigies omniũ in nostris Commentarijs de Stirpium historia habentur.

Osyris. Osyris Seplasijs Linaria dicitur. Vtimur folijs cum floribus.

Oxalis. Oxalis. Vide Lapathum.

Parietaria. Parietaria. Vide Helxine.

Cotula fœtida. Parthenium officinis, & vulgò Cotula fœtida dicitur. Errant autem qui hanc herbam Matricariam esse arbitrantur. Vsus comæ cum floribus.

Mater syluarum. Caprifolium. Periclymenon vulgò & Seplasijs Mater syluarum, caprifolium, & Lilium inter spinas vocatur. Vsus foliorum & seminis.

Perfoliata. Perfoliata officinis, dicta, veteribus incognita fuit. Vtimur folijs & semine.

Lappa maior. Bardana. Personatia officinis & vulgò Lappa maior, & Bardana nominatur. Vsus foliorum & radicis.

Phyllitis. Scolopendria Phyllitis Seplasijs Scolopendria vocatur. Coma eius frequenter vtuntur medici. Floribus nanq; & semine vacat.

Plantago. Plantago maior, minor & media. Vtuntur folijs, semine, & radice.

Polium. Polium duplex est. Inter ea montanum optimum est. Errant nonnulli pharmacopœi qui pro Polio vtuntur Chamæpityos specie. Vsus est comæ.

Polygonon. Corrigiola. Polygonon officinis Corrigiola dicitur. Vtimur coma cum floribus.

Populus. Populus duplex, alba & nigra. Vsus foliorum, florum, corticis, & seminis.

Portulaca. Portulaca itidem duplex, satiua & syluestris. Vtimur folijs & semine.

Prasium. Prasium. Vide Marrubium.

Psyllium. Psyllium nomen suum vetus retinet in medicorum officinis. Coma cum semine vtimur.

Pulegium. Pulegium duorum est generum, mas & fœmina. Vsus foliorum cum semine.

Rosa. Rosa gemina, satiua & syluestris. Vtimur coma & floribus.

Rosmarinus. Anthos. Rosmarinus coronaria vtilis folio & flore, quem vulgus medicorum simpliciter ἄνθος, genere pro specie vtens, appellat.

Rumex. Rumex. Vide Lapathum.

Ruta. Ruta duûm est generum, hortensis, quæ omnibus cognita est: & syluestris, quæ

quæ rursus gemina est, vna scilicet montana, & altera quam Syri Harmala, nostræ ætatis medici Harmel nominant. Errant capitaliter Seplasiarij & Medici, qui pro Harmala, vel vt ipsi loquuntur Harmel, Cicutæ semine vtuntur. Rutarum omnium historias & picturas alibi studiosis dedimus. *Harmel. Capitalis Seplasiariorum error.*

Sabina, officinis Sauina vocatur. Comæ vsus est. *Sabina.*

Salix, nomen retinuit suum in hodiernum diem. Vtimur folijs duntaxat. *Salix.*

Saluia duplex, maior & minor. Vsus comæ cum floribus. *Saluia.*

Sambucus antiquum hodie nomen obtinet in officinis medicorum. Vtendum folijs eius, & radice. *Sambucus.*

Sampsychum. Vide Maiorana. *Sampsychum*

Sanguinalis. Vide Polygonum. *Sanguinalis.*

Sanicula duûm est generum, & vtraque vulneraria est. Seplasiæ primi generis tantum Sanicula vtuntur. Comæ verò eius vsus est. *Sanicula.*

Satureia verum & antiquum nomen suum retinuit. Folijs vtuntur officinæ. *Satureia.*

Scabiosa multarum est specierum, quas omnes alibi monstrauimus. Vsus foliorum cum floribus. *Scabiosa.*

Scarlea, aut potius Orminum syluestre, duobus potissimum hodie cognitis distinguitur generibus: est enim maior & minor. Maiorem Seplasiæ priuatim corrupta voce Gallitricum vocant. Callitrichum nanque illis dicendum erat, quæ tamen appellatio Adianto, quod illæ Capillum Veneris nominant, conuenit. Minor est quam vulgus medicorum Saluiam syluestrem appellant: & nonnullæ officinæ, non nisi maximo errore, vt diximus suprà, pro Eupatorio vtuntur. Vsus foliorum cum floribus & semine. *Scarlea. Gallitricum. Officinarum quarundam error.*

Scolopendrion. Vide Asplenon. *Scolopendrium.*

Scolopendria. Vide Phyllitis. *Scolopendria*

Scordium verum, magna Seplasiarum pars hactenus ignorauit, & pro eo, magno errore, Allij syluestris radice vsæ sunt. Iam hunc errorem omnes ferè abiecerunt. Foliorum cum floribus vsus est. *Scordium. Error Seplasiarum.*

Semperuiuum plurima habet genera. Seplasiæ maiorem, & minorem fœminam maximè vsurpant. Folijs autem cum floribus vtuntur. *Semperuiuũ.*

Senecio. Vide Erigeron. *Senecio.*

Serpyllum nomen vetus retinet. Coma cum floribus vtilis est. *Serpyllum.*

Seris. Vide Intybum. *Seris.*

Sisymbrium simpliciter, officinis Balsamita nominatur, vt suprà quoque monuimus. Vtimur folijs cum floribus. Sisymbrium autem cardamine est, quod vulgò & Seplasijs Nasturtium aquaticum dicitur. Vsus eius vt prioris. *Sisymbrium. Balsamita. Nasturtium aquaticum.*

Sonchus duplex est, aspera & non aspera. Posteriore officinæ quædam pro Endiuia vtuntur: quod ferendum erat, nisi idem quoque medici nonnulli facerent: quorum tanta est pertinacia & stupiditas, vt moniti etiam, imò de errore conuicti, illum tamen deserere nolunt. Sciunt autem nunc ferè omnes, Endiuiam appellationem deprauatam ex Intybo promanasse, vt indigni sint quos amplius moneas: imò qui errorem ne nunc quidem agnoscere volunt, hos perpetuò cecos esse conuenit. Foliorum & florum vsus esse debet. *Sonchus. Medicorum pertinacia.*

Solanum Seplasijs corruptè Solatrum nominatur. Hoc quum multarum sit specierum, duabus tantum, nempe hortensi, & altera quæ Halicacabus dicitur, vtuntur. Hortensis folia duntaxat vsurpant. Halicacabi semen. *Solanum.*

Spica nardi, & Spica simpliciter non est nisi radix quæ sub eo nomine passim in officinis medicorum venditur, vt alibi fusius monstrauimus. Sic verò est appellata, non quod reuera spica sit, & in caulium cacumine proueniat, sed quod Spicæ formam radix hæc repræsentet. *Spica nardi.*

Spica celtica. Spica celtica, aliàs Romana dicitur. Eius effigies est in altero nostrorũ Commentariorum tomo.

Spinachia. Spanachia, vulgò Spinachia dicitur. Coma cum semine vtimur.

Spina alba. Bedeguard. Spina alba Seplasijs & Serapioni Bedeguard, nominatur. Hodie pharmacopœis ferè omnibus incognita: ideoq; fit vt alius aliam pro ea vsurpet herbam. singuli enim peculiarem propemodũ habent Bedeguard, ita vt nonnulli etiam eò insaniæ veniant, vt spongiolas quas syluestris Rosa profert, pro illa vtantur, silentibus interea medicis, æquè, vt ipsi, imperitis. Germanicis Seplasijs consultissimum erit, vt pro spina alba vtantur ea quæ passim apud nos prouenit, & in altera nostrorum de Stirpium historia Commentariorum editione picta est, quod illa sit vera Spina alba, & Dioscoridis descriptioni optimè quadret. vtendum folijs, semine, & radice.

Spina arabica Sucaha. Spina Arabica, vel Aegyptia Serapionis & officinarum est Sucaha, vt conferenti vtrinq; descriptiones & facultates sole clarius patet. Est autem Spina Arabica hodie incognita, ideo eius succedaneo vtendum: quod quale sit, suo infrà indicabimus loco.

Stichas peregrina. Arabica. Stœchas vel Stichas duplex est: vna cæruleis, altera purpureis floribus, vt alibi monstrauimus. Priore Seplasiæ pro Stichade Arabica vtuntur, quum tamen neutra esse Arabica videatur. Arabica namq;, modò Auicennæ credendum sit, semine destituitur. Singulæ autem iam dictæ suis in spicis semen producunt. Sunt tamen legitimæ Græcorum Stichades, & quidem nobis peregrinæ. Præter enim has duæ aliæ officinis medicorum vsitatæ sunt, quarum altera

Spica nardi. Lauandula. Spicanardi appellatur, altera verò Lauandula. Plurimam in medendo efficaciam habent, ideoq; in vsu medico minimè contemnendæ.

Stichas citrina. Stichas citrina officinis dicta, est Amaranti lutei species, vt alibi ostendimus.

Millefolium. Stratiotes millefolia, Seplasijs simpliciter Millefolium vocatur. Vsus est foliorum cum floribus.

Tamariscus. Tamarix. Tamarix officinis Tamariscus appellatur. Vtimur folijs, cortice tum ligni, tum radicis.

Thymelæa. Thymelæa hodie à paucis agnoscitur. Eius semen est granum siue coccum Gnidium, pro quo tamen officinæ nostræ hodie fructu seu semine Daphnoidis vtuntur, vt suprà quoq; monuimus. Eius effigiem alibi dedimus.

Tithymali. Esula. Tithymalus est multorum generum, quæ propemodum omnia alibi picta legentium oculis subiecimus. Seplasiæ aliquot eius genera Esulas nominant. Nicolaus tamen Myrepsus sic duntaxat Tithymalum Cyparissiam, non Pityusam, vt Matthiolus falsò censet, appellat, & interdum etiam eandem nominat Chamæpityn, nulla alia haud dubie de causa, quàm quod magnam similitudinem cum Chamæpity, quod ad foliorum formam attinet, habeat. Hodie Esula minor vocatur.

Polytrichum Trichomanes Dioscoridis officinis Polytrichum nuncupatur. Magni vsus & non contemnendi herba. Coma eius vtimur, quod floribus & semine vacet.

Thymum. Thymum nomenclaturam suam in Seplasijs retinuit. Coma cum floribus vtendum. Putant pleriq;, atqui falsò, Thymum vulgare esse Serpyllum satiuum.

Vngula caballina. Tussilago officinis vngula Caballina nominatur. Folijs eius tantum vtuntur hodie medici. Flos enim eius fugax est, nec non nisi verno tempore compâret. Quum verò hoc tempore quo floret folijs adhuc suis destituatur, fit vt à paucis tum cognoscatur.

Verbascum. Verbascum multarum est specierũ, quas omnes alibi ostendimus. Seplasijs

Tapsus

Tapsus barbatus dicitur. Folijs & floribus vtimur. Verbasculorum duo sunt genera, odoratum & non odoratum. Officinis herba paralysis vocatur, & coma, odorati maximè, ac floribus vtuntur. *Tapsus barbatus.* *Verbascula.* *Herba Paralysis.*

Verbenaca est duplex, supina & recta. Supina officinæ tantum vtuntur, & Verbenam nominant. Vsus est foliorum cum floribus. Recta multa habet genera, quæ alibi monstrauimus. Errant qui inter genera eiusdem recensent herbam quæ est Erysimum oleraceum, quod diffusè & ex professo in nostris de Stirpium historia Commentarijs monstrauimus. *Verbenaca.* *Verbena.* *Error quorundam detectus.*

Vetonica, Seplasijs Betonica non coronaria nuncupatur. Duûm est generum, purpurea & alba. Purpurea officinæ tantum vtuntur. Foliorum cum floribus maximè vsus est. *Betonica.*

Viola purpurea seu nigra, siue Martia. Eius tum folijs, tum floribus in officinis vtuntur. *Viola.*

Vitex. Vide Agnus.

Atque hæ sunt stirpes quibus nostrates officinæ maximè vtuntur.

DE FLORIBVS.

Caput quintum.

VSus autem priuatim in nostratibus officinis sequentium florum est.

Anethi. Vide in stirpibus. *Anethi.*

Anthos vulgus medicorum, & pharmacopœorum posteriorum Græcorum exemplo, Rosmarini florem appellat. Vide Rosmarinus. *Anthos.*

Balaustium syluestris Punicæ flos est, vt Cytinus satiuæ, Theophrasto, Galeno, & Dioscoride testibus. Intelligunt autem prædicti autores per florem nō solum foliola, sed & calycem qui pomum producit. Cuius quidem rei testis est lib. 23. cap. 6. Plinius, qui Cytinum primum huius pomi partum florere incipientis nominat. Et Galenus lib. 6. de Comp. medic. local. cap. 1. Cytinum interpretatur primogenitum punicum. Quare minus rectè Cornarius in suis super iam citatum locum commentarijs Galenum negligentiæ insimulat, quin potius diligentiæ tribuendum erat, quòd hoc loco quid per cytinum intelligat, tam disertè explicare, & lectorem à confusione asserere voluerit. Per florem igitur Punicæ, & futuri pomi formam, & foliola quæ super calycem sunt, prædicti autores accipiunt. Plinius verò florem ipsum tam satiuæ, quàm syluestris nondum apertum, & qui foliola rubra nondum ostentat, Cytinum nominare videtur. Balaustium autem foliola rubentia quæ iam ex calyce eruperunt. Plinium sequuntur recentiores & nostræ ætatis medici in vniuersum omnes, qui per balaustium cuiusuis mali punicæ florem intelligunt, contrà quàm Græci, qui syluestris duntaxat punicæ florem ita nominant. Retinuit itaque flos ille in officinis medicorum veterem nomenclaturam. *Balaustium.* *Cytinus.* *Galenus à Cornarij calumnia defensus.*

Betonicæ coronariæ. De qua capite præcedenti diximus. Vsus est quoque florum alterius Betonicæ, quam Cestron Græci vocant. *Betonicæ coronariæ.* *Cestron.*

Buglossi. Borraginem Seplasiæ appellant, vt anteà monstrauimus. *Buglossi.*

Cichorij. Vide Intybum. *Cichorij.*

Chamæmeli. Camomillam officinæ medicorū nuncupant. Vide Anthemis. *Chamæmeli.*

Croci. Optimus autem ad medicamenta Coryceus, recens, oblongus, integer, plenus, non fragilis, flauissimus, & odoratissimus. Hodie primas tenet Vienensis. *Croci.*

Cyani. Frumenti florem officinæ appellant. Eius duo sunt genera, satiua scilicet & syluestris, vt alibi docuimus. *Cyani.*

Echij. Buglossam Seplasiæ nominant, vt præcedenti capite dictum est. *Buglossæ.*

Ephemeri non letalis. Lilium conuallium.

Ephemeri non letalis, quod vulgus medicorum & officinæ illorum Lilium conuallium, & Germani nostri Maij florem nuncupant. Quidam sciolus, quem indignum vt à nobis nominetur censemus, nuper alteram Polygonati speciem pro Ephemero, non letali multorum risu, produxit. Matthiolus putat inter Ephemeri genera numerandum haud esse, qua de re alibi multa diximus, et ipsius opinionem confutauimus.

Epithymum. Arabum & Græcorum Epithymum vnum & idem.

Epithymum Græcorum & Arabum vnum & idem est. Hallucinantur itaq; plurimũ, qui Dioscoridis aliorumq; Græcorum Epithymum, ab eo quod Arabes pingunt, & hodie in officinis vsurpatur, diuersum esse putant. Quippe vtrunq; capillamentum Thymi est. Esse autem vnum & idem vtrorumq; Epithymum, principiò facultates quas illi tàm Græci, quàm Arabes tribuunt, liquidò monstrant. Ex æquo enim huic pituitam atramq; bilem per inferna ducendi vim inesse tradunt. Præterea descriptio Epithymi quæ est apud Dioscoridem satis testatur, non esse ipsum ab Arabum Epithymo diuersum. Is namq; Epithymum suum à Romanis inuolucrũ vocari scribit: quod quidem nomen ei quo in officinis vtimur, & ab Arabibus, præsertim Serapiõe, & Mesues filio, pingitur, optimè quadrat. Nam rubrum est capillamentum, quod Thymi flores, inuolucri instar, ambit, quale etiã in alijs herbis, Thymbra nimirum, quod ob id Græcis ἐπίθυμβρον dicitur, & in lino, quod posteriores Græci priuatim Cassutham, nostri Cuscutam vocant, inuenitur. Deniq; Dioscorides Epithymum habere inquit capitula tenuia, leuia, caudas capillorum modo obtinentia: quæ certè singula indicia communis vsus & Arabum Epithymo pulchrè conueniunt. Quare vt diuersum ab eo sit, fieri nequit. Sed ijs quę diximus quispiam fortè reclamabit, & Dioscoridis autoritatem opponet, qui disertè ait Epithymum Thymi esse florem. Quod si verum est, vt nemo inficias ire poterit, ab eo quod Arabes describunt diuersum sit necesse est, qui non esse Thymi florem, sed eius potius inuolucrum memoriæ prodiderunt. Cui ita respondemus, rectè quidem Dioscoridem statuere Epithymum esse Thymi florem, siquidem florem ille appellet, non id quod propriè Thymi flos dicitur, sed id quod crinium vel cincinnorum modo capitula Thymi ambit, ac florum quadam imagine comat capillamentum. Hincq; adeò factum est, quòd non contentus fuerit simpliciter florem nominare: sed adijcit, atq; perspicuè explicat, quale id sit quod Thymi capitula cingit, aut quod flores Thymi inuoluit & ambit: nempe capillamentum aliquod Cassutham referens. Vnde omnibus palàm fit, Epithymum non solum capillamentũ esse quod Thymi flores cingit, sed etiam ipsos flores, tàm Thymi, quàm capillamenti, qui vnà quum capillamentum illud tollitur, decerpuntur. Cuius rei testis est Auicenna, qui lib. 2. cap. 229. Epithymiũ hisce verbis describit: Est, inquit, semen, & flos, & stipites parui confracti. E quibus sanè verbis manifestum omnibus fit, Epithymum esse capillamentum seu inuolucrum quod simul flores, semen & summitates stipitis seu coliculos Thymi in se complectitur. Id quod confirmat maximè, quod nunc pharmacopœi etiam Epithymum eiusmodi afferant, q̃d Thymi folia, flores, & semen sibi admixtum habet. Vt rectissimè Dioscorides capillamenta illa flores Thymi ambientia & cingentia, atq; florum quadam imagine comantia, Thymi flores dixerit, capillamenta scilicet ipsa floribus connectens, vt qui à capillis illis separari nequeat, & vnà vt cum eis decerpantur necesse sit. Quapropter rectissimè fecit Galenus quòd Epithymo facultates Thymi assignat, quanquam efficaciores. Nec obstat nostræ sententiæ, quòd Plinius lib. 26. cap. 8. duo Epithymi genera esse statuat. Nam is, vt post eum multi quoq; alij, Dioscoridis locum non rectè intellexit, quemadmodum copiosissimè tomo primo nostrorum de Stirpium historia cõmentariorum diximus. Sed hæc de Epithymo in præsentia dixisse satis sit.

ἐπίθυμβρον. Cuscuta.

Obiectio diluitur.

Obiectio alia dissoluta.

Genistæ

Genistæ nostratis, quā corrupta nonnihil voce Seplasiæ Genestam vocant, flores pharmacopœos habere oporteret. Sed tanta est multorum negligentia, vt illos planè negligant, nec inter reliquos flores locum obtinere patiantur. Vtuntur enim eius duntaxat semine. *Genista. Pharmacopœorum negligentia.*

Iunci odorati, Squinantum barbari nominant, flores in Seplasijs nostratibus haud prostant. Eius enim duntaxat culmos venales exponunt. *Iunci odorati*

Lauandulæ. vide Stœchas. *Lauandulæ.*

Leucoiorum luteorum. Cheiri nuncupant officinæ. Vide suprà. *Cheiri.*

Liliorum alborum, quidem flores vsurpant Seplasiæ, aliorum nequaquam. *Liliorum alborum.*

Maluæ syluestris floribus vtuntur maximè. *Maluæ.*

Meliloti, cuius multa esse genera constat, vt alibi diximus. Officinæ propemodum omnes, flores Loti syluestris pro Meliloti floribus venales exponunt, quum potius earum herbarum floribus illis ad conficienda medicamenta vtendum esset, quas in altero nostrorum de Stirpium historia commentariorum tomo primam, & quartam speciem fecimus. His enim leuis quædam astrictio inest, quam in Meliloto veteres requirunt, quum contrà Lotus syluestris nullam prorsus habeat, acrisque magis sit. Græcorum succedanea, quorum nonnulli falsò autorem esse Galenum sibi persuadent, quod multa in ijs non satis commodè pro alijs substituta sint: inter succedanea Meliloti referunt Lotum syluestrem: quod non alia de causa fecerunt, quàm quòd concoquendi & discutiendi facultatem, perinde atque Melilotum, habeat. Quasi verò solas has facultates Melilotum, & non etiam illis coniunctam adstrictionem, qua Lotus syluestris prorsus destituitur, obtineat. Atque ea haud dubiè causa est cur hactenus etiam officinæ ea pro Meliloto vsæ sint. Quum autem habeamus aliam herbam quæ præter iam dictas tertiam etiam habeat, nempe adstrictoriam facultatem, necesse est vt illa vtantur. Præstaret tamen eas prima specie vti, si eius copia haberi posset. *Meliloti. Galenus non est autor græcorum succedaneorum.*

Melissophylli, officinis Melissæ. Vide suprà. *Melissophylli.*

Nymphææ, Seplasijs Nenupharis. Facultatis tamen florum eius Dioscorides & Galenus priuatim non meminerunt, quod eandem quam semen & radix facultatem habeant. De illorum itaque sententia semine potius, & radice medicis vtendum erit, quæ, vt ijdem testantur, refrigerandi & exiccandi potestatem obtinent. Arabes contrà floribus esse vtendum præcipiunt, illisque refrigerandi in tertio, in secundo autem humectandi vim tribuunt. Atque hos quidem flores quarta species Nenupharis producit, quandoquidem illi præter binas quas Græci commemorant, duas alias recensent. Vt hinc constet, eam Nymphæam, cuius flores humectare Arabes memoriæ prodiderunt, nō esse Nymphææ speciem, sed herbam ab ijs diuersam, & hodie omnibus incognitam. Quapropter toto cœlo errant nostri temporis medici, quod suis Nymphæis, quæ sunt Græcorum, humectandi etiam facultatem assignant. Ita Arabum scripta sæpenumero errandi occasionem medicis præbent. Et mirum planè est, Serapionem etiam inter Nenuphares suas quæ frigidæ & humidæ sunt, numerare, quam calidam esse, & tenuium partium scribit. Adeò nihil est in vniuersa Arabum doctrina certum ac solidum. Decebat autem Serapionem huic tertiæ Nenuphari vt peculiare nomen imponeret, aut ita designatione aliqua perspicua illam declararet, vt à cæteris dignosci posset. Quod quum non fecerit, non temerè hoc Serapionis institutum admiratus sum. Quanquam magis miret, Matthiolum tam nullius momenti rationibus Arabibus patrocinari ausum fuisse. *Nymphææ. Nenuphar. Medicorum nostri temporis error. In Arabum doctrina nihil certum ac solidum.*

Origani. vide ſuprà.

Perſicorum. Perſicorum floribus ſubducendi aluum vim ineſſe, experientia compertum eſt. Excipiuntur Saccharo, vt aliarum quarundam herbarum flores.

Prunellæ. Prunellæ, cuius multa eſſe genera conſtat, vt alibi diximus, flores veteribus innominati, aut ſaltem neglecti fuerunt.

Roſarum. vide ſuprà.

Anthos. Roſmarini, anthos officinis, recentiorum Græcorum exemplo nominatur.

Sambuci. Sambuci, omnibus noti.

Scabioſæ. Scabioſæ vocatæ multa ſunt genera. Herba in vſu medico minimè contemnenda.

Spartum à Geniſta diſtat. Sparti, quod à Geniſta diſtat, id quod omnes ſciunt quibus vtraq; ſtirps viſa eſt, imò vtriuſq; pictura, quam alibi exhibuimus, planiſsimè vtraſq; eſſe diuerſas demonſtrat. Spartum folijs ferè deſtituitur, Geniſta verò multifolia exiſtit.

Stichadis. Stichadis. Suprà.

Verbaſci. Verbaſci. vide ſuprà.

Herba paralyſis. Verbaſculi odorati, Seplaſijs herba paralyſis, vt ſuprà eſt oſtenſum.

Violarum. vide ſuprà.

Agni caſti flores. Viticis, officinis Agni caſti. Vide ſuprà.

DE SEMINE.

Caput ſextum.

Semen. Fructus. SEmen à fructu differt, perinde atq; contentum à continente, ſeu potius veluti pars à ſuo toto. Quod exemplo clarius euadet. Pomum & pyrum, item perſica mala, arborum fructus ſunt: nuclei autem in medio fructuum reperti, ſemina. Pari ratione cucumer, cucurbita, pepo, & id genus alij fructus ſunt, quibus plurima lata & conſpicua inſunt ſemina. Semen autem Græcis propriè

σπέρμα. καρπός. σπέρμα dicitur. Crebrò tamen Dioſcorides & Galenus καρπὸν etiam vocant. Quare diligenter conſiderandum quando fructum, & quando ſemen ſignificet. In Seplaſijs autem noſtratibus magna ex parte ſequentium vſus eſt ſeminum.

Altheæ. Altheæ.

Ammi. Ammeos, cuius iam multa cognoſcuntur genera. Quod autem inter illa legitimum ſit, ex noſtris de Stirpium hiſtoria Commentarijs diſcendum erit, nempe id quod paruum nominatur, & odore ſuo Origanum refert.

Amomum. Amomi ſemen in omnibus officinis deſideratur. Quod enim ſub Amomi nomine proſtat, eius herbæ ſemen eſt, quam nos Petroſelini Macedonici non quidem eius quam officinæ ita vocant, vt mihi falsò Bernardus Deſſennius Cronenburgius affingit, quum ne per ſomnium quidem mihi in mentem venerit, ſed eius potius cuius iconem in commentarijs meis de ſtirpium hiſtoria ſubieci pro vero Petroſelino. Etſi non omnes officinas vno & eodem ſemine pro Amomo vti ſcio. Non autem ſemine Amomi priuatim vſi ſunt veteres, vt ex Dioſcoride ſatis conſtat, ſed toto frutice, ligno ſcilicet vel ſurculis eius cum ſemine ſeu fructu vuis ſimili. Interdum etiam ſolis racemis, vt liquet ex lib. 9. Galeni κατὰ τόπους cap. 3. & lib. 7. κατὰ γένη cap. 9. Quum itaq; vero Amomo deſtituamur, ſuccedaneo eius in componendis medicamentis vtendum erit: quod, quale ſit, ſuo monſtrabimus loco. Non eſſe autem Roſam Hierichontis, hinc maximè liquet, quòd illi vt Amomo non inſit origani odor, nec acris ſapor. Quare Acoro vero, pro Amomo vtendum erit.

Anethi.

Anethi.

Anisi.

Apij satiui, quod est Petroselinum vulgare, vt alibi multis argumentis ostendimus. Errant igitur pharmacopœi, quòd pro Apij veri semine, alterius cuiusdam, nempe Elæoselini, semen vsurpant. *Apium satiuum. Error Seplasiarum.*

Aquilegiæ.

Asparagi, officinæ abiectione primæ literæ Sparagi satis ineptè nominant. *Asparagi.*

Atriplicis, cuius multas esse species constat, quas omnes alibi indicauimus. Vtuntur hortensis maximè semine. *Atriplicis.*

Brassicæ, Caulem officinæ vocant. Cuius itidem multa esse genera alibi diximus. *Caulis.*

Cari, carei, & caroi, Seplasiæ Carui semen appellant. *Carui.*

Cannabis. *Cannabis.*

Cardamomi. Duplex est autem Cardamomum, vnum quidem Græcorum, id nimirum quod Dioscorides & alij Græci describunt. Id autem Serapioni & alijs Arabibus Cardumenum vel Cordumenum dicitur, id quod ex vtrorunq; collatione fit manifestissimum. Hoc hodie desideratur, & Seplasijs incognitum & inusitatum est. Alterum, quod Serapioni Sacolla nominatur. Cardamomum autem Auicennæ & Sacollam Serapionis esse eandem rem, vtriusq; descriptiones inter se collatæ monstrant. Digerunt verò Arabes suum Cardamomum in duo fastigia, maius scilicet ac minus. Maius, appellant cuius semen Ciceris amplitudine grandescit, & quod fractum intus granula alba, angulosa, & odorata, gustu suo mordaci linguam vellicantia, habet. Minus, in inuolucris suis semina lentis magnitudine obtinet, minore odoris fragrantia. Seplasiæ Arabum imitatione itidem duo Cardamomi genera faciunt. Vnum maius, quod in siliquis concipit semina triangula, colore fusca, gustus acerrimi, sine vlla adstrictione. Granum paradisi vocant: Nicolaus Myrepsus Menegetam. Ad quam sanè appellationem alludentes Hispani Malagretam, Itali Melligetam vel Meleglettam, quòd scilicet à regno Mellí aduehantur, nuncupant. Minus itidem in siliquis flauis semē continet angulosum, colore ex terreo flauum, quod illæ simpliciter Cardamomum nominant. Vnde perspicuum euadit, officinarum Cardamomum non esse Dioscoridis. neq; enim densa sunt & ad frangendum contumacia, nec in gustu vllam amaritudinem relinquunt. Vtrunq; autem ad Cardamomum maius Arabum magis, etsi per omnia non respondens, referendum esse videtur. Nam siliqua in qua concipiuntur Ciceris nigri magnitudine grandescit, granaq; intus angulosa, mordacitate sua gustum vellicantia continet. Minore autem prorsus carent, quod non est nisi id quod Actuario, & alijs recentioribus Græcis Capsicon, vulgò piper Indianum appellatur, quod alibi abundè satis ostendimus. Eo igitur rectè pro Cardamomo minore deinceps vtentur Seplasiæ. *Cardamomū duplex. Græcorum. Arabum. Sacolla. Cardamomū Arabum geminum. Maius. Minus. Cardamomū officinarum. Maius. Granum paradisi. Menegeta. Minus. Capsicon. Piper Indianum.*

Cepæ. Sunt autem eius aliquot genera, quæ alibi indicauimus. *Cepa.*

Ciceris rubri & nigri. *Ciceris.*

Cici, quod latinis alio nomine Ricinus dicitur. Arabes Cheruam, barbari & officinæ Cataputiam maiorem vocant. Quapropter in compositionibus Arabum & recentiorum pharmacopœi pro Cherua & Cataputia maiore Ricini semine vti debent. *Ricinus. Cherua. Cataputia maior.*

Cicutæ, quo certè non sine capitali errore in plerisq; compositionibus pro Rutæ semine vtuntur officinæ, vt suprà quoq; in Ruta diximus. Errant verò etiam in eo, quod pro Cicutæ semine, Cicutariæ alterius vsurpant semen, vt suprà quoq; diximus. *Officinarum error in Cicuta.*

Citrei

Citri Citrei mali, Citri Seplasiæ nuncupant. Vel Citroni

Carthamus. Cnici. Cartami. Vide suprà.

Coriandri quod omnibus notum est.

Cotoneorum. Cotoneorum, cydoniorumúe.

Granum tinctorium. Coccus baphica, vel coccum baphicum, id est, granum tinctorium, infectoriumúe. Arabes Karmes vel Chermes & Alkarmes nominant. Nihil autem est granum tinctorium nisi baccula, lenticulæ, æmula, ramis adnata Ilicis cocciferæ. Cæterùm Granum tinctorium communis vsus, & quod hodie in officinis prostat, non est id quod à Dioscoride pingitur. Nam hoc nullam lentis faciem, vt Dioscorides asserit, refert. Videtur itaq; esse granum quod ad radices quarundam herbarum, maximè Pimpinelle reperitur, ex cuius medulla tenues, formicæ instar, vermiculi exoriuntur: argumento quod hoc inane intus deprehenditur. Hoc rustici in pluribus Italiæ locis colligunt. Huius meminisse apparet Plinium lib. 24. cap. 4. ijs verbis. Est autem genus Cocci in Attica ferè & Asia nascens, celerrimè in vermiculam se mutans, quod ideo Scolecion, quasi vermiculosum, vocant improbantq;. Cæterùm granum hoc paruum obscurè rubrum siue puniceum, non solum ex Italia, sed & alijs regionibus, nempe Thuringia, Polonia, & Occidentalibus plagis ad nos affertur. Officinis granum tinctorum appellatur. Huius grani duæ sunt partes: altera interior seu medullaris, melior ac præstantior, quam nonnulli Grani tinctorij puluerem nominant: altera exterior corticosa, quæ longè priori est inferior. Eximiè confert hoc granum mulieribus abortientibus, cum pari Thuris pondere in potu sumptum.

Granum Cnidium. Error Seplasiariorum. Coccon gnidium, seu granum Cnidium, Seplasijs Coccognidium composita dictione vocatum, semen est Thymelææ. Hallucinantur plurimùm pharmacopœi qui pro eo vtuntur Daphnoidis semine, vt suprà quoq; in dictione Thymelæa monuimus.

Cucurbitæ. Cucurbitæ, cuius tamen apud veteres nulla fit mentio.

Cucumeres. Cucumerum omnis generis, quæ singula ferè alibi ostendimus. Inter ea Citrulus etiam appellatus Cucumer continetur.

Cumini satiui. Nam syluestris nullus est in officinis vsus.

Daucus. Dauci veri. Quod non temerè adijcimus, quia magna pharmacopœorum pars Staphylini erratici semine, quanquam nullo errore, pro Dauco vtatur.

Eruca. Erucæ veræ. Nam rarò etiam officinæ legitimæ Erucæ semen vsurpant, imò pro ea Sinapis quodam genere vtuntur, quod in nostris de Stirpium historia Commentarijs latius monstrauimus.

Orobus. Eruum. Erui, Orobum Græca quidem nomenclatura Seplasiæ nuncupant. Estq; duplex, candidum & rufum. Neutrum hodie cognoscitur à nostratibus pharmacopœis. Non enim est hoc semen quod pro eo aliquot annos vti cœperunt: Ochri enim & Lathyri semina esse constat, vt alibi monstrauimus. Errant tamen omniũ maximè qui pro Eruo seu Orobo syluestri vicia, & Aphace vtuntur. Afferunt iam aliud semen pro Orobo Siculo, quod ipse Cicerculam esse potius arbitror. Proinde pro vero Eruo tantisper, dum in noticiam pharmacopœorum venerit, eius succedaneo vtendum erit. Quod quale sit infrà in catalogo succedaneorum quærendum erit. fol. 117.

Fœniculi.

Fœnigræci. Græ: αἰγόκερως ...

Fabarum.

Genistæ.

Hipposelinũ. Hipposelini, quod falso Seplasiarij pro Petroselino Macedonico vsurpant. Nicolaus

Nicolaus Myrepsus Macedonisium appellat: vnde haud dubiè Macedonici Petroselini nomenclatura qua hodie vtuntur promanauit. *Macedonisium.*

Halicacabi, officinis Alchachengi vocatur, vt suprà quoq; diximus. *Alchechengi*

Hordei.

Hyoscyami albi & flaui. Seplasijs barbara & inepta voce Iusquiami semen nominatur. *Hioscyami.*

Intybi satiui vtriusq;, Endiuiæ & Scariolæ officinis semen appellatur. Vide Intybus. *Endiuiæ & Scariolæ.*

Lactucæ. Suprà.

Lathyris, quod Seplasijs Cataputia minor dicitur. *Cataputia minor.*

Laureolæ, non sine magno errore rerumq; confusione, officinis Coccognidium vocatur. *Laureolæ.*

Lens, notum omnibus semen.

Ligusticum vel Libysticum verum nostratibus officinis adhuc incognitum est. Nam Leuisticum illis nuncupatum non esse veterum Ligusticum, omnes deprehendent, qui illud cum Ligustici descriptione conferre volunt. Neq; est, vt pleriq; censent, Smyrnium, propterea quòd Brassicæ semen simile haud habeat: sed est Dauci genus, vt alibi abundè ostendimus. *Libysticum. Leuisticum.*

Linguæ auis, fraxini est semen, vt in nostris de Stirpium historia Commentarijs indicauimus. *Lingua auis.*

Lini. Vide suprà.

Lithospermon geminum est, satiuum & syluestre. Satiuum iterum est duorum generum, maius & minus. Maius Lachrymam Iodoci nominant. Minus, Milium solis Seplasijs & medicis nuncupatur. Hoc solum hodie vsitatum est, & à syluestri, quod nigrius est, variat. *Lachryma Iodoci. Milium solis*

Lupini. }
Maluæ. } Retinent suas appellationes.

Maioranæ. Vide Sampsychum.

Melonum inter Cucumeris genera recensetur. *Melonum.*

Myrti. Seplasiæ myrtillorum semen appellant. *Myrtilli.*

Nasturtij, omnibus notum.

Nigellæ tria sunt genera, vt alibi diximus. Vtuntur duorum seminibus officinæ. Lutea enim nigella illis incognita est. Gith Barbari Nigellam nominant. Hactenus maximo errore pharmacopœi semine cuiusdam stirpis quæ in segitibus nascitur, & à nonnullis Pseudomelanthium, à nobis autem Lolium putatum, & adulterinum nominatur, vsi sunt. *Nigella. Pharmacopœorum error.*

Ocymi, Seplasijs Basilici nuncupatur. *Basilicum.*

Oxalidis, officinis Acetosæ dicitur. *Acetosa.*

Orizæ, Seplasijs detrita vna litera Rizæ nominatur. *Riza.*

Orobi. Vide Eruum.

Pæoniæ. Gemina est maris & fœminæ discrimine. Officinis nostratibus fœminæ duntaxat semen vsurpatur. *Pæonia.*

Papaueris albi & nigri.

Palmularum nuclei, officinis Dactylorum ossa dicuntur. *Dactylorum ossa.*

Petroselini, Seplasijs Apij semen vocatur. Vide Apium. *Apium.*

Personaciæ, officinis Bardanæ semen appellatur. *Bardana.*

Pastinacæ syluestris, Seplasiæ pro Dauci vtuntur semine. *Pastinacæ syluestris.*

Plantaginis vtriusq;. *Plantaginis.*

Portulacæ vtriusq;.

Rapi.

Rapha-

Raphani.

Cataputia maior. Ricini, officinis Cataputiæ maioris dicitur semen. Vide Cici.

Anthera. Rosarum, officinæ id genus seminis Antheram nominant, atqui falso. Antheræ namq; medicamentum est compositum ad oris morbos accommodum. *Error medicorum & pharmacopœorum.* Decipiuntur itaq; medici & pharmacopœi, qui putant semen rosarum esse id croceum quod capillamentis insidet, quum semen in capite sit. *Caput rosarum.* Caput autem est globulus ille ab inferiore florum parte, quem si aperias, re quadam quasi lana plenum videbis. Huius capitis exterior cortex vbi maturuit, rubescit, & semen ipsum ambit.

Sumach. Rhois. Seplasiæ Sumach appellant. [vel Rhus.]

Bruscus. Rusci, officinæ vnius literæ adiectione veterem appellationem deprauantes, Brusci semen nuncupant.

Harmel. Rutæ syluestris, officinis & Arabibus Harmel dicitur. Vide Ruta. [fol. 14.]

Lumbricorum semen. Santonici, Seplasiæ lumbricorum semen vocant.

Saxifragæ albæ, quam veteribus incognitam putamus, semine iuxta radices proueniente, non eo quod in cacumine caulium producitur, officinæ vtuntur.

Scilla. Scilla, officinis Squilla, qua quidem voce Varro quoq; in libris suis de re rustica vsus est, ne quis barbaram esse vocem suspicetur. Scillæ autem inter semina mentionem facimus, quod Dioscorides eius seminis in medicina aliquem esse vsum memoriæ prodiderit.

Siler montanum. Seseli, Seplasij Siler montanum nominant. Semen verò illud quod sub Sileris montani nomine in officinis medicorum prostat, non est Seselis Massiliensis semen, quod acrimonia omni destitutum sit. Dent igitur operam vt verum habeant pharmacopœi, aut loco eius Ammi verum vsurpent. Cæterum Seseli trium generum est: Massiliense, Aethiopium, & Peloponnesiacum. De quibus alibi copiosè diximus.

Sesaminum. Sesami. Officinæ vnius syllabæ adiectione veterem nomenclaturam deprauantes, Sesaminum appellant. [Pseudolinum al.]

Officinæ Sinapi & Erucæ semen confundunt. Sinapi. Seplasiarij Sinapi & Erucæ semina inter se confundunt. Vide quæ suprà de Eruca annotauimus.

Staphisagria. Staphidis agriæ siue vuæ syluestris, officinis Staphisagriæ semen decurtata appellatione vocatur. [Herba pedicularia.]

Thlaspi. Thlaspi, quod duûm est generum, nostrates officinæ ignorant. Historia eorundem & pictura est in altero nostrorum de Stirpium historia Commentariorum tomo.

Tritici. Tritici, omnibus notum.

Vrticæ. Seplasiarum error. Vrticæ. Seplasiæ propemodum omnes semine eius vrticæ quæ apud nos passim in sepibus prouenit vtuntur, quum ad medicamentorum compositiones eius potius quæ vera est, & Romana hodie nominatur, semen, quod Linum prorsus, nisi minus esset, refert, vsurpare debent, quod alibi quoq; fusius monuimus.

Agnus. Viticis. Vide Agni.

Bombacum. Cotum. Xyli, barbaris & officinis Bombacis, Bombacij, & Bombasi, item Coti semen dicitur. Historiam vniuersam in altero nostrorum de Stirpium historia Commentariorum tomo reperient studiosi.

Spelta. Zeæ, Seplasijs Speltæ.

Ex ijs qui ordine iam commemorauimus seminibus nonnulla vulgus medicorum, & officinæ peculiaribus donarunt appellationibus. Nam aliqua calida maiora, alia minora: nonnulla item frigida maiora, alia minora nominant: & singula quaternario sunt complexæ numero, in hunc modum.

Quatuor

- Quatuor semina
  - Calida
    - Maiora
      - Anisi.
      - Fœniculi.
      - Carei.
      - Cumini.
    - Minora
      - Ammeos.
      - Amomi.
      - Apij.
      - Dauci.
  - Frigida
    - Maiora
      - Cucurbitæ.
      - Cucumeris.
      - Citruli.
      - Melonum.
    - Minora
      - Intybi latifolij, id est, Endiuiæ.
      - Intybi angustifolij, hoc est, Scariolę.
      - Lactucæ.
      - Portulacæ.

DE FRVCTIBVS.

Caput septimum.

FRuctus est ea stirpis pars, quæ carne constat & semine. Sæpe quoq; pro semine ipso sumitur, vt dictum est in eo quod præcedit capite. In officinis autem sequentium maximè vsus est. *Fructus quid.*

Amygdala dulcia & amara. Probantur flauissima, plena, integra, non confracta, nec erosa, tamen leuia, intus albissima.

Anacardium Actuario, & recentioribus Græcis appellatum: veteres enim eius non meminerunt: fructus est arboris cuiusdam Indiæ, cordi auiculæ non dissimilis: vnde nomen putatur illi esse inditum. Nomen in officinis nonnihil immutatum Anacardi retinuit. Germanis quod pediculorum effigiem exhibet **Elephantenlauß** nominatur. Sit plenius, habilius, fuscum, resina in cortice multa, acri, nigra, nucleo intus albo, quo in melle cocto fit, mel anacardinum, ad hunc quidem modum. Anacardia seorsum trita in aceta iustæ quantitatis diebus septem perfunduntur, octauo die lento igne ad medietatem coquuntur, & per linteolum colantur. Fæx remanens siccatur. In succo autem mel iustæ quantitatis ad spissitudinem coquitur. *Anacardium.* *Mel anacardinum.*

Auellanæ. Laudantur graues, nucleo intus sonante.

Baccæ Iuniperi, Seplasijs Grana iuniperi appellantur. *Grana Iuniperi.*

Baccæ lauri, nomen vetus retinent.

Balanus myrepsice, hoc est glans vnguentaria, Plinio lib. 12. cap. 21. Myrobalanum Arabibus Ben dicitur. fructus est arboris Myricæ similis, magnitudine Mesues filio teste, Auellanæ nucis, vel Pistacia referens, albo cortice, triquetro, fractu facili, nucleo intus conferto, & admodum pingui, è quo à putamine repurgato hodierno etiam tempore, quemadmodum ex amaris Amygdalis, exprimitur liquor, quo in preciosa vnguenta olei vice vtuntur. Oleum Balaninum Dioscoridi uocatur. Glans autem vnguentaria sit ampla, vetus, corticeleui, tenui, pleno, medulla læui, pingui. *Glans vnguentaria. Ben.*

Caricæ ficus sunt passæ siue aridæ. Habentur præstantissimæ quæ in calatho spartaceo digitis aut pugnis vtrinq; pressæ, sic illis mollitia sua cedunt, vt mutuos partium dictarum motus sibi propè occurrentes sentias. Odore præterea sunt iucundo, non calorem putredinosum referente. *Caricæ.*

Cappares, ab officinis ineptè admodum Cappari vocantur. *Cappares.*

Cupulæ glandium. Caliculi glandium, Seplaſijs & barbaram ſectantibus medicinam Cupulæ glandium, Græcis ὀμφακίδες nominantur.

Carpeſium. Cubebæ duplices. Carpeſium, Actuario & Nicolao Myrepſo Combeba vel Compeba nuncupatur, Mauritanis Cubeba. Nam Actuarius diſertè ſcribit, Combebas alio nomine dici Carpeſia. Nec temerè diximus Mauritanis. Nam quas officinæ hodie Cubebas vocant, ab ijs ſunt diuerſæ, vt alibi diffuſè docuimus. Cæterùm officinarum Cubebæ ſint corpulentæ, plenæ, graues, acres, minus tamen quàm piper, ſubamaræ, admodum aromaticæ, ſubdulces.

Carpobalſamum. Carpobalſamum, id eſt, fructus Balſami. Sit flauum, plenum, grande, graue, odoratum, mordax guſtu, & feruens in ore. Vnde ſuſpicio eſt, id quod in officinis proſtat, ſub hoc nomine Carpobalſamum non eſſe legitimum. Nam ſubnigrum eſt, leue, euanidum, nec guſtui mordax, deniq; parũ aut nihil odoratũ.

Caryophyllum. Caryophyllum, Seplaſijs Garyophyllum dicitur, fructus eſt grano Piperis grandior fragiliorq;, ex atro rufeſcens, in claui modum capitatus, exertis in aduerſum quatuor denticulis ſeſe ſtellatim decuſſantibus.

Caſia fiſtularis. Caſia fiſtularis ſiue fiſtulacea, quæ nigra etiam Actuario dicitur, & officinis Caſia fiſtula, veteribus indicta, recentioribus tantum Græcis & Arabibus medicis cognita fuit. Probatur foris & intus nigra, ampla, collucens, grauis, plenior, & quæ concuſſa clauſis intus granis non ſtrepat, pulpa intus pingui, ſplendente, ſucculenta. De qua infrà plura dicemus.

Citrium. Aurantia. Limones. Citrium, ſeu citreum ſiue medicum, & aureum malum, officinis Citrum appellatur. Inter Citrea mala numerantur etiam quæ ab auri colore Aurantia, vel vt vnius literæ detritione Seplaſiæ vocant Arantia, & Limones nominantur. Sint autem hæc omnia mala odore valido & iucundo, cortice tenui, raro, colore Limones pallido, Citria flauo, Arantia rubeſcente, quamuis viridia etiam per maturitatem inueniantur: carne intus multa, firma, & ſucco odorato, acido, interdum dulci, quandoq; ex vtriſq; miſto.

Cucumer. Elaterium. Cucumeres hortenſes varij ſunt. Cucumeris agreſtis, ſeu, vt vulgus medicorum vocat, aſinini fructus præfertur abſolutus & maturus, & virore depoſito flauus, amarus. Ex quo ſuccus, quem Elaterium vocant, extrahitur, ad modum à Dioſcoride præſcriptum.

Cydonia. Cydonia, vel cotonea, Seplaſijs Citonia ſint bene habita, flaueſcentia, & odorata.

Colocynthis. Colocynthis, officinis Coloquintis corrupta voce nominatur. Vtimur eius medulla cortice ablato. Hæc autem quanto leuior, tanto melior.

Galla. Galla, quædam immatura, Græcis ὀμφακῖτις dicta. Quædam matura.

Glans vnguentaria, vel Granum Ben. vide Balanus myrepſice.

Glandes.

Goſsipium. Goſsipium, barbaris bombax & Cotum appellatur. vide Xylum.

Malum punicum. Malum punicum ſiue granatum, cortice ſeu corio integro, rufo, duro, & denſo, graue, maturum, granis intus rubris, ſucco vinoſo pleniſsimum.

Myrobalani. Flaui. Cepuli. Cærulei. Empelitici. Beletzici. Myrobalani quinq; generibus diſtincti, veteribus extra Dioſcoridem, qui horum lib. 1. cap. de palma meminit, & Arabicos Myrobalanos vocat, incogniti, recentioribus autem Græcis & Arabibus noti. Flaui luteiúe, Seplaſijs citrini dicti, multum in viride inclinant, denſi, graues, ampli, cortice craſſo, denſo, os paruum complectente. Cepuli, officinis Chebuli vocati, ampli ſunt: & quo maiores, eo meliores: ſubnigri, in rubrum inclinantes, aut ex fuſco nigreſcentes, & carnoſi. Cærulei ſiue nigri, Seplaſijs Indi appellantur, ſolidi, magni, graues, ſine oſſibus, oliuæ figura. Empelitici, vel Empelici, officinis Emblici, graues, lapillorum penè figura, cute oſsibus hærente, colore in cinereum languente. Beletzici Seplaſijs Bellirici dicti, magni, graues, inſtar pyri rotundi. De ijs omnibus infrà copioſius dicemus.

Myrti

Myrti baccæ, officinis Myrtilli. Laudantur recentes, plenæ, odoratæ, & bene nutritæ. *Myrtilli.*

Myxa, & Myxæ, ac Myxaria Actuario, Græcisq; alijs recentioribus dicuntur. Seplasijs Sebesten. A mucoso autem lentore, quo abundant, Græcis appellatas esse Myxas constat. Acuminatæ sunt, parum rugosæ, graues, nigræ, carne multa ex rubeo nigricante, firmiore, glutinosa, dulci & subacida, esse prunorum inæquali, nucleo intus exiguo, dulci. *Myxa. Sebesten.*

Morum. Notus est fructus arboris, quam Morum celsi barbari vocant. *Morum.*

Nux cupresi, Latinis & Græcis pilula cupresi nominatur. Probatur perfecta, recens, ac mollis, seminis plena, etiam in ipsis hiatibus. *Nux cupresi.*

Nux Indica fructus est prægrandis, circinatæ rotunditatis, inuolucris, tectus, cortice primùm calloso herbarioq;, intus villoso, tenui exterius tunica vestiente: qua extrita, solutus in capillamenta fatiscit, capaci subtus orbe duro lignoso, triplici foramine, concauo anfractu, grandi, nullis loculamentis interstincto, dulci intus quum recens est liquore: nucleo molli, candido, carnoso, quum inueterauit cartilaginoso. *Nux Indica.*

Nux moschata, vel myrepsica, hoc est, vnguentaria, officinis muscata vocatur. Sit grauis, oleosa, odorata. Hinc est quod Symeoni Sethi odorata nux appelletur. Eius historia est in altero nostrorum de stirp. historia commentariorum tomo. *Nux moschata.*

Nux vomitoria, Seplasijs Vomica. Sic dicta quòd vomitum citet. Non est autem eadem cũ Serapionis nuce vomica, quòd Auellana multo maior sit, nec nodosa, sed planè compressa, & hirsuta. Quum igitur Serapionis delineationi nux vomica officinarum non respondeat. Quum itaq; non eadem sit, nec quid sit, satis adhuc constet nux vomica officinis dicta, adeoq; eius vsus vix periculo vacet, non temerè illam deinceps ad conficienda medicamenta adhibere medici & pharmacopœi debent. Ac certè nulla iactura, huius vsu carere possunt. Prudenter itaq; fecerint, si ea abiecta, deinceps radicibus tertiæ Aphaces speciei, quas Erdnuß Germani vocant, pro ea vsi fuerint, præsertim vbi vomitum mouere student. *Nux vomica.*

Nux pinea, officinis simpliciter Pinea nuncupatur. Sit plena, recens, & alba. Vitetur flaua, aut etiam pallida, oleosa, rancida. *Pinea.*

Nux pontica, prænestina. vide Auellana. *Auellana.*

Oliua melior magna, oualis figura, pallida aut rufa, plena, solida, carne multa, densa, subamara & subdulci, osse intus paruo, longo, nucleum delicatissimum complexo. *Oliua.*

Oxyacanthæ vel Oxyacanthi bacculæ, Mauritanis & barbaris medicis Berberis nominatur. Est autem à Berberi officinarũ diuersa, vt quibus vera Oxyacantha ignota est. Quæ autem sit vera Oxyacantha alibi monstrauimus. Ac debent deinceps pharmacopœi veræ illius Oxyacanthæ baccis vti, & non, vt hactenus fecerunt, suæ Berberis, quæ est veterum Vua vrsa, vt in nostris de stirpium commentarijs copiosè docuimus. In penuria tamẽ Oxyacanthæ, baccarum Berberis fructu vti licebit. *Berberis.*

Oxyphœnix & Oxyphœnicon Actuario & alijs recentioribus Græcis dictus ab acido suo sapore, palmæ syluestris fructus est. Thamar Indus officinis vocatur. Sit subniger seu subfuscus, mollis, recens, pinguis, ex dulci acidus, & vinoso sapore.

Palmulæ, officinis Dactyli, à digiti figura dicti, fructus palmæ sunt. Probantur magnæ, flauæ, parum rugosæ, molles, plenæ tamen & carne intus multa, subdura, ad nucleum candicante, ad corticem rubescente, non pertusæ, non vermiculosæ, & quæ concussu nihil, aut minimum sonent, sapore vinoso. *Dactyli.*

Piper. Piper trium est generum, longum, album, & nigrum, non in vna, sed diuersis stirpibus, secus ac Theophrastus, Galenus, Plinius, & Dioscorides memoriæ prodiderunt, natum. Siquidem piper rotundum in frutice gignitur. Hoc vbi Labruscæ vuæ modo pubescit, album nominatur. Vbi verò Octobri mense per maturitatem decerptum, & sub feruenti sole palmeis tegetibus expansum torretur quousque nigrescat, & rugosum euadat, quod tridui plerunque spatio fit, nigrum appellatur. Proindè piper rotundum albumúe, & nigrum eiusdem fruticis sunt fructus, nec alia in re distant, quàm quod hoc magis, illud verò minus est maturum. *Longum.* Longum autem aliæ arbores ferunt, quæ vtique piperis sapore, oblongum aliquid producũt, compactilibus callis racematim cohærentibus, veluti Ponticæ nucis iulum, quod Incolæ illic piper longum vocant, vt fusius tomo altero nostrorum de stirpium historia commentariorũ docuimus. Cæterùm longum piper, sit corpulentum, integrum, recens, linguam tardè, sed diu commordens. *Candidum.* Candidum acrius est longo, & nigro, plenissimum, graue, non rugosum. *Nigrum.* Nigrum, quod iam à sole superassatum & exiccatum est, maius, cortice tenuiore & minus rugoso, graue admodum existit.

Fisticum. Pistacium, Seplasiæ barbara, & prorsus inepta voce Fisticum appellant. Sit recens, nucleo intus herbaceo, sapore iucundo.

Pruna. Damascena. Pruna satiua multorum sunt generum. Inter ea, Galeno etiam attestante, Damascena cæteris præstant ad subducendam aluum. Probantur ampla, & plana, carne intus multa, succulenta, osse exiguo.

Prunus syluestris. Prunus syluestris arbor est, quemadmodum alibi fusius monstrauimus, qui fructum profert quem vulgari more Prunulum & Pruneolum nominant. Germani nostri Schlehen sua lingua vocant. Idem affirmant, & nobiscum planè sentiunt, Ruellius, Iacobus Syluius, Euricius Cordus, Conradus Gesnerus, Musa Brasauolus, & quotquot nostra ætate de stirpibus aliquid memoriæ prodiderunt, vno dempto Cornario: cuius certè aduersus me furor eousque progressus est, vt catenas nunc & compedes requirat: quas sanè illi iam dudum pro suis Nitris & Brabylis misissem, nisi me pigeret ac puderet cum eo conuicijs certare. *Cornarij de Poterio pudendus error detegitur, ac confutatur.* Nam id genus certaminis mulierculas potius, quàm viros doctrina excultos decet. Omissis igitur contumelijs, erroneam eius opinionem de Poterio & Brabylis ea qua licet modestia detegemus, detectamque subinde confutabimus. Is namque, non sine maxima temeritate, apertam, & omnium medicorum consensu comprobatam veritatem impugnans, spinam illam quæ fructum Schlehen Germanis appellatum producit, Poterium esse contendit: ac rationibus nullius momenti fretus, hanc opinionem constanter tueri conatur, quarum hæc prima est. Dioscorides inquit, de Poterio inter reliqua spinarum genera tractat, igitur Germanis Schlehendorn dicta existit. Bella mehercle ratio, quasi verò necesse sit Poterion ideo esse Schlehendorn, quòd aculeatum sit, & inter spinarum genera recenseatur. Si enim hæc ratio procedit, quî fit vt non Rhamnum, aut Paliurum dicamus esse Schlehendorn: vtrumque enim spinosum esse constat. Sed ita colligit διαλεκτικώτατος, si dijs placet, Cornarius. Non esse autem spinam Schlehendorn nominatam Poterium, non aliundè certius, quàm ex eiusdem historia, quæ est apud Dioscoridem, probari potest. Is in primis, præter alia, in Poterio requirit spissam lanuginem, folia exigua, rotunda, florem paruum, fructum gustu odoratum & acrem, nullius vsus: quorum sanè indiciorum nullum in spina quam nos cum multis alijs doctis viris, & ex professo medicis, Prunum syluestrem appellamus, neque etiam eius fructu, reperitur. *Poterij delineatio.* Siquidem in ea nulla apparet lanugo, nisi ea quam non rarò prætereuntes oues inuitæ rapientibus spinis & aculeis concedere coguntur. Folia præterea eius non sunt parua, & rotunda: sed propemodum eiusdem cum Pruni satiuæ folijs magnitudine,

dine, & oblonga. Neq; flos eius exiguus est, sed Cerasi floribus, qui satis magni sunt, æqualis. Et quod omnium maximum est, fructus eius neq; odoratus, neq; acris, multiq; in medicina vsus, ita vt omnes huius spinæ notæ reclament Poterij historiæ. Quapropter furere, & mente destitutum esse oportet, qui Poterium esse **Schlehendorn** affirmare, omnibus reclamantibus notis, audet. Atqui Cornarius eam probationem qua docemus neq; facultatem, neq; notas Poterij conuenire spinæ & fructui quem **Schlehendorn** nominant, mirum in modum, tanquam prorsus absurdam, ridet & contemnit, quum tamen omnium testimonio nulla posit esse efficacior. Nam qua alia ratione ostendemus hanc stirpem hoc vel illo nomine esse insigniendam, quàm quòd omnes tum notæ, tum facultates quas illi veteres tribuerunt, ei conueniant? Quum itaq; Poterion eas notas quæ veterum testimonio in spina producente fructum **Schlehen** apparent, minimè habeat, ab ea sit diuersum est necesse. Deniq; quum fructus **Schlehen** dicti sint acerbi, & odore destituti: Brabyla verò Poterij fructus, odorata & acria, vt hoc nomine diuersa esse fateamur necesse est. Sed vide miram Cornarij, dicamne impudentiam, an improbitatem. Is enim vt errorem suum aliqua saltem ratione tegeret, aut imperitioribus fucum faceret, Dioscoridem δριμὺν pro στρυφνὸν, hoc est, acrem pro acerbo, dixisse nugatur. Verùm quis vnquam credet Dioscoridem hos duos sapores inter se diuersissimos, & multo interuallo distantes, sic confudisse, vt alterum pro altero vsurparit? Verùm qui apertam veritatem oppugnare studet, huic vt eiusmodi cõtingat nugas, necesse est. Pudeat igitur Cornarium, qui leonis sibi passim, non sine multorum risu, nomen vendicat, istius commenti, quod certè in puero ferulis plectendum esset. Non ignoramus quidem, Dioscoridem alicubi impropriè vsum esse quorundam saporum nominibus: quod Galenus lib. 1. de Simpl. medic. facul. cap. 34. & lib. 11. capite de Pinguedine, testatum etiam reliquit: sed non est cur hinc colligamus idipsum etiam in Poterij historia fecisse. Fatemur itaq; Dioscoridem adstringentium appellatione interdum abusum fuisse: sed quòd idem in acribus fecerit, id constanter negamus. Aut producat vnum saltem locum quo huic rei fidẽ faciat, & victos nos esse confestim fatebimur. Atqui, sat scio, idipsum nunquam facturus est, quòd Dioscorides perpetuò acrium voce rectè sit vsus. Aut proferat nobis vnicum saltem fructum quem ille acrem esse affirmarit, qui gustantibus talis non fuerit? Nulli præterea radici ab eodem attributa est acrimonia, quam non simul etiam hodie gustu exerat: adeò vt Cornarij commentum omniũ sit vanissimum. Et rectissimè fecerit, si deinceps non leonis, sed apri potius sibi nomen vendicet. Vt enim aper agros, prata, vineas quas ingressus est deuastat: ita Cornarius legitimas & omnium consensu approbatas optimorum autorum lectiones perturbat, & magna temeritate vastat & immutat. Atq; hactenus Brabyla non esse fructus quos **Schlehen** appellant, liquidò nos monstrasse confidimus. Vt mirari subeat Bernardi Dessennij stuporẽ, qui audet me falsò traducere, quasi Brabyla esse fructus Prunorũ syluestrium dixerim, quum id ne per somnium vnquam mihi in mentem venerit. Sed ij lapsus frequentes admodum sunt in ijs, qui ex aliorum scriptis, parum rectè intellectis, omnia corradunt, vt & ipsi in scriptorum numero esse possint. Eiusmodi certè est hic Dessennius, qui nihil aliud suis annotationibus consecutus est, nisi compilatoris nomen, quandoquidem nullo iudicio omnia in vnum fascem ex alijs corraserit, & lectori miras tenebras offuderit. Nunc reliquum est, vt eos fructus esse pruna syluestria doceamus. Prunos autem syluestres principiò esse spinarum genera, præter omnium propemodum hodie viuentium medicorum consensum, Columella disertè admodum testatur. Prunum præterea syluestrem Virgil. lib. 4. Geor. vocauit spinum, vbi ita cecinit:

Cornarius aper rectius quàm leo diceretur.

Schlehen *sunt pruna syluestria. Dessennij stupor.*

Spinos iam pruna ferentes.

Atqꝫ hinc factum est, ut Germani hanc spinam sua lingua **Schlehendorn** nominarint. Neqꝫ sane temere: plurimus namqꝫ huius in sepibus construendis vsus est, quo ingressum alienorum, ac bestiarum suis spinis & aculeis prohibeat. Ex historia quidem eius, quòd à veteribus notis suis delineata non sit, nullum testimonium proferre possumus. Quòd si tamen hanc spinā diligenter spectes, cum satiua Pruni radicibus, caudice, folio oblongo, & minutim per oras serrato, flore candido, & foliato, atqꝫ fructu planè conuenire deprehendes, vt necesse sit, speciē eius syluestrem esse. Facultates deniqꝫ quas veteres Prunis syluestribus adscribūt omnes, fructibus quos **Schlehen** vocant, inesse cōstat. Adstringūt enim, aluumqꝫ sistunt. Id quod succus ille quē ex hoc fructu hodie conficiunt pharmacopœi, & pro vera Acacia, nullo tamen, aut saltē ferendo errore, in suis officinis vtunt, satis confirmat. Atqui cognoscere lectorē oportet quid aduersus hęc Cornarius ꝓducat: Fructus, inquit, **Schlehen** nominati nō solùm palàm adstringunt, sed sua acerbitate oēs à gustu suo auertunt: nec edi possunt priusquā vieti ac flaccidi ex repositione fiant. Quod palàm adstringere fructus iam dictos asserit Cornarius, inficias ire haud possumus: siquidem experientia idipsum confirmat. Quid aūt ad oppugnandā nostram sententiā hæc ratio momenti habeat, non video. Neqꝫ enim ijs verbis aliud euincit, quàm ꝙ syluestria pruna immatura maturis magis, quandoquidē acerba admodū sint, adstringāt. quod libenter illi cōcedimus. Nam, Galeno quoqꝫ lib. 7. The. metho. ca. 7. attestante, nullum eorū quæ ςρυφνὰ Græcis, acerba latinis dicunt, modicè adstringens est. Hinc est ꝙ pyra syluestria, quę lib. 1. Simp. ca. 37. inter acerba recenset, idem Galen. li. 6. eiusdē operis magis quā reliqua pyra adstringere & desiccare, fluxusqꝫ repellere scribat. Proinde plurimū errat Cornarius, ꝙ fructū **Schlehē** nullū vsum in sistenda aluo pręstare posse ait. Quanto enim fructus illi acerbiores fuerint, tāto ad sistendā aluū aptiores erūt. Cornario tamen nō concedimus fructus **Schlehen** vocatos edi nō posse, nisi vbi vieti & flaccidi iam facti fuerint. Quippe in cōfesso est, prętereūtes hanc spinā tum viros, tum mulieres, pueros ac senes eius fructu priusquā flaccidi fiant vesci, tantū abest vt acerbitate sua oēs à gustu suo auertat. Et memini me quum puer essem creberrimè hoc fructu nondum flaccido, magna auiditate, vsum esse. Cæterùm nullius probati autoris testimonio, nulla etiam ratione Cornarius Pruna syluestria ante maturitatem non esse admodū acerba, ut sunt fructus **Schlehen** dicti, docere potest: imò contrarium planè è verbis Dioscoridis iam ostendimus. Quippe dum is inquit columellam, gingiuas, ac tonsillas fluxione infestatas, Pruna syluestria ubi maturuerunt & siccata fuerunt, reprimere posse, manifestè innuit maturis etiam iam Prunis syluestribus tantā inesse adstrictionem, vt intumescentes paulo antè nominatas partes iuuare, & fluxionem auertere queant. Nam reprimendi facultas non nisi adstringentibus, vt omnib. in confesso est, inesse solet. Quòd si igitur matura iam Pruna syluestria adstrictionē aliquā obtinent, & eam quidē tantam vt reprimere possint, multo maiorē habeant dum adhuc immatura sunt, necesse est. Acerba enim, adeoqꝫ adhuc immatura, immodicè esse adstringentia, paulò antè ex Galeno monstrauimus. Quapropter Cornarij ratio frigida planè, & nullius momenti sit oportet. Pergit deinceps Cornarius, more suo, ineptire, & negat fructus **Schlehen** appellatos cū Sapa coctos, stomacho commodiores fieri, & magis aluum sistere: quē tamē vsum præstare posse Pruna syluestria quum Dioscorides testatum reliquerit, vt hoc nomine inquit ille sint diuersi fructus est necesse. Verùm vt temerè idipsum affirmatur, ita rectissimè negari potest. Nam **Schlehen** adiecta Sapa stomacho fieri vtiliores, aluumqꝫ magis sistere sole meridiano clarius est. Siquidem Sapa, vt lib. 7. de Comp. med. localiū cap. 1. testis est Galenus, ἐμπλαστικωτάτη ἐστὶ καὶ ἀδηκτοτάτη: hoc est, vehementem obturan-

Cornarij argumenta improbata.

turandi facultatem obtinet, & minimè mordax est. Quocirca emplastica illa sua & citra morsum exiccante facultate efficit, vt Pruna syluestria, & Schlehen fructus appellati, stomacho magis sint vtiles. Asperitatē enim eorū, quā quia acerbi sunt efficere solent, lenit: & vt magis aluū sistāt, eo q; meatus obturet & exiccet, planè præstat. Vt hanc quoq; Cornarij rationem concidere sit necesse. Possunt autem fructus Schlehen per se cocti exhibiti, & succus etiam eorundē quacunq; ratione extractus, per se datus, aluum sistere. Id quod Acacia officinarū, quæ nō est nisi succus ex fructibus illis Schlehen dictis, coctis expressus, tessellatimq; confectus, & insolatus, abundè docet. Nam hęc, haud secus atq; vera & veterū Acacia, refrigerat, exiccat, & adstringit, vt quotidiana experientia confirmat, & gustus quoq; testimonio comprobatur: vt pluribus rationibus non sit opus. Postremò spinam ferentem Schlehen nō esse Prunum syluestrem, hoc argumento probare conatur Cornarius, quod humilis sit hæc spina, & nō iusta arbor, vt Prunus syluestris. Verùm quàm nullius mometi hoc sit argumentū, omnibus constare arbitror, quū nemo sit qui ignoret spinam ferentem fructus Schlehen dictos, ad iustæ arboris proceritatē assurgere. Et puto paucos esse qui oculis suis non conspexerint multas eiusmodi spinas quæ geminam viri altitudinem excesserint. Quòd aūt magna ex parte humilis sit hæc spina, nulla alia de causa accidit, quàm quòd succrescere illam agricolæ non patiant̄, sed crebrò ad parandas sepes, atq; in alios vsus necessarios, nempe ad muniendas vineas, & agros, succidāt. Porrò latinos autores hos fructus Prunula & Pruneola nominasse nusquam dixi, vt mihi imponit Cornarius, sed sic vulgò appellari, in Commentarijs meis de Stirpium historia scripsi, id quod verissimum est, & eius rei testes habeo doctissimos viros, Ruellium, Cordum, Syluium, & alios multos suprà nominatim citatos. Quare ad confutandam erroneam Cornarij de Brabylis opinionem pluribus argumentis non est opus: ad ea igitur quæ restant dicenda progrediemur.

Acacia officinarum.

Spina ferens Schlehen ad iustæ arboris proceritatem ascendit.

Ribes non est nisi alterum genus Vuæ crispæ, veteribus incognitum. Nam Arabum Ribes, diuersum est ab eo quod officinę vsurpant, vt alibi fusius monstrauimus. Laudatur fructus eius plenior, acinis paucis, bene nutritis potius quàm densis, paruis, & strigosis.

Ribes.

Rhus Seplasijs Sumach dicitur. Duo eius in vniuersum Galeno etiam teste, sunt genera. Vnum, quod Græcis μαγειρικὸν, id est, culinarium, quòd eo pro sale aspergerent obsonijs, nominatur. Alterum Græcis βυρσοδεψικὸν, hoc est, coriarium vocatur, quòd ad densandos pilos eo vterentur. Quod certè non est ita accipiendum, ac si diuersæ essent stirpes, ex vna enim & eadem stirpe vtrunq; genus sumitur. Siquidem culinarium semen eius & succus maximè appellatur. Coriarium autem folia, & fruticis ramusculi, quod ijs præcipuè coriarij vterentur. Quanquam interdum vtrunq; genus ad medicamenta vsurpatur, vt semen etiā à coriarijs. Cęterùm Galenus lib. 6. de Compos. medic. localium, Nicolaus Myrepsus, & pleriq; alij, Syriaci quoq; Rhois mentionē faciūt, qui non est nisi succus ex Rhoe in Syria proueniente collectus, q̊d è Galeni verbis fit manifestissimum: ait enim, ὁ χυλὸς ὃς ἀπὸ τῆς συρίας κομίζεται. Quapropter Matthiolus falsò mihi tribuit quod Syriacū Rhoem peculiarem quendā succū, & separatum genus fecerim. Nam hic disertis verbis dico, esse succū Rhoes, nec ab alijs nisi loci ratione differre. Calumniosè igitur præsentem locū, & contra animi mei sententiam Matthiolus est interpretatus. Vt non temerè à quibusdam ματαιόλογος appellatus esse videatur.

Rhus. Sumach. Culinarium. Coriarium.

Matthioli calumnia depulsa.

Rubi mora, quæ βάτινα Græcis, Latinis Vacinia dicuntur, vt alibi fusius monstrauimus. Sunt etiam mora arboris omnibus nota.

Vacinia. Mora arboris.

Senæ folliculi, quorum præcipuus esse deberet vsus, sint subnigri, semine intus amplo & compresso. Deteriores subalbi, nondum iustæ magnitudinis &

Sena.

maturitatis. Decerpendi autem ſunt, caduci enim inefficaces exiſtunt. Folia ſecundum locum tenent ſi viridia ſint, & plena, non ſubalba. Surculi inutiles purgationi, ob id abijciendi. De ea plura infrà.

Pineæ.

Strobyli officinis nuces pineæ nominantur. Probantur pleni, recentes, albi. Improbantur contrà, pallidi, oleoſi, rancidi.

Paſſulæ.

Vuæ paſſæ, officinis Paſſulæ dicuntur. Laudantur pingues, carnoſæ, cortice tenui.

Vua vrſi, Berberis officinarum.

Vua vrſi, officinis Berberis nominatur, vt alibi monſtrauimus.

Xylocerata. Xylocaracta.

Xylocerata, vel ſimpliciter Cerata & Ceratia, Latinis ſiliquæ, Seplaſijs Xylocaracta, barbara prorſus & deprauata voce, nuncupantur.

Iuiube.

Zizipha Græcis recentioribus, & Actuario Zinzipha, officinis Iuiube appellantur. Probantur recentes, amplæ, oblongæ, carne intus multa, ſucculenta, laxa, dulci, vinoſa: graues, ſapore dulci, nucleo paruo, foris ruſæ, intus pallidæ, aut albeſcentes.

DE RADICIBVS.

Caput octauum.

OFficinis noſtratibus radices quæ nominatim nobis iam ordine perſtringentur, vſitatæ ſunt.

Luparia.

Aconiti Lycoctoni, Seplaſiæ Lupariam hodie appellare ſolent.

Acorus.

Acori veri radix complicata in obliquum, geniculis intercepta, candida, acri guſtu, & modicè amaro, odore non ingrata, geniculis intercepta. Quare ea videtur eſſe radix quæ à quibuſdam Galanga maior vocatur, quòd omnes iam dictas in ſe notas habeat. Non quod certò aſſeram radicem hanc è ſtirpe quæ Acorus reuera eſt natam eſſe. Quæ enim hæc eſſet temeritas id conſtanter affirmare, quod oculis meis non viderim vnquam? At fac non eſſe Acorum, tamen præſtat hac in Acori veri inopia vti, reiecta vulgaris Acori, quem vulgus herbariorum Gladiolum luteum vocat, radice, quod à veri Acori radice tota ſua natura diuerſiſsima ſit. Vt maiorem in modum hallucinari tum medicos, tum pharmacopœos ſit neceſſe, qui adulterino hoc Acoro pro vero vtūtur, magno ægrotantium malo ac detrimento. Non eſt enim adulterinus Acorus vſurpandus, niſi vbi medico vt refrigeret & exiccet conſilium eſt. Magnam quoq; in profluuio ſanguinis omnis generis ſiſtendo efficaciam habet, quod alibi fuſius oſtendimus.

Galanga maior.

Error medicorum & officinarum radice Gladioli lutei vocati pro Acoro vero vtentium.

Adulterini Acori vſus.

Agaricum.

Agaricum, quod Galenum ſecutus, inter radices recenſere volui, quum fungus verius ſit, leuius, rarius, mollius, albius, breuius, friabilius ſit, ſapore initio dulci, mox amaro, tandem etiam ſubacri. De quo infrà plura. Cur autem Galenus Agaricum inter radices numerarit, tomo primo noſtrorum commentariorum diximus.

Althea.

Altheæ, ſiue Ebiſci, lenta, intus alba.

Angelicæ, ſatiuæ præſertim.

Apium. Officinarum error.

Apij ſatiui, Seplaſijs petroſelini vocatur. Nam herba cuius radice pro Apio vtuntur noſtrates officinæ, eſt Elæoſelinum, id eſt, paluſtre Apium, quod ſua ſponte in paluſtribus locis naſcitur.

Ari radice pro Serpentaria vtantur officinæ.

Ari, qua vtiq; radice pro Serpentaria, quæ latinis Dracuntium dicitur, officinæ vti debent, ſi vera Serpentaria deſtituuntur, & nequaquam illa, quæ alio nomine Biſtorta dicitur, vt paulò pòſt fuſius demonſtrabitur.

Ariſtolochia. Rotunda deſtitutæ ſunt Seplaſiæ.

Ariſtolochiæ, officinæ ineptè Ariſtologiam nominant, & pronunciant. Quum autem gemina ſit Ariſtolochia, rotunda & longa, altera, nempe rotunda, omnes propemodum Seplaſiæ noſtrates deſtituuntur. Quæ enim ſub hoc nomine paſsim proſtat, non eſt legitima, ſed eius herbæ radix quæ Aëtio Cap-

nos

nos appellatur, vt suprà quoque monuimus. Affertur tamen nunc à quibusdam pharmacopœis vera, qua omnibus planè vtendum esset. Quanquam si haberi vera nequeat, Capni Aëtij radice, vtpote vehementer quoque amara, pro ea sine errore vti licebit. Longa non carent officinæ, vt plerique censent, qui eam qua illæ vtuntur Clematitin esse arbitrantur. Nam folia Hederæ liquidò docent esse Aristolochiam longam, & non clematitin, vt alibi copiosius monstrauimus. Non prohibeo tamen ne ea vtantur quæ aliunde affertur, & nostrate longè maior existit.

Asari radix numerosa, geniculata, tenuis, obliqua, Gramini similis, odorata. *Asarum.*

Asclepiadis, Seplasijs Hirundinaria & Vincetoxicum appellatur, numerosa, tenuis, odorata. *Hirundinaria. Vincetoxicũ.*

Asparagi, adempta vna litera Sparagi radix nostratibus officinis dicitur. *Asparagus.*

Asphodeli veri radice omnes Germaniæ nostræ officinæ carent. Nam ea quam sub hoc nomine ad conficienda sua medicamenta vsurpant, Lilij genus existit, & longè alias quàm vera Asphodelus facultates obtinet. Facillimè autem veri Asphodeli copiam illis suppeditabit diligens inquisitio, quòd in plerisque locis huius prouentus sit vberrimus. Etiam multi pharmacopœi veram in suis officinis repositam habent. *Asphodelus. Seplasiarum erratum.*

Behen Serapioni duplex, alba & rubea. Radices illæ ex Armenia ad nos hodie non afferuntur. Quare Behen alba & rubea nostratium officinarum non sunt legitimæ, sed eas de quibus Serapio, & alij Mauritani scripserunt, ementiuntur. Nam Behen radices Armenicæ ac veræ magnitudine sunt radicis Pastinacæ minoris, contortæ, & suaui odore. Officinarum verò crassæ sunt, & odoris, rubra saltem, expertes. Præterea Behen veræ radices tenacitatem quandam mansæ obtinent, qua Seplasiarum prorsus carent. Denique in Italia non in Armenia effodiuntur. Quo fit vt nulla sese offerat nobis ratio, qua probare possimus Behen communis vsus esse Arabum legitimum. Ben album quo magna ex parte vtuntur officinæ, videtur esse Polemonij radix, quod alibi fusius docuimus. Quid verò sit Ben rubrum, certò statuere nondum possum. Actuarius certè, vt ex compositione Antidoti Diamoschi sole meridiano clarius conspicitur, & Nicolaus Myrepsus multis in locis Behemum album & purpureum, nominant Hermodactylum candidum & purpureũ, forsitan quòd digitorum quandam imaginem radix illa exhibeat. Vnde iterum liquet officinarum Behen, rubrum maximè, quum digiti crassitudinem excedat, non esse legitimas, sed supposititias, quemadmodum fusius in eius historia diximus tomo nostrorum de stirpium histor. commentarijs altero. *Behen. Ben album officinarum est Polemonij radix. Hermodactylus albus & purpureus posteriorum Græcorum.*

Bistortæ, quam Seplasiæ falso Serpentariam nominant, quòd Serpentaria vera non sit nisi Dioscoridis, & aliorum veterũ Dracunculus & Dracuntium. Hinc capitaliter errant magna medicorum pars, qui Seplasiariorum imperitia decepti, vt cæci cæcos habeant duces, non sine maximo ægrotantiũ detrimento, radice Bistortæ, cui vehemens & immensa adstringendi facultas inest, in vnguentorum thoraci & pectori illinẽdorum compositionibus, & ad thoracis ac pulmonis excreationes faciles reddendas, vtuntur: quum Dracunculi potius radice, quæ, Dioscoride & Galeno testibus, iam dictam facultatem obtinet, illis vtendum esset. Et mirum est eos hodie etiam, num sæpius monitos, huic errori esse implicatos, quum tamen, modò diligenter inquirere vellent, veri Dracunculi copiam habere possent. Vtantur autem saltem in veri Dracunculi penuria hortor Ari radice, quæ passim prouenit, & easdem, Dioscoride & alijs attestantibus, facultates habet. Atqui scio quorundã medicorũ adhuc tantam esse dicam inscitiam an temeritatẽ nescio, vt ne nunc quidẽ toties moniti errorem deserere velint. Quorũ certè pertinaciã magistratum vindicare decet, atque *Bistorta. Medicorum & pharmacopœorum error non ferendus & plectendus.*

seuera huius animaduersione, talium carnificũ petulantia, quum verbis emendari non posſit, cohercenda: ac ne latius progrediatur, cohibenda.

Bryoniæ. Bryoniæ radix foris cinericea, intus albicans, ampla, conſummata.

Borrago. Bugloſsi, borraginis officinis dicitur. Nam recentiores Græci non tantum floribus, ſed & radicibus Bugloſsi vtuntur: & rectè quidem. Nam quum radices illæ ſint ſuccoſæ admodum, fieri non poteſt quin ſint efficaces.

Calamo aromatico vero caremus. Calamus aromaticus ſeu odoratus verus in officinis noſtris non habetur. Nam qui hoc nomine venditur, calamus non eſt, ſed radix. Neq; habet eas notas quæ illi à Dioſcoride tribuuntur. Siquidem arundini ſimilis non eſt, nec odore fragantiſsimo præditus: fiſtulis deniq; intus plenus nequaquam eſt, nec ex India affertur. *Quid ſit calamus odoratus officinarum.* Qui igitur in officinis ſub nomine calami aromatici proſtat, radix eſt, mea ſententia, non quidem veri odorati calami, ſiquidem vili precio venditur, & ſæpe admodum recens cernitur, ſed eius qui in Mæotide naſcitur, quod alibi copioſius monſtrauimus. Porrò quum hæc radix in commanducando glutinoſa ſit, linguam adſtringens, amara, & ſubacris, eiq; propemodum omnes veri calami Indici notæ quadrent, profectò tutò & citra ullius reprehenſionem pro calamo aromatico in veri penuria Seplaſiæ vti poſſunt.

Capparis. Capparis lignoſa, grandis, & numeroſa eſt radix.

Cardapatiũ. Chamæleonis albi, Cardapatium Seplaſijs dicitur, in lætis collibus craſſa, in montoſis gracilior, in profundo alba, aliquatenus aromatica, graui odore, dulcis.

Rhaponticũ officinarum eſt Centaurij magni radix. Centaurij magni, quæ huius ætatis medicis & pharmacopœis Rhaponticũ vocatur, craſſa, grauis, ſolida, tripedalis, ſi integra eſt, ſucco vbi recens eſt prægnans.

Cichorium. Cichorij. Vide Intybum.

Coſtus. Coſti, qui Græcis triplex eſt, Arabicus, Indicus, & Syriacus. Arabes coſtum dulcem & amarum faciunt, quemadmodum poſteriores etiam Græci, potiſsimum Actuarius, & Nicolaus. *Matthiolus calumnio depulſa.* Non potuit autem ſibi temperare Matthiolus, quin libro 5. ſuarum epiſtolarum medicinalium mihi genuinum infigeret, erroris q; inſimularet, quod Arabas ſecutus dulcem etiam eſſe aliquem Coſtum dixerim, ita nunquam non me ex inſidijs obſeruat, & ea etiam quæ rectè à me dicta ſunt, in calumniam rapit. Dulcem enim dixi Coſtum, vt in commentarijs meis de ſtirpium hiſtoria latius monſtraui, non ſimpliciter, quod talis nullus, legitimus ſaltem, exiſtat, ſed collatione ad alterum qui plus eo amaritudinis habet. Quare mirari ſatis non poſſum, cur de aliorum dictis temerè iudicandi autoritatem ſibi arroget Matthiolus, quum hinc aliam quam multorum odium mercedem ſibi ſperandum eſſe ſciat. Extant quidem in officinis medicorum ſub Coſti appellationibus dulcis & amari radices duæ, ſed à veri coſti notis plurimum diſtantes. Nam nec candidæ, nec leues, nec guſtu feruentes, nec odoratæ ſunt. *Coſtus officinarum qualis.* Suſpicio eſt Mentæ Saracenicæ, quum vulgus herbariorum Coſtum hortenſem nominat, eſſe, alteram ſaltem, radicem. *Vera Coſtus.* Nos, vt ſperamus, veras Coſtos, dulcem & amaram, in altera noſtrorum de Stirpium hiſtoria Commentariorum editione pictas dedimus. Ad quos nunc lectorem ablegamus.

Cucumer aſininus. Cucumeris ſylueſtris, aſinini Seplaſijs appellatur, magna, & candida radix.

Cyclaminus. Cyclamini, nigra, & aliquantum lata. Officinæ medicorum perperam ad tertiam latinorum inflexionem huius radicis appellationem detorquent, Cyclaminis nominantes radicem.

Cyperus. Cyperi radix rotunda, nigro colore, ſuaui odore, guſtu amara. Eſt verò aliud Cyperi genus in India natum Zingiberis ſpecie, quod manducatum Croceum & colorem reddit. *Curcuma officinarum.* Hoc interdum inter Zingiberis radices inuenitur, & Curcuma Seplaſijs nominatur. *Serapionis.* Porrò Serapionis Curcuma, vt ex vtriuſq; hiſtoriæ

storiæ collatione patet, non est nisi Chelidonium maius. Quapropter de Serapionis sententia Chelidonij potius radice, quàm Cyperi Indici pharmacopœis vtendum esset. Nihil autem refert vtro vtantur, quòd Cyperus quoq; Indica præsentem, Dioscoride attestante, psilothri vim illita exhibeat. Germanis Curcuma, Geel genffer dicitur.

Cynoglossi radix qua nostrates officinæ vtuntur non est veri Cynoglossi radix, nam ea, Dioscoride teste, nullius est in medicina vsus: sed eius herbæ quæ Græcis Lycopsis vocatur, vt alibi fusius docuimus. *Cynoglossi.*

Dictamni radix, quam Diptami, deprauata nonnihil voce, vulgus medicorum, & pharmacopœi appellant, & in officinis prostat, non est veri Dictamni radix, ea enim vt autor est Dioscorides, inutilis est: sed potius albi vocati Dictamni, vt alibi abundè monstrauimus. Non est autē abijcienda hæc radix, quod suum habet in medicina vsum, nec eum sanè contemnendum. Veri Dictamni folijs cana lanugine intectis vtimur, vt suprà est ostensum. *Dictamnus.*

Doronicum vocabulum multis accommodatur herbis. Est enim quoddam Doronicum, quod orientale & Mauritanorum dicitur, quod hodie ignotum est & inusitatum. Aliud est, quod Romanum appellatur, paucis rectè cognitum, officinis nostris ignotum. Tertium est, quo hodie officinæ vtũtur omnes. Quartum Dulcichinum nominatur, itidem officinis inusitatum. Quintum, vulgatum vocatur. De quibus omnibus copiosissimè tomo primo nostrorum de stirp. histo. commentariorum tomo diximus. Ad quem nunc Lectorem ablegamus. *Doronicum. Orientale.*

Dracunculi radix nusquam ferè in officinis medicorũ prostat. Nam omnes propemodum pharmacopœi pro ea Bistortæ radice, maximo sanè errore, vtuntur, vt suprà quoq; monuimus: quum potius in veri Dracunculi penuria Ari radix illis vsurpanda esset, cui etiam forma non absimilis est. *Dracunculus.*

Ebuli longa, digitali crassitudine radix. *Ebulus.*

Elenij, enulæ campanæ vocant officinæ, subalba, aut subrufa, odorata, subacris, vegeta magna. *Enula campana.*

Eryngij radix oblonga, lata, foris nigra, internè candida, pollicis crassitudine, odorata. Officinæ corrupta voce Iringum appellant. Trium est generum apud Dioscoridem, vt alibi demonstrauimus, vbi eorundem quoq; picturas exhibuimus. Istius radice, tanquam legitimi, officinæ vti debent. *Iringus.*

Ellebori vtriusq; tum albi, tum nigri. Albus radicibus nititur multis, tenuibus, ab oblongo capite exeuntibus, ceparumq; modo fibratis. Niger hodie Germanis non cognoscitur. Nam qui hoc nomine venditur Enneaphyllon satiuum est. Circumfertur quoq; ab Agyrtis radix sub Ellebori nigri appellatione, quæ legitima non est, vt alibi diximus. *Elleborus.*

Esulæ radicis cortex probatur tenuis, leuis, fractu facilis, casiæ fistulæ modo rubescens. *Esula.*

Filicis radix nigra, oblonga, gustu subadstringente. *Filix.*

Fœniculi, nota est. *Fœniculi.*

Galanga minor appellata radix, est subrubra, geniculata, intorta, grauis, sapore acerrimo linguam vellicāte, odore, & figura quadam Cyperi. Vnde nonnullis Cyperus Babylonicus vocatur. *Galanga. Cyperus Babylonicus.*

Garyophyllatæ seu Benedictæ intus rufescens, capillamentis multis fibrata, odore Caryophylli. *Benedicta.*

Gentianæ radix, colore foris buxeo, intus crocante, amarissima, frangi contumax. *Gentiana.*

Glycyrhizæ, officinis deprauata prorsus voce Liquiritia dicitur, radix longa, coloris buxei, fractu contumax, sapore subacerbo, & dulci. *Liquiritia.*

Hermo-

Hermodactylus. Hermodactyli radix rotunda, ampla, foris & intus alba, mediocriter dura. De qua infrà copiosius disseremus.

Enula campana. Inulæ, Enulæ campanæ Seplasijs nominatur, radix. Vide Elenium.

Iris Illyrica. Iridis Illyricæ, quæ duûm est generum, Plinio lib. 21. cap. 7. teste, Raphanitis & Rhizotomos. Raphanitis est, quæ à similitudine Raphani sic est dicta. Hanc Galenus, Paulus, & Aëtius Astragaliten, quòd radix eius cum Astragali radice similitudinem habeat, vocant. *Astragalitis.* Vtriusq; pictam imaginem in altera nostrorum de Stirpium historia Commentariorum editione dedimus. Probatur parua, densa, frangi contumax, subrufa, amara, odorata. *Florentina.* Florentina tantum officinæ nostræ hodie vtuntur. Germanica illi non dissimilis, sapore acri & mordaci.

Lapatium. Lapathi, lapatij officinis dicitur, radix oblonga, crocei intus colore.

Magistrãtia. Laserpitij, officinis Magistrantiæ, Ostrutij, vel Astrutij radix nominatur. Nam herba ita vulgò appellata, nobis Laserpitium Germanicum dicitur, cuius etiam radice eiusq; succo in penuria veri Laserpitij vti licebit.

Lilium. *Officinarum error.* Lilij tum albi, tum punicei radicis in officinis vsus est. Sed puniceum non sine maximo errore, Affodillum deprauata voce nominant, ac pro Asphodeli radice vtuntur: quod paulo suprà quoq; indicauimus. *Affodillus officinarum est Lilij species.*

Cynoglossa. Lycopsios, Cynoglossæ Seplasijs vocatæ, radix rubra, & adstringens.

Mandragora. Mandragora vera radicibus nititur bene magnis, binis, ternisúe inter se conuolutis, nigris foris, intus albis, crasso cortice vestitis. Eius effigies est in nostris de Stirpium historia Commentarijs, quæ satis docet Agyrtarum Mandragoram esse ficticiam, vt ibidem etiam fusius docuimus.

Meon. Mei radix officinarum, non est nisi eius herbæ quam Germani nostri Beerwurtz nominant, radix. Ac possunt quidem officinæ nostræ radice illa pro vero Meo sine omni errore tantisper vti, donec verum ad nos aduehatur: siquidem Germanicum hoc Meum: ita enim appellare placet: easdem quas Meum facultates habeat. Sunt qui Meum Sistram, Spiculam, & Anethum syluestre nuncupent.

Nardi spica. Nardus Indica etsi radix est, vt Galenus etiam lib. 1. de Antidotis testatur, tamen Nardi etiam spica, à formæ similitudine quam cum spica habet, appellatur. Radix dodrantalis, digiti parui crassitudine, multis fibris donata, leuis, nigra ad rubedinem vergens, adstringens, subacris, leniter amara, & odorata.

Nymphæa. Nympheæ radicibus, perinde atq; semine, Dioscoride & Galeno testibus non tantũ floribus pharmacopœis vtendum esset. Cur autem flores, tanquam humectans medicamentum, quum potius desiccent, in vsum venerint, Arabibus acceptum ferendum erit, vt suprà, & alibi plenius docuimus.

Filipendula. Oenanthes, Filipendulæ Nicolao & Seplasijs radix nominatur. In multa rotunda capita extuberat.

Pæonia. Pæoniæ vtriusq; maris & fœminæ radix digitali crassitudine, & palmi longitudine, gustu adstringens, alba. Fœminæ radicibus seu glandes circiter septem, aut octo inhærent.

Quinquefolium. Pentaphylli, officinis Quinquefolij dicitur, radix oblonga, & subrufa.

Petroselini radice officinæ carent. Petroselini veri radix in officinis non habetur. Nam quam sub hoc nomine vsurpant, Apij satiui radix est, vt suprà quoq; indicauimus.

Peucedanũ. Peucedani radix à plerisq; pharmacopœis non cognoscitur. Nigra est, crassa, succosa, graui odore. Pictura extat in nostris Commentarijs.

Polypodiũ. Polypodij radix dulcis, austera, digiti parui magnitudine, cirris & nodis plena, ex rubro nigrescens, colore intus herbaceo, Pistacij instar.

Sigillum Salomonis. Polygonati, Seplasijs Sigilli Salomonis dicta radix alba, mollis, longa, crebrò geniculata, digiti crassitudine. Duûm est generum stirps, Alteram duntaxat officinæ agnoscunt.

Pimpi-

Pimpinellæ maioris & minoris radix, eius quam sic in Germania vocant herbæ ab officinis vsurpanda. Nam quam hoc nomine insigniunt Itali herba, Sanguisorba nobis appellatur. Vtriusq; generis herbarum picturas & facultates in nostris Commentarijs de Stirpium historia reperient studiosi. *Pimpinella. Sanguisorba.*

Pyrethri, est longa, pollicari crassitudine, gustu feruidissimo, & igneo. *Pyrethri.*

Phu, Valerianæ officinis nominatur. Duûm est generum, vera & germanica. Vera, hoc est, quæ Dioscorid. delineationi per omnia respondet, radicem habet superius digiti minoris crassitudine, ex obliquo villosam, in nigri Ellebori modum, capillamentis inuicem cõtextis, flauescentibus, odoratis, cum quadam odoris grauitate Nardum æmulantibus donatam. Nos tertiam in nostris de Stirpium historia commentarijs adiecimus. *Valeriana.*

Raphani, magna, Rapi specie, subacris. *Raphanus.*

Rha ponticum veterum in officinis desideratur. Quæ enim sub hoc nomine vtuntur, Centaurij magni radix est, vt suprà quoq; ostendimus. Rha ponticum enim veterum adeoq; verum, radix est nigra, Costo nigro foris, Centaurio magno intus similis, sed minor, ruffior, fungosa, & laxa, aliquantum leuis, sine odore, quæ mansa colorem reddit pallidum ad Crocum inclinantem, teredinibus non exesa. Ea igitur sit oportet, quæ à D. Gerardo Imperatoris Caroli Oratore è Ponto allata, & tandem mihi ante annos paucos à doctissimo viro, & amico omnium carissimo, D. Andrea Vesalio transmissa pro vero Rha pontico radix est, vt quæ omnes in se Rha pontici veterum notas habet, adeò vt nihil dubitem legitimam esse. Nam magna ex parte digitalis est tum longitudinis, tum crassitudinis, fungosa, leuis, colore exterius nigro, intus luteo, eodem nimirum quo vulgare Rheum barbarum modo commansa colorem reddit pallidum, inodora, gustu astringens, adeoq; purgandi vi destituta, ut infrà latius dicemus. Eius effigies est in nostris de Stirpium historia commentarijs. *Rha ponticum. Andreas Vesalius.*

Rha Indicum, & ipsi proximum Rha barbarum, quod Raued sceni Mauritanis dicitur, quod in officinis medicorum vsitatum est, laudatur subnigrum, in rubrum inclinans, graue pro raritate sua, confractum, ex rufo & glauco alternans, & Croci modo tingens. Seruatur annis tribus, aut quatuor in milio, vel cera sola oblitum. De eo infrà plura, & loco paulo antè citato. *Rha barbarũ.*

Rubiæ satiuæ radix tenuis, longa, rubra. Officinis Rubia tinctorum nuncupatur. *Rubia tinctorum.*

Rusci, quam Seplasiæ vnius adiectione literæ, Brusci nominant, radix Gramini similis, acerba, & subamara. *Bruscus.*

Satyrij, officinæ inepta voce Satyrionis appellant, radix in officinis desideratur. Nam qua sub huius nomine ad Diasatyrij compositionem vtuntur pharmacopœi, aut Orchios, aut Satyrij basilici radix est, quæ impetum nullum ad venerem excitat. Quum itaq; hodie vix verum Satyriũ agnoscitur, licebit pro eo vti herba, quam nos in altera editione Satyrium trifolium odoratum germanicum nominauimus. Picturam illic quoq; reperient studiosi. Aut Orchios, quæ etiam Cynosorchis nominatur, radice pro Satyrio vtendum. *Satyrium.*

Saxifragi albi radix multis fibris capillata, eiq; multa Coriandri seminis quantitatem referentia grana adhærent, quibus Seplasiæ, non sine errore, pro semine vtuntur, quum semen suum excussis floribus in caulium cacumine proferat. *Saxifraga alba.*

Scillæ, Varro Squillæ, radix probatur bonæ magnitudinis, bene habita & nutrita, alba. *Scilla.*

Scordij herba, non radice, vt hactenus maximo errore Seplasiæ fecerunt, vtendum erit, vt ex Dioscoride abundè liquet. Radix autem quam huc usque vsurparunt, non fuit Scordij, sed Allij syluestris. Nunc pleriq; reiecto veteri errore, vero Scordio, quod facilè haberi potest, vti incipiunt. Quod vtinam *Scordium. Officinarum error.*

aliis quoque nonnullis in medicamentis facerent: ita enim promptè veteres dediscerent errores.

Scrophularia. Maior. Minor. Scrophularias Seplasię duas habent, vnam maiorem, alteram minorem. Maior non est nisi Galeopsis Dioscoridis. Minor verò est altera Malacocissi species, ut alibi fusius monstrauimus.

Consolida maior. Symphyti maioris, officinis Consolidæ maioris radix vocatur, foris nigra, intus alba, viscosa.

Tamariscus. Tamaricis siue Myricæ, Tamarisci Seplasiis dicitur.

Thapsia. Thapsiæ radix, non est nisi Turbit eius quod à Mesue describitur radix quemadmodum in tertio nostrorum de Stirpium historia Commentariorum tomo ostendimus.

Turbit. Turbit Arabibus laudatur, cuius cortex est albus, gummosus lactis crassitie, vacuus, arundinaceus, fractu facilis, recens, foris cinericius. Cuius autem fruticis radix sit, alibi nempe loco iam citato, ostendimus.

Esula. Tithymali Cyparissii, Mesuę & Auicennæ Esulæ minoris est radix. Quod non temerè adiicitur, quia Nicolaus Myrepsus interdum Chamæpityn Esulam hanc vocat, vt suprà quoque est dictum.

Tormentilla. Tormentillæ radix in nigro rubea, modicè intorta, fibris capillata.

Turpetum. Turpetum, officinis Turbit dicitur. De quo paulo antè diximus, & infrà copiosius disseremus.

Vitis alba. Vitis albæ, Seplasiis Bryoniæ dicitur. De qua suprà satis.

Zedoaria. Zadura, Zaduaria, Zudar, Zudera, & Zaduar posterioribus Græcis appellatur, officinis Zedoaria, Serapioni præsertim rotunda, Zurumbet. Sapore ac colore ferè Zingiberis.

Zingiber. Zingiber Galeno, aliis Gingiber, Seplasiis Zinziber nominatur. Eius radix sit intus candida, odorata, Piperis sapore, ponderosa, fracta, solida, non teredinibus exesa. Condienda est recens, non vetus, impostorum quorundam more, qui ut teredinum foramina obstruant, rubricam aqua subactam superlinunt.

Radices quinque communes.
- Apii.
- Asparagi.
- Fœniculi, alii Graminis.
- Petroselini.
- Rusci.

DE SVCCIS.

Caput Nonum.

Succus quid. χυλὸς. SVccus propriè loquendo est id quod ex tota stirpe, parte ue eius aliqua concisa, aut tusa, torculari, vel manibus, vel aliter exprimitur. Græcis χυλὸς dicitur. Nam illi χυλὸν interpretantur ὑγρῶν ἐκπίεσμα. Nos more officinarum, succorum, nomine eos tantum hic inaudiri volumus, qui ab expreſsione liquidi permanent. *Mucilago.* Cæterùm succus qui ex glutinosis seminibus, uerbi gratia lini, psylli, fœnigræci, cydoniorum, aut radicibus, vt altheæ, extractus, quum lentorem habeat, Viscago seu Muccago dici potest. *Muccago.* Officinæ mucilaginem nuncupant. Hinc emplastrum διαχυλῶν, id est, è lentis & glutinosis succis, appellatum est. *Succi quomodo seruandi.* Porrò succi aut per se seruantur, veluti acetum, vinum: aut misto sale, vt omphacinum oleum: aut superfuso phialæ oleo, vt rosarum succus, granatorũ, limonum, cotoneorum, sambuci, & similium. Succi pauci admodum in officinis medicorum prostant, quòd nimirum citra corruptionem & putrefactionem multo tempore conseruari facile nequeant. Sunt enim ii propemodum omnes.

Ace-

Acetum album tenuius, ob id valentius nigro & medio, præsertim si æquè sit acre & vetustum. *Acetum.*

Acidus citrei mali succus, officinis acetositas Citri nominatur. *Acetositas Citri.*

Cotoneorum, cydoniorum.

Brassicæ.

Elaterium succus est, qui ex Cucumeris syluestris fructu exprimitur. Optimum læue, non ponderosum, cum candore leniter humectum, gustu amarissimum, quod lucernarum luminibus obiectum facilè flagrat. *Elaterium.*

Iridis.

Limonum.

Malorum granatorum punicorumúe.

Mel optimum purum, adeò vt totum pelluceat, odorũ, flauum, acerrimum, dulcissimumq; gustanti & iucundissimum: consistentia nec crassa, nec liquida, sed tam sibi cohærens, vt continuitatem suam quasi linea longissima non intercisum seruet, si digito attollitur. Idem coquendo paucam spumam emittit. *Mel.*

Oleum omphacinum ex immaturis oliuis expressum ad viride inclinat, odoratum, morsus expers, sapore acerbum. Ex maturis oliuis expressum colore rufo, purum, pellucidum, tenue, odore exiguo, sed grato, sapore dulci, subacri. *Oleum.*

Omphacium succus ex vua immatura expressus, officinis Agresta nominatur. *Omphacium. Agresta.*

Oxyacanthæ fructus succus Seplasijs Berberorum appellatur. vide suprà. *Berberorum succus.*

Rosaceus.

Violaceus.

Vinum, deligitur varium pro scopis medicorum diuersis.

Cæterarum quum herbarum ac stirpium succi æstate tantum & vere è viridibus herbis, vsu poscente, exprimantur, & hyberno tempore, quo omnes herbæ frigore emoriuntur, haberi non posśint, in horum locum recentiores tum Græci, tum alij medici Serapia, de quibus suo dicemus loco, & stillaticios liquores, seu, vt hodie loquuntur, aquas distillatas, excogitarunt. Sic autem nominant, liquorem vi caloris è stirpe extractum. In quorum tamen vsu modum aliquem esse oportet, præsertim vbi non diligenter, & in duplici vase sunt eliciti. Siquidem is modus cæteris est præstantior, vt qui succo stirpis tum odorem, tum saporem conciliet. Modum hunc eliciendi stillaticios succos Ioannes Manardus libro decimoquinto Epist. 5. ostendit. Et cauendum unicè in succo stillaticio eliciendo, ne plumbeis vel æreis instrumentis vtamur, quod is à metallicis illis organis malam eorum qualitatem sibi vendicet, & si gustetur nunquam non, vel frequentisśimè fumidum virus, nidoremq; resipiat. Quæ res non modo ægris ingentem molestiam afferunt, & nauseam plerunq; mouent, sed & plurimum noxæ ventriculo, iocinori, alijsq; visceribus inferunt. Cæterùm stillaticij liquores, qui duplici vase vitreis instrumentis, calentis aquæ balneo ab herbis & floribus eliciuntur, non solum proprias stirpium qualitates referunt, sed etiam ne tantillum quidem tum fumi, tum rei adustæ resipiunt, modo caueatur, ne eius vasculi in quo stirpes continentur fundum, aquam in cacabo bullientem attingat, sed solo vapore ab eo eleuato incalescat. Nam à lento ac mitiillo calore: quippe lentus ignis calor est in feruente aqua, quod eius acrimonia ab humiditate obtundatur: è totius stirpis substantia vapores exhalant, qui in succum vertuntur omnium ferè partium vices seruantem, quæ ex odore, & sapore, quem succus ille retinet, cognoscuntur. Euenit autẽ hoc, quod aqua feruens sua ipsius humiditate partes tenuiores illas retinet, conseruat ac cohibet. Iam dictam eliciendi stillaticios liquores rationem Matthiolus quoq; tanquam cæteris præstantiorem laudat. Tamen vt esset sibi à nobis dissentiendi occa- *Stillaticij liquores.* *Modus eliciendi stillaticios liquores optimus.* *Matthioli repræhensio notata.*

occasio, aut vt nostrum saltem sententiam arrodere posset, alteram quoque eliciendi liquores hac minus exquisitam rationem probare voluit, nec omnino esse reijciendam putauit. Vt hinc palàm fiat, Matthiolum nunquam non alios reprehendendi occasionem quærere, etsi quod reprehensione dignum sit haud inueniat. Cæterùm in confesso est Galenum in diplomate seu duplici vase omnia propemodum coxisse, quod is modus extrahendi facultatem esset optimus. Nam quæ ita exprimuntur nullam præ se ferunt adustionem, quæ magna ex parte stillaticijs liquoribus multa inest, quæ non tantum ingrata est, sed etiam non mediocriter ad morborum curationem obest. Hinc est quod liquores illos stillaticios patulis vasis exponere soli coguntur, quò calor alienus exhalet. At is pariter tenuissimas, & sæpe nobilissimas rerum partes secum educit. Nec melior est eorum quæ calore fimi putrescunt conditio. Nam hic alienam putredinis qualitatem, quæ saluti vehementer obest, adiunctam habet. Præstat igitur is modus qui in duplice fit vase. Sed quum tenuiores maximè partes ignis actione eliciantur, præstat tum maximè liquoribus stillaticijs vti, vbi celerem actionem requirimus, vt in syncope, apoplexia, & id genus alijs morbis celerem opem desiderantibus. Vbi verò tanta celeritate opus non est, consultius est vt herbarum ac stirpium earundem decoctis vtamur, præsertim quum integras earundem vires requirimus. Nam quum omnes propemodum stirpes, Galeno etiam libro tertio de Simpl. medica. facul. cap. 14. attestante, licet sensu simplices apparent, natura tamen sint compositæ, adeoque maximè contrarias in se habeant facultates, nempè excernendi & sistendi, adstringendiue, rarefaciendi & condensandi, reserandi & contrahendi, aperiendi & occludendi, cæterasque vniuersas oppositiones: fieri vix potest vt in stillaticijs liquoribus omnes hæ facultates stirpium insint. Quippe, vt iam dictum est, tenuiores maximè partes ignis feruore eliciuntur, crassiores autem in stirpibus ferè vniuersæ remanent. Quapropter vires, quæ antea fuerunt coniunctæ, & per totam substantiam æqualiter diffusæ, iam separantur. Cæterùm stillaticiorum liquorum nomenclaturas nihil attinet referre, quòd nulla propemodum sit herba ex qua hodie succus non eliciatur.

Stillaticijs liquorib. quando vtendum.

Quando non vtendum.

DE LIQVORIBVS.

Caput Decimum.

Liquor quid.

Liquor, qui Græcis ὀπὸς dicitur, est qui ex stirpe, aut parte eius aliqua, vulnerata, terebrata, scarificata, castrata sponte defluit, non curando gustu suauis, aut ingratus sit. Hic paulopòst diu insolatus, aut lento igne siccatus concrescit, quapropter omnes eius ferè generis liquores officinæ concretos vocant. Sunt verò Seplasijs repositi & vsitati liquores qui sequuntur.

Acacia vera.

Acacia succus ex fructu seu semine exprimitur Aegyptiæ spinæ, & in vmbra siccatur. Interdum etiam ex folijs, vt Dioscorides autor est. Vera rarissimè, aut nunquam habetur in nostris officinis. Huius autem loco vtuntur succo ex baccis syluestrium prunorum expresso, tessellatim confecto, & insolato, non admodum magno errore, quòd & is succus haud secus atque veterum Acacia adstringat, siccet, & refrigeret, etsi minori efficacia.

Acacia officinarum.

Aloe.

Aloe optima sit pinguis, glutinosa, friabilis, facilè liquescens, ex rubro rufa, iecoris modo coacta, & intus foueis plena, proinde minus grauis, bono odore, eximiæ amaritudinis, sincera, nitida, arenularum & calculorum expers. De qua suo loco fusius dicemus.

Cera. Alba. Viridis. Rubea. Cera virginea. Propolis.

Cera fauis occlusa exprimitur. Probatur flauissima, odorata, pinguis, coacta, leuis, pura, & aliena omni materia carens. Expetitur etiam alba, vel natura, vel ablutione. Fit viridis mista ærugine. Rubea minio tingitur. Cera virginea officinis dicta, non est nisi veterum Propolis, quæ in alueariorum foribus inuenitur.

Cyrenaicus liquor. Asa dulcis. Beltzoe. Asa fœtida.

Cyrenaicus liquor est Laseris seu Laserpitij, siue Silphij herbæ, qui caule ipsius, aut radice scarificata, defluit. Est acer, mordax, modicè rufus, translucens, odoratus, & qui dilutus citò albescat. Officinis medicorum Asa dulcis, & Belzoe, vel Beltzoin, & Beltzuinum nominatur. Sed qui sub hoc nomine in officinis prostat, non est legitimus, aut saltem quarundam rerum accessione deprauatus, quòd neque acer, neque mordax sit. Non esse autem Silphij liquorem hinc etiam sciri potest, quod Strabo libro vltimo Geographiæ scribat, Silphium suo propemodum tempore defecisse. Plinius quoq; lib. 19. cap. 3. multis iam annis non inueniri memoriæ prodidit. Quum igitur Strabonis & Plinij testimonio constet Silphium Cirenis eorum ætate penè defecisse, neque inibi facilè inuentum esse, nihil mirum uideri debet, si nostra quoq; tempestate defecerit, atque nullum iam ad nos vehatur quod legitimum sit. Præstaret itaque succo Laserpitij Germanici, quod Magistrantiam nominant nostri, ad compositionem medicamentorum vti. Ad vsum autem suffumigiorũ nihil obstat cur non Bentzoen adhibeamus. Laserpitij verò liquor Syriacus, Medicus, Parthicus, & Persicus vocatus, virus & putrilaginem, Dioscoride teste, olet, ideoq; Seplasijs Asa fœtida, & Germanis Diaboli stercus appellatur, ob virosum quem reddit odorem. Asa verò vox deprauata est & corrupta, à Lassere herba haud dubiè detorta. Vt enim veteribus Laser duplex est, odoratum, & virosum, ita quoq; officinis gemina est, Asa dulcis & fœtida.

Diagridium.

Dacrydion, officinis corrupta voce Diagridion dicitur. Scammoniæ succus correctus est, vt infrà latius dicetur. fol. 148

Euphorbiũ.

Euphorbium liquor ex Libyca emanans arbore existit, lacteus, vrens, tenuium partium, vel Orobi seu Erui magnitudine, Sarcocollæ modo emicans: vel in ouillis aut hœdinis ventriculis exceptum & concretum, vitreum, translucens, acre, recens, albissimum. Ob eius certè acrimoniam violentissimam nunquam nisi inuitis pharmacopolis tunditur. Quippe etsi nares, & os omni prorsus diligentia sibi muniant, tamen tanta est eius acrimoniæ vis, vt omnibus vnà cum aëre penetratis munimentis, in eorundem tandem nares perueniat, vbi molestissimum excitat ardorem, qui nõ facilè tollitur. Quapropter accurata diligentia in tundendo Euphorbio opus est. Recens albius est & calidius, ac leui gustatu os accensum diutius sic tenet. Color autem hic caducus est, & citò euanescit, fitq; vetustate pallidius, aut flauius. Bimum aut trimum adhuc mediocre viribus est, & interdum quadrimum: quinto autem vel sexto anno exoluitur, procedenteq; tempore totum elanguescit: ne quis vulgi errorem secutus, annis decem posse integrum seruari, etiam cum Milio, lentibus, fabis, existimet. Recenti tamen, quia viribus est violentis, non vtendum temerè erit. Annotino igitur, nam recentius igneum & venenosum est, vtendum.

Galbanum.

Galbanum liquor est nascentis in Syria ferulæ. Laudatur odore graui, sapore abominabili, pingue, in Ammoniaci & thuris modum cartilaginosum, minimè lignosum. Metuendum ne id quo passim officinæ vtuntur, ab impostoribus sit vitiatum, lignorum ferularumq; ramentis, lapidibus & alijs compluribus recrementis adiecta. Qui itaq; optimo destituuntur, id saltem quod impurum est admodum à Dioscoride præscriptum purgent.

Glycyrrhizæ succus.

Glycyrrhizæ liquor, aut verius succus, ex radice eius nominis stirpis exprimitur.

Liquiritia. mitur. Seplasiæ deprauato nomine, liquiritiam nominant. Nos quòd concretus sit succus ille, inter liquores etiam hunc commemorare uoluimus. Probatur dulcissimus, mollis, recens, purus, tenax, & qui confractus splendescat, nigerrimus, & qui linguæ subditus totus eliquescat.

Glaucium. Memithe. Glaucium liquor aut succus est herbæ ad Hierapolim Syriæ nascentis. Græcis in multo vsu fuit. Arabibus memithe dicitur: Gustu amarum, & intus colore croceum, forinsecus autem rufescit.

Hammoniacum. Hammoniacum siue Hammoniacum thymiama, liquor est stillans ex ferula quadam Cyrenaica in Aphrica, prope Iouis Hammonis, vnde illi nomen, oraculum. Sunt qui Hammonicam guttam appellant. Seplasiæ vnius literæ adiectione Armoniacum vocant. Probatur purum ligno, arenis, terra, sordibus, bene coloratum, odore castorij, sapore amaro, prædensum, & Thuris masculi similitudine minutis glebis cartilaginosum. Vnde palàm fit hodie syncerissimi parum ad nos conuehi. Siquidem rarissimum Ammoniacum visitur, quod suis minutis glebis thus referat. Nam omne ferè, quo officinæ vtuntur, piceæ resinæ modo in massam compactum conspicitur, impurum, ac quàm plurimis impostorum adulterijs vitiatum.

Hypocisthis. Hypocisthis veluti fungus ad pedem Cisthi, forma cytini, nascitur. Non temerè autem à nobis dictum est, veluti fungus. Siquidem fungus reuera non existit, sed potius germen quòd è Cisthi radicibus Punicorum costinis, Dioscoride teste, simile pullulat. Quare non erat cur Matthiolus hîc me, more suo, flagellaret, & simpliciter fungum Hypocisthim me dixisse scriberet. At ab eius morsu nemo est qui tutus esse queat. Liquor expressus etiam Hypocisthis simpliciter, aut cum adiectione liquor Hypocisthidis vocatur. Officinæ ineptissima voce Hypoquistidis succum appellant. In offas conformata est nigra, lenta, sapore adstringente, odore non ingrata. Timendum ne Hypocisthis qua officinæ passim vtuntur non sit legitima, sed ex Hirci barbæ herbæ radicibus ab impostoribus confecta, qui succum inde exprimunt, ac vt cõcrescat, insolant. Errandi occasionem ijs qui officinis parãt Hypocisthidem Arabes dederunt, qui Cisthum hirci barbulam appellãt. Siquidem illi sibi persuadẽtes hirci barbam, quã Græci τραγοπώγωνα nominant, illam esse stirpem de qua Arabes scribunt, non modo se ipsos decipiunt, sed etiam alios qui nũc adulterina Hypocisthide vtuntur. Quum autem sine legitima Hypocisthide non possit optima confici theriaca, præstat succedaneo eius vti, quod Galeno teste, est acacia, aut Dioscoride autore, syluestris floris Punicæ succus. Cæterùm ante præparationẽ quædam Hypocisthis flaua, alia virens, alia candida.

Ladanum. Ladanum ex altero Cisthi genere fit, quod nonnullis Ledon & Ladon nominatur. Officinæ vnius literæ adiectione deprauantes appellationem legitimam, Laudanum vocant. Laudatur odoratum, sub viride, facilè, mollescens, pingue, resinosum, quod arenas non collegit, nec squalore obsitum est. Impostorum malitia sabulo, & alijs adulterijs vitiatur.

Lycium. Lycium, à Lycia regione dictum, liquor est Pyxiacanthæ. Optimum est quod vri potest, & restinctum rubentem spumam ostendit, glebis extrinsecus nigris, intus quum fregeris rufis, odore minimè viroso, cum amaritudine adstringens, crocino colore. Quas sanè notas id quod in officinis prostat non habet. Neque enim igni admotum accenditur, nec intus rubescit, neque in gustu amaricat, vt adulterinum sit necesse est fateamur. Dabunt igitur operam pharmacopœi vt legitimum sibi comparent.

Mel

Mel aërium, Galeno appellatum non est nisi Manna Arabibus, nomine ab Hebræis mutuato, dicta. Mel verò aërium appellatum est, quod sublucanis temporibus ex aëre veniens arborum ramis, & frondibus, herbis, lapidibus, & solo interdum hæreat. Itaque coria super terram extendentes, & arbores ac stirpes excutientes, quod ab eis mellis instar defluit, excipiunt, & fictilia eo implent. Relictum breui temporis curriculo coalescens grumosum, gummi modo, efficitur. Duûm igitur in vniuersum est generum, altera liquida, quæ in fictilibus asseruatur, & Arabico nomine Tereniabin, Hippocrati mel cedrinum, Galeno, vt diximus, aërium, & ros Libani appellatur. Hæc quia nunc nullo in precio habetur, seruari desijt. Altera arida, quæ hodie in arculis ligneis aut vitreis asseruatur. Huius tria potissimum sunt genera, quorum alterum ab orientali plaga, alterum à Calabris defertur. Eius quod ab oriente asportatur duæ sunt species. Altera præstantissima, exiguo grano Mastichæ assimilis est. Hincque adeò Granata, & Mastichina vulgò nominatur. Altera vilis, quę grano constat grandiori, floccorum lanæ, & bombycis effigie, hincque adeò Bombycina vocatur. Tertia compacto est grano, pingui, dulci, flauoque prædita, vulgò Briansona. Porrò quæ à Calabris affertur trium est generum. Vna, quæ stirpium frondibus insidens colligitur, & primas obtinet partes, foliorumque Manna cognominatur. Minutis constat granulis, translucida, grauis, candida, gustu dulcis ac suauis. Altera, quæ ramis insidet. Hæc secundas sibi asciscit partes. Tertia, quæ lapidibus, & solo inhæret, granis constans crassioribus, & colore minus syncero, adeoque prioribus duabus vilior existit. Siue itaque Manna liquida sit, siue arida, eligatur alba, recens, dulcis, pura, & excrementorum quoad licet expers, ex stirpibus odoratis & salubribus collecta. Sola arida in vsu est, liquida contempta. Durationis tempus variatur. Alia enim statim post annum exolescit, & situm redolet, vt Mastichina, quæ vno duntaxat anno in suis viribus persistit. Alia tardius corrumpitur, vt ad quinquennium asseruari possit, veluti est quæ in Italia prouenit, præsertim in Calabriensi agro. Omnes tamen sicciori loco gaudent. Mala cineritia. Pessima fusca, cœnosa, antiqua. Hæc tempore mollescit, dolumque prodit. De ea infrà plura.

Mel aërium. *Manna.* *Tereniabin.* *Mel cedrinum.* *Granata.* *Mastichina.* *Briansona.*

Opium, liquor ex inciso Papauere nigro defluens. Quum enim multi ac varij sint ὀποὶ, id est, liquores, solius tamen Papaueris nigri ὀπὸς, neutro in genere ὄπιον medicis Græcis priuatim nominatum est: præfertur Thebaicum. Optimum habetur graue, densum, gustu amarum, odoratu soporiferum, quod facilè aqua diluitur, læue, candidum, neque asperum, neque grumosum, quodque inter colandum non vt cætera coeat, & in sole diffundatur, deinde admotum lucernis non atra luceat flamma, extinctum denique odoris vim seruat. Vnde perspicuum euadit, Opium officinarum non esse legitimum è lachryma quæ ex conciso Papaueris capite exit concretum, sed potius id quod è foliorum & capitum contritorum succo confectum est, & Meconium vocatur, opio longè inferius. Et id quidem Glaucij, vel Chelidonij, vel syluestris lactucæ succo, adulteratum, cuius rei inditia eius amaritudo, & quod aqua colliquatum croceum reddat colorem, argumento est. Candidum præterea non est, sed ex nigro virescens, aut potius ex luteo nigricans, & asperum magis, quàm læue, accensum denique non modo nigram, sed aterrimam edit flammam. Dabunt igitur operam pharmacopœi vt vel legitimum sibi comparent opium, vel ipsi sibi ex Papaueribus satis conficiant.

Opium.

Opobalſamũ. βαλσαμέλαιον.

Opobalſamum, quod βαλσαμέλαιον vocari ſcribit Simeon Sethi. Probatur recens, validi odoris, ſincerum, non ad acorem vergens, dilui facile, læue, adſtringens, guſtu modicè mordens, in laneam veſtem effuſum, nec maculam facit, nec ſi eluatur notam relinquit, lac coagulat, in aqua aut lacte celerrimè liquatur, & colore lacteſcit. Hodie in noſtris officinis non habetur.

Opopanax.

Opopanax liquor è Panacis Heraclij radice inciſa emanans, candidus dum recens eſt: dum aruit colore foris croceo, aut ſubflauo, intus candido, odore graui, ſapore amariſsimus, læuis, pinguis, friabilis, tener, facilè in aqua liqueſcens.

Propolis. Cera virginea.

Propolis, officinis Cera virginea dicitur. vide Cera.

Sagapenum ferulaceæ herbæ in Media naſcentis liquor eſt. Serapinum Arabibus & Seplaſijs vocatur. Atq; hoc nomine nō raro etiam à Nicolao Myrepſo appellatur. Laudatur pellucidum, foris rufum, intus candidum, acre, odore Porri, ſeu medio in Laſeris liquorem & Galbanum, quibus adulteratur.

Scammoniũ.

Scammonia vel Scammonium, laudatiſsimum quod eſt nitidum, rarum, fiſtulis tenuibus, fungoſum, leue, taurino glutini, vel Gummi colore ſimillimũ, linguam parum vehementer vrens, linguæ ſaliuoſæ tactu, vel humoris alicuius albeſcens in fragmentis, & lacteſcens, tenerum fractu, ac pulueratu facillimum. Si verò linguam vehementer exurat, Tithymali ſucco vitiatum indicatur, quale eſt quod à mercatoribus ad nos defertur Syriacum & Iudaicum, compactum, denſum, graue, & Erui fortaſſe farina, & lacte Tithymali alijsq; impoſtura vitiatum. Nam quod probatiſsimum eſt, rarum inuentu eſt. Id quod pharmacopœis partim acceptum referendum erit. Hi nanque illud præſtantiſsimum Scammonium eſſe exiſtimant, quod linguæ ſaliua madentis contactu, facile, confeſtimq; albeſcit. In quo Dioſcoridis doctrinam hi negligere manifeſtè videntur, vt qui admoneat, non ſolum illi experimento fidendum eſſe, ſed etiam alijs ac certioribus, id namq; adulterato quoque lactis Tithymali admiſtione euenit. Cæterùm Scammonium illud, quo omnes ferè officinæ vtuntur, Tithymali ſucco vitiatum eſſe hinc liquidò patet, quod decem, vel quindecim eius grana aluum pluries deijciant, quum ſynceri drachma, Dioſcoride teſte, id vix præſtare poſsit.

Quum Saccharum latinis, & voce parum immutata barbaris medicis Zuccarum appellatum, inter ſuccorum genera locum ſibi vendicet, & de eo inter eruditiſsimos noſtræ ætatis diſſenſio ingens orta ſit, nulla, me ſanè iudice, alia de cauſa, quàm quod veterum σάκχαρ ἢ σάκχαρον: ſic enim nominant à noſtro & hodie vſitato non ſatis diſcreuerint. Quare de hac ipſa re meam ſententiam, quà fieri poteſt breuitate, & quidem perſpicuè, exponam.

Saccharum veterum duplex. Primum.

Sacchar veterum, vt ex eorundem monimentis liquet, geminum fuiſſe conſtat. Vnum quidem, cuius Dioſcorides lib. 2. cap. 73. & Galenus lib. de Simp. medica. facul. 7. Item lib. 8. de Medendi ratione capite 4. Plinius quoq; lib. 12. cap. 8. meminerunt, qui vnanimes ſcribunt, hoc ipſum mellis in calamis concreti eſſe genus, in India atq; felici Arabia inuentum, & illinc aduectum. Quinetiam Seneca ſic ſcribit: Aiunt, inquit, inueniri apud Indos mel in arundinum folijs. Is vtiq; melleus ros ſalis modò ſupra calamos ſiue arundines coactus & concretus, Archigeni mel arundinũ, alijs verò, vti Paulo Aeginetæ, à iam dicta cōcretione, & natali ſolo, ſal Indus eſt vocatus.

Mel arundineum. Sal Indus.

Mel verò arundineũ Archigeni nuncupatũ eſt, ꝗd noctis frigore primũ agglutinatũ arundinibus, mellis ſpeciem habeat. Sal aũt Paulo eſt dictum,

ctum, quod interdiu calore ſolis ſuperueniente, induretur, & ita concreſcat, vt ſalis effigiem capiat. Nec temerè à nobis dictum eſt, ſupra calamos. Nam ijs verbis Dioſcoridis loquendi rationem, qui inquit, ἐπὶ τῶν καλάμων, id eſt, ſupra arundines Saccharum inueniri, exprimere voluimus. Præpoſitionem autem ἐπὶ hoc in Dioſcoridis loco ſignificare ſuper vel ſupra, è Galeno fit manifeſtiſsimum, qui libro paulo antè citato, diſertis verbis ſcribit, Sacchar περιπύνθαι καλάμοις, id eſt, arundinibus circumquaque concreſcere. Niſi enim ijs verbis Galenus extrinſecus & ſuper folia arundinis concreſcere Saccharum, ſignificare voluiſſet, non περιπήγνυσθαι καλάμοις, ſed adiecta præpoſitione ἐν, haud dubiè ἐν καλάμοις, id eſt, intra arundines, cõcreſcere dixiſſet. Item ex Alexandro Aphrodiſæo, qui lib. 2. Probl. 72. in hũc ſcribit modum. Quod Sacchar Indi appellant, mellis coagulum eſt, ſole cogente rores, conuertenteq; ad mellis dulcedinem. Auicenna inſuper Saccharum ſuper arundinem inueniri ſalis effigie Canone ſecundo cap. 757. memoriæ prodidit. Denique Ariſtoteles libro quinto de hiſto. animal. cap. 22. in omnibus mundi tractibus mellis materiam nocte decidere ſcribit. Quapropter ſi Saccharum, vt iam oſtenſum eſt, mellis genus eſt, vt è ſublimi æthere decidat, & ex aëris rore fiat, neceſſe eſt. Ex ijs autem quæ diximus, duo ſe Matthioli errata produnt, quorum primum eſt, quod Saccharum non ſuper arundinem concreſcere, ſed potius per eiuſdem internodiorum fiſſuras exire, & reſudare ſomniat. *Matthioli errata duo.* *I.* Nam quod impudenter affirmat, nullius probati autoris teſtimonio confirmare poterit. Neq; enim Plinij teſtimonio, qui loco ſuprà citato ſcribit, Mel in arundinibus concretum colligi, iuuari poteſt, quum enim conſtet ipſum locum illum ad verbum è Dioſcoride tranſtuliſſe, in arundinibus pro eo quod ſuper arundines dixerit, neceſſe eſt. Si verò ſecus locum intelligat, intra arundines, gummium modo, concretum colligi Saccharum fateatur, oportet. Quod ſi fecerit, per Deum immortalem oro, quomodo id quod in arundinibus ita concretum eſt, ex ijſdem reſudare poterit? Nec Strabonis locum ad ſuæ opinionis, ſanè falſiſsimæ, confirmationem conducere ſibi perſuadeat, quod in eo de alterius generis veterum Saccharo, vt è ſequentibus clarius patebit, Strabo loquatur. Vt ſole meridiano clarius ſit, Matthiolum nullo prorſus veterum autorum teſtimonio fretum, Saccharum hoc primi generis lachrymam eſſe, quæ ex arundine exudet, adſtruere. Alter huius calumniatoris error eſt, quod ex rore ſaccharum concreſcere non poſsit, ſed à ſole calefactum, rarefactumq; in auram euaneſcat, magna pertinacia contendat. *II.* Neque enim Dioſcorides, Galenus, Aphrodiſæus, neque vllus aliorum veterum vnquam dixit, Saccharum à ſole fuiſſe diſcuſſum, & in auram euanuiſſe, ſed potius ab eo coactum & concretum fuiſſe. Sed quid multis opus eſt verbis, quum Matthioli proteruitas, ſuis ipſius verbis tum edoceri, tum euinci poſsit? Nam is mannam arborum folijs in Calabria inhærentem, à ſole tactam nõ euaneſcere, expreſsis fatetur verbis, dum libro primo ſuorum in Dioſcoridem Commentariorum in hunc ſcribit modum. In Calabria, vbi laudatiſsima eſt, manna in rorem breui tẽporis curriculo coaleſcit, grumoſaq;, gummi in modum efficitur: Ibidẽ quoq; mannam illam minutis granulis, inſtar Maſtichis conſtare tradit. *Manna.* Nec certè fieri poteſt, vt in opacis locis, quod ipſe ex incolarum narratione falsò adſtruit, in eam duriciem concreſcere queat: ſed vt à ſole fiat, quemadmodum omnes veteres & probati autores docuerunt, neceſſe eſt. Non tamen inficias eo, vt roris aliqua ſaltẽ pars in auram euaneſcat, maior tamen eius pars ſemper in grumos coaleſcit. Qua de re minimè mirandũ eſt, quandoquidẽ idem ferè quotidie in luto euenire conſpiciamus. *Simile.* Nam eiuſdem partes liquidas priuſquam dureſcat, in auram euaneſcere nemo non videt. Prӕterea cur ſaccharũ veterũ primi generis ſuper arũdines concretũ fuiſſe haud

adſtrue-

adstrueremus, idque veterum autoritate freti, quum nostrum & id quo nunc passim vtimur, etiam in loco humido liquefactum, à sole concrescere & indurescere omnibus constet. Mirum igitur est, cur Matthiolus non secum reputarit, mendacem oportere esse memorem. Ita enim sibi non tam impudenter contradixisset, sed cur nunc secus atque olim sentiat potius indicasset. Verùm eius tanta est inconstantia, & in alios inuehendi libido, vt præijs quid dicat parum curet, modo aliorum sententias perstringat, & easdem pro erroribus traducat. Hanc verò eius inconstantiam Franciscus Alexander fol. 12. ijs verbis notare voluit. Matthiolus, inquit, se aliter olim sensisse confessus non est, nec mutatæ opinionis veniam poposcit, ac si eius sapientiæ ratio, eiusque doctrina ea sibi dignitatis insignia adoptauerit, vt more Gnatonis Terentiani, nutet ac fluctuet, & rem se dignam facere polliceatur. Hæc ille. Sed de primo genere Sacchari veterum satis. Alterum Sacchar veterum, seu vetustioribus scriptoribus cognitum, ex arundinibus quibusdam, vel ex earundem radicibus exprimebatur, eoque tum veluti liquido melle tum in cibo, tum in potu vtebàtur. Hinc est quod à nonnullis Mauritanis Mel cannæ sit nominatum. Ex Aegypto, & India maximè afferebatur. Id genus autem Sacchari veteribus fuisse cognitum, in primis Narbonensis Varronis versiculi sole clarius docent, qui sunt huiusmodi:

Alterum Saccharum veterum.

Mel cannæ.

Indica non magna nimis arbore crescit arundo.
Illius & lentis premitur radicibus humor,
Dulcia cui nequeunt succo contendere mella.

Lucanus insuper, quem C. Cæsare, & L. Cæsiano consulibus natum esse constat, tertio Pharsaliæ eius Sacchari meminit ita canens:

Quique bibunt tenera dulces ab arundine succos.

Statius præterea Papinianus, qui Neruæ Imperatoris temporibus claruit, de eodem lib 1. suarum syluarum, sic scriptum reliquit:

Et quas percoquit Hypasita cannas.

Strabo quoque, quem sub Octauiano celebrem, fuisse constat, lib. 15. non solum arundines illas exprimi, sed & decoqui solitas fuisse memoriæ prodidit, in eum scribens modum. Eratosthenes arborum radices, præsertim magnarum arundinum, & natura, & decoctione dulces esse tradit. Et rursus ibidem, vbi de eodem Eratosthene ita scribit: Dixit etiam arundinem mel sine apibus gignere. Solinus denique, qui Plinij contemporaneus fuit, cap. 65. de India scribens, inter alia ita ait. Quæ palustria sunt, arundinem creant ita crassam, vt fissis internodijs, lembi vice vectitet nauigantes. E radicibus eius exprimitur humor dulcis ad melleam suauitatem. Quinetiam Galenus qui sub Antonino Cæsare, ijs iuniore, vixit, arundinum illarum in Aegypto nascentium dulcium, vnde melleus ille humor exprimebatur, lib. 4. de Simpl. medic. facul. cap. 14. meminit, inquiens: ἐκ τῶν καλάμων αἱ μαλακαὶ ῥίζα. Quo quidem in loco interpres Gaudanus, maximo errore, maluarum, pro arundinum conuertit. Non est enim, verisimile Galenum talium rerum diligentem & solertem indagatorem, Saccharum siue melleum liquorem Iulij Cæsaris, Varronis, Neruæ Imperatoris, & aliorum ætate notissimum ignorasse. Quum itaque Sacchar veterum alterius generis, ante Galeni quoque tempora notissimum, vt ostendimus, fuerit, dubium non est, quin ille eius loco prædicto mentionem fecerit. Manifestum insuper est, quod ab eodem, Saccharum cuius hodie in Seplasiorum officinis, & passim vsus est, & more Mauritanorum Zuccarũ appellatur, genere non differat. Vt enim veterũ Saccharum: alterius generis fuit arundinũ succus, ita quoque nostrum, earundem succus existit. Differunt tamen inter se aliqua ratione, quod veteres Saccharum suum magna ex parte ex arundinibus expresserint,

Saccharum nostrum à Saccharo veterũ alterius generis, saltem genere non differt.

serint, licet interdum etiam decoquendo, vt ex Strabone & Statio monstratum est, extraxerint. Nostrum verò decoctione tantum efficitur. Siquidem Sacchari arundines minutim concisæ ignis calore tantisper decoquuntur, donec vniuersus liquor, diu efferuescens, igneq; consumptas, in Saccharum, salis modo, in vasis fundo contreuerit, induretur q; ac dealbetur. Non est autem cur quispiam existimet priscos hanc decoquendi rationem ignorasse, quod illa etiam vsos esse paulò antè ostenderimus: sed de industria, quod ille succus expressus ijs suauissimum potum præberet, eo vti noluerunt. Maluerunt igitur eo liquore, ob melleam suam suauitatem, pro potione vti, quàm ignis calore, vt hodie fieri solet, ad salis consistentiam ac duriciem decoquendo deducare. Postquam verò spes lucri quotannis arundines incidere, adeoq; artem modumq; quo liquor illeijs ipsis prius minutim concisis, ac deinde decoctis, ad salis consistentiam redigere Indos docuit, verisimile est, quod spe lucri allecti, succo expresso pro potu vti desierint. Aut certè quum succum illum incorruptum in alias, & maximè distantiores, regiones transferre haud potuerunt, in eam qua hodie affertur formam redigere voluerunt. Proinde quum Saccharum veterum alterum, & nostrate ex eadem arundine, vt monstratum est, colligantur, vt inter se differant genere fieri nequit. Differunt autem hac solum ratione, vt dictum est, quod nostrum solum arte & igne præparetur, adeoq; artificiale sit, veterum verò interdum expressum, aliquando verò decoctione elicitum & extractum, adeoq; naturale & artificiale fuerit. Sed hîc Matthiolus nostram, vt caper vitem, arrodit sententiam: neq; enim ob immensam suam reprehendendi libidinem alios perpetuo pungere non potest: atq; veterum & nostrum Saccharum idem nequaquam esse, sed inter se differre, hoc argumenti genere probare conatur. Saccharum veterum, inquit, Galeno & Paulo testibus, οὐ διψώδεις, id est, non siticulosum est: nostrum verò Saccharum contra sitim affert, vt experientia docet, quare vt inter se eadem sint, fieri non potest. Sed non videt homo ille, totus ad calumniandum comparatus, prædictos autores Saccharum suum non simpliciter οὐ διψώδεις dixisse, sed collatum potius cum melle. Quod dicimus, eorūdem verba diligentius expensa, satis confirmant, & omnium maximè Auicenna, qui lib. sui Canonis 2. cap. 757. illorum sententiam disertè explicans, ita scribit. Saccharum antiquorum, minorem quàm mel sitim efficit. Quapropter iam citati autores Saccharum non simpliciter, quasi omnino non excitet sitim, sed quod perinde atq; mel, sitim non efficiat vehementem significarunt. Et quid opus est verbis multis? mel vehementiorem Saccharo excitare sitim, experientia quotidiana docet. Cæterùm quum Saccharum quod hodie decoctione paratur, non solum in medicum vsum, verumetiam in culinarium expetatur, vt ferè cibus nullus in delicijs sit, nisi Saccharo conditus fuerit, præstat vt de ipsius delectu aliquid dicamus. Quum enim illud quo plus coquitur, eò magis purum, & elaboratius fiat, candescat & durescat: coctio namq; depurat, defecat, & cogit: ideò ex multiplici coctura, diuersos quoq; bonitatis gradus recipit. Quum enim primum coquitur, adhuc quidem lentum & fœculentum est. Deinde verò, semper magis atq; magis defecatum, durius, ac solidius fit, donec ad bonitatis fastigium peruenerit, ac perfectionis finem consecutum fuerit. Hinc est quod illud hodie finum appellent, purissimum & præstantissimum, nomine à fine mutuato, quia candore, duritie, ac suauitate ad finem bonitatis peruenerit. Infimum verò, & ab hoc prorsus euarians lentum, humidum, nigricans, insuaue, fœculentum, & primæ decoctionis nominatur. Inter hæc duo extrema, duo quoque sunt media, alterum quidem infimo proximum, secundæ decoctionis: alterum verò summo, tertiæ decoctionis dictum. Quid multa? quanto diutius excoquitur, tanto candidius, ac durius fit Saccharum.

Prisci decoquendi Sacchari rationem non ignorarunt.

Matthioli calumnia depulsa.

Sacchari nostratis delectus.

Finum Saccharum.

Saccha-

Optimum Sacharum. Sacharum itaque nostrum præstantissimum est, quod durum, solidum, & mutuo metarum allisu sonorum, ligni sicci & solidi instar, existit: tamen ob siccitatem & imperceptam raritatem leue, dulcissimum, candidissimum, & niuis in morem scintillans, cohærens: quale *Valentinum.* Valentinum in metas pyramidum æmulas coactum, paruas, ponderis libræ vnius & dimidiæ, carissimum, & confectionibus siccis aptissimum. Illi dotibus, & precio est proximum, quod *Madere.* Madere vel Medere appellant: sed in metas ponderis librarum 6. 7. 8. 9. & decem formatur, confectionibus expetitum. Affertur ex Canarijs in ripa fluminis Nigui nunc dictis insulis, olim Fortunatis, etiam intus albicans, bonitate prædictis inferius, metis constans maximis pondere librarum 10. 12. Ignobilissimum foris albidum, intus subrubrum, tanquam alio fartum, & foris dolo tectum, metis æqualibus, omnium glutinosissimum: condituris siccis ineptum, liquidis seruit, Serapijs scilicet, conseruis vocatis, & similibus. Sacharum quod purius & candidius est, officinæ *Finum.* Finum: quod verò minus est expurgatum, *Rubrum.* rubrum nominant.

Sanguis draconis. Sanguis draconis recentioribus Græcis vocatus, legitimus, non est, ut quibusdam videtur, nisi liquor cuiusdam arboris in Africa nascentis, colore sanguinis, pellucidus, leuis & fractu minimè contumax, vi eadem qua lapis Hæmatites prȩditus. Siquidem arbor hęc scarificata liquorem emittit sanguineum, quem instar gummi densatum è cortice abradunt incolæ. Quòd abundè confirmant ea quę Aloisius Cadanustus Venetus capite quarto suæ nauigationis scribit inquiens: In insula Sancti portus dicta, sanguis draconis reperitur, qui liquor est cuiusdam arboris. Nam stato anni tempore incolę arbores ferro sauciant, corticesque earundem incidunt, qui sequenti anno liquorem gummosum emittunt, colore purissimi & summè naturalis sanguinis, quem colligentes ahenis igni, resinæ modo decoquunt, ac defecant, sanguinemque draconis nominant. Lignum quoque eiusdem arboris in frusta consectum incolæ decoquunt, liquoremque inde collectum igne aut sole densant. Porro liquorem hunc Africanum ijdem non nisi Dioscoridis Cinnabarin esse dicunt, quod illa olim ex Africa, perinde atque is liquor Africanus, allata sit, & quod pictorum in vsum veniat, inducendis purpureis, & rubris vmbris pauca quantitate, & quod Hæmatiti facultate similis sit. Verùm etsi non admodum reluctèr quin illis concedam sanguinem draconis officinarum, esse liquorem Africanum, tamen mihi nondum persuadere possum eundem esse Dioscoridis Cinnabarin, quod is hanc inter metallica recenseat, adeoque fossile potius aliquid, quàm liquor arboris esse videatur. Accedit quod is sanguis draconis non magni constet, sed vili satis precio vendatur, & haud exigua quantitate afferatur. Quare mihi animus in eam magis inclinat sententiam, vt credam officinarum sanguinem draconis aut esse liquorem illum Africanum, aut eum qui ex herba illa quæ hodie vulgo dicitur sanguis draconis, exprimitur. *Serapionis error.* Cæterùm in nonnullis Serapio Mauritanus maximo errore sanguinem hunc Draconis, Syderitidis Achilleæ herbæ succum esse memoriæ prodidit. Qua de re copiosè tomo nostrorum de Stirpium historia commentariorum primo, in historia Achilleæ disseruimus. *Plinij erratum.* Plinius quoque non minori errore hunc saniem siue sanguinem ex draconis pugna cum elephante elisum & commixtum putauit, vulgi secutus opinionem: quod liquorem illum, qui intento nec diluto sanguinis instar colore præditus est, sanguinem animantium falsò esse credidit. Atque hinc est, quòd veterem appellationem à vulgi opinione natam recentiores subinde Græci retinuerint, & Seplasiæ in hodiernum vsque diem, quod in picturis propriè sanguinem reddat, sanguinem draconis vocet.

Sanguis draconis facticius. Officinis medicorum tertium sanguinis draconis genus etiam prostat, facticium & adulterinum, quod ex hircino sanguine, bolo armenio, & succo sorborum diutius insolatis constat: & globi, compressi tamen & non assurgentis, forma

para-

paratur. Hoc præstat abstinere, & prioribus duobus, vtpote natiuis & legitimis, vti.

Thapsiæ liquor, herbæ ferulaceæ. *Thapsia.*

DE LACHRYMIS.

Caput Vndecimum.

LAchryma, quæ à Græcis δάκρυον dicitur, humor est ex stirpe sua sponte defluens, ac Gummi modo concrescens. *Lachryma quid.* In officinis autem medicorum, sequentium maximè lachrymarum vsus est, quarum exactam noticiam habere pharmacopolas oportet, quod non desint mangones & impostores, qui eas adulterent, ac vitient.

Bdellium lachryma arboris est Saracenicæ. Optimum est carens cortice, *Bdellium.* ligno, sordibus, translucens & clarum, gustu amaro, intus pingue, & si tactu subigitur mollescit. Scythicum, Galeno teste, resinosius, atrius, emolliens magis. *Scythicum.* Arabicum, resinosum, lucidum, liuescens. *Arabicum.* Indicum, sordidum, nigrum, grandioribus glebis in offas conuolutum. *Indicum.* Adulteratur gummi, & id quidem minus est amarum, & minus suffitu odoratum. Quapropter quum Bdellium officinarum amarum non sit, & accensum gummi odorem referat, dubium non est quin adulteratum sit.

Cancamum lachryma est Arabicæ arboris, Myrrhæ quodammodo similis. Lacha Actuario, Arabibus & Seplasijs Lacca dicitur, id quod ex collatione Se- *Lacha.* rapionis & Dioscoridis liquidò patet. Cæterùm Lacha quæ passim in medicorum officinis prostat, neque est Dioscoridis aliorumque Græcorum Cancamus, neque Serapionis lacca, quòd scilicet odore prorsus careat, neque cum Myrrha vllam affinitatem habeat. Vt maiorem in modum hallucinetur Matthiolus, qui nos Dioscoridis Cancamo non omnino destitutos esse putat. Errat etiam quod Cancamum, & Laccam Arabum inter se non differre somniat. Si enim Cancamum, vt paulò post dicemus, grato odore spirat, quomodo rogo Arabum Lacca, quæ sapore, vt Matthiolus fatetur, ingrato est, esse poterit? Tres autem res *Lacha triplex.*
Lachæ appellatione veniunt. Vna, quæ est veterum Græcorum Cancamum, 1.
Arabici ligni lachryma, myrrhæ quodammodo similis, vt diximus, boni odoris: sic enim in Dioscoride conuertendum erit, vt in quo falsò βρομώδης, id est, virosi odoris, pro εὐώδης, legitur, quod hanc lectionem non solum Paulus, qui habet εὐώδης, verumetiam Serapio, qui conuertit, habens odorem bonum, hodie ignorata. Altera facticia, quæ Venetijs, & alijs locis è cocci seu grani tincto-
rum, & Bersilij fece, qua maximè pro conficiendo colore rubro obscuro vtun- 2.
tur pictores, paratur. Tertia, ex qua ruber fit color, qui vulgò Carmesinus ap-
pellatur. Hæc tinctoribus est expetita, ideoque à Nicolao Myrepso in antidoto 3.
è lacca, infectorum lacca, Arabibus rubra lacca nominatur. Roris modo supra arborum surculos insidet, præsertim mespili, & coalescit in gummi. Quod confirmat Ludouicus ille Romanus lib. 6. suæ nauigationis cap. 21. vbi sic scribit. Mittit etiam ea regio Laccam, vnde conficiunt rutilum colorem. Gignitur hæc in arbore Iuglandibus nostris haud absimili. Infectores floccorum purpuræ eam macerant, vt colorem ebibant lanæ, & quod remanet lacca dicitur. Hoc autem modo solet elui. Ramuli & frutices qui illo scatent gummi, feruente aqua, in qua aristolochia & iuncus odoratus inferbuerint, resperguntur, & pistillo subiguntur: dein aqua, quum sidunt, emittitur. Quæ certè omnia ex Isaac cuiusdam sententia Serapion recenset, adeo quod inter se Cancamum, quæ lachryma est, & tertiam laccæ speciem, quæ gummi est, vulgoque Arabes sectanti Charmes & Chermesim appellatur, ex quo floridus ruber fit color, qui Charmesinus nun- *Serapio: Cancamum & Laccam confundit.*

Arabum doctrina confusa. cupatur, miscuit & confudit. Vt Arabum doctrina nihil sit confusius & incertius. Est tamen præter hoc Serapionis Charmes tertium & nouum Chermesinum Arabibus ignotum, quo hodie puniceo & purpureo colore serica stamina inficiuntur, bacca exigua herbarũ, maximè Pimpenellæ, radicibus adnascens, de quo suprà, vbi de tinctorio grano egimus, multa à nobis dicta sunt. Hoc loco me immerito pungit Matthiolus, quasi parum rectè Charmesinum esse laccæ colorem quo panni rubri inficiuntur putauerim. Siquidem ea in re Serapionem autorem secutus sum, qui huiusce laccæ infecturam Chermes vocat. Sed verba Matthioli subijciam. Verum, inquit, Fuchsius se autoritate Serapionis tueri non potest, quod proprio capite de Chermes, per Chermes nihil sanè aliud intelligat, quàm Coccum infectorium Dioscoridis. Quo fit vt existimauerim in eo capite de lacca omnino subesse mendam, vel autoris, vel interpretis. Hæc ille. Si subesse mendam putauit Matthiolus, cur non in Serapionem, aut eius interpretem cuius ego verba retuli, potius quàm in me errorē illum transtulit: præsertim quum metipse hæc ex Serapione verba referat, inquiens. Coquitur hæc & inficiuntur inde panni rubeo colore, quam infecturam Chermes vocant. Atq; placuit sibi vt Fuchsium præ reliquis omnibus tanquam creberrimè hallucinantem traduceret. Sed quo candore id fecerit, omnibus notum esse arbitror, qui in lectione Arabum paulò diligentius versati sunt, vtpote quibus satis constat, illis duplex esse Chermes. Vnum quidem, quod simpliciter Chermes, vel granum quo panni tinguntur, dicitur. Id profectò non est nisi Dioscoridis κόκκου βαφικόν, id est, granum tinctorium. Alterum est, rubræ laccæ, vt diximus, infectura. De vtroq;, diuersis tamen in locis Serapio agit. Quum igitur vtrunq; Serapioni Chermes nominetur, parum candidè fecisse Matthiolum constat, quod me reprehenderit propterea quod colorem eius laccæ rubræ quæ tenuibus lignorum surculis inhæret, Serapionem secutus Chermes appellauerim. Cur enim mihi non licuisset Arabum verba bona fide referre? Amatus Lusitanus tertiam hanc Laccam nō in arboribus coalescere scribit, sed apud Indos, quum terra vel pluuia, vel arte plus iusto irrigatur, formicas alatas ligna quædam gracilia ab incolis sic disposita in altum conscendere, & in ijs laccam generare, & hac de causa in lacca ligna inueniri. Quæ si vera sunt, lacca non est, nisi, si Dijs placet, formicarum alatarum stercus, & Arabum doctrina nihil vanius erit. Sed nihil dubitamus hoc esse Lusitani figmentum, est enim homo ille in effingendis eiusmodi fabulis exercitatissimus. Cuius rei fidem faciant eius Centuriæ, quæ fabulis sunt refertissimæ, & Luciani dialogis similes.

Hederæ lachryma. *Gummi Hederæ officinarum non est legitimũ.* Hederæ lachryma in caudice aut trunco interdum concrescit. Hæc Dioscoride & Galeno testibus, Psilothrum est, & illitu pediculos necat. Quapropter quod in officinis sub hoc nomine venditur, minimè legitimum est, sed planè spurium & adulterinum: quòd gustu neq; mordax sit, neq; calorem præ se ferat, tantum abest vt Psilothrum esse possit. Hic verò error facilè ex officinis explodetur, si modò Pharmacopœi ex ipsa potius Hedera lachrimam decerpere, quàm à dolosis mercatoribus hanc comparare velint.

Myrrha. Myrrha arboris Arabicæ est lachryma. Probatur recens, squalore & situ obducta, leuis, tota concolor, & quæ confractas vnguium modo, & læuas venas ostendit, glebis minutis, amara, acris, odorata. Omnibus antefertur Troglodytica, subflaua, perlucida, mordax, odoris gratissimi, nullo vitiata liquore. Post hanc secunda est tenuis, Bdellij modo facilè sub digito mollescens, odore grauiuscula. Mala, nigra, grauis, retorrida, præter modum exoleta, quæ Caucalis dicitur. Vera inuentu rara est. nam in optima Myrrha, Galenus libro primo de Antidotis teste, Opocalpason, quod lethale est, de industria à nonnullis

Myrrhæ vsus parum tutus.

eorum

eorum qui eam præparant, admixtum, inuenitur, ab optima myrrha diuersum. Propter quod, & alia, Myrrhæ vsus parum tutus est. Officinarum Myrrha videtur esse omnium pessima, ea nimirum quæ Caucalis vocatur. *Myrrha officinarum.*

Myrrha stacte, id est, stillaticia, non est nisi expressa recentis Myrrhæ pinguetudo. Siquidem ex Myrrha recente, pingui, & solo lętiore nata largior exudat ac stillat: dein cum aqua pauca tunditur, ac tandem machina exprimitur, colore pallido, amaritudine præcipua, odoratissima, preciosissima, minima portione efficacissima. Arabibus & recentioribus Styrax, vel, vt ipsi loquuntur, Storax, liquidus appellatur: id quod ex historia vtrorumque autorum tum Græcorum, tum Arabum, facilè patet. Qui in officinis prostat sub Styracis liquidi nomine, quum teterrimo propemodum sit odore, legitimus aut sincerus esse nequit. Quid verò sit, infrà indicabimus. Ex Arabum nanque & recentiorum traditione tres sunt Styraces. Vnus liquidus, qui non est nisi, quod iam diximus, Myrrha stacte. Alter rubeus, qui nihil aliud est quàm exterior cortex fuscus & aridus, qui post lachrymam subactam & expressam remanet, quod Serapio ipse confirmat. Tertius est lachryma, quæ ex Styrace arbore exudat, de qua infrà differemus. 53 fol.

Myrrha stacte. *Styrax liquidus.* *Styrax liquidus officinarum.* *Tres Styraces.* *Liquidus.* *Styrax rubens.* *Styrax lachryma.*

Oleæ Aethiopicæ siue syluestris lachryma officinis, vt Hederæ, inter gummi recensetur, & corrupta voce iisdem Gummi Elemi nominatur. Nam oleæ vox primùm in eleæ, postea in elemi ab imperito aliquo Græcæ linguæ est detorta. Laudatur quæ Scammonio est similis, fulua, stillis exilibus constans, mordax. Quare videntur officinæ vera oleæ, vel vt ipsæ nominant, Elemi, lachryma carere: quòd cum Scammonia nullam habeat similitudinem, nec rufa sit, nec gustu mordax. Non rectè etiam in gummi genere, sed verius resinarum numero censetur, quum igni imposita colliquescat & diffundatur, quemadmodum aliæ resinæ. Cæterùm gummi Elemi vocati vires apud Chirurgicos, & vulnerarios medicos in sanandis caluariæ fracturis præstantes sunt.

Gummi Elemi. *Gummi Elemi officinarũ adulterinũ.*

Resina lentiscina, id est, Mastiche, officinis Mastix nominatur: laudatissima, fulgore quodam ignis splendida, candore ceræ Tyrrhenicæ, ampla, retorrida, friabilis, stridens friando, odorata, minimum acris: Chia, hoc est, ex Chio insula. Deterior est viridis & nigra, Aegyptia aut pontica dicta, Bitumini nigredine similis.

Mastiche. *Chia.* *Ægyptia.*

Terebinthina resina, ex terebintho arbore defluens, optima est alba, vel cærulea, vel colore vitri, pellucida, odorata, & Terebinthum referens, subamara, asperæ arteriæ & ori mordax, liquida. Quapropter quæ pro Terebinthina, vel vt ipsi loquuntur, Terpentina, à Seplasiariis venditur, quòd iam dictas notas non habeat, vera non est. Huic proxima est Laricea, ex larice arbore, cuius in Silesia magna est copia, manans. Qua certe in Terebinthinæ penuria vtendum esset pharmacopœis. Hodie autem Abietina, pro Terebinthina, à nonnullis officinis supponitur, nullo quidem errore, quum non sit Terebinthina multo inferior. Magna tamen ex parte Laricea pro Terebinthina vtuntur hodie in suis officinis pharmacopolæ.

Terebinthina. *Officinæ Terebinthina destitutæ.* *Laricea.* *Abietina.*

Colophonia, Dioscoride lib. 1. cap. 78. autore, liquida è pinu & picea resina est sponte manans. Hæc quia olim non ex omni loco, sed à Colophone maximè, Asiæ ciuitate, petebatur, Colophoniæ nomen sibi vendicauit. Cæterùm liquida pinea resina veteribus duplex fuit. Vna quidem pura, & alienorum commixtione carens: quæ vtribus asseruabatur ac portabatur, vt lib. 9. de Stirpium historia cap. 2. testis est Theophrastus. Altera impura, quæ scilicet ligna & lapidosa corpora in se habuit. Hanc Galenus lib. 3. de Compositione medic. generalium συγκομίσην, quod in figulinis, fictilibus amphoris seu doliis impura aduceretur, vocat. Hinc est quòd eandem multis in locis suorum mo-

Colophonia. *Liquida pinea resina duplex.* *συγκομίσην.* *Resina ex fictilibus.*

nimentorum Resinam ἐκ τῶν κεραμίων, id est, ex fictilibus, appellet. Nam κεράμιον Græcis fictile significat. Cruda verò & liquida resina, Plinio lib. 24. cap. 6. teste, raro vsi sunt medici, quòd coctam & vstam magis vsurparent. Fit enim per coctionem ac vstionem resina arida & friabilis, quod manifestè Dioscorides lib. 1. cap. 78. & Aetius lib. 1. testantur, vbi vterque coquendi & vrendi resinã modum docet. Hac autem ratione coctam & vstam resinã, Græci φρυκτὴν, hoc est, frixam & tostam, vocauerunt. Nec ei quod iam diximus obstat, quod Galenus lib. 3. de Compos. medic. generalium, cap. 2. & 4. φρυκτὴν appellat eam quæ eliquata percolatur & purificatur. Nam priusquam resina torretur, vt eliquata percoletur necesse est, Dioscoride etiam teste: vt scilicet quod in ea sordidum ac lignosum est, secernatur ab eo quod purum est. Quapropter tosta coctaque esse nequit resina, nisi antea depuretur: vt rectissimè Galenus puram & tostã eandem esse putauerit, quemadmodum impuram & minimè tostam itidem inter se haud differre putauit. Quod euidentissimum fit ex ijs quæ libro 2. iam citati operis scribit, inquiens: δευτέρα δ' ἡ ἐκ τῶν κεραμίων ἀκάθαρτός τε καὶ ἄφρυκτος. Proinde nihil refert, vt comprehensum est, vtrum impuram minimeque percolatam, aut non tostam frixamue dixeris resinam: quòd ijs omnibus nominibus res vna duntaxat significetur, nec frixa fiat resina, nisi prius repurgetur. Hoc verò modo tostã frixamque resinam, vt etiam Galenus lib. iam citato memoriæ prodidit, nonnulli, etsi falso, Colophoniam appellauerunt. Qui profectò error ad hæc vsque secula nostra dimanauit. Nam in hodiernum vsque diem frixam & tostam resinã officinæ medicorum Colophoniam, & Grecam picem nominant, picis nomine abutentes. Siquidem veteres, quod ex viuentibus & nondum præsectis arboribus destillat, resinam dixerunt. Quod autem ex incensis pinguissimis harum arborum lignis in furno effluit, picem liquidam vocauerunt. Seplasiæ hodie naualem picem nuncupant, quod ea ad obturandas naues vtantur. Distat autem à Zopissa Dioscoridis, vt quæ sit resina cum cera nauibus derasa. Cæterùm liquida pix decocta in siccam coit, quam Dioscorides παλίμπισσαν, hoc est, bis picem, nominat. Vera autem Colophonia, peculiaris fuit resina, Mastichæ similis. Quod euidentissimè testatur Galenus lib. 7. de Compos. medic. general. in hunc scribens modum: τὴν δὲ τὴν πευκίνην καὶ φρυκτὴν ῥητίνην εἰώθασι καὶ κολοφωνίαν ὀνομάζειν. ἰστέον, ὅτι καὶ ἄλλη τίς ἐστι κολοφωνία παραπλήσιος τῇ χίᾳ μαστίχῃ, μαλακτικὸν ἔχουσά τι: Consueuerunt pineam, & frixam resinam, etiã Colophoniam nominare. Sciendum verò, quòd et alia quædam est Colophonia, Mastichæ Chiæ similis, emolliendi aliquam habens facultatem. Quam quidem Galeni sententiam Plinius quoque lib. 14. cap. 20. confirmat, ita scribens: Colophonia resina præter cæteras est fulua, si teratur ,, alba fit, grauior odore, & ob id ea non vtuntur vnguentarij. Ex quibus palàm fit, veteribus triplicem fuisse Colophoniam. Vnam pineam & piceam, ex Colophone allatam. Alteram resinam eandem, sed tostam ac frixam, qualis est etiam hodie quæ hoc nomine in officinis medicorum prostat. Tertia vera & peculiaris, quæ Mastichen referebat: quæ hodie est incognita.

Resina frixa & tosta. Obiectio diluitur. Resina tosta falso Colophonia nominata. Græca pix. Resina propriè quid. Pix propriè. Zopissa. Pix sicca. Colophonia. Colophonia triplex veteribus.

Sarcocolla arboris Persicæ lachryma, pollini thuris similis, rufa, emplastica, subamara, sine morsu siccans. Valentior est flaua, quàm alba: & quo amarior, eo melior. Quapropter quæ amara non est, haud dubiè adulterium sensit. Sarcocollam autem Græci hanc lachrymam dixerunt, quod sicuti glutinum lignũ, ita hæc sauciatam, exulceratamque corporis carnem agglutinat.

Sarcocolla.

Styrax lachryma arboris Syriacæ. Probatur flauus, pinguis, resinosus, albicantibus grumis, acer admodum & amarus, odoris bonitatem diu seruans, & qui subactus melleum liquorem reddit. A Galeno lib. 1. de Antidotis, Calamitis, quod olim in calamis & arundinibus ex Pamphilia adueheretur, dictus est, & reliquis præstantior fuit. Atque hinc est, quòd in hodiernum vsque diem vsitatum

Styrax calamites.

tum sit medicis, vt Styraci semper Calamitæ nomen adiungant, præstantiorem significare volentibus. Hic reuera liquidus fuit, & dicebatur, quanquam diuersus ab eo qui ita Arabibus nominatur. Hodie afferri desijt. Hallucinatur igitur plurimum Dessennius, qui impudenter scribere ausus est, quoties simpliciter effertur Styrax, Calamiten siue aridum intelligendum. Optarem hunc hominem paulo tardius scribendi prouinciam, donec maturuisset iudicium, suscepisse. In errore quoque versatur Matthiolus, qui illum liquidū fuisse negat, quem admodum copiosè in tertio nostrorum de stirpium historia Commentariorum tomo demonstrauimus. Hic incandicantes & rufescentes grumos seu micas concrescit, & Galeno siccus dicitur. Huic Calamitæ Styraci interdum liquida resina & oleum additur, vt liquidior factus magis redoleat, & viliori precio vendatur: qualis est, qui in officinis, medicorum sub Styracis liquidi nomine hodie prostat. Porro exterior cortex qui post lachrymam expressam remanet, Arabibus, vt ex Serapione constat, Styrax fucus dicitur. Et hoc etiam nomine Seplasijs hodie appellatur. Iisdem quoque rubeus Styrax, & Thymiama nominatur, quod scilicet Papisticæ religioni addicti, eo in suis templis ad suffumigandas aras diuorum vtantur.

Dessennij error. *Styrax siccus Galeni.* *Storax liquidus officinarum.* *Styrax siccus Arabum, & officinarum.* *Styrax rubeus.* *Thymiama.*

Thus lachryma est arboris Arabicæ, officinis non sine risu eruditorū, Græco articulo adiecto, Olibanus vocatur. Laudatur pingue, albius. Quod fœmininum appellant, resinosum magis est, ac molle, citò ardens. Quod masculum, primùm albicat, tandem etiam rubescit & flauescit. Mannam verò thuris, ex magnis fasciculis glebis ue exiguas thuris micas, concussu, motuque elisas, à thure læuigato diuersas, cum fragmentis quibusdam exiguis corticis thuris, nominant. Nam, vt Galenus lib. 4. de Compos. medic. generalium, cap. 4. testatur, fragmenta quædam exigua corticis thuris ipsi mannæ inhærent, à quibus exiguum quiddam adstrictionis assumpsit, qua quidem ratione à thure differt, vtpote quo magis adstringat. id quod libro 5. Thera. methodi confirmat Galenus, vbi mannam στυπτικώτερον εἶναι φάρμακον τοῦ λιβανωτοῦ, disertè scribit.

Thus. *Masculum.* *Manna thuris.*

Tragacantos, tragacantha, vel tragacanthum, lachryma est, Dioscoride teste, quæ radicibus vulneratis emanans, concrescit. Officinis, corrupta nonnihil voce, Dragagantum appellatur, & perperam ab ijsdem inter gummi genera numeratur. Laudatur Tragacantha alba, pellucens, gracilis, læuis, sincera, subdulcis. Quæ verò est antiquata, magis primùm pallescit, dein rufescit, tandem etiam flauescit: fitque hæc annis amara, ob idque calidior.

Tragacantha

DE GVMMI.

Caput Duodecimum.

GVmmi est lachryma, in truncis arborum concreta. Vsitata hæc quæ sequuntur, in officinis medicorum sunt. *Gummi.*

Arabicum gummi vulgò dictum, quod ab Arabia regione Aegypto conterminà olim importaretur, ex Acacia Aegypti spina manat, in vermiculorum speciem contractum, vitri modo perlucidum. Veteribus gummi absolutè, Galeno Thebaicum, alijs Babylonicum, à Babylone Aegypti Arabiam attingentis dictum. Quod in officinis prostat, non videtur esse legitimum. Nam sunt illi cōmixta varia aliarum arborum gumi, nec contractis vermiculis simile existit. *Gummi Arabicum.* *Thebaicum.* *Babyloniců.*

Amygdalæ amaræ.

Cerasi, quod tussi medetur vetustæ, visum exacuit, & calculosis auxilio est. *Cerasi.*

Iuniperi gummi veteribus non memoratur. Plinius tamen lib. 13. cap. 11. eius meminit, sed ad nihil vtile esse tradit. Contrà recentiores Græci, Actuarius præsertim, & Nicolaus, crebrò ipsius mentionem faciunt, & ad plurima esse *Iuniperi.*

Plinij locus enucleatus. vtile scribunt. De quo non est cur quispiam miretur. fieri enim potuit, vt Plinij temporibus ignotus fuerit eius gummi vsus: ob idq; contemptum, tanquam inutile, iacuerit. Atqui tandem posterioribus Græcis cœptum est vti hoc gummi: ideoq; eius facultates ijsdem quoque innotuerunt, quæ priores latuerunt. Probatur recens, perlucidum, pallidum. dum veterauit, flauescit, & fit friabile Mastiches modo, quam toto habitu multum mentitur. In vsu frequentiori tamen est scriptoribus & pictoribus, quàm medicis, vt mox fusius dicemus: vulgò Vernix nominatur. *Vernix.* Sed ne ambiguitas hoc loco alicui imponat, animaduertendum duplicem esse Vernicem: *Duplex vernix.* vnam sponte natam, alteram factitiã. Sponte nata, est iuniperi gummi, *Sponte nata. Solida. Scriptorum.* quæ solida & scriptorum vernix à nonnullis appellatur. Solida quidem, ad alterius differentiam, quæ liquida est. Scriptorum verò, quia ex hoc gummi puluis fit ad delinendas chartas aptus, ne bibulæ sint, & elegantiores appareant literæ. Eius enim farina superiecta, literis nitorem conciliat. Vernix autem hæc alio nomine Arabibus, maximè Serapioni, Sandarax, *Sandarax.* & Rasi Sandaros, recentioribus Sandaraca dicitur. Factitia vernix est liquida, *Factitia seu liquida.* & Germanis, allusione quadam ad Latinam vocem, **Vernisß** nominatur. Hæc gemina existit. Vna enim est, quæ constat ex gũmi iuniperi, & oleo quod pressum lini semen remisit. quanquam aliqui oleum è nucibus expressum, adiecta aloe, vsurpant. Altera, quæ ex succini reliquijs ad tornatilia opera inutilibus conficitur. Quæ res nonnullis imposuit, ac erroris occasionem præbuit, vt vernicem eandem cum succino esse crediderint. Vtraq; liquida pictores, & fabri lignarij vtuntur. Ea nanq; colores imbuti sic tinguntur, vt pertinacius hæreant, quàm deleri facile possint. Hac etiam illustrantur picturæ, & ferro nitor conciliatur. Vtilis quoq; ad ambusta, & efficax ad dolores & tumores hemorrhoidum. *Vernix à vernigine distat.* Diuersa verò est vernix à vernigine, quæ Aristoteli lib. 5. de Animal. historia cap. 22. & Varroni lib. 3. de Re rustica, cap. 16. *ἐριθάκη.* ἐριθάκη appellatur. Non est autem nisi apum opificium, vt idem M. Varro testatur, quo fauos extremos inter se conglutinant. Quod Plinius quoq; lib. 11. cap. 7. confirmat, qui apum, dum operantur, cibum plenum humoris esse, & in fauorum inanitatibus sepositum inueniri, atq; non tantum Erithacen, sed & Sandaracam vocari, scri- *Sandaraca.* bit. *Vernigo vnde dicta.* Vernigo autem dicta est, quasi vernus ros. ex verno enim rore, Plinio loco iam citato teste, fit. Vt hinc palàm fiat, plurimùm errare eos, qui verniginem eandem cum vernice esse existimãt. Hallucinantur ijdem, quòd vernicem, quasi vernum rorem, vocatum esse putant, quòd ex verno rore fiat. Id enim de vernigine, non vernice rectè affirmatur: vt quæ non verno, vt vernigo, sed æstiuo potius tempore, recentiorum Græcorum testimonio, è iunipero arbore sudat.

Pruni. Pruni gummi, potum in vino, calculos frangere dicitur: & ex aceto illitum, infantium impetigines sanat.

DE CORTICIBVS.

Caput XIII.

Cortices vsitati autem hodie in medicorum officinis sunt maximè qui sequuntur.

Aranciorum cortex. Aranciorum, aut rectius aurantiorum malorum. De quibus cap. 7. diximus.

Casia. Casia quo Cinamomo est similior, ac odore ac gustu propior, eo est præstantior. Tanta enim est Casiæ cum Cinamomo similitudo ac confinitas, vt autore etiam in libro de Antidotis Galeno, Casiæ ramuli in Cinamomum vertantur, & contrà. Quod cognoscentes qui arbores illas excorticant, nullo discrimine vtrumq; corticem in fasciculos redigentes, ad exteros mittunt. Est autem inter Casiæ genera, quæ, vt ex Dioscoride liquet, complura sunt, optima, rufa, fal-

uescensq;

uescensq́; rosam expirans, & vinum olens, boni coloris, perquam angusta, longa, crassa, & fistulosa: nec linguam ita impense vt Cinamomum erodit, sed cum acrimonia quadam potius adstringit, & aromatum modo odora. Hinc omnibus perspicuum euadit, quòd cortex quo sub Casiæ nomine hactenus vsi sunt pharmacopœi, nō sit vera Casia, quòd nec gustu Cinamomum referat, nec acris sit, nec odoratus. Sunt qui samenta quædam & virgularū frustula Casiam ligneam esse falsò putarunt. Alij Genistæ radicis corticem esse censuerunt. Nec Casia quæ nunc affertur, est nisi pessima ipsius species. Vera autem Casia quibusdam non videtur esse nisi id quod Nicolaus Myrepsus & alij Canelam & Canellam nominant, quod canales & tubos imitetur. Sed fieri fortè potest, vt in capsis Canella refertis & Casiæ & Cinamomi genera reperiantur: quare delectu opus erit, qui illa distinguere velit. Distinguet autem, notis vtriusq; diligenter expensis. Cæterùm habet casia alias quoq; apud Græcos appellationes. Nam Galeno sæpe κασία σύριγξ, & Actuario ac Nicolao σύριγξ τῆς κασίας, id est, Casia fistulosa, aut Casia fistula, & ξυλοκασία, hoc est, lignea fistula, qua quidem nomenclatura adhuc officinæ vtuntur, nuncupatur. Diuersa tamen res est à Casia purgatrice & Aegyptia, quæ eidem fistulæ vel fistularis nominatur, vt capite septimo diximus.

Casia officinarum. *Canella.* *Casia fistula.* *Casia lignea.*

Cinamomum, quod nobis Zeilam insula mittit, cortex est arboris quatuor ferè cubitorum altæ, crassitudinis brachialis, sex vel septem è trunco mittentis ramulos, qui singulis annis amputantur, atq; iterum pullulant, quorum cortex, qui Cinamomum est, fit tenuis, odoratissimus, gustatu acris, & valde mordax, non tamen adeò vt molestè rodat, mansum Rutam oleat, colore intus cinericio, extrà subrufo, nodis frequentibus, leuis, fractu facile. Hanc meam de Cinamomo, quòd cortex sit, sententiam Matthiolus in altera suorum in Dioscoridem commentariorū æditione prorsus improbat, & sibi admodum dolere ait, quod maiorem fidem præstiterim Lusitani ineptijs & mendacijs, quàm virum peritum decuerat. Quasi verò hoc à Lusitano, cuius fides mihi semper suspecta fuit, didicerim, & non huius meæ sententiæ autores ac testes habuerim viros grauissimos, ac fide dignissimos. Inter quos sanè vnum Ludouicum Vartomannum, Romanum patricium commemorasse in præsentia satis sit. Is enim lib. 6. suæ nauigationis cap. 4. de Cinamomo ita scriptum reliquit. Cinami arbor Lauro haud absimilis nascitur, præsertim si folia spectes. Et mox subijcit: Cinamum nihil aliud esse, quàm librum corticemúe, eumq́; ita legi. Singulis ternis annis, inquit, incidunt ramos delibrantq́;, demptumq́; eo modo corticē, Cinamomum appellant. Quibus vtiq; verbis, Matthioli opinionem planè refellit. In peruersam autem hanc opinionem nulla alia de causa peruenit Matthiolus, quàm quod veteres vnanimes scribant, Cinamomum esse ramos, virgulta, & surculos, id quod nos quoq; fatemur. Quod enim illi ramulorum, virgultorū, & surculorum tantum in historia Cinamomi mentionem faciunt, id nullo alio nomine factum est, quàm quod cortex qui Cinamomū est, ex ijs ipsis duntaxat, & nequaquam è caudice colligatur. Quod itidem confirmat Ludouicus ille Romanus, qui loco paulò ante citato sic scribit. Non caudicem incidunt, sed tantum ramos. Quapropter quum non ex caudice, sed ex ramulis virgultisúe tantum cortex, qui Cinamomū appellatur, delibretur, nihil mirum, cur in eius historia horum tantum meminerint, vt de victoria Matthiolo nō sit admodum triumphandum. Accedit huc, quod Germani nostri in hodiernum diem Cinamomū sua lingua, Zimmetrinden/ hoc est, corticem Cinami, nominant. Ocularis etiam inspectio docet Casiam esse corticē, cui Cinamomum est simile, quapropter vt & illud cortex sit, necesse est. Sed hanc & alias Matthioli calumnias etiam Franciscus Alexander Vercellensis insectatur. Raró aut nunquam hodie

Cinnamomū. *Matthiolo respondetur, & eius opinio reprobatur.*

verum Cinnamomum affertur. Quo enim sub hoc nomine vtuntur Seplasiæ, magna ex parte Casia est, vt paulo antè diximus. Nam si affertur, de quo tamen non parum addubito, nõ est nisi id quod tenue admodum est. Quod enim crassum hodie affertur, non est nisi Casiæ genus. Cæterùm arboris huius folia nucis iuglandis aut Lauri latifoliæ folijs similia sunt, quæ in officinis falso pro Malabathro venditur, vt suprà quoq; ostensum est.

Cinamomi folia.

Citrei mali cortex, Citri officinis nominatur.

Citri.

Punicorum malorum, Granatorum Seplasijs vocatur. Galeno & Dioscoridi Sidiõ, Barbaris adiectione vnius literæ deprauata voce Psidion, Plinio Malicorium dicitur.

Sidion. Psidion. Malicorium.

Macer cortex est flauescens, crassus, gustu perquàm astringens, Dioscoride teste, ex Barbaria aduehitur: Galenus ex India conuehi tradit, gustu multum acerbo, cum leuicula quadam acrimonia odorata, iucundum & suaue redolens. In calore & frigore temperatus, in tertio autem desiccat. Non differt à Mace, quemadmodum lib. 2. de stirpium historia copiosissimè monstrauimus.

Macer.

Macis autem Arabum extima est membrana, tenuis, fusca, aut flaua, odorata, sapore subacri, alteri duro & ligneo nucis moschatæ inuolucro cohærens. Calida & sicca, Auicenna teste, in secundo ordine.

Macis.

Fraxini cortex.

Mandragoræ cortex crassus.

Mandragoræ

Nucis Iuglandis viridis.

Raphani.

Sambuci.

Tamaricis.

Thuris arboris cortex sit crassus, pinguis, odoratus, recens, læuis, non scaber, sine membranis. Adulteratur misto cortice pini aut nucis eius cortice. sed hi sine odore fumant, non incenduntur: thuris verò cortex ardet, & cum odoris fragrantia vaporem iaculatur. Ferè in glebis thuris, vt dictum est, inuenitur.

Thuris.

DE LIGNIS.

Caput XIIII.

Agallochon. Dioscoridis locus emendatus.

AGallochon est lignum quod ex India & Arabia, Dioscoride autore, defertur, Thinæ ligno simile, solidũ, compactum: ἐσιμμένον enim, id est, constrictum, compactũ, & solidum, vt habet Aldinus codex: non ἐστιγμένον, hoc est, maculatum, vt in alijs Dioscoridis codicibus scribitur, legendũ. Quod necessariò monendum esse duxi, ne more quorundã lignum aloes verum esse non putaremus, nisi quod esset maculatum, seu punctis interstinctum. Satis enim est, si gustu sit adstringens, odoratũ, subamarũ, & compactum. Accedit pro confirmanda Aldini codicis lectione, quòd neq; Serapio, neq; Auicenna macularum & punctorũ meminerint, sed vterq; durũ & ponderosum seu graue, quale certè est id q̊d compactum & solidũ existit, esse scribit. Dioscorides quidem corticem eius corij similitudinẽ habere, & versicolorẽ esse, non lignũ ipsum tradit. Quapropter interpretũ Dioscoridis sententia, qui ἐστιγμένον legerunt, & maculatũ interpretati sunt, prorsus repudianda erit, & ἐσιμμένον cum melioribus & emendatioribus codicibus: aut cum Oribasio ἐστὶ μὲν ὂν εὐῶδες: est igitur odoratum legendum. Xylaloe Aetio, Simeoni Sethi, Nicolao, & Actuario recentioribus Græcis, Seplasijs lignum aloes dicitur. Optimi hanc esse probationem scribunt. Si coniectum in carbones Thuris modo liquescat, lachrymamúe fundat, & odorem spiret bonum, diuq; antequam ab igne absumatur, perduret. Item si aquæ iniectum mox subsidat, & bullas edat. Crudum Nicolaus & Mesue vbiq; ferè requi-

Xylaloe. Lignũ aloes. Optimi probatio.

Crudum.

requirunt. Simeon autem Sethi non consequi illud bonum odorem, nisi putrescat, memoriæ prodidit. Putrescit autem, si conditum sub terra, & multo puluere obrutum, post certum temporis spacium ab incolis educatur. Crudum itaque est quod insepultum fuit nec computruit. Non autem temerè crudi Agallochi mentionem prædicti autores fecerunt. Nam ad geminum vsum medici, Agallochum accommodant, nempe ad suffimenta odorisque conciliandi gratia: & ad roborandas internas corporis partes. Si igitur boni odoris conciliandi ergo ad medicamentorum compositiones adhibetur, vsurpandum erit id quod sepultum fuit. Siquidem vt Simeon Sethi attestatur, quandiu non putruit, nihil odoris suauitate à reliquis arborum lignis distat. Sin ad roborandas internas corporis partes, verbi gratia cor & ventriculũ, medicamentis inditur, crudo vtendum erit, vtpote quod adstrictoriam suam facultatem illabefactatam adhuc retinet, adeoque ad robur partibus conciliandum aptissimum est. Quare crudum etiam vbi dysenteriam curantibus medicamentis inditur præstantissimum erit. Quum itaque crudum Agallochum id sit, quod non putruit, & insepultum fuit, adeoque quod statim ab arbore excisum ad vsum rapitur, parum rectè Matthiolus me reprehendit, & id potius esse Agallochum crudum contendit, quod non fuerit antea elixum. Nam non id solum quod antea non fuit elixum & coctum, sed etiam id quod terra vel puluere sepultum non fuit, crudum dicitur. Vtrunque enim statim ab ipsa arbore excisum, ad vsum rapitur. Coctum verò, & quod sepultum fuit, nequaquam. Coctum verò in igne diu durat inconsumptum, propterea quod inter coquendum, quemadmodum etiam sepeliendum, glutinosam humiditatem amiserit. Mos est autem Arabibus decoquere Agallochũ, vt Cassius Felix autor est, odoris excipiendi gratia, aquamque in qua decoctum est & eius succum excepit in multos vsus seruare. Proinde dum me Matthiolus erroris insimulat, ipse in binos, eosque maximos errores incidit, quorum is primus est, quod per crudum Agallochum Nicolaum intelligere tradit, quod impetu fluminum, longoque eorum ductu per regiones defertur. Sed non videt id quod à sole elixatum est, crudum dici non posse. Vtrunque enim, nempe tam id quod ab igne, tam id quod à sole elixatur, coctum sit necesse est. Alter error est, quod censet Nicolaum nullum aliud expetere Agallochum, quàm quod sepultum præstantissimum euaserit. Quomodo enim præstantissimum esse poterit id, quod facultatem adstrictoriam, quæ in crudo maximè requiritur, iam ex sepultura ferè totam amisit. Atqui ita euenire solet, vt quum aliorum errores, meos potissimum auidius insectatur Matthiolus, ipse interea suos prodat. A Matthioli calumnia & iniuria me asseruit Franciscus Alexander Vercellensis ita in folio primo sui Antidotarij scribens. Hic nouæ laudis studio Matthiolus, Fuchsij sententiam refellit, quoniam per crudũ aloes lignum intelligit quod non putruit, quod terræ non obruitur, sed statim ab arbore excisum, ad vsum rapitur. Qua quidem in serie quod non vitij genus insit, docti viri dijudicent. Merum enim creditur odium in eundem profusum, vt fusius apud eundem legere licebit. Vt hinc etiam conspicuum fiat, Matthiolum virus suũ & tam varias calumnias in me nulla nisi ambitionis & odij gratia euomuisse.

Aspalathus optimus est grauis, detracto cortice rubens, aut purpurascens, densus, odoratus, gustu amarus. Est & alterum genus candidũ, lignosum, sine odore, quod deterius habetur. Suspitio est Aspalathum legitimum in officinis nostris non prostare. Quapropter suppleat eius vicem Viticis siue agni semen, vt suo indicabimus loco. *Aspalathus.*

Bersilium vel Bresiliũ, vel Verzinium, à Verzinia vrbe Indiæ vnde aduehitur dictũ. Hoc quidem in medicorum vsum nondum venit, sed velleribus imbuendis, *Bersilium.*

buendis, & scriptoribus expetitum. Qui namque librorum mangonio dant operam, segmenta ligni aceto tantisper macerant, dum omnem coloris vim ad se rapiat, cui nonnihil gummi & aluminis, ne chartas penetret, adijciunt.

Gaiacum. Gaiacum, siue Guaiacum lignũ, vt officinæ nominant, probatur quod caudice cæteris exiliore constat, cortice ipsi ligno firmiter hærente, densum, graue, bene habitum, sapore magis amoro, acri, & odoratius, quod Sanctum dicitur, quale est quod omni ex parte albicat. Hoc enim quum minus adoleuerit, ac consenuerit, plus in se succi continet, atque cæteris viribus præstat. Nam quod hoc tam intus, quàm extra candicet, illud verò interiore sui parte nigricet, non aliunde prouenit, quàm quod hoc magis, illud verò minus adoleuerit. Quippe eo nigrius cernitur lignum Guaiacum, quo ad maturiorem ætatem peruenerit arbor, à qua decisum fuerit. Cæteris igitur minus præstat, viribusque infirmius habetur, quod nigrius, crassius, & annosius reperitur. Cæterùm cortices, qui etiam in vsum medicum veniunt, probatissimi habentur, qui à præstantiori caudice detracti fuerint.

Santalum. Santalum Actuario, Nicolao, alijsque posterioribus Græcis triplex est, candidum, rubrum, & flauum, seu vt Seplasiæ nominant, citrinum. Præfertur in ijs generibus flauum, vtpote odoratissimum. Secundas tenet rubrum, tertiam sibi sedem arrogat album. Sunt tamen qui postremum locum rubro, quod nullo vt priora duo commendetur odore, assignent. Non est tamen quod, Matthiolum secuti, dicamus album santalum, quod suauiter spiret, calidum esse. Deceptus enim est verbis Galeni ab eo parum rectè intellectis, qui libro 4. simpl. cap. 20. odorata omnia esse calida scribit. Quasi verò rosæ, quæ suauiter spirent, & Mandragoræ poma, hoc nomine calida esse per excessum necesse sit, quum tamen Galenus id tantum innuere prædictis verbis voluerit, odorata omnia aliquid caloris obtinere, non per excessum esse calida, vt in nostris super hunc locum Commentarijs plenius docuimus. Santala tertiam frigidorum, & secundam siccorum classem sibi assumunt. Vt hinc omnibus perspicuum euadat, Santalum flauum quarundam officinarum, seu vt ipsæ appellant citrinum, quum acri sapore linguam interdum mordeat ac pungat, non esse legitimum, ideoque eo non vtendum. Calidum enim admodum est, adeoque Cedri, vel alterius arboris odoratæ & calidæ lignum esse apparet. Officinæ vnius literæ immutatione Sandalum vocant.

NB.

Santalum citrinum officinarum est spurium.

Tamarisci. Tamarix, tamariscus officinis. Vide supra.

Viscum quercinum. Viscum quernum, vel, vt Seplasiæ nominant, quercinum.

Xylobalsamum. Xylobalsamum probatur recens, sarmento tenui, fuluum, odoratum, quadantenus opobalsamum spirans. Quare quod officinæ vsurpant, Xylobalsamum non est, sed alterius cuiusdam arboris virgultum, quum à iam dictis notis plurimum absit, nec præter gracilitatem quicquam cum ligno Balsami commune habeat.

DE ANIMAMTIBVS ET EOrundem partibus.

Caput XV.

Antalium & Dentaliũ. ANtalium & Dentalium more latinorum prolatum, vel vt Nicolaus Myrepsus sect. tertia vnguento 42. appellat, ἀύταλι & τένταλι, & officinæ Antale & Dentale, varij variè interpretati sunt, ita tamen vt nihil attineat singulorum prolixè referre sententias, quandoquidem in vniuersum omnes à veritate aberrauerint. Reuera autem è testarum genere & Antalium, & Dentalium existit, sed

ſed quarum à nullo adhuc ſatis explicatum eſſe puto. Mihi quidem, vt diſertè quid de ijs vocibus ſentiam in præſentia exponam, vtraq; eſſe corrupta, quales certè multæ aliæ in Nicolao reperiuntur, videtur. Nam ἄνταλι dictio ex græca ἀντέλλη haud dubiè deprauata eſt, qua Athenæum vſum eſſe conſtat. Sic enim ille nominauit Conchæ ſpeciem, quã alij Græci τελλίνην, & in plurali τελλίνας, à creſcendi nimirum celeritate, ὅτι τάχιστα γίνονται τελείαι: quod celerrime perfectionem attingant, vocant. Idem nomen latini retinuerunt. Atq; etiamnum hodie Romani has Conchas Tellinas appellant. Duo autem Tellinarum Athenæus genera facit, nempe marinas, & fluuiatiles, vel in fluuiorum hoſtijs repertas. Atq; harum aliquæ maiores, aliquæ minores ſunt. Duplici teſta minor conſtat, vtraq; ſimili, læui, valida, & ſatis ſpiſſa, in ambitu ſerrata, qua de cauſa ad vnguẽ coniunctæ ſunt. Maior iam dictæ ſimilis, niſi quod teſta ſit maiore, tenuiore, minusq; ſpiſſa, & ex rubro flaueſcente, parte qua teſtæ colligantur in acutiorem angulum deſinente. Per Antalos autem Nicolaum non niſi Antellas vel Tellinas dictas intellexiſſe, hinc quoq; perſpicuum euadit, quod ille Antalis in vnguenti è citrijs compoſitione, quod ad extergendas lentigines faciei, impetigines delendas, aliaq; cutis vitia ſananda confert, perinde atq; id genus alijs abſtergendi facultate præditis medicamentis, vſus ſit. Id enim ſatis oſtendit Antalos ei non niſi Antellas ſiue Tellinas ſignificare, quibus certè abſtergendi quoq; ineſſe facultatem Galenus libro quarto de compo. medica. localium capite vltimo abundè docet, dum earundem teſtis leuigatis ad pilos palpebrarum euulſos, ne amplius pronaſcantur, vtendum eſſe docet. Siquidem conſtat ea omnia quæ pilorum ortum prohibent, eſſe attenuatoria, & abſtergentia. Idem etiam Galenus, lib. 11. ſimplicium omnium teſtarum cinerem extergendi facultatem obtinere memoriæ prodidit. Præterea Dioſcorides μύακας, quas Athenæus μύτλους, Plinius adiectione vnius literæ mytulos nominat, Tellinarum ſpecies palpebrarum craſsitudines, oculorum albugines, caliginesq; extergere ſcribit. Plinius deniq; Mytulos ad lepras, lentigines, & maculas exterendas vim habere literis mandauit. Quum itaq; Antellarum & nomen & facultas cum Antalis pulchrè quadret, dubium non eſt Nicolaum has ipſas, deprauata & corrupta voce Antalorum, ſignificare voluiſſe. Cæterùm hodie pharmacopœi noſtri pro Antali ſeu Antella, in prædicti vnguenti confectione, vermiculorum quorundam teſtis vtuntur, tubuli imaginem referentibus. Naſcuntur autem tubuli illi ſeu ſiphunculi teſtacei in ſaxis marinis, & ſuper Concharum vetuſtarum teſtas, rotundi, aſperi, candidi, & nigri, intus læuiſsimi. Horum autem alij recti ſunt, alij contorti & replicati. Proinde quum tubuli illi naſcantur in ſaxis, factum eſt vt barbaram ſectantes medicinam lapides hos ipſos eſſe crediderint. Cæterùm in ijs tubulis procreantur & viuunt vermes, qui foràs ſe exerunt hauriendæ aqua gratia. Hi vtiq; colore, ſubſtantia, Scolopendræ rubræ ſimiles ſunt, figura & magnitudine nonnihil differunt: longiſsimi enim digiti magnitudinem non excedunt. Pars poſterior folij Myrtei modo in acutum deſinit. Priore parte vtrinq; pedes habent, veluti Scolopendræ, vnde fiſtula prominet in extremo obtuſa tubæ modo, & perforata. De Antalis hactenus. Porro τένταλι vox fortè ex Italica voce Pantalena, qua Veneti Concham quæ Græcis λεπάς dicitur, nominare ſolent, deprauata eſt. Quod veriſimile ſit, quia & hæc ipſa ſaxis hæret. Aut certè è græca δάκτυλοι corrupta, in eam formam detorta eſt. Quippe hoc nomine Græcis vocantur Conchæ longæ, & tenues, quarumquè teſtæ tubarum modo concauæ, & acuminatæ ſunt. Quapropter quum digiti formam præ ſe ferant, δάκτυλοι appellatæ ſunt. De quibus ſanè plurima apud Rondeletium, Virum prudentiſsimum & doctiſsimum, inuenient ſtudioſi lectores, cui hoc nomine plurimum debent, quod

Antali quid. ἀντέλλη. τελλῖνα. Tellinæ. lib. 3. Minor. Maior.

NB

Qua teſta officinæ hodie pro Antellis vtantur.

Antali non ſunt lapides.

Dentali quid δάκτυλοι. Rondoletius. lib. 1. cap. 40. & 41. & ſequent. Et lib. de inſectis atque Zoophytis cap. 5.

quod historiam piscium doctissimè ac luculentissimè tradiderit. Quod autem per Dentalos Nicolaus intellexerit Dactylos, hinc etiã colligi potest, quod & hæ testæ abstergendi facultate non vulgari præditæ sint. Hincq; adeò est quod Athenæus eas calculosis, & difficile meientibus vtiles esse scribat. Officinæ hodie pro Dentalis vtuntur etiã testis quibusdam Antalis similibus, & in saxis prouenientibus, atqui maioribus. Vt inter Antalos & Dentalos officinarum nulla sit differentia, quàm quod Antali sint tubuli vel siphunculi minores, & tubæ formam præ se ferentes. Dentali autem maiores, & tubuli verius, quam tubæ speciem repræsentantes. Etsi verò præstaret in prædicti vnguenti compositione pro Antalis vti Tellinis, & pro Dentalis, Lepadibus, aut Dactylis, tamen in inopia earundem testium, licebit vsurpare iam dictos in saxis natos tubulos, quod testæ Concharum in vniuersum omnes, extergendi facultate donatæ sint. Cæterùm, ne id silentio inuoluamus, Entalium, vt nonnullis vocatur, ab Entali iam dicto, diuersum est, ac lapidis genus, quem Platearius in expositione Antidotarij Nicolai, Amentum dulce nominat, quod nomen Gesnerus Sabaudienses adhuc vsurpare scribit. Sic autem appellant, nomine haud dubiè corrupto ab Amianto lapide, cui quidẽ quod eboris instar candidus, splendidus & friabilis sit, similis est. Etsi autem lapis hic dulcis sit, atq; hoc nomine ab Amianto qui salso sapore ac pungenti qualitate est præditus differt, vt Platearius etiam fatetur: tamen nihilominus factum est, vt in vnguento Citrio Nicolai latini scriptum sit Amenti dulcis, pro Amianti, quod in Græco codice disertè sit ἀμίαντυ, veluti in nostris in illud annotationibus copiosius diximus. Quum enim vnguentum hoc desideret medicamenta maximè abstergentia, quæ dulcia sunt in eius compositione locum habere non possunt.

Qui testa officinæ hodie pro Dentali vtantur.

Antalium vt à Dentalio distet.

Entalium.

Amentum dulce.

Cancri.

Cancrorum fluuialium vstorum cinis, ad morsum canis rabidi laudatur. Sciendum verò nos Cancro fluuiali in Germania nostra carere. Quamobrem non sine errore hodie Astaci fluuiatiles ab omnibus ferè pro Cancris habentur, & in eorum vicem vsurpantur. Carne enim sunt molli, fluida, & dissipatu facili, minimeq; nutriente.

Cantharides.

Cantharidũ legitimus vsus.

Cantharides probantur in frumentis inuentæ, Dioscoride teste, & quæ luteas in alis transuersas lineas obtinent, corpore longo, crasso, blattarũ modo præpingues. Capiuntur vere, & necantur, vt præcipit Dioscorides. In harum verò vsu diligenter considerandum medicis erit, quando integris vtendũ sit, & quando caput & pedes auferre conueniat. Quum extrinsecus corpori ad tollendas impetigines, scabiem, lepram, & scabros vngues admouentur, nihil prohibet corpore solo cantharidum abiectis pedibus, capitibus, & alis, vti, quod nimirũ hac ratione magis erodant, vtpote ijs quæ erosionem impedire possunt, abiectis. Alas autem & pedes Cantharidum maleficio aduersari in primis testatur Dioscorides lib. 2. cap. 53. qui ait pennas seu alas pedesq; ipsarum ijs qui eas in potu hauserunt esse ἀντιφάρμακον & remedium. Aetius præterea lib. 13. cap. 49. idem docet ijs verbis: Cantharidibus haustis contrariæ affectionis ratione, quantum nihil aliud, auxiliantur Cantharidum alæ & pedes cum passo potæ. Item inter Latinos Plinius, qui lib. 19. cap. 4. de Cantharidibus ita scriptum reliquit: Conuenit inter omnes, pennas earum auxiliari, in quacunq; parte sit venenum. Idem quoq; lib. 11. cap. 35. ait: Venenum hoc remedia secum habet. Alæ medentur, quibus demptis letale est. Hinc est quod Galenus lib. 11. de Simpl. medic. facul. prudenter admodum, totas cantharides tam in exteriore quàm interiori vsu, vsurpandas esse hortetur ac doceat. Siquidem præstat, in externo etiam vsu, vt Cantharidum corpora mitius erodant, & vis illarum non nihil frangatur, quàm vt integram suam facultatem, magno cum ægrotantis periculo, imò non rarò præsenti eiusdem interitu, exerant. Quapropter plurimum

Alæ.

mum errant, qui alas & pedes in interiore vsu rabijciunt, quum totis potius vten dum esset. Si enim integra exhibentur, non indigent tum ijs quæ vim ipsarum frangunt & imminuunt, quum secum habeant alas & pennas, veneno earundem aduersantes. Quocirca si imperitia medicorum accidat, vt quæ corporum Cantharidum noxam emendent ac corrigant, temerè negligantur, tamen si integræ sumantur, alę & pedes hoc ipsum quod à medicis neglectum est, farciunt. Præstat igitur perpetuò totis vti cantharidibus, nisi vbi vehementer erodendi & vrendi nobis consilium est. *Medicorum error.*

Castorium, siue testes Castoris animantis ancipitis capite, oculis murem refert, rostro canem barbatum, cauda præterea est piscosa, pilo supernè canino, pedibus posterioribus anseris, anterioribus simiæ aut canis, dente validissimo. Siquidem arbores iuxta flumina, vt ferro cædit: hominis parte comprehensa, non antequam fracta concrepuerint ossa morsu resoluit. Cæterùm quod in officinis venditur Castorium, non esse testes Castoris magnitudo ipsa conuincit. Illi enim parui, substrictiq; sunt, & gallorum gallinaceorum testiculos magnitudine non excedunt. Castorium verò nostrum multo maius est, nihilq; aliud plane quàm tumores in inguibus gemini, vtrinq; enim vnicum membrana sua conclusum, oui anserini magnitudine Castor habet, in quorum medio singuli sunt meatus, è quibus exudat liquor pinguis & cerosus. Sunt autem eo loco quo in quadrupedibus pendent testes, ex vtraq; parte penis, vt non sit mirum si hodie pro testibus venales proponantur. Probatur castorium cui intus est liquor cerosus, friabilis, odore graui, & virus olente, gustu acri & mordaci. Porro tumorum liquorem liquidiorem & tenuiorum partium esse quàm testium, saporis odorisq; maior acrimonia declarat, ac proinde in remedijs quæ extrinsecus adhibentur efficacior erit, ijs verò quæ assumuntur vis pro affectus ratione minuenda. Et verisimilè hinc est veteres quoq; ipsos, tumorum potius quàm testium liquorem, medicamentis admiscuisse. *Castorium.*

Cerebella passerum vere & autumno captorum reponuntur, & prolificis remedijs miscentur. *Cerebella passerum.*

Cerebrum leporis pueris dentientibus comestum vtile. *Cerebrum leporis.*

Coagulum leporis omnium præstantissimum ad comitialem morbum, si cum aceto bibatur. *Coagulum leporis.*

Cochleæ, Seplasijs Limaces duplices sunt, terrestres & marinę seu aquatiles. *Cochleæ.*

Cornu ceruinum.

Cornu caprinum.

Ebur, elephantorum sunt dentes, quod vt aliàs summopere expetitum, ita nostra quoq; ætate preciosissimum. Eò factum est vt nullibi penè verum Ebur reperiatur. Quod enim vulgò huius vice in officinis prostat, marinorum piscium dentes esse videntur. *Ebur legitimum in officinis non prostat.*

Genitale cerui à vipera demorsis auxiliatur: ad retentam præterea vrinam, & ad coli dolores valet. Siccatum & tritum in puluerem, in dysenteria efficacissimum esse remedium, experientia comprobatum est. *Genitale ceruinum.*

Iecur canis rabidi.

Iecur caprinum.

Iecur lupinum.

Intestinum lupinum.

Lumbrici seu intestina terræ. Officinis vermes nominantur. *Intestina terræ.*

Mumia Rhazis & officinarum seu facticia, liquamen est hominum in sepulchris conditorum: in summa, compositio qua mortuorum corpora condiuntur: vel vt breuius ac rectius dicam, medicatum funus. Hæc autem condiendi funera ratione Syriaci, Aegyptij & Iudæi maximè vsi sunt. In diuitum autem *Mumia artificialis.*

corporibus condiendis usi sunt balsamo, myrrha, aloe, cedria, cinamomo, & id genus alijs. Hoc medicatum funus hodie non affertur, quod locis benè munitis ac clausis repositum custodiatur, vt mercatoribus integrum non sit comparare, quemadmodum alibi fusius monstrauimus. In pauperum & infimę plebis funeribus condiendis, bitumine Iudaico præsertim & Babylonico vsi sunt. Quod Strabo in decimosexto abundè testatur, qui disertè Aegyptios ad mortuorum condituras bitumine, cui nonnulli picem, salem, & nitrum adijciunt, vsos esse scribit. Atque hæc est quæ hodie ad nos affertur, & distat à Mumia Auicennæ & Serapionis, quæ non est artificialis, sed natiua, adeoq́ non alia nisi Græcorum Pissasphalthus, de qua infrà latius dicemus. Habet autē prior Mumia eandem cum Pissasphalto facultatem, modò rectè illa vtamur. Quod fiet, si abiectis terra, ossium fragmentis, & carnibus exiccatis, liquore tantum concreto, qui est in cauis partibus humani corporis collectus, vtamur. Siquidem quū ex Aegypto integra ad nos hac ratione condita corpora aduehantur, necesse est eandem Pissasphalto, quod non sonat nisi picem & bitumen, facultatem habeat hæc Mumia. Præstaret autem naturali vti quàm artificiali Mumia. Nam Mauritani haud dubiè quia Pissasphalto destituebantur, artificiali in alterius inopia vti cœperunt.

Natiua. *Pissasphaltus.*

Os cordis ceruini.

Os è corde cerui exemptum humanum cor totius substantiæ similitudine roborare inter posteriores Græcos Actuarius & Nicolaus, cum vniuersa Arabum familia, tradunt. Veteres Græci eo non sunt vsi. Num verò os sit, aut potius ossea cartilago, alibi diximus. Suspicio autem est ea quæ à pharmacopœis hodie proferuntur sub hoc nomine, esse piscium, aut grandiora agni ossis hyoidis aut bouilli capitis ossicula.

Ossa humana vsta, discutiendi & desiccandi facultate prædita.

Pinguedo. Adeps.

Pinguedo propriè loquendo est quæ Grę cis πιμελὴ, adeps autem seu seuum, quod ijsdem στέαρ dicitur. Quapropter inter se differunt, Galeno etiam libro vndecimo de Simp. medicamentorum facultatibus autore, quòd vnum altero sit crassius, nempe adeps pinguedine. Hinc est quòd in animantibus vniuersam naturam magis terream habentibus seuum adepsúe proueniat, in humidioribus aūt pinguedo. Quapropter pinguedo in ignem posita celeriter liquescit, nec facilè vbi liquata fuerit, rursum concrescit ac cogitur. At seuum adepsúe nec facilè funditur aut liquescit, & fusus celerrimè coit, ac concrescit, multoq́ pinguedine durior apparet. Officinæ omnem oleosam & pinguem in animantibus substantiam pinguedinem, & axungiam, vocant. His autem vsitatæ sunt quæ sequuntur:

[Pingu]edinis & [ad]ipis seu seui differentia.

Anatina.
Anserina.
Ardeæ.
Capi, caponis officinis nominatur.
Canis.
Ceruina.
Caprina.
Felis siue cati.
Gallinacea.
Hircina.
Humana.
Leonina.
Suilla, Porcina.
Tauri.
Taxi.

Vitu-

Vitulina.
Vrsina.
Vulpina.
Vulturis.

Medulla ossium, quòd oleosa pinguisq; substantia sit, meritò iam dictis subijcitur. Autumno & ad hyemis initia è florenti animali, vt etiam pinguedo, colligi, & loco sicco, edito, & ad Septentrionem spectante, cum folijs Lauri siccis, ne putrescat, aut situm ducat, reponenda. Recens etiam tenerorum animalium vsurpatur. Vsitatæ officinis sunt:

Canina.	Ceruina.
Hircina.	Tauri.
Vaccina.	Vitulina.

Pulmo vulpinus, resiccatus asthmaticis plurimum auxiliatur.

Renes scincorum. Scinci autem, quos officinæ commutatione vnius literæ, & non sine risu eruditorum, Stincos nominant, animalia sunt Crocodilo similia, quadrupeda, squamis paruis & frequentibus subluteis tecta, capite longo, dorso quadantenus elato, ventre lacerta non maiore, corio squamis subluteis numerosis transuersim intercurrentibus referto, à capite ad caudam æquis distantibus spacijs, veluti lineam facientibus latam, squamis atris, cauda lacertæ instar tereti, breuiore tamen. Maris rubri, aut Aegypti, siquidem Nilus fœcundissimus Nili fluuius, hos quum egreditur, producit, aut Indiæ alumni sunt Scinci. Hodie etiam ex Alexandria Aegypti allati, Venetijs excuterati & saliti venduntur: licet autem Crocodilorum speciem referant, magnitudine tamen prægrandes lacertas non excedunt. Squamis sunt, vt diximus, albis in luteum vergentibus, cum cæsia à capite ad caudam linea. E quibus omnibus perspicuum fit, eos quos officinæ subijciunt, veros non esse. Nam hæ bestiolæ Salamandræ sunt aquatiles, venenatæ, lacertos corporis specie referentes, quamuis capite sint paulo latiore, oris rictu ranis simili, tumido ventre, & maculis vario. Hinc Germanicè **Wassereder oder Wassermolch** nominatur. Flagris itaq; digni sunt pharmacopœi, qui virus lethale pro antidoto medicamentis miscent, lacertis minores sunt, nec ex Aegypto, sed ex fontibus & stagnis dulcib. quorum incolæ sunt, & ex Vicentino agro afferuntur. Cæterùm ne & id silentio transeamus, ij qui Scincorum renes in medicamentis præscribunt, non renes, sed carnes quæ circa renes sunt & latera intelligunt.

Scinci. *Officinarum Scinci spurij sunt.*

Senectus anguium, seu Vernatio, cuticula est qua sese angues primo vere è terra prodeuntes exuunt, saxis aut stirpibus affricato, & restricto corpore. *Senectus anguium.*

Sanguis hirci quadrimi, bene habiti, Augusto mense iugulati, medius effluens eligatur. Primus enim tenuior, postremus crassior putatur. Vase vitreo receptus, linteo verò tectus, sole siccetur. *Sanguis hircinus.*

Testa sepiæ, os Sepiæ officinæ nuncupant. Exterius dura, leuis, interius tenera, fungosa. Ad dentifricia aptissima est. *Os Sepiæ.*

Testa Concharum, officinis mater margaritarum seu perlarum: Nos enim perlas vocamus, quas Græci μαργαρίτας, latini vniones appellant. *Mater Margaritarum.*

Vipera deligatur magna, bene nutrita, corpore toto & ventre crassiore, subflaua, collo valde prominenti, capite latiore, oculis rutilis ac subrubentibus, trucibus, & ferino aspectu, meatu magis ad extrema caudæ vergente, cauda non inuoluta, sed potius conuersa. *Vipera.*

Vnguis odoratus, qui Græcis ὄνυξ dicitur, Conchylij tegumentum operimentumúe est, ei simile quo purpura integitur, Dioscoride autore, in Indiæ nardiferis lacubus inuentum, grauiter odoratum, quòd Conchylia inibi Nardi pabulo vescantur. Vnguis autem appellatur, quòd vnguis speciem referat. *Vnguis odoratus.*

Matthioli opinio refutata.

Blattion Bysantis ab vngue odorato diuersum.

Odoratus, quia grauem, vt diximus, odorem spiret. Hinc est quòd mirificam ei in conficiendo thymiamate præstantiam sacræ literæ tribuant. Vnde omnibus palàm fit, vnguem illum, licet secus sentiat Matthiolus, & perperam me hoc nomine repræhendat: diuersum esse ab eo quod Actuario & Nicolao βλάττος & βλάττιον βύζαντος, vulgò & officinis Blatta Bysantia nominatur. Nam quod illis Blattion Bysantis siue Bysantium appellatur, non est nisi Purpuræ, & nequaquam Conchylij, operculum. Differre autem Blattion Bysantis recentioribus Græcis dictum, ab Vngue odorato, è Nicolao Myrepso fit manifestißimum, qui illud esse ὀστοῦν τῆς ῥινὸς τῆς πορφύρης, id est, os narium Purpuræ scribit. Etsi autem Purpura neque nasu, neque nares, neque ossa intus habet, tamen constat Nicolaum per os naris, non intellexisse nisi operculum purpuræ foraminis in capite, quod naris instar est. Aut si parum arridet commoda hęc verborum Nicolai interpretatio, dicamus Nicolai locum deprauatum esse, & pro eo quod scribitur, ὀστοῦν τῆς ῥινὸς τῆς πορφύρας, legendum esse ὄστρακον, ἢ ῥινὸν τῆς πορφύρας, id est, testam, vel scutum seu operculum Purpuræ. Quippe ῥινὸς præterquàm quod pellem significat, etiam pro scuto, Phauorino teste, sumitur. Operculum verò veluti scutum Purpuræ capiti imponi satis patet. Vt iam perspicuum sit, Blattas Byzantias vocatas, recentioribus Græcis non esse, nisi Purpuræ opercula. Id quod ipsa etiam satis testatur nomenclatura. Neque enim alia de causa Blattium dictum est, quàm quòd de purpura Indica, quæ recentioribus Græcis βλάττιον nuncupatur, sumptum sit. Et constat Latinis etiam blattium colorem, pro purpureo dictum esse à Flauio Vopisco in Aureliano, & Eutropio in Nerone, qui inquit: Retibus aureis piscabatur, quæ blatteis funibus extrahebātur, quos Suetonius & Orosius purpureos interpretantur. Byzantia aūt, haud dubie à Byzante, vel Byzantio Aphricæ cognominata est. Nam etiam illic tingebatur purpura. Cæterùm Blatta Byzantia Arabum, nihil aliud est, quàm Conchylij operculum, siue vnguis odoratus, quod vtriusque historiæ collatio sole clarius ostendit. Est autem Conchylij operculum oblongum auium carniuorarum vnguibus simile, vt hic etiam palàm fiat, pharmacopolas hodie in officinis suis habere Conchyliorum, quæ sunt longa, & Buccinorum, quæ sunt rotunda, permista opercula, quæ Blattas Byzantias vocant, quum hoc nomine vt ostensum est, Purpurarum tantum opercula appellanda erant. Sunt autem qui Blattas Byzantias longas, negent esse Onychas, siue opercula Conchyliorum, quod illæ non sint odoratæ suauisúe odoris, sed fœtidæ. Verùm horum opinio facile refellitur ex eo, quod Dioscorides non semper εὐῶδες vocet id quod grato solum & iucundo odore placet, sed etiam aliquando id, quod vehemēti & graui est odore. Sic pix ab eo εὐώδης dicitur, quam tamen suauis odoris esse nemo dixerit. Pari ratione vnguis vel Conchylij operculum ab eodem εὐῶδες appellatur, non certè quod iucundi admodum sit odoris, sed quod graui ac vehemēti sit odore. Hinc Dioscorides qualitatem odoris exprimere volens dixit: ἀμφότεροι δὲ εὐώδης θυμιώμενοι, καστορίζοντες πως τῇ ὀσμῇ: Ambo, de marino & Babylonico loquitur, grauis odoris, incensi Castorium quodammodo redolent. Quod autem Castorium odore graui & virus redolente esse debeat Dioscorides tradidit. Huc accedit, quod non nisi à fœtidis rebus suffitu facto, strangulatu vteri oppressæ, quibus de consilio Dioscoridis conchylij operculum adhibetur, excitantur. Quapropter si Blattæ Byzantiæ quæ hodie à pharmacopœis venduntur grati & iucundi odoris non sint, non est cur ob id Conchyliorum opercula, vel vngues esse inficias eamus. Porrò vt hoc etiam adijciamus, quum opercula Conchyliorum & purpuræ ac Buccini, viribus similia sint, nihil refert quo illorum ad vuluæ strangulatus vtamur. Ex ijs quoque quæ à nobis iam dicta sunt, palàm fit Blattam Bysantiam recentiorum, ab vngue odorato differre, Arabum verò nequaquam. Nec est

est quod Nicolaum erroris accuset Matthiolus, eumq; narium ossa excogitasse putet, & vt ipse ait, purpuræ in vniuersum præter testam qua conteguntur, ossibus careant: siquidem is per os naris operculum foraminis in capite purpuræ, quod naris instar est, vt dictum est, intellexerit. Deniq; meam sententiam haud labefactat, quod Matthiolus de Conchularum Indicarum facultatibus affert argumentum. Nam quæ Mauritani Conchulæ Indicæ tribuunt, eadem etiam purpuram & buccinum præstare Dioscoridis testimonio comprobatur. Quod si igitur crematæ Conchulæ idem præstant quod purpura & buccina vsta, igitur idem etiam non vstæ, quod non vstu præstent necesse est. Quod verò Purpuræ perinde atq; Conchulæ Indicæ operculum, iecori & lieni conducat, vteriq; strangulatus iuuet, Galenus lib. 11. de Simpl. medic. facultat. disertis verbis docet, inquiens: Opercula tegumentaq; purpurarum ex aceto pota quidam memoriæ prodiderunt, lienes tumentes sanare, & suffita eas quæ vteri suffocatione periclitantur iuuare, præterea retentas eijcere secundas. Proinde quum purpuræ easdem quas Conchulæ facultatibus donatæ sint, parum refert vtras per Blattium Byzantium intelligamus. Præstat tamen in Nicolai compositionibus purpurarum, in Mauritanorum autem Conchularum testas vsurpare.

Vnguis caprarum. Vnguis asinorum.

Vnicornis, Græcis μονόκερως dicitur. Animal est reliquo corpore equo simile, capite ceruo, collo non oblongo, cornu vnico in fronte prominente, longitudine duûm aut trium cubitorum. Duûm cubitorum ferè vidi in aula Marchionum Brandenburgensium dum illic agerem. Cornu huius vsus frequens est aduersus venena, & pestilentes affectus, puerorumq; nobilium lumbricos. Differt vnicornis à Rhinocerote animali, quod Elephanto simile est, & cornu in nare, aut supra nares habet. *Vnicornis.* *Rhinoceros ab Vnicorni distat.*

Vulpes tota.

Vniones non quod in vnica tantum Concha, sed quod nulli duo indiscreti reperiantur dicti, seu margaritæ è quodam Concharum genere læues non quatuor, aut summum quinq;, Plinio lib. 9. cap. 35. autore, sed plures, centum, numero excedentes auelluntur, Perlas Barbari & officinæ uocant. Harum aliquæ perforatæ sunt, aliæ integræ, quæ quidem reliquis sunt meliores. Cordis, & oculorum affectibus medentur. *Vniones.* *Margaritæ.*

Ventriculi interior tunica siue membrana gallinarum inutilis à Galeno censetur: Quare non magnifacienda erit medico.

DE EXCREMENTIS ANIMANTIVM.

Caput XVI.

Butyrum.

Caseus.

Fel Tauri. Hirci. Accipitris. Leporis.

Moschus, Simeone Sethi, ac recentioribus alijs testibus, Gazellæ dicti animalis, Dorcadi seu Capreæ Indicæ similis, sanguis est in vmbilico concretus. Id animal eodem Simeone Sethi, qui illud cæteris copiosius pingit, teste μονόκερως, id est, vnico armatum est cornu. (Quum verò id nemo aliorum, ne oculati quidem autores scribat, errorem in Simeonis codice subesse suspitio est, inde fortè natus, quod dentes huic animali retro reflexos cornua duo esse putarit.) Quum ruit in venerem quasi œstro agitatũ stimulatumq;, ei vmbilicus intumescit, in quem crassior sanguis cõfluit, quo tempore & pabulo & potu abstinet, humiq; volutatur. Qua quidem volutatione vmbilicum fœculento sanguine, qui ibi coierat, turgentem exprimit: emissaq; sanies, & post aliquod tempus concreta, sibi magnam odoris suauitatem adsciscit. Hæc Sethi. M. Paulus Venetus lib. 1. de Regionib. orientalib. cap. 62. esse quoq; animal catti librarij forte, aut inter- *Moschus.*

pretis errore: legendum enim esse censeo capreoli: magnitudine scribit, quod crassos habet pilos, pedes vngulatos, dentes quatuor, duos supra, & totidē infra exertos, palmi vel trium digitorū longitudine, iuxta verò vmbilicū inter cutem & carnē vesicā sanguine plenā, qui sanguis est moschus. Iam dictis autorib. inter Arabes Serapio quoq; subscribit, & animal esse Capreæ simile tradit. Amatus Lusitanus hęc omnia ficta esse, sed parū recte, vt paulo pòst ostendemus, contēdit, & in India esse animal quoddam leporis magnitudine inquit, q̄d viuū adhuc virgis cæsum, necat̄. Eo occiso, pelleq; detracta, & interaneis exemptis, vniuersa caro plagis ac verberib. quoad liuescat contundit̄, pinsiturq;. Hęc vbi optime est pista, manu tractat̄, vt si quæ duriuscula in illa ossa fuerint, reijciant̄. Carnem hac ratione optime pistā & contusam, manu in globos redigunt, & parte pellis eiusdē animalis excoriatæ obuoluūt ac muniunt, vt in pilæ formā euadat, & moschus folliculo inclusus dicit̄. Hic calidus in secundo, siccus aūt in tertio ordine habetur. Cerebrū roborat frigidū, & partes imbecillas firmat, eosq; quos animus defecit, reuocat. Vtra iam sententia verior sit, dijudicēt qui Moschum colligi conspexerūt. Mihi certè tum Arabum, tum recentiorum de hoc animali sententia, quod plurimū in eius descriptione varient, suspecta est. Neq; audiēdos esse puto, quod Moschum tuberculi, vel vmbilici eius animantis inflammati saniem esse tradunt, id enim haud dubiè falsum est. Sed sunt Moscho animali tumores, quales in Castore esse suprà diximus, & quales in omnibus leporibus sunt: propter quos vulgus testes esse existimans, lepores omnes simul mares & fœminas esse credit: à quibus odoratū illud pus emanare arbitror. Atq; tumores esse rotundos ac testiculis similes, membrana seu pelle circundatos, norunt, qui adulterant. Nam in testiculi formam effingunt, & pelle animantis obuoluunt, ac testiculū Moschi appellant. Hic itaq; est Moschus Lusitani, non legitimus, sed ad modum ab ipso descripto adulteratus, ab eo quem Arabes & recentiores aliquot Græci pingunt diuersus. Vt parum rectè ab eo mendacij insimulentur. Cæterùm melior est, eodem Sethi autore, subflauus quàm nigricans: & qui pelui humectatæ immissus leuior euadit, quàm qui grauior. Ex Catay tamē niger pręstantissimus hodie affertur. Ferrugineus ferè noster est. Seruatur melius in pyxide plumbea, cera obturata per se. Si autem odoris gratiam perdidit, reponendus erit in vase uitreo aperto: & si Plateario credendum, in cloaca suspendendus, & odorem recuperabit: Sed & alij latrinis & fœtoribus odoris amissi vim recuperandam esse literis mandarunt. Officinæ non sine confusione Muscum appellant. Est & fictitius Moschus, qui vt paretur, Gesnerus in suis Commentarijs de Animalium historia docuit.

Oesypus. Oesypus est succidarum lanarum pinguitudo. Succidæ autē lanę, quòd sudoris sordib. & succo imbutæ sint, dicuntur. Recentiores Græci, Nicolaus præsertim, ὕσωπον ὑγρόν, id est, Hyssopū humidum vocant. Quem sequentes qui hodie medicinā faciūt, & Seplasiæ, itidē Hyssopum humidam, ab Hyssopo herba hac adiectione illam separare volentes, nominant. Ea appellationis deprauatæ ratio ex græcę dictionis corruptione orta est. Nam Dioscoridi & Galeno οἴσυπος dicitur: quā dictionem imperitus subinde librarius in ὕσωπος cōmutauit. Et hodie quoq; in plerisq; locis apud Galenum & Paulum ὕσωπος, pro οἴσυπος scribitur, vt alibi fusius docuimus.

Hyssopus humida. *vid. infra fol. 174.*

Sanguis. Sanguinis vsus est potissimum hircini, vt diximus, columbini, leporis, suilli, & vespertilionis.

Sanguis draconis. Sanguis draconis, Plinio lib. 33. cap. 7. teste, sanies est Draconis elisi Elephantorum morietium pondere, permixto vtriusq; animalis sanguine, qui subinde terra mixtus colligitur, ac in pastillos ac rotundos orbes conformatur. Hodie modo Plinius, quod tamen suspicamur factū esse, falsus non sit, eo vti desierunt medici, altero in huius vicem substituto: qui qualis sit, suprà exposuimus.

Lac

Lac vaccæ, capræ, asinæ iuuenis, aliquandiu post partum exercitæ, & bene pastæ pręsertim idoneis sibi pascuis, vernum largius, sed humidius, aut autumnale parcius siccius, & butyro diu seruando aptius. Sit autem quatenus lacti datum est, dulcissimum, albissimum, consistentia mediocri, si vaccinum est: tenuiori, si asininum, vel caprinum. *Lac.*

Lactis serum capræ iuuenis nigræ, salubribus pabulis nutritæ. Secundas tenet serum lactis ouini.

Sericum vellus est quod vermiculi Seres & Bombyces nominati pedib. explicantes nent, & cōgesto glomeri se condētes emoriuntur. Fila eñ ab illis araneorū modo nentur, quę in vestes texūtur. Semestris illis vermib. vita est apud nos, prorsusq́ ante completū annū, quum suū nendi obierunt munus, efflātq; animam, prius tamen ascitis sibi alis in volucres papiliones degenerātes, & relictis ouis è quibus sua rediuiua proles sequēti anno renascitur, vt copiosius in altero nostrorū de Stirp. hist. comment. tomo, vbi Mori historiam narramus, cuius folijs vermiculi illi pascuntur, diximus. Horum certè lanificio recentiores Græci in quibusdam medic. compositionib. vtuntur. Folliculos recentes, qui cortinas aut colorem nondum experti sunt. Aëtius, Actuarius, & Nicolaus, posteriores Græci, μέταξαρ & μέαξαρ ὤμηρ, Latini sericum crudum, Seplasiæ Setam crudam appellant. Dicendum autem illis erat Sera, à Seris vermiculis. Et haud dubiè initiò ita vocata est, sed deinde rerū ignoratione factū est vt r in t mutatū sit. Excalefacit autem Sericum, mirificè exhilarat, resiccatq; primo ordine, attenuat, cor recreat, lætumq; efficit. *Sericum. Bombyces. μέταξα. Sericum crudum.*

Stercus bubulum.
Caninum, quod officinis medicorum Album græcum vocatur. *Album græcum.*
Columbinum Caprinum.
Gallinaceum Murium. Ouillum.
Saliua.
Sudor. Sordes.
Vrina.

Zibethum recentiorib. Græcis dicitur quod è genitalib. locis cuiusdam ferę animantis, feli qui veterib. ędificiorū ruinis oberrat, nō absimilis est, sed maior, dentib. armata & fera, colore lupi, maculis passim nigris per summū dorsum obscurè fuluo mixtis, odoramentū, fœminę intra genitale & aluū, mari intra genitale membrum & testes, argenteo cochleari, aut oriculario instrumēto eruitur & excipitur. Est autem excrementitius quidā lentor, primo butyri colore, qui mox liuidus redditur. Nulla ferè res nostra ætate in maiori precio fuit q̄ vncia vna octonis aureis permutetur. Huius odoramenti uuluam tam amantem esse prædicant, vt ad id, vndecunq; admotum, irrepat. In huius itaq; strangulationē ex eo pessos conficere præstat. Nomen suum in officinis retinet. *Zibethum.*

DE METALLICIS.

Caput XVII.

METallum est corpus fossile quod natura vel sua sponte natum est, & è terris quæsitum eruitur, aut liquidum, vt argentum viuum: aut durum, sed quod igne liquescat, vt aurum, argentum, æs, & plumbum: vel mollescat, vt ferrum, idq; Græcis αὐτοφυές nominatur: vel quod arte conficitur, eaq; de causa facticium appellatur, vt alibi fusius docuimus. Sic autem Græcis ἀπὸ τοῦ μεταλλᾶν, id est, ab inquirendo & perscutando dictum est. Vt metallum omne id sit quod in venis terræ generatum latet, & in vsus nostros eruitur. Plinius tamē libro 33. cap. 6. ob id μέταλλα nominata esse putat, quòd μετ᾽ ἄλλων cum alijs, vel μετὰ τὰ ἄλλα, post alia inueniantur. Metallica itaq; medicamēta sunt quæ vel ipsa metalla existunt, aut iuxta metalla reperiuntur, vel dum in fornacib. illa excoquunt̄, fiunt, vel aliquo alio modo ex ijsdē conficiūtur. Vsitata officinis sunt quæ sequuntur. *Metallum quid. Metallica.*

Aurum.

Aurum metallorũ omnium precioſiſsimum, præſtantiſsimumq́ꝫ quod indice lapide exploratur, colore ſcilicet fuluo in lapide relicto. In foliola & bracteolas multis ictibus lateſcit, q̃bus medicamenta inaurantur. Quod ſtatim ſuum & natiuum eſt, Græci vocant ἄπυρον, id eſt, ignem non expertum: contrà quod vſq; eò coquitur, dum argentum omne ab eo fuerit ſeparatum, ἄπεφθον. Idem obryzum nominatur. Bibitur maximè ad cordis affectus, & animi mœrores.

Argentum.

Argentum ſimiliter in bracteolas lateſcit, & foliatum redditur.

Arrenicum vetuſtis Græcis & Atticis, poſterioribus commutatione ρ in σ Arſenicum, latinis ſcriptoribus Auripigmentum dicitur. Officinæ græcam appellationem retinuerunt, & ab Auripigmento diſtinxerunt. Arſenici autem duo ſunt genera, natiuum, & factitium. Natiui rurſus tres ſunt ſpecies, colore & figura differentes. Vnum, quod auri imitatur colorẽ, & ex multis tenuibus cruſtis, tanq̃ ſquamis, conſtat, vt altera alteri impoſita videri poſsit, & findi, vt Lapis ſpecularis, de quo infra dicemus. Id ſi purum fuerit, præſtantiſsimũ eſt. Alterũ, magis auri colorẽ imitat᷑, nec eſt niſi puluis ſeu harena cuius Theophra. in libello de Lapidib. meminit. Tertiũ, in glebas concretũ eſt, & lapidoſum, ac Sandarachæ quodãmodo colorem exprimit. Factitij duo ſunt genera, quorũ vtrumq́ꝫ ſplendet: ſed alterũ album eſt, quod venis in albo ſubluteis, aut ſubrubris diſtinguitur. Alterum luteũ, quod variatur nigris, ſubrufis, plus minusue luteis venis. Conficiẽdi modum alibi tradidimus. Seplaſiæ quatuor Auripigmenti genera venalia proponunt, nempe album, citrinum, quæ duo ſola Arſenici nomen in officinis retinent, rubrũ, & auripigmentũ. Album factitium eſt, perinde atq; citrinũ, rubrũ Sandaracha veterum exiſtit, de quo ſuo loco. Auripigmentũ aũt illis priuatim dictum, tertium eſt natiui Arſenici veterũ genus.

Natiuum arſenicum triplex.

Factitium duplex.
Album.
Luteum.
Seplaſiarum quatuor Arſenici genera.

Aerugo æris, quæ non eſt niſi florida æris rubigo, itidem duplex eſt, natiua ſeu foſsilis, & factitia. Foſsilis, in metallicis Cyprijs ærarijs, Dioſcoride teſte, duobus modis gignitur. Aut enim ex lapidibus quibuſdam ærarijs exigua, ſed bona, effloreſcit. Aut ex ſpecu quodam per Caniculæ æſtus manat & deſtillat, copioſa quidẽ, & grati coloris, ſed vitioſa, quòd cum multis calculis ſit permiſta. Prior abraditur, ideoq́ꝫ Græcis ἰὸς ξυστός, latinis ærugo raſilis vocatur. Poſterior ſicca colligitur. Eſt præter has tertia foſsilis, quæ à ſimilitudine vermium, Græcis ἰὸς σκώληξ nominatur. Factitiæ ſimiliter, tria ſunt genera. Aut enim abraditur ab ære. Aut in vermes formatur. Aut in mortario æreo efficitur veteri ex vrina, quæ Santeria, & ab effectu hodie Chryſocolla nuncupatur. Natiua ſeu foſsilis in vſum medicum haud dum recepta eſt. Raſilis verò factitia hodie vſitata eſt, & officinis viride æris appellatur.

Aerugo æris duplex.
Foſsilis triplex.
Raſilis.
Factitia triplex.
Santeria.
Chryſocolla.
Viride æris.

Cuprum.

Aes vſtum ſeu crematum vocant laminas Cupri, æs enim latini recentiores cuprum appellare conſueuerunt, vſtas. Cremandi modum tradit Dioſcorides. Probatur, eodem teſte, rubrũ, & quod tritũ colore Cinnabarim imitatur. Nigrum verò plusq̃ decet exuſtum eſt. Quapropter improbatum duci poterit æs vſtum officinarum, quod nigrore nimiam vſtionem repræſentet.

Æs vſtũ officinarum improbatum.
Flos æris.

Aeris flos ære fuſo, & aqua affuſa exilit Milij effigie. Quando enim candenti æris maſſæ aqua frigidiſsima affunditur, derepente ceu minutiſsima & rubentia grana, exilit ac erumpit flos ille. Optimus eſt breuis, grauis, ſplendens, cum teritur rufus, friabilis. Hodie in officinis deſideratur.

Squama æris.

Aeris ſquama eſt quæ malleorum ictibus de panibus æris excutitur, & gemina exiſtit, craſſa, & farinæ modo tenuis. Craſſa Germanicè **Kupfferſchlack** dicitur. Tenuior verò **Kupfferbraun**, vel **Keſſelbraun**. Hanc Plinius lib. 34. cap. 11. Stomoma vocat. Differt autem à ſquama ſtomomatis, quòd hæc ex chalybe, ferro puriſsimo & optimo, decuſſa ſit ſquama, quod Græcis στόμωμα nominatur. Cæterùm eſt etiam ſquama clauaris dicta, quòd è clauis per quos panes ærei ferruminantur decuſſa ſit.

Stomoma Plinij.
Stomoma Græcorũ.
Squama clauaris.

Alumen, quod Plinio lib. 36. cap. 15. teste, non est nisi salsugo terræ, aut liquidum est, aut concretum. Liquidum duûm est generum. Alterum purum, lactei coloris, pellucens, æquale, & omni sui parte succosum, non lapidosum, & ignem olens. Id quia propter puritatem in primis vtile est, Græcis φόριμον vocatur. Alterum, est impurum, pallidum, & scabrum, officinis vtraque ignota. Hoc quia sordibus inquinatum est & peruersum, παράφορον, quasi fraudulentum siue deprauatum appellatur. Concretum itidem duûm est generum. Quoddam enim scissum siue scissile, & Serapioni lamenum vocatur, estque quatuor generũ. Vnum quod est cuiusque glebosi, & natiui veluti flos, quod optimum, & gustu maximè adstringens existit. Hoc autem singulatim effloruit simile canis capillis, hincque adeò Græcis τριχίτης, latinis capillare dicitur. Non est autem id quod Seplasijs hodie alumen plumosum nominatur, vt alibi efficacissimis argumentis probauimus. Hoc enim non est nisi Amiantus dictus lapis, qui scissilis est & friabilis: eamque obtinet naturam, vt ab igne nunquam absumatur, etiamsi aliquot diebus vritur, vt suo loco latius dicemus. Hic certè lapis præter alia nomina, quæ alibi indicauimus, à Quadrigario, propter similitudinem quam cum alumine scisso habet, alumen etiam dictus, vt nihil mirum sit hoc nomen adhuc hodie in Seplasijs retinere. Scissilis aluminis quatuor sunt genera, quemadmodum lib. 9. de Simp. medic. facul. cap. 30. diximus. Alterum, est rotundum, & plurium generum. Aut enim manu confictum, aut suapte natura tale. Aut bullarum modo intumuit, vel foraminum fistulis quandam spongiæ speciem gerit, vel est solidum. Aut tali formam præ se fert, & Græcis ἀστραγαλώτης, id est, talare dicitur. Aut lateri colore simile est, ac πλινθίτις, hoc est, laterculariũ nuncupatur. Aut ex crustis massis ue in tabellæ formam congestis constat, & πλακίτις, id est, crustaceum, vel tabulatum rectius appellatur. Nullum verò ex ijs omnibus Aluminis generibus hodie in officinis medicorum prostat venale. Quapropter pro ijs vtendum nobis erit globoso factitio, cuius hodie in officinis magna est copia. Pro illis autem hodie vsitata sunt alia sex Aluminis genera, nempe Rochę, quod rupeum alio nomine vocant, plumeum, de quo diximus, fecis vini, catinum, scaiolę, & zuccharinum, de quibus alibi fusius disseruimus. Cęterum ex glebis natiuis, qualescunque fuerint, hodie in metæ massæ ue turbinatæ formam & figuram effingunt id, quod officinæ Zuccharinum vocãt. Sed quod Catinæ & Scaiolæ appellant, ex alijs conficiuntur rebus, hoc quidem è lapide Squamoso, qui in ignem coniectus similis fit Gypso, illud ex herba Cali Mauritanis dicta, combusta. Nam huius cinis Alkali Mauritanis vocatur. Ex lixiuio autem eius cineris Sal alkali ijsdem dictus resultat. Cinis autem ille induratus, ipsis Alumen Catinum appellatur.

Cadmia, quam Barbari & Seplasiæ Climiam vocant, duplex est, scilicet natiua & factitia. Natiua seu fossilis, rursus in duas digeritur species. Vna metalli expers, quæ certiores discriminis gratia simpliciter fossilis appellari potest. Ea æs tingitur ex rubido in aureum colorem, nominaturque Græcis Orichalcum. Cadmiam enim hanc fossilem conbibens æs, fit Orichalcum, quòd Germanicè **Messing** dicitur. Lapis verò est sublutei coloris, interdum non multum durus, scaberque. Hinc Festus Pompeius terram nominat. Crematus luteum emittit fumum, & Seplasijs Calaminaris vocatur. Quo tamen nomine primum fragmenta Cadmiæ quæ ferreis fornacum hastis adhærent, quoniam caua sunt, & calamo similia vt paulo pòst fusius dicetur, nuncupata fuerunt. Hodie autem sola fossilis nomen hoc à calamo sumptum obtinet. Germanicè **Calmey**, vel magis corruptè **Galmey** appellatur. Altera, cum adiectione Cadmia fossilis metallica, quòd metalli fertilis sit, Germanis **Cobalt** nominatur. Hanc Galenus olim in mõtibus & riuis Cypri iuxta metallũ se inuenisse scribit. Color ei niger,

aut

Alumen. Liquidum. Rochæ. φόριμον. παράφορον. Concretum. Scissile. Capillare alumen differt à plumoso Amiantus lapis. Rotundum. Talare. Laterculariũ Crustaceum. Zuccharinũ Catinæ. Scaiolæ. Cadmia. Natiua duplex. Fossilis simpliciter. Orichalcum. Calaminaris lapis. Cadmia fossilis metallica.

Lapis ærosus. aut fuscus ferreus'ue aut cinereus. Hanc Plinius lapidem ærosum vocat. Errant
Factitia. itaq; qui eundem cum Calaminari esse putant. Factitia Cadmia est, quæ in for-
nacibus vbi æs eliquatur & coalescit efficitur. Quapropter meritò Cadmia for-
Fornacaria. nacum vel fornacaria dicitur. Quanquam autem Cadmia hæc in fornacibus in
quibus etiam venæ auri, argenti, & plumbi nigri excoquuntur, fit, tamen opti-
ma in ærarijs, & quidem ex pyrite, & Cadmia fossili metallica, efficitur. Huius
Cadmiæ fornacariæ quatuor genera. autem Cadmiæ quatuor sunt species. Prima fit vbi crassa materiæ pars egeritur,
& pòst Diphryges parietibus fornacum insidet, quod propter grauitatem ad
summitatem peruenire non potuit, atq; in corpus crustæ simile concrescit. Græ-
Crustosa. cis nonnullis πλακῖτις, Dioscoridi πλακώδης, latinis crustosa & crustacea nun-
cupatur. Alijs quibus maculas lineis, vel zonis similes habere visa est, ζωνῖτις, id
Cingulum. est, linearis, vel cingularis vocatur. Quibus autem venos Onychis lapidis re-
Onychytis. ferre videtur, ὀνυχῖτις appellatur. Altera species, in ijsdem fornacum locis hu-
milioribus, & itidem ex crassa fit materia: quæ quia terrena & dura, & quasi te-
Testacea. stacea facie superficie'ue est, ὀστρακῖτις, id est, testacea nominatur. Tertia, tenuis
materiæ pars est egesta, quæ propter leuitatem magis in sublime fertur, & in al-
tioribus fornacum locis insidet, ibiq; pariter in corpus concrescit, cuius super-
Racemosa. ficies vuarum speciem gerit. Hinc Græcis βοτρυῖτις, id est, racemosa dicitur.
Cadmiam efficit quæ curua & caua, calamoq; similis est, ideoq; veteribus Cala-
Calaminaris veterum. minaris vocata est. Officinæ hodie & vulgus medicorum perperam Thutiam
Alexandrinã vocant: & pro vera Thutia, quę Gręcorũ est Pompholix, vendũt.
Officinarum error. Quarta, tenuissima materiæ pars egesta est. Quapropter quum propter leuita-
Capnitis. tem altius cum fumo feratur, Græcis καπνῖτις, id est, fumaria dicitur.

Chalcantus. Chalcanthum vel Chalcanthus Græcis, atramentum sutorium latinis dici-
Atramentum sutorium. tur. Priorem appellationem, quòd ex ære quodammodo efflorescat, alteram
verò ab atro quem reddit colore, & quòd olim eo coria sua tingebãt sutores, na-
Vitriolum. ctum est. Seplasiæ Vitriolũ, quòd vitri aut crystalli modo translucidum sit, Ger-
mani **Kupfferwasser**, nominant. Hoc, Plinio autore, geminũ est, fossile natiuum
Fossile. ue, & factitium. Fossile ex humore constat qui gelu concreuit, aut in venis vel
fibris, vel commissuris saxorum, aut dum ex ijs guttatim destillat, nondum ta-
men in canales decidit, quo sanè modo de eorum cameris stiriarum instar depen-
det: aut postquam destillauit, quomodo reperitur in earũ solo. Verùm siue de-
Stillaticium. pendeat de cameris, siue humi iaceat, σταλακτικὸν, id est, stillaticium nominatur.
Cum capillis vel plumis similitudinem habet, adeoq; molle & tenue est: aut sti-
riarum modo concreuit, aut glebæ formam obtinet. Coppam rosam Itali, Ger-
Factitium. mani **Gockelgut** nominant. Factitium duplex est. Vnum Græcis πηκτὸν, hoc
Concreticiũ. est, concreticium vocatur. Id vbi è speluncis cuniculis'ue vel effertur, atq; in pi-
scinas quadratas excauatos'ue scrobes effunditur: vel inde corriuatur frigore,
Vitriolum Romanũ. aut solis calore concrescit. Hoc viride est, & Seplasijs hodie Vitriolum Roma-
num appellatur. Alterum Græcis ἑφθὸν, id est, coctile, vocatur. Decoquitur
enim aqua atramentosa in ahenis quadratis. Cæterùm sutorium atramentum
varijs præditum est coloribus. Nam aut candidum, aut pallidum, aut viride, aut
Melanteria. cæruleum est. Differt à metallico atramento, quod priuatim Græcis μελαντηρία
dicitur, quod scilicet colore cinereum & nigrum sit. Latinis atramẽtum eadem
de causa nominatur. In cuniculorum faucibus & cauernis reperitur. Officinis
Atramentum scriptorium. incognitum. Est & præter hæc tertium atramentum scriptorium librarium'ue
vocatum. Græcis μέλαν nuncupatur.

Chalcitis. Chalcitis est semper natiua, quæ sponte sua nascitur, & in fodinis concre-
ta inuenitur, æris ruborem & colorem habet, vnde & nomen accepit, ac Ru-
Rubra. bra dicta est. Germanis **Rot kupfferwasser oder Rot atrament** vocatur. Opti-
ma, Dioscoride teste, æri similis est, friabilis, nec lapidosa, recens inter-
cur-

cursantibus oblongis & splendentibus venis fibrisúe. Ex Chalcantho veteri fit, Galeno attestante, qui Chalcanthum paulatim in Chalcitim transire scribit. Neutra officinis hodie vsitata. Quum autem Misy & Sory eiusdem cum Chalcite sint tum naturæ, tum facultatis, præstat, neglecto alphabeti ordine, hoc loco de ijs disserere.

Misy. Misy gleba est substantia, sapore, & viribus Chalcantho similis, & dum friatur arenosæ naturæ, colore aureo seu luteo, & stellarum instar scintillans. *Misy non est vitriolum Romanum.* Errant igitur qui vulgo vitriolum Romanum appellari putant. Nam illud viridi potius, vt dictum est, aut cæruleo, non aureo, colore constat. Misy præterea fossile est, & quod sponte in terræ visceribus nascitur. Vitriolum autem Romanum factitium est Chalcanthi genus viride, quod concretitium vocatur. In officinis desideratur, in fodinis tamen Goselariȩ ærarijs reperitur, & Geel atrament dicitur.

Sory itidem fossile, & natiuum est, ac Melanteriæ metallicæ cognatum. Lapidis præterea duritia, ob vehementem concretionem, ideoq; crassarum partium existit. Colore, vt metallicum atramentum, cinereum & nigrum, nonnihil tamen ad rufum declinans. Hinc est quòd Germanicè Graw atrament nominetur. Porrò vt Sory est crassissimarum partium, ita Misy tenuissimarum. Chalcitis autem medium quiddam tenet. Probatur Sory quod dum frangitur & nigrius apparet, ac splendet, in foramina multa dehiscens, quod est subpingue, quod validè fulminis olet virus, quod olfactum stomachum subuertit. Officinis non cognoscitur.

Calx. Viua. Calx duplex est, viua & extincta. Viua seu non extincta, Græcis ἄσβεσ⁊ dicitur. Bifariam fit, nempe ex albo lapide è proprijs fodinis eruto, & marmore viliore, vel calculis litoralibus coloris cæsij vel candidi. Fit etiã ex testis Ostrearum & Buccinorum, ad eum modum qui est à Dioscoride ostensus. Ex quo certè calcis genere publica & priuata ædificia in tota maritima Germania fiunt. *Extincta.* Calx quædam est aqua sæpius extincta.

Cerussa. Cerussa, Græcis ψιμμύθιον dicta, non est nisi plumbum nigrum acerrimi aceti halitu incrassamentum, pòst in trusatili mola tritum, denuoq; cribratum in candidum puluerem pollinemúe resolutum. Cerussæ conficiendæ modum alibi ostendimus. *Sandyx.* Porrò si Cerussa vratur donec rufum contrahat colorem, Sandyx nominatur. Vitruuius lib. 7. cap. 12. Sandaracam, quod nimirum veræ Sandarachæ colore similis sit, appellauit. *Minium secundarium.* Latini colorem hunc Minium secundarium, officinæ simpliciter Minium, Germani Mennig vocant.

Chrysocolla. Natiua. Chrysocolla duplex est, metallica seu fossilis, natiuaúe & factitia. Natiua, in fibris & venis gignitur, aut per se plerunq; arenæ similis reperitur, aut materiæ metallicæ adhæret, atque hinc abrasa cuiusdam arenæ similitudinem gerit: aut quum aquæ iam dictas species lambunt, pulueri similis subsidit. Germanis Berckgrün/ Schiffergrün dicitur. Laudatur quæ in ærarijs fodinis, secundum locum obtinet quæ in argentarijs, & tertium quæ in aurarijs inuenitur. Quæ ex plumbi cauernis exudat, deterior. Officinis ignota est. *Factitia.* Factitia duplex est: altera ex dura natiua fit, tingiturq; lutea herba, ob id herbacea dicta. Atq; ea laudatissima est, natiuaq; preciosior. Conficiendi eius modum tradit Plinius lib. 33. cap. 5. Altera, qua aurifices ad glutinandum aurum vtuntur. Hanc Dioscorides inter ærugines enumerat, & Plinio Santeria dicitur. *Santeria.* Fit ex Cyprio ære, pueri impubis vrina, & nitro. Quia verò propter Cyprij æris penuriam hodie confici non potest, altera & recentiorum Chrysocolla in eius locum successit, quæ fit ex nitro fossili, vt suo loco fusius dicemus, ac Serapioni alijsq; Mauritanis Tincar, officinis Borax, quod nomen ipsi cum reliquis Nitris est commune, dicitur, Baurach nanq;, aut potius Borax, Arabibus omne nitrũ appellatur. *Tincar. Borax. Baurach.*

Cinna-

Cinnabaris. Theophrasti.

Cinnabaris duûm est generum, veterum scilicet ac recentiorũ. Veterum iterum in duo partitur genera. Vna quidem est Galeni & Theophrasti, quæ in libello de Lapidibus illi κιννάβαρι nominatur. Hæc non est nisi Minium natiuum, quod alijs Græcis ἄμμιον, id est, arenula, & ἄνθραξ vocatur. Verùm esse quod dicimus, ostendit abundè Plinius lib. 33. cap. 7. vbi ex professo Minij historiam perscribit, Theophrastumq; citat, & ad Minium omnia, quæ ille ad Cinnabarim retulit, perspicuè accommodat.

Minium natiuum, seu Cinnabaris fossilis.

Minium autem natiuum, seu Cinnabaris fossilis, lapis est rubens, non extrema duritie, hinc est quòd alijs gleba & arenula potius dicatur, atqui ponderosissimus, & non rarò argento viuo ita farctus, vt sponte extillet, haud aliter quàm arte, & vi ignis elicitur. Germanis Bergzinober vocatur. Hoc planè venenatum & exitiosum existit, atq; in metallis strangulantem halitum eructat. Eo pictores olim ad sumptuosa parietum ornamenta vsi sunt. Quòd autem Galeni Cinnabaris non sit alia quàm Theophrasti, paulo pòst, vbi prius quæ sit Dioscoridis indicauerimus, monstrabimus.

Dioscoridis Cinnabaris.

Altera est Cinnabaris Dioscoridis, quæ nonnullis non est nisi liquor ex Aphrica allatus, vi eadem qua lapis Hæmatites, non foris tantum adhibitus, sed etiam intra corpus sumptus pollens. Quorum tamen sententiam probare, ob causas capite 10. expositas, haud possum.

Plinij error.

Hanc Cinnabarim Plinius, vulgi secutus opinionem saniem Draconis illisi, Elephantorum morietium pondere, permixto vtriusq; animalis sanguine esse scriptum reliquit, qui intento nec diluto sanguinis modo colore præditus est, sanguinem animantis esse falsò credens. Veterem autem hanc appellationem à vulgi opinione natam, recentiores subinde Græci retinuerunt, & hodie etiamnum Seplasiæ succum cuiusdam vel arboris, vel herbæ sanguinem Draconis nominant, vel quòd sanguinem in picturis reddat, vel quòd hoc nomine, in ijs vnde affertur locis, vocetur.

Sanguis Draconis.

De hoc tamen & Dioscoridis Cinnabaris supra cap. [illegible] nimirum decimo, abundè diximus.

Galeni Cinnabaris.

Porrò Galeni Cinnabarim non esse à Theophrasti Cinnabari diuersam, multis argumentis constat. Nam illam lib. 9. de Simp. medic. facultatib. inter metalla, perinde atq; Theophrastus recenset. Præterea ibidem acrem illi inesse facultatem, & in capite de cæruleo detrahendi ac minuendi carnem facultatem habere memoriæ prodidit. Deniq; libro primo de Compositione medicamentorum localium, cap. 28. Cinnabarim inter calefacientia, mordentia, & discutientia numerat medicamenta, & eandem cum suillo felle confert. Vt hinc omnibus perspicuum euadat, Galeni Cinnabarim etiam venenis annumerari, adeoq; à Theophrasti Cinnabari nihil differre. Nam quum ea quæ carnem detrahunt ac imminuunt, eiusdem sint generis cum σηπτικοῖς, id est, putrefacientibus, quemadmodum Galen. lib. 5. de Simp. medicamen. facul. cap. 15. ostendit, vt eadem quoq; venenata sint oportet.

Cinnabaris recentiorum.

Recentiorum, & qua hodie officinæ vtuntur Cinnabaris, factitia est. Siquidem ex argento viuo & sulphure à Chimistis conficitur. Germanis Zinober dicitur. Est & hæc, perinde atq; Theophrasti & Galeni, venenata & exitiosa, ideoq; intrò corpus haud sumenda. Sola autem Dioscoridis Cinnabaris innoxia est, intrò etiam in corpus assumpta.

Diphryges.

Diphryges etsi officinis incognitum & inusitatum est, tamen quum creber eius apud veteres vsus fuerit, præstat etiam quid sit breuiter hic commemorare, quò aliquando in vsum reuocari posit. Eius tria sunt genera.

Natiuum.

Primum metallicum & natiuum, quod in Cypro gignitur, hincq; adeò Cyprium dictum est. Fit è luto quod è specu quodam Cypri extrahitur, & extractum sole siccatur, mox circumpositis sarmentis vritur. Hinc Diphryges, quasi bis, à sole scilicet & à sarmentis, tostum crematumúe, appellatum est. Alterum genus factitium est.

Fex æris.

Fit enim in fornacibus, & excocti atq; perfecti æris ueluti sedimentum quoddam, & fex subsidens existit. Id enim postquam æs effluxit in catinum, remanet

manet in fornace, in eius fundo tanquam vstorum in foco lignorum cinis residens, vt alibi fusius monstrauimus. Tertium, ex Pyrite æroso fit lapide, quando is vt calx in camino donec rubescat vt rubrica concrematur. Hoc etiam, vt tradit Dioscorides, fit ex sola materia quæ æris lapidem quando assatur gignit. *Pyrites concrematus.*

Ferrum duplex est, natiuum & conflatum, seu excoctum. Natiuum est purum, & reperitur in fodinis. Germanis **Gedigen eisen** dicitur. Alterum conflatum seu excoctum, quod in ferreis officinis excoquitur, quas **Hamerschmitten** Germani nominant. Fit duplici modo, nempe vno ex lapidibus ferreis. In eadem vena non rarò reperitur Magnes: tanta illi cum ferro est familiaritas, & amicitia. Altero ex terra rubra, ferrugine quasi læsa. Plura de ferro Plin. lib. 34. cap. 14. Rubigo autem ferri, Dioscoride attestante, egregiam in restringendo, siccandoque facultatem habet. Recrementum ferri, quod Germanis **Eisenschlack/** & **Zunderstein oder Sunderstein** vocatur, eandem quam rubigo vim obtinet. *Ferrum.* *Rubigo ferri.* *Recrementũ.*

Gypsum cognata Calci res est, non tamen ita calidum. Differt primum colore: candidum enim plerisque in locis reperitur, in aliis in candido cinereum, cinereum item nigris maculis interstinctum, cinereum tantum, subrufum, & viride. Dein nitrore: aliud enim stellarum instar micat, aliud marmoris modo nitet, aliud translucet. Postremum figura: quippe aut est glebosum, aut ex crustis constat, aut quemadmodum Sal ammoniacus fissum videtur. De quo plura alibi diximus. *Gypsum.*

Hydrargyrus Galeno ac aliis Græcis, quasi aqueum argentum dicas, Aristoteli ἄργυρος χυτός, hoc est, fusile argentum, quod scilicet solidum non sit, sed fusum ac liquidum, latinis à motu, quia stare loco nescit, & suo pondere hac illac fertur, Argentum viuum nominatur. Chimistæ & hos imitantes officinæ medicorum Mercurium vocant. Est autem argentum viuum duplex, natiuum scilicet, & factitium. Natiuum & purum in lacunis reperitur, quum aquæ, quibus venæ stillant, Minium madefecerint. Eo enim modo coit, & in argentũ viuum vertitur. Factitium ex Minio conficitur ad eum modum quem Dioscorides, & Plin. lib. 33. cap. 8. tradunt. Cæterùm idem Plinius cap. 6. iam citati libri natiuũ, argentum viuum nuncupat, factitium autem Hydrargyron: quo nomine meritò à Leoniceno est reprehensus. Diuersis enim verbis diuersas res significari putauit, quum tamen constet vtrumque argentum viuum vtrisque vocibus denotari. Quę ad temperamentum eius ac vires attinent, copiosè admodum lib. 9. de Simpl. medic. facul. sect. 3. cap. 32. docuimus. Porrò vbi in sui generis vas à Chimistis impositum fuerit argentum viuum, calore ignis in sublime fertur, atque ex eo efficitur corpus album, quod Mercurium sublimatum nominant. Conficiendi modus is est. Argentum viuum in vas vitreum conijcitur, adiecto sale quod ammoniacum vocant. Vtraque simul mixta, ac in fornacem posita, ignis vi & calore in sublime feruntur, ex eisque corpus album salis aut Sacchari colore præditum, efficitur, quod Mercurium sublimatum appellant. Efficitur etiam argentum viuum, rubrum, quod Chimistæ Mercurium præcipitatum appellant, hoc quidem modo. Aluminis, & atramenti sutorij æquales partes sumuntur, quibus salis dimidio plus altero eorum additur. Destillatur hoc totum cum vitreis vasis. Stillaticij huius pondo vnum, argenti viui tria in vas vitreum ponuntur, inde destillantur, & auctis ignibus perseueratur tantisper donec fumus & vas rubescant, nec liquoris quicquam supersit: demum fracto vase colligitur argentum viuum, quod coire iam videtur instar lapidis. hoc tenuissimè teritur in porphyritide tabula, & denuò excoquitur ac destillatur, donec siccetur in vase vitreo. Rursus fracto vase materia quæ superest colligitur, ac denuò teritur in eadem tabula subtilissimè. postea ipsum in æneo vase reperitur: supposito que igne valido, cum æneo pistillo miscetur, & agitatur per duarum horarum *Hydrargyrus.* *Argentum viuum.* *Mercurius.* *Natiuum.* *Factitium.* *Plinij error.* *Mercurius sublimatus.* *Mercurius præcipitatus.*

ſpacium, quoad ſplendorem fermè ac rubedinem minus acquirat, tuncq́ꝫ exceptum ſeruatur vitreis vaſis. Citra dolorem carnes erodit, & putreſcentia vlcera ſiccat.

Lithargyros. Spuma argenti. Lithargyros Græcis, Plinio & aliȷs Latinis ſcriptoribus, Spuma argenti, quòd vena conflata igne, vt in omni coctura fit, eam veluti ſpumam reddat, dicitur. Qui igitur lithargyron, id eſt lapidem argenti, nominant, hi ortæ rei duritiam: qui verò ſpumam, hi naſcentis naturam conſiderant. Rectius autem ſpuma, vel lapis plumbi diceretur, quòd ſcilicet hæc ſpuma ex plumbo nigro conficiatur, & viciſsim ex ea plumbũ. At nec ex argẽto ſpuma fit, nec ex ſpuma argentum. Nam ſi quando ex miſtura plumbi & argenti, quum argentum ſeparatur à plumbo, fit ſpuma, eam non ex argento, ſed ex plumbo fieri hinc cognoſcitur, quòd de argento nihil depereat: plumbum verò totum mutetur partim in hãc ſpumã, partim in plumbaginem. *Dioſcoridis & Plinij lapſus.* Quod quum Dioſcorides, Plinius & aliȷ quidã non animaduerterunt, factum eſt vt ex argento etiam hãc ſpumam fieri putauerint. Germanicè **Glett** vel **Bleyſchaum** rectius, quàm vulgo conſueuit, **Silberſchaum** appellaretur. *Spuma argenti ſex conficitur modis.* Conficitur ſex modis, ex arena plumbaria, è lapide plumbario, ex plumbeis laminis, è miſtura plumbi, ex argenti miſtura, ex auri miſtura, vt alibi fuſius docuimus. Spuma hæc colore differt: ſiquidem aut fulua eſt, aut candida. *Fulua aureaue.* Fulua, non quòd ex auro fiat, vt nonnulli arbitrantur, ſed propter coloris ſimilitudinem quam cum auro habet, Græcis χρυσῖτις, officinis Lithargyrum auri, Germanis **Goldtglett** nominatur. *Candida.* Candida, propterea quòd argenteum refert candorem, Græcis ἀργυρῖτις, Seplaſiȷs Lithargyrium argenti, Germanis **Silberglett**, non quòd ex argento fiat, dicitur. Fuluum verò colorem Chryſitis contrahit, quòd maiorem vim ignis paſſa ſit. Argyritis, quod minorem vim ignis ſenſit, candidum contraxit colorem.

Minium. Natiuum. Factitium. Minium duplex eſt, natiuum & factitium. Natiuum, quod à Vitruuio lib. 7. ſuæ architecturæ cap. 8. & 9. deſcribitur, non eſt niſi Theophraſti & Galeni Cinnabaris, de qua ſuprà abundè diximus. Eo pictores vtũtur. Factitium, alio nomine ſecundariũ minium, & Sandyx, Germanis **Mennig**, vt ſuo loco oſtendimus, appellatur.

Nitrum vel Litrum, quod Arabibus Baurach dicitur, Sali cognatum eſt, quòd ſimiliter ac ſal aut naſcatur, aut conficiatur. Habet verò triplicem differentiam, tribus diſtinctam nominibus. Eſt enim nitrum ſimpliciter dictum, eſt ſpuma nitri, & aphronitrum. *Nitrum. Natiuum. Primum.* Nitrum ſimpliciter dictũ geminum eſt, natiuum, & factitium. Natiuum eſt, quod ſine artificio, & ſuapte natura condenſatur. Primum eius genus eſt, quod ex terra nitroſa imbre perfuſa, & à ſole denſata efficitur. Hoc non aliorum foſsilium modo cæditur, aut ligone è montibus effoditur, aut ex ſubterraneo ſpecu excauatur, ſed ex ſolitudine & campis concretum legitur. Nihil tamen vetat quo minus ligone auferatur: ſed nullo modo tectum terra reperitur. Quòd verò ita ſolis calore denſatur, & ſuapte natura ſeſe coagulat, in aceruos condunt, vt duret: aliàs enim ab imbre liquatur. Quapropter vt denſari cœptum eſt, rapitur: aut relictum in aceruos, vt comprehenſum eſt, conditur. In hoc genere Nitrum præfertur leue, roſeo colore, aut candido, in foramina dehiſcens, perinde quaſi ſpongioſum quiddam, durum ac ſpiſſum, & lapidi ſimilius, quale eſt Aegyptium, quod lapidis inſtar induruit in aceruis, *βουνοί.* qui eo quòd collium habeant ſpeciem, βουνοὶ Græcis dicuntur, vt alibi fuſius docuimus. Nitrum hoc quod beneficio terræ, & æſtuantis ſolis vi perficitur, atq́ꝫ *Halmirage.* in conuallibus & campis ſua ſponte ex terra effloreſcit, ἁλμυράγιον Græci peculiariter vocant, nomine ducto partim ex ſapore quem habet ſubſalſum, partim ex *Natiuum alterum.* eo quòd è terra erumpat, ab ἅλμη & ῥήγνυμι. præter hoc quod diximus, alterum eſt itidem natiuum, quod ex fluminibus, lacubus, vel fontibus, quorum ſummitas

mitas in Nitrum densatur, colligi solet. Quum enim aqua Nili, aut fontis, aut lacus diu in conualle steterit, salsuginosa & nitrosa tandem euadit, quandam ad se substantiam ex profundo, & salsam materiam euocans, quæ postea salis instar, calore solis concrescit, duriorq; ipso sale redditur. Porrò nitrosus quidam est lacus in Macedonia qui circa Canis ortum gignit Nitrum, quod veteres scriptores Chalastræum nuncupant. Cæterùm factitij Nitri plura sunt genera. *Factitium nitrum.* Vnum, fit in Aegypto maximè ex Nili aquis, quæ nitrosæ sunt, in nitrarias infusis. Hoc eodem modo vt natiuum, priusquam densari cœptum est, rapitur, ne in nitrarijs resoluatur. Hoc, Plinio autore, fuscum & lapidosum est. Factitium præterea Nitrum est, quod Græco nomine nostris Chrysocolla, Arabico Tincar, Barbaro Borax dicitur, vt suprà quoq; diximus. *Chrysocolla.* Porrò quod Nitro ipsi insidet, ac sub dio tum in conuallibus, tum in nitrarijs ex sese efflorescit, vt in salinis, tenuissimum & leuissimum, spuma siue flos, Galeno præsertim lib. 4. de Simpl. medicament. facultatib. cap. 20. frequentius tamen spuma, nominatur. *Spuma seu flos Nitri.* Hanc autem Græci duabus separatis vocibus ἀφρὸν νίτρου appellant, vt distinguant ab eo quod ijsdem composita voce ἀφρόνιτρον nominatur. Quid verò Aphronitrum sit, vnus duntaxat Plinius ostendit, qui id esse scribit quod in speluncis & antris mollibus destillans colligitur. *Aphronitrũ quid.* Id quia spumæ concretæ simile est, coniunctis duabus vocibus ἀφρόνιτρον nominauerunt, vt illud à spuma nitri, quæ non ita compacta & concreta est, sed aspectu triticeæ farinæ similis, quamq; hoc nomine separatis nominibus ἀφρὸν νίτρου, vt comprehensum est, vocant, discernerent. Duplex autem Aphronitrum existit. Vnum, quod ex speluncarum cameris stiriarum instar concretum pendet. *Album.* Id quia nullam in se terream vel grauitatem, vel crassitiem habet, optimum est, & Galeno album appellatur. Alterum est, quod liquidum adhuc excidens, in terram defertur. *Nigrum.* Id ob admixtam sibi terram, graue est, terreamq; crassitiem habet: ob id nigrius & deterius existit. Præter iam dicta est etiam quod Halinitrum, vel vt hodie loquuntur, Sal nitri, Germanicè Salpeter, quasi dicas sal petrosus, vocatur. *Halinitrum.* Fit duobus modis. Primo, ex molli & tenuissima materia, quam exudant veteres muri, rupes, saxaq; montium. Hoc cùm Asiæ petræ flore magnam similitudinem & cognationem habet. *Asiæ petræ flos.* Atq; inde illi Germanicam nomenclaturam Salpeter inditam esse omnibus perspicuum est. Secundo, ex terra putri & salsuginosa è stabulis, & similibus locis, in quibus animalia diu minxerunt petita, conficitur. Hanc enim ita præparant & madefaciunt, vt salsedinem omnem exuat: Halinitrum autem candidum est, translucidum, salsum, subacre, rarum, leue. Ignem ocyssimè concipit, & in flammam totum mutatur. Quapropter vtile est ad compositionem pulueris tormentarij vocati, qui accensus missiles globos tormentorum bombardarumúe extorquet. Etsi autem Halinitrum multum differat à legitimo Nitro, tamen quum etiam sit tenuium partium, & abstergat, in veri Nitri penuria, eo in compositione medicamentorum vti licebit. Ex ijs quæ hactenus diximus omnibus perspicuum euadit, Galenum nõ temerè multis in locis suorum monumentorum separatim Nitri, spumę nitri, & aphronitri facere mẽtionem. Nam inter se tria hæc, Nitrum, spuma nitri, & aphronitrum, vti ostensum est, differunt. *Nitri spuma & aphronitrum differunt.* Quæ autem inter spumam Nitri & Aphronitrum sit differentia, disertè Galen. lib. 9. de Simp. medic. facul. docet, qui spumam nitri inquit aspectu triticeæ farinæ similem esse, hoc est, laxam, dissolutam, & candidam. Aphronitrum autem farinæ speciem non habere, neq;, vt illam, dissolutum laxumúe, sed concretum, coactum, & compactum esse. Vt hinc pateat, spumam nitri consistentia quàm aphronitrũ tenuiorem esse. Hanc inter aphronitrum & spumam nitri differentiam veteres probè tenuerunt, & disertis verbis explicarunt. Quippe Galenus libro paulò antè citato, ita de ijs scriptum

G ij reli-

Sal nitri

Sal petrae

Asiae petrae flo[s]

Græcus Galeni codex emendatus.

reliquit: ἀφρόνιτρον ἀφρῦ νίτρου διαφέρει: Aphronitrum à spuma nitri differt. Quanquam eo in loco Græcus Aldinus cotex mendosus sit & deprauatus, legatq; ἀφρόλιτρον ἀφονίτρου διαφέρει. Hanc autem lectionem esse falsam, in primis testatur Paulus Aegineta, qui libro septimo de aphronitro, & spuma nitri, tanquam diuersis rebus & inter se differentibus agit, eamq; differentiam ibidem explicat. Dein Aëtius libro secundo capite quinquagesimo, vbi ad verbum Galeni locum describens, ita inquit: ἀφρόνιτρον καὶ νίτρου ἀφρὸς διαφέρουσιν ἀλλήλων. Quinetiam locum Galeni ita vt diximus esse legendum, ea quæ mox in contextu Galeni sequuntur verba euidentissimè conuincunt. Nam statim ibidem subijcit, λίτρου μὲν γὰρ ἀφρὸς, &c. ἀφρόνιτρον δὲ οὐχ, &c. Serapio quoq; euidenter hanc differentiam innuit, dum inter se Baurach Aphricum seu spumosum (sic enim eius interpres Aphronitrum appellat) & spumam nitri differre scribit. Præterea Auicenna, etsi Baurach voce confusè ac promiscuè iam pro nitro, iam verò pro aphronitro vtitur, si quis eiusdem verba diligenter expendat, hanc quam diximus differentiam inter aphronitrum & spumam nitri innuere videtur, quum Baurach armenum, nitrum: baurach aphricanum, aphronitrum: & spumam baurach, nitri spumam appellat. Accedit quòd inter recentiores Græcos etiam Nicolaus Myrepsus hanc differentiam obseruauerit. Is enim illitione vigesima quarta νίτρου ἀφρῦ, illitione autē quadragesimatertia, & multis alijs locis, ἀφρονίτρου mentionem facit. Deniq; Plinius libro trigesimoprimo, capite decimo, separatim spumæ nitri, aphronitri, & nitri meminit, adeoq; inter hæc tria differentiam agnouisse videtur. Vt iam sole meridiano clarius sit, à spuma nitri diuersum esse quod composito nomine aphronitrum dicitur. Nihil autem refert, siue ἀφρόνιτρον, siue ἀφρόλιτρον, siue adempta litera ρ ἀφόνιτρον aut ἀφόλιτρον nomines.

Aphronitrū ab aphrolitro non est diuersum. ἀφόνιτρον vox exoleta.

Vt enim inter se non differunt νίτρον καὶ λίτρον, sic etiam ἀφρόνιτρον καὶ ἀφρόλιτρον. Verùm ἀφόνιτρον & ἀφόλιτρον verbum est, exoletum, quemadmodum Phauorinus in suo Lexico testatur, inquiens: ἀφόνιτρον τελέως ἐξίτηλον καὶ ἀδόκιμον. Atq; hinc est quòd hæc vox aliquoties in Galeni & Pauli libris remanserit, & in manuscripto Nicolai Myrepsi codice passim ἀφόνιτρον pro ἀφρόνιτρον scribitur. Quum itaq; constet aphrolitron ab aphronitro non distare, euidentissimum est in eodem cap. Galeni in codice Aldino deprauatè legi: ἐρρέθη γε μὴν ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐν τῷ μεταξὺ κατὰ τὴν δύναμιν εἶναι τὸ ἀφρόλιτρον ἀφρονίτρου τε καὶ ἁλῶν. His enim verbis significaretur aphrolitrum in medio consistentē habere facultatem aphronitri & salis, adeoq; ab aphronitro diuersum esse: quod tamen à veritate plurimum abest. Legendum igitur erit pro εἶναι τὸ ἀφρόλιτρον, εἶναι τὸ λίτρον ἀφρονίτρου τε καὶ ἁλῶν: vt sit verborum Galeni sensus: Nitrum in medio consistentem habere facultatem aphronitri & salis. Sic verò locum hunc esse emendandum, ex capite de salibus, quod ibidem citatur à Galeno, fit manifestissimum. in cuius fine ita scriptum reliquit: ἐν τῷ μέσῳ δὲ ἀμφοῖν ἐστὶν ὁ τοῦ λίτρου: in medio autem vtriusq;, scilicet aphronitri & salis (de ijs enim duobus locutus est) sapor nitri existit. Sic enim conuertendus ille locus erit, & non quemadmodum interpres fecit, spuma nitri. Nam articulus ὁ ad vocem χυμὸν, cuius paulo antè ibidem à Galeno est facta mentio, & non ad ἀφρὸν, cuius nusquam eo in capite meminit, referendus erit. Quod alius Galeni locus euidentissimè conuincit, qui est in eodem libro, capite de nitro, vbi in eum scribit modum: νίτρον εἴρηται καὶ πρόσθεν ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ ἀφρονίτρου τε καὶ ἁλῶν δυνάμεως εἶναι: Nitrum dictum est antea (capitibus nimirum de salibus, & aphrolitro) in medio esse aphronitri & salis. Et item alius locus, qui est lib. 11. de Simplicium medicamentorum facultatibus in fine propemodum, vbi de nitro ita scribit: Ostensum est & hoc medicamentum in medio salis & aphronitri vires habere. Præterea Galeni locum prædictum ita vt diximus esse legendum & emendandum, Aëtius manifestissimè docet, qui lib. 2. cap. 61. de nitro hæc verba Galeni ad verbum

verbum transcripsit, inquiens: νίτρον μεταξὺ τῆς ἀφρονίτρου τε καὶ ἁλῶν δυνάμεώς ἐστί. Serapio denique Galeni ex hoc capite verba referens, ait: Natura baurach media est inter naturam baurach aphrici, & naturam salis. E quibus sanè omnibus meridiano sole clarius fit, plurimum hallucinari Ioannem Cornarium Marpurgensem medicum, qui in suis super primum Galeni de Comp. medic. localium librum Commentarijs non veretur apertissimæ veritati reclamare, & falsissimis ac nullius momenti rationibus, ostendere aphrolitrum ab aphronitro esse diuersum conatur. Nam ijs qui vel Græcas literas à limine tantum salutarunt, notissimum est hæc duo vocabula eandem rem denotare: nec alia inter se ratione differre, quàm quòd alterum sit Atticum, alterum communi linguæ familiare. Attico namque sermoni id peculiare est, vt ν literæ loco λ vsurpet. Insuper errat etiam non leuiter, quòd ἀφρόνιτρον, ab eo quod soluta compositione ἀφρὸς νίτρου dicitur, nihil differre censet, quum esse diuersas res è iam dictis abundè constet. Nec rarum est apud Græcos compositas voces longè aliud, quàm dissolutas significare. Siquidem χάλκανθον diuersum est ab eo, quod illis separatis vocibus χαλκοῦ ἄνθος dicitur. Differre quoque λευκακάνθην, ab ἀκάνθῃ λευκῇ nemo ignorat. Et mirum certè est in hac opinione Cornariũ perdurare, quum tamẽ doctissimus vir Augustinus Riccus medicus, in quadam præfatione Galeni operibus præmissa, illam tanquam erroneam & à veterum sententia alienam, non tantum improbauerit, sed & firmissimis argumentis confutauerit, penitusque euerterit. Quàm falsis autem & confictis rationibus Cornarius pro tuenda sua opinione vsus sit, & quàm peruerterit ac deprauarit Galeni sententiam legitimam, tum cognoscent studiosi, si obiter hoc loco prodigiosas nugas quas nuper in libello se digno, cui titulum fecit, Nitra ac brabyla, protulit, excusserimus, ac rationibus optimis exploserimus. Principiò falsum est, quod se haud ignorasse scribit, quod Græci grammatici λίτρον pro νίτρον Atticos dicere annotarint. Nam statim altero versu metipse mendacij se conuincit, quum inquit: Et satis constabat ex Hippocrate & Galeno, λίτρον vel esse omnino nitrum, vel saltem aliquam eius speciem. Nam quum ait, vel aliquam saltem eius speciem, palàm fatetur se adhuc dubitare, num litrum & nitrum prorsus idem sit. Quòd autem ignorauerit Græcos grammaticos λίτρον pro νίτρον dixisse, omnium luculentissimè ostendit locus qui est in eius Commentarijs, vbi inter alia sic scriptum reliquit: Quòd verò ita legendum sit, etiam postea cap. de litro edocemur, quanquam & tum corruptè λίτρον pro νίτρον legatur. Quid per Deum immortalem opus erat Galeni caput de Nitro inscribere potius quàm de Litro, quum græcè legeretur περὶ τοῦ λίτρου, & ita legendum esse literarum ordo exposceret, si nõ diuersum à Nitro Litrum putauit Cornarius? Sin eadem esse censet, cur lectionem legitimam esse corruptam existimat? Vtcunque igitur quæsitis hinc inde coloribus fucum facere veritati Cornarius conetur, tamen tantus est veritatis splendor, vt verborum lenocinijs obfuscari haud possit. Fateatur igitur oportet se nitrum & litrum inter se esse diuersa existimasse, aut manifestè mendax suis in scriptis fuisse deprehendetur. Atqui tanta est illius pertinacia & impudentia, vt conuictus etiam veritati aduersari illum nihil pudeat. Pergit enim in suo illo egregio, si Dijs placet, libello, & dicit se in Ricci iturum sententiam, modò id illi persuasum esset, quomodo spuma nitri & aphronitrum sint diuersa, & non eadem res veluti Dioscoridi & Plinio videtur. Quibus sanè verbis palàm ostendit, se neque mentem habere, neque eorum meminisse quæ ea de re Dioscorides, Galenus, Paulus, & Aëtius literis mandarunt, & quæ paulo antè à nobis sunt producta. Et mirum profectò est Cornarium hoc loco ad Dioscoridis autoritatem confugere, quum contentio inter nos non sit orta de Dioscoridis, sed potius Galeni, cuius ipse locum peruertit & deprauauit, sententia de spuma nitri &

Cornarij falsi opinio refellitur.

Confutatio libelli Nitra ac Brabyla.

Cornarij pertinacia.

Dioscoridis de spuma nitri & aphronitro sententia exposita.

aphronitri genuina eruenda. Dicendum igitur Cornario erat, quid de illis Galenus statueret, & non quid Dioscorides sentiret. Quem tamen si rectè inspexisset, vidisset illum spumam nitri, perinde atque Galenum, vnica appellatione ἀφρὸν νίτρου appellasse. Siquidem is geminam ἀφρὸν νίτρου, id est, nitri spumam fecit, ac bonitate alteram ab altera discreuit. Primas enim tribuit ei quæ ex Philadelphia Lydiæ defertur, quæ non est nisi spuma optimi natiui Nitri. Secundas Aegyptiæ, quæ est spuma nitri eius quod in nitrarijs Aegypti sub dio concrescit, vt alibi fusius diximus. Vt hinc etiã ab omnibus cognoscatur, Cornarium sui erroris patrocinium temerè apud Dioscoridem quæsiuisse, quum ille quoque perinde atque Galenus & alij Græci, spumam nitri separatis nominibus ἀφρόνιτρον appellauerit. Atqui ferendum propemodum erat quòd inter prædicta duo nullam esse differentiam putauit, modò non eò dementiæ venisset, vt aphrolitrum ab aphronitro diuersum esse affirmare, nulla nec ratione, nec veterum testimonio fulcitus, auderet. Quapropter vt fucum aliquem imperito lectori, & suæ opinioni fidem aliquam faceret, Galeno falsissimam affingere lectionẽ coactus est, hanc nimirum: ἀφρόλιτρον ἀφρονίτρου διαφέρει. Non esse enim locum hunc legitimum, abundè in superioribus à nobis ostensum est. Hinc vt obstinatè semel conceptam erroneam opinionem perpetuò tueretur, nihil illum puduit Aëtij quoque locũ sua conuersione deformare, & ex vero falsissimum reddere. Is enim de aphronitro & spuma nitri lib. 2. ita habet ἀφρόνιτρον καὶ νίτρου ἀφρὸς διαφέρουσιν ἀλλήλων. Quæ quidem verba Cornarius ita est interpretatus: Aphronitrum, hoc est, spuma nitri, & litri spuma inter se differunt. Quòd si alicui suspectus hoc loco fuero, illum rogo conuersionem eius vt adire dignetur. Si non ita cõuertisse Aëtij verba deprehenderit, mendacij & impudentiæ me liberrimè accuset. Quis aũt magis detortam & prodigiosam interpretationem vidit aut legit vnquam? Sed non contentus fuit Cornarius hunc quem ostendimus locum deprauasse, nisi alium quoque in eodem capite eadem temeritate peruerteret. Nam Serapionis, vt ipse fingit, autoritate fretus, falsissimam Galeno assuit lectionem, hanc nimirum: τῷ δ᾽ ἀφρολίτρῳ ἀμφότεραι δυνάμεις εἰσὶν, πλὴν ἡ συπτικὴ ὀλίγη. πολὺ δὲ πλείων ἡ ῥυπτική.

Cornarius Galeni aliquot loca deprauata.

Serapionis locus expensus.

Quod vt liquidò declaremus, initio Serapionis excutiamus verba, quibus ille nititur, oportet, quæ sic habent: In Baurach autem sunt duæ virtutes simul, nisi quia virtus styptica est in eo pauca, virtus verò abstersiua multa. Quæ certè verba etiam si legitima essent, & mendo vacarent, vt minimè vacant, tamen Cornario non ad Aphrolitrum, sed ad litrũ potius, quod Serapioni, vt comprehensum est, Baurach dicit, transferenda erant, locusque Galeni illi ita legendus erat. τῷ δὲ λίτρῳ ἀμφότεραι δυνάμεις εἰσίν. Quam sanè lectionem confirmat etiam Auicenna, qui Canone 2. de Baurach inter cætera sic scribit: Et in Baurach quidẽ est stypticitas pauca cũ abstersione bona, propter sui salsedinẽ. Atqui Cornario fucus quærẽdus fuit, quo falsam suã & peruersam opinionem ornaret. Serapionis aũt verba, etsi expositionis causa esse addita alicui videri possunt, tamen deprauata esse quiuis facilè animaduertet, si illa cum Galeni verbis, vnde desumpta sunt, contulerit. Nam quæ à Serapione Baurach tribuunt̃, hæc Galen. li. 9. de Simp. med. facult. Sali adscribit, inquiens: ὁ δὲ γὰρ ἅλσι τοσοῦτον ἀπολείπεται κατὰ τὸ ῥύπτειν, ὅσον πλεονεκτεῖ κατὰ τὴν στύψιν. ἐστὶ γὰρ μικτὸς ἐκ δυοῖν ποιοτήτων ῥυπτικῆς τε καὶ στυπτικῆς: Salis verò sapor tanto in abstergẽdo inferior est, quanto plus habet adstrictionis. Est enim ex duabus qualitatibus mixtus, abstergente scilicet, & adstringente. Atque diligenter hîc expendendum erit quod Galenus dicit, salem πλεονεκτεῖν, hoc est, in adstringendo superiorem esse, aut plus adstrictionis obtinere. Quippe inde locus alius eiusdem, qui est in libro iam citato, capite de aphronitro, emendari potest. Ibidem enim in fine ita perperam legitur: τοῖς δὲ ἁλσὶ καὶ ἡ συπτική, πολὺ, πλείων δὲ ἡ ῥυπτική. Scribẽdum enim erit: τοῖς δὲ ἁλσὶ καὶ ἡ συπτικὴ πολὺ πλείων, ἢ ῥυπτική: Salibus verò etiam

Sal

Galeni locus emendatus.

etiam adstrictoria vis multo maior, quàm extersoria. Atque ita planè esse scribendum, alius Galeni locus confirmat, qui est in libro 2. de Comp. medic. localium, capite de medicamentis validè extergentibus, vbi ita inquit: πρὸς γὰρ αὖ τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο τοῖς ἁλσὶν ἐξαίρετον ὑπάρχει τὸ στύφειν μᾶλλον, ἢ ῥύπτειν. Nam præter alia hoc quoque sal eximium obtinet, vt adstringat magis, quàm extergat. E quibus perspicuum euadit, Serapionis locum ita esse emẽdandum ac restituendum: Postquàm dixi quòd natura baurach est media inter naturam baurach Aphrici, & naturam salis, est hoc, quia in baurach Aphricæ est virtus quæ abstergit solùm, in sale verò duæ virtutes sunt simul, nisi quia virtus styptica est multa in eo, virtus verò abstersiua pauca. Et subesse in iam dictis errorem, Serapionis verba satis testantur, quæ sic habent: Nisi quia virtus styptica est pauca in eo multa. Quod si igitur pauca dictionem è contextu exemeris, rectè se deinceps habebunt. Nam planè cum Galeni verbis postea consentient, quæ sunt eiusmodi: ἐρρέθη γε μὴν ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐν τῷ μεταξὺ κατὰ τὴν δύναμιν εἶναι τὸ λίτρον ἀφρονίτρου τε καὶ ἁλῶν. ἀφρολίτρου μὲν γὰρ ἡ ῥυπτικὴ δύναμις ὑπάρχει μόνη, τοῖς δὲ ἁλσὶ καὶ ἡ στυπτικὴ πολὺ πλείων, ἢ ῥυπτική: Dictum tamen paulo antè est, capite nimirum de salibus, litrũ mediam habere facultatem aphronitri & salis. Minus enim quàm aphronitrũ, plus verò quàm sal extergit: Aphronitro enim sola extergendi facultas inest, sali verò etiam adstringendi multo maior, quàm extergendi. Non posse autem hæc Serapionis verba de litro, multoque minus de aphrolitro, vt Cornarius arbitratur, intelligi, abundè docent quæ lib. 4. Simpl. cap. 19. scribit Galenus, inquiens: οὕτω δὲ δὴ καὶ τὸ νίτρον αὐτὸ, καὶ ἀφρὸς αὐτοῦ, καὶ τῷ συνθέτῳ προσηγορίᾳ καλούμενον ἀφρόλιτρον ἐπὶ μᾶλλον πέφυκε, ὡς ἂν ἥκιστα μὲν στύφοντα, πικρὰ δ' ἀκριβῶς ὑπάρχοντα: Sic & nitrũ ipsum, & eius spuma, & quod composita voce aphrolitrũ appellatur, magis extergere possunt, vt quæ nequaquã adstringunt, exactè verò amara sunt. Aduerbium verò ἥκιστα hoc loco idem quod οὐδαμῶς, id est, nequaquam denotare, satis verba hæc, Exactè amara, conuincunt. Nam eiusmodi in eodem capite vocat Galenus, quæ nulla alia sensu notabili qualitate participant. Et omnium maximè locus qui est in libro secundo de Comp. medic. localium, vbi ita scriptum reliquit: ἔστι τόγε ξηραίνειν οὐδὲν ἧττον ἔχουσιν ἀφρονίτρου καὶ νίτρου, ἀλλ' ἐκείνοις μὲν οὐ μέτεστι τῆς στυπτικῆς δυνάμεως. Siccare verò sal nihilominus quàm aphronitrum & nitrum potest, sed illis adstringendi facultas non inest. Denique Aëtius lib. 2. cap. 50. ita scribens: ἁλῶν δὲ διαφέρει ἀφρόνιτρον, καθόσον ἕνα μόνον ἐπικρατοῦντα χυμὸν ἐν αὐτῷ ἐναργῶς ἐστὶν ἰδεῖν τὸν πικρὸν, διαφορητικὴν μὲν ἔχοντα δύναμιν, συσταλτικὴν δὲ οὐκ ἔχοντα, καθάπερ οἱ ἅλες: A salibus verò differt aphronitrũ, quatenus vnum tantum, amarum scilicet, in eo dominari saporem sentire manifestè licet, qui quidem discutiendi vim habet, non autem constringendi, quemadmodum sales. Quapropter iam sole clarius à nobis demõstratum est, quàm turpiter in aphronitro, & aphrolitro, spumaque nitri lapsus sit Cornarius, & quòd temerè, vt errores suos tegeret, Galeni plerosque locos deprauarit, vt nihil opus sit peculiari libello eius ineptijs respondere. Hic se Bernardus Dessennius continere non potuit, quin quo sit iudicio præditus omnibus palam faceret. Siquidem audet, non sine cachinno multorum, dicere me & Cornarium leuiuscula de re altercari, interim nihil docentes, aut determinãtes: An Dessenni leuiusculam rem esse censes ignorare quid sit nitrum, aphronitrum, & spuma nitri, quibus de crebro Galenus, & alij veteres mentionem faciunt? Iniuriam autẽ mihi facis, quod me nihil docuisse, sed res has magis in dubium vocasse & obscurasse dicis. Disertè enim, si quis vnquam alius, quid res illæ sint explicaui. Sed quid mirum te, qui omnia sine iudicio ex alijs corradis, ita de aliorum scriptis sinistrè iudicare? Quare hortor te, vt deinceps in alijs notandis circumspectior esse velis, nec te alijs temerè deridendum præbeas.

Plumbago, quæ Græcis μολυβδαίνα dicitur, Plinio lib. 34. cap. 16. & 18. Galena nomi-

ἥκιστα. Exactè amara.

Bernardi Dessennij iudicium parum exquisitum.

Plumbago. Galena.

Eius genera. nominatur. Hanc Græci in tres digeſſerunt ſpecies. Primam Dioſcorides μολιβδοειδῆ λίθον, nos lapidem qui plumbi imaginem obtinet, vel ſimpliciter plumbarium appellamus. Germanicè **Glantz**, quia nimirum modicè ſplendet, nuncupatur. Alteram Græci μολιβδῖτιδα ἄμμον, id eſt, arenam plumbariam vocant. Tertiam generali nomine μολιβδαίναν, hoc eſt, plumbaginem. Eſt autem plumbago duplex. Natiua ſeu foſsilis metallicaúe una, quæ non eſt niſi plumbiferax vena.
Natiua. *Factitia.* Germanis **Bleyertz** & **Bleyſchweiß oder Bleyſchweiff** dicitur. Factitia, in fornacibus procreatur, in quibus aurum & argentum eliquantur, vt alibi fuſius docuimus. Germanis **Theſt oder Herdbley** nuncupatur.

Plumbum. *Candidum.* Plumbum trium eſt generum. Vnum candidum, quod Græcis, vt Plinius lib. 34. cap. 17. teſtis eſt, κασσίτερον appellatur. Idem cap. 18. eiuſdem libri argentarium, quod argento ſimillimum ſit, & album, nominat. Germanis **Zin** nominatur.
Stannum nõ eſt plumbum candidum. Diuerſum eſt à Stanno, vtpote compoſito. Nam vbi tertia plumbi nigri portio, duabus argenti portionibus ineſt, Latinis Stannum, Germanis **Werck** vocatur. Ex ſtanno fiunt laudatiſsima ſpecula.
Cinereum. Alterum cinereum dicitur, quod tum Græci, tum Latini veteres ſcriptores ignoraſſe videntur. Atq; hinc eſt quòd Plinius duo tantum plumbi genera commemoret. Noſtri Biſemuntum, Germani **Biſemunt oder Wiſemunt/oder Conterfein** appellãt.
Nigrum. Tertium Græcis μόλιβδος, latinis nigrum plumbum, Germanis **Bley** dicitur.

Pompholyx. Pompholyx poſt Cadmiam ſupra fornaces parieti adhæret. Fauilla eſt æris tantum, aut Cadmiæ fornacum tantum, aut vtriuſq;. Fit quum ex Pyritis lapidis panibus torrefactis excoquitur æs: aut quum ab argento ſeparatum, in ſui generis fornace perficitur. Tum enim fauilla tenuiſsima & leuiſsima ſurſum fertur, & euolat in ſuperiorem domicilij ærarij partem, adhærens ad eius parietes, & ad laquearium tecti. Quæ primùm in bullas, vt aqua tumet, atq; ex eo nomen inuenit. Neque enim πομφόλυξ Græcis eſt, niſi bulla. Mox maiore accedente incremento, lanarum aſsimilatur peniculis. Et hunc in modum ſua ſponte in fornacibus gignitur Pompholyx, quæ Germanis **Huttenrauch** proprijſsimè nominatur.
Factitia triplex. Cura & induſtria Pompholygem artifices triplici ratione conficiunt. Primò, æri quum perficitur, friatam detritamúe Cadmiam fornacum inſpergunt. Secundò, ære & Cadmia foſsili alternis, vt ex ipſis fiat Orichalcum, in ollas poſitis, fauilla ex ære reſoluta ſurſum in operculi cauitatẽ fertur, eamq; implet, quæ pura Pompholyx eſt. Tertiò, Cadmiam fornacum ſeparatim in fornace ardenti follibus ventilare ſolent. His tribus rationibus Pompholyx primæ bonitatis, id eſt, candidiſsima & leuiſsima efficitur, quæ Seplaſijs Nil
Nil album. album, quod candidiſsimæ lanæ ſimilis ſit, Germanis **Weißnichts** nominat. Hinc Germanis vſitatũ eſt dicere, Nil prodeſſe oculis. Duos ex ijs modos, nempe primum & tertium, Dioſcorides monſtrauit. Secundo hodie vtuntur.
Thutia. Pompholyx autem Serapioni Thutia vocatur. Quæ illi duplex eſt. Vna fornacum, de qua iam dictum eſt. Altera ſubterranea & foſsilis, quæ Germanicè **Erd** vel **Zechenrauch** appellatur. Græcis ignota. Thutia officinarum hodie non eſt niſi Cadmia racemoſa, vt ſuo diximus loco.
Spodium. *Fornacum.* Cæterùm Spodos ſiue Spodion, quam Cinerulam aliqui interpretantur, à pompholyge non certè genere, quod ſimiliter vt hæc fauilla ex eadem orta materia ſit, ſed ſpecie differt. Pompholyx enim cãdida eſt, & leuis, vt mõſtrauimus: Spodos aũt cinerea & grauior partim ad exteriora fornacũ latera adhęrens, partim in pauimentũ decidens, adeoq; impurior. Abraditur aũt de lateribus, in terra verò conuerrit.
Nil griſeum. *Spodos lutea.* Nil griſeũ hodie nominat. Germanis **Graunichts oder Grauerhütterauch**. Fit & lutea ſpodos ſupra ſecundas fornaces, in quibus argentũ à plumbo ſeparat, vt alibi fuſius diximus, Germanis **Gelerhütterauch** appellat. Atq; hactenus de ſpodio fornacum,

cum. Alterum spodium subterraneum seu fossile dicitur, in eq; quatuor species, cinereum videlicet, nigrũ, viride, & luteum digeritur, solis Arabibus notum, Græcis verò ignotum. Vt mirum sit Matthiolum apud Serapionem in capite de Tuthia: sic enim Pompholygeni ille nominat, non legisse quod quædam sit quæ in mineris: ita enim interpres eius loquitur inueniatur. Præter iam dictum fossile, Arabes aliud quoq; spodium habent, nempe cannarum seu arundinum radicum exustarum cinerem. Hinc hodie spodium de canna nuncupatur. Hoc cum eo quod Græci ἀντισπόδιον nuncupant nonnihil conuenit. Nam idipsum ex myrti folijs, oleæ, lentisci, & alijs nonnullis in fictili crudo, donec illud percoquatur, vstis conficiunt. Ita verò ipsis dictum est, quòd deficiente spodio, eo illius vice vsi sint. Porrò à iam dictis omnibus spodijs diuersum est id quo nunc passim Seplasiæ vtuntur. Siquidem hæ Platearij secutæ opinionem, ossa Elephantis combusta, siue Ebur vstum pro spodio vendunt. Quod aliquo modo ferendum esset, quum Ebur vstum adstringendi polleat facultate, si non ex bouis, & canum maximè ossibus suum interdum conficerent Spodium. Nam si illud diligenter excutias, non raro ex cadaueribus collectorum ossium fragmenta in ijs reperies. Hanc quam diximus Spodiorum differentiam tum medici, tum pharmacopœi diligenter expendant, vt sciant quo illis in medicamentis conficiendis vtendum sit Spodio: & quòd neq; Spodium, neq; Antispodium Græcorum intra corpus assumere liceat. Quum enim ipsorum spodium quod in pauimentum recidit è tenuissima metallorum substantia vehementissima ignis combustione conficiatur, dubium non est quin inde magnam consequatur acrimoniam, ob quã tuto intra corpus exhiberi nequit. Atq; hinc est, quod Græci ne extrinsecus quidem omnibus promiscuè vlceribus, nisi interdum lotum admouere illud voluerint. Accedit, quod hos intra corpus exhibuisse, nusquam legatur. Sunt quoq; plurimi nostræ ætatis medici eruditi, qui extrinsecus tantum hoc Spodium esse admouendum disertè tradant. Sed neq; Arabum Spodium cannæ, per os ingerendum erit, vtcunq; Auicenna & alij Arabes eius vsum in roborandis corde & iecore, plurimum commendent. Nam vt Galenus testatur lib. Simp. 7. radix arundinum per se non leuem abstergendi facultatem obtinet. Vsta verò, & calidior & magis tenuium partium, adeoq; acris efficitur. Hinc est quod lib. 1. de Compo. medic. local. cap. 2. inter medicamenta quę alopecias sanare possunt, quemadmodum etiam Dioscorides illam recenseat. Non solum verò hęc ipsa discutere, sed etiam ex alto humores trahere possunt, quam etiam ob acrem qualitatem suam radix arundinis vsta maximè obtineat necesse est, vt hoc nomine intra corpus tutò exhiberi non possit. Quum verò non solum Auicẽna, sed & Serapio suum Spodium multis in morbis intra corpus exhibeant, & frigidũ in secundo ordine, siccumq; in tertio esse scribant, fieri non potest vt ex cannæ radicibus vstis confectum fuerit. Quare sunt qui illud ex radicibus nostrarum arundinum non constare, sed ex aliqua peculiari in Auicennæ patria nata. Verùm non considerant illi, eandem habere vim omnium cannarum exustas radices. Alij vt Bellunensis, ex radicibus proceræ cuiusdam arboris internodia harundinum modo habẽtis. Sed eadem facilitate qua asseruntur, etiam negantur. Ego quidẽ errorem in Auicennæ codices irrepsisse suspicor, & falsò cannæ, pro alcannæ scriptum fuisse. Alcannam verò ille vocat herbam, quam Græci Cyprum, Latini Ligustrum appellant. Nam Galenus Cyprum mistæ facultatis esse, quod habeat quiddam discutiens cum aquea substantia modicè calida: & quiddã adstrictoriũ, ex terrena substãtia frigida refert. Item eius decocto ambusta foueri. Vti etiam eo, aduersus igneas phlegmonas, & carbunculos: quod absq; molestia & modicè siccet, vt rectius Serapio illud in secundo ordine siccum statuat. Quinetiam commansum conducere oris vlceribus

Subterraneum siue fossile.

Spodium fossile solis Arabibus notum.

Spodium cannarum.

Antispodion.

Spodium officinarum.

Arabum Spodium cannæ intra corpus non assumendum.

ceribus tradit. Quas omnes effectus suo spodio Auicenna & Serapio adscribunt. Siquidem Auicenna spodio suo parum tum resolutionis, tum adstrictionis, veluti etiam Serapio tribuit. Vterque etiam illud phlegmonibus calidis, & oris vlceribus conferre scribit. Quia verò, vt ijdem tradunt, & Galenus confirmat, plurimum frigitatis habet, ideo ventriculum calidum roborat, & bilis ad ipsum defluxum repellit. Vt dubium ferè nullum sit, spodium Mauritanorum eandem quam Ligustrum habere facultatem. Quod si verò quispiam pertinaciter contendat, spodium eorundem esse radicis cannæ exustas radices, certè eas quas ei Arabes assignant facultates haud habebit, nec intra corpus assumendum erit.

Sal. Salinæ. Natiuus. Fossilis. Sal duûm est generum, natiuus & factitius. Natiuus vel in terra, vel extra terram reperitur. In terra inuentus, seu fossilis, aut excuditur montibus, aut è campis effoditur, aut ex ijsdem eximitur arenis, quibus tegitur prius remotis. Salis certè montes, natiui multi & illustres sunt in orbe terrarum, quos nihil attinet recensere. Effoditur è campis in ea Sarmatiæ parte quam hodie Poloniam vocamus. Sub arenis autem, Plinio teste, inuenit iuxta Pelusium in Aegypto, qui quum omnis rectissimè Hammoniacus dici posset, tamē id nomen sibi Cyrenaicus tantum vendicauit. *Sal Hammoniacus.* Dicitur aūt is Hammoniacus, vel quia sub arena, quæ Græcis dicitur ἄμμος, inuenitur: vel ab Hammonis ibidem oraculo, iuxta quod effodit. Siquidem illic sub arena defossa glebæ salis oblongæ, extra nigricātes, intus albę, & Alumini scissili similes inueniunt. Officinę more suo vnius literæ adiectione vocem deprauantes Armoniacum, vel Armeniacum salem nominant. *Extra terram inuentus.* Extra terram natiuus sal reperitur aut in fonte, aut in fluuio, aut in lacu, aut ad mare. Fons quidem vel salem fert, vel eius riuuli solis calore siccati in salem cōuertuntur. Fluuius aut salis ramenta defert, aut summa eius in salem densantur, reliquis aquis veluti sub glacie fluentibus Lacus in salem mutatur, vel sale æstuat, vt alibi fusius docuimus. Ad mare tenuis sal gignitur. Quum enim æstu feruet, & intumescit spumas agit, easque ad littora & scopulos appellit. Hæ autem abscissæ, & in illis depositæ, atque exiccatæ, nonnullis in locis in salem conuertuntur, quem Dioscorides ἁλὸς ἄχνην, *ἁλὸς ἄχνη. Spuma maris.* Plinius spumam maris simpliciter interpretatur: Latini siccam maris spumam dicere possent, aut rectius salem è marina spuma genitum. Nam sub dio in scopulorum cauitatibus hęrens, remanensque, salibus, & rore æstiuis caloribus, in salem album cōcrescit. Iuniores medici salis spumam, ambiguitate nominis decepti, vocant. Siquidem ἅλς & sal, & mare latinis est. *Factitius sal. Marinus. Salinæ.* Factitius fit multifariam. Nam vel ex aqua fit marina in fossas ad hunc vsum paratas, quas Salinas appellant, tracta, quæ deinardentissimo sole exiccata concrescit. Hic marinus dicitur. Vel ex salsis fontibus excoquitur, vt Halæ Sueuorum, & multis alijs locis. Vel putealib. excoquitur. Vel ex sui generis lixiuio, vt alibi copiosius monstrauimus. *Salis differentiæ.* Porrò sal à sale differt colore, & nitore. Nam quum omnis alius sal non pelluceat, tamen Dacicus adeò interdum pellucet, vt cum quouis Crystallo de nitore, & translucida facilitate certare posit. *Sal gemmæ.* Hinc talis rectè gemma, vel vt officinæ hodie loquuntur, sal gemmæ, quòd scilicet gemmæ instar niteat, nominatur. Alias differentias alibi ostendimus. *ἁλὸς ἄνθος. Salis flos.* Cæterùm ἁλὸς ἄνθος, id est, flos salis, vt ex Plinio liquet, vox ambigua est. Nam & fauillam, hoc est siccam, leuissimā & candidissimam salis in salinis collecti partem, & aliam quandam rem humidioris naturæ, ac crocei aut rufi coloris, & ingrati odoris, quæ summo mari & fluminibus ac lacubus, qui maris etiam appellatione veniunt, innatat, significat. Præstaret autē ad euitandam cōfusionem Latinos priorem salis florem, alteram autem maris florem appellare, quòd scilicet reuera maris flos sit: & ἁλὸς vox quū sine articulo à Græcis efferat, pro mare vsurpari posit, *Maris flos.* Maris aūt flos ille, qui Dioscoridi ἁλὸς ἄνθος dici-

dicitur, non est nisi efflorescentia quæ summo mari, fluminibus, ac lacubus, qui maris etiam appellatione veniunt innatat liquida. Balenarum semen, in officinis medicorum, non tamen sine errore, & Sperma ceti vocant. Nam *Sperma ceti.* proprie loquendo Balenarum aut ceti semen est succinum, vt cap. 20. fusius dicetur, quod pisces iam dicti deuorant, & quod Auicennæ, alijsq; Mauritanis, *Ambar Auicennæ.* Ambra simpliciter, alijs rectius ambarum subalbidũ nominatur. Ceterùm Flos *Ambarum subalbidum.* maris Germanis **Wolram/oder Walrath/oder Baldrath**/forsitan quòd citò auxilium afferat, nominatur. Et testantur nautæ ac mercatores illud hodie reperiri in paludibus ad mare, & in stagnantibus maris partibus. Nec obstat quòd hodie in officinis prostans non sit crocei coloris. Nam inuenta est ratio lauandi, qua fit vt ita albescat, & acrimoniam ferè omnem deponat, vt mirari satis nequeam Matthiolum, qui locum hunc conniuentibus, aut fortè lippientibus *Matthioli reprehensio refutata.* præterijt oculis. Sed est ei solenne, vt perpetuo ab aliorum sententijs, optimis etiam, dissentiat, etsi non nisi leuibus & nullius momenti rationibus vtatur. Præterea nomenclatura ipsum monere debuisset, ἁλὸς ἄνθος non tantum à Nilo flumine defluere, sed etiam stagnantibus maris partibus innatare. Atq; hinc est quòd ruffi quasi grumi in eo interdum inueniantur. Res autem est pinguedine virus olens, & ingrati odoris, vt hinc à maris flore non esse diuersam constet, quæ non aqua, sed oleo potius diluitur.

Sandaracha vel Sandaraca trium est generum. Vna fossilis & natiua, quæ ad *Sandaraca triplex.* satietatem rufa est, fragilis, pura, & Cinnabaris imitatur colorẽ, aut minus vsta, *I.* & partim sublutea, Germanis **Bergrot/Reißgeel oder Rosßgeel** dicitur: Serapioni & Seplasijs Auripigmentum vel Arsenicum rubrum nominatur: idq; non *Auripigmentum rubrũ.* temerè, quòd Arsenico non solum natalibus, sed etiam tota natura affinis sit. Altera est Sandaracha factitia, quæ fit ex Arsenico, hoc quidem modo. Arsenici *II.* mediocres particulæ in ollam coniectæ cuius os obturatur quinq; horis coquuntur in fornace, contrahuntq; sandaracæ colorem. Tertia itidem est facti- *III.* tia, cuius lib. 7. cap. 12. meminit Vitruuius, & Sandyx appellatur. Aetius Syri- *Sandyx, φῦκος.* cum nominat, Græci alij φῦκον, quòd scilicet fuci, quo suum mentiuntur colorem mulieres, speciem ac similitudinem gerat. Vitruuius, vt suprà diximus, Sandaracham disertè vocauit, inquiens: Cerussa quum in fornace coquitur, mutato colore ad ignis incendium, efficitur Sandaraca. Quare Matthiolus hoc loco me per calumniam, vt solet ferè semper, flagellat, quod Sandycem dixerim appellari etiam Sandaracham, quod instar eius rufa sit, hanc tamen disertè à Sandaracha Dioscoridis & aliorum Græcorum distinguens, quæ res fossilis est. Ita perpetuo ex aliorum falsa suggillatione sibi laudem comparare studet Matthiolus, vt mirum non sit ollum hac sua mordacitate multorum bonorum sibi contraxisse odium. Cæterùm Sandyx alio nomine Latinis Minium secundarium appellatur. Conficiendi eius modum lib. 9. Simp. Galen. indicauimus.

Scoria Græcis, Recrementum Latinis, **Schlacken** Germanis, non est nisi *Scoria.* purgamentum venæ metallicæ in fornace excoctæ, quod vbi metallum in catinum defluxit, ab eo detrahitur.

Stibium aut Stimmi, Seplasijs Antimonium, Germanis **Spießglaß** appella- *Stibium. Antimoniũ.* tur. Plinio spumæ candidæ & nitentis lapis nuncupatur. Optimum splendidissimum, & nitidum, confractu crustosum, terræ & calculorum expers. Nostra tamen ætate fossile non venditur, sed excoctum.

Sulphur duplex est, fossile seu natiuum, & factitium. Fossile effoditur, & *Sulphur duplex.* Græcis ἄπυρον, id est, ignem non expertum, Latinis viuum, non alia de causa nominatur, quàm quod ex vena sua sine aliqua coctura accipiatur: vel quòd nondum *Natiuum.* liquefactum, & in frustula fusum sit. Factitium, quod Græcis πεπυρωμένον, id *Factitium.* est, ignem expertum vocatur. Fit autem varijs modis. Nam aut ex aquis

excoqui-

excoquitur, sulphuris in plumbeis cortinis tam diu coctis, donec omnis aqua excoquatur, & quod reliquum est in sulphur densetur: aut ex gleba effossa, & in vasis cocta perficitur igni. Quem quidem modum faciendi sulphur in lib. 9. de Simpl. medic. facultat. indicauimus. Aut eo Pyrites stillat, item in ollis coctus. Modus in eodem loco à nobis est traditus. Factitij species est, quod ex sulphure quod excocta aqua densatur, & squama ferri fit, concoctis, & in vrceos transfusis. Id propterea quòd eo scabiem equorum sanant, Caballinum nominant. *Caballinum sulphur.* Quod, vt etiam Pannonicum, luteo obducitur. Luteum verò à nonnullis virgineum, quòd purum sit: vel quòd virgines, perinde atque mulieres, eo faciem pingant, appellatur. *Virgineum.* Tale interdum natiuum, interdum factitium est. Officinæ citrinum vocant.

DE LAPIDIBVS ET GEMMIS.

Caput XVIII.

Adamas. ADamas lapis ita dictus est, quòd nō possit nec ferro, nec igni domari. Dictus est & Anachites, quòd pauitantium animos à vano metu liberet, Germanis Demuth/oder Demanth. Attamen singularis eximiaque lapidis illius duritia, calido hirci leonisue cruore ita mollescit, vt rumpi possit. Adamas autem venena deprehendit, & irrita facit. Quocirca regib. vnicè expetitus, maximi semper precij fuit. Lymphationes quoque, si credimus, abigit.

Aëtites. Aëtites, officinis lapis aquilæ, Germanis Adlerstein vocatur. Sic verò dictus est, vel à colore aquilæ candicante cauda, vt sentit Plinius, vel quòd in aquilæ nidis reperiatur. Est illi globosa & rotunda facies, aliumque in se, veluti prægnās, lapidem continet: qui vbi quatitur, sonum edit. Aëtites omnis exiccat, & qui lapillum in vtero continet, is, vt Græci perhibent, alligatus sinistro grauidæ mulieris brachio, fœtum ne vuluæ lubricæ excidat continet, ac custodit. Sinistro verò parturiētis femori alligatus, ita adiuuat eam, vt sine doloribus pariat.

Alabastrites. Alabastrites vocatus est lapis, quòd ad Alabastrum oppidum inueniatur. Germanis Alabaster dicitur. Ex eo à vetustis temporibus artifices pyxides seu vasa vnguentaria, quæ Attici alabasta, & alij Græci alabastra nominant, *Alabastra.* ἀπὸ τοῦ α καὶ λαβεῖν, addito per Pleonasmum ς, quod videlicet propter leuorem comprehendi non possint. Facultates eius Dioscorides & alij tradunt.

Amethystus. Amethystus purpurea est gemma, sic dicta quòd vsque ad vini colorem accedens, Plinio teste, priusquam eum degustet, in violam desinat. Quanquam magorum vanitas, resistere ebrietati Amethystum promittit: & inde appellatam esse asserit. Resistere item veneficijs, & auertere grandinem.

Amiantus. Amiantus lapis dictus est, quòd ignis adeò non inquinet ipsius splendorem, vt etiamsi in eum conijciatur sordibus, nihil deperdens nitidus & splendescens extrahatur. *Asbestos.* Idem vocatur Asbestos, quòd in lucernis (fiunt enim ex eo thryallides) semel accensus non extinguatur, dum aliquid olei supererit, siquidem ignibus nō absumitur. Idem quia plexis mulierum crinibus similis est (ea enim *Bostrychites.* figura formatus plerunque venditur) à Zoroastre nominatur Bostrychites. Ab alijs quia caniciei hominis non dissimilis, Polia vocatur. Quia verò ad alumen scissum similitudinem obtinet, à Quadrigario alumen nominatur. Quia denique *Linum.* manibus netur, & texitur, à quibusdam Linum appellatur. Germanicè Federweiß oder Erdtflachß nuncupatur. Nec est aliud, nisi id quod in officinis medi-*Alumen plumosum.* corum Alumen plumosum dicitur.

Aphroselenus. Aphroselenus dictus est hic lapis, quòd multis persuasum esset lunę spumam esse. Dioscorides Seleniten, quòd noctu ad incrementum lunæ soleat inueniri. *Selenites.* Vel quòd imaginem lunæ contineat, quam quia pellucet, noctu concipit, & in dies

dies singulos crescentis minuentisq́; numero. Aëtio, quòd transluceat, διαφανὲς, & vocabulo latino σπεκλάριον nominatur. Nam in hodiernum diem Specularis, quòd perspici possit, & rei quæ ab eius tergo est, imaginem reddat appellatur, adeoq́; ab ipso speculo nomen ei impositum. Germani glaciei & vitri nomen illi imponunt, & vnser Frawen eiß/vnd Erdtglaß vocant. *Specularis lapis.*

Armenius lapis, vel vt Galenus appellat, Armeniacus ita dictus est, quòd ex Armenia afferatur. Laudatur leuis, colore cæruleus, perquàm æquabilis, calculo carens, & friabilis. A cæruleo, de quo infrà dicemus, differt modico candore, qui in Armenio teneriorem efficit colorem. Plinius, Armenium optimum esse scribit, qui summè viret, communicato colore cum cæruleo. Qui nunc in officinis pro Armenio habetur, cæruleo & Chrysocolla partim aspersus, non est Armenius, quòd nimirum Dioscoridis notæ illi haud conueniant, & color cæruleus in eo tam exiguus sit, vt nullum, aut modicum saltem vsum præbere possit. Accedit quòd nullum habeat leuorem, ac planus siue æquabilis non sit. Reperitur tamen nunc in compluribus Germaniæ nostræ locis lapis congener illi quem Armenia mittit. Siquidem, vt ille, viridis est colore, ad cæruleum inclinante. Viribus etiam ab eo non discrepat, quòd atra bile vexatis, ijs vomitum, & aluum ciens, maximè conferat. Hoc igitur vice veri Armenij vti licebit. *Armenius.*

Asius lapis ab Asso oppido Troadis dictus est. Alio nomine Sarcophagus, quòd scilicet corpora defunctorum in eo condita intra quadragesimum diem absumantur, exceptis dentibus appellatur. Asius lapis instar Pumicis rarus est, illiq́; Tophi candidus color, venæ in profundo luteæ, leuis, fungosus, & friabilis. In eius superficie insidet quiddam simile tenuissimæ farinæ, quæ parietibus molarum inhæret, quod Asiæ petræ florem nominant, qui suprà, & magnam cum salæ petræ hodie appellato cognationem & similitudinem habet, vt alibi latius diximus. *Asius. Sarcophagus. Asiæ petræ flos.*

Carbunculus gemma preciosissima, ab igne nomen accepit. Ouidio hoc nomine Pyropus dicitur. Multorum est generum. Optimus est egregiè rubens, & Amethystizon, id est, cuius extremus igniculus in Amethysti exit violã. Vulgò & Seplasijs Rubinus, Germanis Rubin nominatur. Alterius generis nigrior aspectu est, quem veteres Carchedonium, atq; iuniores, quòd florem mali granati colore referat, Granatum Germani Granatlin appellant. Lætificat cor, & pellit mœrorem. Alia eius genera alibi recensuimus. *Carbunculus. Pyropus. Rubinus. Granatus.*

Cæruleus aut Cyanus, Arabibus & officinis medicorum lapis lazuli, Mesue lapis stellatus, quòd in eius fracturis velut stellæ quædam aureæ, radiantes, & splendentes scintillant, Germanis Lasurstein appellatur. Duplex existit, natiuus & factitius. Natiuus seu fossilis, in venis fibrisq́; ortus, vel per se reperitur, vel à materia metallica abraditur. Germanis Berglasur oder Bergblaw dicitur, & in se Chrysocollam continet. Factitius, Germanicè Gemein lasur/ oder Vltramarin dicitur. Pictores tã natiuo, quàm factitio vtuntur. Medici enim veteres natiuo tantũ, eliguntq́; eum qui est saturo colore. Proinde malè faciunt hodie medici & pharmacopœi, qui factitio ad medicamentorũ compositionem vtuntur. *Cæruleus. Lapis lazulj. Stellatus. Natiuus. Factitius.*

Coralliũ frutex est marinus, qui ex alto maris extractus induratur. Vbi enim emergit, obfuso aëre mox concrescit. Hinc nonnullis λιθόδενδρον, id est, arbor lapidosa, nominatur. Dioscoridi duûm est generum, rubrum & nigrum, quod tamen rarum est. Reperitur tertium quoq; album, citra etiã vstionem existens. Vires Dioscorides recenset. *Corallium. Genera Corallij tria.*

Crystallus ex similitudine quam cum glacie obtinet, idem quod ea nomen apud Græcos inuenit. Nec tamẽ, vt quidam volunt, est glacies, id est, aqua gelu vehementiore cõcreta: sed magis succus frigore densatus. Si enim glacies esset, *Crystallus.*

ſolis calore liqueſceret. Ex marmorū ſaxorūq; canalib. effoditur, ac veru & aratro excitaſ, et torrentib. deferſ. In tenuiſsimū puluerē trita, et in vino auſtero pota, dyſentericis, q; multū exiccet, auxiliaſ, & ſitim ſub lingua poſita reſtinguit.

Hæmatites.

Hæmatites, ſic quòd ſanguinei ſit coloris, dictus eſt, vel quòd ſanguinis profluuia ſiſtat, vel q; aquarijs cotibus attritus, ſuccum reddat ſanguineū. Germanis **blutſtein** vocatur. Optimus cui cōcreti ſanguinis color ineſt, friabilis, durus, æqualis, purus, & qui nullas ſordes admixtas habet, nec lineis zonisúe variatur. Aquariæ autem cotes, vt id obiter etiam dicamus, ſunt quæ aqua madefiunt: ſicut oleariæ, quibus oleum quo ferrum aciem trahat, illinitur.

Aquariæ cotes. *Oleariæ.* *Hyacinthus.*

Hyacinthus gemma eſt, Plinio teſte, in qua fulgor violaceus dilutus eſt. Duplex reperiſ Hyacinthus, nigrior, quā marem appellant: candidior, quā fœminā. Iuniores gemmarū ſcriptores, ex trib. gemmis faciūt vnā hyacinthū, eamq; in tres ſecāt ſpecies. Quarū primā appellant Granatos, fulgore rubro ſplendentes, qui ſunt Chryſoliti, Germanicè **Jacint** dicti. Alterā citrinos, ſic à Citri colore vocatos, qui etiā ſunt Chryſolithi. Tertiā venetos, qui ſunt Cyani. Ferunt Hyacinthum geſtantes à fulmine tutos reddi, eosq; à peſtis periculo liberari, etiamſi in aëre peſtilenti habitant. Somnum quoq; conciliat.

Iaſpis. *Subuiridis.* *Thyites.* *Viridis.* *Turcica Iaſpis.*

Iaſpis, Paulo, & Aëtio duplex eſt. Vna ſubuiridis, quæ Dioſcoridi, & poſt eū Galeno, Thyites, vt alibi diffuſè mōſtrauimus, dicitur. Plinio lib. 37. ca. 10. Meroiles vocaſ. Merū ſentit Georgius Agricola lib. 6. & 7. de natura foſsiliū. Altera viridis, quæ ſic dicta eſt, quia magis viret. Eius 12. vel 13. ſunt genera, quæ alibi à nobis ſunt ordine explicata. Tertium aūt genus eſt Turcica iunioribus vocata Iaſpis, quæ q̄d aëri ſimilis eſt, aut cœlo matutino, id eſt, cerulea, lacte ſuffuſa, græcis ἀερίζω, id eſt, aërea, adeps, boria, caſpia, & perſica, noſtris **Türckes** nominaſ.

Iudaicus. *Syriacus.* *Tecolithus.*

Iudaicus à regione in qua naſcitur, nempe Iudæa, appellatur. Quia verò Iudæa ipſa Palæſtinæ Syriæ regio eſt, Aëtio Syriacus vocatur. Græcis à facultatibus τηκόλιθος, quaſi lapidem liquefaciens ac cōminuens, Germanis **Judenſtein** nuncupatur. Habet & alias appellationes, quas alibi indicauimus. Glandis formam obtinet. Nam ab obtuſiore eius parte ad acutiorem procedunt eminentes lineæ ita inter ſe æquales, vt torno factæ videri poſsint.

Lyncurium.

Lyncurium, officinis lapis Lyncis dicitur, q; illum ex vrina Lyncis in terra condenſata concretum eſſe putauerint. Fabuloſum autem eſſe q̄d illi affirmant, & Plinius lib. 37. cap. 3. & Dioſcorides lib. 2. cap. 73. teſtatur. Nec enim vnquam vllum tale fuit Lyncurium, q̄d ex Lyncis vrina concreuit. Veteres certè Græci ſcriptores hoc modo concretum Lyncurium non lapidē, ſed Succinum, de quo infra dicemus, appellarunt. Quod manifeſtū fiet legenti Theophraſtū, Aëtiū, & alios paulo antè citatos autores. Vt ridiculum planè ſit quod Amatus Luſitanus ſcribit, lapidem lyncis officinis hodie nominatum electri eſſe ſpeciē quandam, quū cæcus etiā ſtatim tactu ſentiat lapidē. Non eſt aūt, vt rectè ſentit, vrina lyncis concreta, ſed reuera lapis. Porrò Lyncis lapis dictus nō eſt niſi Phrygius Dioſcoridi nominatus, q; illi omnes Lyncurij notæ conueniant, quemadmodū alibi fuſius à nobis monſtratū eſt. Hallucinanſ itaq; plurimū noſtræ ætatis medici, q̄d Phrygium lapidem, Lyncis appellant: & q; illum ad eliciendam vrinā, & ad lapides in renibus aut veſica comminuendos vtilem eſſe opinantur. Ad ſordida quidem vlcera, & oculorum medicamenta, Galeno teſte, valet.

Lyncurium veterum. *Amati Luſitani error.* *Phrygius.* *Medicorum iuniorum error.*

Magnes. *Heraclius.*

Magnes ab inuentore, Magnete paſtore, à quo repertus eſt, dicitur. Ab alijs Magnetis, eadem de cauſa. Heraclius, vel ab Heraclia ciuitate, vel ab Hercule. Vt enim is terras, & immanes belluas ſubegit: ita lapis ille ferrum ad ſe trahit. Qua quidem de cauſa Sideritis etiam eſt appellatus. Eius variæ ſunt differentiæ, quas alibi indicauimus.

Pyropus.

Pyropus quia valde ardet, ab ignis aſpectu ita eſt vocatus. Hinc ab igneo colore officinis Rubinus eſt dictus. Vide Carbunculus.

Pumex

Pumex lapis Græcis κισηρὶς nominatur. Quod sanè nomen à verme frumenta erodente, qui iisdem κὶς, Latinis gurgulio dicitur, inuenit. Vt enim is frumenta perforat, ita natura pumicem. Quoniam verò haud secus ac spongia fistularum plenus est, Spongia quoque appellatur. Non est autem nisi terra leuis exusta, vel lapis excoctus. Germanis **Pimß oder Krawstein** vocatur. *Pumex.*

Pyrites lapis sic dictus, quod ex eo ferri, aut alterius duri lapidis conflictu *Pyrites.* ignis excutiatur, aut quòd ipsi persæpe igneus insit color. Serapioni & reliquæ Mauritanorum familiæ, ac officinis, Marchasita, Germanis **Kiß / Kupffer-stein / Kupffererz** nominatur. *Marchasita.* Aristoteli πυρόμαχος, quòd igni repugnet, dici- *πυρόμαχος.* tur. In ardentes enim fornaces proiectus fluit: at vbi in catinum defluxit, rursus concrescit ac durescit. Eius præcipua genera duo sunt. Alter argenteus siue ar- *Argentarius* gentarius appellatus, quòd sit coloris argentei. Ex eo æs & argentum excoquitur, & officinis vsitatus est. Germanis **wasser oder weisser Kiß** nuncupatur. Alter aureo est colore præditus, & Germanicè **Goltkiß / Gelberkiß / Kupfferkiß** vocatur. *Aureus.* Vterque veterum literis est celebratus. Præter hæc duo genera, sunt etiam alia quædam alibi à nobis ostensa.

Sapphirus & Cyanus eiusdem sunt generis. Vterque enim est cærulei coloris, *Sapphirus.* sed Sapphirus insuper aureis punctis collucet. *Cyanus.* Vtraque gemma similis est cœlo sereno, verùm Sapphirus propter aurea puncta, stellis ornato. Duplex autem est Cyanus, alter nigrior, alter candidior: ille mas, Germanicè **blawer Saphier**: hic fœmina, Germanicè **weisser Saphier** appellatur. Vsus eius est in roborando corde. Sunt qui hominem reddere castũ tradant, ideoque Monachis, vt illorum inexplebilem compescat libidinem, magno studio gestandus.

Smaragdus à splendendo nomẽ suum accepit. Siquidem σμαράσσω, splendeo *Smaragdus.* significat. Sua viriditate oculis iucundus est, & tanquam speculum imagines rerũ reddit. de quo copiosissimè Plinius lib. 37. cap. 5. disserit. Smaragdo motus obscœnæ voluptatis valde est perniciosus. Siue enim mas, siue fœmina dũ commiscent corpora, secum gestet, vel in anulo, vt cõtingat cutem, dirumpitur. At cum comitiali morbo tanquam cum hoste pugnat, vt vel ipse vincat vim morbi minorem, vel à maiori vincatur. Illo modo manet integer & solidus, hoc in aliquot frangitur partes. Venenis etiam maximè epota gemma hæc resistit.

Specularis lapis. Vide Aphroselinus.

Spongiæ vel spongites lapis, sic est appellatus, quòd in spongiis inueniatur. *Spongiæ lapis.* Is Cochleæ instar perforatur, & quidem vtrinque testaceus existit. Germanis **Schwammenstein** vocatur. Renum calculos in vino potus comminuit.

DE TERRIS.

Caput XIX.

Bolus siue gleba armenia Ochrę in modum pallescit, promptissimè in summum leuorem calcis modo soluitur pistillo, aut quouis liquore, arenosaque substantia caret. *Bolus armenia.* Commanducata butyri instar liquescere videtur, & in gustu manifestam adstrictionem exhibet. Talem ab amico mihi quodã transmissam & donatam habeo. Quæ passim in officinis prostat, quum impensè rubeat, legitima esse non potest. *Officinarum bolus armenia adulterina.*

Cimolia terra à Cimolo insula dicta, vulgò Saponaria, Germanis **Wäsch-erdt / oder Walkeler / oder Seifferdt**. Eius duo sunt genera, candida, & ad purpureum inclinans. *Cimolia.*

Cretica terra siue Creta, ab insula Creta, in qua potissimum inuenitur, est appellata. *Cretica.* Hæc quia argentarii opera sua abstergunt vt splendescant, Argentaria etiam nominatur. *Argentaria.* Germanis **Kreid** dicitur. Est quoque Creta viridis, & nigra, vt alibi ostendimus.

Lemnia terra. Lemnium sigillum. Terra sigillata.

Lemnia terra, à Lemno insula vnde olim exportabatur, dicta est. Lemnium quoq; sigillum nominatur, ob impressum illi sigillum Dianæ sacrum, q̃d capra erat. Officinæ eadem de causa terram sigillatam vocant. Hodie Turcicæ literæ eidem imprimuntur. Metuendum tamen est, ne quæ etiamnum hodie ijs literis insignita affertur, vera terra Lemnia & impermixta sit, quũ vera rubeat, aut fuluo colore prædita sit: quæ verò hodie asportatur, dilutius rubet, quod cum alia terra mistionem arguit. Proinde non desunt qui Bolum armenium orientalem dictum, infucatam, & veram terram Lemniam esse putent. Nõ enim ex Armenia, vbi verus & syncerus bolus reperitur, ea affertur, sed ex Lemno insula. Id verò Lemnensium mercatorum dolo accidit, qui vt res diuersas mentiantur, ex vna & eadem terra Lemnia, duas res efficiunt: quũ pura est, armenium bolum, hac verò mista & adulterata, terram Lemniam. Præstat tamen terram Lemniã, mistam etiam & adulteratam, in vsum medicum adhibere, quàm eam qua hactenus vsæ sunt Seplasiæ, quæ non est nisi terra figulina, omni adstrictione vacans. Quare hanc abijcere debent pharmacopœi.

Rubrica. Sinopica. Fabrilis. Natiua. Factitia.

Rubrica, Græcis μίλτος dicta, duplex est: vna, quæ Sinopica appellatur, quod in quibusdam Cappadociæ speluncis, Dioscoride attestante, effossa purgataq;, Sinopen, Ponti vrbem, fertur, ac ibidem venditur. Altera Græcis τεκτονική, latinis fabrilis, quòd scilicet ea fabri potissimum vtantur, nominatur. Atq; hæc rursus in duo scinditur genera. Siquidem vna est natiua, quæ Germanis **Bergröttel**, quasi dicas montana rubrica, quòd scilicet in metallis aurarijs, argentarijs, ærarijs, ferrarijs, non raro quoq; in proprijs venis reperiatur, appellata est. Est & rubrica fabrilis factitia, Germanicè simpliciter **Röttel** vocata.

Sunt plures aliæ terræ species quibus veteres vsi sunt medici, hodie ignotæ pharmacopœis & inusitatæ, ob id à nobis præteritæ. Harum tamen historias libro nono Simplicium tractauimus.

DE IIS QVAE E MARI ET aquis sumuntur.

Caput XX.

Bitumen. Genera bituminis. Durum. Liquidum.

ASphaltos Græcis, Bitumen latinis, **Bergwachß** Germanis nuncupatur. Succus est pinguis seu terrę adeps, qui naturali cognatione cum sulphure iunctus est, ideoq; facillimè ignem concipit & flagrat. Optimum in lacu q̃dam Iudææ nascitur, qui ob id Asphaltites est vocatus. Duûm generũ existit, durum & liquidũ. Durum est quod intra, vel extra terrã densatur, ac in aliquam lapidis consistentiã & duritiam mutatur. Fossile autem terrenũ multis nominibus appellatur. Siquidẽ terra pharmacitis, ampelites, carbo fossilis seu bituminosus, Samothracia gem̃a, thracius & obsidianus lapis, atq; gagates, vt alibi copiosissimè monstrauimus, dicitur. Liquidum bitumẽ est, q̃d plerunq; à concreto bitumine per saxa emanat, exudat, & destillat, oleiq; propter pinguitudinem simile est. Hinc est quòd nonnulli scriptores, vt Vitruuius, aliquando oleum simpliciter, alij cum adiectione Medeæ oleũ, quo illa vsa est in cremanda pellice: Medici Naphthã vocabulo Babylonico, appellarint.

Naphtha. Petroleum. Succinum.

Nostra ætate Petroleum, siue oleum petræ aut saxi, q̃ scilicet è saxis, vt dictũ est, destillet, & Germanis **Steinöl / fliessend Bergwachß** vocatur, Monachi & sacrificuli papistici, quorum est inexplebilis auaritia, vt simplices argento emungant, hoc oleum è corporibus defunctorũ diuorũ stillare mentiuntur. Huius triplex est differentia. Est enim alba aut verius ex cinereo colore candida Naphtha, nigra, & rufa. Porrò liquidi bituminis genus est q̃d succinum Romãis vocatur. Ita nanq; illis dictũ est, q̃ ex succo, nempe liquide bitumine, è saxis in Germanicũ mare ꝓfluente, atq; inibi durescẽte, nõ aũt ex lachryma Populi arboris, vt q̃dã existimãt, fiat, quẽadmodũ li. 9. simp. firmis rationib. mõstrauimus, vbi totã eius historiã copiosè cõmemorauimus.

rauimus. Græcis ἠλεκτρον, quod scilicet attritu calefactum ad se paleas, aliasq; res minutas ac tenues trahat. Qua quidem de causa ijsdem etiam πτερυγοφόρον, id est, pennas floccosúe ad se alliciens, & ἅρπαξ vocatur. Mauri & officinæ Persica voce, quæ idem significat, Caraben appellant. Græcis quoq; λυγγούριον, vt suprà est monstratum, dictum esse constat. Germani veteres Glessum, quæ vox illis vitrum denotabat, nuncuparunt. Hodie duobus nominibus vocatur: vno, quod illi commune est cum nigro, quod priuatim Gagates dicitur, **Agstein** vel **Aidstein**: altero, quod ex eo quòd incensum ardeat, inuenit, **Bornstein**. Saxonum namq; & aliarum septentrionalium gentium lingua, **bornen** idem quod ardere significat. Sed de succino quod in Europa gignitur, ideoq; Europæum est nominatum, in præsentia hæc dixisse satis sit. Præter id verò aliud est quod in Africa, & item aliud quod in Asia gignitur, ob id hoc Asiaticum, illud verò Africanum appellatur: vtrunq; Arabes Ambram vocant. Recentioribus quoq; Græcis ἄμπαρ & ἄμβαρ nominatur. Quos latini imitati Ambarum nuncupant. Hoc colligitur ex Balenis, & piscibus cetaceis, qui fontes Ambaris degustarunt. Hi namq; huius Ambaris vtpote pinguis, aërei, & subdulcis, nimium auidi, eius esu sibi mortem consciscunt, præsertim vbi copiosius vorãt. Mortui igitur fluitant, & vndis maris emergunt. quod animaduertentes insulani, coniectis vncis & funibus illos extrahunt, ambarumq; cæso ventre eximunt. Hoc nonnulli semen, vel græca vtentes voce sperma ceti: alij, vt Auicenna, stercus eiusdem esse magno errore putant, quum non sit nisi succinum quod balenæ siue cete deuorarunt. Vnde liquet, Auicennam maximo in errore versari, qui sub Ambræ voce vnica, duas inter se diuersissimas res, nempe spumam siue florem salis, & succinum hoc Africanum & Asiaticum, describit ac confundit. Et ex eodem etiam posteriores medici, & horum officinæ, errandi occasionem sumpserunt. Nam illi res has discernere nequeuntes, florem maris, sperma ceti vocãt, quum potius succinum quod è cetaceis piscibus eximitur, vulgi & imperitorum more, ita nominandum illis fuisset. Porrò succinum hoc, perinde atq; Europæum in Arabia maximè felice ad Sychrim, vt scribunt oppidulum maritimum ex liquido bitumine coloris è cinereo candidi in mare è fontibus suis effluit, illicq; concrescit, quod sæuientibus procellis agitatum pelagus, cum prouolutis impetuose saxis expuit in litus. Homines autem qui præsentiunt maris insultus, ad vada se conferunt, & quod eructarint Ambarum congerunt. Interdum etiam in cetaceis piscibus interfectis, vt comprehensum est, inuenitur. Quod ad alterius differentiam, sperma ceti nominari posset, quamuis parum propriè. Ambarum fuluum, vel vt hodie loquuntur, Ambra citrina, discriminis gratia appellari posset. Ad nos hoc tempore non affertur, sed in eius locum substituitur Ambarum factitium, quod hodie in officinis sub Ambræ nomine prostat, & magnis impensis à pharmacopœis comparatur, atq; à colore cineritio, vt illam à citrina, quæ succinum est, vt diximus, discernant, gryseam appellant. Modum autem conficiendi alibi ostendimus. Vt iam perspicuum sit omnibus recentioribus medicis triplicem esse Ambram. Vnam subalbidam, quæ est flos maris, Dioscoridi, & officinis ineptè sperma ceti dicitur. Alteram fuluam et pinguem, quam citrinam nominant, quæ certè rectius quàm prior, sperma ceti, quum nõnunquam ex illis iam interfectis eximatur, diceretur. Non est autem nisi succinum quod cetacei pisces deuorarunt. Tertia grysea, quæ natiua non est, sed facticia, & hodie in officinis sub Ambræ nomine prostat. Quæ singula in nostris in nonum Galeni de simpl. medica. facul. librũ commentarijs copiosius ostendimus. Quod si igitur Matthiolo hæc non satisfaciunt, nec vt meæ sententiæ subscribat efficere possunt, ad eos quos iam citamus commentarios recurrat, & inueniet fortè quæ ipsius animo satisfacient.

ἠλεκτρον. *πτερυγοφόρον.* *Carabe.* *λυγγούριον.* *Gagates.* *Succinum Africanum & Asiaticũ.* *Ambra.* *Auicennæ error.* *Iuniorum & officinarum error.* *Ambarum factitium.* *Ambra officinarum.* *Ambra grysea.* *Ambra recentiorum triplex.*

H iij Cæte-

Cæterùm vt succinum est liquidi Bituminis genus, ita etiam id medicamentum quod recentiores Græci Caphuram, Mauri Indico, vt videtur, vocabulo, Camphoram appellant: quod multis argumentis alibi demonstrauimus. Sic autem à verbo Caphar dicta esse videtur, quòd ob lentorem suum ac tenacitatem, in compingendis, glutinandis, & oblinendis nauium tabulis, aut tignis, lateribusq́ ædificiorum magnus eius olim vsus fuerit. Post Dioscoridis, Galeni, & Pauli seculum in vsum medicum venit, & gemina existit. Vna natiua, vel vt alijs vocatur, rudis, quæ scilicet nullam vim ignis experta est. Talis in maris fontibus oritur, & aquæ marinæ supernatat. Hæc, vt Serapio autor est, copiosa gignitur, quum terra crebris motibus conquassata, magnam tam Sulphuris, quàm bituminis vim profundit. Hæc non colore, sed partium duntaxat tenuitate, à candida Babyloniorum Naphtha differt. Odor autem & color candidi Bituminis esse sobolem testantur. Non esse autem gummi, hinc abunde liquet, quod nullum Gummi ardet, nec oleo dissoluitur, sed aqua: atqui Caphura nequit dissolui, nisi aliquid oleosum adieceris. Hinc experientia edocti seplasiarij vbi contundenda venit in pilis, aliquid è nucis, aut amygdali nucleo, aut quid simile adijciunt. Quod autem bitumen sit Auerroes satis testatur, qui hanc Ambræ congenerem facit. Item quod ardet in aquis, quod Bitumini peculiare est. Amicissima præterea est ignibus, quem semel conceptum, difficilè dimittit. Neq; dissident ipsius facultates ab ijs quas Bitumini inesse videmus. Cui rei mercatores quoq; fidem faciunt, qui constanter affirmant se vidisse Indiæ locum Caphuram exudantem. Hac officinæ carent. Factitia altera est, quæ ignis ardorem sensit, à quo album, quem semper obtinet, colorem contraxit, & in laminas pellucentes digesta est. Hinc est quòd Simeoni Sethi ἐργαζομένη, id est, ignis calore elaborata, Serapioni autem sublimata dicatur. Hæc certè est quæ in pastillis magnis ad nos affertur, & in officinis passim sub nomine Camphoræ venalis habetur. Quæ autem ad conficiendi eius modum, item diuersas de ea Arabum opiniones, & temperamentum attineat, prolixè admodum lib. 9. de simpl. medic. facul. in nostris Commentarijs indicauimus.

Caphura. *Camphora.* *Natiua.* *Factitia.*

Bituminis liquidi, at crassioris, limiq́ speciem referentis neq; tamen duri genus quoq; est id quod Græci composito ex pice & bitumine nomine πισσάσφαλτον vocant, non certè quod naturaliter ex vtroq; constet, vt Plinio visum est, sed quod mistam bitumine picem, Dioscoride attestante, redoleat: aut fortè quod pici simile sit. Tanta enim ei cum pice similitudo est, vt nonnulli illud propter hanc similitudinem Picem appellent. Hoc Aristotele & Dioscoride autoribus, in Apolloniatarum agro inuenitur, atq; ex Ceraunijs montibus deuolutũ fluminis impetu rapitur, illicq; in glebas coactum, ad littus eijcitur. Quum igitur in fluminis littora eiectum mox reperitur, pingue quidem & adhuc molle existit. Vbi verò diutius extra aquas fuerit, durius multo efficitur, resolutisq́; tenuioribus ac humidis eius partibus ita siccum redditur, vt resinæ tostæ, quam Seplasiæ picem Colophoniam & Græcam vocant, consistentiã acquirat. Atq; illud hoc tempore apud pharmacopœos deprauato & decurtato nomine Asphalti venit, quum potius illis Pissasphaltos nominandum erat. Bitumen hoc accensum, picis modo, igne liquescit, & de se guttas fundit, mistamq; Bitumini picem omnino redolet. Graui etiam halitu non accensum constat. Pingue præterea est, & manibus tractatum mollescit, aut igni admotum liquescit. Vt dubium non sit, quin id quod nuper sub Asphalti nomine à nostris pharmacopœis afferri cœpit, sit vera Græcorũ ac Dioscoridis Pissasphaltos, & Mauritanorum Auicennæ & Serapionis Mumia. Cæterùm, ne id silentio transeamus, olim in ea fui sententia vt crederem id quod non procul, nempe tribus ferè lapidibus, ab Oenoponte oppido, ab Oeno flumine sic dicto, ad montes Seefeldenses

Pissasphaltus *Plinij lapsus.*

post immodicos imbres colligitur, & ab incolis eius loci Dürsenblut/ id est, gigantum sanguis, dicitur, esse Pissasphalton. Atque in eam quidem sententiam me pertraxit doctissimus vir Georgius Collimitius, qui fragmentum eius mihi pro pissasphalto transmiserat, quod in hodiernum usque diem retineo. Verum accepta tandem vera pissasphalto, utrunque deceptum fuisse deprehendo. Nam idipsum igni admotum, picis instar, non liquescit, nec guttas de se fundit, sed ligni, aut tedæ modo conflagrat. Durum præterea est ac solidum, ita ut tusum in puluerem redigi possit. Et quum omnino lapidea duricie præditum sit nihil dubito Gagatem esse lapidem. Nam nigro colore est, crustosum, aliqua ex parte læue, accensumque bitumen redolet, & omnes Gagatis à Dioscoride commemoratas notas habet. Quapropter si alibi diuersum à me scriptum aut dictum est, id ut parum veritati consentaneum iam damnatum esse volo. Porro ut ad Pissasphaltum redeamus, si illa diutissime extra aquam posita terra multa obruatur ac tegatur, retorrida magisque sicca euadit, tandemque effossa & exempta, à nonnullis Pissasphaltos fossilis nuncupatur. Non ab re autem paulò ante à nobis dictum est, Pissasphaltũ esse Serapionis & Auicennæ Mumiam. Mauritani nanque duplicem Mumiam describunt, nempe natiuam & factitiam. Natiua, non est nisi πισάσφαλτος Dioscoridis, quam iam descripsimus. Altera factitia, quæ itidem gemina est. Vna, qua principum & diuitum corpora condiuntur. Ea constat ex myrrha, aloe, balsamo, & sanie quæ ex humani cadaueris carne resudat. Hæc hodie non affertur. Altera est, qua pauperum corpora demortua condiri solent. Ea, ut Strabo in 16. testatur, ex bitumine, quo ad mortuorum condituras Aegyptij utuntur, cui nonnulli picem adijciunt, constat. Siquidem natiuum bitumen, & liquefactũ in hominis cadauer infundunt, omnesque eius partes cauas, cranium nimirum, thoracem, ventrem, & ossa peruia, eo complent. Atque ea est quæ ad nos affertur, & in officinis ferè omnibus pro Mumia prostat. Qua utique in Pissasphalti penuria uti licet, quòd eandem ferè facultatem habeat, modò ossa prorsus abijciantur, & bitumen tantum, quo cadauera illa completa sunt, ad usum medicum adhibeatur. Verum quum iam Pissasphaltus satis magna copia à quibusdam Seplasiarijs afferatur, ut dictum est, præstat ea neglecta Mumia veteri uti. *Mumia duplex. Natiua. Factitia duplex.*

Spongia seu fungus marinus, corpus laxum, rarum, ac cauernosum, quod ad se liquores allicit, & eos quos attraxit, nisi vi exprimatur, asseruat. Præstat uti noua spongia, ut quæ non tantum est materia irrigandos humores excipiens, sed etiam manifestè desiccat. Nam in ipsa etiamnum ea quam à mari accepit facultas exiccandi seruatur. Progressu temporis, etiamsi usui non accommodatur, tamen nihilominus odorem & facultatem maris amittit, adeoque non æquè desiccat. *Spongia. Noua spongia.*

Sphæra seu pila marina, sic à figura dicta, hodie corrupta voce Balla marina vulgò nominatur. Meminit eius Galenus lib. 1. de Comp. medic. local. cap. 18. Cornarius tamen ignorans quid esset apud Galenum eo loco pila marina, Galeni locũ, suo more, deprauauit, & pro sphæra, spongiam fallò substituit, adeoque res, forma & aspectu diuersas, confudit. Eius autem uniuersam historiam in altero nostrorum de Stirpium historia Commentariorum tomo studiosi reperient, ut non sit opus hic fusius de ea verba facere. *Pila marina. Cornarij error.*

DE RITE COLLIGENDA MAteria medica.

Caput XXI.

HActenus breuiter quæ in vniuerſum ſit materia medica hodie in officinis vſitata adeoq; pharmacopœis & medicis etiam cognitu neceſſaria: membratim perſtrinximus. Nunc itaq; qua ratione illa ſit tum colligenda, tum aſſeruanda eadem breuitate docebimus. Habet nanq; quælibet ſtirpis pars, vt ab ijs exordiamur, ſuam maturitatem, ſtatumq; colligendi tempus, quod anni, aut dierum numero, ſed magis ex ipſius rei natura æſtimatur. Ea enim quæ maturitatem conſecuta ſunt & perfecta, ea colligenda maximè ad medicamentorum vſum veniunt.

Herbæ quãdo colligendæ.

Herbæ igitur vbi florent, aut ſemine prægnantes ſunt, & ſerena cœli conſtitutione, nõ nubibus, nec imbribus apparentibus, ac poſt meridiem ſtatim ſunt colligendæ. Collectæ, terra ab ijs expurgata, atq; alijs aduenticijs excrementis diligenter amotis, in vmbra potius quàm ſole, ne huius calore vires earundem exoluantur, exiccandæ ſunt: niſi caule ſint craſsiore, aut folio humidiore, adeoq; vt putreſcant idoneæ. Exiccandæ autem ſunt in loco ædium aliquo ſuperiore perflatili, aſſeribus dolo læuigatis, & arctiſsimè inter ſe iunctis atq; compactis, ne ſemina quæ ex herbis excidunt per rimas decidant, ſed potius colligi poſsint. Impendente autem tempeſtate aliqua, feneſtræ maturæ claudendæ ſunt, ne herbæ à ventis diſperſæ inuicem implicentur, & inter ſe confundantur. Cauendũ etiam vnicè ne canibus aut felibus acceſſus illuc pateat, quod ab illis commingantur, ac ſtercoribus contaminentur. Valerianam autem & Nepetam vocatã herbas ſuſpendere ex pariete, quam in pauimento ſtratas exiccare: quod feles illarum amantes in ijs aſsiduè verſari delectentur. Et ſi accidat vt herbæ decerptæ humidæ admodum ſint, ac cœlum itidem humidum ac pluuioſum ſit, nec ſiccioris auræ ſpes vlla fuerit, in hypocauſto calefacto ſæpe verſando, ne ſcilicet putreſcant, ſiccari debent, non tamen eouſq; ſiccare conuenit, vt aliquid viribus earum decedat. Singulis annis renouandæ ſunt.

Flores quando decerpendi.

Flores, non ſecus atq; reliquæ ſtirpium partes tum legendæ, quum maximè vigent, & nequaquam quum iam flacceſcentes decidui euaneſcunt: demptis tamen Roſis, quæ expandi cœptæ, auelluntur, quum reliqui vbi iam dehiſcentes aperti ſunt, ſed haud ita pridem, & ex quibus vis nondum exhalauit. Legantur autem tempore pomeridiano, rore nocturno aut matutino ſolis calore abſumpto: alioqui enim ob alienam humiditatem facilè corrumpuntur. Verum quia maiori ex parte omnes ferè flores ſint herbis fragiliores, molliores, ac tenuiores, iccirco tantum abeſt vt in ſole exiccandi ſint, maximè vbi odorati ſunt, vt ne quidem in vmbra, ſi calida, & eminentia loca fuerint. Siccandi igitur ſunt in locis temperatis, quo vtiq; tempore ſæpius, ne ſitum contrahãt, reuoluendi ſunt, adhibita etiam cura ne ſicci natiuum colorem amittant. Certum enim eſt flores qui inter ſiccandum à proprio colore degenerant, nullius eſſe in medicina vſus. Durant annum duntaxat, ideo ſingulis annis renouari debent, veluti herbæ.

Semina quo tempore legendi.

Semina legenda quum maturitatem ſentiunt, priuſquam decidunt, paleiſq; feſtucis, pediculis, lapillis, & alijs extraneis repurganda, atq; leuiter exiccanda. Deligenda verò pleniora, nec rugoſa, nec carioſa, & quæ odorem & ſaporem ſuos ſeruant. Repurgandi autem modus eſt, vt quicquid leue & puluerulentum eſt, mouendo hinc inde & inflando in aërem diſsipetur, vel anguſtiore cribro excernatur. Præterea ſemina manibus primum fricanda ſunt, vt quod leuiter hæreat & alienum eſt tollatur. Maiora & rotunda ſemina in tabulam inclinatam, & leuiter manu pulſam in vas ei ſubiectum relictis arenis & lapillis deuoluenda ſunt. Quæ iam dictis rationibus ſeparari nequeunt, virgula cuius vertici cera agglutinata eſt, ſigillatim contacta remoueantur. Præſtat etiam ſingulis annis mutare ac renouare ſemina. Licet enim quædam ex illis ſeruari poſsint, tamen pauca admodum ſunt quæ inueterata rancorem non redoleant: quo fit vt calorem nanciſcantur extraneum, & ſibi haud congenitum. Siccantur, vbi præſer-

præsertim humida collecta fuerint, vasculis vitreatis, aut sacculis reponũtur loco sicciore, & humiditatis expertæ. Fructus vbi maturi sunt decerpantur, demptis Sorbis, quæ imatura decerpere conuenit: id quod etiã in reliquis fructibus adstringentibus obseruandũ erit. Hi nanq; paulùlum imaturi decerpendi sunt. Oleosi fructus vt sunt Iuglandes, amygdalæ, pistacia, nuclei pinei, & auellanæ nõ prius ex arboribus decutiantur, q̃ planè vltimũ maturitatis gradũ attingãt. Id aũt rectè cognoscitur, quũ extima inuolucra sponte sua dehiscunt, & arbore concussa vnà cũ fructibus decidunt, alioquin insolatu contrahunt & syderant. Decerpti fructus exiccant, vel in aëre, expositi soli ac ventis septentrionalibus, aut orientalibus: vel in clybano, si in aëre fieri nequeat, quod tamen expeditius est. Porro qui in aëre exiccantur, ne à muscis contaminentur, aut telis araneorũ obducantur, curandũ est. Qui verò in clybano exiccantur, ne comburantur cauendum erit: id quod fiet si post extractum panẽ imponuntur. Reponuntur armarijs, pixidibus, & locis, quo neq; humor vllus, neq; fumus, neq; puluis pertingere potest. Mutantur quotannis. Radices præcipuè euellendę sunt cœlo sereno, & à pluuijs vacuo, quũ medicamentosæ sunt, id quod vere & autumno fit. Vere nanq; priusquã in caulẽ, folia, florem, fructũ, & semẽ vis stirpis erumpat, vellunt. Autumno aũt incipiente iam foliorum defluuio, succus omnis per caulem in radices remeat, quapropter tum sunt maximè efficaces. Vere etiam ideo quædam radices eruendæ veniunt, quod hoc tempore tantum inueniri possint, pereuntibus mox tum folijs, tum caulibus: cuiusmodi sanè sunt ferè omnes bulbosæ radices. Omnes autem radices integræ, si fieri potest, & abundè nutritæ, vbi scilicet nec nimis molles humidæq;, nec nimis durę sunt, & putredine omni vacantes, euellendæ. Euulsæ aqua clara tantisper dum omni vndiq; terra quæ illis tenaciter hæret, & argillosa est, vel limo penitus omnibusq; sordibus abstergantur, lauandæ ac purgandæ sunt: & si quid computruit, cultello abscindendum & amputandum. Deradi quoq; debent, vt tum à fibris, tum capillamentis omnibus repurgentur. Purgatæ, si magnæ & crassæ fuerint, in taleolas secandæ sunt, vt scilicet citius exiccari, & facilius deinde, vbi vsus postulat, conteri possint. Quædam autem vmbra, & vento siccandæ, vt est apij, fœniculi, iridis, & si quæ aliæ sunt vel minores, vel sicciores, vel rariores, vtpote quarum vires sol, vel ignis promptè dissipabit. Quæ verò grandiores sunt, veluti bryoniæ, gentianæ, helenij, mandragoræ, & id genus aliæ si aër sit nubilus, & hyems, ne in vmbra situ tabescant, ac proinde marcescant, in sole & vento, vel igni siccantur. Aut transuersim in orbiculos, & taleolos sectæ, & filo traiectæ, paruisq; interuallis, ne se contingant suspensæ exiccantur. Quæ autem in pauimentum proiectæ siccantur, sæpe versandæ sunt, ne mucidæ aut putridæ fiant. Quod si verò siccatis celeriter opus est, patellæ ignitę, & admodum calefactæ impositas, sæpe versando siccabis. Quædam etiã lignosa matrice (sic enim cor stirpium Gaza ex Theophrasto nominat) exempta siccantur, vt fœniculi, & apij. Cæterùm mutandæ radices vbi rancorẽ nactæ fuerint, aut vires suas amiserint. Succi, vtpote in medicina admodũ necessarij, omni ꝓrsus diligẽtia sunt eliciendi, vt scilicet toto anni curriculo nullã putredinẽ sentiant. Hi autem non solũ ab herbis, & eorundẽ folijs, verumetiã à radicib. & fructibus eliciuntur. Qui è radicibus extrahuntur, vt Glycyrrhizæ, vere quidẽ parandi sunt, quũ primum folia prodeunt, tum enim succosæ admodũ sunt radices. E folijs verò dum primũ cauliculi germinãt, & anteq; stirpes flores edãt, & earũ caules lignosæ fiant, herbis prius concisis & contusis, eliciuntur. Ex fructibus aũt quũ quidã vltimã senserint maturitatẽ, cuiusmodi esse debet malorum punicorũ, citriorum, & limonũ. Quidam verò priusquam ad plenum maturuerint, vt ex iuglandibus, moris, ligustri baccis, & fructu syluestrium prunorum. Quidam ex immaturis, vt omphacium.

Fructus quando decerpendi.

Radices quo tempore euellendæ.

Succi vt eliciendi.

NB.

NB.

Lignosa matrix stirpium

Liquo-

Liquores vt colligendi. Liquores, quum ferè omnes aliundè afferantur, ac peregrini sint, qua ratione, quoúe tempore colligendi sint, hi sciunt apud quos stirpes illæ vnde hi defluunt, nascuntur. Non rarò etiam Dioscorides colligendi eorundem modum recenset. Excipiuntur autem inciso per summam adolescentiæ vigorem caule. *Lachrymæ.* Lachrymarum eadem est quæ liquorum in colligendo ratio. *Gummi.* Gummi quoque colligendi modus diuersus non est. *Cortices vt auellendi.* Cortices partim è truncis & ramis, partim è radicibus, partim etiam à fructibus arborum & herbarum sumuntur, atque earundem nominibus appellantur. Arborum autem crassiores cortices aut manu auelluntur, quum leuiter adhærent: aut vbi tenacius hærent, ferro abscinduntur, vel abraduntur, quum tenues scilicet ac membranosi sunt. Radicum cortices hoc pacto colliguntur. Radices virides per medium finduntur, vel pistillo à summo vsque ad imum tunduntur, & medulla exempta abijcitur. Fructuum cortices carne abiecta retinentur. Non secus autem quam radices sunt exiccandi diligenter. Quæ reliqua est materia medica vel animantium, vel eorundem partium, itemque metallorum, & è mari sumpta, nullam in colligendo, sed tantum in reponendo & asseruando industriam & diligentiam pharmacopœi requirunt. Magna nanque ex parte exotica & peregrina sunt, aliundeque afferuntur. Quapropter quomodo hæc & alia materia medica asseruanda sit iam exponemus.

DE RITE ASSERVANDA materia medica.

Caput XXII.

Herbæ vt reponendæ. HErbæ vbi probè fuerint exiccatæ, loco non fumato, non humido, nō puluerulento, sed sublimi, puro, & arido in sacculis ex corio confectis, vel in ligneis capsulis reponendæ sunt, ac diligenter claudendæ, ne earum vires euanescant. Qua quidem in re nonnulli pharmacopœi plurimum errant. Nam herbas iam siccatas in fasciculos digestas ad officinarum laquearia suspendunt, vbi breui non solum viribus aëris ambientis exuctione, ac ventorum perflatu destituuntur, sed etiam in mille sordium sentinam desciscunt, quandoquidem & puluere, & araneorum telis obsiduntur, ac muscarum stercore defœdantur. Neque reprehensione omni vacant ij, qui in linteis sacculis, ipsisque textura admodum raris herbas asseruant, & appendunt. Siquidem æstiuus aër in ipsos penetrans, quicquid boni inest, absumit & abolet. Quin etiam puluere obsitæ corrumpuntur ac contabescunt. Quum autem diu integris viribus herbæ seruari vix queant, consilium est vt quotannis mutentur. *Flores.* Flores, vt herbæ, in ligneis arculis asseruantur ac reconduntur, & singulis quoque annis permutantur. *Semina.* Semina vbi exiccata fuerint, itidem ligneis arculis inclusa reponuntur in locis aridis nō calidis: facilè enim locorū humiditatem contrahunt, ac putrent. Præstat ea etiam quotannis mutare, non obstante quod pleraque illorum seruari possunt. *Fructus.* Fructus exiccati in sportam & vel capsulam ligneā recondendi sunt, & in loco temperatiore seruandi: ita enim extraneos humores non concipiunt, nec situm facilè contrahunt, nec corrumpuntur, nec etiam nimium siccantur. Qui per annum vicentes reponuntur, aut maiori anni parte perdurant, in locis siccis minimè asperginem redolentibus appenduntur, vt sunt vuæ, pyra, mala cydonia, & punica: aut super paleas expanduntur, vt sunt immatura sorba, & mespila: vel milio sepeliuntur, quemadmodum medica seu citria, & arantia mala. Fructus denique oleosi, vt Iuglandes, amygdala, pineæ melius sparsim, quam acer-

aceruatim asseruantur: nam in aceruos congesti facilè incalescunt, & rancidi fiunt, maximè in loco & tempore calidiore. Seruandi igitur sunt loco frigidiore. Radices exquisitè siccatæ reponuntur loco non insolato, non fumato, non humido, non squalente, non puluerulento, sed sublimi, sicco, puro. Sit igitur locus qui ad septentrionem vergat, vel etiam ad meridionalem plagam, quando scilicet radices ipsæ non prorsus exiccatæ reconduntur, adhibita tamen cura ne eo tempore austri humidissimi flatus admittantur. Seruandæ autem quamdiu vegetæ adhuc sunt. Quare quæ crassæ & densæ sunt, tribus annis seruari possunt, vt radix bryoniæ, centauri maioris, peucedani, & similium. Quæ verò tenues & raræ sunt, vt asari, apij, tragij, asparagi, & similium, quotannis sunt mutandæ vterque elleborus, Galeno libro primo de Composition. medicamentorum localium teste, triennio seruari potest. Succi alij seruantur paulum primum liquidi ad ignem feruefacti, moxque diligenter defecati, vt est succus rosarum, oxalidis, buglossi, & similium. Alij ignem non experti tantum subsidere permittuntur, ac deinde vasis tandiu transferuntur, donec defecati pelluceant, vt est succus malorum punicorum, citriorum, limonum, cydoniorum, & mororum. Sicci reponendi sunt, vbi aut sole, aut igne probè siccantur: tum demum vasculis vitratis, aut pixidibus reconduntur. Cortices, fructuum maximè diligenter prius exiccati, ne situm contrahant, aut putrescant, in arculis ligneis recondi debent. Gummi facilè seruantur & diu durant, si in loco nec humido, nec putrido collocentur. Animalia facciora integra, vt cantharides, non difficulter vbi semel probè exiccata fuerint, asseruantur. Humidiora & pinguiora promptè corrumpuntur, & putrescunt, vermibusque opplentur, nisi Absinthium vulgare, & id genus alia amara, & putredinem arcentia illis adijciantur. Reponuntur autem in loco sicciore ac frigidiore. Partes eorundem siccæ, ante repositionem nullam singularem præparationem requirunt, nisi vt membranulæ, carnes, & quicquid corruptioni obnoxium est diligenter abradatur, & auferatur, ne scilicet putrescant, & subiectæ parti graueolentiam concilient. Humidæ autem partes accuratiore præparatione egent, quæ qualis sit suo dicemus loco.

Radices. *Succi.* *Cortices.* *Gummi.* *Animalia & eorundem partes.*

DE DELECTV ET IN VNIVERSVM præparatione materiæ medicæ.

Caput XXIII.

QVOD ad delectum materiæ medicæ attinet, non est cur hoc loco aliquid dicamus. Nam quod ad stirpes ipsas spectat, is delectu in ijs optimo vtetur, qui veras & legitimas ad vsum medicum adhibebit. Aliorum delectus passim supra est in commemoratione singulorum indicatus, vt opus non sit hîc denuo de eodem verba facere. Quapropter ad præparationem potius accedemus. Variè autem medicamenta simplicia præparantur tribus de causis, nempe vt vel palato gratiora & magis suauia sint: vel vt diutius conseruari, vel vt melius & expeditius alijs misceri possint. Varij autem sunt medicamentorum simplicium præparationis modi, nempe decem, quos ordine prosequemur. Primus est comminutio, qua vtique vtendum erit, vbi simplicia integra vsurpari non possunt. Imminuuntur verò primò dum in multas secantur partes, vt scilicet hac ratione corrupta, aliena & inutilia ab vtilibus, pro-

Delectus. *Præparatio.* *Præparationis modi quot?* *1. Cõminutio.*

proprijs, & integris separentur. Secundo, quando duriores partes funduntur scinduntur ùe, vt expeditius tundantur: molliores autem, vt facilius siccentur, aut condiantur. Tertio, vbi quæ dura & tenuia sunt, vt arborum surculi, & herbarum aridarum stipites, franguntur. Quarto, quæ findi aut frangi nequeunt, lima atteruntur, vt vomica nux officinis hodie appellata, aut torno in ramenta dissecantur, vt lignum Guaiacum. Quinto comminuuntur simplicia medicamenta, quando eorundem cortices duriores vel membranosi cultello, vel vnguibus abraduntur, propterea quod illorum tantum in medicina vsus sit, vel quod noxij, vel nullius precij sint. Sexto, quando quæ dura & crassa sunt atq; ob id commisceri alijs nequeunt, teruntur ac pistillo tunduntur. Terere autem

Tritura. seu tundere est crebro percussu non solum humida, mollia, & virentia, sed etiam sicca comminuere sic vt in puluerem redigantur. Plinio trita in farinam, tusa, & cribrata dicuntur: quanquam posterius etiam de humidis quæ trita per cribrum vi cochlearis, aut rudiculæ, aut manus cernuntur, intelligi potest. Sicca verò cribri succussione descendunt: Vtrunq; autem, humidum scilicet & siccum, Græci λεαίνειν, id est, læuigare, seu læue reddere, & in puluerem tenuem comminuere, aut in pollinem redigere, & cum vino, vel alio liquore multum subigere dicunt. Vulgus pistare vocat, & ad herbas, fructus, semina, radices, ligna, & alia tum mollia, tum dura transfert. Succi tamen & liquores lenti gummi instar, vt Galbanum, Hammoniacum, sub pistillo dilatantur potius, quàm

κόπτειν. læuigantur: Cæterùm Græci etiam κόπτειν in pila tundere herbas & radices, &

τρίβειν. semina appellant. τρίβειν quoq;, id est, terere, non tantum in puluerem comminuere, sed etiam de Vuis passis, Bdellio, Vino, Myrrha, & alijs simul tusis effertur. Porrò ducuntur pistillo per mortarium, aut super marmor leui compressu Thus, Mastiche, & similia quæ tundendo latescunt. Sic Rhabarbarum per se, sic Lithargyrum cum oleo, vel Oxelæo, vel Hydreleo nutritum, & alia permulta non humida modo, sed etiam arida, quæ trituram illam verberatu multo faciendam non tolerant. Quinetiam metalla vel aliud quidpiam elaboramus, valenter & pluribus diebus, præsertim in sole cum aceto, vel alio simili diu con-

Cur terantur medicamenta terimus. Teruntur autem medicamenta potissimum arida, interdum etiam liquida, tribus de causis. Vna quidem, vt promptius quod potentia sunt, id

I. actu fiant. Sic medicamenta quæ potestate calida sunt, quò tenuius sunt trita, eò citius & facilius à calore nostro actu calida euadunt, & nos quoq; calefaciunt, quum integra adhuc nullam aut minimam calefaciendi efficaciam habeant. Piper enim si integrum corpori adhibetur, aut ore continetur, aut deglutitur, nihil, aut parum id calefacere deprehenditur etiam longo post tempore, quum eius puluis tenuissimus mox vbi linguæ impositus est, eam vehementer incendat & molestet. Eodem modo calida alia potestate omnia, sic stirpium calidorum folia tusa calefaciunt nos & magis & citius, quàm si integra vel sumantur vel admoueantur. Simile accidere lignis videmus, quæ quo

II. crassiora sunt ægrius, quo verò tenuiora expeditius incenduntur. Altera, vt exquisitius promptiusq; alijs medicamentis misceri possint. Quæ enim trita sunt tenuissimè, & cribro tenuissimo creta, vbi medicamentis compositis miscentur, quod partibus suis minimis mutuo se contingant, promptius & valentius se inuicem afficiunt, & tandem compositi vnam facultatem rectius con-

III. flant. Tertia propter quam medicamenta teruntur magis vel minus causa est, vt facultatem acquirant à priore diuersam. Quæ enim tenuissimè sunt tusa, & cribro tenui creta, in totum corporis habitum promptissimè distribuuntur: è diuerso quæ crassiora sunt, in ventre hærent, quia angusta venarum ora subire nequeunt.

Hinc est

Hinc est quod Galenus lib. 4. de tuend. sanitate Diospoliticum crassius faciendum esse doceat, vbi aluum per id ducere consilium est: tenuissimum verò & pollinis instar minutissimum, quando vrinas mouere volumus. Pari modo Rhabarbarum officinarum, asarum, cuminum, & id genus alia permulta negligenter trita aluum subducũt: tenuius verò comminuta in corpus expedite subeunt, & venas perreptant celeriter, vrinasq; mouent. Sic erugo, chalcitis, misy, sory, chalcanthum, æris squama, & alia similiter fortia & valida diu ex aceto trita morsum & rosionẽ deponunt & admittunt, viribus reliquis auctis. Quum enim natura partium sint crassiorum, vim suam in altum vsq; corporis curandi non demittunt, quapropter vt tenuiora fiant, diu ex aceto terenda sunt ac comminuenda, vt scilicet hoc modo curiosè attenuata ad penitiora vsq; penitrent, & corporis meatus pertranseant, nusquam inter eundum retenta, & si calidioris naturæ fuerint, sine morsu munere suo fungentur. Porro aromata, quæ Actuarius, Nicolaus Myrepsus, & Paulus etiam εἴδη, id est, species, sæpe appellat, negligenter teruntur, quum vires earum diu integræ sunt seruandæ, quod earundem spiritus facilè exhalent ac dissoluantur: tenuissimè autem teruntur quum viribus illarum in præsens opus est. Cæterùm terendorum non est vna natura. Quædam enim substantia sunt tenuia, si sint arida, promptè in minimas comminuuntur partes: vti humida mox per se sparguntur, & altè corpus imbuunt. Crassa verò contra: quapropter illa minus diu, hæc longiori tempore in eundem scopum terenda sunt. Proinde metallica & terrea cætera quod crassa sint, etiam post vstionem diu admodum, præcipuè quæ collyrijs oculorum vel liquidis vel aridis permiscentur, terenda sunt. Rara quoq; mediocriter & friabilia non diu admodum terenda veniunt, vt Rhabarbarum, & Scammonium: acuratius verò, densa & mediocriter lenta, vt est aloë. Nec temerè dictum est, rara mediocriter, quod ea quæ immodicè sunt rara, vt agaricus, colocynthis, per se in puluerem tenuem redigi nequeunt: sed vel cum alijs sunt in puluerem redigenda, aut prius in pastillos digerenda siccandaq;. Tunc enim nullo negocio tenuissimè teruntur, quod maximè tentandum erit, ne scilicet in ventriculi & intestinorum tunicis mole sua hæreant, humoreq; redundanti imbuta ex oppressione & pertinaci adhæsu magnam & diutinam molestiam afferant. Lenta quoq; mediocriter diximus, quod quædã ex ijs ob ariditatem etiam iam mediocriter dura, nondum tamen per se in puluerem comminui possunt, sed sub pistillo latescunt. Quapropter aut vetustiora eligenda sunt, aut sole vel igni siccanda, aut cum alijs siccioribus & friabilibus ac tenuioribus terenda, vel aliquo liquore idoneo sunt dissoluenda. Sic tragacantha, gummi arabicum, thus, myrrha, mastiche, sarcocolla, styrax, bdellium, euphorbium, ladanum, succus glycyrrhizæ, & alia gummi, resinæ, liquores, succi, dum vetustate, aut aliter sunt siccata in puluerem terendo, aut pastillo diu multumq; per mortarium ducendo comminui possunt, vel per se, vel cum siccioribus: quum verò sunt recentia, melius aliquo liquore dissoluuntur. Eodem pertinent semina quædam, vt Cnici, lini, canabis, cydoniorum, citrij, bombacis seu gosypij, melonum, cucumerum, cucurbitæ, citreoli. Amygdalæ præterea vtræq;, & fructus quidam, vt dactyli, baccæ halicacabi ob lentorem & pinguitudinem non teruntur, sed vel scalpro, vel cultelli acie itentidem verberata minutim inciduntur. Ligna priusquam in mortarium imponuntur, lima atteruntur, vel quod minus laboriosum est in tenuissimas assulas finduntur. In herbis & radicibus ac seminibus quod lignosum, fibrosum, & neruosum est, abijcitur, nisi preciosum sit, & reliquis viribus non multum inferius. Radices inciduntur in taleolos transuersim, ita enim facilius in puluerem rediguntur, & puluis ille filis seu fibris carebit. Tunduntur quandoq; simplicia crassissimè, ad decoctu nimirũ: quandoq;

Species.

Terendorum non vna est natura.

NB

NB.

crasse, interdum in tenuissimũ puluerem, vt in roborantibus compositis. Deniq; vt coctione longa non modo vires imbecillæ resoluuntur, sed etiam ἐμπύρευμα, id est, incensio, siue ignitio, coctis rebus imprimitur: sic longo attritu corporum durorum pistilli, mortarij, & terẽdorum etiam cum humore calorem, in medicamentis præsertim diu terendis, vel gignit, vel auget, qui eorundem facultatem mutat, & si hæc imbecilla fuerit, dissipat, adiutus difflatione per agitationem illam excitatam. Quam caloris ex attritu durorum generationem planè indicat farina, quæ ex breuissimo contactu molarum, calida tamen in subiectam arcam decidit. Ob id Thymus & Hyssopum vt coctionem, sic etiam trituram mediocrem, non diuturnam & vehementem sustinent. Quædam deniq; frigido pistillo, & in frigido loco contundi postulant, vt aloë. Quædam contra calidis gaudent, quædam vtrisq;. Quædam ligneo pistillo, quædam lapideo teruntur. Quædam in pila plumbea, alia æreo, alia, vt margaritæ, in marmorea teruntur.

2. Auctio. Alter præparationis modus est auctio, qua medicamentum, quum alijs miscetur, aliquid acquirit, id quod fit nutritione, conditura, & coloratione.

Nutritio. Nutrimus autem, quando rhabarbarum, agaricum, sena, lithargyrum, molybdæna, & id genus alia, aliquandiu super calidos cineres, idoneo liquore temperamus. Turpetũ verò, vt id obiter indicemus, lacte: myrobalani oleo, aqua, & alijs ex pręscripto filij Mesuæ nutritur. Sarcocolla, lacte muliebri, vel asinæ, vel caprę nutrita, aliquandiu post siccata, idq; aliquoties, ad vsus reponitur. Fit autem hęc medicamẽtorum simplicium nutritio, & velut refectio atque auctio interdum etiam citra ignem, nempe in aëre calido. Cuminum insperso aceto nutritur, & iterum resiccatur. Nutritio verò ideo est excogitata, vt medicamenta è liquore quem imbibunt temperentur, ac mitiora fiant, suamq; vehementiam nonnihil remittant.

Conditura. Conditura fit saccharo, aut melle, aut vtroq;, aut sale, aut muria, aut aceto, idq; vel gratiora palato fiant medicamenta, vel vt diutius conseruari citra putrefactionem possint. Condiuntur autem herbæ, flores, fructus, cortices, & radices vel virides, vel arefactæ, vel crudæ, vel prius coctę. Herbæ prius coctæ, magna ex parte, vt fit in Serapiorum compositionibus, hodie condiuntur. Olim muria etiam condiebantur. Sunt tamen qui nunc quoq; herbas virides minutissimè, instar florum, concisas, saccharo condiunt. Flores tamen non modo, vt iam dictum est, minutissimè concisi, sed & tusi saccharo condiuntur.

Conseruæ. Vocantur autem eiusmodi condituræ hodie Conseruæ. In ijs autem parandis plerunq; triplum sacchari ad simplum herbarum aut florum concisorum vel tusorum sumitur. Qui quæstui student pharmacopœi, vel gulæ gratificari student, plus sacchari accipiunt. Sic autem maximè parantur. Herbis aut floribus exactissimè concisis, aut tusis saccharum adijcitur, & simul in pilam probè purgatam conijciuntur, miscentur, & contunduntũ, postea aliquot diebus soli exponuntur. Cauendum tamen vnice erit ne fermentando extra vasa effluant, quod fiet si vasa ipsa non ad summum vsq; impleantur. Quum conseruarum durationis tempus inæquale sit, quod alię satis diu durent, veluti rosacea, aliæ verò cito corrumpantur, acescant, vel arescant, danda opera erit vt singulis annis nouæ conficiantur. Asseruantur commodissimè in vasis vitrijs, lapideis, fictilibus & densis. Fructus molles & aquosi priusquam ad perfectam maturitatem peruenerunt auulsi & decerpti saccharo vel melle ad iustam spissitudinem cocto atq; clarificato condiuntur. Duri, non nisi maturi condiuntur. Aridi, vt Myrobalani genera omnia, prius macerantur & coquuntur dum mollescant, deinde ut alienam humiditatem deponant in cribro aut læuigato assere aëri exponuntur, vel in panno lineo resiccantur, donec in superficie contrahi incipiant, postea saccharum aut mel coctum affunditur. Pari modo à nonnullis Iuglandes nondum plenè maturæ nouem diebus vel circiter in aqua pura quotidie

tidie mutata macerate, dein coctæ ferramento tenui transuersim secundum tres dimensiones perforatæ, & dein leuiter resiccatæ, foraminibusque cinamomo, charyophillis, & zingibere in festucas longas concisis, expletis, affuso saccharo vel melle cocto condiuntur, & asseruantur. Ceterùm cauendum ne saccharũ aut mel dum affunditur nimis calidum sit, alioqui enim contrahentur & corij modo lenti & teneres fructus euadunt. Quod si verò aquosiora post aliquot dies euadant, & metus sit ne fructus corrumpantur, rursus effundãtur, & ad iustam crassitudinẽ coquantur, ac denuò affundantur. Sunt qui crudo melle, aut sacchari puluere fructus maximè molliores, vt sunt cerasa, persica, mora, tectos condiunt. Quidam muria cõdiuntur, vt limones, & oliuę. Quidam sale, vt cappares. Radices recentes & virides, vt helenij, pimpinellæ, pæoniæ, eryngij, primum coquuntur dum mediocriter mollescant, coctæ leuiter resiccantur in aëre à se inuicem seiunctæ, ac tandem saccharo aut melle cocto conduntur. Aridæ, vt zingiber, & calami vsitati radix, acerrimo lixiuio probè macerantur, vt mollescant, quo facto perfunduntur aqua pura frigida subinde mutata, donec omnis acrimonia & lentor lixiuij auferatur. Dein leuiter in aëre siccatæ, vt dictum est condiuntur. Colorationis vt in alijs multis rebus, ita quoque in medicamentis vsus est. Quædam autem citra alterius rei adiectionem colorantur, vt penidia diu tractando fiunt candidiora & elegantiora. Loch sanum & expertum diu multumque agitando fit candidius. Quędam contra adiectione alterius, vt theriaca chalcitide adiecta nigrescit: saccharum santalo rubeo addito, vel alio colore tingitur, vnguentum potabile, anchusæ radice. Quanquam temerè coloris conciliandi gratia medicamentis nihil adijci debet. Coloribus autẽ varijs inficiuntur magis spectãdi, quàm necessitatis gratia. Ad flauum enim colorem conciliandum vtuntur croci aut rhabarbari succo. Ad rubrum, santalo, pręsilij ligno, lacha, grano tinctorio, florib. Amaranti purpurei. Ad viridem, Anethi succo, solani, & rutæ. Ad cæruleum, florib. cyanei. Ad indicum, baccis sambuci. Ad nigrum, gallis, succo corticum viridium Iuglandis. Hi succi aceto, aut vino sublimato diluuntur, & Confectionibus vocatis iam absolutis, sensim in aheno calentibus asperguntur. Quum autem confectionum nobis iam facta sit mentio, fortè ab instituto alienum non erit si modum struendi confectionum hic breuiter perstringamus. Confectiones aũt pharmacopœi, vt id obiter indicemus, vocant quãdo simplicia medicamẽta arido saccharo obducuntur siue incrustantur. Hoc autem modo conficiuntur semina, fructus, radices, & aromata integra, vel in partes frustaque dissecta, vt gulæ gratiora sint, minoreque molestia assumi possint, quandoquidem alia eorum nimis amara, vel acria, vel alium medicamentosum parumque iucundum saporem habeant. Semina itaque priusquam conficiuntur à sordibus, pulueribus, festucis, lapillis, & pediculis suis cribrando, ventilando, & seligendo purgantur. Fructus aquæ feruenti inijciuntur, vt putaminibus suis exuãtur. Aromata in frusta longiuscula ac tenuia finduntur, atque conciduntur. Saccharum ad conuenientem consistentiam coquitur. Medicamentum aũt conficiendum in vas æneum duabus ansis pensile inditur, & super carbones hinc inde antrorsum retrorsum, dextrorsum sinistrorsum agitatur, nunc in orbem voluitur, nunc instar auenæ in vannis mouetur, donec calefiat, calefacto autem parũ sacchari ferreo cochleari infunditur, non procul ab extremitate vno foramine perforato, & continuo agitatur quoad saccharum siccatur: deinde aliud affunditur vt prius, idque tantisper fit dum iustam acquirat magnitudinem. Superficies autem in plerisque leuis est, nisi singulari artificio asperior seu crispa, saccharo ex alto fundendo, fiat. Si verò materia conglobatur, vel saccharo confertim infuso, vel negligenter moto, manu affricta nodi dissoluuntur. In fine confectionis exactè siccantur, deinde in calidum & siccum locum cribro imposita reponũtur. Atque is optimus conficiendi modus

Muria

Coloratio.

Confectionũ struendarum modus.

3. Separatio. exiſtit. Tertius pręparationis modus eſt ſeparatio, per quam à ſimplicibus medicamentis vel aliena, vt ſordes, vel partes, vel contenta ſeparantur. Hæc verò multis perficitur modis, nempe pulſatione, frictione, maceratione, lotione, expreſsione, coctione, deſpumatione, colatura, clarificatione, & deſtillatione.

Pulſatio. *Fricatio.* *Maceratio.*

Infuſio

Pulſantur aũt materiæ malleo, vel piſtillo, vt partes à ſe mutuo auellantur, ita ſemina à ſtirpibus, cortices à nucleis, medullæ radicum à reliqua ſubſtãtia pulſando ſeparantur. Fricantur materiæ vel crudæ manibus, vel coctæ vt à ſe mutuo ſeparentur. Porrò quam nos macerationem dicimus, vulgus medicorum infuſionem nominat. Medicamenta verò quæ macerantur parum trita in liquorem aliquem calentem à ſole, vel igne interdum per ſemihoram, aut etiam plures, octo nimirum, noctem totam & diem, per triduum item vel quatriduum, pro medicamẽti natura, & vario medici ſcopo, ac neceſsitate, coniĳcitur, vt interim vis eorum tota in liquorem illum trahatur ac tranſeat. Hac quidem hodie medici non ſolũ in decoctionib. & ſerapĳs, verumetiam in potionibus purgantibus, vt ſcilicet gratiores fiant, quàm ſit ſolidorũ medicamẽtorum ſubſtantia. Citius præterea diſtribuuntur aut ſubeunt liquida quàm craſſa, vt potu quàm cibo etiam facilius & iucundius eſt impleri. Non ſolum aũt medicamentorum facultas in liquorem tranſit, ſed eius etiam ſubſtantiæ portio tenuior: interdum quoq; craſsioris aliquid, præſertim quum id quod maceratũ eſt valentius colando exprimitur, aut per colum rarius tranſmittitur. Niſi enim validè id quod maceratum eſt exprimatur, tenuior tantum eius ſubſtantiæ pars in liquorem tranſit, & craſsior in medicamento remanet. Colandum igitur & exprimendũ magis aut minus erit pro ægri & affectus, medicamentiq; natura. Maceratio veteribus nõ ita frequens atq; recentioribus fuit, maximè in purgantibus medicamẽtis. Noluerunt enim facultates quas natura coniunxit nõ ſine maxima ſua induſtria, & ęgrorum vtilitate, ſeparare. Verbi gratia, in Reo barbarico purgatoriam facultatem ab adſtrictoria ſeparare noluerunt, vt ſcilicet ſua adſtrictoria facultate ventriculum roboraret. Antè tamen decoctionem ſæpe, etſi non ad purgationem, medicamẽta macerarunt, vt ſcilicet quod à maceratione remanſit, per coctionem eliceretur. Galenus lib. 4. de tuend. ſanit. ſemen Abietis tritum, & flores populi nigræ tritos oleo dulci & tenui macerat dies 40. Interdum menſes duos, tres, quatuor, & plures in domo calida, & ſub ſole mouet meridiano, poſtea linteo colatum vt expreſſum oleum reponit, reliqua abĳcit. Noſtri vice macerationis nonnunquam iuſculo aliquo medicamẽta nodulo ligata incoquunt.

Cur medicamenta macerantur.

Cæterùm macerantur liquore aliquo medicamenta quatuor de cauſis. Primò,
vt portionem ſubſtantiæ medicamentorum tenuiorem à craſsiore ac terrea ad-
ſtringente ſeparetur, vt vel hac, vel illa ſeorſim vſurpet. Qua vtiq; de cauſa Rha-
1. barbarum Indicum, aliaq; medicamenta diſsimiliarium partium macerantur.
Quando enim Rhabarbarum ĳs qui tantum purgatione & abſterſione indiget
exhibere cõſilium eſt, diluto eius vtimur, vtpote cui tenuior duntaxat eius ſub-
ſtantiæ pars ineſt. Non eſt igitur Rhei barbarbari dilutũ dyſentericis exhiben-
dum, quod ĳ adſtringente eius facultate magis egeant. Sic Agaricum macera-
tur, ne inteſtina debilia ſua ſubſtantia leui & rara illis facilè adhærens, lædantur.
2. Secundò, vt medicamenti facultas vehemens corrigatur frangaturq;. Sic Tur-
petum lacte caprino recens mulcto maceratum, & poſtea ſiccatũ, mitius & cle-
mentius fit, nec ita ventrem perturbat. Pari modo Myrobalani, qui vel oleum,
vel butyrũ imbiberunt adſtrictionis noxam remittunt, minusq; obſtructioni-
bus obſunt. Thymelæa quoq; & Tithymali quum in aceto macerantur mite-
ſcunt, & acrimoniam effrenem deponunt. Nucum Pinearum amarorem, & lu-
pinorum aqua in qua macerantur mitigat. Palmulæ in aceto maceratæ dulcedi-
nem nauſeam proritatem deponunt. Coriandro inſuper vis illa caput tentans ſi
in acetum, in quo ſampſuchus maceratus eſt coniĳciatur. Nam is caput admodũ
con-

confirmat, adeoq; Coriandri noxam frangit. Tertio, vt facultas medicamẽti va- 3.
lidior fiat. Sic Turpetum in succo Cucumeris agrestis maceratum, materias no-
xias à remotis partib. maiori efficacia trahit, & expellit. Hermodactylus in Scil-
læ aut Raphani succo, vel aceto scillitico maceratis, potẽtius ab articulis euocat.
Agaricus etiam in oxymelite maceratus, vehementius purgat. Quarto, vt medi- 4.
camentum fiat lubricum. Ob id medulla Colocynthidis, succo tragacanthæ ma-
cerata, promptè per totum ventrem lubricat, vt neq; ventriculo, neq; intestinis,
neq; vesicæ adhæsu suo sit molesta. Scammonium quoq; oleo violato vel simili
maceratum promptè subit deorsum, nulla aut minima partium, quas per meat,
noxa. Quapropter liquor ipse medicamenti vires, aut in se trahit, aut mutat, ac
frangit, vel auget, vt de auctione quoq; dictum est, pro varia cuiusq; liquoris na-
tura. Danda igitũ opera est, vt singulis affectibus conueniens liquor pro mace-
rationis materia accommodetur. Ita profectò Sena adustorum humorum purga-
tricem in dulcium pomorum succo maceratur, cui flores quoq; violæ, buglossi
siue borraginis, cinnamomum, sericum grano baphico tinctum adiunguntur.
Rhabarbarum Cichorij, & Seridis stillaticijs liquoribus delectatur. Serum præ-
terea multis purgantibus medicamentis macerandis accommodatũ admodum
est, quod scilicet non tantũ abstergere, sed etiam purgare possit. Idem etiam effi-
cit stillaticius lupi salictarij, fumariæ, absinthijq; liquor. Quinto, macerantur, vt 5.
mollescant, & concoctioni aptiora reddantur, veluti lignum Guaiacum. Sexto, 6.
vt dissoluantur, vt gummi, chrysocolla, & alia metallica. De maceratione hacte-
nus. Porrò lauantur medicamẽta quatuor ob causas. Primo, vt partes eorum im- Lotio.
puræ & alienæ ab ipsis remoueantur, & tollantur. Qua quidem ratione herbæ si 1.
impuræ sint, item radices, semina, & metallica aqua pura & fontana lauantur, vt
terrenæ partes, lapilli nimirum, arena, & lutum in fundo subsidentes: aut leues,
ueluti festucæ & ligna in superficie natantes, auferãtur. Secundo, vt facultas ve- 2.
lut in profundo mersa, parumq; efficax fiat euidentior. Sic in Cadmia non vsta,
& alijs quibusdam tergendi vim occultam lotio detegit. Ita quoq; aloë lota ven-
trem magis roborat. Tertio, vt virtus medicamenti malefica, vel nobis in affe- 3.
ctum præsentem incommoda, tollatur, & quæ expetitur maneat. Sic vsta omnia
vbi lauantur, moderatiora fiunt, acrimoniamq; vstione acquisitam deponũt, ac
minus mordacia redduntur, sed ignea illa natura in aquam deposita ipsam effici-
unt, tenuem & calefacientem: quod verò terreum remanet morsus expers vlceri-
bus humidis fit epuloticũ, illisq; cicatricem inducit. Ob id æs vstum acre & sub-
adstringẽs lauari petit, vt cicatricem inducat in carne molli: indura enim est epu-
loticum seu cicatricem inducens citra lotionem. Chalcantum vstum & lotum fit
moderatius. Chalcitis præterea, lithargyros, ærugo, os Sepiæ, cera, resina, pix
oleum, & id genus alia sunt abluenda, præsertim quum vlceri, aut oculo, vel par-
ti alij insigniter sentienti acrimonia mordax est noxia. Testa ostreorũ, buccino-
rum, purpurarum, vsta, & lota vlcera caua & fistulosa, & ob fluxionem diuturna
carne implet. Cornu ceruinũ vstum, lotumq; dysenterijs salubræ. Lauantur ea-
dem ratione plurima citra vstionem acria. Sic enim lauat Acaciam Galen: vt acri-
monia per lotionem deposita, siccet sine morsu. Oleum quoq; picem, resinam,
cerã, & alia multa lauat, vt morsus & acrimoniæ expertia sint. Aloë lota ventrem
minus subducit, & vacuat, magis autem roborat. Lacha lota minus soluit, magis
obstructiones leuat. Cyaneus & Armenius lapides lotione purgãdi molestiam
deponunt, ac mitiores reddũtur. Quarto abluuntur medicamẽta, vt è liquore fa- 4.
cultatem aliquam nouam acquirant, veluti si Tithymali succo, aut decocto medi-
camentũ aliqd lauatur, eius vires in se transfert. Sic aloë lota decocto aromatum,
stomachicorũ ventrem potentius roborat. Turpetum decocto Agarici lotum,
aut in eo maceratum valentius est pituitæ purgatorum. Decoctum Scammonij,
Tithymalorum & aliorum id genus, in se lotis vim suam largitur. Aqua verò vel
vino albissimo lauantur metallica ad emplastra alba, & ad collyria. Aqua lauan-
tur, si affluens in vlcus humor est acris & mordax. Vino austero, si humor affluit

NB.

largior: aceto vel aqua marina, si vlcera sunt tumida, & cum oris crassis ac callosis attenuationem multam requirentib. Aqua autē dulci pręcipuè lauamus, quando medicamento facultatem adimere studemus. Qua vtiq; ratione omnia metallica lauantur, vbi illis mordicandi vel vrendi vim adimere conantur. Interdum etiam vt aliquam adijciamus, vt quũ ceratum diutius aqua frigida lauamus, quo potentius subinde refrigeret. Vino lauamus, vt calor, vel odor, vel roborandi vis inde medicamento contrahatur. Calor, vt si fructus æstiuos frigidos, pepones verbi gratia vel melones, vino quo minus vētriculo noceāt, lauamus. Odor, vt si ad conciliandũ odorem, & vt ad sumendũ suauiora reddamus medicamenta lauamus vino. Vis roborādi accersitur, è vino adstringente. Aceto quando vim medicamenti excitare, & eius substantiam attenuare, & vt efficatius penetret efficere volumus. Aqua marina, vel salsa, vt medicamenta exquisitissimè purgentur, & candidiora reddantur: vel vi salsedo medicamento concilietur, vt si resinam lariceam aqua salsa lauamus, vt ad extergendam & exiccandā scabiem efficacior fiat. Ita sanè & in reliquis liquor pro affectus & partis natura mutādus est: verbi gratia, calido succo refrigerāte, vt cucurbitę, lota frigiditatē, deposita, aut saltē imminuta caliditate, induunt. Contra verò frigida, succo calefaciente lota.

Lauandi modus.

Lauandi aũt modus, Galen. li. 2. de Simp. medic. facul. ca. 15. autor eis est, vt quæ calefacta liquant̃, nec possunt aquæ misceri, qualia sunt oleũ, cera, pix, resina & alia quędam modicè calefiant, ac mox indant̃ in vas magnũ lati oris, semiplenum aqua purissima omnis qualitatis expertè, quando scilicet medicamēto nullā vim nouā addere volumus, sed id tātum purgare, aut facultatē eius mersam detegere aut noxiā tollere, sed quæ ex sole vel igne tepeat. Tum id corpus lauandũ in aqua ipsa terit̃, tunditur, frangit̃, subigit̃ manibus, vt vnaquæq; medicamenti abluendi portio aquā tāgere possit, & in ea suam acrimoniā exuere. Deniq; aqua hac effusa, in syncerā aliā vasi infusam recalefacta ipsa medicamēta immitant̃: rursus ad modum diu contundunt̃, mox idem tertio, quarto, ac sępe deinceps faciendũ, donec omnē suam qualitatē in aquam deponat medicamentũ, seu aqua nullā ex loto medicamēto qualitatē amplius recipiat: quam quidē rem gustu, colore, & odore cognosces. Oleũ aũt ablutione nõ modo mordacitatē & salsuginē exuit, sed etiā fit candidius, aquea ac rufa eius substātia separata & detersa. Ipsum tamē lauando minus verberabis, q̃ ceram, picē, resinā, ne adeo aquę misceat̃, vt ęgrè postea separari possis. Id verò q̃d salsum nõ est, & omphacinũ lotione non admodũ indiget. Quæ verò lapidosa & dura sunt, vt Cadmia, ęris squama, ęs vstum, ea tenuissimè trita ex aqua fontana & purissima multũ diuq; teruntur, ea aqua subinde effusa, & pura in eius locũ affusa, quoad nihil sordium medicamenti aquæ innatet, maneatq; aqua medicamenti qualitatũ omnino expers. Quandiu enim aliquid eius aquæ ipsi innatabit, aut qualitatis eius quippiā sensui apparebit, tandiu terendũ & effundendũ. Sic lithargyrum, diphryges, cerussa, misy sory, stimmi, oēs lapides, pręterea calx ipsa lauanda erunt, non tamen semper aqua, sed etiam vino, vel aceto, vel aqua marina, vel alio liquore cui metallica & terrea ob innatā grauitatē facilè subsidēt. Sunt aũt hęc toto die cum liquore illo medicamētoso cõtrita, per noctem in eo relinquenda, postero die mane ille abijciendus, & alius mox superfundendus: postea rursus similiter terenda, & sequenti aurora liquor iterum effundendus, idq; fiendũ donec morsus sint expertia hæc metallica, vt sordes nullas in aqua relinquāt, sintq; pura & perspicua. Quod si hæc ęstate sub sole feruente laueris, medicamentũ potentius siccabit, tenuius erit, & candidius. Aliqui numerum lauandi definiunt, sed temerè, quum pluribus aut paucior ib. vicibus, seu diutius aut parcius pro ipsorũ facultate medicamentorũ, aut partiũ quibus applicantur natura, & medici indicationibus, lauandi sint. Porrò, vt id etiam adijciamus, hodie pleriq; metallica, lapides, terrę species hoc modo lauāt. Medicamentum tusum in aquā immittunt, illidq; rudicula hinc indè agitant, dein stare permittunt, ita eñ quicquid leue est aquę innatat, quod postea cochleari multis foraminib. pertuso aufert̃. Dein rursus aquā agitando turbāt, aquamq; turbidā in

Metallicarum & aliarum terrestrium lauandi modus.

aliud

aliud vas effundunt, vt quæ grauia sunt subsideant, quod tantisper faciũt, donec
quicquid alienũ & graue est in vase priore linquatur. Reliquum aũt stare permit
tunt, quoad pura & clara fiat aqua, quã postea leuiter inclinato vase effundũt, ne
quid vtilis materię simul effluat, q̃d remanet siccãt, & in pastillos digerũt. Oleũ
lauant, affusa aqua, in vase vitreo amplo ventre, vtrinq; mediocriter oblõgo, in
fine angusto, atqui aperto, vt obstrui posit. Quo facto hinc inde agitãt, & dein-
de liquorib. quiescentibus, ex altera parte aquã emittũt, postea iterum atq; iterũ
lauant, quoad aqua insipida reddat̃. Quod si oleũ ita faciendo aquę permiscet̃ vt
separari ab eo statim nequeat, expectant donec quiescẽdo vtrunq; in suũ redeant
locũ: aut calefaciunt vitrũ super vapore calido, & hac ratione separant. Terebin-
thinam in vase aliquo aperto aqua lauãt pistillo vel rudicula agitata. Sed de lotio-
ne satis. Expresione separãtur partes, quando liquor aliquis è medicamẽtis con *Expreßio.*
tusis exprimitur. Exprimũtur etiam macerata, & decocta, vt efficaciora euadãt,
idq; manu, torculari, vel alio instrumento. Quæ manu exprimuntur, tenuiora &
elegantiora fiunt. Quæ torculari, crasiora atq; validiora. Leuiter igitur aut vio-
lenter exprimuntur medicamenta, prout tenues, vel crassas medicamentorũ par
tes desideramus. Atq; hinc est, quod huic rei varia destinata sint instrumẽta. Stir
pes virides non nisi probè contusæ prælo subijciuntur, vel manib. premuntur.
Quarum verò succus valdè tenuis est & aquosus, nõ mox vt decerpuntur etiã ex
primuntur, sed aliquandiu expectatur donec incipiant flaccescere, ita enim effi-
cacior succus erit, & facilius inspissari potest. Quarundam stirpiũ succus crasior
& viscidior est, q̃ vt per se exprimi posit: quapropter herbæ tusæ aliquãdiu stare
permittũtur, donec quod aquosius est, à reliquis separetur: vel affuso alio humo-
re virib. cognato, simul ambo exprimũtur. Quędam enim nisi prius humecten-
tur, succum nullũ, vel difficilè saltem reddẽt. Si verò succus tantũ mucilago est,
vt seminis psyllij, lini, fœnogræci, cydoniorũ, maceratur semen affuso aliquo li-
quore diebus aliquot, deindè in sacculo inclusum suspenditur, postea ligneo cul
tello, vel cochleari à sacculi superficie abraditur, vel manib. deorsum premẽdo,
& veluti mulgendo, vel duobus baculis comprimitur, ceditur, & elicit̃. Quum
deniq; calida facilius fluant, ideò nonnunq̃ pinguibus aqua feruens affunditur.
Coctio, quæ non est nisi elixatio, medicamenti excrementosum humorẽ coquit, *Coctionis*
resoluit, flatus in eodem crassos, mordaces, ad nauseã ventriculũ euertentes disi *vis.*
pat, deniq; eius acrimoniã, vim validè lacerãtem, excoriantẽ frãgit. Hincq; adeò
est quod radix Ari, dracontij, cepę, allij, porri, aliaq; medicamẽta acria, elixando
euadãt mitiora, ac gratiora. Attractio quoq; medicamẽti vehemẽtior & maligni
or coctione obtũditur, vt quum medicamentũ maleficum intra alterius benigni
cauitatem coquit̃, quo illius facultas in hoc fracta maneat. Verbi gratia, si radicẽ
Raphani, radicib. Ellebori transfixam sub cineribus coquimus, eamq; edẽdam
damus. Habet enim virtutẽ Ellebori purgatricẽ, sed multũ repressam. Ita Scam-
monium malo cydonio circundatur, in eoq; coquitur, vt ipsum malũ clemẽtius
purget, q̃ per se Scammoniũ. Pręterea medicamẽta in liquorẽ cui illa incoquun-
tur, vim suã transmittunt, & liquoris illius viriũ aliquid adipiscũtur. Danda igit̃
opera est, vt vas in quo coquuntur sit arctisimè clausum, præsertim quũ tenues
medicamentorũ partes conseruari cupimus, quæ alioqui statim disipabuntur.
Coquuntur igitur medicamenta permulta, vt eorum vires imbecillę augeantur,
aliorũ validè nimis minuantur, aut alienę in totũ abigãtur, & vt ex omnib. etiam
facultate diuersis & sæpe cõtrarijs, facultas vna concrescat coalescatq;. Quædam
quoq; coquuntur, vt mollescant, atq; ad aliorũ medicamentorum vsum aptiora
fiant, vt gummi galbanum, & hammoniacum, vel vt condiantur, vt radices gla-
diolæ lutei palustris, & pimpinellę. Quędam vt vna facultate amissa, alterã tantũ
retineant, vt lentes. Quædam in duplici vase coquuntur, maximè olea preciosa,
& alia quædam ne vstionem aliquam sentiãt. Vas autem duplex est, quando vas *Vas duplex.*
in quo medicamẽtum coquendum continetur, in aliud vas, aqua plenũ, cui ignis
subiectus est, imponitur. Vasa autem in quibus coquuntur medicamẽta figulina

& vitrata, & plumbo albo incrustata, potius quàm ænea, & cupria. Vitrea verò
Non omnia æqualiter coquenda. præstantissima sunt. Cæterùm non sunt omnia æqualiter coquenda. Nam quæ
ad custodiæ diuturnitatē parantur, coctionem longam requirūt, vt omne aque-
um & corruptioni aptū longa coctione absumatur. Quædam etiam diu coquun
tur, ob destinatā medicamēti formam, ita sanè Serapiū diutius coquimus, quàm
decoctū, aut Iulebū, emplastrum item diutius, ꝗ ceratum, aut cataplasma. Quæ
item medicamēta mel liberalius accipiunt, coqui largius postulāt. Ea quoꝙ quæ
paucū mel accipiūt, si ijs parant̃, qui mel & dulcia cętera auersantur. Nam hoc pa
cto mel si diutius coquat̃ minus dulce erit, minusꝙ stomachū eorum qui à melle
abhorrent, subuertet. Longo tempore etiā coquuntur aristolochia, polypodiū,
hermodactylus, & reliquę radices. Duræ em̄ firmæ, crassæ, & densæ sunt, ideoꝙ
nō solū diutius, sed & diuisæ, & cōcisę coquunt̃. Semina etiā propè omnia, quod
pleraꝙ eorū densa sunt: ligna itē, nisi aromata fuerint, aut facultate imbecilla & su
perficiaria diutius coquunt̃. Quo em̄ quid facilius aut difficilius resoluit̃, eo bre-
uius aut longius coquit̃. Primo igit̃ radices, dein ligna, cortices, semina: postea
herbę, p̃sertim aridæ, tandē fructus, & flores inter coquendū adijcient̃, exceptis
tamē violis quę diu coquunt̃, vbi virtus earundē purgatrix in centro earū posita
quęrit̃: item rhabarbaricū, myrobalani oēs, quando adstringendū, acerba quoꝙ
& austera, omniaꝙ metallica. Quemadmodū em̄ violarū vis purgatrix in ꝓfun-
do hęret, ita Rheibarbarici quoꝙ, myrobalanorū, & similiū vis adstringēs. Par
cius verò coquunt̃, quorum virtus imbecilla, aut superficiaria est, aut facilè ob te
nuitatē resoluit̃, aut substantia est parū firmiter contexta, hoc est, rara, vt flos vio
læ nigræ, si vis leniens emolliensúe quęritur: rosæ & cæteri ferè flores, excepto
chamæmelo, epithymū, adiantū album, agaricus, semen cucumeris, cucurbitæ,
melonis, citruli, rhabarbarū, myrobalani oēs quando per hęc duo, vt rosas recen
tes purgandū, aperiendū, tergendū. Habent em̄ hęc omnia facultatē abstergentē
& purgantē in superficie positam. Manna quoꝙ, & Casia, & Tamar Indus, cęte-
raꝙ dulcedine, vel aciditate lubrica, & humiditate multa purgantia. Nam vim lu
bricādi in ijs imbecillā coctio multa perdit. In summa coquuntur omnis generis
simplicia, exceptis metallis & lapidib. Perdit Aromata etiā, vt nardus, casia, cin-
namomū, iuncus odoratus, calamus aromaticus, iris, ladanū, styrax, bdellium, &
id genus alia non coquunt̃, sed ad finem coctionis, quū vas ab igne deponendum
est, aut mox postꝗ depositū est, inijciuntur. Pari modo Ambarū, moschus, gem
mæ, vbi medicametū iam perfectè coctū est inijciunt̃. Quid multa? quādo diuer
sa vnà coquenda sunt, diligenter obseruandū, vt quod facilius resoluit̃, reliquis
serius ac tardius adijciat̃. Quum verò hîc de cōcoctione agat̃, fortè non ab re erit
Ratio coquendi saccharum. si rationem coquēdi saccharū breuiter exponamus. Saccharū primū in partes se-
catur, & affusa aqua aliquādiu feruefit, dein per laneū pannū colat̃, postea ad per-
fectionē coquit̃. Si clarius & purius esse debet, albumine oui vno & altero pro
sacchari portione sumpto, paucaꝙ affusa aqua virgulis in modū scoparū colliga-
tis agitat̃, donec in spumā abeat, quæ cum feruenti aqua saccharo inijcit̃, & vbi ali
quandiu cocta fuerint, colant̃, colataꝙ denuo coquunt̃, donec gutta in marmor
aut stanneū orbē, aut laminā ferri leuē fusa consistat, nec mota diffluat, aut donec
omnis ferè humiditas absumat̃. Cuius rei signū est, q̊d paululū sphathulę adhęrēs
violēter in aërē proiectū in floccos abeat, & quo flocci maiores ac latiores, eo sac
charū exactius coctū, & minus humiditatis reliquū est. Absoluta iā coctione de
Despumatio. despumatiōe nobis dicendū erit. Est aūt despumatio nō nisi spumę cochleari fer
reo pertuso, ne cū spuma etiā humor in q̊ coctio fit abijciat̃, detractio & remotio.
Quū em̄ hęc superiorē locū petat, siue negotio cochleari foraminib. pertuso tolli
potest. In coquēdis aūt medicamētis pharmacopœus nō, vt coqu⁹, oēm spumā de
tractā abijcere, sed inutilē solū, vtilē aūt qualis est sacchari & mellis, in vas quoddā
colligere, & dein ad Serapij consistentiā ac spissitudinē iterū coquere, & in suos
vsus seruare debet. E sacchari spuma Theriaca ꝓ iumētis, è mellis aūt spuma reco
Colatura. cta nōnulli glādes parāt. Colatura liquoris dissimilares partes, perindè atꝙ de-
spumatione,

tione,secernuntur. Vt enim despumatione tenues aëreæ & pingues partes, ita colatura crassæ, terrenæ ac fœculentæ partes separantur. Crassæ aũt & terrenæ partes primo per pannũ rarioris, dein densioris texturæ, liquore transmisso colliguntur. Semper aũt calida, frigidis melius colantur. Interdum sua sponte ad fundum vasis, aut coli descendunt. Quod si per colũ liberè non transmittitur liquor terrenis & crassis partibus obstructũ ipsum mutamus, vel abluimus, & à sordib. purgamus. Si tenacius liquidis succi partibus adhæreãt terrenæ, acetũ, citriorum succum modicum addimus, aut aliud quippiam quod habeat diuidendi separandiq́ꝫ facultatẽ. Similiter albumen oui batuatum, siue bacillo quassatum, vt magis per totum corpus distribuatur, ducimus per liquorẽ, quo dum concrescit, inclusam vel adhærescentem sibi similem materiam educat, quæ sic facilè possit auferri. Porrò quum turpida ventriculo sint ingrata, & aspectu etiã parum iucunda, clarificatione etiam interdum opus erit. Clarificantur aũt, hoc est, purificantur, succi quidam per se. Residẽdo enim quod in ijs est terreum ac fœculentum subsidet, adeoq́ꝫ limpidiores fiunt. Quidam coctione & colatura, vt dictum est. Quidam vt alia decocta, quæ vix sine albuminib. ouorum in spumam agitatis, purgantur. Hac enim ratione quicquid crassum & fœculentũ est, vnà cum spuma albuminũ in superficiem fertur, quod deinde cochleari foraminibus pertuso aufertur, & id quod reliquũ est, ob sordes grauiores fundum petentes, per pannum colatur. Singulis aũt decocti libris singula albumina adhibentur, quamuis tria etiam sex libris & plurib. sufficere possunt. Adhibentur verò immisso vel paulo antè, vel dico post saccharo aut melle, alioqui & albumina vruntur, & purgatio parum bellè procedit. Serapia aut decocta, quæ magistralia nominãt, agaricum in fine ponendũ accipientia, albuminib. non egent. Albuminum aũt loco, acetum, succus limonum & arantiorũ adhibetur. In quibus enim est acetum, despumantur coquendo, & coquunt̃ despumando, donec spumare desinant: tunc enim clara sunt, quatenus eis concessum est. Albumina ouorum vel in aquam frigidam iniecta scopulis agitantur & concutiunt̃, donec in spumam abeãt, quæ particulatim saccharo cum aqua feruefacto, vel decocto alicui inijcitur, quum scilicet prior nigrescit aliam substituẽdo donec clarescat, vel eadem iniecta primum saccharo cum aqua coquẽdo, vel decocto alicui, vel simul mistis ambobus, quod frequẽtius fit, scopulis similiter frequẽti agitatu in spumam abeunt, simulq́ꝫ coquuntur, donec spuma subsidat. Quod si decoctum futurũ est liquidissimũ, per pannum albũ laneum semel, & si non satis clarũ bis & ter, colatur. Itidem decocta mucilagines recipiẽtia, serapia, & saccharũ cum aqua coctum incrustandis seminibus, vel alijs bellarijs aptum, calida omnino per pannum colanda sunt, q̃d calida semper frigidis melius per colũ traijciant̃. Restat vt de destillatione, per quã tenuè à crasso per se sine adminiculo alterius liquoris, vel adiecto aliquo liquore vi caloris elicitur ac separatur. Inuẽtum est nouum Chymistarum, veteribusq́ꝫ incognitũ. Quum verò de ea nonnihil ca. 9. huius libri dixerimus, hìc breuiores erimus, præsertim quum sint hodie quàm plurimi qui integros de destillatione libros ediderint. Destillandi modi varij quidem sunt, duobus tamen summatim generibus complexi. Vnus enim per descẽsum, alter verò per ascensum fit. Nos hic tantũ vnius modi qui ascẽdendo fit, eius nimirum qui optimus est, & in vase duplici fit, hunc quidem in modum. Vas vitreum, vel ex plumbo albo factum medicamentum continens in alterum vas figulinum cacabumùe aqua feruente plenum imponitur, adeoq́ꝫ calentis aquæ balneo liquor elicitur. Vasculi aũt in quo stirpes continentur fundum, aquam feruentem alterius vasculi non attingat, sed solo ab eo eleuato vapore incalescat. Primum vas operculo rostrato exquisite tegit̃, vt è medicamenti substantia exhalati vapores in operculum illud impingentes in liquorem versi per rostratum canalem destillet. Hæc destillandi ratio optima existit, & Balneum

Clarificatio.

Destillatio.

In duplici vase.

Balneum Mariæ. neum Mariæ nominatur. Cæterùm in omnibus destillationū modis ignē moderari oportet, vt materia nec aduratur, nec nimium ferueat. Pręstat igitur ex prunis, quàm lignis parari ignem, ille enim æqualior quàm hic est. Similiter sicca ligna humidis pręferuntur. Liquores stillaticij per aliquot dies Soli exponi debent in vasis linteo aut membrana perforata obturatis, vt quicquid excremētosum est resoluat, simulq; empyreuma exhalet. Quartus præparationis modus

4. Calefactio. est calefactio, quæ fit vel igne, vel sole, vel in fimo, vel putrentibus corticibus, arenis, cineribus, scobibus tenuibus, calore animalis, lapide aut ferro candente, vel calce aqua conspersis. Plurima verò solum calefiunt, vt dum calefacto pistillo mastiche siccę alutæ intenditur, dumq; calefacto mortario & pistillo gummi Arabicum vocatum, & tragacātha siccata promptius in puluerē tenuissimū ducendo læuigantur, præsertim aëre humido. Nam sicco existente, qualis ęstate & hyeme frigida est, præsidium illud non requirunt, nisi sint admodū recentia. Oleum præterea, cera, pix, resina, & similia, prius calefacta abluuntur. Calefacta promptius & perfectius miscētur. Atqui in calefaciēdo sunt certi fines, quos vltra citraq; medicamētorum vis non consistit. Ob id aromata miscemus alijs ab igne remotis, ne ab ignis calore vis eorū dissoluat. Semina saccharo incrustanda antea calefaciendo modicè siccamus, vt promptius in ijs saccharum

5. Refrigeratio. siccitate concrescat, & albescat. Refrigeratio quintus præparationis modus, fit aëre frigido, aqua frigida, niue circūposita, collocatione in cellam vinariam, aut alium subterraneum locum. Hos autem refrigerandi modos ferè omnes Gale-

6. Humectatio. nus lib. 2. de Simp. med. facul. cap. 7. & lib. 8. thera. metho. cap. docet. Humectatio sextus præparandi modus fit immersione, aut inspersione liquoris alicuius: item maceratione, de qua dictum est, liquatione, & dissolutione. Merguntur in

Liquatio. liquorem, vel eo asperguntur quæ sicca admodū sunt. Liquantur aūt & humida redduntur calore ignis quæ frigido concreuerunt, vt butyrum, oleum hybernum, adipes, medullæ, cera, resinę. Siquidem cuncta hæc dum calescunt, magis liquida, fluxibiliaq; fiunt. Liquida verò facta, melius cum alijs miscentur. Relinæ quidē oleo liquatæ eidem probè miscentur, non aquæ. Chalcitis inter metallica celerrimè liquatur, & alumen omne, sed scissile mollescit tantum. Liquatur & sandaracha, & auripigmentum. Lythargyrus per se tardissimè liquatur, cum ærugine, vel duplo oxelęi cocta citius liquescit, quàm cum hydrelęo duplo, vel paulò plus duplo. In medio horū sunt ærugo, & misy. Sori aūt quia terreum ma-

Dissolutio. gis est ac saxeum, quàm chalcitis & misy, etiam tardius liquat. Dissolui aliquo liquore solent multa medicamenta quæ teri nequeunt. Differt liquatio à dissolutione, q̄d hæc etiam sine calore per se, vel addito aliquo liquore: hæc verò tantum calore fiat. Sic gummi aqua aut vino, vel aceto dissoluūtur. Crocum, thus, myrrham lęuigata vino dissolui oportet, & medicamento propemodum cocto misceri: Hæc etiam vbi modicè dissoluta erunt, ab igne remouenda ac deponenda. Galbanum, opopanax, sagapenum, hammoniacū ex vino vel aceto, vel alio liquore cocta dissoluuntur. Cum siccis verò trita abeunt in puluerem. Gummi verò dissoluunt liquore aliquo, aut pistillo calido, item & pingues succi, nisi ob siccitatem teri possint, vt frequenter gummi arabicum, tragacantha, iuniperi grana, thus masculum, mastiche, & ferè reliqua vetustate, vel igni siccata. Recentia verò & adhuc viridia, etiā calentibus digitis liquescunt aut saltem mollescunt. Eadem tundendo latescunt, multo magis si pistillo calido in mortario calido tunduntur. Gummi quia aquea est natura, promptius cum aqueis miscetur, quàm cum oleaginis. Resina contra, quia est oleagina. Multa item composita, vt conseruæ vocatæ, pastilli, antidoti, alijs miscenda, antea liquore

7. Exiccatio. aliquo dissoluuntur. Septimus præparationis modus est exiccatio, quæ simplex quidem fit vel ab aëre sicco, vt omnibus constet, vel à frixione, vel tostione, vel assatione, vel vstione. Frixio propriè est, vbi aliquid in sar-

in sartagine aut testa coquitur, vt excrementitiæ eius partes exiccentur, & sub-
inde rudicula ferrea, aut lignea, aut manibus vertitur, circumagitur, & volui-
tur. Tostio fit propriè quãdo aliquid craticulæ impositum exiccatur. Torren- *Tostio.*
tur verò vt diutius in vsum medicum conseruari posſint. Sic profectò animalia
quædam torrentur potius, quàm sale macerantur, vt ranæ, & cicadæ, quod ijs
ad eliciendam vrinam: illis verò ad sanguinis fluxum comprimendum vtamur.
Saliri enim ad hos vsus nõ debent, quod manifestũ est omnibus. Vtraq; autem
sub assatione comprehendi potest, qua vtiq; vtendum erit, vbi excrementitiæ
medicamentorum partes exiccandæ veniunt. Assatio autem fit vel in sartagi- *Assatio.*
ne, vel craticula, vel clybano, vel vitro, aut alio vase fictili, aut patella, vel in ve-
ru prunis subiectis, vel cineribus calidis. Cæterùm assantur quædam, vt excre-
mentitia humiditate absumpta diutius durare queant. Quædam, vt siccatiora
facilius ad læuorem terantur, vt gummi, tragacantha, amygdalæ, auellanæ,
herbæ, radices, flores, crocus in antidoto ex ouo, vbi celer vsus pulueris requi- *Crocus cur*
ritur. Crocus etiam papyro impositus igni, vel sole siccatur. Sericum etiam ex *in antidoto*
præscripto Arabum torretur, vt puluis fiat. Quædam verò assantur, vt vis eo- *ex ouo as-*
rundem per ignem augeatur, vt scilla tosta, & in sartagine frixa maiorem acri- *satur.*
moniã assumit, humiditate largius absumpta, & ob id purgantior euadit. Quæ-
dam, vt vis eorum minuatur, & inutilis ac excrementitia, vt flatulenta humidi-
tas absumatur. Sic cepa, allium, ari & dracontij radices sub cineribus assa, mi-
nus acria, & mitiora redduntur: sic etiam assi fructus, vt poma, castaneæ, & se-
mina nonnulla assa, vt Lini & Irionis flatus deponunt. Eadem ratione opium
& meconium ob eius stupefaciendi malignitatem veteres aliquot torruerunt.
Sed quia torrendo omnis eius in stupefaciendo sensum efficacia aboletur, non
tostum Galenus mauult Castorij calore obtundi. Sic Psyllium assando sicca-
tum minus aluum subducere somniarunt, quum nullam prorsus subducendi
aluum facultatem habeat, vt alibi copiosius diximus. Nonnulla facultate gemi-
na, & interdum contraria prædita, assando facultatem vnam vel perdunt vel
minuunt, alteram intendunt, vt myrobalani, & rhabarbarum assando purga-
tricem facultatem amittunt, adstrictoriam augent. Et balanos myrepsica assan-
do vomitoriam facultatem in humiditate nitrosa largiore positam deponit, de-
iectoria remanet. Cæterùm vt rara aut imbecillam facultatem vel superficiari-
am sortita, decoctionem longam non sustinent: sic quoq; neq; longam assatio-
nem ferre possunt. Vstio itidem à calore sicco fit, maioris tantum ratione ab *Vstio.*
assatione differens. Chymici calcinationem vocant. Vrendarum autem medi-
camentorum causæ sunt variæ. Quædam enim vruntur quo sicciora reddita &
solutiora læuigari & tenuiſsimè comminui posſint, vt pili lana succida, testa 1.
ostreorum, buccinorum, purpurarum, vngues, & cornua multorum animaliũ,
& ossa, coria, & alia quæ vel ob terream duramq; corporis consistentiam ac con
cretionem condensatam sunt sortita, & partes impendio crassas, quia ab eo vim
quandam cogendi, vel ob lentorem immodicum, aut humiditatem aliquam
vsui esse non possunt. Sic enim rectè vngues caprarum vsti ex aceto alopecijs
illinuntur, & vngues asini, & cranium hominis vstum ad epilepsiam bibuntur.
Et osſium aliorum cinis ad arthritidem, & cornua cerui, atq; capri vsta veniunt
in dentefricia, & testæ ostreorum in emplastra, pompholyx & hęmatitis in col
lyria. Nitrum quoq; si lapidosum est vrit̃. Alia vrũtur vt essentiæ crasſitiẽ depo 2.
nant, & tenuitatẽ, aliasq; facultates igneũ calorem sequẽtes, vt sunt abstersio &
erosio, induant. Metallica vrendo tenuiora quidẽ euadũt, sed etiã ignis cõmer-
cio mordacia & rodẽtia. Elota verò, vt suprà diximus, latius rosionẽ omnẽ depo
nũt, & lenia prorsus reddũtur. Arsenicũ vstũ, & non vstũ est causticũ & adurẽs,
sed vstũ tenuioris est substantię. Gypsum vstũ tenuioris essentię fit & siccãtius,
quàm

quàm non vſtum, & minus emplaſticum atq; obturans. Pumex vſtione tenuitatem, & aliquid acrimoniæ acquirit, quam lotione deponit. Cornu cerui & capræ vſtum tergere poteſt. Cinis corij veterum calciamentorum ſiccat vlcera. Pili & lana ſuccida vruntur, vt acria, calida, ſicca, & tenuium partium fiant. Teſta oſtrearum, & cætera terrea vruntur, non modo vt in puluerem redigi poſſint, ſed etiam vt tenuioris ſint eſſentiæ, & cogendi quandam facultatem deponant, & contrariam diſcutientem accipiant. Cinis radicis Aſphodeli magis calefacit, ſiccat, tenuat, diſcutit. Abrotonum vſtum, anethi radix, & ipſum anethum, colocyntha vſta ſiccandi vim magnã acquirunt, abrotonum etiam mordendi. Hinc non temerè Galenus lib. 9. de Simpl. medica. facul. ſcripſit, quædam vſtione calidiora reddi, & magis acria. Contra quædam vſtione minus euadunt calida. Quæ enim acria ſunt, ea vſta multum caloris amittunt, & miteſcunt, quod ſcilicet partes igneæ non ſint admodum reliquis admiſtæ. At quæ
3. acria non ſunt, calorem aſſumunt. Alia vruntur, vt vis quædam noſtro ſcopo
4. aliena in ſuperficiem trahatur, poſtea lotione ſeparetur, quo fine hæmatitem & pompholygem ſæpe vrunt & lauant ocularij medici. Alia vruntur, vt colorem nouum induant ægro gratiorem. Sic ærugine vſta, Galenus emplaſtra faciebat lutea, quod viridis color multos terreret. Sic ceruſſa trita vſta, rudicula ferrea mota tranſit in Sandyca, & fit rubra. Et oſſa multum vſta, albiſsima fiunt. Et cornua cerui potius quàm capræ vſta dentes dealbant ſua ſubſtantia, non ſola
5. vi deterſoria ſine morſu, quam vtrunq; vſtum obtinet. Alia vruntur, vt in aliam tranſeant ſpeciem. Sic ex viperis vſtis ſal fit theriacus. Ex cinere Braſsicæ, aut Betæ, & aliorum ſapore nitroſo præditorum, fit à quibuſdam nitrum artificiale. Ex calce vſta, & fœce vini vſta cauterium. Ex Stibi vſto, ſulphure vſto, ceruſſa vſta, chalciti vſta, oleum. Porrò vrendi modus non eſt omnibus vnus. Quædam enim humore pingui prædita per ſe vruntur, vt lana, cornua, vngues, oſſa, coria, hirundines, & aues quædam aliæ, viperæ item aliaq; pedeſtria. Atq; hæc in olla noua operculo foraminulento tecta ſunt vrenda, præſertim vbi in cinerem redacta diſperdi poſſunt. Quæ verò etiam vſta manent integra, vt vngues, oſſa, cornua, hæc etiam viuis carbonibus tradi poſſunt, niſi quędam ſint addenda, quæ vim eorum mutent. Tunc enim etiam in olla noua vruntur. Sic viperam cum ſubſtratis quibuſdam medicamentis, Galenus ad ſalem theriacum vrendam eſſe tradit. Alia materiam aliquã inflammabilem requirũt ſubſterni, vel aliter miſceri adipes, reſinas, olea, ceras, mel, ſulphur, & id genus alia. Stibi pinſita farina circumlitum, carbonibusq; obrutum terretur, donec ipſa cruſta aduſta ſit: Si paulò magis tremetur, fit plumbum. Cæterùm qualis debeat eſſe vrendi modus ac ratio, exemplo Phrygij lapidis lib. 4. de compo. medic. localium Galenus docet: qui quum ſit paulo prolixior, pręſtat hunc apud Galenum legere. In hoc tamen exemplo id obſeruandum erit, quod operculum quod ollæ imponitur fit foraminulentum, & in vertice, vel etiam alijs partibus pluribus perforatum, vt fumoſi & fuliginoſi effluxus eorum quæ vruntur per ea foramina efferantur. Dein vt operculum cum vaſe extrinſecus lutetur, ſeu cum luto circumlinatur. Tertio, vt carbones ſint peruſti, vt ſcilicet nihil fumidum habeant. Octauus præparationis modus eſt extinctio. Hæc autem fit, quãdo aliquam materiam igne candentem in quopiam liquore ſæpius mergimus. Id verò tribus de cauſis fit. Primo, vt vapor duntaxat ab eo quod extinguitur recipiatur: vt ſi Pyriten lapidem candẽtem in aceto mergimus, vt vapor hinc exhalans duritiem alicuius partes emolliat, & diſcutiat. Secundo, vt liquor vim externam acquirat, adeoq; ipſum ad certum vſum conſeruemus. Sic candens ferrum in aqua ſæpius reſtinguimus, vt ſubinde eam potandam præbeamus ijs qui ventriculi, vel lienis, vel inteſtinorum corroboratione indigent. Tertio, vt eua-

Vrendi modus varius.

Phrygij lapidis vrendi modus.

8. Extinctio.

vt euaporatis & exhalatis tenuioribus partibus, crassiores remaneant. Sic lapillos ignitos in lacte tantisper extinguimus, donec pars tota serosa exhalarit, & dissipata fuerit. Tum enim optimum ad dysenteriam remedium erit. Sic chalybem candentem, & aurum ignitum in liquore extinguimus, vt is minus humidus, & magis adstringens reddatur. Cęterùm medicamentis extinctis, liquore prorsus abiecto, vtimur, vbi exiccantia citra morsum requirimus. Stibium in lacte muliebri extinctum, mitius exiccat. Nonus præparationis modus est purgatio. Neq; enim purgatio aliud est, quàm quicquid medicamentis inest abijcere. Purgantur autem seu vt vulgò loquuntur, mundantur medicamenta quædam intus, quædam foris, quædam intus & foris, quædam nusquam. Intus purgantur à seminibus seu granulis nucleisúe vuæ passę, si medico ita videatur: myrobalani omnes, exceptis Indis enucleatis, & magna ex parte empeleticis: vuarhois, nisi in decoctum veniat: quando nec pruna passa, nec myxa, nec ziziphaà nucleis purgentur, nisi quod expressa pruna nucleos in colo relinquunt: myxa, ziziphanon exprimuntur. Foris quæ excorticantur, vt semen cucurbitę, cucumeris, citruli, melonum, cnici, ricini dente, vngue, cultello, forfice purgantur. Semen quoq; citri, limonum, arantiorum, pæoniæ vtriusq;, staphydis agriæ, pineæ, pistaciorum, gosipij, cerasi, persici, anacardorum, nucis Indicæ cultello, vnguibus, malleo. Baccæ lauri, amygdala vraq; aqua calida macerata facilè digitis purgantur. Si verò in oleo exprimuntur, integra prius tundũtur: si in decocta veniunt, integra inijciuntur, si verò foris admouenda sunt, cum cute teruntur. Omnia prædicta foris non purgantur. Hordeum, triticum aqua calida parum diu maceratum pistillo ligneo, in mortario æreo promptè deglubitur. Zea, oriza, molis. Zea iterum vt hordeum purgatur. Radices quædam solum recentes abluuntur, & circumcisis radiculis seruantur vel vsurpantur, vt Cichorij, rusci, asparagi, buglossi, echij. Aliæ vtendi tempore cultello raduntur, vt radix glycyrrhizæ, gentianæ, rubię, pæoniæ, tormentillæ, doronici, betonicæ altilis. Quarundam superficies tota circumciditur, & quid intus inutilè apparet, exciditur, vt rhabarbari, agarici, iridis. Intus & foris simul, mala cydonia, dactyli etiam edendi, colocynthidis fructus cortice & semine purgãtur, vt sola maneat medulla seu caro. Radices quæ intus habent substantiam lignosam, vt raphani, apij, petroselini, fœniculi, saxifragiæ, oxalidis, peucedani, ellebori vtriusq;, pseudodictamni vulgaris siue Tragij, turpeti, esulæ, scillæ, capparis, tamaricis. Scilla etiam nucleis & agnatis purgãda. Cyperus, inula, costus, acorus integra teruntur aut coquuntur. Ellebori radicum fibræ aqua paulum macerantur, postea cortices extracti in vmbra siccantur ad vsus, vt Zingiber, calamus aromaticus, casia, cinnamomum, galanga. Et baccæ myrti, iuniperi, interdum etiam oxyacanthę, asparagi. Piper omne, cubebe, cardamomum. Semina fœniculi, apij, cari, ameos, dauci, cumini, seseleos, carduibenedicti, lini, fœnograeci, anisi, anethi, papaueris, portulacæ, lactucæ, cichorij, psyllij, milij vtriusq;, & cętera semina parua nec intus, nec foris purgãtur à pharmacopœo, sed vel trita, vel integra vsurpantur. Ex magnis Cicer item, faba, lupinus, eruũ, vicia, semen agni manibus confricandum, vt deposita canicie, nigrescat: Hipposelini, cydoniorum. Gummi quædam & succi solidi, & liquores, & resinæ terra, folijs, scobe, ligno, cortice suæ parentis adulterati purgantur liquore idoneo fusi, vel dissoluti, postea colati. Quorundam seminum sola medulla in compositiones inseritur, vt cartami, melonum, cucumeris, cucurbitæ, citruli, & aliorum magnorum. Tamen solus cortex rhois est vsui, & multarum radicum apij, eleoselini, fœniculi, raphani, corde lignoso execto. Semina illa sole siccata teruntur leuiter in mortario, fricantur manibus, cernuntur cribro medullam solam transmittente: si non succedit forcipibus, vnguibus, dentibus, cultello

Margin notes: Antimonium. — 9. *Purgatio.* — *Intus.* — *Foris.* — *Intus & foris.*

K excor-

Cribratio. excorticantur. Cæterùm hic obiter etiam de cribratione dicemus, sciendumq́ erit farinas cribrari, vt à furfuribus, & à corticibus quod purum ac tenuius secernatur. Cribrantur etiam medicamenta quæ teruntur, vt puluis æqualis sit partesq́ crasſiores in cribro retineantur. Pulpa quoq́ Caſiæ purgatricis cribro tranſmittitur, vt ſolus flos ſeu Pulpa à corticis fragmentis & ſeminibus repurgetur. Semen tamen Lathyris, daphnoidis, & id genus alia quidem non pauca vno die inſolata, aut ignita paxella parum aſſata rupto cortice promptè exiliunt. Amygdalæ, pineæ, piſtacia, nuces aqua frigida per noctem, vel calida parum diu macerantur, aut ignita patella toſta excoriantur. Decimus præparationis modus eſt mucaginis, aut mucilaginis eductio. Hæc fit, quando è rebus viſcidis liquore quopiam ſub ſole, vel igne calefacto mucus educitur. Sic vtiq́ è ſemine pſyllij, è quo fortem ac validam facere expreſsionem aduerſus falſam Arabum opinionem pharmacopœi ne dubitent, mucilago educitur. Eius quoq́ generis eſt ſemen cydoniorum, item maluæ, altheæ, lini, fœnogræci, & vrticæ: ſiquidem ex illis etiam lentus ſuccus extrahitur. Cum quo autem liquore ſucci illi ſint educendi, medico conſultore opus eſt. Nam in dyſenteria cum ſtillaticio roſarum & plantaginis hæc mucilago educitur, & per clyſteres inijcitur. In pleuritide cum ſtillaticio tuſsilaginis liquore, vel adianti, hyſſopi, aut ſcabioſæ extracta illinitur. Sic perpetuo in alijs affectibus cum liquore conuenienti, & medici varijs ſcopis mucago educenda erit. Ex gummi item Arabico, & tragacantha infuſis ſeu maceratis, materia lenta educitur, vt etiam è reliquorum gummi diſſolutione. Inijciuntur autem prædictorum libræ vni aquæ calentis libræ tres, ſi craſsiorem vis ſuccum: aut quatuor, vel quinq́ ſi aquoſiorem, & nocte vna, vel horis aliquot macerantur recalefacta, & ſacculo linteo impoſita exprimuntur. Baculo etiam interdum verberantur, donec totus humor lentus effluat. Nam aqua calida & agitata promptius mucaginem educit. Cæterùm ſemperuiuum vtrunq́, portulaca, ſymphytum, cotyledon, aloë, telephium, & id genus alia multa lentore prædita, vix ſuccum reddent trita, niſi inter tundendum liquorem aliquem affundas tenuem & aquoſum, non craſſum & lentum. Quod ſi tamen liquorem affundas, is herbæ huius vires non vitiet, ſed vel augeat, vel foueat, & ſeruet. Sic Polygono mari ex loco arido, maioranæ, thymo, ſaluiæ, roſmarino, folijs lauri, hederæ itidem ex aridioribus, liquor aliquis affundendus ijs facultate conueniens, ſi ſuccum aliquem ex huiuſmodi ſiccioribus educere libet. Porrò ne id ſilentio inuoluamus, de mollitione ac duratione hæc breuiter adijciemus. De mollitione quidem, quod quædam tractando manibus molleſcat, vt cera, aloë: quædam adiecto liquore, vt ſaccharum, ſciendum eſt. De duratione, quod ſicut materiæ molliores fiunt idoneo humore adiecto: ita humore abſumpto duriores fiunt. Conſumitur autem humiditas calore interno, aut externo.

10. Mucaginis vel mucilaginis extractio vel eductio.

NB.

Mollitio.

Duratio.

DE PRAEPARATIONE ALIQVOT PRIVATIM MEDICAMENTORUM.

Caput XXIIII.

LOTIO ALOES SIMPLEX.

ACcipe Aloës puriſsimæ tritæ, & cretæ libras duas. Aquæ pluuiæ libras ſex. Hæc primum in patinam lancemúe vitream infunditur calefacta, deinde aloë in eandem conijcitur, & ſubſidere permittũtur ſordes, ac calculi: atq́ aqua pura pinguisq́, cui ſe pura & ſyncera commiſcuit aloë, ſenſim percolatur, ac ſordes ſeu recrementa in fundo lancis collecta, abijciuntur. Quod colatum eſt, linteo tectum ſoli expoſitum exiccatur.

LO-

LOTIO ALOES EXQVISITIOR.

ALoë optima trita, creta, ex aqua fontana purissima dupla, aut circiter, agitatur aliquandiu rudicula ferrea, aut lignea, in vase lato ex plumbo albo confecto, vel terreo, vel alio, tecta, sinitur horæ quarta parte, aut paulò diutius, subsidere. Tunc, quod clarius supernatat, inclinato vase, in aliud simile, sed minus, per colum sataceum transfnasatur. Aut si puriorem, sed parciorem vis aloëm lotam, *licio, aut filtro vulgò vocato excolatur, diutiusq́; residere permittitur in vase præsertim vitreo, interuallis paruis foramina habente, spina aut cera obturatis, per quæ quantum clarum videtur, effluere sinitur, ne scilicet inclinato vase turbetur. Aqua noua affunditur, subigit, *elutriatur, id fit quater, aut quinquies, donec arenosa & terrea tantum fœx supersit. Prima omnium præstantissima siccatur in sole, aliæ omnes simul. Si autem hyems est, aut elota aloë in rem præsentem desideratur, igne lento siccari potest. Vbi siccata iam aloë est, ex vase ipso eximitur, calefacto parum vase, vt promptius ab eo separetur. Ima eius pars, in quam quòd crassius est subsedit, cultello deraditur.

*Panno linteo.

*De vase in vas transfertur.

LOTIO ALOES CVM AROMATIS.

HAbet aloës purissimæ tritæ & cretæ libram vnam. Casiæ ligneæ vocatæ, spicæ nardi, asari, iunci odorati floris, [a] Caryophyllorum, macis, cinamomi, ligni aloës, croci, mastiches, lachæ, añ. drachmas tres. Tusa coquuntur in duplici vase in aquæ libris sex ad dimidias: colantur & exprimuntur. Colato in vitream, aut vitreatam patinam excepto, in eo aloë rudicula assiduè agitatur: & dein soli donec exiccetur, exponitur. Sit autem patina linteolo tecta, ne aliquid incidat. Hoc quater fiat, donec arenosa & terrea omnia subsidant, vt dictũ est.

ANNOTATIO.

[a] *Caryophyllorum, macis.*) Seruitor, vnde hanc lauandi rationem, recentiores desumpserunt, pro ijs habet carpobalsamum & xylobalsamum. Verùm quia illa raro, aut nunquam in officinis legitima habentur, ideò ex Ioanne Damasceno qui istis aromatis celeritatem purgandi aloë conciliari posse putat, hæc ipsa substituimus.

LOTIO LACHÆ.

ACcipe aristolochiæ longæ, floris iunci odorati, añ. vncias duas. Coquantur in aquæ libris quatuor, quoad remaneant libræ tres. Colato inspergantur Lachæ integræ libra vna & vnciæ quatuor. Coquatur lacha lento igne, donec sanguineũ aqua contrahat colorem: & quicquid in lacha boni fuerit, dissoluatur. Coletur per laneum pannum, aut filtrum: & sordes quæ remanent abijciantur. Excolata sanguinei coloris aqua lentis prunis in duplici vase ad mellis consistentiam coquatur, & massa adhuc tepida in pastillos cogatur.

LOTIO PLVMBI.

IN plumbeum mortarium infunditur aqua cœlestis, & pistillo plumbeo aliquot horis agitatur, donec liuidum acquirat colorem, & in limi modum crassescat: dein per lineum pannum ter quater colatur, & subsidere permittitur. Quod subsedit, exiccatum reponitur.

LOTIO *RECREMENTI FERRI.

*Scoriæ.

REcrementum ferri, aut chalybis, aut squama eius purgata ab omni spurcitia, in aquam conijcitur clarissimam, & manibus fricatur, dein aqua sordida tota effunditur. Post, recrementum in patinam vitream imponitur, & modicum aceti, vt ab eo duntaxat humectetur, nec emineat, affunditur, vt in eo diebus triginta maceratur. Postremò teritur, & reponitur.

LOTIO *POMPHOLYGIS.

* Tutiæ Arabum.

cap. 16 supra fol. 70 & de Cadmia & Tutia ...

POmpholyx arida, aut aqua resperſa, puro linteolo modicéque raro ligata, in vaſe pluuia vel fontana aqua pleno, huc atque illuc ducitur, vt pars eius vtilis & tenuior in aquam effluat, & omne excrementum in linteo remaneat: Poſtea reſidere ſinitur, & aqua cum cinere per colum traijcitur, noua deinde aqua affuſa, agitatur & effunditur, per colum traiecta, & mutata tantiſper aqua donec in linteolo nihil vtile maneat. Demum aquam excolato, cinerem autem exiccatum recondito.

EBORIS PRÆPARATIO.

EBoris in partes ſecti libra vna conijciatur in nouum & non crematum fictile, crudoque tegitur operculo, & figulino luto oblinitur: deinde in figuli furnum imponitur, illícque donec fictilia percocta ſunt, cremari permittitur. Poſtea exemptum ebur in tenuiſsimum puluerem teritur, & cribratur, inque patinam vitream inijcitur: & affunduntur ei ſtillaticij roſarum liquoris libræ duæ, & exiccari permittitur. Deinde ſecundo teritur, & denuo ſtillaticij roſarum liquoris affunduntur libræ duæ, atque ſimiliter exiccatur. Dein teritur in tabula marmorea duriſsima, & finguntur paſtilli, qui in denſo vaſe, ne expirent, reponuntur. Quod ſi ebore deſtitutus fueris vice eius ſume cornu ceruinum, & ſimiliter præpara.

SCAMMONII PRÆPARATIO.

SCammonij optimi vnciæ quatuor teruntur in puluerem ſubtiliſsimũ, quibus aſpergitur modicum olei violatei, vt maſſæ formam induant. Dein aliquot cydonia magna cauantur, & in eorundem cauitatem ſcammoniæ maſſa imponitur: & malorum foraminibus obturatis aſſantur cum pane in furno, donec cydonia perfectè aſſentur. Poſtea eximitur ſcammonium, & accipiuntur carnium myrobalanorum flauorum vncia vna, Succi cydoniorum, vnciæ quatuor. Teruntur myrobalani & permiſcentur cum cydoniorum ſucco calefacto, & macerantur horis viginti quatuor: dein leuiter colantur: colatum affunditur Scammonio cocto, ſimulque mixta calido in loco exiccantur. Hi rurſus tenuiſsimè teruntur, & cum maſtiche in oleo roſacco diſſoluta, in paſtillos rediguntur.

EIVSDEM ALIA PRÆPARATIO.

SCammonij optimi vnciæ quatuor, ſucci cydoniorum vnciæ duæ probè miſcentur, & in calidum locum reponuntur, & quotidie mouentur & agitantur quoad mediocriter duræ maſſæ formam accipiant, & tandem in paſtillos rediguntur, & exiccantur.

COLOCYNTHIDIS PRÆPARATIO.

COlocynthidis pulpæ accipe libram vnam. Bdellij, tragacanthæ, an̄. vncias duodecim. Colocynthis minutiſsimè inciditur: Bdellium verò & tragacantha in ſtillaticio roſarum liquore diſſoluta colocynthidi permiſcentur, & finguntur paſtilli, qui in loco ſicco exiccantur. Hi rurſus tenuiſsimè teruntur, & cum maſtiche in oleo roſaceo diſſoluta, in paſtillos rediguntur.

MEZEREI PRÆPARATIO.

Laureola vel Daphnoides vide cap. 1 fol. 11.

FOlia Mezerei macerantur in aceto horis viginti quatuor acerrimo, poſtea exiccantur. Vſus tempore conteruntur, & in contundendo abijciuntur venæ & nerui eorundem.

ESVLÆ PRÆPARATIO.

RAdices Eſulæ detracto cortice macerantur horis viginti quatuor in acerrimo aceto, poſtea exiccantur. Sunt qui triduo macerare ſolent.

SCIL-

SCILLÆ PRÆPARATIO.

SCillæ magnæ recentis, nec putridæ, nec gelu flaccidæ, exteriores abijciuntur aridæ tunicæ, dein massæ pistorum vnde panis fit includitur & inuoluitur: coquitur assaturq́ postea in furno cum panibus donec illi percocti fuerint. Dein è furno eximitur, & sigillatim omnes eius detrahuntur tunicæ, & funiculo traiectæ in calido loco vt se non contingant, exiccantur. Solenni quodam hodie more medium eius, vnde germen enascitur, abijciunt: nec ferreo cultro, sed ligneo Scillam secant & incidunt.

*PENIDIORVM PRÆPARANDORVM MODVS.

*Saccharum tractum penidium vocant.

SAcchari boni, si lubet, puluerisati, libras duas aqua dulci, aut hordei mersas, cum mellis vncijs duabus: nisi saccharum sit dulcissimum: & ne id candefiat, coque prunis in vase æreo, plumbo albo obducto, potius quàm terreo vitreato, quoad fila inter digitos ducat, & manus non inquinet: affundendo paulatim oleum amygdalarum dulcium, vel commune, subige in marmore, quod eodem oleo illeueris. Deinde in clauo parieti affixo, longo, curuo, tanquam funem aliquem nunc trahe, nunc rumpe, nunc duplica, quoad omnino albescat. Calido loco serua, vt sit diutius tractabilis. Forficibus diuide in offas exiles oblongas, vel in quam voles figuram, cum puluere amyli finge. Quidam sine melle saccharum album bonum coquunt leniore igne ad extremam spissitudinem, quæ cognoscitur quando portio aliqua extremis digitis duobus distracta in tenuissima quasi fila abit, quæ digito percussa instar vitri dissiliunt. Dein super marmor butyro vel oleo amygdalino illitum effundunt, & manibus vel illitis, vel amyli polline aspersis ne adhæreat comprehensum ex alto paulatim comprimendo & fricando hinc inde aliquoties dimittunt: tandem vbi paululum refrixit, ferramento vnco parieti infixo obuoluunt, & assidue vtraq́ manu, vel alternis alterutra retrahunt, retractum iterum atq́ iterum clauo obuoluunt, idq́ tantisper dum benè lentum & candidum efficiatur. Quo autem diutius trahitur eo candidius redditur. Attractum tandem ministris exhibent, qui distrahendo torquendoq́ modo consueto formant, formatumq́ calido loco reponunt.

PVLMONIS VVLPIS PRÆPARATIO.

PVlmo vulpis è quo aspera extracta est arteria, à sanguine vino odoro calefacto, vel stillaticio liquoro hyssopi aut scabiosæ lauatur: mox ollæ impositus in furno siccatur: ita tamen ne instar indurescat, aut admodum aduratur. Exiccatus in arido loco reponitur, absinthij, marrubij, vel scabiosæ folijs, ne putrescat, inuolutus.

IECORIS LVPI PRÆPARATIO.

IEcur lupi vino albo optimo lauatur: vel liquore stillaticio absinthij, aut eupatorij Græcorum: dein conspergitur puluere tenuissimo Santali flaui: siccatur absinthio, vel eupatorio iam dicto inuolutum, reponitur in arido loco.

vide cap. 4 fol. 11. Agrimonia

SANGVINIS HIRCINI PRÆPARATIO.

HIrci mediocris ætatis, & quadrimi, domi vino albo & herbis calculũ frangentibus fœniculo, nimirum apio, pimpinella, & œnanthe nutriti, Iulio aut Augusto mense iugulati, medius effluens, ex arterijs maximè sanguis excipitur: nam primus tenuior, postremus crassior putatur: vaseq́ vitreo exceptus concrescere finitur: atq́ aqueum quod in eo est, effunditur, reliquum linteo rarò tectum in sole exiccatur.

+ Oenanthe Filipendula

TVNICÆ INTERIORIS VENTRICVLI GALlinarum præparatio.

TVnica interior ventriculi gallinarum lixiuio calido hora vna maceratur, & ter lauatur: iterum lixiuio, post vino, & siccatur furno, ex quo panis extractus est.

OESIPI PRÆPARANDI MODVS.

Hyssopus humida.

SVccidarum lanarum pinguitudo, quam œsipum latini, vulgus medicorum & pharmacopœorum hyssopum humidam nominant, ita paratur. Lanæ illæ succidæ, hoc est, nondum purgatæ, è collo, feminibus & femoribus ouium detonsæ, quantitate satis magna calida aqua diligenter lauantur, quoad omnem suam pinguitudinem in aquam deposuerint. Dein lana expressa seposita, aqua illa pinguis & sordida vasculo aliquo diutissimè ex alto funditur, & refunditur, donec spumosa fiat: tunc spuma subsidere permittitur, & aquæ innatans pinguedo colligitur, iterumq; aqua affusa agitatur, atq; donec spumet refunditur, & subsidens pinguedo aufertur, & rursus refunditur, donec non amplius spumet, & nulla aquæ pinguedo innatet. Tum collecta pinguedo manibus emollitur, & aqua lauatur: & si qua insedit spurcitia demitur, quoad pura fiat, & aqua clara defluat, albescatq;, nec linguam admodum mordeat. Quo facto in fictili denso reponitur loco frigido.

ANNOTATIO.

Præscriptum œsipi parandi modum sequi debent pharmacopœi, quod is qui in officinis extat parum aptus est.

INTESTINI LVPI PRÆPARATIO.

INtestinum lupi per longum scinditur, & per transuersum in portiones medij digiti longitudinem æquantes secatur, vinoq; lauatur, aut stillaticio fœniculi vel rutæ liquore, dein in furno exiccatur.

TEREBINTHINÆ COQVENDÆ MODVS.

REsinæ terebinthinæ, aut laricinæ libræ vni affunduntur aquæ libræ viginti quatuor, & coquuntur in magno vase donec odorem amittãt, & inspissentur, ita vt refrigerata digitis friari queant.

ADIPVM PRÆPARATIO.

ADeps cuiusque animalis lauatur in aqua aliquoties donec pura defluat aqua, & non amplius saniosa, aut cruenta appareat. Dein minutim concisa in duplici vase liquatur, & eliquatus in frigido sine sale reponitur loco. Alij ita præparant. Pinguedo exemptis venulis, & fibris, membranulisq; nudata, lota, & minutissimè incisa in duplici vase liquatur lento igne, postea per pannum colatur densiorem, & in vas fictile fusa, frigido in loco reconditur.

MEDVLLÆ PRÆPARATIO.

Pharmacopœi Dioscoridem in suis officinis repositum habeant.

MEdulla ex ossibus autumni initio exempta lauatur, & duplici in vase liquatur, eodem quo adipes modo. Cęterùm, vt id obiter moneamus, medicamentorum præparationes ad Dioscoridis, harum optimo magistro & doctore, pharmacopœi efficiant, quem vtiq; hoc nomine perpetuò in suis officinis repositum habere, & assiduè etiam legere debent.

DE SVCCEDANEIS.

Caput XXV.

Succedanea quæ.

SVccedanea dicuntur medicamenta quæ in aliorum penuria quæ similes habere putantur vires, supponi & substitui possunt, Græcis ἀντιβαλλόμενα καὶ ἀντεμβαλλόμενα, vulgò quid pro quo appellantur. Non negligenda verò erit hæc sub-

substituendorum medicamentorum ratio, quod sæpe accidat, vt medicus in curandis corporis vitijs, necessarijs & maximè commodis medicamentis prorsus destituatur: aut si eadem in promptu habeat, tamen vetustate confecta viribus euanidis sint, aut alia quadam de causa viciata & corrupta esse appareant, vt hoc nomine necesse sit in eorundem locum aliud substituat, quod ei quod desideratur maximè respondeat. Quod quidem factu facilimum erit, si modo exquisitam simplicium medicamentorum cognitionem habeat. Considerandum igitur erit quibus ordinibus singula medicamenta simplicia contineantur, & quæ eorundem sint facultates, & quam inter se similima sint. Quapropter si succedanea sint eiusdem vel in calefaciendo, vel refrigerando, humectando item vel siccando ordinis, sicque eiusdem sint facultatis, inque plurimis cum eo pro quo substituuntur conueniunt, dubium nullum erit, quin legitima sint succedanea. Quanquam quum nihil sit tam simile, quin multis rebus sit diuersum, præstat quoad fieri potest à succedaneis abstinere. Tamen vt in legitimis substituendis succedaneis, quam rationem sequi debeant imperitiores tum medici, tum pharmacopœi sciant, non pigebit hæc ordine recensere.

A.

PRo Abrotono autor libelli eius qui de succedaneis inscribitur rectè Origanum substituit, quod illud perindè atque Abrotonum, in tertio ordine calidum & siccum existat, ac incidendi & extenuandi facultatem obtineat. Errant autem qui pro eo Absinthium, & vicissim pro Absinthio substituunt Abrotonum: quod hoc stomacho impendio inimicũ, illud verò gratum sit.

Acantho, spina alba. Vtraque enim herba calefaciendi & exiccandi discutiendique citra morsum vim habet. Errant qui nostratibus officinis dictam Brancam vrsinam, quæ non est nisi Spondylion, pro Acantho substituunt, quod ea herba acrem & cum morsu exiccantem facultatem, adeoque Acantho dissimilem, habeat. Acantha Arabica siue Aegyptia, quæ Serapioni & alijs Mauritanis Sucaha dicitur, itidem Spina alba nostras: quod in facultatibus conueniant, & ijsdem calefaciendi & exiccandi ordinibus contineantur. *Branca vrsina officinarum.*

Acacia, succus syluestrium prunorum, & eorundem caro: vel, si haberi potest, legitima Hypocistis, quod ordinibus, & adstringendi facultatibus Acaciæ similes sint: vel Lentisci succus.

Acoro, radix Asari, quod, Galeno disertis verbis testante, Acori radici similis existat.

Agallacho, quod officinæ lignum aloës nominant, Centaurium maius, vel Lycium, libelli de succedaneis autore: quod facultate similia admodum sint.

Ammi, Anisum, quod vtrunque in tertio ordine calefaciat & exiccat, tenuiumque partium sit.

Ammoniaco thymiamate, non Propolis aptè substituitur, vt est in Græcorum succedaneis, quia hæc ipsa extergentem & valenter attrahentem facultatem obtinet, illud verò emolliendi & discutiẽdi. Aptius igitur pro eo Galbanum substituitur. Amomo, Acorum, quod Galeno attestante, ei similem obtinet vim: vel Ammeos semen, quod itidem facultate ipsi simile existit.

Anchusa, Hyacinthus: Quippe vtraque herba refrigerat, desiccat, extergit, & adstringit, maximaque inter eas est similitudo.

Aristolochia quauis, vna ex tribus Aristolochijs quæ ad manum est. Siquidem ijsdem viribus præditæ sunt.

Armenio, Indicum, præsertim factitium, quod illud haberi possit. Vulgò **ferber Jndich** dicitur. Vtrunque medicamentum purgat, & carnem excrescentem cohercet ac reprimit.

Arsenico, Sandaracha. Ambo vrentis sunt facultatis.

Asio lapide, Sal petræ, vel hammoniacus. Vterque abstergendi, expurgandi, dissipandi, reprimendi, & eliquandi carnem vires obtinet.

Aspalatho, viticis semen. Vtriq; enim acrimonia, & adstrictio inest, earumq; ratione calefaciunt & desiccant.

Asphodeli radice, Betæ succus. Vtrunque medicamentum extergit, siccat, & discutit.

B.

Balsamo succedanea Græcorum Leucoij seu violæ albæ radicem substituunt, & rectè quidem. Vt enim Balsamum est tenuium partium, menses mouet, vterumq; recludit: sic quoq; Leucoij radix, immò totus frutex tenuium est partium, extergit, siccat, menses cit, vterumq; aperit.

Bdellio, muscus arborum, qui perinde atq; Bdellium emolliendi & discutiendi facultatem obtinet.

Behen, Orminum. Vt enim Behen Arabum semen genitale adauget, ita quoq; Horminum venerem stimulat. Nec temerè diximus Arabum, siquidem Mauritanorum Behen hanc facultatem non obtinet. Alba enim, quia admodum amara, discutiendi: rubra verò quia vehementer adstringit, contrahendi, constipandiq; vim habet.

Bolo armeno, lemnium sigillum, siue terram lemniam, ijsdem namq; facultatibus prædita sunt.

C.

Chamælea, Polypodium, præsertim vbi ad sordida, & crustas habentia vlcera accommodatur. Sin purgando corpori adhibetur, Daphnoides.

Carpobalsamo, viola alba, vt in Balsamo dictum est.

Cardamomo veterum & Arabum, id quod officinæ ita nominant, vel Capsicum substituitur.

Calamo aromatico, radix ea quæ in officinis sub hoc nomine prostat, quãquam non est calami odorati radix, sed alterius qui Mæotide palude nascitur, subijcitur, quod ijsdem viribus donata sit.

Casia, cinamomum, vel Sabina, quæ Casiæ facultati similis est, vt patet conferenti vtriusq; facultates.

Capparis radice, Tamaricis cortex, quia facultatibus similes sunt. Nam vtriq; extergendi, discutiendi, incidendi, & paululum adstringendi vires insunt.

Cedri fructu, succedanea Græcorum ladanum substituunt.

Cinnabari Dioscoridis, Sanguis draconis: pro Galeni Cinnabari, Minium, quod eandem facultatem obtineant.

Cinamomo, Casia dupla, vel Ruta syluestris, vt quæ instar Cinamomi crassos humores dissecat, oculorumq; caligini cõferat, discutiat, & vrinam moueat.

Costo, Helenum substituunt Græci, & rectè, quod facultatibus non parum conueniant, vt liquet conferentibus vtriusq; facultatibus: Atq; succedaneo illo maximè pro Costo qui passim in officinis prostat vtendum erit, quia spurius est.

Cumino æthiopico, Melanthium siue Nigella, quia ijsdem facultatibus sunt prædita, vt merito alterum alterius vices subire posit.

Cypero, Iuniperus, quod vtrunq; medicamentum vrinam, mensesq; euocet.

D.

Damasonio, Galenus Calamintham substituit, quod scilicet eius radici detergendi vim inesse expertus sit, quam etiam Calamintha obtinet. Alij vice illius subijciunt Eryngium, quod ijsdem viribus donatum est.

Dauco, Staphylinus, quod eandem quam Daucus, sed imbecilliorem facultatem habeat. Alij Sij semen, quod similibus est viribus substituunt.

Dictamno, Pulegium quod ei Galeno attestante, simile est.

Diphri-

Diphryge, Phrygius lapis, quem Lyncis officinæ nominant. Vtrunque enim medicamentum ad vlcera sordida conueniens, quandoquidem ambo mediocriter adstringant, & valide exiccent.
Doronico, dimidium Charyophyllorum Auicenna substituit.
Dorycino, Papauer, aut Mandragora, quia illis parem refrigerandi facultatem obtinet.
Dracontio siue Serpentaria maiore, Arum.

E.

Elaterio, Porri succum, vt qui ventrem stimulet, & aluum moueat.
Ebeno, lignum Gaiacum, quod ijsdem quibus Ebenum viribus donatum est.
Elleboro nigro, Struthij radicem Græci substituunt. Verùm quia id paucis est cognitum, ideò præstat pro eo vsurpare Enneaphylli radicem, vt quæ similibus est in mouenda aluo viribus, atqui imbecillioribus. Ad purgationes autem adhibendum esse Enneaphyllon Græcorum abundè testantur succedanea, quæ pro illo Colocynthidis semen substituunt.
Eruo, Ciceris nigri semen, quod instar Erui discutit, incidit, extergit, obstructionesque expedit.
Erysimo, Nasturtij semen, aut Erucæ, quorum vtrunque tam forma, quàm facultate Erysimo simile existit.

F.

Folio. vide Malobathrum.
Felle hyenæ, fel perdicis, quod viribus æquale est.

G.

Gummi seu verius lachryma oleæ æthiopicæ, Elemi officinæ nominant, Græci Acatiæ duas partes substituunt, verum parum rectè. Nam Acatia viribus, & temperamento oleæ æthiopicæ lachrymæ similis non est. Quapropter Gummi Cerasi pro ea potius substituenda erit, vt quod visum exacuit, vrinas & menses, calculosque, instar huius lachrymæ, elicit.
Grano seu Cocco gnidio, Lathyridis semen, aut Daphnoidis. Siquidē vtrunque purgandi facultate præditum est.

H.

Harmali, Rutæ satiuæ semen, quod eandem facultatem obtinet.
Heliotropio græca succedanea Rapi semen substituunt: id quod faciendum, si venerem stimulare medici consilium est. Nam Rapi semen venerem excitare potest. Quod si verò desiccatione & abstersione opus erit, pro Heliotropio Dauci semen reponendum erit, quod non solum ad venerem stimulat, verumetiam desiccat, extenuat, mensesque ducit. Quas sanè facultates omnes Dioscorides Heliotropio inesse scribit.
Hammoniaco. vide Ammoniaco.
Hyssopo montana, hortensis, qui idem potest.

I.

Intybo satiuo vtroque, hoc est, Endiuia & Scariola vocatis, Cichorium substituendum, quod similibus temperaturis & facultatibus constent.
Iride Illyrica, græca succedanea Helenium odoratum subijciunt, quod ijsdem ferè facultatibus donatum est. Officinæ nostrates non ineptè Iridem florentinam dictam substituunt.
Iunco odorato, succedanea Græca, quæ falsò Galeno adscribuntur, Cardamomum substituunt, atqui, meo iudicio parum rectè, quod cardamomum viribus Iunco odorato non sit prorsus simile. Pro eo igitur potius substituendus erit Calamus odoratus, vt qui perindè atque ille mediocriter tum calefacit, tum adstringit, atque in facultatibus plurimum conuenit.

Succedaneorum libellus non est Galeni.

Lana-

L.

Lanaria, Ellebori nigri radix, quod illa quoqꝫ sternutationem moueat.

Liquore Cyrenaico, Magistrantiæ vulgò vocatæ liquor, qui proximè ad Cyrenaici liquoris facultates accedit.

Lybistici semine, Staphylini semen, vt græca succedanea docent. Præstat autem pro eo substituere semen cumini, carei, anisi, aut petroselini, quod hæc ipsa eandem quam Lybisticum, Galeno teste, facultatem obtineant.

Lycio, Rhois succo, aut semine, quod vt illud exiccandi vires habeat.

Loti semine, Betæ semen, quod exiccandi & abstergendi facultatem habet perinde ac Loti semen.

M.

Malabathro, Spica nardi, quæ cum Malabathri folio similimam facultatem obtinet, quemadmodum Galenus scriptum reliquit.

Manna thuris, Thuris cortex, qui eandem vim, nempe exiccantem & adstringentem, atqui validiorem, habet.

Meliloto, herba vulgaris inqꝫ pratis passim nata, quam nos tomo altero nostrorum commentariorum postremam meliloti speciem facimus. Officinæ à græcis succedaneis seductæ, pro Meliloto perperam loto syluestri, vt fusius suprà, capite nimirum quinto, dictum est, vtuntur.

Melyssophyllo, Marrubium, quod ei facultate, vt testatur Galenus, simile admodum est.

Meo, herba quæ Germanis **Beerwurtz** nominatur, aut Petroselinum macedonicum. Nam vtraqꝫ herba calefaciendi & desiccandi vim, instar Mei veri, habet.

Molybdæna. vide plumbago.

Myrrha, Bdellium arabicum, quod gustu admodum amarum, & siccum, perinde atqꝫ Myrrha existit.

N.

Nardo indica, Nardus Celtica, quæ ijsdem donata est facultatibus, etsi imbecillioribus, præterquam ad eliciendam vrinam, vt testis est Galenus.

Napi semine, Rapi semen. Nam vtrunqꝫ potum, vt autor est Dioscorides, venenis aduersatur.

O.

Oesipo, medullam ceruinam, quæ instar Oesipi emollit. Vbi igitur emolliendi necessitas est, hic medulla ceruina commodissimè pro Oesipo substitui potest. Eadem etiam vlcera explet, igitur optimũ Oesipi succedaneum existit.

Omphacio, succus Rhois, id est, sumachij vulgo dicti: aut Ribes nostratis substituendus. Nam succi illi ijsdem facultatibus donati sunt. Vlcera nanqꝫ oris sanant, dysentericisqꝫ, & sanguinis excreationibus prosunt.

Opopanace, Galbanum, quia vtrunqꝫ emolliendi & discutiendi vim habet.

Opobalsamo, succum radicis violę albæ, siue Leucoij, ob causam antea dictam.

Ormino, Lini semen. Quippe illud perinde atqꝫ Orminum venerem stimulat, & discutit.

Oleo ricino, Raphaninum quod, Galeno attestante, huic est in omnibus alijs simile, atqui calidius.

Oleo sesamino, Amygdalarum dulcium, quod emollit, modicè calefacit, dolores coli, & vteri lenit, vt Sesaminum.

Orobo. vide Eruo.

P.

Panacis radice vncia vna, Opopanacis drachma vna, est enim eiusdem cum radice facultatis, atqui validior.

Petro-

Petroselino macedonico, Hipposelinum, quod facultate ei simile est, verum imbecillius. Aut Pimpinellæ nostratis semine, vel radice, quæ etiam temperamento ac viribus æqualis est.

Pipere albo, Piper nigrum substituitur, quia vtrunq; valenter excalefacit & desiccat.

Polio montano, Polium campestre, quod eiusdem est facultatis, etsi imbecillius. Quanquam quum montani copia haberi potest, nulla substitutione opus erit.

Potamogitone græca succedanea Serpyllum substituunt, maximo errore. Nam quum Potamogiton, Galeno autore, refrigeret & adstringat: Serpyllum autem calidum admodum sit & acre, fieri nequit vt alterum pro altero substituatur. Quapropter hinc meridiana luce clarius est, succedaneorum libellum qui sub Galeni nomine circumfertur esse spurium. Siquidem Galenus pro Potamogitone non Serpyllum, sed Polygonum substituit, quod easdem illi vires obtinet.

Phu, Valeriana vulgaris, vel alia eiusdem species, quod omnes eiusdem temperamenti, & earundem sint virium.

Plumbagine, Lithargyros, quæ, Galeno attestante, similem plumbagini facultatem habet.

Pyrethro succedanea græca Zingiber substituunt, sed parum rectè. Nam, vt Galenus testatur, Zingiber cum Pipere magis quàm cum Pyrethro in facultatibus & temperamento conuenit. Vt hinc quo manifestum fiat, libellum succedaneorum græcum non esse Galeni, sed alterius cuiuspiam, cui facultas medicamentorum non satis perspecta fuit.

R.

Rheo veterum, Centaurium maius, quod officinis in hodiernũ vsq; diem Rheumponticum nominatur nulla alia de causa, quàm quod viribus & temperamento Rheo simile sit, & quod eius olim etiam succedaneum fuerit.

Resina terebinthina, laricea quæ easdem aut certè similes vires obtinet, qualis ferè est ea quæ hodie in officinis nostratibus habetur.

S.

Sandaracha, Arsenicum, quod Galeno autore, eiusdem nempè vrentis, est facultatis.

Santonico Absinthio, Abrotonum, quod vtrunq; Galeno teste, stomacho admodum infestum sit.

Satyrio, ea herba quam nos tertio nostrorum de Stirpium historia tomo pro Satyrij specie subiecimus: vel Orcheos genus aliquod.

Schœnantho, Iunci odorati stipites vel culmi, quia similem facultatem, etsi minus calidam, possidet.

Stichade Arabica, Lauendula potius quàm Chamædrys, vt græca succedanea substituunt, vsurpãda erit, quod ijsdem planè facultatibus donata sit, quemadmodum tertio nostrorum de Stirpium historia commentariorum tomo fusius docuimus.

Spodio, non Ebur, aut cornu ceruinum vstum, sed potius Cinis fornacum substituendus erit. Nihilominus tamen officinarum Spodio suus vsus erit.

Symphyto petræo, Symphytum magnum, quod ei, Galeno autore, similem vim habet

Sory, non melanteria, aut Diphryges, vt succedanea græca docent, sed chalcitis substituenda erit.

Struthio, elleborus albus, quod ille sternutationem moueat.

Sulphure viuo, flauum, quod viribus proximè accedit.

Tha-

T.

Tapsia, Nasturtij aut Erucæ semen. Nasturtij autem semen Thapsiæ facultatibus simile est.

Terra cimolia, Creta, quod eiusdem sint facultatis.

Terebinthina, Laricea.

Terra lemnia, Bolum armenum, quia temperamento & viribus similes sunt.

V.

Vino rhodio, austerum aliquod viuum nostrate.

X.

Xylobalsamo, violæ albæ, aut Lencoij radix.

Z.

Zingibere, Piper album, vt in Pyrethro dictum est.

Hactenus paucorum admodum, & eorum quæ hodie non facilè haberi possunt, succedanea recensuimus. Præstat enim perpetuò ijs vti quæ ab autoribus compositorum medicamentorum nominatim percensentur, quàm pro ipsis alia substituere, quòd rarò accidat vt vnum alteri facultate per omnia respondeat. Et profectò non videmur hodie succedaneis admodum egere, modò in comparandis simplicibus, quorum ferè omnium copia haberi potest, pharmacopœi diligentiam eam quæ illos decet adhibeant. Studium enim in illis tantum desideratur, quum in promptu sint medicamenta omnia, quibus eos in parandis compositionibus vti oportet.

Studium in pharmacopœis desideratur.

DE LIMITATIONE AC FINITIONE ORDINIS cuiusque calefacientium, refrigerantium, humectantium, & desiccantium.

Caput XXVI.

NOn generatim solum simplicium medicamentorum facultates medico noscendæ sunt, num scilicet calefaciant, refrigerent, humectent, & desiccent, sed & distinctè membratimque quantum habeat quodque eorum, definiendum erit. Quippe multa sunt quæ calefaciunt medicamenta, idque sibi commune obtinent: attamen maioris minorisque rationem non exiguam in calore sortita sunt. Pari ratione sunt quæ refrigerant, humectant, vel exiccant, attamen rationem maioris minorisque in ijs omnibus obtinent. Proinde veteres, præsertim Galenus non temerè per vnumquenque excessum ab eo quod temperatum & mediocre est, quatuor ordines, quos Græci τάξεις, Latini gradus appellant, statuerunt, à modicè calidis, frigidis, humidis, siccis, ea quæ euidenti eiusmodi qualitate precellunt, tum quæ magna vehementiúe, & summa. Porrò temperatum est, quod ob temperamenti similitudinem eius cui admouetur neque calefacit, neque refrigerat, neque humectat, neque desiccat. Quod verò illo aut calidius, aut frigidius, aut humidius, aut siccius est, à vincente seu excedente facultate qualitateúe cognominat. Excessus autem is ab eo quod mediocre seu temperatum est, Galeno alijsque Græcis medicis, vt diximus, τάξις & ἀπόστασις, Latinis ordo gradusúe, recessus, digresio, & distantia nominatur. Calidum itaque in primo ordine, recessu, distantiaúe vocant, quod nos calefacit, non tamen euidenter, sed ita modicè, vt insuper demonstratione rationali opus sit. Sic frigidum, humidum, siccum primo ordine statuunt esse, quod demonstrationem etiam requirit, nondum actionem valentem & manifestã adeptum est. Quæ verò manifestè aut calefacere, aut refrigerare, aut humectare, aut desiccare possunt, ea secundi esse ordinis, aut recessus dicunt. At quæ iam admodum & vehementer quidem

Quatuor ordines calefacientium, refrigerãtium, humectantiũ & exiccantium.

Temperatũ.

Ordo, siue recessus. ἀπόστασις.

Primus.

Secundus.

quidem id præstant, non tamen summè, tertij. Quæ autem adeò excalefacere possunt, vt crustam moliantur & vrant, quarti. Sic quoq; quæ ita refrigerant vt calorem natiuum extinguant, adeoq; stupefaciant ac mortem inferant, & ipsa quarti ordinis sunt. Humectantium in quarto ordine ferè nullũ reperitur, quòd inter omnes qualitates omnium sit maximè imbecilla. Nullum deniq; inuenire est quod quarto ordine desiccet, quod non etiam vrat. Nam quod summè desiccat, omnino id etiam deurit. Nunc nominatim singulorum ordinum simplicia perstringemus. *Tertius.* *Quartus.*

QVAE CALEFACIENDO ET REFRIGERANDO temperata sunt.

Caput XXVII.

ADiantum, asparagus, cadmia, cera, citri cortex, faba, glycyrrhizæ succus, lens, lycium, lithargyrum, myxa, muscus, vsneam Barbari vocant, oleum dulce, lotus syluestris, saxifragam luteam appellant, nuclei nucis pineæ, terra Samia, Zizipha.

QVAE PRIMO ORDINE CAlefaciunt.

Caput XXVIII.

CAlorem innatum augent, quem sequuntur concoctiones, ac reliquæ naturales actiones. Talia sunt, absinthium, agaricum, aloe, althea, amygdala dulcia, anethum viride, beta, brassica, buglossum, chamæmelum, castanea, cassutha, eupatorium græcorum, ladanum, lini semen, lithospermum, malabathrum, nuces virides, oryza, populi nigræ flores, saccharum, serum lactis, sesamum, vinum nouum seu mustum, vuæ maturæ.

QVAE SECVNDO ORDINE calefaciunt.

Caput XXIX.

IGnei cuiusdam caloris participes sunt, ideoq; attenuandi & rarefaciendi, obstructionesq; ac meatus aperiendi vim habent, ambarum, amygdala amara, anethum aridum, apium, artemisia, balsamum, calamus odoratus, capparis, caphura, chamæpitys, crocus, chamæleontis albi radix, eruum, fœnumgræcum, ficus, galbanum, mastiche, marrubium, mel, melissophillum, myrrhis, nuces aridæ, nux moschata, ocimum, peucedanum, pistacium, pix arida, polium, propolis, rapa, scilla, scolymi radix, succus cucumeris syluestris, sal, thus, vinum non admodum vetus, zadura seu zadoaria.

QVAE TERTIO ORDINE calefaciunt.

Caput XXX.

INcidunt, attrahunt, inflammant, sitimq; excitant, ut sunt abrotonum, & magis vstum, acori radix, amaracum, ammi, agnus, anethum vstum, anisum, asarum, arum, amomum, anacardium, dictamnus, careum, chamædrys, casia, cartamus, calamintha, cinamomum, conyza, cuminum, carpesium, carnabadium recentiorum Græcorum, elleborus vterq; epithymum, fœniculum, galanga, garyophyllum, iris, iuniperus, helenium, hyssopum, mentha, menthastrum, moschus,

moschus, nigella, opopanax, origanum omnis generis, petroselinum, piper, ptarmice, pulegium, raphanus, ruta hortensis, sampsychus, sabina, sisymbrium, trifolium, vinum vetus.

QVAE QVARTO ORDINE calefaciunt.

Caput XXVII.

PVstulas excitant, adurunt, & erodunt, vt sunt, allium, adarce, cepa, costus, euphorbium, lepidium, nasturtium, porrum, pyrethrum, ruta syluestris, sinapi, struthium, tithymali, chelidonium vtrumque.

QVAE PRIMO ORDINE REfrigerant.

Caput XXXI.

CAlorem innatum refrigerant imminuuntúe, adeoque coctiones aliquo modo impediunt, qualia sunt, atriplex, acini vuæ, caro citrei, cotonea, gramē, hordeum, malua, milium, myrtus, pyra, pruna, rosa, viola.

QVAE SECVNDO ORDINE refrigerant.

Caput XXXII.

INcrassant, caloremque naturalem euidenter obtundunt, vt sunt acacia, blitum, cucurbita, cucumis, damascena pruna, galla, intybum, hyacinthus, lens palustris, mala granata, oxyphœnicum, pepones, persica, plantago, polygonum, psyllium, rhus obsoniorum, solanum hortense.

QVAE TERTIO ORDINE refrigerant.

Caput XXXIII.

INternos corporis meatus occludunt, sensus omnes stupefaciunt, vt sunt, hyoscyamus, mandragora, nymphæa, portulaca, potamogiton, santala omnis generis, semperuiuum.

QVAE QVARTO REFRIGErant ordine.

Caput XXXI.

COngelant, calorem natiuum extinguunt, & interficiunt, qualia sunt, cicuta, opium, papauer.

QVAE PRIMO ORDINE humectant.

Caput XXXII.

LEniunt & lubricant, vt sunt buglossum, citrij caro, helxine, malua, rapa, saccharum, satyrium, sesamum.

QVAE SECVNDO ORDINE humectant.

Caput XXXIII.

Relaxant,

Relaxant, naturaliumque partium robur imbecillius reddunt, vt sunt, atriplex, blitum, cucurbita, lactuca, lenticula palustris, melones, oxyphœnicum, pepones, persica, portulaca, pruna damascena, violæ, vuæ maturæ.

QVAE PRIMO ORDINE desiccant.

Caput XXXIIII.

Corpus validius, sensusque vegetiores reddunt. Talia sunt, brassica, beta, castanea, chamæmelum, crocus, fœniculum, faba, fœnumgræcum, hordeum, hyacinthus, malobathrum, myrtus, thus.

QVAE SECVNDO ORDINE desiccant.

Caput XXXV.

Manifestè astringunt, humorumque transitum intercipiunt, vt sunt, anethum, artemisia, balaustium, balsamum, bursa pastoria, caphura, quorundam sententia, capparis, cassutha, calamus odoratus, cotonea, eruum, galbanum, gingidium, lentes, mel, mastiche, mentha, menthastrum, milium, myrrha, nux moschata, opopanax, oriza, pix arida, pistacium, plantago, pyra, raphanus, rosmarinus, santala, spica nardi.

QVAE TERTIO ORDINE desiccant.

Caput XXXVI.

Abrotonum vstum, acacia, absinthium, acetum, acorus, aloe, ammi, anisum, anethum, apium, asarum, careum, chamedrys, chamæpitys, calamintha, caphura, vt aliqui censent, cinamomum, coriandrum, cuminum, elleborus, epithymum, galla, caryophyllum, hyssopum, iuniperus, macer, marrubium, milium, moschus, nymphæa, origanum, petroselinum, pentaphyllum, peucedanum, piper, polium, ptarmice, rhus obsoniorum, sampsychum, sanguis draconis, sabina, sal, sisymbrium, trifolium.

QVAE QVARTO DESICcant ordine.

Caput XXXVII.

Allium, nasturtium, ruta syluestris, sinapi, chelidonium.

DE MEDICAMENTIS SIMPLICIBVS peculiares corporis partes iuuantibus.

Caput XXXVIII.

Non defuturos hoc loco indoctos, & ad calumniandum duntaxat natos homines quosdam scio, qui nos ridebunt, quòd esse medicamenta, quæ priuatim hanc vel aliam corporis partem, verbi gratia, caput, thoracem, iecur, iuuent, asserere audeamus. Qui enim fieri posset vt hæc ætas, quæ etiam optima quæque calumnijs deprimere solet, illa tanquam à veritate aliena non exibilaret? quum Galeni etiam ætate, quæ nostra tamen, quod credimus, paulo melior fuit, reperti sint, qui hoc dogma prorsus explodere voluerint, in hæc prorumpentes verba; Num præses quidam eis imperat, quemadmodum Tragœdia inquit:

Melones. Sericum crudum. cuiusvis mali pu- nici flos. liquor ferula nascens in Syria. maceis. prassium. ardeva. salium e duplex ... montanum optimum. Sumach off. di. ... fumaria ... ponticum. Nummularia.

Σὺ μὲν βάδιζε τὰς ἐπ' ἰνάχου ῥοάς,
σὺ δ' ἀμφὶ θήβας στεῖχε τὰς καδμείας. id eſt:
Tu viſe latas properè ripas Inachi,
Tu perge Thebas modò quas Cadmus condidit:

vt medicamentum hoc ad iecoris portas, illud ad veſicam, vel renes proficiſci neceſſe ſit? An non quod in ventriculum ingeſtum eſt, iecur quidem excipit, inde verò per vniuerſas corporis partes defertur? Atqui ſycophantis illis qui hoc pacto nobis obganniunt, ita cum Galeno reſpondemus: Hoc ſcomma eos tam eſſe medicamentorum facultatis imperitos arguit, vt à marino lepore pulmonem exulcerari ſolum ex omnibus particulis corporis penitus ignorent: veſicam ſolam à cantharidibus, ab alijs renum lapides conteri, ab alijs rurſus pulmonis atque thoracis promptas fieri excreationes, quemadmodũ ab alijs alia in vna quadam particula ſingulariter perfici. Vt igitur ſunt medicamenta quædam quæ priuatim partes quaſdam corporis vitiant: ſic etiam nonnulla reperiuntur, quæ quibuſdam corporis partibus eximiè iuuandis ſunt idonea. Vtrumque experientia confirmat, & idipſum veterum teſtimonia cõprobant. Siquidem Galenus in libro de Theriaca ad Piſonem ita ſcriptum reliquit: „Nonnullas partes quaſdam corporis priuatim vitiant. Nam lepus marinus pulmonem exulcerat. Cantharides veſicam peculiariter offendunt. Econtrario pleraque medicamenta quaſdam corporis partes præcipuè iuuare ſolent. Laboranti enim iecori ſæpe Eupatorium herba perſtrenuè auxiliata eſt. Glans vnguentaria lienem iuuit. Saxifraga & betonica renes probè afficiunt: & ſimiliter alia aliorum, vt experientia obſeruauimus, propria ſunt medicamenta. Idem etiam lib. 13. Ther. methodi tradit, inquiens: Quale medicamentum iocinori eſt abſinthium, tale eſt lieni capparis cortex. Quale rurſus iocinori Eupatorium, tale eſt lieni Scolopendrium. Galeni ſententiæ ſubſcribunt etiam tota Arabum familia, & reliqui noſtræ ætatis medici, neque ab re, quòd illorum ſententiam quotidiana experientia, vt diximus, cui nemo temerè refragari debet, confirmet. Quòd autem alia medicamenta alias corporis partes quaſi delectu quodam iuuent, aut lædant, id fit totius ſubſtantiæ proprietate, non quæ ad vniuerſum corpus, ſed quæ ad vnamquampiam particulam comparatur. „Nihil enim eſt in vlla naturæ parte, quod non peculiari & occulta proprietate vigeat. Et iam ſi multa inter ſe conferamus, neceſſe eſt omnino has illorum proprietates aut ſimilitudine quadam & affinitate conſentire, aut diſsimilitudine atque diſsidio aduerſari. Hinc „συμπαθίαι & ἀντιπαθίαι, id eſt, conſenſiones & diſſenſiones profectæ ſunt, omnibus rebus diuinitùs inſertæ, arcanæ quidem illæ & abditæ, quas natura ſiue Deus ipſe, nos mirari potius quàm ſcire, voluit. Hæ cauſæ habentur omnium occultorũ effectuum, qui nullis euidentibus rationibus probabiles exiſtunt. Quòd igitur alia medicamenta alias corporis partes aut iuuent, aut lædant, in cauſa eſt ſympathia vel antipathia. Quapropter quod à marino lepore, vt dictum eſt, pulmo vnus ex omnibus corporis particulis, è cantharidibus veſica ſola exulceratur, & Eupatorium iecur iuuat, non manifeſta aliqua qualitas, ſed totius ſubſtantiæ ſimilitudo & amicitia, aut diſsidium & repugnantia efficit. Cæterùm, ne hoc ſilentio tranſeamus, facultates à partibus nominatæ ſunt, non quòd omnibus partibus quam nomine indicant affectibus conueniunt, nec quòd ita vni parti conducant, vt nihil alijs partibus proſint: ſed quia frequentiſsimè, & magno cum fructu, ac potiſsimùm eam partem à qua nomẽ ſunt mutuatæ, iuuent. Quapropter quum in parte vna aliqua humorem concoquere, aut ab ea vacuare volumus, tum medicamento facultas aliqua à parte illa nominata miſcenda erit. Vt, exempli cauſa, oxymeli coquit, incidit, tenuat, vacuat ex æquo in omnibus corporis partibus, vbi verò pæonia aut betonica illi incoquitur, idipſum valenti-

Cauſa eorum quæ certas partes iuuãt, aut lædunt.

συμπάθεια.
ἀντιπάθεια.

Facultates à partibus cur nominatæ.

valentius in capite præstat, cappares autem in liene. Vt itaq; studiosi medicinæ in promptu habeãt medicamenta quę pręcipuas corporis partes iuuant, adeoq; ipsis tota sua substantia familiaria sunt, non pigebit ordine eorundem catalogum texere, ab ijs quæ caput iuuant exorsi.

QVAE CAPVT IVVANT.

Caput XXXIX.

Calefacientia: acorus, agallochum, ambarum, anisum, asarum, betonica, calamintha, chamæmelum, castoriũ, carpesium, eufrasia, fœniculum, galanga, ladanum, lauandula, lauri folia, & baccæ, macer, melilotum, maiorana, mentha, moschus, myrobalana beletzica, nigella, nux moschata, pæonia, pulegium, ruta, satureia, saluia, seseli, serpyllum, sesamum, sisymbrium, stechas, thus, xylobalsamum. Refrigerantia: acetum, lac humanum, lactuca, myrti folia & baccæ, nymphææ folia & flores, papauer erraticum, rosa, salicis folia, solanum satiuum. *Calefaciẽtia.* *Refrigerãtia.*

QVAE THORACEM ROBORANT.

Caput XL.

Calefacientia: acorus, adiantum, ammoniacum thymiama, amygdalæ amaræ, agaricus, caricæ, cinamomum, costus, calamintha, dracunculus, ficus, glycyrrhiza, gummi arabicum, iuncus rotundus odoratus, helenium, hyssopum, iuniperus, iris, lini semen, marrubium, myrrha, nasturtium, origanum, pinea nux, palmulæ, penidia, piper, pulmo vulpis, sagapenum, scabiosa, scilla, scordium, stichas, triticum, terebinthina, thymus, vrtica, vua passa. Refrigerantia: Hordeum, myxa, papauer satiuum, mora, tragacantha, viola, zizipha, tussilago. *Calefaciẽtia.* *Refrigerãtia.*

QVAE COR IVVANT.

Caput XLI.

Calefacientia: Ambarum, amomum, buglossum, behen, carnabadium, cinamomum, cardamomum, caryophyllum, citrei cortex & succus, crocus, doronicum, galanga, melissophyllum verum, macer, moschus, mentha, ocimum, polium, rosmarinus, rosa, (spodium Arabum, vt falsò putant,) spica nardi, succinum, styrax, vnguis odoratus, xyloaloe, zadura vel zedoaria. Refrigerantia: Acetum, corallium, ebur, hyacinthus gemma, lemnia terra, nymphæa, rosa, santala, smaragdus, viola, vniones, os cordis ceruini, sericum crudum. *Calefaciẽtia.* *Refrigerãtia.*

QVAE STOMACHVM ET VENtriculum roborant.

Caput XLII.

Calefacientia: Absinthium, agallochum, aloe, amygdalæ dulces, anisum, artemisia, aster atticus, cardamomum, calamus odoratus, careum, cassutha, cinamomum, caryophyllum, cuminum, cupressus, cortex citrij, fœniculum, galanga, gentiana, helenium, iuniperus, iuglandes, iuncus odoratus, ligusticum, macer, mentha, mastiche, malobathrum, melilotus, nux moschata, nuclei pini, piper, serpyllum, smyrnium, xyloaloe, zingiber. Refrigerantia: Cucurbita, cucumis, cotonea, intybum, lactuca, mala punica, melones, mespilum, nymphæa, oxalis, portulaca, plantago, pyra, rosæ, violæ. *Calefaciẽtia.* *Refrigerãtia.*

QVAE IECVR FIRMANT.

Caput XLIII.

Calefaciẽtia. CAlefacientia: Absinthium, acorus, adiantum, agallochum, agaricus, amomum, anisum, anagallis, asarum, apium, ammi, betonica, cassutha, calamus odoratus, chamæmelum, chamæpitys, cinamomum, costus, chamædrys, cicera, eupatorium, fumaria, gentiana, glycyrrhiza, iuncus odoratus, fœniculum, radices quinq; communes, scilla, semina quatuor calida, serpyllum, spica nardi, rhaponticum, (spodium Arabum, si Dijs placet.) Refrigerantia: Acetum, cucurbita, cucumer, intybum, lactuca, lichen, nymphæa, oxyacantha, portulaca, santala, solanum, semina quatuor frigida, rosa, viola.

Refrigerãtia.

QVAE LIENEM IVVANT.

Caput XLIIII.

Calefaciẽtia. CAlefacientia: Absinthium, acorus, adiantum, agaricum, anisum, aristolochia rotunda, amygdalæ amaræ, asparagus, asplenon, asarum, ammoniacum, betonica, brassica satiua, bdellium, buglossum, capparis, calamintha, cassutha, chamædrys, chamæpitys, careum, cyclaminus, daucus, dictamnus, epithymum, filix, fraxini cortex, iris, lycium, linum, leucoion, lupinus, lupus salictarius, nasturtium, phyllitis, polium, peucedanum, sagapenum, smyrnium, scordium, semina quatuor calida, radices quinq; communes, rubia, vitex. Refrigerantia: Acetum, corallia, cotonea, intybum, lactuca, nymphæa, santala, semina quatuor frigida.

Refrigerãtia.

QVAE RENES ROBORANT.

Caput XLV.

Calefaciẽtia. CAlefacientia: Abrotonum, agaricum, anagallis, amygdalæ amaræ, asparagus, apij radix, betonica, daucus, cicer, cubebe, calamus odoratus, cinnamomum, eruca, eryngium, fœniculum, iuncus odoratus, iuniperus, lithospermon, milium solis, nuclei pini, petroselinum, pimpinella, radices quinq; communes, ruta, rhaponticum, ruscus, saxifraga, smyrnium, spica nardi, seseli, vua passa, vrtica. Refrigerantia: Intybum, lactuca, malua, hordeum, plantago, portulaca, nymphæa, parietaria, semina quatuor frigida maiora, tragacantha.

Refrigerãtia.

QVAE VTERVM IVVANT.

Caput XLVI.

Calefaciẽtia. CAlefacientia: Abrotonum, agaricum, ammi, artemisia, aristolochia, ambra, balsamũ, bdellium, betonica, calamus odoratus, ebulus, fœnumgræcum, iuniperus, iris, iuglans, linum, lilium, laurus, laserpitium, menthastrum, mentha, melissophyllum, myrrha, moschus, nux moschata, opopanax, peucedanum, piper, pulegium, rubia, ruta, sabina, sagapenum, saluia, spica nardi. Refrigerantia: Acacia, balaustium, galla, geranium, polygonum.

Refrigerãtia.

QVAE ARTVS IVVANT.

Caput XLVII.

Calefaciẽtia. CAlefacientia: Acorus, asarum, ammoniacum, bdellium, castorium, chamæmelum, chamæpitys, costum, chamædris, euphorbium, hypericum, hermodactylus Pauli, galbanum, myrrha, melilotum, nasturtium, opopanax, origanum, polium, pulegium, ruta, rosmarinus, saluia, stacte, sagapenum, scilla, sinapi, sapa, styrax, stercus caprinum, verbasculum, zingiber. Refrigerantia: Acetum, bolus armenia, intybum, lactuca, myrti baccæ, psyllium, salicis folia, solanum, semperuiuum, vitis folia.

Refrigerãtia.

DE SECVNDIS ET TERTIIS SIMplicium medicamentorum facultatibus.

Caput XLVIII.

Facultates medicamentorum simplicium quæ ex primis oriuntur, aut eas simplices, vel coniugatas nullius interuentu sequuntur, secundæ appellantur, vt adstringendi facultas refrigerationem primò comitatur, quemadmodum etiam repellendi, densandi, & claudendi. Discutiendi verò, abstergendi, tenuandi, rarefaciendi, attrahendi, & putrefaciendi, calefactionem. Tertiæ autem facultates sunt, quæ vlterius procedendo propè particulatim appellantur, vt menses ciendi aut sistendi facultas, seminis generatrix, aut extinctrix, vrinam mouens, sudorem eliciens, & similes. Hæ magna ex parte primas & secundas sequuntur. Non pigebit verò nos ordine singulorum generum medicamentorum, quæ secundis & tertijs prædita sunt facultatibus catalogos texere, vt imperitiores ex ijs minore negotio formulas compositionum struere possint, à reprimentibus orsi. Subijciemus autem singulis mox contrariorum catalogum.

Secundæ facultates quæ?

Tertiæ facultates.

QVAE REPRIMVNT.

Caput XLIX.

Reprimentia vocamus quæ Græcis ἀποκρουστικά, alijs repellentia, vulgò repercutientia dicuntur. Ea sunt quæ humores occurrentes, & in aliquam corporis partem irruentes retrò, & in altum pellunt, qualia sunt omnia acerba & adstringentia, quæ consistentia sua, Galeno libro 4. de Simpl. medic. facul. cap. 6. attestante, terrenaac crassa sunt, qualitate verò frigida. Cæterùm adstringendi facultas non solum frigidis, sed & calidis quibusdam inest medicamentis, vt liquet ex horum catalogo, qui est eiusmodi. Aloe, alumen, amomum, acacia, absinthium, agnus, acetum, ærugo, agaricum, arsenicum, balaustium, bolus armenia, bursa pastoria, adeps taurinus, vitulinus, & caprinus, brassica bis cocta, chalcanthum, crocus, castanea, cyperus, corallium, chrysocolla, cadmia, carpesium, crystallus, cornus, cotonea, cypressus, cortex thuris, equisetum ebulus, flos æris, glans, galla, granum tinctorum, gentiana, gramen, hypocisthis, hedera, helxine, hieracium maius, hæmatites, intybum, lauri folia, lycium, lysimachium, luteum oui assum, leporis coagulum, lens, lythargyrum, ladanum, melilotum, myrrha, myrtus, menta, morus, mespilus, milium, myricæ fructus, malum punicum, malicorium, nuclei acinorum, nux moschata, oxalis, oxyacantha, omphacium, oriza, polygonum, palmula, pentaphyllum, pilus leporis, pissasphaltum, plantago, psylliũ, portulaca, pyra, persica, plumbum vstum, quercus folia, rosa, ruta, rhus obsoniorum, rhaponticum veterum, rubi folia & germina, salix, semperuiuum, santala, sal, sanguis draconis, succinum, spodium, spongiæ terra lemnia thus, tragacantha, verbascum, vitex, vitis capreoli, stercus asininum, & xyloaloe.

Reprimentia quæ.

Adstringendi facultas non solum frigidis, sed calidis inest.

QVAE EX ALTO TRAHVNT.

Caput L.

Attrahentia medicamenta, Græcis ἑλκτικά dicta sunt, Galeno lib. de Simplic. medic. facul. 5. cap. 16. teste, quæ ex alto vehementius trahunt, essentia quidẽ calida, & tenuium partiũ. Cæterùm attrahentium medicamentorum mate-

Attrahentia quæ.

Attrahentiũ

materia duplex.

materia, alia sponte nata est, vt anagallidis vtriusq́, aristolochiæ, ciclamini, dictamni, galbani, genistæ, oxyacanthæ radicis, propolios, picis, piperis, porri, sagapeni, scoriæ argenti, sandarachæ, sulphuris, liquoris cyrenaici & medici, terebinthinæ, ac thapsiæ. Alia ex putrefactione, seu coascente putredine generationem sortita est, qualis est fermenti, & psorici. Fimi præterea, si eius generatio ex putrefactione constat, materia omnis attrahendi facultate pollet. De ijs lib. 5. Simpl. Galenus.

QVAE DISCVTIVNT.

Caput LI.

Discutientia quæ.

DIscutientia, quæ Græcis διαφορητικὰ dicuntur, attestante lib. 13. Ther. method. Galen. sunt quæ per insensiles meatus educunt. Ex quorum numero sunt quæ sequuntur: Abrotonum, althæa, adiantum, anethum, aristolochia, atriplex, asphodeli radix, brassicæ folia, bdellium, butyrum, bryoniæ radix, cappares, chamæmelum, erui farina, furfur, fœnumgræcum, dauci semen, galbanum, hordei farina, tritici, lupinorum, lini semen, lacha, ladanum, lilij folia, malua, mentha, mercurialis, melilotum, nigella, nitrum, origanum, pix sicca, piper, resina omnis, ruta, stichas, sesamum, sampsychum, styrax, sulphur, sagapenum, stercus omne, terebinthina.

QVAE ORA VASORVM aperiunt.

Caput LII.

Aperientia ora vasorum.

VEnarum & arteriarũ ora aperientia medicamenta, Græcis ἀναστομωτικὰ vocata, calida sunt, acria, mordacia, crassarum partium, & terrena, vt lib. 5. de Simpl. medic. facul. cap. 13. testis est Galenus. Eiusmodi sunt, allium, anemonæ omnes, cepa, fel taurinum, cyclaminus.

QVAE VASORVM ORA obstruunt.

Caput LIII.

Obstruentia.

OBstruentia medicamenta, Græcis propriè στεγνωτικὰ, Galeno loco iam citato autore, dicta, sunt quæ ora vasorum constringunt & contrahunt, aut quæ sensiles excretiones cohibent. Hinc est quòd alio nomine συνάγοντα, κλείοντα, καὶ σφίγγοντα, hoc est, contrahentia, occludentia, & cõstringentia dicantur. Hæc frigida natura sunt, crassarum partium, & adstringentia, vt bolus armenia, balaustium, & alia complura suprà capite 49. commemorata.

QVAE RAREFACIVNT.

Caput LIIII.

Rarefaciẽtia.

RArefacientia, Græcis ἀραιωτικὰ appellata sunt, quæ moderato suo calore quem inferunt, cutis meatus reserant ac dilatant. Horum natura modicè calida, minimum desiccans, & tenuium partium, vt chamæmelum, althæa, & quod ex ipsis præparatur oleum: nec minus quod ex cucumere agresti, oui album, thus, oleum vetus, & cicinum.

QVAE DENSANT.

Caput LV.

Densantia.

DEnsantia, Græcis πυκνωτικὰ dicta, prioribus planè contraria sunt, propterea φ meatus corporis cõtrahant. Horum vtiq́ natura frigida, nec terrea, nec

nec aërea, sed aquea, sic vt tenuem substantiam non exprimant, sed eam totam compingant, vt est aqua frigida, semperuiuum, portulaca, tribulus viridis, lens palustris, psyllium, & vt semel dicam, quæcunque refrigerant, sed non adstringunt.

QVAE OBTVRANT.

Caput LVI.

OBturantia nominamus medicamenta quæ Græcis ἐμπλαστικὰ appellantur, ea nimirum, Galeno lib. 5. de Simpl. medic. facul. cap. 10. teste, quæ illita corporis meatibus tenaciter inhærent. Alio nomine Græcis ἐμφρακτικὰ, latinis infarcientia, obstructionem facientia nuncupantur. Hæc consistentiam nacta sunt siccam, citra tamen mordicationem, terrenam, ac glutinosam: cuiusmodi sunt, amylum, cerussa, calx lota, cadmia, cimolia, alica, pompholyx elota, terra Samia. *Obturantia.* ἐμπλαστικά. ἐμφρακτικά.

QVAE MEATVS REPVRGANT, & obstructionem tollunt.

Caput LVII.

MEatus repurgantia medicamenta emplasticis contraria sunt, Græcisque ἐκκαθαρτικὰ vocantur. Hæc mordacitatis expertia non sunt, sed nitrosa & subtilia. Alio nomine ἐκφρακτικὰ Græcis, obstructiones tollentia, & infarctu liberantia latinis appellantur, vt erui farina, & lupinorum, amygdalæ amaræ, nitrum, aphronitrum, spuma nitri, abrotonum, seriphium, vrticæ semen, scilla, iris, aristolochia, asparagus, absinthium, chamæpitys, cassutha, capparis cortex, lichen, serum lactis, & quæcunque in se vincentem amaram qualitatem obtinent. His quoque medicamentis inest, vt crassos lentosque humores extenuent. In extenuantium autem numero est artemisia, cinnamomum, hyssopus, iris illyrica, iuniperi baccæ, pulegium, stichas, & calamintha. *Meatus repurgantia.* ἐκφρακτικά. *Extenuantia*

QVAE EXTERGVNT.

Caput LVIII.

EXtergentia, Græcis ῥυπτικὰ dicta, sunt quæ in superficie sordem à cute, & vlceribus, Galeno vbi suprà attestante, auferunt ac tergent. Differunt ab ijs quæ meatus repurgant, & obstructiones tollunt, quòd illis sint imbecilliora, & viribus inferiora, dulcia, & salsa, cuiusmodi est mel, amygdalæ dulces, mulsa, saccharum, hordeum, cicer, radix iridis, faba, sal, terebinthina, lupinorum & erui farina. *Extergentia.*

QVAE EMOLLIVNT.

Caput LIX.

EMollientia, Græcis μαλακτικὰ vocata, sunt quæ id quod concretum est fundunt, Galeno lib. 5. de Simpl. medic. facul. cap. 6. autore, & sensim per halitum discutiunt, nec admodum calida, nec valde etiam sicca existunt. Eius generis sunt ammoniacum, adipes omnes, atriplex, bdellium, butyrum, altheæ radix, adeps caprinus & taurinus, ceræ, colophonia, fœnumgræcum, crocus, galbanum, ladanũ, linum, lilium, lithargyrum, malua, nigella, opopanax, œsipus, pix, resinæ omnes, medulla ceruina, & vitulina, styrax, viscum. *Emollientia.*

QVAE INDVRANT.

Caput LX.

Induran-

Indurantia.

INdurantia medicamenta, Græcis σκληρύνοντα nominata, Galeno lib. 5. de Simplic. medic. facul. cap. 9. teste, viribus sunt frigida & humida, veluti, portulaca, psyllium, lenticula palustris, semperuiuum, & solanum. Siquidem concretione, non vacuatione, propriè loquendo, durum aliquid efficitur.

QVAE SVPPVRANT.

Caput LXI.

Suppurātia. ἐκπυΐσκοντα.

SVppurantia siue pus mouentia medicamenta Græcis ἐκπυΐσκοντα dicta, sunt quæ humorem tumores præter naturam excitantem, & carnem contusam, in pus vertunt. Hæc cognatum ac simillimum corpori cui admouentur, & ipsa immutanti, calorem obtinent. Sunt etiam mediocriter humida, ita nimirum, vt nec augeant, nec minuant naturalem eius partis cui admota sunt humiditatem, vt lib. 5. de Simpl. medic. facul. cap. 5. testatur Galenus, quod saltem manifestum sit, & sentiri queat, sed aliquid excrementi in vacuis spacijs contenti discutiant. Talia sunt, althæa, aqua temperata, adeps porcinus, vitulinus, butyrum, crocus, cera, fœnumgræcum, farina lolij, bryoniæ radix, capita liliorum alborum, hordei farina, tritici farina, ladanum, lini semen, mastiche, œsypus, pix, thus, resina, ficus, styrax, stichas, & smyrnium.

QVAE CRVSTAS EFFICIVNT, & adurunt.

Caput LXII.

Crustas efficientia. Adurentia.

MEdicamenta quæ admota corpori crustas efficiunt, Græcis ἐσχαρωτικά nuncupantur, & καυστικά, id est, adurentia. Hæc in quarto ordine sunt calida, & consistentia crassa, ignisq; instar, & cauterij ritu corpus colliquant, crustasq; excitant. Qualia sunt, allium, æs vstum, auripigmentum, cantharis, cinis, præsertim ficulna, calx viua, chalcanthum, chrysocolla, pyrethrum, sinapi.

QVAE PVTREFACIVNT.

Caput LXIII.

Putrefacientia.

PVtrefacientia medicamenta Græcis σηπτικά vocata, sunt quæ carnem, mollem maximè ac teneram, tum liquare, tum colliquare possunt, idq; absq; dolore, vt sunt arsenicum, chrysocolla, dryopteris, pityocampe, aconitum, & sandaracha. Ex ijs sunt quæ propriè putrefacientia nominantur, quæ scilicet cum fœtore corrumpunt. Inter putrefacientia recensentur, quæ Græcis καθαιρετικά, latinis detractoria, aut carnem imminuentia, quòd nimirum extimam superficiem detrahant, & carnium excrescentiam imminuant & absumant, vocantur. Imbecilliora enim sunt quàm quod in altum subire valeant. Cuiusmodi sunt asiæ petræ flos, æris squama, æs vstum non lotum.

Putrefacientia propriè dicta. καθαιρετικά. Carnem imminuentia.

QVAE CICATRICEM INDVCVNT, ET glutinant, carnemq; generant.

Caput LXIIII.

Cicatricem inducentia.

CIcatricem inducentia, Græcis ἐπουλωτικά nominata, Galeno lib. 5. de Simpl. medic. facul. cap. 15. autore, sunt propriè loquendo, quæ cutem cōtrahunt, constringunt, cōstipant, densant, præterea siccāt, & calli instar indurant. Differunt

runt ab iis quæ Græcis κολλητικά, latinis glutinantia dicuntur, quòd hæc minus siccent quàm illa siccent. Nam in glutinandis vlceribus siccandum solum quod præter naturam confluit, quo nimirum laborans particula superuacuis vacet. In cicatrice autem ducenda, non modò quod confluit, verumetiam humor qui in ipsa carne continetur, est consumendus, vt scilicet caro in cutis similitudinem mutetur, quæ carne multo aridior existit. Carnem verò generantia, quæ Græcis σαρκωτικά dicuntur, iis omnibus minus in primo quidem ordine siccant, & modicè sineque morsu detergunt, quemadmodum copiosius lib. 3. Ther. method. cap. 4. & 5. Galen. docet. Leuiora sunt thus, aloë, colophonia, hordei farina. Vehementiora, aristolochia, cadmia, erui farina, iris. Sarcotica verò nominantur nō quod carnem restituant, sed quod naturam, quæ carnis generandæ opifex est, in procreanda carne iuuent. Cæterùm glutinant, & cicatricem inducunt quæ sequuntur, aloe, alumen, amylum, aristolochia, althæa, anagallis, bolus armenius, balaustium, centaurium, chamædrys, chamæpitys, cadmia, corallium, dracontium, equisetum, eupatorium, ebulus, æs vstum, gummi acaciæ, gentiana, glans, gypsum, iris illyrica, isatis, lolium, lycium, myrtus, myrrha, lithargyrum, palmulæ, plantago, pentaphyllum, pumex, plumbum elotum, perfoliata, papyrus vsta, symphytum maius, sanguis draconis, sarcocolla, spongia, terra lemnia, thus, tormentilla, testa oui, verbenaca.

Glutinantia. Carnem generantia.

QVAE VRINAS MOVENT.

Caput LXV.

VRinam mouentia, Græcis διουρητικά vocata, ex acrium sunt genere, vt lib. 5. de Simpl. medic. facul. cap. 12. testis est Galenus, ac proinde calida & sicca: præterea quod in sanguine aqueum tenueque ac serosum est, segregant. Cuius sanè generis sunt apii semen, ammi, asarum, acorum, dauci semen, fœniculi, betonica, radix asparagi, polium, meum, seseli, phu, smyrnium, & omnia ferè quæ menses cient.

Vrinam mouentia.

QVAE MENSES CIENT.

Caput LXVI.

MEnses cientia medicamenta ab iis quæ vrinam mouent, differunt, quòd minus siccant. Ea sunt eiusmodi. Asarum, amomum, aristolochia, abrotonum, acorum, adiantum, absinthium, artemisia, anisum, asphodeli radix, ammi, brassica satiua, bryoniæ radix, betonica, cypari radix, casia, cinnamomum, costum, cicer, calamus odoratus, castorium, capparis, centaurium maius & minus, chamæmelum, calamintha, chamædrys, callutha, cyclaminus, dictamnus, daucus, gingidium, fœniculum, eryngium, elleborus vterque, galbanum, helenium, hypericum, heliochrysus, iuncus odoratus, iris, lilii radix, leucoion, laserpitium, maiorana, marrubium, myrrha, melissophyllum, nasturtium, nigella, opopanax, origanum, ocimum, pulegium, piper, polium, petroselinum, pæonia, ruscus, ruta, radix rubiæ, rosmarinus, smyrnium, saluia, sabina, sagapenum, seseli, serpyllum, scordium, styrax, thlaspi, trifolium, staphylinus, vrtica, vitex, phu, thymus.

Menses cientia.

QVAE MENSES SISTVNT.

Caput LXVII.

SIstunt menses omnia quibus adstrictoria inest facultas, præsertim acacia, anthera, balaustiū, bursa pastoria, coagulū leporis, fragaria, hypocisthis, cornu

Sistentia menses.

ceruinum, hyoſcyamus, lycium, lapis hæmatites, limonium, lyſimachia, myrtus, nymphæa lutea, pæoniæ ſemen, calyces glandiũ, rubus, oxyacantha, ſemperuiuum, ſymphytum, ſolanum, thus, vua paſſa cum nucleis.

QVAE LAC ET SEMEN GENERANT.

Caput LXVIII.

Lac generantia. LAc generant quæ mediocriter calefaciunt, Galeno lib. 5. de Simpl. medic. facul. cap. 20. teſte, & exiccant. Quæ vero plus quàm expediat calefaciunt, quæq́ immodicè deſiccant aut refrigerant, partim qualitatem ſanguinis vitiantia, partim ipſum minorem ac pauciorem reddentia, lac prouenire prohibent. Lac autem gignunt, partim alimenta, partim medicamenta. Alimenta quæ boni ſunt ſucci, & mediocriter calida & humida. Medicamenta, quæ pituitoſos ſuccos excalefacientia in ſanguinem conuertunt. In lactis itaq́ procreatione ſanguis contemplandus venit. Si enim is paucus eſt, vniuerſam victus rationem excalefacientem & humectantem eſſe oportet. Sin deterior, ſiquidem biliosus fuerit, primum purgationem deſiderat, mox victum iam dictum. Si verò pituitoſior, medicamenta requirit excalefacientia aut primo, aut ſecundo ordine, non tamen deſiccantia. Inter ea potiora ſunt quæ non tantum ſunt medicamenta, ſed & nutrimenta, veluti eruca, fœniculum, & anethum, virentia adhuc. *Semen generantia.* Huius generis eſt ſmyrnium, apium, ſium, & polium. Cæterùm ſemen generant cibi qui bene nutriunt, & flatuoſi ſunt, totisq́ ſubſtantijs familiares: medicamenta verò flatuoſa, & calida, vt bulbi, cicer, fabæ, polypodes, conus, ſcincus, ſatyrion, lini, ſemen, & eruca. *Extinguẽtia.* Extinguunt contrà, deſiccantia, refrigerantia, & quæ totis ſubſtantijs ſunt contraria, vt ruta, agnus, nymphæa.

QVAE LENIVNT DOLOREM.

Caput LXIX.

Dolorem mitigantia. DOlorem lenientia & mitigantia, Græcis ἀνώδυνα, καὶ παρηγορικὰ καὶ πραϋντικά appellata, ſunt quæ primo ordine calefaciunt, ac tenuiũ partium exiſtunt, vt anethinum oleum, chamæmelinum, chamæmelum, fœnumgręcum, linum, panis calidus, adeps anſerinus, gallinaceus, ſuillus, vitellus oui. De quibus plura lib. 3. cap. 4. dicemus, vt non ſit opus de illis hoc loco copioſius tractare.

QVAE STVPEFACIVNT.

Caput LXX.

Somnifera. Stupefacientia. MEdicamenta Græcis ὑπνωτικά, id eſt, ſoporifera, & ναρκωτικά, hoc eſt, ſtupefacientia, dicta, ſunt quæ corpus noſtrum refrigerant, & ſenſum eouſq́ obſtupefaciunt, vt ſi paulo liberalius ebibantur, mortem afferant, vt opium, cicuta, mandragora, papauer, ſolanum, hyoſcyamus, & id genus alia, de quibus loco paulo antè indicato fuſius agemus.

QVAE VENENIS RESISTVNT.

Caput LXXI.

QVæ venenis aduerſantur & reſiſtunt, Græcis ἀλεξιτήρια καὶ ἀλεξιφάρμακα nuncupantur. Sunt taman qui priuatim ea quæ venenatarum beſtiarum ictus aut venena ſanant, ἀλεξιτήρια nominent: ea verò quæ deleterijs medentur, ἀλεξιφάρμακα. *ἀλεξιτήρια. ἀλεξιφάρμακα.* Horum quidem medicamentorum duplex eſt natura, vt lib. 5. Simpl. medic. cap. 17. Galen. teſtatur. Siquidem quædam alterant, quædam verò vacuant

ex labo-

exlaborante corpore, ſeu venenum corrumpens, ſeu deleterium medicamentum. Alterant autem vel vna qualitate, aut duarum coniugatione, aut denique tota ſubſtantia. Vacuant verò totius ſubſtantiæ ſimilitudine, & caliditate ſubtilium partium, vt latius loco iam monſtrato Galenus docet. Venenis autem reſiſtunt, quæ ſequuntur: Abrotonum, aniſum, ariſtolochia longa, abſinthium, allium, adiantum, ammi, apium, bdellium, butyrum, braſsicæ ſuccus, bolus armenius, bryoniæ radix, cepa, cyperi radix, betonica, caſtorium, cardamomum, citrij mali ſemen, chamædrys, cyclaminus, caſia, coſtus, calamintha, eryſimum, fœniculum, gentiana, galbanum, iuniperus, libyſticum, marrubium, iuglans, origanum, pulegium, polium, laſerpitium, piper, ruta, rapi ſatiui ſemen, terra lemnia.

QVAE AMBVSTIS MEDENTVR.

Caput LXXII.

ADeps ſuillus, althæa, acacia, aſphodelus, atramentum ſutorium, adiantum, alumen, ſciſsile, beta, corium vſtum, bulbi hyacinthi, & liliorum alborum, cynogloſſum, cimolia terra, ebulus, gallium, gummi arabicum, hedera, hypericum, helxine, lactuca ſylueſtris, malua, morus, ouum, plantago, ſemperuiuum, ſeſamum, ſtercus ouillum, columbinum, ſambuci folia, thus, verbaſcum. De quibus plura apud Paulum lib. 4. cap. 11.

QVAE STRVMAS DISCVTIVNT.

Caput LXXIII.

ADiantum, aparine, althæa, capparis radix, coriandrum, cortex fabarum, iris, hordei farina, lens, lupinum, lolium, lapathum, meliſſophyllum, laſerpitium, lithoſpermon, galiopſis, naſturtium, plantaginis radix, pix liquida, piper, pentaphyllum, ſcordium. De quibus copioſius in lib. 5. medendi rationis noſtræ cap. 10. diximus.

QVAE PVRGANT.

Caput LXXIIII.

MEdicamenta quæ Græcis καθαρτικά, Latinis purgatoria vocantur, bifariam accipiuntur. Vno enim modo communiter ac generatim ſic appellantur medicamenta, quæ quouis modo corporis excrementa expurgant. Qua quidem ratione omnia medicamenta, quæ à quibuſcunq; corporis partibus vacuant, purgantia dicuntur, nempe ἔῤῥινα, βηχικά, ἀποφλεγματισμοί, οὐρητικά Græcis dicta, id eſt, quæ per nares vacuant, tuſſes mouent, à capite vacuant pituitam, & vrinam elicientia. Altero modo per excellentiam, pro ijs ſolum, quæ vel vomitu, vel alia deiectione expurgant. Atq; horum tres notantur ordines. Vnus eſt malignorum, in quibus vis & ſubſtantia ineſt venenata, vt eſt chamelæa, colocynthis, & ſcammonium. Alter eſt mediocrium, qui à priorum malignitate nonnihil declinant, vt eſt, agaricus, rhabarbarum, aloë, ſena, & eiuſmodi. Tertius, benignorũ, quæ ſcilicet minimum ab alimenti natura deficiunt, cuiuſmodi ſunt caſia, manna, pruna, myrobalani. Quæcunq; verò hac lege purgant, ea trahendi vim obtinent, alia vnum quempiam humorem, alia duos, aut etiam plures. Trahunt autem humores, non communi & promiſcua quadam vi, ſed Galeno lib. 3. de Simp. medic. facul. cap. 24. alijsq; locis multis teſte, totius ſubſtantiæ eſſentiæue ſimilitudine, amicitiaue ſeu qualitatum quæ in ſubſtantijs ſunt adeoq; inſita familiaritate. Nihil enim refert, vtro loquendi modo vtaris,

Purgatoria medicamenta duplicia.

Generatim.

Per excellentiam.

Purgantia medicamenta trahũt humores ſibi familiares totius ſubſtantiæ ſimilitudine.

quemadmodum metipse Galen. lib. 5. iam citati operis cap. 16. testatur, vbi ita scriptum reliquit: Qualitatis familiaritate attrahere nihil aliud est, quàm totius essentiæ similitudine trahere.

Qualitatum familiaritas.

Nam qualitatum familiaritatem, amicitiam, consensumúe non vocat Galenus, nisi proprietatem illam quæ in natura seu vniuersa substantia consistit. Non est autem substantia illa rei materia, à qua vnumquodq; aut tenuis, aut crassæ substantiæ dicere solemus, neq; huius substantiæ similitudo attrahendi causa existit. Nam neq; agaricus, neq; colocynthis tenuis substantiæ quum sit, crassiorem pituitam: neq; rheumbarbarum quod adstringentis & solidæ crassæq; substantiæ sit, tenuem bilem educeret, sed præstantior est tota illa substantia, à qua tanquam ab intimo principio defluit & manat quæ totius substantiæ proprietas appellatur. Hæc igitur quum neq; materia sit, neq; temperamentum necesse est rei forma, vt Philosophi loquuntur, sit, præcipua ac tota rei compositæ, vt Galenus vocat, substantia existit. Hæc vtiq; proprietas quia obscuritate naturæ ita inuoluta est, vt neq; euidenter percipi,

Occulta proprietas.

neq; verbis dici possit, occulta & cæca rerum proprietas, quod scilicet neq; colore, neq; sapore, neq; odore, neq; vllis sensuum qualitatibus, sed solis operibus percipi possint: & Græcis non raro ἰδιότης ἄῤῥητος, id est, proprietas quæ efferri non potest, nominatur. Harum itaq; occultarum qualitatum causa quum nec in primis, nec in secundis qualitatibus mõstrari possit, rectissimè in totam rei essentiam substantiamúe transfertur, & ob id similitudo totius substantiæ

Similitudo totius essentiæ.

Philosophi etiam ad totius substantiæ proprietatem siue similitudinẽ confugere coguntur.

dicitur. Hanc totius substantiæ proprietatem siue similitudinem, non solum medici, sed & philosophi statuere coguntur, dum eò veniunt vt effectæ rei cuiuspiam ratio nequeat vel acutissimi hominis ingenio explicari, lucemq; recipere, neq; quoquo modo primorum elementorum naturis attribui. Per philosophos autem non omnes qui hoc nomine superbire voluerunt intelligimus, sed veteres illos tantum philosophiæ proceres, qui non omnium quæ fiunt, sed quorundam duntaxat rationes ab elementis petierunt, neq; causas eas attigerunt, quas generali nomine occultas rerum proprietates appellant. Hinc est quòd Aristoteles quoq; naturalem philosophiam instituens, quæ ex primis rerum naturis atq; ex rebus sensu perceptis demonstrationes affert, dum fortè in abstrusas & inexplicabiles huiusmodi quæstiones incidit, earum solutione certaq; definitione se abstinens, inquit omnes esse supra captum humanæ mentis. Vt valdè ineptos esse, & philosophi nomine indignos oporteat, qui omnium rerum naturales rationes ac causas afferri posse existimant.

Lib. 1. Metaph. cap. 5.

Vt præclarè dixerit Theophrastus, eos qui de omnibus rationem quæritant, simul cum ratione scientiam tollere: immò verius eos rationem petere eorum quorum neque est, neque fuit. Meritò igitur illis euenit vt dum omnium actionum causas producere conantur, non leuibus se ambiguitatibus implicent, & alter ab altero, quo sapientior & acutior videatur, dissentiat.

Lib. 2. Simp. cap. 5.

Quam philosophiam contemnit Galenus.

Quapropter rectissimè Galenus philosophiam naturalem quæ se intra suos limites non continet, contemnit, & ab huius studio medicos dehortatur, quòd scilicet in innumerabiles tum ambiguitates, tum errores, eos qui illã sectantur, conijciat. Quum itaq; actionis purgantium medicamentorum causa ab elementis, ac primis secundisq; qualitatibus peti non possit, optima ratione hanc à tota substantia, seu occulta eorundem proprietate qualitateúe proficisci statuit.

Aduersariorum Galeni confutatio.

Verùm hic non desunt qui hoc Galeni placitum miris modis exagitãt, & tanquam à veritate abhorrens explodunt. Nam habet hoc seculum homines quorum hoc vnicũ est studium, vt quę à veteribus etiam optimè dicta sunt, conuellant, sugillent, & miserè lacerẽt, adeoq; non secus vitent quæ quis antea dixit, quàm Aspides vel Basiliscos. Ea planè res transuersos agit quàm plurimos hodie scriptores, affertq; in disciplinas memorabiles errores, & perniciosos, dum mauult quisq; autor esse suæ sententiæ, quàm

assertor

assertor aut enarrator alienæ. Cæci non vident quanti sit laus, & paruisse bene monenti, & rectè docenti assensisse: aut certè longe malunt, se scientes prudentesque falsum pro vero affirmare, quàm alienæ opinioni acquiescere. Hoc itaque nouitatis pruritu laborãs Guilielmus Puteanus, nuper libellum edidit, in quo magno studio Galeni sententiam, medicamenta purgantia à substantiarum similitudine succos trahere, asserentis explodere nititur. Nam hanc suam occultam proprietatẽ philosophis & medicis, si Dijs placet, inauditam esse ait: quod tamen falsum esse, ex ijs quæ paulo antè diximus, abundè constat. Proinde medicamenta purgantia non à totius substantiæ proprietate siue similitudine succos trahere, sed à forma sua substantiali efficiente, vt à primo trahente & præcipuo, atque à temperamento natiuo, tanquam secundo, siue instrumentario mouente, contendit. Quod dum facit, non aliud conatur, vt fuit hoc hominum genus perpetuò superbum, quàm vt medicos cogat philosophico more, à quo tamen frequenter, & nequaquam temerè, abhorrẽt, loqui. Quasi verò si etiam ad formam medicamentorum actiones referamus, res sit intellectu facilior, quàm si similitudini totius substantiæ illam feramus acceptam: quum palàm sit longè esse hanc recentium philosophorum loquendi rationẽ quàm medicorum obscuriorem: siquidẽ inter hos magna hodie est contentio, quid forma sit substantialis. Etsi enim in eo consentiant, quod forma sit quæ toti essentiam largiatur, tamen quid tandem ea sit, inter illos non satis conuenit, alijs hanc cœlitus dimitti & diuinã esse, alijs de potentia materiæ educi, alijs quatuor elementorũ mixturam & temperaturã, nonnullis ignem, quibusdam spiritum feruidũ esse dicentibus, & tamen interim nihil non ad formam referre student. Quod fortè ferendum esset, si in cæteris omnibus etiam illi inter se conuenirent, & non circa singula inter se pugnarent, atque dissentirẽt, perpetuamque hanc per secula litem alerent, & quod Firmianus ait, vnaquæque secta, quas sanè multas habent, omnes alias euerteret, & se suaque confirmaret, nec vlla alteri sapere concederet, ne desipere se fateatur. Quid multa? philosophorum ratio nihil constans persuadere potest, sed semper in lubricis opinionibus vacillat, nec intellectus ad omnia incertus habet quod teneat. Quumque de singulis philosophi disputant & opinantur, de nullis certi sunt. Hinc tot, & quidem inter se ex diametro pugnantes de principijs rerum naturalium, mundi pluralitate & duratione, alijsque rebus compluribus opiniones ac dissensiones, quas Diuus Augustinus lib. 18. de Ciuitate Dei cap. 41. percenset, natæ sunt. Quæ non ideo à me cõmemorantur, vt in vniuersum philosophorum doctrinam damnem: sed vt moneam, ne hanc ita cum medicina misceamus, vt ad illorum præscriptum nobis perpetuò loquendum esse putemus: quum constet, inter illos suorum dogmatum nullum esse consensum: & vt studiosi intelligant, furore quodã nouitatis correptos esse hodie plerosque, qui dogmata medicorum omnium, tum Græcorum tum Arabum, consensu recepta, fucatis philosophorum rationib. suspecta reddere conantur. Hi sanè sunt, qui nulli subscribere in animum induxerunt, ignominiam existimantes si non alijs doctiores ab omnibus reputentur. Alios qui veterum scripta interpretari student, furti accusant: nec vllum laudem aliquã mereri putant, qui non alicuius noui dogmatis autor esse velit. Homines mehercle quauis venenata fera nocentiores, quòd non solum plurimos seducant, sed & vt multi in dubitationem rapiantur, efficiant. Quo nomine fit vt ad veritatis cognitionem peruenire nunquam possint. Et nisi Deus optimus maximus excitauerit viros aliquot pios, & veritatis doctrinæ amantes, qui se horum conatibus opponent, & illorum nugas explodant, propediem medicinę eueniet, quod superioribus annis theologiæ accidisse compertum habemus. Hanc enim ita philosophorum deliramentis obscuratam fuisse constat, vt ne vestigium veteris & veræ theolo-

Puteani libellus aduersus Galeni de purgantibus medicamẽtis sententiam.

Superbia commune philosophorũ vitium.

Philosophorum inter se dissidium.

giæ relictum fuerit. Vt scitissimè à nostratium quopiam dictum sit, referente Diuo Hieronymo, philosophos esse patriarchas hæreticorum, vt appellant, id est, impiarum sectarum, mendaciorum, dissidijsque autores. Quod verum esse omnium temporum historiæ testantur. Quapropter & illud Pauli mihi vsurpare libet: βλέπετε μή τις ὑμᾶς ἔσαι ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης. Ita enim eos diuus Paulus appellat, quod per inane nomen sapientiæ, simplices seducebant. Ex horum quidem numero, vt diximus est Puteanus, qui vt noui dogmatis autor esset, & cornicum, quod dicitur, oculos configeret, ad formam substantialem potius quàm substantiæ similitudinem purgantium medicamentorum actionem referre voluit. Et tamen interim fatetur substantialem formam meritò nos substātiam totam vocare posse, quia sine ea materia prima constare & cohęrere non possit. Quare inquit, si per totam substantiam formam substantialem intelligat Galenus, cum eo sanè fatemur attractionem humorum à tota substātia fieri. Si ignoras Putide, Puteane dicere volui, quid per totam substantiam Galenus intelligat, cur illius dogma, quod tibi non satis cognitum fuit, tanto fastu sugillare ausus es? An non ille multis in locis ingenuè fatetur se ignorare quæ sit formę essentia? Quomodo enim ille se cognoscere eam impudenter iactaret, quam philosophis nondum satis perspectam esse intelligebat? Quum itaque Galenus, & alij qui hunc secuti sunt, formarum naturam & essentiam ignorarent, adeoque quid illæ aut agere aut pati valerent, non satis intelligerent, maluerunt hoc genus actionum in occulta proprietate, vel tota rei agentis substantia, quàm forma substantiali, & meritò quidem, ponere. Nam quum hæc actio nec temperamētorum duntaxat, nec materiarum sit, sed horum certè omnium, rectissimè toti substantiæ hanc tribuerunt, quam philosophi formam substantialem, alij proprietatem, uirtutem seu qualitatem occultam quæ rationem formæ sequitur, appellare maluerunt. Nominet verò unusquisque vt velit, Galenus certè similitudinē substantiæ, vel qualitatis familiaritatem, & nonnunquā simpliciter qualitatē vocat. Siquidē solenne est Galeno, & Hippocrati quoque, vt quas formas rerum philosophi, ipsi qualitates quæ secundum rei naturam insunt, & naturas appellent. Quapropter non magnopere resistendum esset Puteano, quòd purgantium medicamentorum actionis causam, formæ substantiali acceptam ferret. Quòd verò subijcit in eodem libello, causam hanc à qualitatibus elementarijs primis, vel secundis dependere, hoc est vt metipse interpretatur, ab immodico calore, & acrimonia iunctis cum nidore quodam naturę ingrato, id ferendum nullo modo erit, maximè quum eam etiam fuisse Galeni sententiam dicat, & quasi ille quoque purgantia omnia esse calida, & acria, suoque calore & acrimonia trahere scribat. Nam quàm falsa & à Galeni mente adeoque veritate ipsa abhorrens hæc sit Puteani sententia, paucis iam ostendemus. Si calor & acrimonia tractionis humorum à purgantibus medicamētis causa erit, certè vt omnia calida & acria intra corpus sumpta idem efficere posse fateamur necesse est. Sed falsum idipsum esse, experientia quotidiana conuincit. Siquidem plurima sunt vehementer calida & acria medicamenta, quæ tamen trahendo ad se humores non purgant: vt est, piper, nasturtium, sinapi, zingiber, pyrethrum, & id genus alia. Præterea si caloris ratione medicamenta purgantia traherent, concedendum esset, ea nullos certos, sed quosuis sibi obuios trahere humores. Nam calor quicquid sibi occurrit, & vt trahatur magis idoneum est, ad se allicit. Purgans autem medicamentum quum in corpus assumptum fuerit, vt lib. 1. de humana natura testatur Hippocrates, primum eum humorem, ὃ ἂμ αὐτέῳ κατὰ φύσιμ μάλιϛα ᾖ, id est, qui maximè sibi secundum naturam & cognatus est, deinde reliquos quoque trahit & purgat. Sic certè medicamentum pituitam purgans. Primùm pituitam trahit longius etiam distātem, dimissa ac præterita interim flaua bile,

Coloss. 2.

[Re]futatio Puteani [sen]tentia.

Purgantium medicamētorum actio non à primis vel secundis qualitatibus dependet.

[A]phor. 31.

bile. Deniq; si calor tractionis medicamentorum causa esset, concedendũ foret id magis cæteris trahere & purgare, quod calidius esset: id quod tamen manifestissimè falsum esse constat. Quippe Colocynthis & Elaterium validissimè trahunt & purgant, quũ tamen minus quàm Sinapi aut Nasturtiũ sint calida. Non etiam vrget Puteani argumentum, quo colligere nititur calorẽ causam esse tractionis medicamentorum, propterea quòd omnia medicamēta purgantia sint calida. Est enim hic fallacia consequentis, vt Dialectici appellãt. Perinde enim est, ac si ita quis colligeret: Omnes homines sensu tactus sunt prædití, Asini sensu tactus donati sunt, igitur asini sunt homines. Quum itaq; hoc modo Puteanus colligit, omnia trahentia sunt calida, medicamēta purgantia omnia sunt calida, igitur medicamēta purgantia trahunt: consequentiam negamus, ꝓpterea quòd hac ratione in secunda figura ex puris, vt loquuntur Dialectici, affirmatiuis nihil sequatur. Cæterùm non negamus tamen calorem ad attractionem aliquid conferre, nõ tamen vt primũ efficiens, sed vt adiuuãs tantũ, & validiorem tractionem reddens. Atq; huc videtur respexisse Galenus, dum lib. 3. de Simpl. medic. facul. cap. 25. scribit: Cnicum calore suo quàm pituitam valẽtiorem esse, vt trahere quàm trahi magis par sit. Siquidẽ caloris perpetuò propriũ est vt attrahat, sed non hoc magis quàm illud: totius aũt substãtiæ, seu occultæ proprietatis, aut virtutis formę, vt attrahat hoc magis quàm illud. Proinde vniuersalis, vt ita dicam, tractio à calore, particularis huius vel illius humoris, à tota substantia, vel à formæ virtute perficitur. Formæ autem virtutem non appellamus nisi illam occultam seu indicibilem proprietatem, quæ totam essentiam, vel, vt philosophi loquunt̃, formæ essentiam sequitur. Nam & Themistius insitã rei proprietatem esse definit quippiam, quod rei substantia ex se profert, & tanq̃ de suo sinu promit, atq; ab illa dimanat. Occultæ igitur dicuntur, non quod omnino à nobis percipi & comprehẽdi nequeãt, vt nonnulli censent, quandoquidem eas experientia deprehẽdi constet, sed quod gustu, aut ratione monstrari & cognosci haud possint. Quapropter vt tandem dicendi finem faciamus, medicamenta purgantia medio quasi ordine inter alimenta & deleteria dicta consederunt, cp neq; vt alimenta in nostram substantiam conuertantur, neq; hanc prorsus corrumpant. Extremorum igitur naturam participant, quòd partim nobis similia, partim dissimilia sint. Atq; dum nec vinci omnino, neq; vincere possint, inimica dissimilitudine velut per seditionem exiguntur & exterminantur, secum interim similitudinis necessitudine eum humorem abducentia cum quo illis maior est affinitas, amicitia, seu familiaritas. Quæcunq; autem ab ijs in alimentorũ extremum latusúe propius accesserunt, qualia sunt quæ benigna vocantur, ea si suo purgãdi fine quauis occasione frustentur, in humorem ad quẽ educendum apta erant, conuertuntur, ceduntq; nonnunq̃ in alimentum corpori. Quę verò à medio in latus deleteriorum magis declinant, quod genus sunt vehemẽtiora, si quando purgandi finem non assequuntur, corpori grauiter incommodant, quemadmodũ fusius lib. 3. de Simpl. medic. facul. cap. 24. & 26. Galenus docet. Cæterùm quum in medicamentorum simpliciũ numero quæ per excellentiam purgãtia nominant̃, quędã, vt iam diximus, benigna sint, ac blandè, quietè, suauiter, ac sine molestia humores noxios nõ quidẽ totius corporis, sed quarundã duntaxat partiũ vacuent, aluumq; subducãt, atq; ob id barbaris ac recentiorib. benedicta vocent̃: quędam verò vehementia, & non citra molestiã & laboriosè humores totius corporis noxios purgantia, ideoq; maligna nominentur, de omnibus particulatim disseremus, à leuioribus ac benignis orsi.

Calor tractionem medicamentorum iuuat.

Formæ virtus quid.

Purgantium actio vt perficitur.

Medicamẽta purgantia benigna.

Vehemẽtiora

DE CASIA NIGRA.

Caput LXXV.

CAsia nigra recentioribus Græcis, Arabibus fistularis fistulæúe appellata, magna & procera est arbor in India, & Aegypto nascens, folio Iuglandis, *Forma.*

ordine, vt in Fraxino, diſpoſito, fructu ſiliquaúe oblonga, tereti, vtrinq; faſti-
giata, intus fiſtuloſa, concretum intus humorem continens nigrum, guſtu præ
dulci, ſed planè medicato, non vna coaleſcentē ſerie continuitateúe, ſed ex inter
uallis, ligneis tenuibusq; membranis interuenientibus ſeptũ, ſeminalibus oſ-
ſibus ſpecie & figura non diſsimilibus ijs, quæ ſiliqua priuatim dicta profert.
Hæc veteribus Græcis planè incognita, recentiorib. aũt, Actuario præſertim,
Delectus. notiſsima fuit. Deligenda ponderoſa, collucēs, perplena, quam ſi concuſſeris,
Temperamentum. incluſa intus grana ſeminaúe non obſtrepunt. Refrigerare Græci recentiores
eam calores iecoris intemperatos, calidamq; & humectam primo ordine, per-
Facultas. hibent. Flauam bilem, ſed magis retorridã, & quæ iam ferè in atram degenerat
bilem, ſuauiter & citra moleſtiam, quod eius vis ventriculum non pertranſeat,
hæc ipſa expurgat. Quinetiam pituitam mediocriter educit. Datur ijs audenter
ac intrepidè, qui ob teneram ætatē, aut aliam quamuis cauſam deijcentia aluum
medicamenta reſpuunt. Præbetur pueris, & fœminis vterum ferentibus com-
moditate & neceſsitate quadam vrgente, quibus validius aliud medicamētum
ſumere denegatum eſt. Item ijs, quibus exuperans febris, reliquorum medica-
mentorum vſus, aſpernatur. Caſia quidem tribus aut quatuor drachmis ſumpta
Pondus. vix mouet aluum. Datur itaq; à ſemiuncia ad vnciam vnam, ſi per os ſumatur.
In clyſteribus ab vncia vna ad duas vſq; exhiberi poteſt.

DE MANNA. *Caput LXXVI.*

MAnna Mauritanis, Arabibus, & Gręcis recentioribus dicta, proxima eſt
natura, atqui imbecillior, quare meritò ſecundum ſibi à Caſia locum arro-
Lib. 3. Alim. gat. Hanc Galenus Melaërium & roſcidum vocat. Siquidem tanquam ros è cœ-
Melaërium. lo cadit, vbi halitus è terra & aquis prodeuntes, ſolis calore ſublati, ac deinde ex-
actè extenuati ac cocti, à frigore noctis in vnum coguntur & denſantur, atq; in
mellitos grumos coit, Manna, herbarum & arborum folijs inhęrens. Sunt qui-
Ros Syriac. bus ros Syriacus, & Lybani appellatur. Vergiliarum autem exortu, vel Sirio
ſplendente, ſublucanis temporibus venit, ſiue ſit cœli ſudor, ſiue purgantis ſe
Delectus. aëris ſuccus, ſiue aquæ, ſiue naturæ liquor. Optima cenſetur quę recēs eſt, ſplen-
dens, candicans, & in puriſsimos grumos concreta, guſtu melleã præ ſe ferens
Facultas. dulcedinem, nullis ſurculis aut folliolis implicata. Cæterùm huic recentiores
Græci eandem quam Caſiæ nigræ tum temperaturam, tum vim tribuunt. Nam
aluum deuorata, vel hauſta ciet, tamen imbecilliter. Ideoq; tum fœminis vtero
gerentibus, tum pueris ipſis tuto ſemper exhiberi poteſt. Alijs medicamentis
addita, vires eorum auget. Cæterùm bilem quoq; flauã ſimplici ratione pellit.
Pondus. Datur ijſdem quibus Caſia nigra. Maiori pōdere, ꝗ Caſia ſumitur. Datur enim
ab vncia vna ad vncias tres. Meſue tamē intra ſeſcunciam cōſiſtit. Leuem certè,
aut ferè nullam, niſi magna quantitate ſumat̃, ſoluendi aluumq; ſubducēdi vim
habet. Quod ijs compertum eſt, qui iuxta Libanum fuerunt. Nam referunt in-
digenas eius montis quũ abundè eo ſatient̃, nihil tamen lædi, nec aluũ ſibi quo-
quo pacto ſubduci ſentire, ſed eo tanꝗ obſonio nutriri. Quod partim cōſuetu-
dini acceptum referendum erit, quæ facit vt ea quæ medicamenti rationem ha-
beant, fiant naturalia, quemadmodum anus Athenienſ. exemplum quod à Ga-
leno lib. 3. Simp. cap. 18. refertur, abundè docet. Quapropter quũ melli quodam
modo ſimilem facultatē habere conſtet, facilè ea carere maximè dum infimæ
ſortis hominibus, nec admodum abundantibus medemur, liceret, modò pere-
grinorũ admiratione non ita duceremur, neq; ſtulti, contēptis noſtratib. è lon-
ginquis regionib. allatis vti potius, ꝗ ijs quę noſtris in hortis proueniunt malle-
mus. Sed ſtulticię noſtræ, temerè ſumptus immodicos facientes, condignas da-
mus pœnas. Ad principum aũt & diuitum curationē adhibere Mannam nemo
prohibet, modò ſit optima, & non exoleta. Quæ aũt à me de manna dicta ſunt,
non ita intelligi volo, quaſi prorſus eam à medicorũ vſu, veluti Matthiolus ſini-
ſtrè interpretatur, excluſam velim. Fieri em̃ poteſt vt indigenis Libani montis,
ob frequentem vſum, aluum non deijciat, ſed ferè in alimenti naturã abeat, per-

inde atq; Cicuta anui Atheniensi, cuius Galen. lib. 3. de medic. facul. cap. 18. meminit, quæ ex consuetudine paulatim inducta, nihil nocuit, eiq; naturalis facta est. Verùm quũ Manna non nisi magna quantitate sumpta, nempe, vt ipse fatetur Matthiolus, duarũ & semis vnciarũ, aluũ moueat, & sumptuosum sit medicamentũ, hac loquendi ratione medicos admonere volui, ne illa tam frequenter, præsertim in tenuioris fortunę hominibus, quũ Casiæ nigræ copiã haberẽt, cui Greci recentiores eandẽ vim asignant. Quæ mihi hoc loco dicenda fuerũt, vt Matthioli cauillationes retunderem, & ne quis peregrinorũ medicamẽtorum vsum penitus damnare putaret.

DE OXYPHOENICE. *Caput LXXVII.*

Οξυφοίνιξ Actuario, Nicolao, & alijs recentiorib. Græcis (nam è veterib. nemo quicq̃ de eo memoriæ, pdidit) ab acido sapore dictus, syluestris palmę fructus est. Hęc aũt arbor est fronde saligna virens, pomo pruni figura, osse duro, nucleo intus exili, carne foris copiosa, colore è nigro in luteũ languescente. Officinę medicorum à barbaris edoctę Thamar indũ, id est, palmulã Indicã nominant. Plurimus eñi apud Indos nascitur, qui palmulã sua lingua Thamar vocare consueuerunt. Ex ijs quæ ad nos importantur nulli, vel pauci admodũ integri reperiunt. Nam plerunq; contriti, & in massam quandã compacti deferunt, quã si disieceris, flauos nucleos inuenies, varias formas referẽtes. Hincq; adeo fit, vt hodie non per numeros, vt alij fructus, sed potius per põdera medicamentis indant. Probatur recẽs, pinguis, acido sapore, subniger, lucidus, tener, non exuctus vetustate. Algẽtis naturę est, & vt Actuar. scriptũ reliquit, in 2. ordine refrigerat & humectat. Cõtra flauã bilem pollet. Nihil eñi huius impetus æquẽ domat, prẽter Rheon indicũ. Arquatis auxiliat, sitim restinguit, dolorib. capitis remedio est, noxios humores qui in ventriculo coierũt deijcit, appetentiã initat, cibi fastidiũ abigit, nauseas & vomitus sedat. Insaniã ac furorẽ mulcet. Tertianis febrib. correptos cũ Rheo & Casia nigra, prsus liberat. Ardentib. quoq; medet. Noxas oẽs à calore natas mitigat, destillationesq; quas bilis feruor excitauit, inhibet. Dandi põdus Actuario & alijs posteriorib. Gręcis est vncia vna. Mesue eo quòd leuiter purgat ab vncis duab. ad quinq; propinari posse censet.

Palma syluestris. *Thamar Indus.* *Delectus.* *Temperamentũ.* *Facultas.* *Pondus.*

DE MYROBALANIS. *Caput LXXVIII.*

Myrobalani, veterib. Gręcis & Latinis indicti, Actuar. teste, fructus sunt nobiles, mediocriter & citra noxã aluũ cientes, qui ex Aegypto Syriaq; deportant, callo corporis cõpactili, osse intus lignoso. Hos sane in quinq; genera discernunt, quę non modò effectu differre obseruarunt, sed & alia alijs gigni arborib. Quidam eñi flaui seu lutei, eo q herbaceo colore flauescãt, vocant, oblongi, spissi, põderosi, exili nucleo, cute crassa. Seplasiæ hodie Citrinos appellant. Alij sunt, quos à colore cęruleo & in nigrũ vergẽte nigros nominãt, solidi, ponderosi, sine nucleis, oliuę forma. Officinę Indos siue Indicos vocant. Non nulli Cepuli vocant, subnigri siue ex fusco rubescentes, quo maiores, eo meliores, carnosi, ob id etiã graues, vt aqua mergant, pingues, ampli, & semidigitales, Chebulos Seplasię nominant. Quarti generis Myrobalani Empelitici, vel vt alij nominãt Empelici dicunt, lapillorũ penè figura cute ossib. hærẽte paruis colore in cinereũ languente. Hi tamen non integri, sed in fragmẽta dissoluti ac fracti ad nos perferuntur. Officinę Emblichos nuncupant. Quinti generis Beletzici vel Bellerici appellant, eadem quasi forma qua Empelitici, maiores tamen, & instar pyramidis rotundi. Seplasię Belliricos nominant. Temperamento sunt in primo recessu frigidi, in altero verò sicci, ex Arabum, Mesues præsertim, traditione. Generatim cor, stomachum, ventriculum, iecur, & intestina sua adstrictione roborant & firmãt, sed vsti multo magis, & eloti. Qua de causa ignem & aquã experti, magnã purgãtis facultatis iacturã faciunt, q tenuiorib. & sicciorib. constent particulis. Horum etiã vsus ætatem conseruat integram, adeoq; senectutem remoratur, cutis colorem cõmendant, halitus præstant suauitatem

Forma. *Genera.* *Flaui.* *Nigri, siue Indici.* *Cepuli.* *Empelitici.* *Beletzici.* *Temperamentũ.* *Facultas.*

uitatem, mẽtem exhilarant: & tristitiam abigũt. Purgant ventriculũ quisq; pro sua quæ illi insita est proprietate. In quibus itaq; decumbens fluxio partẽ aliquã male habet, aut intestina exulcerat, hos vstos & elatos adhibemus, & mediocriter aluũ subducunt. Priuatim verò tria prima eorundẽ genera capitis superuacuum humorẽ educunt, sed flaui, bilẽ flauam, nigri atram, cepuli pituitam detrahunt. *Flauorum.* Flaui præterea corporis æstus refrigerant, accensamq; bilẽ deijciunt. *Nigrorum.* Nigri tristitiã discutiunt, quartanas & tremulos sanãt, lepras purgant, & corporis bonũ restituunt colorẽ. *Cepulorum.* Cepuli aciem oculorũ illustrãt, thoracem repurgãt, cotiones iuuãt, aquæ inter cutẽ, & longis febrib. auxiliantur. *Empeliticorum.* Empelitici pituitã trahunt, prosunt neruis, & lethargicis mentis aciem exacuunt, ventriculũ purgant, cardiacis succurrũt affectibus, sitim sedãt, fastidia discutiũt, comprimunt vomitus. *Beletzicorũ.* Beletzici eiusdẽ quasi naturę sunt cuius Empelitici, medent̃ aũt peculiariter purulẽtis excreationibus, venis sedis, hęmorrhoidas vocãt, sanguinem profundentib. capillorũ defluuio, quos etiã denigrare tradunt, ex amygdalino oleo & melle triti. Cæterùm non prætereundũ nobis hoc loco erit q̃d rectè Arabes monuerũt, Myrobalanos in vniuersum oẽs promptè obstructiones excitare, idq; ob adstrictoriã quam obtinẽt facultatẽ. *Myrobalani obstructiones pariunt.* Quare laborantib. obstructione per se temerè exhibẽdi non sunt, sed adijciẽda illis medicamẽta quæ obstructiones soluere, adeò q; adstrictoriæ eorundẽ facultati resistere possunt. *Pondus.* Flauorum pondus est, si in substantia propinentur, à drachmis duab. ad quatuor. Maceratorum à drachmis trib. ad decem. Nigrorum in substantia à drachmis duab. ad semiunciam. Infusorum à semiuncia ad vnciam vnã & dimidiã, si per se sumant̃. Idem est pondus Cepulorũ, Empeliticorũ, & Beletzicorum. Atqui hic etiam *Puteani opinio cõfutata.* vt Puteani dogma explodamus necesse est, qui Arabes Myrobalanis pro purgantib. medicamentis non rectè vsos esse, ac falsò singulis horũ generib. succos sibi proprios attrahẽdi facultatẽ eosdem tribuisse contẽdit. Nam, ait, quum oẽs frigidi, sicci, & adstringentes sint, adeoq; vasa obstruant, fieri non potest, quaq; facultate iam dicta, vt humores à iecore, vel membris vẽtriculo vicinis, meatib. comprimendo obstructis, atq; occlusis, myrobalani ad ventriculum trahant, attractosq; deijciant. Non videt aũt principiò Puteanus, nõ solum Arabes, sed & recentiores Gręcos, & inter hos magnæ autoritatis & doctrinæ virũ Actuarium, idem de Myrobalanis q Arabes, & quidem ante illos, tradidisse. Deinq; illi vnanimi consensu literis mandarũt, posteriorũ quoq; medicorum experientia comprobatũ est. Præterea præ studio serẽdi noui dogmatis, parum quid dicat Puteanus animaduertit. Nam ratio illius procederet, si Myrobalani præter eas quas recenset nullam aliam, quàm ipse illis impudenter & non citra mendacium adimit, haberent facultatem. Habent autẽ purgandi facultatem, q̃d tum Græci recentiores, tum Arabes testant̃, & quotidiana eorũ qui medicinã faciũt experientia confirmat. Hanc quũ pro suo somnio, q̃d suprà abundè confutauimus, ad calorem, qui in Myrobalanis nullus est, referre non posit, vt illis à tota substantia, inuitus etiam fateatur, insit necesse est. Quod itaq; purgant Myrobalani, Græci recentiores & Arabes non manifestis qualitatibus, sed occultæ potius ipsorum proprietati, quæ à tota eorundem substantia dimanat, acceptum ferunt. Et quum semper facultates illæ quæ à tota substantia rebus insunt, ijs quæ à qualitatibus prodeant manifestis sint superiores, & primò suas exerant actiones, nihil mirum purgandi facultatem Myrobalanorum reliquas quæ illis etiam insunt anteuertere. Et quidẽ Puteanus fatetur adstrictionem Rhabarbari ab amaritudine, tanquam maiori ac vehementiori, superari. Vt autem amaritudo veluti vehemẽtior in Rhabarbaro vincit adstrictionem, ita vtrasq; purgandi eius facultas superet necesse est. Hinc est quod Rhabarbarum postquam purgandi facultatem, tanquam cæteris superiorem, exeruit, tandem etiam & postremò adstrictoriam suam facultatem ostentat, ventriculũ & inte-

intestina roborando. Idem etiam in Myrobalanis accidit. Quare rectè Mesuæ filius horum decoctum promptius & valentius obstruere scribit, quàm macerationem. Nam decoctum elicit etiam portionem substantiæ earundem terream & adstringentem, quæ purgatricem frangit: maceratio autem, tantum purgatricem. Quapropter Baptista Montanus perperam hoc loci Mesuen erroris insimulat, & decoctum Myrobalanorum magis, quàm infusionem purgare contendit, quod scilicet, si dijs placet, purgandi suam vim in crassioribus & terreis partibus, quandoquidem comprimendo purgent, habeant. Si enim ideò purgant Myrobalani quod adstringendo & comprimendo soluunt, cydonia certè inter purgantia numerabuntur, quæ itidem à cibo sumpta aluum subducere, Galeno etiam teste, possunt. Verum quum hoc ex accidenti efficiant, & non per se, inter purgantia numerari non debent, quod omnia hæc per se, & sua purgandi facultate aluum deijciunt. Quare Puteanus merito recentiores erroris notat, quòd ea quæ comprimendo tantum aluum soluunt, in purgantium numerum adsciuerit. Errat autem & ipse quod Myrobalanos hac etiam ratione aluum deijcere putat, quum non sua compressoria seu adstrictoria, sed potius purgatrice, quæ illi à tota substantia inest, facultate id præstent. Sed vt Montani errorem plenius detegamus, & Myrobalanorum vim purgatricem non inesse crassiorib. ac terreis eorundem partib. ostendamus, sciendum erit Montanum sibi ipsi ex diametro pugnare, quũ in capite de torrefactione scribit, ad fluores alui Myrobalanos torrefactos esse adhibendos. Quippe si tenues partes ex torrefactione exhalant, vt ipse etiam fatetur, crassiores verò ac terreæ remanent, inq; ijsdem, vt idem contẽdit, purgandi facultas Myrobalanorum inest, igitur torrefactos Myrobalanos magis purgare, quàm nõ tostos fateatur necesse est. Si autem magis purgant, igitur ad compescendum alui fluorem inutiles sunt. Hinc itaq; perspicuum euadit, purgandi facultatem Myrobalanorum non adstrictioni, sed potius toti eorundem substantiæ tribuendam esse. Falsum igitur est dogma eorũ qui hos comprimendo purgare asserunt. Repudiandum quoq; furiosum Puteani consilium, qui omnia Myrobalanorum genera à medicorum praxi, ac pharmacopolarum officinis prorsus esse eijcienda suadet, non solum quia magnas obstructiones toti corpori humano afferũt, vt ipsi quoq; Arabes confitentur: verumetiam quia, vt quodam in loco scribit Fuliginas medicus, nulla eorũ species non cariosa, prorsusq; corrupta ad nos defertur. Quòd enim obstructiones pariunt, id post expletam purgationem faciunt, ideoq; in obstructionibus, quod paulo antè diximus, non exhibendi Myrobalani, aut illis permiscenda quæ obstructiones soluunt. Optandum deniq; esset vt recentes haberemus: verùm quum loca vnde afferuntur longius à nobis distent, aridioribus vtamur oportet, eorundem pondera augentes.

DE SENA.

Caput LXXIX.

SEna siue Seno posterioribus tantum Græcis nota fuit. Abundè autẽ nobis in tertio de Stirp. histor. tomo descripta est, vt nõ sit opus hic eius integram texere historiam. Vsus foliorum, & siliquarum eiusdem, quos folliculos vocãt, existit. Efficaciores aũt sunt Mesue autore siliquæ, quæ scilicet ante maturitatẽ demetiuntur. Sunt enim Senæ folliculi duûm generum. Alterum per se caducum, & in stirpe arefactum, à quo semen eximitur nigrum, & prorsus ferè euanidum. Alterum verò, quod ante maturitatem demetitur, crassum, ponderosum, succo prægnans, & tegetibus expansum siccatur. Primum genus, quo officinæ scatent, non modo minorem folijs vim deiectoriam habet, sed propemodum nullam. Alteri non minor, quàm folijs aluum deijciendi vis inest.

Citra

Citra noxam, vt Actuarius autor est, purgant trahuntúe pituitam & bilem. Reliquos humores modestissimè purgat, retorridam atramq; bilem, earumq; suffusiones ex gallinaceo iure depellunt. Vetusto capitis dolori, scabiei, comitialibus, impetigini succurrunt. Verùm decoctū eorum potius quàm farinam propinat. Mesue scribit tergere, discutere, citra molestiam melancholiam & bilem torridam purgare, à cerebro, sensorijs, pulmone, corde, iecore, & liene, corpus efficere floridum, obstructionesq; viscerum soluere, aliaq; posse, quæ apud illum legere quiuis potest. Cæterùm pulueris pondus drachma vna. Decocti semiuncia, aut drachmę quinq;. Quidam ad vnciam vnam vsq; progrediuntur. In Guaiaci decoctione nonnulli adijciunt semiunciam de ea, & interdum vnciam cum dimidia. Multis tormina concitat, alijs est clemens, pro varia sumentium natura. Infrenatur eius malicia adiectione mastiches, vel caryophyllorum.

Facultas. *Pondus.*

DE POLYPODIO. ʒ. ij ad v.

Caput LXXX.

POlypodij historia itidem alibi à nobis est conscripta. Radicis eius tantum vsus est. Laudatur solidum, nodis plenum, & foris nigrescens, intus pistaciorum virorem referens. Actuarius & alij posteriores Græci melancholici humoris purgandi vim ei tribuunt, ideoq; melancholicis affectibus mirabiliter confert. Dioscorides bilem & pituitam trahere literis mandauit. Dantur purgatæ radices drachmæ duæ, affusa aqua mulsa. Mesue de ea exhibendum censet a drachmis duabus vsq; ad sex. Nostri eius maliciam infrenandam esse tradunt odoratis, semine nimirum anisi, zingibere, caryophyllis, & cinamomo, idq; Mesues autoritate moti, nullo veterum exemplo.

Facultas. *Pondus.* *Infrenantia.*

DE EPITHYMO. ʒ. iij ad v.

Caput LXXXI.

QVid sit tum Gręcis, tum Arabibus, Epithymum, suprà quum de floribus ageremus, est expositum. Vis epithymi est, vt atram euocet bilem. Vitijs flatu turgentibus & hypochondriorum noxis opitulatur, & quibus iecur aggrauatur, & qui spirandi difficultate laborant. Obstructionem lienis, & morbos inde ortos sanat, item quartanā, lepram, & vlcera ab atra bile pronata. Datur, Actuario autore, adultis tusum & cribro excussum scrupulorū quinq; pondere, cum decocto vuarum passarum purgatarum, vel aceto mulso, & salis pauxillo. Dioscorides pondere quatuor drachmarū in sero lactis, aut mulsa ad melancholicum purgandum humorem exhibendū esse docet. Aegineta ad quinque progressus est drachmas. Mesue nimis audaculus, à tribus drachmis ad septem vsq; transit. Sed præstat intrà cōsistere, & rarò vltra quinq; drachmas ꝓpinare.

Vis. *Pondus.*

DE ALOE. ʒ. ij.

Caput LXXXII.

ALoes historiam alibi narrauimus. In præsentia ea tantum quæ ad institutum nostrum pertinere videntur, attingemus, è quorū numero delectus est. Aloe itaq; optima censetur pinguis, nitida, splendida, sincera, calculorum expers, & sine arenis, subfului aut rufi coloris, friabilis, iecoris modo coacta, facilè liquescens siue humescens, odorata, & eximiæ amaritudinis. Non est autem nisi succus herbæ semper virentis. Et sunt eius duo genera. Primum est id cuius iam notas ordine percensuimus. Hanc aloen medici & pharmacopœi hodie succotrinam decurtata voce, quum illis succocitrinam

Delectus. *Genera.* *Succocitrinū.*

Aloe { succocitrina / caballina

trinam dicendum esset, appellant. Alterum eius genus arenosum est, purissime quasi sedimentum, veterinarijs tantum dicatum, ac solis mulomedicis vsurpatum, & propterea Caballinum officinis dictum. Hęc nigra, obscura, fęci simillima, odore tetro, & arenosa, ideoq; omnium vilissima. Porrò aloe non totũ corpus vacuat, sed insidentem stomacho, ventriculo, & intestinis bilem, cum inhęrentibus inibi excremẽtis, citra noxam exigit. Danda est ijs potissimũ qui capitis afficiuntur molestia propter frequentes ex ventriculo sursum latas exhalationes. Præbenda quoq; ijs, qui ob eandem causam oculorum suffusionibus laborant, nec non ijs quibus lingua & os facilè resiccantur. Verùm hic nobis obgannit Puteanus, & aloen non rectè à nobis alijsq; medicis inter ea medicamenta quæ à totius substantiæ proprietate humores sibi familiares trahunt & purgant, cõnumerari inquit. Nam quũ Aloes vis purgatoria, Galen. li. 8. de Comp. medic. localium teste, iecoris regionem nõ transcendat, adeoq; à toto corpore haud trahat, fieri non potest vt inter purgantia medicamẽta numeretur. Quasi verò à specie ad genus negatiuè ductũ argumentum valeat. Vt ẽm non rectè ita colligit, asinus non est homo, igitur asinus nõ est animal: ita quoq; haud sequit̃, aloe non est totius corporis purgatoria, igitur aloe non est purgatoria. Nam fatemur quidẽ cum Galeno aloen non purgare totũ corpus, atqui nihilominus tamen purgatoriam esse affirmamus, ꝙ nimirũ peculiares sibi trahẽdo humores, eosdem per aluũ deijciat. Sic ẽm per excellentiam purgatoria medicamenta Galenus describit. Quo nomine factũ est vt Actuarius Aloen, casiam nigram, myrobalanos, & oxyphœnica inter verè purgantia, hoc est, ea quæ propriũ & determinatũ, vt ita dicã, humorem trahunt, numerarit, non obstante ꝙ totum corpus non purgent. Purgant aũt hæc omnia à tota substantia. Neq; enim Aloe abstergendo, neq; Casia lubricando, neq; Myrobalani comprimẽdo, vt iuniores putant, & nos paulo antè ostendimus, purgant, aliàs omnia abstergentia, lubricantia, & comprimentia purgarent, quod absurditate haud vacaret maxima: sed inest illis vis certum quendam humorem attrahendi, propter quam meritò purgantia nominantur. Quum aũt duplicia sint purgantia, leuia nimirum & vehementia, quę hactenus numerauimus, non totũ corpus, sed aliquas duntaxat partes purgant. Aloen autem esse purgatoriam, & trahere familiaritate substantię, in peculiari apologia nostra aduersus Puteanum hunc scripta abundè ostendimus, vt non sit necesse idipsum hoc in loco longius tractare. Nobiscum quoq; sentit Ioannes Baptista Montanus, vir apprimè doctus, & cuius vmbram Puteanus nõ assequetur vnquam, omnes deniq; quotquot olim, & hodie inter celebres habiti sunt medici. Sed quàm parum suæ causæ fidat Puteanus, vel hinc conspicitur, quòd nomẽ meum in egregio illo suo libello exprimere metuerit, insignem ætatis nostrę medicum me appellans, qui tamen magno studiosorum omnium malo publicè profitear. Ego verò Puteane putidè id flagitium, cuius me mendaciter insimulas, in te potius torquendum esse existimo, vt qui nouas & prodigiosas seras opiniones, & vel ambitione, vel malicia corrumpas & depraues, quę à veterib. rectè tradita sunt, & plurimos tuis scriptis, falsaq; doctrina seducas, vel saltem in dubitationẽ rapias. Ego contrà nullas fingo nouas & monstrosas opiniones, sed veterũ ac probatissimorũ virorũ consensum amplector, eorumq; scripta q̃ possum fidelissimè enarro, neminemq; sciẽs seduco. Lubens prętereo alia quæ quasi ridẽs profert Puteanus, ꝙ scurrilia sint, & indigna quibus respondeam. Porrò quum omnia reliqua quæ ventrem deijciunt medicamenta, ventriculo negotiũ facessant, sola verò aloe ipsum iuuans potius confirmat, ideò medicamentis quæ maliciam eius, quam nullã obtinet, refrenent, emendent, & frangant, non indiget. Hinc est quod Dioscorides etiam testetur, hanc alijs purgantibus medicamentis admistam præstare, vt minus stoma-

Caballinum.

Facultas & Vis

Puteani opinio explosa.

Ioan. Baptista Mõtanus.

Purgantium medicamẽtorum sola aloe ventriculũ confirmat.

stomachum infestent. Impugnat autem & hoc Puteanus, sed nullius momenti argumentis, quæ plus satis in Apologia nostra aduersus ipsum conscripta confutauimus. Quibus in præsentia quod addā nihil habeo, nisi quòd dicam aloen non solum propter manifestam aliquam qualitatem, nempe adstrictionem, stomacho esse gratam, sed & proprietate quadam latente. Nam nisi id fateamur, nulla subest causa cur addita cæteris purgatorijs vt minus infestēt stomachum, efficere possit. Neq; etiam vt id affirmemus absurdum erit, quum in confesso sit absinthium iecori, capparim lieni eadem ratione grata esse. Simili ratione Eupatorium iecur, & Scolopendrium lienem iuuat. Neq; enim Puteanus hic ad suam rationem confugere potest, qua ostendere conatur aloen debilitare magis stomachum quàm roborare, quòd plus in ea sit amaræ detergentis, & expurgantis, quæ ventriculum debilitat: quàm adstringentis, quæ eundem roborat. Nam in Eupatorio etiam incidendi & detergendi facultas, adstrictoriam vincit. In Cappare quoq; superior est qualitas amara, & acris, inferior autem acerba, & tamen nihilo minus vtrumq; medicamentum roborandi facultatem obtinet, hoc lienis, illud iecoris. Quapropter non solum manifestę qualitati id acceptum ferendum, sed & latenti proprietati, quæ à tota horum substantia manat. Cæterùm datur aloe pondere drachmarū duarum, Actuario attestante, ex aqua mulsa. Cuius sententiæ Aëtius, & inter Arabes Mesue subscribit.

Pondus.

DE CNICO.

Caput LXXXIII.

Delectus. Facultas. Pondus.

QVi Cnicus & Cnecos Gręcis vocatur, Latinis Cartamus dicitur. Eius historiam tomo altero nostrorum de Stirp. historia Commentariorum exarauimus. Semen eius, quod candidum est, planum seu læue, & plenum, pituitam per ventrem vacuat. Actuarius seminis triti drachmas tres in gallinacei decoctiius, vel ptisanæ cremorem indendum, colatumq; bibendum esse præcipit. Sunt qui eodem teste, seminis pulpam, drachmæ pondere cum amygdalis, aniso, & melle cocto misceant, & in catapotia cogant, & arquatis commodè præbeant: id quod mitius habetur. De Mesues sententia semen hoc datur à drachmis quatuor ad aureos quinq;, seu ab vncia dimidia ad drachmas sex. Flos eius à drachma vna ad aureos duos exhibitus, idem potest.

DE RHA SEV RHEO.

Caput LXXXIIII.

Rha seu Rheum duplex. Veterum.

POsterioribus Græcis, Actuario præsertim & Nicolao Myrepso, duplex est Rha seu Rheum. Vnum, quod veteribus Dioscoridi, Galeno, & Plinio cognitum fuit, radix est foris nigra, sed Crocum aliquo pacto dum manditur referens, Centaurio similis, sed paulo minor, & rufior, sine odore, laxa & leuis, gustu leniter adstringens. Affertur ex ijs quæ supra Pontum sunt regionibus, vbi Bosporus & Rha fluuius, qui huic radici nomē dedit: Dioscoridi ῥᾶ, καὶ ῥῆον, vt etiam Galeno, dicitur. Idem interdum cum adiectione ῥέον ποντικὸν, id est, Rheum ponticum appellatur. Vsus est ijsdem nomenclaturis Paulus. Interdum etiam, perindè atq; Actuarius, ῥίζην ποντικὴν, hoc est, radicem ponticam vocat. Plin. Rhacoma. Celsus radicem ponticam nominat. Hoc Rha veterum purgandi facultate destitutum fuit, quod hinc primùm fit manifestum, quia nemo veterum Græcorum, aut Latinorum illi vnquam purgandi vim inesse literis mandauit. Imò inter Arabes Serapio & Auicenna Rheubarbari historiam tractantes, nullius prorsus purgandi facultatis quæ illi inesset meminerunt. Præterea si purgandi facultas medicamentis à tota substantia inest, vt, vno dempto

Rha veterū purgandi facultate caruit.

Putea-

Puteano, omnes tum veteres, tum recentiores medici fatentur, & nos suprà demonstrauimus, vt reliquis omnibus quæ à manifestis prodeunt qualitatibus, superior ac validior sit necesse est. Si verò est validior, omnesque alias superat, ac talis in Rha veterum fuit, fieri certè non potuit quin illam veteres, qui crebrò Rhapontico hoc vsi sunt, aliquoties deprehenderint. Non autem deprehendisse, hinc omnibus perspicuum euadit, quòd illius nullo vnquam in loco mentionem fecerunt. Quomodo enim hanc in solo Rhapontico silentio transirent, quam in cæteris omnibus magna diligentia posteris memoriæ prodiderunt. Nullam verò fuisse purgandi facultatem in Rhapontico, Dioscorides omnium maximè ostendit, qui disertis verbis in Rhapontico ἀνωτάτην δύναμιν εἶναι στυπτικήν: hoc est, supremam & maximam esse adstrictoriam facultatem, asserit. Si itaque cæteris omnibus superior est adstrictoria, igitur nullam in eo fuisse purgatoriam fateamur oportet. Nam si in ea fuisset, reliquas omnes, adeoque etiam adstrictionem, tanquam ea quæ à tota substantia dimanat, superasset, ac primum omnium se exeruisset. Porrò nullam prorsus habuisse Rha veterũ purgatoriam *Rhei pontici* facultatem, ex eius quoque succedaneo omnibus conspicuum euadit. Siquidem *succedaneũ.* pro eo Centaurio magno vsi sunt veteres. Quod in suo libello περὶ ἀντιβαλλομένων inscripto Galenus testatur, ita scribens, ἀντὶ ῥέου, κενταύριον, id est, pro Rheo Centaurium vsurpandum. Nemo autem veterum vnquam fuit, qui Centaurio purgatoriam inesse facultatem scripsisset. Atque hinc palàm fit omnibus, cur Centau- *Cur Centau-* rij magni radix, Rhei pontici appellationem hodie in officinis medicorum re- *rij magni ra-* tineat. Nulla profectò alia de causa, quàm quòd tum postquam in veri Rhei pon- *dix Rhei pon* tici penuria medici eius succedaneo Centaurij magni radice vti cœpissent: quæ *tici nomen* Rheopontico, Dioscoride autore, forma & facultate similis est: sensim è medi- *hodie in of-* corum cognitione verum rheum ponticum abierit, donec eò tandem ventum *ficinis re-* sit, vt quum prorsus iam ex illorũ noticia ipsum excidisset, eius succedaneum, *tineat.* verum esse Rheum ponticum crederent, adeoque eius nomen in Centaurij magni radicem transferrent, quod etiam hodie retinet. Denique non habere veterum Rheum purgatoriam facultatem, ex Nicolao etiam Myrepso satis liquet, qui pro eo non solum Centaurio maiore, sed & Symphyti radice vtendum esse docet. In nominum enim quorundam quibus ille in suis compositionibus vtitur explicatione, ita scriptum reliquit: ἐὰν μὴ ἦ ῥέον, κενταύριον τὸ μέγα, ἢ συμφύτου ῥίζα: si destituaris Rheo, Centaurio magno, aut Symphyti radice vtendũ. His omnibus accedit, quòd Rha ponticum illud quod D. Gerardus Caroli Quinti Imperatoris apud Solymannum Turcarum imperatorem orator, proprijs manibus in Ponti regionibus eradicatum, in nostras regiones inuexit, itidem purgandi facultate destitutum est. Nam experientia compertum est, duarum drachmarum põdus datum aluũ haud mouere, sed potius adstringere. Alterum Rheum *Recentiorum* est recentiorum, quod sic appellare placuit, quia veteribus Græcis Dioscoridi, *Rha.* Galeno, & Theophrasto, atque inter Arabes Serapioni & Auicennæ etiam incognitum fuit: recentioribus aũt Græcis, Paulo nimirum, Actuario, & Nicolao, quibus simpliciter ῥέον appellatur, celebratum. Eius autẽ duo faciunt fasti- *Genera eius* gia. Vnum ῥέον βαρβαρικὸν, hoc est, Rheum barbaricum, q̃d ex Barbaria vocata de- *duo.* portetur, illis dicitur. Alterum ῥέον ἰνδικὸν, hoc est, Rheum Indicum, propterea *Barbaricum.* *Indicum.* quòd ex India, aut locis Indiæ proximis, nempe Scenitis populis, vt autor est Stephanus de Vrbibus, Persidis, affertur, vnde Sceniticũ etiam à quibusdam *Sceniticum.* nominatur. Vtriusque Nicolaus in Drosato septuagesimo meminit, & quidem separatim, vt hinc diuersa esse inter se liqueat. Mesue tria facit Rhei genera. Vnum Indicum, quod Raued Sceni appellat, omnium præstantissimum. Alterum barbarum, generis nomine vocat. Nam omnes regiones vnde hodie affertur, maximè verò Troglodytica, barbariæ nomen olim acceperunt. Id quo

hodie passim ad subducendam nobilium & delicatorum aluum medici vtuntur, ex meridionalibus regionibus, præsertim ex eius parte quę Barbaria hodie nominatur, ad nos defertur, ideoq; rectè barbaricum appellatur. Hinc superioribus annis quum Tunisam, vel vt nunc vocant Tunetum, Carolus Imperator expugnasset, milites eius magnam copiam secum in Germaniam attulerũt. Tertium Turcicum, omnium ignauissimum, ita quod ad Turcas vicinos deferatur appellatum. A Ponto enim vnde affertur, non longe distant. Et verisimilè est illud non fuisse nisi veterum rha: quod quum ad purgandum inefficax esse animaduerterent Mauritani, ignauissimum esse dixerunt. Perperam autem illud inter genera sui Rhei connumerauerunt, cuius Paulus, Actuarius, & Nicolaus duo tantum esse fastigia memoriæ prodiderint, ab ijs veterum Rheon excludẽtes. Regio autem ipsa vnde asportatur satis indicat ipsum à veterum Rheo esse diuersum, vtpote quod ab aquilonaribus regionibus delatum fuit. Accedit quòd nigrum non sit, sed potius flauum. Vehementer quoq; odoratum est, ac graue: & quo grauius est, eo melius. Plurimũ deniq; purgat, adeoq; notas priori contrarias obtinet. Nam, vt testis est Actuarius, flauæ bilis impetus, potissimum Indicum, potenter domat, ideoq; verè colagogum existit. Quare Mesues sentẽtiam falsam esse oportet, qui Rheon hoc planè innoxium esse, ac tutò tum pueris, tum prægnantibus dari posse literis mandauit. Nam vt quotidiana multorum experientia comprobatum est, & idipsum tum Græci posteriores, tum alij medici testantur, humores in venis biliosos attrahit & educit, id quod sine grauiore agitatione fieri non potest. Quam vtiq; agitationem grauidis periculosam semper, viris autem interdum molestam esse abundè constat. Non igitur rectè faciũt nostri temporis medici, quòd imbecillioribus & grauidis idipsum exhibent. Nam & ipse noui medicum, cui non satis feliciter cessit Rhei in muliere quadam teneriore exhibitio. Quod à me dictum non ita intelligendum erit, quasi omnino prohibeam grauidis propinandum esse Rhabarbarũ. Nam si Hippocrates permittit 4. Sect. Apho. 1. fortioribus multo medicamentis purgare grauidas, cur ego contra tanti viri autoritatem, & multorum experientiam vsum Rhabarbari in illis prorsus damnarem? Mea igitur sententia est, vt Rhabarbarum primo & secundo, septimo, octauo & nono mensibus vtero gerentibus haud secus quàm alia purgantia tuto exhiberi non possit, contra Mesues assertionem, qui censet Rhabarbarum adeò esse innoxium, vt illud etiam ijs temporibus, quibus alia purgatoria medicamenta dari ab Hippocrate prohibentur, tutò propinari possit. Nisi enim id sensisset Mesues filius, nihil opus erat dicere, illud tutò dari posse grauidis, quando constet & Hippocratem ipsum suis temporibus concedere vsum purgantium in grauidis sine omni noxa. Quod verò pueris interdum sine detrimento exhibetur, nihil mirum, non enim nisi exigua quantitate illis propinatur. Nemo autem ignorat quod etiam venena citra noxam exigua quantitate sumi possint. Nota enim est historia apud Galenum libro tertio de Simplicium medicamentorum facultatibus capite decimo octauo, de anu Atheniensi, quæ ab exigua Cicutæ portione auspicata nullo detrimento ad per magnam progressa est copiam. Vt igitur reliqua purgantia medicamenta pueris exigua quantitate citra noxum exhiberi possunt, ita quoque Rhabarbarum. Nihilominus tamen idipsum eandem quam reliqua purgantia propriè dicta medicamenta facultatem humores trahendi, & corpus agitandi obtinet. Atque tum magis purgando lædere solet, quum maceratum exhibetur. Nam quum macerando eius substantia calida & purgatrix, quod Mesue etiam fatetur, in liquorem in quo maceratum est transferatur, terrea verò & adstringens, adeoq; roborans, & purgandi vires nonnihil frangens, in

Vires.

Mesues opinio improbata.

lieribus grauidis empore Rheubarb: dandum.

Rheum maceratum validius purgat.

Rheo

Rheo remaneat, necesse est vt tum validius purget, quàm si integrũ exhiberetur. Præstaret itaq; imbecillioribus & delicatioribus integrum exhibere Rheum, quàm eius dilutum. Nam hoc modo illi adesset, quod vehementiam eius frangeret, adstrictio nimirum ipsa. Hinc est quòd Auerroes Rheum barbarum alijs purgantibus medicamentis præfert, vt quod infrenans eius vehementiam secum habeat, cæteris ferè omnibus eo destitutis. Prægnantibus tamen & pueris præstat Casiam & mannam propinare, quæ maiori facilitate, citraq; omnem agitationem & noxam aluũ subducere possunt, quàm Rha barbarum. Si enim omni caret vitio ac noxa, vt Mesue & iuniores medici affirmãt, cur in eius sumptione infrenantia, aut vt ipsi loquuntur corrigẽtia, illi esse adijcienda docent: nempe spicam, mastichen, cinnamomum, & iuncum odoratum: quum constat illa & id genus alia non alio nomine adijci, nisi vt purgantium malitiam infrenent, & obtundant. Cæterùm quum purgandi facultate præditum sit Rheum recentiorum, reprehensione non vacat quod illud hodie pleriq; dysenteria laborantibus exhibent, vt lib. 2. Paradoxorum cap. 13. copiosius monstrauimus. Erroris autẽ occasio nulla alia fuit, nisi κακοζηλία, id est, peruersa imitatio. Quum enim viderent veteres tum Græcos, tum etiã Arabes in dysenteria crebrò fuisse vsos Rheo pontico, voluerunt & ipsi rheo barbaro, quod idem esse putauerunt, in eodem malo vti. Quod si verò eius quod nunc vocãt rheum ponticum radice pro veterum rheo vsi fuissent, omnem reprehensionem effugere potuissent, quòd eius, vt ostendimus, legitimum sit succedaneum. Nam vt veteres suum Rheum in dysenteria, & vulneribus sanandis esse efficax experti sunt: ita quoq; Centaurij radix, quam officinæ Rha ponticum nominant, miram in ijs malis vim obtinet. Porrò rheum hoc recentiorum datur ex lactis sero, vel decocto intybi satiui latifolij. Maceratur quoq; in ijsdem liquoribus, aut in stillaticio intybi iam dicti liquore, idq; æstate potissimum: aut vino albo & odorato, & id quidem hyeme. Propinatur per se tritum pondere drachmæ vnius cum dimidia. Mesue ausus est ad drachmas quatuor progredi, quæ satis multa est quantitas, quum non solum sapore, verumetiam odore sit molestum. Accedit quod etiam purgandi facultatem non leuem admodum habeat. Dilutum seu pondere vnius, duarum, vel ad summum trium drachmarum sumitur.

Cur recentiores Rheo barbaro in dysenteria vtãtur.

Exhibendi Rha barbari purgatorij modus.

Pondus.

Mesues temeritas.

imbecillioribus p[…] dare Rheum in[…] q[uam] ñ tam vehem[…] purgat atq[ue] dil[…]

mala imitatio.

DE AGARICO. ℥. ij usq[ue] ad v.

Caput LXXXV.

AGaricum nomen suum sibi adsciuit ab Agaro vrbe, & amne Sarmatię, vel simpliciter ab Agaria Sarmatię regione, vbi optimum prouenit. Non est autem, vt omnibus illud intuẽtibus constat, nisi fungus in truncis quarundam arborum Larice potissimum, natus. Ex Sarmatia per Illyriam Venetias, & ex Galatia & Cilicia Alexandriam, & ab Alexandria Venetias olim allatũ est. Hodie ex vicinioribus locis, in quibus sunt syluæ Laricibus refertæ, Venetias importatur. Duo eius, Dioscoride etiam astipulante, sunt genera, mas & fœmina. Mas, rotundus est, & vndiq; compactus, ideoq; grauis, & densus, gustuq; amarior. Fœmina, mari omnium consensu præfertur, rectis intus venarum discursibus constat, albus, leuis, friabilis, fungosus, & rarus valdè. In Agarico quoq; diuersæ partes sunt, quarũ aliæ alijs sunt meliores, superiores scilicet inferioribus, & exteriores interioribus. Pituitam & bilẽ, vt Actuarius autor est, purgat, sed non celeriter pellit. Aduersatur ventriculo, quòd sua leuitate emergens enatet. Internis omnibus vitijs conuenit, in omni ætate, ob quæ medicamentum familię veteribus, Democrito maximè, est appellatum. Ad cerebri autem & neruorum affectus, item asthmati, & spirandi difficultati, ictero, hydropi, & comitiali morbo plurimum confert. Nostri adijciendum illi esse aliquid Zingi-

Nomen.

Quid Agaricum.

Genera.

Mas.

Fœmina.

Vis.

Medicamentum familiæ.

Agaricus […] dicam[…] famili[…]

beris, aut salis fossilis, quem Gemmæ vulgò vocant, docent, non vt eius maliciam, quam nullam præcipuam habet, corrigant & infrenent, sed potius vt tardam eius actionem iuuent, ac quasi stimulent, quo celerius erumpat, & pellat. Confert etiam adijcere semen anisi carei, & id genus alia, quæ os ventriculi roborant, & nauseam ab Agarico excitatam tollunt. Dantur eius triti, Actuario teste, binæ drachmæ, ex aqua mulsa, vel aceto mulso. Quum enim leuitate sua ori ventriculi graue & molestum sit, præstat vt illud exhibeatur cum aliquo quod deorsum trahat, qualia sunt ab Actuario commemorata. Galen. censet de agarico dandum esse pondus vnius drachmæ, vel à scrupulis duobus ad drachmam vnam. Mesue itidē triti drachmā vnam, aut summum drachmas duas exhibet. Decocti pondus est drachmæ duæ, vsque ad quatuor, vel quinque.

Pondus.

DE SCAMMONIO.

Caput LXXXVI.

Scammoniū quid. *Delectus.* *Facultas.*

SCammonium vel Scammonia liquor est ex vulnerata radice crassa herbæ cuiusdam in Mysia Asiatica natæ emanans. Probatur leue, nitidum, rarum, taurino glutino colore simillimū, fungosum, tenuibus fistulis, linguā non vehementer exurens. Flauam trahit bilem, & pituitam, sed cordis seu oris ventriculi dolorem mouet. Est enim graui præditum odore, gustu iniucundum, & siticulosum. Siquidem quum omnia quæ aluum deijciunt medicamenta, aloe, vt diximus, sola excepta, ventriculo infesta sint, Scammonium certè illi præ cæteris plus aduersatur. Proinde summopere ijs cauendum erit qui stomachi sentiunt imbecillitatem, & ijs qui febre laborāt. Quippe suapte natura leuissimum, in corpus facilè rapitur, residemque spurcitiam colluuiemque in eo omnem commouet. Datur itaque minori noxa ijs qui febri vacant, & stomacho valent. His deniquè quibus ægrè vomitus eliciuntur, nec facilè animo linquuntur. Huic vt si cui alteri, infrenantibus opus est. Actuarius illi permiscendum esse tradit thymum, pulegium, & salem: aut quippiam ex ijs quæ gratum spirant odorem, & stomachum roborant, verbi gratia, anisum, mastichem, & id genus alia. Quum noxius sit Scammonij vsus, ob causas iam dictas, & quia subuertit vētriculum, non temerè per se exhiberi debet, sed adiectis ijs quæ eius vehementiam ac maliciam obtundunt & emendāt. Nec hodie est necesse, vt illo per se vtamur, quòd multæ sint compositiones purgantes quibus illud inseritur. Illis igitur potius, quàm Scammonio per se vtendum erit. Datur per se tamen interdum ex melle, vel ptisanæ cremore. Scammoniæ pondus, Actuario autore, scrupuli duo, paulo plus, aut minus, pro viriū ratione. Mesue à quinque granis vsque ad duodecim, intra quæ certò consistendum erit, progreditur. Dioscorides integram drachmam propinari posse scribit, tamen præstat vt quatuor obolorum, quod idem quoque ille pondus præscribit, quantitatem non excedamus. Scammonij liquorem, quod silentio transeundum non erit, recentiores Græci δακρύδιον, id est, lachrymulam nominant. Hanc vocem nostræ ætatis medici & pharmacopœi deprauarunt, & in diagridium commutarunt, non simpliciter omnem Scammonij lachrymam per eam innuentes, sed illam tantum quæ in Cydonio malo cocta est, ad eum quem Dioscor. præscribit modum. Hoc maiori quantitate vsurpari potest, quod scilicet vis eius imminuta sit coctura in malo Cydonio facta.

Quibus Scammonia non exhibenda. *Infrenantia.* *Scammoniū per se temerè non dandum.* *Pondus.* *Dacrydion.* *Diagridium.*

DE COLOCYNTHIDE.

Caput LXXXVII.

COlocyntidis historia in altero nostrorum de Stirpium historia Commentariorum tomo est exposita, quare hîc breuiter de ea agemus. Est ei vehemens in purgādo facultas, ita vt solo interdū contactu, ac etiam odore abundè, & non

& non sine magna perturbatione aluum quibusdam deijciat, vt quotidie experiuntur qui eam tractant. Quum itaq; vehementissimum & maximè perturbans sit medicamentum, ideò circulatores & circumforanei illi impostores in ducenda rusticorum & plebeiorum aluo illo crebrò vtuntur. Purgat autem pituitam, bilemq; & mucosum humorem. Pellit aquas tam bibita, quàm per sedem infusa. Datur commodè in omnibus quæ caput obsidēt malis, orthopnoicis, hoc est, non nisi recta erruice spirantibus, & similibus. Item coxendicum cruciatibus, morbis articularibus frigidis longis renum, & vesicæ vitijs. Insuperijs qui renitentes & prǽduros conceperunt affectus, sic vt non nisi ægre excuti queant. Deligenda est candida eius, & recens medulla. Aridior enim & nigricans, vt vitiosa, damnatur. Porrò quum ob suam vehementiam cordi, ventriculo, iecori, & reliquis visceribus plurimum incomodet, immò vniuersum perturbet corpus, fastidium, & tormina excitans, permiscenda illi sunt perpetuò quæ eius vehementiam emendant & infrenant, vt est mastiche, galla, tragacantha, & similia. Datur ex ea, Actuario autore, scrupulus vnus cum aqua mulsa. Dioscorides quatuor obolorum, id est, scrupulorum duorum, pondere dandam esse censet. Cui Aëtius subscribit: imbecillibus tamen scrupulum sufficere inquit. Paulus drachmam integram, seu decem & octo siliquas, dare non veretur. Mesue à siliquis sex, hoc est, scrupulo vno, ad decem siliquas progreditur, adeoq; duorum scrupulorum quantitatem non excedit. Atq; Actuarij pondus tutissimum existit, nec illud temerè transcendendum.

Delectus. *Infrenantia.* *Pondus.*

DE TVRBIT. ʒ. j.

Caput LXXXVIII.

TVrbit, Turpet, & Turpeton, recentioribus maximè Græcis vocatur. Diuersi verò autores aliud atq; aliud Turbit pingunt. Siquidem Serapio vnus è familia Arabum, de suo Turbit, ea quæ Dioscorid. de Tripolio tradit. Vt hinc perspicuum euadat omnibus, Serapionis Turbit non esse nisi Dioscoridis Tripolium, quod vtriusq; historiæ collatio liquidò demonstrat. Ex eadem familia Mesue Turbit esse scribit radicem herbæ cuiusdam quæ folia habet ferulæ, & lacte turget. Sed quum nulla alia stirps quæ folijs ferulæ sit, & lactescat, preter Thapsiam reperiatur, euidentissimum fit omnibus, Mesues Turbit non esse nisi Dioscoridis Thapsiam, quemadmodum fusius in tertio nostrorum de Stirpium historia Commentariorum tomo demonstrauimus. Inter recentiores Græcos Actuarius, vir magnæ autoritatis, & qui Nicolao Myrepso sect. 40. cap. 8. teste, sub Constantino vixit, adeoq; Serapione, Auicenna, & Mesue vetustior fuit, duplex Turpetum facit. Vnum, non est nisi Pituisæ radix, quam Dioscorides etiam Turbet barbaris vocari scribit. Album alterum, quod Alypum est Dioscoridis. Cæterùm Turbit quod in officinis medicorum prostat, & hodie in frequenti est medicinam facientium vsu, non est nisi radix Tithymali Cretensis, qui folijs est Portulacæ, vt tomo tertio nostrorum de Stirpium historia Commentariorum diximus, vbi eius historiam inuenient studiosi. Pituitam autem crassam & lentam, putremq; à ventriculo, thorace, neruis, & articulis vacuat. Mesue quidem tardè & imbecilliter suum Turbit purgare tradit, vt necesse sit à Turbit officinarum esse diuersum, vtpote quod vehementer, & cum quadam turbatione purget. Quapropter infrenantibus si exhibetur, indiget, qualia sunt roborantia ventriculum, & odorata, mastiche, anisi semen, careum, nux moschata, & id genus alia. Nostræ ætatis medici Zingiber illi hoc nomine permiscent, atqui non sine maximo errore. Nam Zingiber eius actionemac vehementiam non frangit, sed magis intendit, quod disertis verbis Me-

Nomina. *Sententiæ autorũ de Turbit variæ.* *Serapionis.* *Mesues.* *Actuarij.* *Actuarius quãdo vixit.* Pituisa radix *Officinarum.* *Vis.* *Infrenantia.* *Error huius ætatis medicorũ communis.*

sue affirmat, & ratio ipsa confirmat, quæ acribus purgantium vim intendi docet. Nec est quòd hunc errorem Mesues exemplo tueri queant. Siquidem huius Turbit, nisi falsum adstruxerit, tardè pituitam educit, ideò zingiberis adiectione actionis eius vehementiam intendere volens, rectè illud permiscuit. Datur ex melle rosaceo, vel passularum decocto, pondere vnius drachmæ. Nec temerè vltra hanc quantitatem progrediendum. Mesue ad duas vsque drachmas de suo trito exhibet. De macerato, à drachmis duabus ad quatuor vsque propinandum esse censet. Sed quum nostrum Turbit sit eo quod Mesues pingit vehementius, in exhibendo Turbit pondus à Mesue præscriptum vsurpari non debet.

Modus dãdi.
Pondus.

DE LATHYRI. ℥ vii vel viii.

Caput LXXXIX.

Lathyris historiam in altero de Stirpium historia Commentariorum tomo indicauimus, ad quem locum lectorem nunc ablegamus. Seplasijs Cataputia minor vocatur. Vehementer purgat pituitam. Dantur grana eius maiora, vt testis est Actuar. 15. minora verò 20. Idem ijs qui efficacius purgari cupiunt, ea mandenda præcipit: ijs verò qui deiectionem non desiderant copiosam, vt integra deuorent, presertim vbi is qui sumit, malo & imbecillo fuerit ventriculo. Dioscorides ad purgandum septem aut octo grana sufficere tradit, intra quod pondus consistere tutius est. Alterius cataputiæ, quam maiorem vocant Seplasiæ, Græci Cici, Latini Ricinum, non est cur priuatim hoc loco mentionem faciamus, quòd eius historia à nobis in primo nostrorum de Stirpium historia Commentariorum tomo plenissimè sit tradita.

Cataputia minor.
Pondus.
Cataputia maior.

DE ELLEBORO. ʒ iij.

Caput XC.

Ellebori esse duo genera, omnibus est notissimum: album nimirum, & nigrum. Niger in Germania nostra incognitus est, quòd in ea non proueniat. Nam stirps qua hactenus pro Elleboro nigro vsi sunt Seplasiæ, Enneaphylli alterum genus, vt loco paulo antè citato docuimus, existit. In alijs tamen regionibus nusquam ferè non in asperis collibus, & sitietibus locis nascitur. Folijs platani, sed minoribus, & nigrioribus, incisuris pluribus diuisis. Caule candido, elleboro simili, hoc est, palmi aut cubiti altitudine, ferulaceo, bulborum tunicis, conuoluto. Flos ei ex purpureo candicans, & vuæ modo racemosus, semenque in eo vt Cnici, in purgationes adhibetur. Radices nigræ prætenues ab vno fastigio seu capitulo cæpe simili dependentes, & confibratæ, quarum vsus est in medicina. Flauam atramque bilem è toto corpore deorsum trahit, idque citra vllam difficultatem: ideò febribus circuitu repetentibus, & longis obijcitur. Datur quoque insanientibus, altera in parte capitis existentibus doloribus diuturnis commodissimè: præsertim visceribus, vtero, & vesica purgatorium medicamentum postulãtibus. Maxima verò vis est, peculiariter educere quicquid sanguini commixtum eum corrumpit: ideò veterascentibus arquatis morbis vtilis, & quibus in superficie summatim asperitates emerserunt, hoc est, lepris, impetiginibus, & id genus alijs. Elephantia quoque laborantibus confert. Cæterùm suauitatis gratia, & vt vehementia eius frangatur nonnihil, quædam ex odoratis seminibus ei permiscenda erunt. Datur ex passo, aut aceto mulso, scrupulorum ternûm, seu drachmæ vnius pondere, aut paulò plus, vel minus, pro corporis habitu. Candidi historiam loco iam indicato plenissimè tractauimus, vt non

Genera.
Niger.
Forma.
Facultas.
Pondus.
Albus.

vt non sit necesse de eo hic priuatim verba facere. Rarò hodie, ob eius immensam vehementiam, medici ipso vtuntur.

DE EVPHORBIO.

Caput XCI.

EVphorbium liquorem esse arboris cuiusdam, suprà diximus. Pituitam crassam & lentam, Aëtio, Paulo, & Actuario testibus purgat, quantumuis impactã etiam neruis, & articulis. Aquam quoq; deijcit. Est verò celerrimum, & maximè ignea vi flagrans: vnde colicis, & aluum frigidiorem habentibus datur. Cæteros vehementer conturbat, & sitim maximè ciet. Per se minimè sumendum, sed semper illi nonnihil ex odoratis seminibus aniso, mastiche, & spicanardi permiscendum. Datur ex aqua mulsa. Præstat autem cum melle cocto in catapotia digerere. Pondus, Actuario teste, triobolare est. Mesue à siliqua vna ad tres progreditur, adeoq; vltra scrupulum dimidium, aut duodecim grana ad summum non transcendit, idq; si vetustius fuerit. Ante annum, propter immensam vehementiam quam tum habet, haud temerè vsurpandum erit. Quare vbi recens fuerit, vix quantitatem ab Actuario præscriptam transcendemus, sed infra tria, aut summum quatuor grana subsistamus.

Vis.
Infrenantia.
Exhibendi modus.
Pondus.

DE ARMENIO LAPIDE.

Caput XCII.

ARmenius, siue Armeniacus, vel vt vulgò appellatur Armenus lapis, quo pictores vtuntur, Aëtio attestante, ex Armenia defertur, vndè nomen assumpsit. Præfertur qui friabilis, æquabilis est, & expers calculorum, quique non nigrescit adustione. Atram bilem, & omnem lentum crassumq; humorem sanguini commixtum educit. Quare, vt autor est Actuarius, melancholicis, elephanticis, & similibus dari solet. Item in renum vitijs, & spirandi difficultate. Citra verò molestiam alui deiectionem mouet, neq; vllus strangulationis timor subest, neq; deliquium animi sequitur: quę duo ferè in vehementioribus purgationibus accidere consueuerunt. Hinc est, quòd Aëtius hunc infantibus, thoracis vitio vexatis, ad vomitum excitandum dari præcipiat. Pondus eius, Actuario teste, est sextula, hoc est scrupuli quatuor, aut plus minusue pro sumentis viribus. Mesue non loti pondus esse drachmam semis, aut sesquidrachmam: loti autem drachmam vnam, vel drachmas duas scribit. Alexander Trallianus scrupulos tres vel quatuor, loti verò quinq; vel sex exhibet, adeoq; à Mesue non dissentit. Lauatur autem ijs liquoribus, qui refrigerandi vim habent, vt est cichorij liquor stillaticius.

Pondus.

DE CYANEO.

Caput XCIII.

CYaneus, vel vt Latini nominant, cæruleus lapis est, quem Arabum familia Lazuli, & stellatum, quòd maculas quasdam aureas stellarum modo radiantes, habeat, vocant. Optimus est qui percussus celerrimè scintillat, difficilè frangitur, aureas guttulas ostendit, & est exactissimo cæruleo colore, Armenio violentior est, ideoq; vt lauetur liquoribus frigefaciendi vim habentibus opus est. Commodè quoq; cum aromaticis ac corroborantibus medicamentis, cinamomo, & mastiche propinatur. Vim purgantem melancholiam suprà & infrà obtinet. Quocirca aduersus omnes melancholicos affectus, Maniam, melancholiam, canceros, alphos nigros, quartanas, &

Nomina.
Stellatus.
Facultas.

Probatio. hæmorrhoidas valet. Dum vritur, cæruleus magis euadit, si legitimus est: adul-
Pondus. terinus autem vstione nigricat. Pondus eius, quòd Armenio vehementior sit, minus esse debet. Mesue drachma vna vsq; ad drachmas duas & dimidiam, in Cyaneo exhibendo, progredi audet.

DE HERMODACTYLO. ℥ j.

Caput XCIIII.

Hermodactyli duo genera. HErmodactyli Mesue duo facit genera. Vnum radice digitali longitudine, quod non est nisi Behen, & minimè ephemerum, non lethale, vt nonnulli
1. existimant, quemadmodum in nostris super Nicolaum Myrepsum annotatio-
2. nibus demonstrauimus. Alterum radice rotunda: quod itidem in duo partitur genera. Vnus enim habet radicem albam, crassam, ac modicè duram atq; is esse videtur, qui in hodiernum diem nomē Hermodactyli in officinis medicorum
Hermodactylus Pauli. retinet. A Paulo quoq; qui Hermodactylus appellatur, albus est. Hic alui deiectionem molitur, pituitamq; crassam, ab articulis præsertim extrahit. Ob id priuatim in podagra, & articulorum doloribus, quum humores defluunt, datur per se, vel decocto aliquo conuenienti. Admouetur etiam articulis dolore affectis cum farina hordei, vitellis ouorum, & mica panis. Nec solus Mesue album Hermodactylum conferre podagræ, adeoq; Pauli esse Hermodactylum
Francisci Alexandri reprehensio repulsa. innuit, verumetiam Serapio. Vt falsò me reprehendat Franciscus Alexander, quod Hermodactylum Mesues, eundem cum Pauli Hermodactylo esse statuerim. Quum enim vterq;, Mesue nimirum & Serapio, rubrum occidere scribat, vt ab albo diuersus sit, necesse est. Sed bono viro imposuit, quod Pauli Hermodactylum cognitum non habuerit. Cæterùm is, Paulo autore, stomacho nimis
Infrenantia. quàm aduersatur. Proinde aliqua quæ eius maliciam corrigant, ac vehementiam coerceant, illi miscenda erunt: vt sunt cinnamomum, mastiche, zingiber, aut piper longum. Datur cum oxymelite scillitico, aut melle rosaceo, pondere
Pondus. drachmæ vnius, aut plus aut minus, pro sumentis viribus. Alterum genus Hermodactyli rotundi, foris nigram aut rubentem radicem obtinet. Atq; is est, qui Croci flore per autumnum sese paßim in pratis ostentat, & vulgò Hermoda-
Colchicon. ctylus nuncupatur. Græcis vetustioribus Colchicon dicitur, vt tomo nostrorum de Stirpium historia Commentariorum secundo copiosè admodum ostendimus. Is intra corpus, vtpote venenatus, tutò haud sumitur. Sed Hermodactyli historiam multo exquisitius altero nostrorum de Stirpium historia Commentariorum tomo tractauimus, ad quem nunc lectorem ablegamus. Atque indè quam pueriliter Rondeletius, alioqui vir doctißimus, in sua pharmacopolarum officina in pilulis fœtidis, de Hermodactylo disseruerit, omnibus patebit. Vt enim reliqua taceam, quis vnquam Græcorum Pentaphylli radices Hermodactylos appellauit? Certè non credidissem virum hunc herbarum tam exiguam habere cognitionem, nisi idipsum ex eiusdem annotationibus certè cognouissem.

DE TITHYMALO. ℥. iij

Caput CXV.

Esula. E Tithymalorum genere est herba, quæ vulgò & officinis Esula vocatur. Quapropter pituitam & bilem elicit, quemadmodum alij Tithymali. Vi-
Vis. rentes illorum ramuli, Actuario teste, fictili paulatim torrendi sunt, tritiq; cum
Pondus. polenta scrupulorum ternûm pondere, miscendi in aqua, & in potu præbendi: quippe quòd exiccati surculi impotentiores habeantur. Admiscenda tamen iis erunt

erunt odorata aliqua medicamenta, & quæ eorum vehementiam frangere possunt. Sunt hodie, qui plus de Tithymalis in puluerē redactis quàm drachmam vnam exhibēt. Tutius tamen est, vt intra pondus ab Actuario, optimo autore, nobis præscriptum consistamus. Historiam & picturas omnium Tithymalorum, qui septem numero sunt, in tertio nostrorum de Stirpium historia Commentariorū tomo reperient studiosi: vt non sit necesse hic de ijs fusius tractare.

DE ELATERIO. ab obt. j. ad iij

Caput XCVI.

Elaterium, vt suprà quoq; monstrauimus, est succus è fructu syluestris Cucumeris expressus. Modum autem exprimendi Dioscorides docet. Bilem & pituitam vacuat. Eius maximum pondus, autore Dioscoride, obolus est: minimum, semiobolus. Pueris tamen minus adhuc est dandum: chalci nimirum duo, id est, grana quatuor. Actuarius ternos obolos, hoc est scrupulum vnum & semis, cum lacte recens emulcto exhibet. *Elaterium quid. Vis. Pondus.*

DE THYMAELAEA. ℈ j.

Caput XCVII.

Thymælæa officinis Mezereon dicitur. Pituitam & aquam purgat, si viginti granorum interna bibantur, aut summum triginta, quemadmodū Actuario placet. Verùm quoniam adurentis sunt facultatis, ea præstat in catapotia cum melle cocto formare, aut vuæ acino, farinæ similiúe quopiam inuoluere, ac simul hordei cremorem superbibere. Præstat etiam post hausta grana gnidia rosaceum aut melinum sorbere ne fauces inflammentur. Nemo tamen ijs, vt etiam catapotijs ex ipsis confectis facilè, nisi in robustis, ac fortioribus corporibus vti debet. Hic finem libro primo imponemus: quod si quid adhuc desideretur, id in altero libro explicare studebimus. *Thymælæa.*

LIBRI PRIMI FINIS.

DE

DE VSITATA HVIVS TEMPORIS COMPONENDORVM MISCENDORVMQVE MEDICAMENTORUM

torum ratione, Liber ſecundus, Medicamentarius dictus, Leonharto Fuchſio medico autore.

PROOEMIVM.

VPERIORE libro ſumma qua potuimus breuitate, & quantum inſtituto noſtro ſufficere arbitrati ſumus, ſimplicium, quibus in componendis medicamentis noſtræ ætatis pharmacopœi vtuntur, catalogum præmiſimus, & quid de ſingulis ſtatuendum eſſet indicauimus: nulla alia ſanè de cauſa, quàm vt rectè cognitis ſimplicibus, adulterina abijcerent, nec illa compoſitionibus ſuis permiſcerent. Quum autem ſimplicibus omnia curari nequeant, neceſſaria fuit compoſitorum inuentio

Neceſſaria eſt medicamentorum compoſitio.

1 Sæpe enim multifariam compoſiti ſunt affectus, vt in ijs curandis non diuerſa tantum, ſed & contraria medicamentorum genera requirantur, vt ſicubi repellendum ſimul eſt, & diſcutiendum.
2 Prætereà vt affectus ſimplici medicamento curari poſsit, cogimur tamen interdum multa miſcere, quod nullum in manibus ſit ſimplex, quod conueniat.
3 Deniq; quorundam eſt ea natura, vt niſi cum alijs miſceas, vel inutilia, vel noxia futura ſint. In altero igitur huius operis libro, compoſitorum medicamentorum omnium quæ hodie in officinis medicorum proſtant, conficiendorum ratio exponetur.

Medicamentarius liber. Diſpenſatorium. Cōpoſita medicamenta.

Quare optima ratione Medicamentarius liber inſcribitur: ita enim rectius, quàm vt vulgus medicorum ſolet, Diſpenſatorium appellabitur. Compoſita verò medicamenta vocamus, quæ vel medicus, qui naturæ miniſter ac imitator eſt: vel pharmacopœus, qui medici miniſter eſt, ex varijs ſimplicibus commiſcet ac componit. Siquidem veteres medici in componendis medicamētis multum operę, artis, & ſtudij poſuiſſe conſtat. Vt ridendi ſint prorſus, qui pharmacopœam à medica diſtinctam eſſe artem exiſtimant. Neceſſariò autem, vt hic liber ordine ſecundus eſſet, curauimus. Fieri enim non poteſt, vt quiſpiam ea quæ in tertio & quarto tradentur libris aſſequatur, niſi prius quæ in hoc commemorantur compoſita medicamenta, omnia perſpecta habeat. Quomodo enim ſimplicia & compoſita inter ſe rectè quis miſcebit medicamenta, qui non vtrorumq; prius rationem probè cognitam habet? Quapropter ordinis ratio, quę in rectè docendo plurimùm momenti obtinet, poſtulauit, vt hunc ſibi locum liber ille Medicamentarius dictus vendicaret.

Cauſa huius libri cæteris adiecti.

Quòd ſi verò quiſpiam cauſam etiam cur librum hunc exarauerim, ac prioribus tribus adiecerim, ſcire volet, non pigebit me illam quoq; atqui breuiter, referre. Non fuit autem alia, niſi ſumma neceſsitas. Quum enim animaduerterem, ſingulos pharmacopolas ſingulis ferè in locis ſuos ac proprios, eosq; magna ex parte manuſcriptos, ac inter ſe plurimùm, pro cuiuſq; qui eos conſcripſit arbitrio, variantes libros, ex quorum præſcripto ſua componunt medicamenta, habere, hocq; nomine fieri, vt raro admodum ſimili modo in officinis noſtris parata medicamenta proſtarent: committere non potui quin hunc laborem ſubirem, ac curarem vt tandem haberent pharmacopœi Medicamentarium librum, vel vt ipſi nominant Diſpenſatorium, optima & exquiſita ratione à nobis exaratum, vnde ſubinde omnes ſua conficerent medicamēta. Nam plurimùm refert, reiq; publicæ intereſt, vt vniformiter in officinis compoſita ſint medicamēta: quòd

aliàs

aliàs medicis non rarò errandi præbeatur occasio, ægrotantibusq; ex eorundem erratis non leue immineat periculum. Quod quum omnibus in confesso sit, non est cur multa demonstratione egeat. Vt verò pharmacopœorum, plurimùm imperitorũ, hæsitationi consuleremus, singulis compositionibus, quæ idipsum requirebant, Annotationes, adiecimus: in quibus nõ solum voces obscuriores, sed & res ipsas difficiliores explicauimus, hac quidem ratione non solum pharmacopœis, verumetiam medicis consulere volentes, vt nihil planè esset in quo hærere possent. Hinc est quod interdum ea quæ pharmacopœorum captum exuperant, attigerimus. Vt autem ordine optimo singulorum medicamentorum compositiones traderemus, librum hunc Medicamentarium in Sectiones digessimus, vt singulæ sui generis medicamenta continerent, & ab inuestigantibus illa facile & expedite inuenirentur. In summa, nihil neglex imus, quod operi lucem afferre posse iudicauimus. Hortamur itaq; pharmacopœos, vt in componendis medicamẽtis tum veterum, tum recentiorum diligenter caueant, ne quid adijciant, vel omittant, sed omnia ad præscriptum eorum qui medicamenta composita struxerunt, conficiant. Absit hinc studium gratificandi alijs qui suauioribus delectantur medicamentis, nisi id fieri possit citra virium labefactationem.

Annotationum ratio.

DE PONDERVM, QVORVM IN COMPOnendis medicamentis vsus est, ratione.

Sectio prima.

Qvum citra ponderum, quorum in conficiendis medicamentis vsus est, cognitionem, ratio componẽdorum medicamentorum intelligi haud possit, principiò de ijs nobis esse differendum putaui. Non solum autem hoc nomine ponderum ratio medico cognoscenda venit: sed & ideo, nẽ eorundem inscitia accidat, vt ęgris exitium afferatur. Nam quum constituta & certa sint quorundam medicamentorum pondera, adeò sanè, vt si quis ea temerè non obseruet, aut transcendat, certam & indubitatam corpori noxam, & nonnunquam etiam perniciem accersat: nihil profectò æquè curandum medico erit, quàm vt eorundem plenam & exquisitam noticiam habeat. Ponderum itaque tum nomina, tum rationem breuiter hic, & quantum instituto nostro conuenit, perstringemus, vt paratiores ad compositorum medicamentorum tractationem veniamus. Principiò autem de ijs quibus Græci & Romani medici vsi sunt agemus: qualia quidem sunt, libra, quadrans, vncia, denarius, hexagium, drachma, scrupulus, siliqua, & obolus. Libra medica, quæ Græcis λίτρα dicitur, est vnciarum duodecim. Hinc duodenaria: & Romana, quòd illa Romani vsi fuerint, vocatur. Hæc alio nomine pondo nominatur: idq; vbi per se, siue absq; alio pondere scribitur & effertur. Vbi verò cum alio ponderis vocabulo adiungitur, idem significat quod Græcis σαθμὸς & ὁλκὴ, hoc est, pondus: vt pondo libra, pondo vncia. Libra igitur medica, quatuor quadrantes continet. Quum igitur medica libra non nisi duodecim contineat vncias, quod multis exemplis declarare possemus, plurimùm hallucinẽtur nostrę ætatis indocti pharmacopœi necesse est, qui libram sedecim vnciarũ, quot sanè mercatoria & negotiatoria habet, ad conficiẽda medicamẽta vsurpant. Quod verò eiusmodi libra vtãtur, è librę partibus, quadrante maximè, quã quartã illi nominãt, facilè demõstratur. Siquidẽ huic quatuor vncias attribuũt: quapropter vt eorundem libra sedecim contineat vncias, fateantur oportet. Si enĩ quatuor vncias quater sumpse-

Ponderũ cognitio necessaria medico.

Libra medica.
Duodenaria.
Romana.
Pondo.

Pharmacopœorum error.

sumpseris, sedecim prodibunt vnciæ, quæ libram constituent mercatoriam.

Quadrans. *Triens.* *Sextans.*

Quadrans itaque, sic enim Latini quartam libræ partem appellant, trium, & non quatuor vnciarum pondus existit. Triens autem quatuor vncias continet. Sextans, sextam libræ partem, hoc est, vncias duas habet. Quocirca in manifesto errore omnes propemodum Germaniæ nostræ Seplasiarij ac Pharmacopœi versantur, eo quòd triente pro quadrãte vtantur. Monacenses tamen pharmacopolæ (quod olim, dum illic medicinam facerem, deprehendi) legitima quadrante vtebantur.

Vncia.

Vncia, Græcis οὐγγία dicta, quæ, vt comprehensum est, duodecima libræ medicæ pars existit, drachmis octo, seu denarijs Romanis septem constat.

Denarius. *Nicolai Salernitæ & Seruitoris error.*

Denarius itaque pendet drachmam vnã, & septimam eius partem. Vnde se prodit Nicolai Salernitæ error, qui nulla veterum autoritate fultus, vnciæ drachmas nouem tribuit. Cui etiam Seruitor, scriptor triobolaris, subscribit. Atque hos egregios duces magna pharmacopœorum turba, nullo habito delectu, sequitur: nullaque meherclè alia ratione, quàm quòd à iam dictis autoribus sic est scriptum, sese tuentium: quum potius illis iudicio meliorum tum Græcorum tum Latinorum autorum standum esset.

Interpretum Galeni erratum.

Panditur & hinc quorundam Galeni interpretum error, qui perpetuò denarium cum drachma confundunt, alterum pro altero pondere vertentes: quum tamen constet, denarium, vt iam ostensum est, drachma paulo, scilicet vna septima, esse grauiorem.

Exagium.

Exagium, vel vt Græci appellant ἐξάγιον, pondus est quatuor scrupulorum. Nouum est nomen, quo recentiores Græci vsi sunt, maximè Actuarius in Antidoto aurea Alexandrina.

Sextula. σάγιον.

Latini Sextulam id pondus nominant. Græci alio nomine σάγιον appellant. Quanquam Nicolaus Myrepsus, si locus non est mendosus, ita Saracenos siliquam vocare ait.

Drachma. *Scrupulus.*

Drachma, quæ Græcis δραχμὴ & ὁλκὴ vocatur, octaua est vnciæ pars, habetque in se scrupulos tres. Scrupulus autem, siue scriptulus, qui Græcis γράμμα, quasi primum ponderis elementum, nominatur, obolos duos pendet.

Obolus. *Siliqua.* καῤῥεία. *Granum.* σιτάριον.

Obolus itaque dimidium est scrupuli, seu sexta drachmæ pars, penditque siliquas tres. Siliqua, quæ Græcis κεράτιον, Actuario more vulgi καῤῥεία dicitur, grana quatuor frumenti pendet. Frumenti verò granum Græcis σιτάριον nuncupatur: σῖτος enim illis frumentũ significat. Sed quum frumenti genera, Græcis nota, sint plura, triticum, hordeum, zea, auena, oryza, milium, panicum, & Græci ipsi non explicarint cuius frumenti quatuor grana pendant siliquæ semen, hoc alius in aliam accepit partem. Plerique tamen id de hordei aut tritici granis scriptum esse interpretantur. Atque referendum id quidem non ad omnia grana, sed mediocria, non enormia: neque ad habitiora, neque strigosa & emaciata. Quòd si igitur siliqua quatuor frumenti grana, vt demonstratum est, pendet: & scrupulus sex siliquas, vt grana frumenti quatuor & viginti complectatur scrupulus necesse est.

Pharmacopolarum error.

Plurimùm itaque errãt pharmacopœi, qui à Græcis & Mauris dissidentes, statuunt scrupulum viginti granorum esse. Eum autem errorem ex Nicolao Salernita suxerunt. Cæterùm si ad legumina respiciamus, vnum granum seu semen siliquæ, sex lentis seminibus, quod nos experientia comprobauimus, pondere suo respondet. Hæc si sexies sumpseris (siliquæ namque sex, vt dictum est, pendent scrupulum) in vniuersum sex & triginta lentis semina prodibunt, quæ pondus scrupuli habẽt.

Rhemnij Fannij locus emendatus.

Hinc patet, Rhemnij Fannij Palæmonis in libello de Ponderibus & mensuris inscripto locum mirificè esse deprauatum, vbi inter cætera de scrupulo capite primo, sic scriptum reliquit:

Semina sex alij siliquis latitantia curuis
Attribuunt scrupulo, lentes veraciter octo.

Nam si quis octo lentis semina cum scrupulo ponderare haud grauatus fuerit, is manifestò comperiet, non octo lentis semina, vt præscripta innuunt carmina:

mina: sed quatuor & quater octo, id est triginta sex, vt paulo antè quoque diximus, scrupulum pendere. Multo enim leuiora sunt octo lentis semina, quàm vt scrupulum æquare possint. Proinde Fannij locus ita legendus erit:

Semina sex alij siliquis latitantia curuis,
Attribuunt scrupulo lentes quatuor, quater octo,
Aut totidem speltas numerant, tristesue lupinos
Bis duo. —

Lupini autem quatuor semina pendere scrupulum, cum Fannio Græcus Nicandri interpres tradit. Etsi Mauri tria tantum constituere scrupulum literis prodiderunt. Atque sic quidem se habent pondera, quibus olim veteres tum Græci, tum Romani vsi sunt, & hodie quoque vtũtur medici. Nunc ad ea veniemus, quibus peculiariter, prȩter iam dicta, Arabes vsi sunt: inter quȩ primò nobis occurrit aureus, qui ipsis Arabibus denarium significat, hoc est, pondus drachmæ vnius cum septima eiusdem parte: & nequaquam, vt plerique putant, drachmæ vnius & dimidiæ. Dein Danich, quod perperam recentiores efferunt Danic, pondus est Arabibus, quod à Græcis θέρμος, à Latinis lupinus dicitur. Hoc Cleopatram imitati Arabes, aiunt pendere duas oboli tertias partes. Quum enim obolus pendat grana duodecim, seu dimidium scrupulum, Danich pendat grana octo necesse est. Siquidem quatuor grana ter sumpta, constituunt duodecim. Verum esse quod dicimus, Serapio confirmat, dum inquit: Obolus est Danich vnũ & dimidiũ, id est, grana duodecim. Tertij generis pondus, quo Arabes vtuntur, est Kirat. Sic autẽ siliquam Græco vocabulo, quod est κεράτιον, deprauato nominant. Et non est nisi dimidia pars Lupini. Quod ex Auicenna liquet, qui ait: Et omnis Kirat, est grana quatuor hordei: quippe Lupinus octo grana hordei pendit. Aereolum quarti generis pondus, duo grana hordei pendit: Granum autem hordei apud Arabes minimum pondus est. Habent quidem & alia pondera Arabes, sed illa duntaxat referre volui, quòd ijs maximè Mesue filius, ex cuius præscripto multa hodie conficiũtur medicamenta, vtatur. Quod si verò quispiam pleniorem & exquisitiorem ponderum iam dictorum, & aliorum omnium cognoscere cupit, is libros Georgij Agricolæ, viri perpetua memoria digni, planè aureos ea de re scriptos legat. Cæterum medici quasdam res simplices, ex quibus medicamenta conficiunt, interdum non metiuntur, nec ponderant: sed numero, vel manus complexu sumunt. Altero modo quum cæteris miscentur Pruna, Ficus, Zizipha, Myxa, & id genus alia: altero, quum herbæ aut flores alijs permiscentur. tum enim fasciculum, vt est apud Scribonium Largum: siue manipulum, vt apud Cornelium Celsum, horum esse sumendum præcipiunt. Græci, potissimùm recentiores, non solum δεσμίδιον, id est, fasciculum, sed etiam δεσμίδιον χειροπληθὲς, id est, fasciculum qui manu comprehendi potest, nominant. Siquidem fasciculus, siue manipulus non est, nisi quod summa manu complicata apprehendi & complecti potest. Atque manipuli voce rei rusticæ scriptores crebrò vtuntur. Recentiores medici pugillo, quod diminutiuum à pugno existit, pro pondere vtuntur. Significat verò illis pondus herbarum & florum, quod pugno, seu compressis in extremo digitis capi potest, adeoque alteram ferè manipuli partem. Quod quidem genus ponderis recentioribus Græcis, Aëtio potissimùm, δράξ nuncupatur. Nunc reliquum est, vt notas ponderum, quibus hodie in conficiendis medicamẽtis tum medici, tum pharmacopœi vtuntur, subijciamus, quæ sunt eiusmodi:

Arabum pondera. *Aureus.* *Danich.* *Kirat.* *Aereolum.* *Granum hordei.* *Fasciculus.* *Manipulus.* Δεσμίδιον. *Pugillus.* Δράξ. *Ponderum notæ.*

Libræ	Hæc nota	℔.	est.
Semis		S.	
Quadrantis		q̄r.	
Vnciæ		℥.	
Drachmæ		ʒ.	

Scrupuli	Hæc nota	℈.	est.	
Grani		Gr.		
Manipuli		M.		
Pugilli		P.		

Etsi autem præstaret, abiectis ac posthabitis prorsus iam dictis notis, pondera ipsa primis suis saltem literis, si non integra, scribere, potissimum vnciam & drachmam, ne scilicet notarum ℨ & ℥ affinitate vel medici, vel pharmacopœi ipsi magno mortalium incommodo peccarent, & aberrarent: tamen quum vsus longi temporis id obtinuerit, vt pondera notis potius quibusdam quàm literis designentur, in eam maximè curam incumbere decet medicos, vt accuratè ductus notarum delineent, quo ab omnibus agnosci, & aliæ ab alijs discerni queant, ne scilicet scribendi negligentia pharmacopœis errandi occasionem præbeant. Nos quidē neglecto quo hodie medici vtuntur more, pondera & mensuras medicamentorum integris dictionibus, quo minus tum typographus in ijs excudendis, tum pharmacopœi in construendis compositionibus aberrarent, exarauimus. Sed de ponderibus satis, ad medicamentorum igitur compositiones iam transire tempestiuum est.

DE ANTIDOTIS, SEV CONFECTIONIBVS MAGNIS VOCATIS, ET OPIATIS, Sectio secunda.

AVREA ALEXANDRINA. Nicolai Myrepsici.

AD capitis fluxiones, à frigore natas, efficax est: dolorem enim eius confestim mitigat. Oculorum lachrymas sistit, dentium dolores sanat, non modò epota, sed & imposita. Comitialibus subitò factis, prorsus auxiliatur. Furiosorum incompositos motus compescit, & in vniuersum omnē capitis dolorem mulcet. Tussientibus, tabidis, humores ægrè à thorace reijcientibus, cardiacis, sanguinemq; excreantibus mirificè opitulatur. Confert etiam resolutis, viscerum & laterum malis. Lapides conterit, stillicidium & difficultatem vrinæ soluit, & omnia vteri vitia discutit. Quotidianis, tertianis, & quartanis febribus ante inuasionis horam sumpta succurrit. Quisquis deniq; semper hac vti antidoto consueuerit, is neq; apoplexiæ, neq; colico malo vnquam obnoxius erit. Conficitur autem in hunc modum. Asari, [a] seminis hyosciami, [b] carpobalsami, ana drachmas duas & dimidiam. Caryophylli, opij, [c] myrrhæ, cyperi, añ drachmas duas. [d] Balsami, cinamomi, [e] folij, zedoariæ, zingiberis, [f] costi, corallij, [g] casiæ, euphorbij, tragacanthæ, thuris, [h] styracis calamitæ, [i] saluiæ, [k] mei, seselios, * sinapi, [l] saxifragæ, anethi, anisi, añ drachmā vnam. Ligni aloës, [m] rhei pontici, aliptæ moschatæ, castorij, spicæ, galangæ, opopanacis, anacardij, mastiches, sulphuris ignem non experti crudiue, radicis pæoniæ, eringij, carnis palmularum, [n] behen albi & rubri, rosarum, thymi, acori, pulegij, aristolochiæ longæ, gentianæ, corticis radicis mandragoræ, chamædryos, [o] phu, ammeos, baccarum lauri, piperis longi, piperis albi, xylobalsami, [p] carnabadij, [q] amomi, [r] seminis macedonisij, [s] libystici, rutæ, [t] sinonis, añ drachmam dimidiam. Auri puri, argenti puri, [u] margaritarum non perfora-

perforatarum, x ossis anterioris narium purpuræ, ossis cordis ceruini, añ grana frumentacea quatuordecim. Lapidis saphyri, smaragdi, iaspidis, añ drachmam vnam. Nucis auellanæ drachmas duas. Pyrethri, ramenti eboris, calami odorati, añ grana frumentacea viginti nouem. ℈ Mellis, aut sacchari, quod satis est.

ANNOTATIONES.

HAEC integra & legitima est, & ad verbum è Græco Nicolao transcripta Aureæ Alexandrinæ compositio, quam si cum aliorum codicum descriptionibus conferre volueris, reperies in ijs quædam desiderari. Non est autem quod quispiam speret à nobis vt componendi rationem præsentis, & aliorum etiam sequentium antidotorum exponamus: id nanque infiniti ferè laboris esset, sed quod polliciti in huius libri procemio sumus, si quæ vel vocum, vel rerum obscuritas & difficultas in medicamentorum compositionibus occurrat, hanc breuibus semper annotationibus illustrabimus. Nec etiam de singulis annotationes struemus, sed de ijs solùm, quorum nulla in libro primo facta est mentio. Aurea verò dicta est, ab auro quod eius compositionem ingreditur. Alexandrina autem cognominatur ab insigni vrbe Alexandria, vbi constructa est. Nam illic studia bonarum artium maximè floruerunt, vt mirum non sit optimos quoque medicos ibidem commoratos fuisse. *Aurea cur dicta?*

a *Seminis hyoscyami.*) Quotiescunque Hyoscyami seminis simpliciter & sine adiectione fit mentio, semper album inaudiendum erit. Hoc enim placidissimum existens, ad medicinam vtile est. Quod si verò illud non adsit, flauo vtendum erit. Nigrum autem, vt inutile ac venenatum, penitus fugiendum. Id quod semel monuisse pharmacopœos satis sit. *Hyoscyamus simpliciter elatus.*

b *Carpobalsami.*) Quum suspicio non leuis, imò indubitatum sit, neque Carpobalsamum, neque Opobalsamum, neque Xylobalsamum Seplasiarum esse legitimum & verum: non temerè illis ad conficienda medicamenta vtendum erit, sed potius ex officinis medicorum eijcienda, & succedaneo illorum vtendum, quod autore libelli περὶ ἀντιβαλλομένων teste, est radix violæ albæ. ait enim, ἀντὶ βαλσάμου λευκοΐου ῥίζα. Violam autem albam, non Teophrasti, sed Dioscoridis, quæ Seplasijs & Arabibus Cheiri dicitur, hoc loco inaudire oportet. Hæc enim commodissimè pro Balsamo vsurpari potest: id quòd facultates vtriusque abundè docent. Vt enim Balsamum est tenuium partium, menses mouet, vterumque aperit: sic quoque radix, flores, semen, & totus Leucoij siue violæ albæ frutex. Immò radix eius, vt gustus liquidò docet, mordax & acris reperitur, & aliqua ex parte odorata. Vt odio digna sit Matthioli tum impudentia, tum pertinacia, qui affirmare audet eam radicem nec mordacem, nec feruentem ore, nec vlla ex parte odoratam contra manifestum tum narium, tum linguæ iudicium. Parum igitur circumspectè aliorum sententias suggillat & arrodit Matthiolus. Quod verò ad libellum succedaneorum Galeno adscriptum attinet, facilè concessero hunc non esse Galeni, sed spurium, quod multa substituat absurdissima, quod nos suprà in nostris succedaneis etiam aliquoties ostendimus. Tamen non est improbandum quod balsamo substituit violæ albæ radicem, propter causam quam produximus. Quum itaque habeamus à natura productum, quo pro omnibus iam dictis vtamur: non est cur ad aliquod arte paratum, nempe oleum Caryophyllorum, vt Valerius Cordus censuit, confugiamus. *Carpobalsamum.* *Succedaneũ balsami.* *Viola alba.* *Cordi opinio improbata.*

c *Myrrhæ.*) Actuarius latinus, à Ruellio conuersus, pro Myrrha habet baccarum Myrti. Sed locum illum esse deprauatum, è Nicolao abundè liquet, qui hic habet σμύρνης. Latini etiam codices omnes, qui Nicolao præposito hactenus attributi sunt, Myrrhæ legunt. Vt dubium non sit, pro σμύρνης apud Actuarium falsò scriptum esse μυρσίνης: & facilis quidem ab altera in alteram vocem fuit lapsus. Porrò optima & vera Myrrha inuentu rara est: vt hoc nomine metuendum sit, officinarum Myrrham non esse legitimam. Suspicionem hanc auget, quod notæ quæ sunt apud Dioscoridem, & libro primo commemoratæ, illi non omnes conueniant. Quin ipsi Bdellij indicia magis respondere videntur, quàm Myrrhæ: vt ea de causa Bdellij potius quàm Myrrhæ species quibusdã esse putetur. Quicquid autem sit, constat nõ esse optimam, nec inter Myrrhas deterrimam. Apparet autem, eam esse Myrrhæ speciem, quæ Caucalis Dioscoridi nominatur. Quippe hæc ὑπέρωρος, hoc est, vltra tempestiuitatem producta, bonitatem suam amisit, & exoletarum more arescit, nigra ac retorrida existit. *Actuarij locus emendatus.* *Myrrha.* *Caucalis myrrha.*

d *Balsami.*) Valerius Cordus in suo medicamentario libro, pro Balsamo habet Opobalsamum, quod admiratione dignũ est: quandoquidẽ in Græco Nicolai codice βαλσάμου, & in Latinis quoque codicibus scriptum sit Balsami. Sed quum neutrum habeatur, parum refert vtro modo legas. vtendum enim erit succedaneo: quod quals sit, paulo antè exposuimus. *Cordus.*

fuimus. Ridet me hoc in loco Franciscus Alexander, quod notarim Cordum propterea, quod pro Balsamo subiecerit Opobalsamum, quod per balsamum sit intelligendum Opobalsamum, ignorans Myrepsum distinctè ijs vocibus Xylobalsamum, Opobalsamum, Carpobalsamum, & Balsamum vti, atque per tres priores lignum, succum, & fructum semenuè, per quartam verò herbam ipsam intelligens. Quapropter non tantum ridendus, sed cachinno excipiendus nobis hoc nomine Franciscus erit.

Folium. Succedaneum folij.

e Folij.) Folio verò, quod Græcis vetustioribus Malabathrum dicitur, Seplasias destitui, libro primo indicauimus. Succedaneo igitur eius vt pharmacopœi vtantur est necesse, quod, Galeno autore, est κασία σφαιρίτις, ἢ ναρδόσταχυς, ἢ ἀτρακτυλὶς: id est, casia rotunda, aut spica nardi, aut atractylis. Quum verò hæc antidotus alioquin capiat casiam, & spicam nardi, præstat folij loco atractylim vsurpare, Quæ qualis sit, in primo de Stirpium historia commentariorum tomo monstrauimus. Atractylim autem folij esse succedaneum, hinc omnibus palàm fit, quòd hæc idem temperamentum, eandemque facultatem cum Spica nardi obtinet. Siquidem in primo ordine calefacit, & secundo exiccat, obstructionesque iecoris, ac aliorum internorum viscerum, perinde atque Spica nardi, tollit: vrinam cit, & fluxiones desiccat, vt hinc omnibus perspicuum euadat, Galeni locum hunc in libello περὶ ἀντιβαλλομένων esse mendosum. Nam illic falso ἢ τράκτυλος, pro ἢ ἀτρακτυλὶς scribitur. Nullibi enim neque apud Galenum, neque Dioscoridem stirpis, quæ Tractylos dicatur, mentio fit. Verùm hoc loco, more suo, Matthiolus mihi insultat, & perperam me in altera sua æditione Dioscoridis Malabathri seu Folij loco Atractylim substituisse scribit, nulla alia motus ratione, quàm quod nusquam se apud Galenum legisse dicat, quod Atractylis Folij vicem suppleat, sed Casia potius odorata, & Nardi spica. Quasi verò id non doceat Galenus in eo libello qui inscribitur περὶ ἀντεμβαλλομένων, operaque Ioannis Caij Britanni æditus est. Cui accedit ratio paulo antè à me producta. Non quod inficias eam pro folio Casiam odoratam & Nardi spicam substitui posse, sed quum vtraque alias compositionem hanc ingrediatur, consultius esse arbitratus sum, nunc pro folio vtendum esse, ob causas iam dictas, Atractyli. Vt hinc liquidò appareat, Matthiolum nusquam non alios, me maximè, reprehendendi captare occasionem. Quid enim à sycophantæ morsu, etiam admodum circumspectè dictam, tutum esse posset? Porrò quum Atractylis non nisi sata in Germania proueniat, licebit in eius penuria spina vti, quam vulgus & officinæ Carduum benedictum appellant, non propterea, vt malitiosè mihi impingit Matthiolus, quod in Germania Atractylis non reperiatur, nisi in hortis sata, quum eadem de causa Carduus etiam benedictus, quandoquidem nullibi reperiatur nisi in hortis satus, substitui nequeat, sed quod Carduus ille frequens in hortis colatur, & easdē cum Atractylide vires habeat. Quæ igitur Matthiole furiæ te exagitarunt, vt in hanc prorumperes in tuis epistolis medicinalibus vocem? proh Dij immortales, quanta est hic Fuchsij ineptia. An non mihi nunc licet potius in hunc modum exclamare. Prò Deum immortalem quanta est Matthioli improbitas & peruersitas, qui malitiosè rapit in calumniam quod verissimè est à me dictum. Cur enim non suaderem in penuria Atractylidis herbæ in Germania paucis cognitæ, ac rarissimæ, aliam hac multo frequentiorem & in omnium hortis plantatam substituere? Sed satis sit in præsentia Matthioli mordacitatem vtcunque adumbrasse.

Galeni locus restitutus.

Matthioli calumnia depulsa.

Casia.

f Casiæ.) Intelligit eam quam Seplasiæ ligneam vocant. Non est autem quòd hactenus vsitatam accipiant pharmacopœi Casiam, quòd illa radicis potius quàm arboris cortex sit, vt omni odore ac sapore, ita etiam facultate destituta. Exigenda igitur prorsus ex omnibus officinis erit, nec vlli deinceps compositioni permiscenda. Quæ autem vera sit Casia, libro primo diximus, nempe ea quam inter species Canellæ quidam numerant. Ea enim haud dubiè Casiæ species est, tametsi fortè non optima. Quare rectè fecerint pharmacopolæ, si semper eius duplum acceperint. Id quod etiam in Cinamomo faciendum erit. Quippe Cinamomum nostrum haudquaquam optimum aut certè Casiæ genus est, ideo & duplicato eius quoque pondere vtendum erit. Id quod in succedaneis suis Galenus quoque suadet, inquiens: ἀντὶ κινναμώμου, κασίας σύριγγος διπλάσιον, ἢ βράθυος διπλοῦν: Pro Cinamomo Casiæ fistulæ (ita enim vocat quam hodie ligneam appellant) aut sauinæ duplam portionem. Vt succedaneum Casiæ sit, Sauinæ pondus duplicatum. Quinetiam Dioscorides in Cinamomi legitimi penuria duplicatam Casiæ portionem sumendam esse hortatur. Quapropter perpetuò pharmacopœi pro vero Cinamomo, vulgaris & nostri Cinamomi, præsertim vbi nō admodum acre fuerit, duplum: & pro Casia itidem, eius Casiæ quæ vulgare Cinamomum refert, duplam portionem in componendis medicamentis vsurpent. Videtur autem Cinamomum nostrum esse imbecillum Cinamomum, quod Galeno priuatim Cinamomis, alijs verò pseudocinamomum appellatur.

Canella.

Cinamomum nostrū quale.

Succedaneū Casiæ.

Costus.

g Costi.) Quoties Costi mentionem facit simpliciter, & citra adiectionem Nicolaus, semper

ſemper amarum appellatum intelligit, vt qui guſtu feruidus ſit. Nos vtriuſq; Coſti hiſtoriam, & picturam in altero noſtrorum de Stirpium hiſtoria Commentariorum tomo dedimus. Quum verò paucis adhuc vera Coſtus nota ſit, operæ precium erit eius ſuccedaneum cognoſcamus: vt in penuria Coſti, ſaltem ſuccedaneum habeamus. Tale autem eſt Helenium, vel vt hodie nominant, Enula campana, quod in ſuis ἀντιβαλλομένοις confirmat Galenus, inquiens: ἀντὶ κόστου, ἑλένιον. Subſcribit quoq; ratio, quæ docet idem vtriuſq; temperamentum eſſe, nec viribus inter ſe diſcrepare, vt ex ambarum ſtirpium hiſtoriæ collatione omnibus ſit manifeſtiſsimum.

Coſti ſuccedaneum.

h *Styracis calamitæ.*) De ea abunde libro primo dictum eſt, quapropter de hac ipſa in præſentia, quemadmodum etiam alijs quæ loco iam citato explicata ſunt, nihil annotabimus. Quod ſemel hic monuiſſe lectorem ſatis ſit.

Styrax calamitæ.

i *Saluiæ.*) Latini Nicolai codices habent Saliuncæ, at minus rectè. Nam in græco Nicolai codice eſt ἐλελισφάκου, id eſt, ſaluiæ, vt nos conuertimus. Nam hæc ſanguinem cohibet, menſes & vrinam cit, ideoq; rectiſsimè huic antidoto permiſcetur. Errore autem imperiti librarij accidit, vt propter literarum affinitatem, Saliuncæ pro Saluiæ ſit ſcriptum. Saliuncam autem à Saluia diuerſam eſſe ſtirpem ſatis conſtat. Cæterùm Saliunca, vt id obiter dicamus, non eſt Nardus ſiue ſpica Celtica, quam officinæ medicorum Spicam Romanam nuncupant, vt nonnulli putant. Quæ autem herba ſit Saliunca tertio noſtrorum de ſtirpium hiſto. commentariorum tomo diximus

Saluia. *Saliunca.*

k *Mei.*) Meo vero quod Athamanticum dicitur, deſtituimur: quapropter eius ſuccedaneo vtendum, quod eſt eius herbæ radix, quæ Germanis Beerwurtz dicitur. Nam eaſdem quas Meum facultates obtinet, vt in altero noſtrorum de ſtirpium hiſtoria Cõmentariorum tomo abundè oſtendimus Matthiolus falsò herbam Imperatricem, ſiue Angelicam dictam pro Meo ſubſtituit.

Meum.

* *Sinapi.*) Hoc in loco Bernardus Deſſennius Cronenburgius pudendo errore Napum ſubſtituit, quum in græco codice disertè ſcribatur νάπυος. Sic paſsim bonus ille vir impingit turpiter, interim tamen nihilominus aliorum ſe cenſorem, ſi Dijs placet, cõſtituit.

Sinapi.

l *Saxifragæ.*) Quum multæ hodie ſint ſtirpes Saxifragæ nomine inſignitæ, diligenter diſpiciendum erit, quam hoc loco, & alibi quoq; Nicolaus, alijq; Græci intellexerint. Nullam verò niſi eam quam Dioſcorides Empetron: non quidem hoc, quod idem Phacoides nominant, ſed quod poſt Tribulum libro 4. pingit, & Romanis Saxifraga dicitur. Eius hiſtoria & pictura eſt in tertio noſtrorum de ſtirp. hiſt. commentariorum tomo capite 64. Officinis hodie ignota. Pro ea tamen vti licebit herba quæ Plinio Saxifraga, alterum Trichomanis ſcilicet genus, & hodie vulgò Ruta muraria appellatur, qua hactenus Seplaſiæ perperam pro Adianto, ſiue vt illarum voce vtar, Capillo veneris vſæ ſunt. Huic nanq; herbæ Saxifragæ nomenclatura ferè præ omnibus alijs quadrat. Siquidem in ſaxis ac petris naſcitur, & calculos veſicæ frangit, & vrinas cit. Dum itaq; naſcitur, ſaxa frangit & perrumpit: dum etiam aſſumitur, calculos conterit, vt hoc nomine meritò illi Saxifragæ appellatio conueniat.

Saxifraga. *Empetron alterum.* Ruta muraria Capilly veneris.

m *Rhei Pontici.*) Falsò in Cordi medicamentario libro, & omnibus latinis Nicolai codicibus, quorum fidem ille ſecutus eſt, Rheu barbari legitur. In Græco nanq; Nicolao eſt ῥέου ποντικοῦ. Eſt autem Rheum ponticum diuerſum à Rheu barbaro: vt libro primo huius Operis, & alibi copioſiſsimè demonſtrauimus. Quum verò Rheum ponticum Galeni, aliorumq; veterum, de quo hoc loco Nicolaus loquitur, ſit officinis noſtris incognitum adhuc, aut ſaltem in vſum hodie medicorum non veniat, pro eo ſuccedaneo aliquo vtendum erit: quod quale ſit, metipſe Nicolaus oſtendit. Nam ſuo quoq; tempore rarum eſſe cœpit Rheum ponticum verum, ideoq; eius ſuccedaneum indicare coactus eſt. Sic enim in interpretatione quarundam vocum ille ſcriptum reliquit: ἐὰν μὴ ᾖ ῥέον, κενταύριον τὸ μέγα, ἢ συμφύτου ῥίζα. id eſt, Si deſit Rheum, Centaurio magno aut Symphyti radice vtendum. Et Nicolai ſententiam confirmat Galenus, qui in libello ſuo περὶ ἀντιβαλλομένων, ἀντὶ ῥέου, κενταύριον: hoc eſt, pro Rheo, Centaurium, ſubſtituendum eſſe docet. Quum itaq; ferè omnes Centaurij magni radicem pro vero Rheo pontico vſurparent, factum eſt, vt nomen Rhei pontici in Centaurij radicem tranſlatum ſit: quod etiam hodie in officinis retinet. Rheo pontico igitur Seplaſiarum, aut Symphyto, id eſt, Conſolidæ maioris vulgò vocatæ radice, pro veterum Rheo vtendum erit pharmacopœis. Hoc autem in loco maximè vſurpandum erit, vt ſanguinem excreantes hæc antidotus iuuare etiã poſsit. Quum verò neutra harum radicum purgandi facultatem habeat, dubium nõ eſt, noſtrum Rheu barbarum, cui eiuſmodi facultas ineſt, à veterum & Nicolai Rheo eſſe diuerſum, quod libro primo quoq; fuſius monſtrauimus.

Cordus hallucinatus. *Rheum Ponticum.* *Succedaneũ Rhei pontici.* Symphytum.

n *Behen albi & rubri.*) Græcè eſt ἑρμοδακτύλου ἐρυθροῦ καὶ λευκοῦ, id eſt, hermodactyli rubri

&albi. Studiò autem has voces omisimus, ne imperitis Seplasiarijs errandi daremus occasionem, qui Hermodactylos nominant stirpes, ab ijs quas ita Nicolaus appellat diuersissimas. Quippe Nicolaus, perinde atq; Actuarius, Hermodactylos rubros & albos vocat eas radices, quas Arabes, & officinæ medicorũ, hos quasi semper imitantes, Behen albam & rubram nominant. Hæ olim afferebantur ex Armenia: quarũ quædam contortæ erant, aliæ in rectũ exierunt, suaui odore, & glutinoso humore. Eas Serapio calidas & humidas, ex Mesuæ cuiusdam sententia, esse statuit. Auicenna calidas & siccas in secundo ordine. Ita nihil est in Arabum scriptis solidum, ac sibi consonans. Hodie ex Italia ad nos deferuntur, vt suspicio sit, non esse legitimas, præsertim quum Arabum notæ illis non respondeant. Alba quidem Behen, quã officinæ ostendunt, mirificè tortuosa est: ac glutinosum aliquid præ se fert, sed minimè odore suaui donata, vehementer tamen amara. Rubra certè nihil habet, quod legitimam esse doceat. Quid autem sit Behen illa rubra tomo 1. nostrorum de stirp. histo. cõmentario monstrauimus. Præstat igitur in ista hæsitatione harum radicum succedaneo vti, quod Auicenna autore est Tuderi. Ita verò Horminum appellat nominatam herbam: quæ qualis sit, altero nostrorũ de Stirp. histor. cõmentariorum tomo monstrauimus. Horminum autem pro Behen substitui posse, facultates eius abundè docent. Nam venerem stimulat Horminum, Dioscoride autore. Behen itidem, Auicenna attestante, semen genitale adauget. Hic discutiendi gratia maximè indi potest. Quod si tamen sanguinem excreantibus hanc antidotum dederimus, præstat Behen rubeum officinarum, vtpote adstringens medicamentum, inijcere.

Hermodactyli Nicolai. Behen alba & rubra. Succedaneum Behen. Horminum.

Phu. *o Phu*) Valerianam intelligit: & quidem, si haberi potest, optimam. quæ, qualis sit, alibi ostendimus. In melioris autem penuria, vulgari vti licebit.

Carnabadiũ. *p Carnabadij.*) Græcè est καρναβάδι. Studiò igitur Græcam vocem retinuimus, vt quid per hanc vocem Nicolaus intelligeret, pharmacopœi cognoscerent. Ita verò appellat, nempe καρναβάδι & καρναβάδιον, cuminum Aethiopicum, vt satis liquet ex antidoto 40. in qua metipse Carnabadium interpretatur cuminum Aethiopicum. Simeon autem Sethi, & alij recentiores Græci, Carnabadium nominant, Careum Dioscoridi & alijs dictum. Hinc est, quod latini codices Nicolai, quos Cordus secutus est, hoc loco pro Carnabadio habent Carei. Nihil autem refert, Cumini an Cari, seu Carei semen vsurpemus, quum eandem facultatem omnia obtineant, & vtrunq; vrinam moueat, flatusq; discutiat.

Amomum. Cordus errat. *q Amomi.*) Amomum legitimum hodie desiderari, libro primo ostendimus. Neq; enim est rosa Hierichuntis, aut S. Mariæ, vt Cordus censet. Siquidem Bryoniæ folia haud obtinet, nullum Origani odorem refert, acrimonia nares non percellit, imò potius nullius est odoris. *Succedaneum Amomi.* Tantisper igitur dum carebimus vero Amomo, eius vice, Galeno autore, Acoro vtemur: aut in huius penuria, Galanga maiore vocata, aut ammeos semine.

Macedonisiũ *r Macedonisij.*) Per Macedonisium inaudiendum semen, quod Græcis Hipposelinum & Romanis Olus atrum nominatur. Hinc est, quòd idem semen in hodiernum vsq; diem Seplasijs petroselinum macedonicum, quod in huius locum in veri petroselini Macedonici locum successerit, vocetur: quum Macedonisium potius, Nicolai exemplo, illis appellandum esset. Sed hîc more suo nobis obgannit Matthiolus, negatq; Macedonisium vocatũ esse Hipposelini, sed potius Smyrnij semen. Parum cogitans Smyrnij semen esse Brassicæ semini simile, cum quo Macedonisium nullam prorsus similitudinem habet, rotundum enim non est. Quapropter si etiam euicerit Matthiolus hoc semen quod officinis nostratibus Petroselinum macedonicum vocatur non esse Hipposelinum, tamen id nunquam à nobis impetrabit, vt illi concedamus idem semen esse Smyrnium, ideo in manifesto errore versari Matthiolum constat.

Libysticum. *s Libystici.*) Et illud hodie semen in officinis medicorum desideratur. Neq; enim id est quod Leuisticum illæ appellant: id enim Dauci potius genus est, vt alibi demonstrauimus. *Succedaneum Libystici* Quapropter eius succedaneo vtendum, quod, Galeni testimonio, est Staphilinus. Vt enim Libystici semen menses cit, vrinas prouocat, flatusq; discutit: ita etiam Staphilinus, vt ex vtriusq; historia patet. Aut loco eius vtantur semine eius herbæ, quam nos pro Libystico in altero nostrorum de stirpium historia commentariorum tomo subiecimus.

Succedaneum Simonis. *t Sinonis.*) Sinonis historiam in tertio de Stirpium historia tomo texuimus. Non habetur in officinis medicorum. Pro eo tamen vsurpare licebit semen id, quo hactenus Seplasiæ pro Amomo vsæ sunt.

Margaritæ integræ. *u Margaritarum non perforatarum.*) Hæ enim perforatis, vt primo diximus libro, præstantiores sunt.

Os anterius narium purpuræ. *x Ossis anterioris narium.*) Intelligit id, quod Actuario & alijs recentioribus Græcis Blattium Byzantium, & Bysantis appellatur. Officinis Blacca Bysantia. Sic autem nominant purpuræ operculum, quod foramini capitis eius, quod naris instar est, veluti scutum imponitur. De quo plura libro primo annotauimus.

y *Mellis quod satis est.*) Triplum verò mellis sumitur, quod semel monuisse sufficiat. Si quis de cęteris, quorum nulla in ijs annotationibus mentio facta est, dubitauerit, is ad indicem, aut primum recurrat librum. Cæterùm in Nicolai latinis codicibus, octo hæc in ista Antidoto desiderantur medicamenta: Saluia, palmulæ, Behen album & rubrum, zaphyrus, smaragdus, iaspis, & nux auellana.

Quæ in latinis Nicolai codicibus medicamenta desint.

THERIACA ANDROMACHI.

II.

THeriaca, seu Theriace dicta est, quod ferarũ & viperarũ morsibus medeatur, omnium antidotorũ præstantissimũ: exitialibus venenis, & ferarum virus eiaculantium ictibus aduersatur. Inueteratis capitis doloribus, vertiginibus, auriũ grauitati, comitialibus, attonitis, apoplecticisúe, resolutis, oculorũ hebetudinibus, voci amissæ, asthmaticis, recenti & vetustę tussi, sanguinem reijcientibus, ęgrè excreantibus, & nõ nisi recta ceruice spirãtibus, ventriculi imbecillitatibus ac inflationibus, colicis cruciatibus, ileosis, cholericis, cœliacis, regio morbo correptis opitulatur. Induratum lienem liquefacit, calculos in renibus comminuit, vrinæ difficultati, & vesicæ exulcerationibus medetur. Febrium horroribus & rigoribus, hydropicis, elephantia laborantibus sæpe præsenti est auxilio. Menstrua cit, fœtum mortuum excutit: articulorum doloribus adiumento est. Non autem corpus modò, sed & animi morbos persanat. Melancholicis itaq;, lymphaticis, aquæ pauoribus, & id genus alijs malis iugiter data succurrit. Cæterùm in pestifera lue, vix aliud præsentius magisq́; idoneum præsidium, hac ipsa inueniri potest. Habet [a] pastillorum [b] theriacorum, drach. viginti quatuor. Pastillorum [c] scilliticorum, drach. quadraginta octo. Piperis longi, [d] liquoris papaueris, [e] magmatis hedychroi, añ drach. viginti quatuor. Rosarum aridarum, [f] iridis Illyricæ, [g] glycyrrhizæ, [h] seminis napi syluestris, [i] scordij, opobalsami, cinamomi, agarici, añ drach. duodecim. Myrrhæ, costi, croci, casiæ, nardi Indicæ, [k] florum iunci odorati, thuris, piperis albi & nigri, [l] dictamni, [m] marrubij, [n] rhei, [o] stœchadis, [p] petroselini Macedonici, calaminthę, terebinthinæ, zingiberis, quinquefolij radicis añ drach. sex. [q] polij, chamepityos, styracis, amomi, [r] botryos, mei, nardi Celticæ, [s] sigilli Lemnij, phu Pontici, chamædrios Creticæ, [t] foliorum malabathri, [u] chalcitidis tostæ, gentianæ, anisi, succi hypocistidis, carpobalsami, [x] gummi, seminis fœniculi, [y] cardamomi, seselios, [z] acaciæ, [A] thlaspios, hyperici, [B] sagapeni, ammeos, añ drach. quatuor. Castorij, [C] aristolochiæ tenuis, seminis dauci, bituminis Iudaici, opopanacis, centaurij minoris, galbani, añ drach. duas. Mellis, libras decem. Vini phalerni, [D] quod satis est. Conijce in mortarium opium, hypocistidem, sagapenum, glycyrrhizæ succum, acaciam, styracem, opopanacem: & affunde exiguum mellis, & vnumquodque contusum dissolue, & adijce vinum ut illa superet, sinitoq́; vt per triduum madescant. Dein arida omnia, radices scilicet, semina, herbas, tusa & cribrata conijce in mortarium, & affuso vino terito, ac [E] vt collyria læuigato. Postea ijs è mortario exemptis, admisce omnia arida, & validè subigito. Tandem inijce mel, terebinthinam, galbanum, & opopalsamum, ac calefacta in cacabo confunde. In mortario autem hæc vniendo diebus quinque validè subigito, ac in vitreo vase recondito. Atq; hoc modo Andromachi theriacam Nicolaus Myrepsus conficiendam esse docet. Aëtius aliã habet, huic propemodũ similem, hanc scilicet. Casiam & Cinamomum per se tundito, & cribrato. Dein crocum, primùm in mortariũ coniectũ, cum vino probè terito. Vbi q; tenuissimus factus fuerit, ei cribratam ligneam Casiam addito, & rursus affuso vino terito. Postquam Casia sufficienter fuerit trita, sigillum Lemnium, cum vino modico, in alio paruo mortario per se terito, & bitumen similiter dissolutum ad Crocum & Casiam inijcito, ac rursus aliquandiu terito. Reliqua verò omnia herbacei generis cum tribus pastillis & castorio tundito, perq; tenuissimum cribrum

Theriacam conficiendi ratio pharmacopœis obseruanda.

cernito. Succulenta verò omnia, acaciam nimirum, myrrham, opium, thus, hypocistidis succum, glycyrrhizam, opopanacem, sagapenum, galbanum, & gummi contusa, in competenti vini mensura vna die antè macerato. Styracem verò in mortarium magnum ac amplum coniectum, cum opobalsamo terito, & priuatim vnito. Deinde & præmacerata succulenta in mortarium iniicito, ac probè terito: atq;, si opus fuerit, vinum sensim affundito. Postquam autem & hæc sufficienter fuerint trita, styracem antea tritum, & casiam, & crocum, & quæ cum eis sunt adiicito, ac diligenter vnito. *Chalcitis vt torrenda.* Chalcitidis deinde bonæ vncias sex in ollam exiguam, nouam, amplioris, iniicito, & supra carbones ignitos imponito, & Chalcitidem assiduè cum pura rudicula agitato. Quum verò liquefieri cœperit, & lutosam subsidentiam acquisierit, statim ab igne auferto: positaq; in terram ollula, quo vniatur, diligenter agitato, coagmentatamq; paulisper sinito. Deinde ablato & abiecto eo quod in superficie siccius & rufum apparet, ex medio quod viridius est, & molle apparet, accipito: ac quatuor drachmas ponderato, easq; in medium mortarium iniicito, in quo reliqua prius trita habes: cumq; modico vino in aliquo mortarij loco dissolutas, cum reliquis committito, ac exiguo addito melle despumato, vnito. Postquàm verò Chalcitis ad reliqua trita fuerit admixta, omniaq; nigrum acceperint colorem, tunc addito etiam terebinthinam, cum modico melle prius dissolutam. Qua deinde admixta, arida etiam tusa & cribrata adiicito, & reliquum item mellis paulatim admisceto. Postea cum magno pistillo omnibus quàm diligentissimè vnitis, antidotum ipsam in mortarium transfundito, & pistillis ligneis ex grauissimo ligno & politissimo fabrefactis, eam ad solem in mortario tundito. Deniq; probè contectam sinito, & rursus post triduum aut quatriduum ad horas tres tundito, atq; id donec quadraginta dies abierint facito. F Dein vasis vitreis, modico melle despumato prius imbutis, excipito. Neq; verò vasa valde expleto, sed locum quendam quo transpirare, ac efferuescens se attollere medicamentum ne effluat possit, relinquito, probeq; contectum ac obligatum adseruato. Hæc est priore magis exquisita theriacam conficiendi ratio, quam Seplasiarij obseruare debent. Reponendum autem hoc medicamentum, donec feruescat in tepido & sicco loco: postquàm verò subsederit, in frigido & sicco loco adseruandum erit. Per mensem medicamentum ipsum visitare oportet, & rudicula munda agitare, ne id quod in superficie est, & quod vasi contiguum adhæret, exarescat. Cæterùm G tempore ad concoctionem non exiguo indiget, quo matura vsui antidotus fiat, & iustè concoquatur.

ANNOTATIONES.

Andromachus. *Bernardus Dessennius nõ audiendus.* Hæc theriaca Andromachi senioris, Neronis archiatri est, adeoq; omniũ optima. Quapropter cæteris omnibus contemptis, hac vna medici vti debent, nec aliam pharmacopœos parare oportet. Nec audiant hortor Bernardum Dessennium Cronenburgium, qui hanc officinis negligendam putat nulla alia de causa, quàm quod sit mendosissima & peruersissima. Nam nos mendas eas omnes sustulimus, & simplicibus omnibus suas appellationes restituimus. Quod quum ipse præstare haud posset, factum est vt abijciendam putarit. Sed neq; hoc loco Francisci Alexandri morsus effugere potui, quin me illis connumeraret, atqui falsò, qui suas compositiones è mendoso Nicolai codice petunt omnes. Quum autem alijs in locis hanc calumniam abundè diluerim, & hoc loco Theriaces compositionem ex Andromacho recenseam, prolixiore confutatione opus haud erit.

Pastilli. a *Pastillorum.*) Pastillos Latina voce appellauimus, quos Græci τροχίσκους. officinæ non nihil deprauata appellatione, trociscos nominant.

Theriaci. b *Theriacorum.* Pastilli theriaci sunt, qui à vipera, vel vt hodie vocant de thiro conficiuntur, qui infrà inter pastillos describentur. pag. 296.

Scillitici. c *Scilliticorum.*) Eodem in loco horum etiam compositionem reperies.

Liquor papaueris. d *Liquoris papaueris.*) Opium hodie vocatum intelligit, quod non est nisi liquor siue lachryma papaueris, sua spontè emanans. De quo abundè lib 1. diximus.

Magma Hedychroum. e *Magmatis hedychroi.*) Pastilli genus est, qui ab Auicẽna corruptè Alindaracaron nuncupatur. Eius descriptionem infrà inter pastillos referemus. pag. 297

f Iridis

f Iridis Illyricæ.) Hæc hodie nostris Seplasijs ignoratur. Annitendum verò illis, vt hanc aliquando habeant ex Illyria, quæ non longè à Germania abest. Duûm est generum, vt libro primò huius Operis diximus. Interim tamen dum Illyrica iride destituuntur, pro ea vt Florentina nominata vtantur licet: aut de Galeni potius in suis succedaneis sententia, Helenio odorato, seu vt hodie appellant, Enula campana aromatica. Inquit enim, ἀντὶ ἴριδος ἰλλυρικῆς, ἑλένιον ἀρωματικόν. *Iris Illyrica.*

g Glycyrrhizæ.) Non radicem eius, sed succum potius Andromachus hoc loco accipiendum esse innuit, id quod sequentia satis testantur, & idipsum confirmat libro primo de Antidotis Galenus, qui hanc vocem disertè explicans ait, γλυκυῤῥίζης χυλοῦ, id est, dulcis radicis succum. *Glycyrrhiza.*

h Seminis Napi syluestris.) Napum, quem Græci Buniada nominant, duplicem esse, alibi ostendimus, nempe satiuum & syluestrem. Satiuus, paruum, oblongum, densumq́ue rapum est, quod Germanis Drucken steckrüblin oder Beyrisch rüblin nuncupat. Syluestris, ijsdem Naßsteckrub appellatur. Geminus autem est, Creticus, & Germanicus, vt tomo primo nostrorum de Stirp. histo. commentariorum diximus. Matthiolus lib. 5. suarum epistolarum medicinalium Galeni sententiam, qui syluestris Napi ex Creta allati semen Theriacæ imponendum esse pręcipit, impugnat, & satiui potius Napi semen vsurpandum esse contendit, quod Andromachus nec agrestis, nec satiui apertè meminit, sed dulcis tantum Napi seminis. Quum verò in agresti nulla percipiatur dulcedo, sed potius acuta quædam amaritudo, ideo illum de domestici Napi semine locutum esse verisimile est. His, inquit, Dioscoridis accedit autoritas, qui lib. 2. Napi satiui semen potum venenorum vires hebetare, antidotisq́ue admisceri scribit, quas tamen vires syluestri, de quo 4. libro egit, nusquam tribuit, sed tantum ad vrinas secundasq́ue ducendas commendauit. Quanquam autem non anxiè cum Matthiolo contendere velim, num satiui, an syluestris Napi Buniadis, quod vterque dulcis sit, semen Theriaces compositioni adhibendum sit, quum easdem vires habeant, tamen nihil dubito quin Cretici syluestris Napi, vtpote maius & præstantius, vt ex pictura quam in primo nostrorum commentariorum de Stirp. histo. tomo subiecimus, satis liquet, Galenus cæteris rectè prætulerit. Hincq́ue adeo est vt dum Galenum immerito flagellat, Matthiolus ipse in maximum incidat errorem, nempe Bunion cum Buniade confundens. Licet enim tum Bunias, tum Bunion Napi genus sit, vt ex libro 20. Plinij capite 4. liquet, tamen Andromachus nequaquam de eo Napi quem Bunium, sed de eo quem Buniada vocant loquitur: inquit enim καὶ γλυκέης σπέρματος βουνιάδος. Quum verò Napus Bunias etiam geminus sit, quod ignorat Matthiolus, nempe satiuus & syluestris, & rursus ille quoque duplex est, vt loco paulo antè citato ostendimus, Galenus ex syluestris genere Creticum reliquis antetulit. Cæterùm quod ad Dioscoridis locum attinet, nemo est qui non videat Matthiolum illius testimonio non rectè vti. Siquidem Dioscorides non nisi de Napo Buniade, & eo quidem vtroque, satiuo scilicet ac syluestri, libro secundo tractat, quare non erat cur per syluestrem Napum Buniada, ipse Bunium dictum intelligeret. Merito igitur Matthiolus suos prodit errores, dum in aliorum scripta nimium inquirens, quæ vera sunt pro falsis refutare studet. *Napus syluestris.*

i Scordij Cretici.) Creticum Scordium ad conficiendam Theriacam Galenus libro primo de Antidotis, vtpote quòd optimum existit, vsurpandum esse iubet. Nos tamen intercanostrate satis efficaci vtemur. Hoc quale sit, alibi abundè monstrauimus: erraréq́ue ibidem, qui pro eo allio syluestri vtuntur, docuimus. *Scordium.*

k Iunci odorati florum.) Quem latini iuncum odoratum, hunc Græci σχοῖνον vocant. Eius florem ijdem σχοίνου ἄνθος, vel σχοίνανθον: Seplasiæ, suo more deprauantes vocem, Squinantum nominant. Quum verò hodie flores illi ad nos deferri desierint, culmis iunci vti cogimur. Sunt autem horum tenerrimæ partes in cacumine decerptæ vsurpandæ. Aut iunci huius succedaneo vtendum, quod Galeno περὶ ἀντιβαλλομένων teste, est Cardamomum. Quid verò sit Cardamomum, libro primo docuimus. *Iuncus odoratus. Sqinantus.*

l Dictamni.) Creticum intelligit, qui folia habet alba, lanugine obducta, gustu acria. Hunc Seplasiæ paucis ante annis, prius ignotum, agnoscere cœperunt. De quo alibi multa diximus. *Dictamnus.*

m Marrubij.) Ita vocant Latini stirpem, quā hodie Seplasiæ græca nomenclatura Prasium appellant. *Marrubium. Prasium.*

n Rhei.) Rheum hoc loco non significat Rhabarbarum officinis nominatum, vt nonnulli arbitrantur, & vulgares Nicolai Prępositi nominati codices latini falsò interpretantur: sed veteribus descriptum, quod interdum cum adiectione Ponticum vocarunt. Id quod satis testantur Galenus, Paulus, & Aetius, in quibus scriptum est, ῥίου, ῥοῦ ποντικοῦ, & ῥέου ποντικοῦ. Huc accedit, quod rhabarbarum officinarum Andromacho, quemadmodum *Rheum.*

dum etiam Galeno, fuerit planè ignotum. Nequaquam igitur pharmacopœis in Theriaces huius compositione Rhabarbarum est vsurpandum, sed Rha veterum Ponticum dictum. Quia verò idipsum hodie nondum ab omnibus cognoscitur, eius succedaneo pro illo vtendum, quod quale sit, in Aurea Alexandrina exposuimus. Sed huic meæ sententiæ, quasi ex composito, reclamat Matthiolus, qui lib. 5. suarum epistolarum medicinalium Rhabarbarum potius illi substituendum esse docet, quam magni Centaurij radicem, idque nulla alia de causa, quàm quod Rhabarbarum præter id quod polleat odoris fragrantia, mirum in modum contra venena, & venenatorum morsus valeat. Quasi verò nihil in Theriaces compositionem misceatur, quod non odoris fragrantia præstet. Cur igitur Scordium, Sagapenum, & Castoriū non etiam abijcit Matthiolus, quum nullum illorum non grauissimum exhalet odorem. Accedit huc, quod non omnia quæ ad compositionem theriacis adhibentur venenis resistant, multa enim hoc tantum nomine admiscentur, vt cæliacis, dysentericis, sanguinemque reijcientibus opem ferant, qua vtique de causa Rha ponticum, aut loco eius Centaurij magni radix, eius compositionem intrat. Valde autem ridiculum est, quod Auicennæ testimonium pro inepta & falsissima sua opinione confirmanda adducit. Nam constat omnibus Auicennam per Rhabarbarum non nisi Rha ponticum intellexisse, & nequaquam id quod hoc nomine hodie in medicorum officinis appellatur, quod qui historiā eius cum Galeni verbis de Rha pontico conferre voluerit manifestè comperiet. Vt mirum sit, quod Matthiolum tàm absurdas opiniones proferre non pudeat, nisi forte se in regio solio collocatum esse existimet, vnde omnibus ius dicere possit, & illius dicta pro Apollinis oracula nobis habenda esse sibi persuaserit. Constitueram quidem Matthiolum nullo in loco acerbè excipere, verùm quum reprehendendi me, & magna ex parte immerito, nullum faciat modum, necesse est ipsum ita referiam, vt alij etiam intelligant Matthiolum inanibus & nullius momenti rationibus in aliorum sententijs confutandis vti. Quod ad Nicolaum Myrepsicum attinet, dubium non est illum fuisse pharmacopolam, non admodum rerum peritum, sed diligentem in colligendis tum veterum, tum recentiorum medicorum in vnum librum medicamentis, vt mirum nihil sit, ipsum Rha ponticum à Rhabarbaro secernere haud potuisse. Quare Matthioli consilium pharmacopœi, tanquam minus veritati congruens, reijciant.

Stœchas. o *Stœchadis.*) Procerior meliorque Stœchas, Galeno lib. 1. de Antidotis teste, est, quæ ex Creta affertur. Quot verò genera sint Stœchadis, primo libro, & tomo de Stirpium historia tertio monstrauimus.

Petroselinum Macedonicū. p *Petroselini Macedonici.*) Non intelligendum de eo semine, quod ita hodie officinis nominatur: id enim est Hipposelinum, & nequaquam Petroselinum è Macedonia petitum, hoc namque hodie haud cognoscitur. Licebit tamen pro eo vti semine Hipposelini, quod scilicet, Galeno teste, eius sit succedaneum. Hinc est, quòd nomen Petroselini Macedonici in hoc semen non sit temerè translatum. Nam quum in veri Petroselini penuria medici succedaneo eius vti cœperint, factum est, vt progressu temporis nomen Petroselini ei sit inditum, quod etiamnum hodie retinet in officinis. Habet autem Hipposelinum easdem cum Petroselino facultates, quare meritò eius succedaneum existit.

Polium. q *Polij.*) Montanum intelligit, quod cæteris præstat. Historia & pictura eius est in tertio tomo.

Botrys gallica. r *Botryos.*) Græcè & in libro Galeni de Theriaca ad Pisonem, vnde hanc compositionem ad verbum descripsimus, est ἀμώμȣ, βότρυος separatis dictionibus. Hanc lectionem secutus est etiam Nicolaus Myrepsus, qui in Theriacæ Andromachi descriptione, itidem habet ἀμώμȣ, βότρυος κελτικῆς, id est, amomi, Botryos Gallicæ. Botryn autem meritò Gallicam vocat, quod in Gallia copiosè proueniat, præsertim iuxta Lutetiam. Nam vt Ruellius, vir excellenti doctrina præditus, memoriæ prodidit, hæc herba Parisiensibus matronis, melius quàm Seplasijs nota est, quæ illam odoris sui quem de se edit gratia vestimentis, pannis, linteis, ac stragulis curiosè interponunt, vt scilicet hinc odoris suauitatem contrahant. Andernacus in libris Galeni de antidotis primo, & de Theriaca ad Pisonem βότρυος vocem parum rectè, vuæ conuertit. Andromachus autem in suis carminibus, quæ à Galeno iam citatis locis referuntur, non βότρυος, sed βοτρυόεντος, id est, racemosi tanquam præstantissimi meminit Amomi, quod ita dictum est, Dioscoride teste, quod οἱονεὶ βότρυς ἐκ ξύλȣ ἀντιμπεπλεγμένος ἑαυτῷ, id est, ex ligno instar racemi seu vuæ se conuoluat. Hinc est quod Plinius Amomi vuæ non raro, potissimum lib. 12. cap. 13. mentionem faciat. Quare si Andernacus vuæ vocem ab Amomi, interiecto comate, non distinxisset, reprehensione omni eius interpretatio, vacaret. Ex ijs igitur quæ iam commemorauimus manifestum fit, præsentem locum trifariam legi, quod in quibusdam codicibus, vt monstratum est, βότρυος separatim ab Amomo, vt in libro de Theriaca ad Pisonem, & apud Nicola-

Nicolaum Myrepsum: in quibusdam verò, vt libro primo de antidotis Galeni, in carmine Damocratis, βότρυος τ' ἀμώμου, pro βοτρυέντος, aut βοτρυώδους, id est, vuæ amomi haud dubie carminis ratione dixit: in Andromachi autem carminibus βοτρυέοντος ἀμώμου, hoc est, racemosi Amomi scribatur. Omnes verò iam dictæ lectiones commodè se habent, & legitimæ sunt. Nam Andromachus sua lectione innuere voluit, in Theriaces compositionem, eam maximè Amomi partem esse adhibendam, quæ vuæ siue racemi speciem obtinet. Idem etiam significauit Damocrates, dum vuam Amomi Theriacæ permiscendam inquit. Qui βότρυος separatim legunt, hi præter Amomum inijciendam esse aliam etiam herbam docent, quæ priuatim Botrys dicitur. Quorum certè sententia minimè damnanda erit. Nam quum inter facultates Theriacæ ea etiam ab omnibus iam dictis autoribus referatur, quod ijs qui non nisi recta ceruice spirant plurimum conferat, rectissimè profecto Botrys eius compositioni permisceri potest. Siquidem, vt Dioscorides autor est, hæc sumpta orthopnæas mulceat. Quum itaque hæc sic se habeant, parum candidè facit Matthiolus, quod tum in altera Dioscoridis editione, tum in suis epistolis medicinalibus me immeritò flagellat. Nam quum in libro meo de medica compositione Andromachi Theriaces compositionem retulissem, contendebam de sententia Nicolai Myrepsi non solum Amomum, verumetiam Botrym inijciendam esse. Nec dubito si hodie etiam viueret Andromachus, Botryos permistionem non esset improbaturus. Quum verò eius nullam fecerit mentionem, non alia de causa accidit, quàm quod sibi, quemadmodum fortè etiam Galeno, Botrys incognita fuerit. Quod si verò eius esse mirificam ad asthmatis & orthopnææ sanationem vim Andromachus cognouisset, haud dubie illam, perinde ac posteriores, Theriacæ admiscuisset. Nihil igitur opus erat Matthiolo, vt tot testimonijs ostenderet Andromachum in sua Theriaca Amomi tantum meminisse, quum idipsum nunquam negauerim. Quod verò inquit fieri potuisse vt Nicolaus græci sermonis non admodum peritus, Andromachum non intellexerit, facilè Matthiolo concederem, si vocem κελτικῆς dictioni βότρυος non adiecisset. Donemus autem Matthiolo Nicolaum per errorem Botryos herbæ mentionem fecisse, quid tandem piaculi erit Botrym Theriacæ cõmiscuisse, quum illam nõ deteriorem, sed meliorem, magisque asthmaticis conferentem reddat? Perperam igitur mordacitatis suæ frenes laxauit Matthiolus, quũ nihil neque in me, neque in Nicolao esset quod merito suggillaret. Cæterùm ridiculum est, quod Nicolai lapsum Ruellij autoritate fulcire me voluisse inquit, quum nulla alia de causa eiusdem testimonium produxerim, quàm vt ostenderẽ Botrym rectè à Nicolao dici Gallicam, quod copiosè in Gallia proueniat, adeoque illic mulieribus notior quàm pharmacopolis sit. Sed magis meherclè ridiculum est, quod me Germanicam Botrym descripsisse ait, quum hæc ipsa nusquam sua sponte in Germania nasçatur, sed hortorum cultum illic perpetuo requirat, ita vt hoc nomine Botrys dici germanica non possit. Ita quum alios ridere studet Matthiolus, non raro alijs seipsum ridendum propinat. Amomum denique nunquam esse racemosum negaui, vt qui illud iam pridem ex Dioscoride, & alijs cognouerim, vt frustra tot cõgerendis ad eam rem comprobandam testimonijs laborarit Matthiolus. Potuisset itaque hoc etiam loco sibi temperare Matthiolus, nec mihi temerè facessere negotium, illumque referiendi præbere occasionem. Verum permittamus ipsi quæ vult dicat, vt interim quoque quæ non vult à nobis audiat. Porro inueniet etiam hic Franciscus Alexander, quæ fortè illi pro risu, lachrymas mouebunt, vt qui, Matthioli reprehensione apprehensa, me etiam, more suo, pungere voluit.

Matthioli calumnia depulsa.

s *Sigilli Lemnij.*) Officinæ medicorum Terram sigillatam nominare consueuerunt. Non est tamen quòd figulinam illam, qua hactenus vsæ sunt, terram pro Lemnio sigillo vsurpent. hæc enim nullius est momenti, & inefficax, ideoque abijcienda: sed eam potius, quæ Turcicis characteribus signata est, & quæ colore pallido est, aut dilutius rubet, & saporem adstringentem obtinet. Ea enim etsi pura non est, tamen multo præstantior vsitata existit. Legitimum autem sigillum Lemnium est, quod hodie Boli armeni nomine insignitur, vt lib. primo diximus. Impostores mercatores, sordidi quęstus gratia, figulino etiam luto colorem adulterinum inducunt, & Turcicas ei imprimentes qua possunt ratione literas verum Lemnium sigillum, exprimere ac imitari student. Sed impostura hæc nos, quo minus illud abijciamus, nihil impedire debet.

Sigillum Lemnium.

t *Foliorum Malabathri.*) Intelligenda sunt, quæ hodie simpliciter Folia Seplasijs dicuntur. De quibus quid statuendum sit, in Aurea Alexandrina est indicatum.

Foliorum malabathri.

u *Chalcitidis tostæ.*) De Chalcitide lib. 1. est dictum. Melior est vsta, quòd tenuiorum sit partium. Vrendi autem, siue torrendi eius ratio in Theriaces confectione est exposita. Admiscuit hanc Theriaces compositioni Andromachus, partim coloris nigri conciliandi gratia, qui ab omnibus in theriaca requiritur: partim etiam, vt hinc desiccandi consequatur facultatem.

Chalcitis.

Gummi. *Vermiculatum.*

x *Gummi.*) Inaudiendum, quod cum adiectione hodie Arabicũ Seplasijs nominatur. Tale verò est, quod ex Acacia Aegypti spina manat. Græcis absoluto sermone Gummi dicitur. Id quia in grumos vermium modo concretum est, ideo à nonnullis Vermiculatum appellatur. Hanc formam quum non habeat id quod in officinis ferè omnibus venale exponitur, ideo adulterinum sit oportet. Non est tamen cur Arabicum vocatũ gummi Mauritanis, ob id, vt Matthiolus somniat, non sit id quod ex Aegyptia spina manat.

Cardamomũ. *Sacolla.*

y *Cardamomi.*) Quod Græcis Cardamomum, id Arabibus Cardumenum, & Cordumenum dicitur: hodieq́ꝫ desideratur, ac ignotum est, vt libro primo copiosè monstrauimus. Quia verò id quod sub hoc nomine in officinis prostat, & Serapioni Sacolla vocatur, insignibus aromaticis viribus est præditum, gustuq́ꝫ non secus ac Græcorum acre & amarum existit, eius loco rectissimè vsurpari potest.

Acacia. *Acacia vsitata vt conficiatur.*

z *Acaciæ.*) Acacia vera est succus eius fructus, qui decerpitur de spina, vnde Arabicum gummi manat. Hæc hodie rarò habetur. Eius vice vtendum succo syluestrium prunellorum diligenter spissato, vt libro primo ostendimus. Is ita conficitur. Pruna syluestria aqua macerata, lento igni ad dissolutionem coquuntur. Colatum ex ijs siccatur igni, vel sole complanatur, inq́ꝫ tessellas rubentes & adstringentes secatur. Qui succo foliorum Rhois aut Lentisci, vel Hypocistim pro ea substituere volunt, cum ijs digladiandum non erit.

Thlaspi.

A *Thlaspios.*) Eius herbæ historia vniuersa ex altero tomo nostrorum de Stirpium historia Commentariorum petenda erit.

Sagapenum.

B *Sagapeni.*) Officinis medicorum hodie corrupta voce Serapinum nominatur, vt libro primo est indicatum.

Aristolochia tenuis.

C *Aristolochiæ tenuis.*) Quæ sit Aristolochia tenuis, puto hodie ab omnibus ferè ignorari. Neq́ꝫ enim Cordo, & alijs assentior, qui hanc esse nostrã hodie longam vocatam Aristolochiam existimant. quippe hæc folia magna, lata & oblonga, hederaceaq́ꝫ habet. Tenuis verò, quæ Clematitis Dioscoridi nominatur, folia subrotunda, minori Sedo siue semperuiuo similia obtinet. Norunt verò omnes, foliorũ nostræ Aristolochiæ longæ cum Semperuiui folijs, quæ minimè lata, vt illa, sed rotunda, & figuræ oualis, vt vermiculos putes, sunt, nullam esse similitudinem: vt alibi fusius monstrauimus. Nõ est igitur tenuis Aristolochia, nostra longa. Vtcunq́ꝫ verò Clematitis dicta Aristolochia non sit longa nostra, tamen quum omnes Aristolochiæ eandẽ facultatem habeant, & nostra, longæ sit species, licebit ea vti sine errore pro Clematite. Quæ autem vera sit Clematitis Aristolochia in primo nostrorum de Stirpium historia Commentariorum tomo ostendimus.

D *Quod satis est.*) Liquoribus & gummi dissoluendis scilicet.

E *Vt collyria læuigato.*) Id est, in tenuissimum puluerem instar collyriorum, quæ Sief officinis dicuntur, redigito.

Stannũ non est plumbum album.

F *Vasis vitreis.*) Aut alijs è densa materia: verbi gratia, plumbo albo, quod falso hodie stannum vocant, factis.

Aëtij locus expensus.

G *Tempore ad concoctionem.*) Nam, Galeno lib. de Theriaca ad Pisonem teste, concoquitur plurimùm duodecim annorum spacio. Qui autem vigentiore validioreq́ꝫ ipsa vti volunt, etiam quinto anno, & septimo exhibuerunt. Paulus itidem post annum suæ ætatis septimũ ea vtendum esse iudicat. Aëtius, vt plurimùm, Theriacen per duodecim mensium spaciũ concoqui scribit. Qui verò ipsa magis vrgente & validiore vti volunt, inquit idem, etiã post vnum mensem ea vtuntur. Nicolaus post menses sex, aut decem, hac vtendum esse præcipit. Perfectè autem post decem exactos annos concoqui, idem scribit. Verùm quũ Aëtius ad verbum hunc locũ, temporis mutatione excepta, ex Galeno transcripserit, suspicio est, non rectè mensium, pro annorum, & in Aëtio, & in Nicolao legi. Est autem validum medicamentum ad triginta vsq́ꝫ annos.

THERIACA DIA [a] TESSARON.
Ioannis Mesuæ Damasceni.

III.

ANtidotus hæc ad frigidos corporis affectus, siue in cerebro, siue in ventriculo, aut iecore consistãt, nempe epilepsiam, resolutionem, conuulsionem Cynicam, quam oris torturam vocant, inflationes ventriculi, tardam eius concoctionem, aquam inter cutem, malum corporis habitum, obstructionem, morsum scorpionis, & venenũ haustum confert. Recipit gentianæ, baccarum lauri, myrrhæ, [b] aristolochiæ rotundæ, añ vnc. duas. Trita curiosè omnia mellis optimi despumati [c] lib. duas excipiunt. Datur ab aureo dimidio, ad aureũ vnũ.

ANNO-

ANNOTATIONES.

Dia teſſaron cur dicta.

Ioannes Damaſcenus.

a Vetus & vtilis hæc eſt Antidotus, quæ Διὰ τεσσάρων dicta eſt, quod è quatuor ſimplicibus medicamentis ſit compoſita. Et nomen eius ſatis teſtatur, Grȩcorum eſſe inuentum. Ab illis enim deſcribens hanc ipſam Ioannes, filius Meſuȩ Damaſceni veterem inſcriptionem mutuari voluit. Ea certè eſt, quæ hodie etiam à circumforaneis & impoſtoribus illis, qui epoto, ſi dijs placet, veneno mirificè inflantur, paſsim pro magna theriaca venditur. Et ſciendum hoc loco erit, nos non temerè hanc Antidotum inſcripſiſſe Ioanni Damaſceno Meſuæ filij. Nam opus illud de Re medica, in quo hæc Antidotus habetur, non eſt Meſuæ, vt pleriq; putant, tribuendum. nam Meſuæ pater fuit Ioannis, qui & ipſe filius fuit Hamech, filij Hely, filij Abdolæ regis Damaſci. Ioannis igitur Meſuæ filius Damaſcenus, præfati operis autor fuit. Quod hic monuiſſe nos ſemel, ſatis ſit.

Ariſtolochia rotunda.

b Ariſtolochiæ rotundæ.) Quæ in officinis medicorum ſub hac appellatione proſtat, non eſt Ariſtolochia, ſed potius Capnos, ſeu Fumaria Aetij, vt altero de Stirpium hiſtoria Commentariorum tomo demonſtrauimus. Vera iam facile ex Heluetia, & Italia haberi poteſt. Hæc intus ſolidam obtinet radicem, colore buxi flauo, odore & ſapore noſtrati Ariſtolochiæ longæ ſimilis. In huius tamen penuria, Fumaria Plinij vti licebit radice, quod illa amara & ſubacris ſit, perinde atq; legitimæ Ariſtolochiæ rotundæ radix. Aut certe noſtrate longa.

Mellis quantitas.

c Libris duabus.) vt ſcilicet triplum mellis pondus ſit, ad ſpecies collati. Alij quadruplum eſſe ſumendum putant, quod mihi non probatur. Siquidem metuendum, ne nimia mellis copia, ſpecierum facultas frangatur & obtundatur. Cæterùm hæ duæ Theriaces compoſitiones Seplaſijs ſufficere debent. Præſtat enim paucas eaſq; accurata diligentia, & probè paratas, quàm multas inutiles, & negligenter confectas, habere. Priorem, Andromachi nimirum, pro ditioribus: alteram Dia teſſaron dictam, pro ijs qui non admodum abundant: aut ſaltem, Abſyrto & Vegetio mulomedicis teſtibus, pro iumentis conſeruandis. Quare rectè Communem nominabimus, quòd ſcilicet tum hominibus, tum iumentis exhibeatur vtiliter.

Theriaca communis.

MITRIDATIS ANTIDOTVS.

Nicolai Myrepſici.

IIII.

ANtidotus Mithridatis ſic ab ipſo Mithridate, Ponti & Bithyniæ rege, qui eam inuenit, nominata, Galeno libro ſecundo de Antidotis teſte, ad eadem quæ Theriace valet, & ad pleraq; pernicioſa medicamenta, & venena eſt efficacior: in viperæ autem morſus curatione, theriaca inferior. Priuatim verò facit ad diuturnas ventriculi, & thoracis fluxiones, & ad omnes inueteratas in profundo corporis exulcerationes & abſceſſus. Tabidis, ventriſq; inflationibus medetur, appetentiam emendat & reſtituit, ac bonum corpori colorem conciliat. Calculos conterit, ac vrinæ difficultatem ſanat. Acuit viſum, eorum qui illa crebrius vtuntur. Mortuum fœtum eijcit, & ad muliebria omnis generis mala frigida, atq; ijs quæ non concipiunt conducit. Item melancholiam non ſinit conſiſtere. Omne deniq; capitis malum, ex frigiditate ortũ, dolores aurium, lachrymãtes oculos, dentium cruciatus, oris, palati, auriumq; omnia vitia, emplaſtri forma impoſita, ſanat. Accipit [a] ſtyracis, drachmã vnam, & ſcrupulos duos. Caryophillorum, ſpicæ, xylobalſami, [b] erui, [c] lachæ, tragacanthæ, maſtiches, galbani, [d] gummi cedri, bituminis, caſtorij, [e] gummi, hederæ, bdellij, ſigilli Lemnij, [f] meliloti, opopanacis, ladani, [g] ammoniaci, opij, ſulphuris ignem non experti, glycyrrhizæ, nitri, ſucci hypociſtidis, acaciæ, roſarum, chamædryos, hyperici, abrotoni, pȩoniæ, hyſſopi, origani, helenij, ligni iuniperi, foliorum lauri, ariſtolochiæ longæ, epithymi, peucedani, centaurij, roſmarini, eryngij, balauſtiorum, foliorum myrti, abſinthij, raphani, ſcillȩ, carpobalſami, aniſi, nigellæ, hyoſcyami, cumini, fœniculi, cardamomi, ſeſelios, ſinapi, ameos, ſinonis, libyſtici, rutæ, papaueris, apij, dauci, rapi ſeminum, piperis longi, ſeminis ocimi, amomi, añ drach. vnam & dimidiam. Acori, [h] per-

sonatię, cyclamini, seminis agni, [i] cornu ceruini vsti, añ scrup. duos. Balsami, cinnamomi, croci, costi, floris iunci odorati, zingiberis, folij, terebinthinæ, myrrhæ, thuris, casiæ ligneæ, agarici, nardi Celticæ, rhei Pontici, iridis, asari, dictamni, marrubij, colocynthidos, stichadis, artemisiæ, calaminthæ, scordij syluestris, symphyti, chamæpityos, piperis albi, piperis nigri, petroselini, rhois culinarij, malabathri, [k] nasturtij, quinquefolij, añ scrup. vnum. Baccarum lauri, scrup. vnum. Vini veteris boni, vnciam vnam. Mellis [l] Attici, aut sacchari, quod satis est. Datur auellanæ nucis quantitate ex vino tepido, cui Saluia sit incocta.

ANNOTATIONES.

Cordus.
Dessennius.

Hæc Mithridatis antidoti componendæ ratio à pharmacopœis hodie obseruanda erit, & hactenus quidem ex Nicolai Præpositi præscripto parata est: quanquam non rectè, propter obscuras aliquot in ea voces, quæ ab ipsis intelligi haud potuerunt. Atque ea res Valerium Cordum quoque mouit, vt hac descriptione præterita, alias potius ex Damocrate, Cleopatra, Antipatro, & Andromacho proferre voluerit. Bernardus quoque Dessennius Cronenburgius, eadem haud dubiè de causa, legitima hac neglecta, aliam inusitatam hactenus protulit. Sed hîc me pungit Franciscus Alexander, quod derelictis primis & clarissimis fontibus, Myrepsum in antidotis pro miraculo habeam. Quasi verò nõ hoc meum sit institutum, vt pharmacopœos derelicto Nicolao Præposito, abbreuiatore & deprauatore Myrepsi, ad fontes reuocem. Negare enim nemo, ne ipse tantum Franciscus, poterit, quin Myrepsi antidota, quandoquidem illa è Græcis, & Mauritanis descripserit, atque maxima diligentia colligerit, reliquorum compositiones plurimum superare. Quod ipse, si occasio ferret, & locus daretur, per singula vagatus simplicia, demonstrare possem. Neminem verò prohibeo, quin etiam Græcorum compositionibus vtatur. Verùm quum illæ hactenus nostris vsitatæ non fuerunt, multis modis præstat, Myrepsi, quàm Præpositi illius deprauatoris maximi, vti compositionibus. Id quod etiam hîc semel mouisse satis sit, ne toties Francisci cauillationibus, & nullius momenti reprehensionibus mihi respondendum sit. Hanc igitur vt plenè pharmacopœi intelligant, annotationibus nostris illustrabimus.

Styrax.

a Styracis.) Quoties in Græcorum libris Styracis fit mentio, semper calamites intelligendus erit. De quo abundè libro primo huius Operis diximus: ad quem profectò pharmacopœi perpetuò in difficilioribus, & in ijs quibus nihil annotamus, confugere debent.

Eruum.
Succedaneũ Erui.

b Erui.) Officinæ græcam potius vsurpantes vocem, Orobum nominant. Hodie eruum vix agnoscitur, vt diximus libro primo: quare quærendum illius succedaneum erit. Non est autem semen vitiæ syluestris, vt hactenus pharmacopolæ putarunt: etsi enim idipsum desiccat, tamen amaritatis expers est, vt hoc nomine pro Eruo vsurpari nequeat. Quare substituendum pro eo potius erit semen, quod perinde atque ipsum, incidendi, extergendi, & obstructiones expediendi vim habet: quale est Cicer nigrum, aut Lupini semen.

Lacha.

c Lachæ.) Quam Actuarius, alijque recentiores medici Lacham nominant, hanc officinæ Laccam vocare consueuerunt, Dioscorides Cancamum. Non esse autem Cancamum diuersum à Lacca Arabum medicamentum, sole clarius conspiciet, qui Dioscoridis de Cancamo historiam cum Serapionis Lacca conferre voluerit. Lacca tamen qua Seplasiarij ac pictores nostra ætate vtuntur, non est posteriorum Græcorum Lacha, siue veterum Cancamũ: quòd nulla sit apud Dioscoridem nota, quę illi quadret. Siquidem tres sunt res quæ Lachæ appellatione veniunt, vt libro primo ostendimus. Tertia est officinarum lacca, quam Arabes iecoris tollere obstructiones, & ictero, ac aquæ inter cutem conducere tradunt. Auicenna tamen secundo Canone, laccã bis in diuersis capitibus, tanquam rem diuersam, maximo cum errore, sibi tamẽ familiari, describit. Primo sub nomine Ceichen, vel Keiken. quæ haud dubiè vox ex Cancamo deprauata est. In hoc verò capite ipsum pingere Cancamum, omnes euidentissimè deprehendent, qui modò illud cum historia Cancami conferre voluerint. Deinde non longe pòst, illam sub Laccæ appellatione describit. Vt hinc quoque perspicuum euadat, in doctrina Arabum nihil esse solidum, & confusionis expers.

Triplex lacha.
Auicennæ immensus error detectus.

Gummi cedri.

d Gummi Cedri.) Hoc Gummi hodie in officinis nostratibus non prostat. Venetijs tamen comparari posset. In huius autem penuria eius succedaneo vtendum, quod Galeno autore,

autore, Ladanum, vel vt Barbari efferunt, Laudanum existit. Verùm quũ Ladanum aliàs hanc compositionem ingrediatur, licebit pro eo vti gummi abietis, quòd eiusdem cum Cedri gummi sit facultatis, præsertim in curãdis vulneribus, & eijciendis calculis, ad quę vitia Mithridatis antidotus maximè commendatur. Quare opus minimè erat, vt hoc loco genuinum mihi infigeret Matthiolus, nisi quod fortè mordacitatis nomine celebris esse voluerit.

Gummi.

e *Gummi.*) Ita interiectio puncto legendum erit, ac intelligendum, Arabicum hodie appellatum, vt suprà est monstratum. Nam Gummi in Mithridatis confectione Damocrates, Andromachus, & Aëtius meminerunt.

Melilotum.

f *Meliloti.*) Melilotum legitimum à pharmacopœis vsurpandum. Nam id quo hactenus vsi sunt ferè omnes, syluestris est lotus, vt alibi ostendimus, & libro 1. monuimus.

Ammoniacũ.

g *Ammoniaci.*) Seplasiæ adiectione vnius literæ deprauantes vocem, Armoniacum nominant. De quo libro primo diximus.

Personatia.

h *Personatiæ.*) Bardanam & Lappam maiorem pharmacopœi, ac vulgus herbariorum appellant.

Cornu ceruinum vstum. Nicolai locus restitutus.

i *Cornu ceruini vsti.*) Hoc loco maxima in Nicolai codice manuscripto, quo nos vnico, quum illum Latio donaremus, vsi sumus, mẽda subest. Nam illic falsò legitur μολίβδου κεκαυμένου, id est, plumbi vsti: quum omnibus constet, plumbum ijs quæ intra corpus sumuntur medicamentis, ab autoribus nequaquam permisceri. Legendum verò erit ἐλάφου κέρατος κεκαυμένου, id est, cornu ceruini vsti: vt nos nunc conuertimus. Lectionem autem hanc esse legitimam & veram, omnes latini Nicolai codices testantur, qui cornu ceruini habent, vbi Græcus manuscriptus codex plumbi legit. Accedit quoq; ratio, lectionem hanc confirmans. Siquidem Cornu ceruinum vstum, dysentericis, vesicæ doloribus, & fœminis fluxione laborantibus confert: ad quæ sanè omnia vitia Mithridatis Antidotus accommodatur. Deniq; facilis admodum ab ἐλάφου dictionem in μολίβδου, imperito librario lapsus fuit. Hæc pluribus annotauimus, quòd in nostra prima conuersione locus non sit à nobis emendatus.

Alter Nicolai locus emendatus.

k *Nasturtij.*) Et hic locus in manuscripto Nicolai codice est corruptus. Siquidem is καρδαμώμου legit, pro καρδάμου. Non esse autem scribendum καρδαμώμου, hinc omnibus liquet, quòd paulo antè in hac compositione Cardamomi sit facta mentio. Inutilis igitur esset repetitio, si iam iterum Cardamomi mentio fieret. Proinde legendum erit, vt diximus, καρδάμου, id est, Nasturtij: quòd hanc lectionem Latinus Nicolai codex confirmet, qui statim post Malabathrum subijcit Cardamum. Hunc quoq; locum in nostra conuersione, religione quadam Græci codicis moti, inemendatum reliquimus.

Mel Atticũ.

l *Mellis Attici.*) Quum Atticum non habeamus, pro eo optimum mel odoratum, & despumatum accipiendum. Triplum autem mellis ad species, vt antè quoq; monuimus, inferendum.

MITHRIDATIS ANTIDOTVS. Andromachi.

V.

Mithridatium antidotũ Andromachi ad lætalia peculiariter efficax, internosq; affectus omnes. Accipit Glycyrrhizæ, drachmas septem semis, & quaternos obolos. Opij, drachmas quatuor, obolos duos. Castorij, drachmas sex. Polij, drachmas quinq;, obolos duos. Costi, drachmas quinq;, obolos duos. Spicæ nardi, drachmas sex, obolos duos. Casiæ, drachmas quinq;, obolos duos. Thuris, drachmas sex. Seseleos, drachmas quinq;, obolos duos. Hypocistidis succi, drachmas sex. Acori, drachmas duas. Scordij, drachmas sex, obolos duos. Folij, drachmas quatuor. Gallij, drach. quinq;, obolos tres. Alij drachmas sex. [a] Cipheos, drachmas sex, obolos duos. Myrrhæ, drachmas sex. Croci, drachmas septem, obolos duos. Cinnamomi, drachmas septem, obolos duos. Styracis, drachmæ quinq;, obolos quatuor. Dauci seminis, drach. sex, obolos tres. Zingiberis, drachmas septem, obolos duos. Phu pontici, drach. duas. Petroselini, drachmas quatuor, obolos tres. Nardi gallicę, drachmas quatuor. Fœniculi seminis, drachmas quatuor. Nardi indicæ, drachmas quatuor. Hyperici, drachmas duas. Gentianæ, drachmas quatuor. Alij drachmas duas.

Aniſi, drachmas tres. Thlaſpi, drachmas ſex, obolos quatuor. Meu Athamantici, drachmas quatuor. Alij drachmas duas. Roſarum aridarum, drachmas quatuor. Gummi, drachmas duas. Cardamomi, drachmas quatuor. Alij drachmas duas. Iunci odorati rotundi, drachmas ſex, obolos duos. Opopanacis, drachmas ſex, obolos duos. Opobalſami, drachmas ſex, obolos quatuor. Galbani, drachmas ſeptem. Scinci, drachmas duas, obolos duos. Reſinæ terebinthinæ, drachmas ſex, obolos duos. Vini chij, quod ſatis eſt. Mellis attici cocti quantum ſufficit.

ANNOTATIONES.

Matthioli opinio improbata.

Matthiolus libro quinto epiſtolarum medicinalium, neſcio qua temeritate auſus eſt Mithridatis antidotum Damocratis, ei quod ab Andromacho deſcriptũ eſt proferre, idq; nulla alia de cauſa, quàm quod Damocratis compoſitio agaricum, ſtæchadem, longum & album piper, balſami baccas, bdellium, Creticum dictamnum, & aſarum capiat, quibus omnibus altera deſtituitur, quæ venenis mirificè reſiſtant. Quaſi verò neceſſe ſit Mithridatis antidotum omnia ea quæ Theriaca recipit, habere medicamenta. Accedit quod Galenus, grauiſsimus ſcriptor, Andromachi compoſitiones alijs omnibus præferre ſoleat, ob componendi rationem quam ille in illis obſeruauit paulò exquiſitiorem. Sic enim hoc antidotum conſtruxit, vt nõ ſolum ad letalia ſit efficax, veneniſq; plurimum reſiſtat, verumetiam vt ad internos alios corporis affectus ſanè multos, vtilitatem non contemnendam afferat. Deniq; ex eiuſmodi medicamentis antidotus hoc conſtat, quorum hodie ferè omnium, excepto Opobalſamo, paſsim copia haberi poteſt, vt hoc etiam nomine merito Damocratis & aliorum deſcriptionibus ſit anteferenda. Sed placuit Matthiolo hîc & alibi ſe aliorum ſententiæ opponere, vt ipſe ſolus, ſtertentibus reliquis omnibus, & à veritate deuiantibus, vigil eſſe & ſapere videatur.

Matthioli error inſignis. Cypheos compoſitio.

a *Cypheos.*) Et in huius compoſitione Matthiolus mirificè ineptit. Nam Damocrati Cypheos compoſitionem acceptam refert, quæ haud dubie eſt Mithridatis, vt videre licet apud Aëtium lib. 13. cap. 99. vbi Cyphim ijs verbis ex Andromachi ſententia deſcribit.

Sumito [a] Vuæ paſſæ tenuis pinguiſsimæ detractis pellicula & vinaceis, hoc eſt, ipſius carnis, drachmas viginti quatuor. Terebinthinæ vſtæ, drachmas viginti quatuor. Myrrhæ, drachmas duodecim. Alij drachmas ſedecim. Cinamomi, drachmas quatuor. Floris iunci odorati, drachmas quatuordecim. [b] Croci, drachmam vnam. Bdellij, drachmas ſex. [c] Vnguis, drachmã vnam. Aſpalathi, drachmas duas, & dimidiã. Spicę nardi, drachmas tres. Caſiæ, drachmas tres. Cyperi, drachmas tres, & dimidiam. Baccarum Iuniperi magnarum, drachmas tres, & dimidiam. Calami odorati, drachmas nouem. Mellis quantum ſatis eſt. Vini odorati parum. Myrrham, bdellium, & terebinthinam vſtam cõtere cum vino, vt mellis liquidi craſsitudinem habeat, dein vuam paſſam per ſe probè tritam inijce, ſimulq; tritis mellis quantum ſatis eſt infunde, ac reliqua inſperge, formatoq; paſtillos, & vtere. Vritur autem terebinthina hoc modo. Terebinthinam conijce in ollam, & triplum, aut etiam plus aquæ infunde, & ad ignem adhibe, nihilq; mouendo coque. Vbi verò aqua conſumpta fuerit, & terebinthina friabilis, vt digitis confringi poſsit, eam tolle, & ad antidoti cõfectionem vtere. Si verò inſumpta aqua adhuc mollior appareat terebinthina, aliam aquã ſuperfunde rurſuſq; ad ignem adhibe, donec friabilis reddatur. Datur autem Cyphi per ſe cõmode ijs qui iecur, aut pulmonem, aut renes, aut aliquod aliud viſcus exulceratum habent.

ANNOTATIONES.

Matthioli lapſus.

a *Vuæ paſſæ tenuis.*) Matthiolus manifeſto errore accipiendas eſſe maiores, & nequàquam minores paſſulas contendit, quum tamen Andromachus disertè dicat, σαφίδος λεπτῆς. Nec alio argumento ſuam ſententiam confirmat Matthiolus, quàm quod laborioſum eſſe dicat, ab vua paſſa tenui cutem & vinaceos detrahere, nihilq; ferè vbi hæc fierent pul-

pulpæ reliquum fore. Sit sanè laboriosum, tamen quum id requirat Andromachus, non est cur illi non obtemperemus.

b *Croci.*) Crocum Matthiolus omisit, cuius tamen vterq; Andromachus scilicet & Damocrates, mentionem faciunt: ita vt eius quam ipse refert compositio neutrius sit.

c *Vnguis.*) Hoc in loco turpissimè Matthiolus hallucinatur. Initio enim vnguium Bdellij mentionem facit nullius veteris medici scriptoris fretus testimonio. Nemo enim illorum vnquam Bdellij vnguium meminit, vt ille somniat, Plinio dempto, qui libro 12. cap. 9. sic scriptum reliquit. In Bactriano nidor siccus, multiq; candidi vngues. Dubium verò non est, quin Plinius hunc locum ex poëta quopiam, vt rectè censuit Cornarius, vel ex deprauatis Damocratis carminibus descripserit, qui Bdellium, vt liquet è malagmate eiusdem quod in fine libri octaui de compositione medicamentorum localium Galenus refert, nunc διαυγές, id est, pellucidum, nunc verò ὄνυχα, id est, Dioscoride interprete, ἐοικὸς ὄνυχι, hoc est, vngui, non profecto humano vt Marcellus Plinium haud dubiè secutus, interpretatur, sed odorato simile: id quod è verbis Dioscoridis fit euidentissimũ, inquit enim, εὐῶδες ἐν τῇ θυμιάζει, ἐοικὸς ὄνυχι, id est, odoratũ in suffitu Onychis instar seu similitudine. Quibus sanè verbis disertè significare voluit, optimum Bdellium esse, quod incensum ac suffitum Onychis Indici Conchylij suauem referat odorẽ. Quum itaq; Bdellium colore humanum vnguem non referat, sed odore cum Onyche similitudinem habeat, adeoq; hoc nomine ὄνυξ dictum sit, sole meridiano clarius est, Damocratis versum, in quo legitur βδέλλης ὄνυχάς τε τὰς ἴσας συπτηρίας, id est, Bdellij vngues & pares aluminis partes, esse deprauatum. In Bdellio namq; etiam si legitimum fuerit, nulla vnguis humani conspicitur similitudo, ideo nulli planè sunt vngues Bdellij. Legendum igitur erit in Damocratis carmine: βδέλλης ὄνυχός τε τῆς ἴσου συπτηρίας. Sic verò esse legendum satis liquet ex Charmidis antidoto, quod itidem ex Damocrate citatur, & refertur à Galeno libro secundo de antidotis, vbi ita legitur: βδέλλης ὄνυχός τε τῆς διαυγοῦς ὡς δραχμήν. Id est, Bdellij Onychis, seu Onychis instar odorati, & dilucidi drachmam. Idem quoq; fit manifestum ex libro 10. de compositione medicamentorum cap. 2. vbi Galenus fabullæ malagma describit, in quo sic legitur: βδέλλης ὄνυχος λιτρ. β. Hoc est, Bdellij Onychis lib. duas. Ex ijs igitur perspicuum fit, Plinium etiam deceptum fuisse, dum loco suprà citato, in Bdellio multos candidos vngues conspici scribit, contra ocularem inspectionem, quæ nihil eiusmodi in Bdellio animaduertit. Dubium itaq; non est, quin Plinius mendosum inciderit codicem, in quo scriptum fuit, βδέλλης ὄνυχας διαυγοῦς, id est, Bdellij candidos vngues, siquidem pellucidos, ipse candidos vocauit. Plinij errorem hoc in loco secutus est quoq; Matthiolus, dum vngues Bdellij immisceri Cypheos compositioni scribit, optimumq; esse Bdellium quod vnguibus humanis simile sit ait. Et ferendum hoc fortè erat in Matthiolo, vt qui huius suæ sententiæ Plinium autorem haberet. Quod autem Cornarij conuersionẽ apud Aëtium tanquam erroneã notat, id iniquissimè facit: cogit enim me indignitas rei Cornario, etsi nihil tale de me meritus sit, patrocinari. Nam quum in Aëtio vnguis odoratus, & Bdellium diuersis ponderibus distincta, & ab inuicem separata sint, fieri non potest, vt vnam rem denotent. Bdellium enim drachmarum sex, vnguis autem odoratus, vnius drachmæ pondere ingreditur. Sed ad conuincendam pertinaciam, & immodicam alios reprehendendi licentiam Matthioli, præstat Aëtij verba commemorasse, quæ sic habent. βδέλλης < ς. ὄνυχος < α̃. Quis igitur hinc non conspicit Cornarij manibus insignem à Matthiolo factam esse iniuriam, vt qui optima fide hunc Aëtij locum reddiderit, tantum abesse debuisset vt à Matthiolo cauillaretur ipsius interpretatio. Non solum verò Aëtius ex Andromacho in Cypheos compositione Bdellium ab vngue separauit, verumetiam Paulus & Nicolaus Myrepsicus idem fecerunt. Nam Paulus lib. 7. 22. de suffimentis & Cyphi sæpenumero separatim mentionem facit Bdellij & vnguis. Primum in suffimento rosaceo, vbi ait βδελλίου, ὀνύχων ἀνὰ Γο α̃, id est, Bdellij, Vnguium. Nec est quod pro confirmando suo errore Matthiolus dicat, malè per interiectum punctum has voces esse separatas, sed illas potius esse coniungendas, atq; ita legendum βδελλίου ὀνύχων, id est, vnguium Bdellij. Quippe in Cyphi magno, quod solare dicitur, separatim vtriusq; meminit inquiens. βδελλίου Γο ς. ὀνύχων μεγάλων β. Id est, Bdellij vncias sex. Vnguium magnorum duas. Nicolaus verò Myrepsus sectione 21. suffimento primo Esdræ prophetæ, quod Cyphi dicitur, itidem has duas voces separat, quum ait Bdellij vncias tres. Et deinde interiectis compluribus alijs medicamentis, Vnguium odoratorum magnorum & minorum singulorum vnciam vnam & dimidiam subijcit. Dein in suffimento sexto quod Cyphion sacratum nominat, habet Bdellij, vnciam vnã & dimidiam, & multis alijs interpositis medicamentis, vnguium odoratorum minorum vnciam vnam. Idem in sequenti mox septimo facit, vbi ita habet. Bdellij, vnciam vnam & dimidiam.

Matthiolus hallucinatur.

Damocratis locus emendatus.

Plinij lapsus.

Cornarius à calumnia Matthioli assertus.

Vnguium odoratorum, vnciam vnam. Nec secus illum fecisse deprehendimus in suffimento, vbi inquit: Vnguium odoratorum, costi, spicæ nardi, bdellij, singulorum, vnciam vnam. Et rursus in decimoquinto, vbi ait: Vnguium odoratorum, vnciam vnam & dimidiam. Bdellij, vnciam dimidiam. Quæ singula ideo prolixius commemoraui, vt Cornarium ab iniuria Matthioli assererem, quem in Cyphi Aëtij compositione vnguium Bdellij loco, vngues odoratos perperam vertisse dicit, quod scilicet Bdellium ignorauerit suos etiam habere vngues, quũ potius ipse falsò tribuerit Bdellio vngues, qui in illo nusquam conspiciuntur. Quum igitur contra Græci codicis fidem, & aduersus Dioscoridis manifestissimum testimonium Cornario iniquissimè errorem affingat Matthiolus, officij mei esse putaui, vt hominem germanum, ipse etiam germanus, aduersus Itali iniuriam, præsertim iam mortuum, & qui à se calumniam amplius propulsare non possit, tuerer, & pro virili defenderem. Moneo autem, immò maiorem in modum oro Matthiolum, vt iam senex & capularis sibi nonnihil temperet, nec ita temerè aliorum sententias bonas, & cum veritate congruentes, pro erroribus falsò traducat. Quod ni fecerit, inueniet qui illum pro dignitate tractabunt.

[a] HAEMAGOGOS ANTIDOTOS.
Nicolai Myrepsici, numero 26.
VI.

VTilis est ad varia muliebria vitia. Siquidem eas quę solito tempore purgari haud consueuerunt mirificè iuuat. Menses enim elicit, fœtum in vtero mortuum excutit. Eas quæ à partu non sunt purgatæ, expurgat, & sanitati restituit. Calculum vesicæ atterit, & per vrinam expellit. Stillicidium vrinæ, obstructionem iecoris, lienisq; duriciem sanat. Omnibus internis vitijs, cruditati ventriculi, colori doloribus, & nephriticis auxiliatur. Hæmorrhoidas aperit, secundas educit. Vesicam expurgat, ventriculum calefacit, flatus discutit, vomitum compescit, & mulierum vitijs omnino salutaris est. Caueant sibi ab vsu huius antidoti qui hæmorrhoidibus, ventris profluuio, & dysenteria laborant. Habet [b] Intybi seminis, acori, amoniaci, atriplicis seminis, fœniculi seminis, singulorum [c] scrup. vnum, grana sex. Anisi, scrup. duos. Aristolochiæ longæ, artemisiæ, casiæ, singulorum scrup. duos, grana quatuordecim. [d] Centaurij minoris, scrup. vnum, grana septem. Centaurij magni, scrup. duos. Dauci cretici, scrup. duos. [e] Ellebori nigri, scrup. vnum. Foliorum lauri, scrupulum vnum & dimidium, grana tria. Glycyrrhizæ, drach. vnam, scrup. vnum. Lupinorum, drach. duas. Nigellæ, scrup. duos. Myrrhæ, scrup. duos, grana quatuordecim. Erui, scrup. vnũ. Aluminis, scrup. duos. [f] Petroselini seminis, scrup. vnum. Pyrethri, scrup. duos, grana quatuordecim. Piperis nigri, drach. vnam, scrup. duos, grana septem. Pulegij, scrup. duos, grana quatuordecim. Pæoniæ, scrup. vnũ, [g] grana decem & octo. Cyperi, scrup. duos. [h] Rutæ seminis, scrup. duos, grana quatuordecim. [i] Stachis, scrup. duos, grana quatuordecim. [k] Sinonis, scrup. duos. Floris iunci odorati, scrup. duos, grana quatuordecim. [l] Saluiæ, apij seminis, vtriusq; scrup. vnum, grana quatuordecim. Caryophylli, scrup. duos. Capparis radicis, cumini, vtriusq; drach. vnam. Mellis attici, aut sacchari quod satis est.

ANNOTATIONES.

Hæmagogos cur dicta.

a Hæmagogos dicta est hæc antidotus, quasi sanguinem educens, quod menses mulieribus eliciat, & hæmorrhoidas occlusas, aperiat.

Nicolai Myrepsi locus expensus.

b *Intybi seminis.*) Sic habet græcus manuscriptus Nicolai Myrepsi codex. Latinus autem legit Asari. Vtraq; autem lectio vera est. Nam vt Asari radix, Dioscoride teste, vrinam cit & menses euocat, ita etiam Intybi semen & ipsum Intybum, Plinio lib. 20. cap. 8. teste, decoctũ in aqua mulierũ purgationibus adeo prodest, vt emortuos partus educat. Quare nihil refert Asarum an Intybum compositioni huic indas, quod ambo ad sangui-

Matthioli error.

nis menstrui eductionem conferant. Quum vero πτέρματος vox in Nicolao sit, quæ Asaro accommodari nõ potest, rectius Intybi, quàm Asari legi videtur. Vt in errore versari Matthiolum sit necesse, qui melius esse vt Asarum, quàm Intybum huic compositioni addatur in suis epistolis medicinalibus scribit. Matthiolum sequitur etiam Franciscus Alexander, sed nos græci codicis lectionem merito anteferimus.

c *Scrupulum vnum.*) Sic etiam legitur in codice Nicolai Alexandrini. In Nicolai autem præpositi vocati exemplari, drachmam vnam scriptam videmus.

Bernharti Dessennij oscitantia notata.

d *Centaurij minoris.*) In manuscripto codice græco Nicolai, Centaurij minoris nulla fit mentio. Ex latinis igitur codicibus, qui in vniuersum omnes huius meminere, hanc adiecimus: Atque hæc ipsa rectè huic compositioni adhibetur, quod menses & fœtum, Dioscoride & Galeno testibus euocet. Hoc loco silentio transire non possum Bernharti Dessennij Cronenburgij oscitantiam, qui in suo Antidotario vocato, mihi mendaciter hanc affingit opinionem, quod officinarum Rhaponticum alterum esse Lapathi Dioscoridis genus dixerim, quod mihi ne per somnium quidem vnquã in mentem venit. Hoc sanè me fateor docuisse, Rheubarbarum Monachorum appellatũ, Lapathi esse speciem, id quod etiamnum sentio. Esse autẽ Rhaponticum officinarũ Lapathi genus, nullibi me dixisse aut scripsisse certo scio. Quare oscitanter mea scripta legisse Dessenniũ hinc apparet, qui Matthiolum, quem vnicè admiratur & colit, secutus, passim me per calumniam reprehendere voluit. Quod, vt ingenuè fatear, me plurimùm commouet, qui cogor adhuc viuus istorũ Sycophantarũ experiri morsus. Pręstitisset igitur Dessennium prius simplicia cognouisse, quàm alios se peritiores falso erroris insimulasse. Sed quid facerent illi Matthioli adulatores, nisi vt Fuchsium arrodant, & mendaciter tanquam errantẽ traducant. Multo igitur satius erat Dessennium perpetuo sibi silentium indixisse, ita enim Alumen plumosum officinis dictum, nunquam Alumen esse scissile affirmare potuisset.

Dessennij ingens error.

Nicolai Myrepsi locus emendatus.

e *Ellebori nigri.*) Sic etiam legit codex Nicolai præpositi latinus. Manuscriptus autem græcus Nicolai Myrepsi liber habet, ἐλενίου μελάνος, id est, Helenij nigri, atqui falso, nõ quod nulla prorsus ratione adiectiuum μέλανος, vt Matthiolus putat, cum Helenio conuenire posse existimem, quum reuera Elenium alterum à radice subalbida, album: alterum verò à radice cortice nigro obducta nigrum dici possit: sed quod codex latinus, vt dictum est, Ellebori nigri etiam habeat, & quod in antidoto Nicolai Myrepsi 26. quæ illam mox antecedit, & quæ ventrem subducit, itidem ἐλενίου μέλανος, pro ἐλλεβόρου scriptum sit, ita vt solenne fuerit ei librario vt pro ἐλλεβόρου scriberet ἐλενίου. Rectè autem in Nicolao Myrepso legi ἐλλεβόρου μέλανος hinc fit manifestum. Nam, vt Dioscorides autor est, Elleborus niger προσθεὶς ἔμμηνα ἄγει, καὶ ἔμβρυα κτείνει, id est: Appositus aut vtero admotus menses ducit, & fœtus enecat. Si itaque vtero inditus & appositus Elleborus niger menses elicit, quanto magis id præstabit, si intra corpus sumatur. Atque hîc me iterum Matthiolus perstringit, errorisque insimulat, dum lib. 5. Epistol. medicinalium ad Petrum Spezzaloncium pharmacopœum ita scribit. Adhæc caueas velim, ne in admiscendo Elleboro, Fuchsij opinionem sequaris. Ille enim alioqui vir clarissimus, quod in antiquo Græco Myrepsici ipsius codice legerit ἐλενίου μέλανος credidit non ἐλενίου legi debere, sed ἐλλεβόρου. Nam cum adiectiuum μέλανος nulla prorsus ratione cum Helenio conuenire posse cerneret, non absque manifesta ratione mendam subesse putauit. Atqui longè alia sum ego opinione, quippe qui Helenium, non Elleborum admiscendum censeam: ea omnino ductus ratione, quod præter id quod sciuerim græcum Nicolai codicem numerosis admodum vbique scatere mendis, non videam quid emolumenti in hac paranda Antidoto Elleborum nigrum laboriosum medicamentũ, aluumque non sine incomodo deijciens pręstare possit, pręsertim quod ventriculo sit infensissimus, nec menses ciere valeat, nisi pro glande suppositus. Contra verò Heleniũ, quandoquidẽ id Dioscoridis testimonio menses & vrinas ciet, flatus expellit, & stomacho vtile est, quæ omnia Antidotus hæmagogos nobis pollicetur. Quo fit, vt credam, immò omnino mihi persuasum habeam, dictionem ἐλένιου neque amouendam esse, neque immutandam, sed dictionem μέλανος potius corrigendam. Etenim, vt mea fert opinio, non μέλανος, sed μελανθίου legendum est. Hactenus Matthiolus, qui mihi perpetuo altera manu panem, altera lapidem ostendit. Sperat enim me suis blandicijs & magnificis tituli posse demulceri, ne crebris suis obtrectationibus, ac cauillationibus durius respondeam. Quasi verò mihi famæ meæ conseruatio non sit multo, quàm istæ suæ Italicæ blandiciæ antiquior & carior. Cur autem Nicolai lectionem immutauerim, iam abundè mihi dictum est. Mirum autem est quod Matthiolus scribat se sciuisse Nicolai codicem multis mendis scatere, & nihilominus eius lectionem audet alteri latinorum codicum præferre. Si numerosis mendis scatere sciuit, debuisset profecto eius lectionẽ tanquam suspectam damnare potius, quàm quęsitis vtcunque rationibus illam alteri anteferre. Cæterùm Helenij ra-

Matthioli calumnia expulsa.

dicem menses & vrinas ciere nemo inficias ire poterit, atqui constat idem etiam præstare Elleborum nigrum, & præterea crassos ac pituitosos humores, qui non rarò menses quo minus promanent, remorantur, per aluum educere, quod Elenium efficere nequit. Quum itaq; Elleborus niger vtrunq;, nempe menses ciere, & pituitosos humores per aluum subducere, Helenium autem alterum tantum efficere possit, præstat profectò Elleborum nigrum huic antidoto quàm Helenium admiscere. Nec obstat quod Matthiolus dicat Elleborum laboriosum esse medicamentum, aluumq; non sine incommodo deijciens, & ventriculo infestissimū: ita enim, ei potius dicendū erat quàm infensissimum. Nam id verum est, vbi per se, & in magna copia sumitur. Hic verò non admiscetur nisi scrupuli pondere, habetq; sibi additum Anisum, & alia quæ eius maliciam frenant & obtundunt. Quare meritò ἐλενίου dictio è contextu per me amota est, & codicis græci lectio immutata in ἐλλεβόρου, μέλανος autem vox retenta. Ridenda igitur meritò hoc loco nobis venit Matthioli correctio, qui dictionem μέλανος potius esse corrigendam opinatur, & pro ea substituendam esse μελανθίου, non animaduertens Nicolaum paulo pòst in hac antidoto ipsius ijs quidem verbis facere mentionem. μελανθίου σκύπολα β. Si itaq; ridicula Matthioli opinio procederet, bis vnius & eiusdem medicamenti in vna compositione Nicolaus, quod absurdum esset, meminisset. Non minus verò, ne id silentio transeam, ridiculum est, quod Matthiolus vocem προσεθεὶς apud Dioscoridem, pro glande suppositus, interpretatus est, quum illi potius reddendum erat, pro pesso suppositus. Nam ea quæ menses euocant, non ano, sed vtero supponuntur induntur'ue. Sic nunquam non stulticiam suam in aliorum benè dictis suggillandis prodit Matthiolus. At quum Franciscus Alexander falsam Matthioli opinionem sequatur, non est cur ei priuatim respondeamus. Videat autem ne hoc loco Dauus potius quàm Oedipus sit. Ego id verè de me dicere possum, me nihil nisi rationibus adiectis temerè affirmare, quod tamen subinde Franciscus facit.

Macedonicū.

f Petroselini.) Latini codices habent Macedonici, vt hinc palàm fiat Macedonicum, vel, vt Myrepsus vocat, Macedonisium, posterioribus græcis & recentioribus medicis nō esse nisi petroselinum Macedonicum.

g Grana decem.) Latini codices habent scrupulum vnum.

h Rutæ.) In latino codice desideratur.

i Stachys.) Ita legendum, non Spicæ, vt latini habent codices. Græcè enim στάχυος legitur. Stachys enim, Galeno attestante, non solum menses ducit, sed & abortum efficiens medicamentum est, & secundas eijcit.

Matthioli ignorantia. Sinon & Sison idem.

k Simonis.) Græcus Nicolai codex legit σμύρνης σκρύπολα β. atqui falsò. Nam paulo antè ijsdem verbis Myrrhæ meminit. Quare hic latini potius codices sequendi sunt, qui habent Sinonis. Sic enim vtroq; in codice tum Nicolai Præpositi vocati, tum Alexandrini legitur, vt mirari subeat Matthiolum, qui dicit nusquam rei medicæ scriptores Sinonis meminisse, haud dubiè Sinonem diuersam esse à Sisone stirpem credens. Satis autem ijs verbis indicat se Aëtium non legisse, qui lib. primo ita scriptū reliquit. Σίνων θερμὸς καὶ ὑπόπικρος ἐστι τὴν γεῦσιν. ὅθεν οὐρητικός τε ἐστὶ καὶ πεπτικός. Quæ omnia Galenus, & post eum Paulus quoq; Sisoni tribuit, qui libro octauo de simplicibus medicamentorum facultatibus ita scriptum reliquit. Sison calidus & subamarus gustu est: quare vrinam elicit, & concoquit. Quinetiam Hermolaus in suo Corollario testatur, Sisonē Hippocratem appellare Sinonem & Senonem. Vt hoc in loco suam ignorantiam apertè prodiderit Matthiolus, quod nusquam Sinonis mentionem fecisse rei medicæ scriptores dicere non erubuerit. Mihi deniq; iniuriam facit Matthiolus, quòd scribit me Sinonem facere syluestris Petroselini semen. Nam id mihi ne per somnium in mentem venit. Fateor me quidem in annotationibus in Auream Alexandrinam scripsisse, Sinonem alios petroselinum agreste nominasse, atqui illorum sententiam non approbaui, sed tantum quo nomine hodie à quibusdam vocaretur indicare volui. Ita nunquam non calumniatoris potius, quàm castigatoris officio fungitur Matthiolus. Hoc loco notandus erat nominatim Matthiolo Dessennius, quòd, pudendo admodum errore, Sinonem eandem esse cum Sio herbā dixerit, quum tamen constat eas esse genere diuersas, & in diuersis capitibus à Dioscoride descriptas. Verum nomine eius suppresso, tantum dicere voluit se cogi vt ab alijs qui Sinonem interpretantur Sium dissentiat. Bonè Deus si ego aliquid tale designassem, hîc statim Matthiolus in hæc prorupisset verba. Fuchsius hallucinatur, turpiter errat, ineptit, cæcutit. Sed quid ita? quia illius dicta non, vt Dessennius, adoro, & oraculi loco habeo. Valeat igitur cum suis adulatoribus Matthiolus, & me ad satietatem vsq; proscindat, vt vicissim ipse calumnias suas refellere, & ipsius errores sanè immensos & multos detegere suis adulatoribus queam.

l Saluiæ.)

Saluiæ.

l *Saluiæ.*) Græcè ἐλελισφάκου. Latini codices, facili lapsu, propter literarum affinitatem, habent Sabinæ, nullo sanè discrimine, quod vtraque stirps menses moueat, & fœtum eijciat, licet in ijs prestandis Sabina efficacior sit. Dessennius hîc iterum, more suo ineptit, & Gari legit. Quanquam vbi se satis torsit, tandem Cari esse scribendum, propter literarum affinitatem, ait. Sed quæ rogo est Cari affinitas vel cum Sabinæ, vel Saluiæ voce? ita se passim ridendum cum suis insulsis annotationibus propinat Dessennius.

ATHANASIA MAGNA. NICOLAI Myrepsici, numero 13.

VII.

Antidotus[a] Athanasia magna, dysenteria laborantibus, & cœliacis confert, atque ad fluxum muliebrem vtilis est. Facit ad profluuium sanguinis narium, & eos qui cibum non retinent in ventriculo. Sanguinis preterea à quacunque causa natis reiectionibus, auxiliatur. Habet cinamomi, [b] casiæ fistularis, añ drach. tres, grana septem. Croci, floris iunci odorati, styracis calamitæ, phu, seselios, seminum hyoscyami, apij, dauci, anisi, opij, añ drach. vnam, & dimidiam, grana tria. [c] Betonicæ, drach. duas, & scrup. duos. Spicæ, folij, castorij, myrrhæ, lapidis hæmatitis, sanguinis draconis, corallij rubei, [d] momiæ, boli armenij, symphyti, [e] helenij, acori, asari, corticis radicis mandragoræ, polij, foliorũ lauri, mei, piperis albi & longi, seminis petroselini, añ drach. dimidiam. [f] Seminis quinqueneruiæ & myrti, rosarum, añ scrup. tres, grana quatuor. Succi hypocistidos, acaciæ, seminis oxyacanthæ, & succi eius, añ vncias duas. Succi quinqueneruiæ, vnc. tres. Mellis Attici quod satis est. Datur pondere drachmarum trium.

ANNOTATIONES.

Athanasia & magna cur dicta.

a *Athanasia.*) Etsi multæ sunt apud Nicolaum Athanasiæ descriptiones, tamen hęc quę ordine apud hunc inter Antidotos decimatertia est, in nonnullis officinis prostat, & Magna ipsis nominatur. Vtrunque autem nomen, & Magnæ scilicet, & Athanasiæ, accepit ab immensa eius quam habet in reprimendis omnis generis fluxionibus efficacia. Quapropter rectè facerent Pharmacopœi, si hanc in suis officinis paratam haberent.

Casia fistula.

b *Casiæ fistularis.*) Nicolaus græcus habet, κασίας φισούλα. Per eam autẽ intelligit, quam Actuarius & alij recentiores ξυλοκασίαν, id est, Casiam ligneam vocant: nempe corticem, qui à Galeno quoque lib. 1. de Antidotis in theriaces compositione, & Actuario quoque ipso σῦριγξ τῆς κασίας, id est, casiæ fistula nuncupatur. Inseritur autẽ Athanasiæ propterea, quòd Galeno & Dioscoride testibus, leuiter adstringat. Huc accedit, quòd libro secundo de Antidotis apud Galenum, in Athanasiæ descriptione Casiæ fiat mentio: quæ certè non potest esse Aegyptia, nigra, seu cathartica, hoc est, purgatrix, quòd illa Galeno ignota fuerit. Quapropter plurimùm errat Platearius, qui in sua super Nicolaum expositione, Casiam pro purgatrice interpretatur: vtpote cuius in hac compositione, quæ ventris profluuio aduersatur, illudque cohibet, nullus esse vsus potest.

Platearij error detectus.

Betonica.

c *Betonicæ.*) Huius in Nicolao nulla fit mentio. Quia verò in Latinis codicibus habetur, & in Athanasia prima, quæ inter Antidotos est vndecima, hic quoque illam inserere placuit, quòd rupta sanet, & omnibus bestiarum morsibus succurrat.

Momia.

d *Momiæ.*) Sic appellat Nicolaus, quam hodie vnius literæ immutatione medicorum officinæ Mumiam nominant. Per Momiam autem minimè accipienda hoc loco erit Serapionis Mumia, quæ non est nisi Dioscoridis, & aliorum Græcorum Pissasphaltos, vt libro primo monstrauimus: sed Razis & aliorum Arabum, & ea quæ hodie in officinis sub Mumiæ nomine prostat, & vsitata est, quæ non est nisi tabida sanies, aut liquamen hominum, aloe, myrrha, & bitumine conditorum, vt lib. 1. dictum est. Id quod è verbis Nicolai fit manifestissimum, quæ sunt eiusmodi: αἵματος ἀνθρώπου τεθνεῶτος, ἐπονομαζομένου παρὰ ἰταλοῖς μώμιον, id est, sanguis humani, qui ab Italis Momion appellatur. Sanguinem, inquit, non ossa. Vt plurimùm errent hodie, qui ossibus etiam pro Mumia vtuntur. Atqui de Mumia abunde lib. 1. disseruimus, ad quem perpetuò in explicatione simplicium ignorum pharmacopœi confugere debent.

Helenium.

e *Helenij.*) Vel vnicus hic locus euidentissimè docet, qua fide & diligentia hactenus com-

Capitalis officinarum & medicorum error. *Arnoldi de Villa noua erratum.* *Platearij expositio qualis.*

composita medicamenta passim constructa sint. Neq; enim dissimulandus nobis vlla ratione erit capitalis tum medicorum (vtpote quorum erat officium hunc ipsum corrigere) tum pharmacopœorum error, qui hucusq; pro Helenio, prò dolor, auripigmentum, præsentissimum venenum, Athanasiæ antidoto indiderunt. Quod si negare velint, multorum codicum fide & testimonio conuincentur. Nam vbi Græcus Nicolai codex habet ἑλενίου, ibi omnes legunt Auripigmenti. Sic enim Arnoldus de Villa noua, cuius apud imperitos magna est autoritas, habet in suo Antidotario. Nec aliter legit codex Nicolai latinus, Ioannis Agricolæ opera Ingolstadij excusus. Errandi autem occasionem omnibus ijs dedit Platearius ille, qui in expositione sua quam Nicolai Antidotario adiecit valde ineptam. Lemnias dictionem Auripigmentum est interpretatus. O inscitiam flagris, & cruce dignam. An non oportuit Platearium, vtpote ex professo medicum, scire, Auripigmento in hac Antidoto nullum esse relictum locum, vt quod venenum esset nocentissimum, ac erodendi vrendiq; facultate præditum, adeoq; reliquis medicamentis Athanasiam constituentibus maximè contrarium? Atqui & huic erroneæ interpretationi occasionem præbuit Auicenna, qui Auripigmentum datum tussientibus in ouo sorbili, multum valere scripsit. Nam hæc Verba in sua expositione Platearius de Auicennæ sententia retulit. De quo sanè errore quum alibi copiose disseruerimus, non est cur illum hic prolixius confutemus. Franciscus Alexander errori communi consulere volens, pro Lemnias dictione restituit terræ Lemniæ, pro qua certè barbari, si ea dictio tale aliquid significasset, terræ sigillatæ reposuissent. Nec habet vllum suæ huius coniecturæ probati autoris testimonium Alexander. Non ignoro autem terram lemniam, perinde atq; bolum armeniam, nullo incommodo huic compositioni indi posse, tamen quia Helenij græcus Codex mentionem facit, & eius radix exiccata, Dioscoride attestante, cruentas excreationes sanat, ideo dubium non est, quin pro Lemnias voce deprauata, rectè Helenij legatur. Hoc tamen adijciendum erit, Auicennam Auripigmento tribuisse, quòd sulphuri ex Dioscoridis aliorumq; Græcorum sententia tribuendum erat: qui illud tussientibus, asthmaticis in ouo sumptum, prodesse memoriæ prodiderunt. Cæterùm si Platearius animum paulò magis intendisset, facile cognoscere potuisset, Lemnias vocem per imperitum librarium ex Helenio deflexam ac corruptam esse. Sed hi sunt nostri temporis medicorum cæcorum duces cæci: vt nihil mirum sit, si in foueam ambo impingentes incidant. Eiusmodi profectò etiam est Bernardus Dessennius, qui & ipse in suo Dispensatorio Auripigmento in Athanasia locum esse voluit. Quare vt ab eius medicamentario libro sibi caueant, tum medicos, tum pharmacopolas hortor, quod is sine omni iudicio medicamentorum compositiones corraserit.

Auicennæ error perniciosus. *Lib. 5. Instit. medicorum.*

* *Foliorum lauri.*) In græco est φύλλων δάφνης, foliorum lauri. Nos antea latinorum codicum, fidem secuti, baccarum lauri legimus.

Quinquenervia.

f *Seminis quinquenerviæ.*) Sic appellari Plantaginem minorem, alibi ostendimus. Et monendus nobis hoc loco lector erit, quòd omnia quæ vsq; ad compositionis calcem sequuntur, in Latinis Nicolai codicibus desiderentur. Vt vel hinc appareat manifestissimè, quantum præstet ex præscripto nostrarum compositionum ac descriptionum, quàm aliorum, medicamenta conficere, vt qui singulas ex ipsis fontibus, sanè purissimis, hauserimus.

TRYPHERA MAGNA. NICOLAI Myrepsici, numero 210.

VIII.

TRyphera magna confert ad omnia muliebria vitia, à frigiditate nata. Datur cum aqua, cui incocta sunt anisum & fœniculum: vel ex vino tepido. Ad stomachi verò mala, ex decocto mastiches, & vino, præbetur ieiunis. Ad muliebria vitia, accipe ex hac antidoto, & adijce illi artemisiam bene tritam, cum oleo [a] moschato, & impone vtero vt linamentum. His qui non concipiunt, potandam præbè cum vino, in balnei inscensu, confestimq; concipiet. Recipit opij, drachmas duas. Cinamomi, caryophylli, galangæ, spicæ, zedoariæ, zingiberis, costi, styracis calamitæ, calami odorati, cyperi, iridis, peucedani, acori, mandragoræ, [b] nardi celticæ, rosarum, piperis, anisi, apij, petroselini, fœniculi, [c] sinonis, dauci, hyssopi, hyoscyami, ocimi, añ drachmam vnam. Mellis Attici despumati quod satis est.

ANNOTATIONES.

Tryphera, quasi delicata dicta est, non quod iucunda & suauis sit, sed quod totius corporis colorem, & oris odorem commendet, & delicatam quandam commendabilis speciei ostentationem præ se ferat. Putredinem enim humorum emendat, & formæ corrumpi cœptæ vitium corrigit.

a *Oleo moschato.*) Alij, moschelinum: nonnulli, vt qui barbaram sectantur medicinam, muscellinum nominant. Eius descriptionem in sectione de Oleis studiosi reperient.

Oleum moschatum.

b *Nardi celticæ.*) Siue Spicæ celticæ. Officinis Spica Romana vocatur. De qua in historia Stirpium plurima diximus.

Spica seu nardus celtica.

c *Simonis.*) Huius in Latinis Nicolai codicibus nulla fit mentio. Græcus autem codex eius disertè meminit. De illo suprà quoq; annotauimus quædam.

d *Hyssopi.*) In prima æditione hæc vox manifestè omissa est, typographi negligentia, quum in Græco Nicolai codice sit ὑσσώπου. Igitur nec studio, nec data opera, vt mihi falsò affingit Franciscus Alexander, præterita hæc nobis dictio est. Quum verò opij duas tantum drachmas habeo, id de præscripto codicis græci feci, qui habet solum L. β.

TRYPHERA SARACENICA.

Nicolai Myrepsici.

IX.

Tryphera a Saracenica efficax maximè ad melancholicos, omneq; capitis, stomachi, & hypochondriorum, quod ex melancholia, aut flaua bile exusta oritur, vitium. Accipit myrobalani citrini, b casiæ fistulæ, c oxyphœnici, añ vnciã vnam, & dimidiam. Myrobalanorum d cepulorum, mannæ, añ drach. sex, scrup. duos, grana quinq;. e Rhei indici, violarũ, añ vnc. dimidiam. Anisi, fœniculi, añ drach. duas, grana quindecim. Spicæ, f maceris, añ drach. vnam, grana septem cum dimidio. Myrobalani bellirici, emplici, añ drach. dimidiam, grana quatuor. Cæterùm in duabus libris aquæ vncias tres recentium violarũ coquito, quoad aqua purpureum contrahat colorem: dein feruefacito oxyphœnicum, & casiam, probeq; subacta colato, & inijcito sacchari libram vnam, & vncias octo, decoquito vsq; ad mellis crassitudinem, ac deinde suprascriptas species bene tritas inijcito, & rudicula subigito. Postquam confeceris antidotum, dato de ea castaneæ quantitate.

ANNOTATIONES.

a Tryphera hæc rectius quàm prior est appellata, quòd sit iucunda, & delicata. Præcedens, quia amara, per antiphrasin magis id nominis sibi arrogauit. Trypheram Saracenicam Mesues quoque descripsit, sed hæc Nicolai vsitatior est.

Tryphera.

b *Casiæ fistulæ.*) Hic per Casiam fistulam intelligenda venit medulla Casiæ nigræ, id quod latinus Nicolai codex liquidò testatur, qui disertè medullæ Casiæ mentionem facit. Accedit, quòd Casia cum Oxyphœnico, alio nimirum purgante medicamento, hîc coniungatur, & ab alijs speciebus quæ antidotum hanc costituunt separetur: quod Nicolao faciẽdum non erat, si per Casiam hoc loco ligneam accipi voluisset: sed vt redactam in puluerem, instar aliarum specierum iniecisset, planè necesse fuisset.

Casiâ fistula.

c *Oxyphœnici.*) Fructum intelligit, qui hodie officinis barbara & Indica voce Thamar Indus, quasi palmula Indica, nominatur: vt libro primo est expositum.

Oxyphœnicũ. Thamar Indus.

d *Cepulorum.*) Sic vocant recentiores Græci fructus, qui hodie Seplasijs myrobalani Chebuli appellantur, vt fusius lib. 1. est ostensum.

Cepuli. Chebuli.

e *Rhei Indici.*) Rheum indicum Actuario, & alijs Græcis posterioribus, esse Rhabarbari vsitati hodie genus, libro primo diximus. Eo igitur hoc loco vtendum erit. Vulgares latini Nicolai codices, ex quorum præscripto pharmacopœi hactenus sua confecerunt medicamenta, legunt hoc loco simpliciter Indi. Quapropter ad Myrobalanum, Arnoldi de Villa noua exemplo, non tamen sine maximo errore, retulerunt, quum Nicolaus Rheum Indicum intelligat: quod disertè dicat, ῥέου ἰνδικοῦ. Et Indicum nominat, vt hac nomenclatura distinguat ab eo quod à Ponto affertur, & ob id Ponticum dicitur, quod Indico imbecillius existit.

Rheum indicum. Pharmacopœorum & Arnoldi de Villanoua error.

f *Maceris.*) Etsi Macer à Maci distat, vt lib. 1. ostendimus: tamen Nicolaus, quemadmodum etiam Actuarius, per Macerem non nisi id quod Arabes Macem vocant, intelligit. Debẽt itaq; pharmacopœi hoc loco pro macere, quod hodie etiã desideratur, macẽ vsurpare.

Macer.

TRY-

TRYPHERA PERSICA. IOANNIS Damasceni.

X.

TRyphera[a] Persica, sic quòd apud Persas experta sit, dicta: aduersus acutas febres, calidam ventriculi & iecoris intemperiem efficax. Morbis omnibus ex humorum vstione natis confert, sitim restinguit, icterum calidum ex obstructione sanat. Suffusionem à vaporibus biliosis visui incommodantem discutit. Recipit succorum [b] solani, [c] intybi, apij, [d] lupi salictarij, depuratorum, añ libras duas. Quibus immitte violarum siccarum, aut viridium, & rosarum, añ drach. tres. Folliculorum senæ, vncias duas. Agarici, vnciam vnam. Prunorum Damascenorũ numero quinquaginta. [e] Cassuthę, vnciam dimidiam. Myrobalanorum, cepulorum, flauorum, Indorum, vnctorum in olęo violato, aut amygdalarum dulcium, añ vncias duas. Spicæ nardi, drach. tres. Coque igni prunarum lento, donec librę duæ supersint: quibus inijce epithymi, drach. quadraginta. Myrobalani autem oleo amygdalarum dulcium mersi semel feruefiant, tollantur ab igne, colentur. In parte colati dissolue Tamar Indorum recentium, vncias tres. Mannæ, vnciam vnam & dimidiam. Pulpæ cassiæ, vnc. quatuor. Sacchari violati, vnc. duodecim. Percolentur, vt munda sint à seminibus, & alijs: in reliqua parte, & aceti, libra vna, coque lento igni. Sacchari albissimi, libras tres. Adde quod prius in succis est dissolutum, misce, & ad mellis crassitudinem percoquas. Postremò adde paulatim rhabarbari optimi, vnc. duas. Myrobalanorum citrinorum, vnciam vnam, & dimidiam. Myrobalanorum cepulorum, Indorum, añ vnciam vnam. Belliricorum, emblicorum, añ drach. quatuor. Seminis fumariæ, trochiscorum dia rhodων, macis, mastiches, cubebarum, [f] spodij, santali rubei, añ drachmas duas. Seminum quatuor, drachmas duas, & dimidiam. Anisi, drachmas quatuor. Spicæ nardi, drachmas duas. Inuoluantur oleo violato, & reponantur vase vitreo. Datur pondere vnciæ vnius cum aqua frigida, vel succo intybi, vel solani.

ANNOTATIONES.

a Etsi hæc Tryphera Persica ob causam antea expositam dicta, vsitata non sit, quòd scilicet eius componendi ratio satis longa & negocij plena existat: tamen posset pro diuitibus & delicatis parari, vt eius vsus esset in febribus biliosis, & eius generis calidis vitijs.

Solanum. *b Solani.)* Hodie corrupta voce Solatrum dicitur.

Intybus. *c Intybi.)* Intelligit herbam quæ hodie Seplasijs Endiuia nominatur, sed legitima, cuius effigiem in historia Stirpium offendent studiosi.

Lupus salictarius. *d Lupi salictarij.)* Lupulum officinæ vocant, vt loco iam citato ostendimus.

Cassutha. *e Cassuthæ.)* Cuscutam, vt primo diximus libro, Seplasiæ appellant.

Spodij. *f Spodij.)* Quale verò vsurpandum sit spodium, in sequenti mox Micletæ compositionem dicemus.

MICLETA NICOLAI MYREPSICI, numero 200.

XI.

MIcleta vtilis est dysenteriæ, intestinorum leuitate laborantibus, inflationibus intestinorum, & ad omnes cœliacos affectus. Habet myrobalani citrini, cepuli, bellirici, emblici, [a] magni vstorum, añ drachmas duas, & dimidiam. [b] Nasturcij seminis, drachmam vnam, & dimidiam. Cumini, anisi, fœniculi, ameos, [c] carnabadij, añ drachmam vnam, & dimidiam. [d] Spodij, balaustiorum, [e] sumachij, gummi Arabici, [f] mastiches, añ drachmam vnam, grana quindecim. Conficitur autem hoc modo: Semina macerentur die ac nocte in aceto; deinde

deinde tosta, & exquisitè leuigata cum oleo rosaceo fricentur multoties, vt rursus siccentur, & oleum combibant. Fricentur autem manibus. Postea omnia misceantur, & adijciatur zulapium myrtinum. Irrigata & diligenter subacta exiguo tenuiq; igne decoquantur: dein ab igne remota, tepida in vase recondantur. Dantur drachmas tres, aut exagia tria, cum decocto plantaginis vesperi dormituris, aut media nocte.

ANNOTATIONES.

Rectius inter Antidota roborantia quàm magna recenseretur Micleta. Nos communem ordinem secuti sumus.

a Magni.) Per magnum myrobalanum accipiendus is, qui hodie à nigro colore Indus nominatur. Quum enim, vt è latinis etiam Nicolai codicibus liquet, quinq; Myrobalanorum genera Micletæ compositionem ingrediantur, atq; ex ijs quatuor, vsitatis hodie nominibus appellentur: vt per Magnum quintum genus, nempe Indum intelligamus, oportet. Quod confusionis vitandæ gratia monendum esse duxi, quum non desint qui per Magnos, Cepulos accipiãt, & rectè quidem: sunt enim cæteris maiores, vt suspicio sit, pro μεγάλου legendum esse ἰνδου. *Myrobalanus magnus.*

b Nasturtij.) Codex Nicolai manuscriptus habet καρδαμώμου: atqui falso. Nam scribendum erat καρδάμου, id est, nasturtij: hoc ipsum omnibus latinis Nicolai codicibus apertè testantibus. Atq; is sanè error à librario non solum hoc in loco, sed & multis alijs est commissus, quemadmodum suprà in Mithridatis antidoto ostendimus. Quare non erat cur Franciscus Alexãder mihi denuo affingeret, quod ipse hoc loco immutauerã poulò post. *Nasturtium.*

c Carnabadij.) Hic locus manifestè declarat, Carnabadium variè à Nicolao vsurpari. Nam suprà in aurea Alexandrina, pro Cumino Aethiopico vsus est: vt ibidem diximus. Hic verò pro Careo, seu vt hodie appellant officinæ, Carui vsurpatur: quod è latinis omnibus Nicolai codicibus patet, qui pro Carnabadij voce, Carui habent. Non solum verò Nicolaus, sed & Simeon Sethi, vnus ex recentioribus Græcis, Carnabadium vocat, quod Dioscorides & alij vetustiores Græci Careum nominant. Cæterùm hic non posse pro Cumino Aethiopico accipi Carnabadium, hinc perspicuum euadit, quòd antea cumini in hac antidoto facta sit mentio: adeoq; bis eius compositionem ingrederetur, nisi pro Careo à Nicolao vsurparetur. Neq; mirum est varijs modis Carnabadij vocem à Nicolao esse vsurpatam, vt qui è varijs quoq; autoribus suas descripserit compositiones. *Carnabadiũ.*

d Spodium.) Quum variè apud autores Spodium vsurpetur, quemadmodum copiose libro primo huius Operis ostendimus: diligenter cogitandum erit pharmacopœis, de quo hoc loco Nicolaus sit locutus. Non est autem neq; de spodio Græcorum veterum, neque Arabum, quòd illi spodium cannarum vocant, locutus: quòd neutrum in ea medicamenta quę per os ingeruntur vsurpetur, vt loco iam citato monstrauimus. Accipiendum igitur per spodium hic erit, id quod officinæ hodie ita, de sententia Plateارij, appellant: quod non est nisi Ebur vstum, & adstringendi facultate pollens. Eius autem conficiendi modum infrà docebimus. Non solum verò Nicolaus, sed & Actuarius, alijq; recentiores Græci, per Spodium intelligunt id quod hodie vsitatum est. Nicolaum autem hoc loco idipsum innuere, satis testantur Balaustia, & sumachium illi coniuncta: quæ itidem adstringendi facultatem obtinent. *Spodium.*

e Sumachij.) Nobis ita Latina ratione appellare placuit, id quod hodie Sumac officinæ, Græci atq; vetustiores Rhoẽn nominant. Debet autem eius pulpa sine ossibus vsurpari. *Sumachium. Rhus.*

f Mastiches.) Hæc vox in Græco manuscripto codice desideratur. Verùm quum eius in omnibus, quos viderim, latinis codicibus mentio fiat, non putaui omittendam esse. *Mastiche.* Cæterùm hæc quoq; compositio à Bernardo Dessennio Cronenburgio perperam recitatur, vt mirari satis non possim, quum melioribus codicibus parum instructus fuerit, ausum tamen fuisse de compositionib. medic. hoc præsertim tempore, aliquid literis mandare. Nihil igitur mirum si pro sperata gloria ignominiam referat. *Dessennius.*

ESDRA. NICOLAI MYREPSICI.

XII.

Esdra capitis dolorem sedat. Phreniticis frõti & naribus illita confert, somnumq; accersit. Oculorum fluxiones sistit. Auribus dolentibus, & exulceratis instillatur. Dentium dolorem illita sanat. Columellæ defluxione tentatæ,

longæ tuſsi, & ſpirandi difficultati, cruenta excreantibus, interno abſceſſu laborantibus, tabidis, inteſtinorum cruciatibus ſingultui, & cœliacis auxiliatur. Item regio morbo correptis, & iocineroſis ſuccurrit. Fœminis difficulter parientibus ea imus venter illinitur, & confeſtim fœtum edunt. Sterilibus in internum vteri ſinum imponitur, & poſtquam cum viro coierint, concipiunt. Eſt & dyſentericis, & cœliacis efficacisſima. Accipit [a] mamiræ, drachmam dimidiam. Amoni, drachmas ſex. Floris iunci odorati, drach. quatuor. ſcrupulum vnum, grana octo. Pyrethri, ſcrupulum vnum, grana octo. Croci, ſcrupulum vnum, grana quatuor. Myrrhæ troglodyticæ, ſcrupulos duos. Styracis calamitæ, ſcrup. duos, & dimidium, grana quatuor. Petroſelini, ſcrup. vnum. Tragacanthę, ſcrupulum dimidium, grana quatuor. Succi hypociſtidis, ſcrup. vnum, grana octo. Iridis illyricæ, drachmam dimidiam, grana quatuor. Seminis fœniculi, drachmam dimidiam. Dauci Cretici, ſcrupulum dimidium, grana quatuor. Seminis papaueris, drachmã dimidiam. Spicæ, drach. dimidiam, grana quatuor. Foliorum rutæ, ſcrup. dimidium, grana quatuor. Caſiæ, ſcrup. vnum, grana quatuor. Ammeos, ſcrupulum dimidium, grana quatuor. Coſti, ſcrup. dimidium, grana octo. Cardamomi, ſcrup. vnum, grana octo. Opij, ſcrupulum vnum, grana quatuor. Euphorbij, ſcrupulum vnum, grana octo. Piperis communis, ſcrup. vnum, grana quatuor. Roſarum aridarum, vnciam vnam & dimidiam, drach. vnam, ſcrupu. vnum. Opopanacis, drach. ſex. Mei, ſcrup. vnum, grana octo. Lachæ, ſcrup. duos & dimidium, grana quatuor. Lycij Indici, drach. dimidiam, grana quatuor. Caryophylli, ſcrup. duos, & dimidium, grana quatuor. Aniſi, drachmam dimidiam, grana quatuor. Foliorum citri, ſcrup. vnum, grana octo. Ammoniaci thymiamatis, drach. dimidiam, grana quatuor. Seminis nigellæ, ſcrup. vnum, grana octo. Sulphuris viui, caſtorij, [b] gentianæ, añ ſcrup. vnum, grana octo. [c] Cimoliæ terræ, drach. dimidiam, gr. quatuor. Sinonis, [d] ventriculi mergi, añ ſcrup. vnum. Artemiſię, drach. dimidiam, grana quatuor. Hedychroi magmatis, drach. dimid. grana quatuor. Seminis ocimi, lapidis [e] iaſpidis, [f] florũ nerij, cinamomi, anethi, añ ſcrup. dimidium, gr̄. quatuor. Bdellij, ſcrup. duos. [g] Rhois ſyriaci, rhois culinarij, añ drach. vnam, & dimidiam. Aſari, drach. vnam. Lapidis hæmatitis, drach. dimidiam. Thuris, grana ſex. [h] Seridis herbæ, ſcrup. vnum. Teſtæ ſepiæ, ſcrup. vnũ, grana octo. Corallij, grana ſeptem. Iuniperi baccarum magnarum, grana ſeptem. Iuniperi baccarum paruarum, ſcrup. vnum, grana octo. Sanguinis draconis, drachmã dimidiam. [k] Cinnabaris, hoc eſt, Symphiti, drach. dimidiam, grana quatuor. Peucedani, ſeminis apij, añ grana ſeptem. Piperis albi, ſcrup. duos. Maceris. drach. dimid. grana quatuor. [l] Hermodactyli, ariſtolochiæ, libyſtici, añ drach. dimidiam. Nardi celticæ, drach. dimidiam, grana quatuor. Calami odorati, ſcrup. dimidium, grana quatuor. Balſami, drach. vnam. [m] Mellis attici deſpumati, quod ſatis eſt. Liquores vino odorato bono macerentur, & parata vtentibus detur. Datur fabæ magnitudine.

ANNOTATIONES.

Etſi hæc Eſdræ Antidotus è numeroſis conſtructa eſt ſimplicibus medicamẽtis, adeóque non ſine moleſtia confici poteſt: tamen, quia cum Actuarij & Aëtij maximè deſcriptione conuenit, & tantũ ponderibus diſtat, quorũ tamẽ exquiſitior in Nicolao quàm Aëtio aut Actuario ratio eſt, ideo pharmacopœi ex Nicolai præſcripto Eſdram parare debent. Bernardus Deſſennius Cronenburgius, quũ quæ eſt apud Nicolaũ prępoſitũ appellatam Eſdram, propter deprauatas in ea paſsim voces explanare non poſſet, eam quæ in Paulo eſt, ab hac tamen multifariam diſsidentem, proferre voluit. Inde omnibus perſpicuum euadit, quam nihil omnino hic vir in hoc argumenti genere pręſtiterit. Potuiſſet igitur hanc prouinciam, niſi ſcribendi κακοήθες illum exagitaſſet, alijs ſeſe peritioribus, & magis exercitatis relinquere.

Bernardus Deſſennius notatus.

a Mami-

a *Mamiræ.*) In Nicolai codice Græco manuscripto est μαμιρᾶ. Quid autem sit Mamiras, Paulus lib. septimo disertè explicat, quum inquit: Mamiras radicula est herbæ, frequentibus tuberculis nodosis cincta, quæ cicatrices & albugines extenuare creditur, detergendi nimirum facultate prædita: hæc ille. Non videtur itaque hac delineatione repræsentare nisi radiculam, quæ Mauritanis Doronicum nominatur, quemadmodum fusius tomo primo nostrorum Commentariorum de stirpium historia ostendimus. Mamiræ igitur loco, Doronicum Mauritanorum vsurpandum erit. Quum verò neque hoc hodie satis cognitum sit, præstat pro eo vti Ormino, quod Dioscoride teste itidem albugines oculorum extergere potest. Mirum autem est, Aëtium Mamiræ in Esdræ prophetæ, aut doctoris antidoto non meminisse: quum tamen aliorum omnium simplicium, quanquam ordine nonnihil immutato, meminerit. vtrobique autem pondera ipsa exigua admodum sunt, idque propter immensam simplicium copiam: quorum pondera tandem si in vnum coëant, in magnam molem ac iustam quantitatem exurgunt.

Mamira. *Doronicum Mauritanorum.* *Mamiræ succedaneum.*

b *Gentianæ.*) Nicolaus habet πικρίδος πόας, id est, herbæ amaræ. Per amarã verò herbam intelligere illum Gentianam, ex Aëtio primùm liquet, qui eius post castorium meminit. Dein ex Paulo, qui nec ipse Gentianam in Esdræ descriptione præterijt. Huc accedit, quod omnibus constet, vix reperiri radicem aliam, quæ Gentianæ radice sit amarior: ita vt quum rem aliquam vehementer amaram esse innuere velimus, Gentianã esse amariorem dicamus.

Gentiana. *Amara herba.*

c *Cimoliæ terræ.*) De Cimolia terra libro primo diximus. Sic dicta verò est, à Cimolo insula: quæ vna est, Strabone in decimo autore, Cycladum. Græcis alio nomine σμηκτίς, à mirifica abstergendi facultate est appellata. In eius penuria Cretica terra, seu Creta vti licebit, quod & illa extergendi, Galeno lib. 9. de Simpl. facultat. cap. 5. teste, vim habeat. Verùm hic me erroris insimulat Franciscus Alexander, & me nõ rectè cretam pro cimolia substituisse dicit, quod potius in eius inopia terra lemnia, vel armenius bolus, vel hæmatites substitui debuissent. Non nego autem, quin, maximè si adstrictionem quis spectet, huic compositioni vnum è tribus iam commemoratis inseri posit: tamen quum hic sulfur, & gentiana, absterforia facultate prædita, cimoliam præcedant, dubium non est, Cimoliam propter eandem vim, mox illis subiectam esse. Quum itaque Cimolia extersionis gratia Esdræ indatur, & creta eandem, vt dictũ est, facultatẽ habeat, quæ est Francisci impudentia, vt reprehendere audeat, vbi nullus planè inest error? An non seipsum errare indicat euidentissimè, dũ fullones in vestiũ maculis abluendis, Cimolia vti scribit? Non enim has abluit, nisi extergẽdi sua facultate, ob quã etiam, vt commemoratũ est, σμηκτίς, quasi abstergens dicta est. Sed reprehendendi alios immensa libido ita Francisci animum stupefacit, & oculos perstingit, vt quid agat nec intelligat, nec videat. Qui itaque ab hac immunes sunt labe, facilè cognoscent me recte pro Cimolia, si huius inopia laboretur, cretam substituisse, meque ab errore vacuum esse.

Cimolia terra. *Succedaneũ Cimoliæ.*

d *Ventriculi mergi.*) Manuscriptus Nicolai codex hic falsò ἐφίας γαστρὸς, pro αἰθύιας γαστρὸς legit: quod ex Aëtio satis liquet, qui ita habet, κόπρου τῆς εὑρισκομένης ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς αἰθύιας. hoc est, stercoris reperti in ventre mergi. Paulus tamen perinde atque Nicolaus, ventrem potius quàm stercora mergi vsurpãdum esse docet. ait enim νηδύος αἰθύιας: id est, ventris mergi. Galenus lib. 11. Simplicium, eius vsum non magnifacit: vt etiamsi prorsus omittatur, quum exigua eius sit quantitas, nihilo deterior sit futura compositio. Mergum Germani ein Taucher nominant. Facilè haberi potest.

Mergi ventriculus.

e *Iaspidis.*) Optima erit vsurpanda, quæ Dioscoridi Thyites, Galeno Iaspis subuiridis, Iunioribus Turcica dicitur, vt libro primo est ostensum.

Iaspis.

f *Florum Nerij.*) Etsi Nicolai codex manuscriptus habet ῥοδοδάφνης φύλλων, id est, foliorum Nerij: tamen quia Aëtius legit ῥοδῶν ῥοδοδάφνης, hoc est, rosarum Nerij: & Paulus νηρίου ἀνθῶν, hoc est, florum Nerij. ideo nos quoque hanc lectionem, tanquam veriorem, secuti sumus. Quanquã, si Dioscoridi credimus, nihil refert, folia an flores Nerij vsurpemus, quod vtraque aduersus venenatorum morsus præsidio sint. Quid autem sit Nerium, alibi copiosè docuimus: nempe in altero de Stirpium historia tomo. Oleandrum vulgus herbariorum vocat. Cæterùm quum rarum sit Germaniæ Nerium, nec pharmacopœis adhuc satis cognitum, licebit vice eius vti Asclepiade, quæ vulgò herbariorum Hirundinaria, & Seplasijs Vincetoxicũ appellatur. Quippe vtraque herbã ictibus serpentũ medetur.

Nerium. *Succedaneũ Nerij.*

g *Rhois Syriaci.*) Rhois duo sunt genera. Alterum, quod obsonijs inspergitur: ob id obsoniorum, rubrum, & culinarium dicitur. Alterum, à coriorum tinctoribus expetitum: ideoque Coriarium nominatum. Semen eius, quod Sumach officinæ vocant, in medicum maximè vsum venit. Est verò etiam qui Galeno, & hîc Nicolao, Syriacus dicitur, quòd in Syria præstantior ferè proueniat. Quum verò Syriaci hodie fortè nullus sit vsus,

Rhus. *Obsoniorum.* *Coriarium.* *Syriacus.*

præstat Sumachij vsitati pondus duplicare, ac in Esdra conficienda eius drachmas tres vsurpare. Haud me latet quod hoc loco Matthiolus mihi falsam affingat sententiam, quasi nimirum ipse Syriacum Rhoem peculiare quoddam, ac separatum genus faciam. Nam ab ea sententia me esse alienum ex hoc loco omnibus fit manifestum, & ex ijs qui in tertio meorum de stirpium historia commentariorum tomo in capite de Rhoë scripsi. Vt mirum sit Matthiolum, qui se veritatis amantem esse, passim iactitat, hisce calumniosis interpretationibus haud abstinuisse, præsertim quum has in Lusitano ægerrimè ferat.

Seris

h Seridis.) Intelligit herbam latinis Intybum, officinis corruptè Endiuiam appellatam. Pro Endiuia verò non lactuca syluestris, vt hactenus est factitatum, sed vera vsurpanda erit: cuius effigiem in tertio Stirpium historiæ tomo dedimus.

IuniperiBaccæ magnæ.

i Iuniperi baccarũ magnarũ.) Si magnæ haberi nequeunt, geminetur paruarũ pondus.

Cinnabaris.

k Cinnabaris.) Per Cinnabarim hoc loco non accipienda venit recentiorum medicorum factitia, quę ex argento viuo & sulphure simul vstis conficitur, & sub nomine Cinnabrij in officinis prostat: sed nec ea quæ à Dioscoride describitur, quæ non est nisi liquor ex Aphrica allatus, adeoq; à sanguine Draconis recentioribus vocato haud diuersa, vt libro 1. suprà fusius monstrauimus. Quare quum inter se Cinnabaris Dioscoridis, & Sanguis draconis posteriorum Græcorum haud differant, vt per Cinnabarim aliud intellexerit Nicolaus necesse est. Non est autem per Cinnabarim inaudiendum, nisi Symphytũ Græcis dictum. Id quod metipse Nicolaus testatur, qui sect. 41. pastillo 135. disertis verbis, Cinnabarim interpretatur Symphytum. Hanc verò herbam, quæ hodie consolida, aut rectius Solidago maior appellatur, Esdræ compositioni rectè indi, hinc liquet, quod instar Sanguinis draconis hæc ipsa dysentericis ac cœliacis plurimùm conferat. Nonnunquam verò Cinnabaris vox apud Nicolaum nostrum Rubiam herbam alio nomine vocatam denotat, vt in compositione Antidoti 62. ad vrinæ difficultatem destinatæ. Rubiam autem alio nomine dici Cinnabarin, Dioscorides memoriæ prodidit, vt in historia Rubiæ alibi fusius docuimus. Quare posset & hoc loco commodissimè Rubia tinctorum dicta loco Cinnabaris inseri, quod scilicet regio morbo laborantibus auxilietur, quibus etiam Esdram Antidotum succurrere Nicolaus affirmat. Quapropter quandocunq; vox Cinnabaris in Nicolai compositionibus occurrit, semper per eam pharmacopœis Symphytum, vel vt ipsi nominant, Consolida maior, vel Rubia tinctorum appellata, intelligi debet. Id quod in prima æditione non animaduerteram.

l Hermodactyli.) Hic iterum per hermodactylum accipiendum, quod Arabibus & officinis Behen dicitur, vt suprà in aurea Alexandrina annotauimus.

Mellis adijciendi quantitas.

m Mellis attici quod satis est.) Vt scilicet singulis vncijs specierum, ternas vncias mellis adijciamus. Quòd si itaque supputaueris species, sumendæ erunt, ni fallor, mellis optimi odorati lib. vna, & dimidia, cum vnc. tribus.

Conficiendi modus Aëtij.

Aëtius Esdræ hunc conficiendi modum præscribit. Arida omnia cum croco, castorio, ac hedychroo tundito, & per angustissimum cribrum excutito: Opium verò, myrrham, hypocistidem, bdellium, lycium, ammoniacum in vino macerato. Tragacantham verò per se macerato. Sequenti die rosas Nerij & Serin terito & vnito, ac tragacanthæ similiter probè tritæ: reliqua trita adijcito, & cum succo Arthemisiæ vnito: mel quoq; despumatum ac tepefactum sæpe instillato, ne tragacantha exarescat. Postea arida tusa inspergito, sufficienterq; vnita probè contegito. Sequentibus verò diebus septem aut nouem in sole terito, & vasis vitreis excipito.

DIACODION,
Nicolai Myrepsici.
XIII.

Diacodion* confert ad omnem cœliacum affectum, item dysentericis, febricitantibusq;, ex aqua pluuiali data: in qua spodium, rhu culinarium, myrtus, & stillaticius rosarum liquor inferbuerit. Item prodest ijs quibus tenui defluxione à capite deuoluta tussis excitatur, & quibus venter acria, & biliosa excernit. Præterea calidæ intemperiei, & cholera laborantibus, nec non peruigilio vexatis. Habet capitum papauerum candidorum, neque viridium neque aridorum, integrorum cum exteriori cortice, tredecim. Rosarum rubearum, drach. duas, & dimidiam. Croci, acaciæ, glycyrrhizæ, añ drach. vnam. Boli armenij, vnc. dimidiam. Cinamomi, symphyti, hypocistidis, balaustiorum, añ drach. vnam. Baccarum myrti, vnc. vnam. Coralli albi & rubei, rhois culinarij, sanguinis draconis, rhois syriaci, añ scrup. duos. Seminis portulacæ, drach. dimidiam. Capita prædictorum papauerum in aqua pluuiali, donec dimidiũ eius absumatur,

absumatur, coquito: prius tamen in aqua illa, in qua coquentur, capitibus [b] per biduum maceratis. Deinper [c] saccum colato, & adijcito [d] mellis myrtini lib. vnam, & dimidiam, ac probè subacta iterum coquito, ad mellis consistentiam. Postea deposito ab igne uase, species tenuissimè tritas inijcito, & bene subacta in vase recondito. Datur pondere drachmarum quatuor aut sex.

ANNOTATIONES.

[a] Hoc Diacodiôn medicamento, potius quàm Ioannis Mesuæ Damasceni vtendum est, quòd cum eo quod Actuarius describit planè conueniat: & ad vitia illa, ad quæ adhibendum esse diximus, efficacissimum sit. Ita verò à capitibus papauerum, quæ Græcis κωδεῖαι dicuntur, nominatum est.

Dia codiῶn vnde dictum.

[b] *Per biduum.*) In Græco Nicolai codice manuscripto, tempus macerandi capita papauerum non est expressum: ita vt suspicio sit, codicem hoc loco esse mutilum, præsertim quum in Actuario disertè sit idipsum significatum, qui biduum constituit: & in latinis quoque Nicolai codicibus, qui triduum definiunt.

Per saccum colare.

[c] *Per saccum colato.*) Græcè est σακκέλισον. Sciendum igitur, σακκελίζειν & σακκίζειν frequens esse non solum apud Nicolaum, sed & Galenum, verbum: hoc est, per saccum colare. Hac colandi ratione frequenter in decoctis, quæ per cocturam aut ad tertias, aut ad dimidias reddita sunt crassiora, quo liquidiora euadant, vtimur. Eandem ob causam vina etiam olim per saccum transmittebant. Et hodie, aromatis in saccum inditis vinum hoc modo paratur, quod vulgò Claretum & Hippocras vocatur.

σακκελίζειν. *Claretum.* *Hippocras.*

[d] *Mellis myrtini.*) Mel verò myrtinum ita conficitur: Duabus lib. mellis optimi despumati, admisce succi baccarum myrti, Myrtillos nominant Seplasiæ, lib. vnam, & ad succi consumptionem coquito. Quia verò ad nos baccæ illæ virides & recentes non afferuntur, vtendum eorundem decocto erit ad Myrtini mellis confectionem.

Mel myrtinum.

DIA LIBANV.

Nicolai Myrepsici.

XIIII.

Dia [a] Libanu, id est, Antidotus è thure: facit ad eos qui angina correpti sunt, asthmaticos item, nephriticos, & guttatim mingentes. Destillationes sanat, & ilei dolorem ex vino albo data mitigat. Accipit castorij, opij, hyoscyami, añ drach. quatuor. Casiæ ligneæ, pæoniæ, styracis, piperis longi, folij, croci, [b] thuris masculi, añ drach. duas. Rhei pontici, amomi, añ drach. vnam, scrup. duos. Myrrhæ, drach. vnam, & dimidiam. [c] Spicæ Indicæ, pyrethri, euforbij, piperis albi, añ drach. duas, & dimidiam. Mellis attici despumati, quod satis est. Datur pondere drachmæ vnius aut drachmarum duarum cum uino albo calido, cui thus, aut saluia incocta sit.

ANNOTATIONES.

[a] *Dia libanu.*) Sic enim proferendum, non vt vulgus consueuit, Diaolibanum. Neque enim ἡ διὰ λιβάνου aliud sonat, quàm antidotus è thure: vt interpretati sumus. λίβανος enim thus est Græcis. Et conuenit hæc descriptio cum ea quæ est apud Actuarium.

Dia libanu. *λίβανος.*

[b] *Thuris masculi.*) Thus masculum, Dioscoride autore, album est: quum frangitur intus pingue, in suffitu statim ardens, suapte natura rotundum, seu in rotundos globulos singulos, aut geminos testiculorum forma concretum. Hinc masculi cognomen accepit.

Thus masculum.

[c] *Spicæ Indicæ, & pyrethri.*) In græco Nicolai manuscripto codice hæc duo medicamenta desiderantur. Sed ex Actuario & alijs latinis Nicolai codicibus adiecta sunt. Non est verò dubium, quin Græcus Nicolai codex hoc loco mutilis sit.

REQVIES.

Nicolai Myrepsici. num. 205.

XV.

Requies [a] ad febres continuas & ardentes, omnemque febrilem affectum, ad febres denique acutas confert. Est autem vtilis, temporibus & pulsibus manuum inuncta, ac cordis dolorem mitigat, somnumque conciliat. Recipit rosarum, violarum, añ [b] drachmas tres. Opij, hyoscyami, seminis [c] papaueris, mandragoræ, [d] intybi, lactucæ, portulacæ, & psyllij seminum, nucis moschatæ,

cinamomi, [e] zingiberis, añ drachmam vnam, & dimidiam. Santali albi & rubei, ζ spodij, tragacanthæ, añ scrup. duos, grana quinque. *f* Sacchari candi, drach. vnã. *g* Sacchari & stillaticij rosarum liquoris, quantum satis videbitur. Datur castaneæ quantitate, ex Serapio violato.

ANNOTATIONES.

Requies cur dicta.

a Requies.) Sic appellata est ab effectu, quòd dolorem obtundat ac mitiget, caloremq́ febrium mitiorem reddat: & ijs qui hanc sumunt, requiem afferat.

b Drachmas tres.) Hoc pondus in græco Nicolai codice desideratur, ex latinis autem est à nobis adiectum.

Papauer.

c Papaueris.) Quoties Papaueris simpliciter & citra adiectionem mentio fit, semper album inaudiendum erit. Hoc itaq; loco semen papaueris albi sumendum.

Intybum.

d Intybi.) Latini Nicolai codices Scariolæ habent. Quum verò Intybum simpliciter prolatum non sit, nisi ea herba quæ corrupta voce officinis Endiuia dicitur, huius potius quàm Scariolæ semen hic vsurpandum erit. Quanquam quum vtriusq; eadem sit facultas, parum refert vtrius semen accipias.

e Zingiberis.) Eius in latinis Nicolai codicibus nulla fit mentio. Tamen quum eius diserte Græcum exemplar manuscriptum mentionem faciat, & ad frangendam frigidorum ac stupefacientium, quæ præcedunt, vehementiam conferat, omittendum non esse iudico. Vocat autem Myrepsus κικύμπερ.

ζ Spodij.) Non est cur hoc loco per Spodium Græcorum intelligamus, sed id potius quod Ebur vstum appellatur. Nam hoc Myrepsi tempore, vt hodie adhuc Spodium nominabant medici. Scio hoc loco me à Francisco Alexandro notari, quod relictis veteribus ex Myrepso antidota erigam: sic enim loquitur: pertinaciter nimis, magisq; quàm deceat. Non est igitur vt hanc contumeliam atq; calumniam tacitus præterire possim aut debeam. Siquidem quod veterum Græcorum compositiones relinquo, non fit quod illos contemnam, quandoquidem primus ferè fuerim, qui ad eos, tanquam ad fontes, medicos reuocare studuerim: sed quum eas duntaxat compositiones quæ in nostris officinis sunt vsitatæ referre, & quidem è fontibus instituerim, factum est, vt paucas admodum veterum attigerim. Vtinam verò aliquæ etiam eorundem in vsum reuocentur. Quare optarem Alexandrum in suis reprehensionibus non raro fuisse circumspectiorem.

Saccharum candi. κάντιομ.

f Sacchari candi.) In latinis codicibus desideratur. Non est autem omittendum, quod in græco sit καντίϛ. Saccharum autem candi solenne est Nicolao, vt κάντιομ appellet, vt alibi fusius ostendimus.

g Sacchari.) Alij codices habent, Mellis quod satis est. Sed quum in græco Nicolai codice sit σαχάριτος, & hæc antidotus maximè febribus continuis & ardentibus conferat, cum saccharo, & stillaticio rosarum liquore hanc potius, quàm cum melle, cui calefaciendi facultas inest, vt conficiamus præstat. Cæterùm neq; hæc antidotus, neq; ea quæ sequitur philonis in Dessennio integra est, ideò hortor pharmacopolas omnes, ne in parandis compositionibus eius præscriptum sequantur. Quod semel hic monuisse satis sit.

PHILONIVM [a] GALENI.

XVI.

Philonis antidotus pollet contra colicos cruciatus, iecoris, & lienis. Calculo renum, & difficultate lotij laborantibus auxiliatur. Phlegmonem costarum, pleuritimúe, & omnem intestinorum dolorem leuat. Datur stomachicis, nausea vexatis, vomiturientib. & vellicato mordicus ventriculo, singultientibus, dissolutis in quotidiana febre, sanguinem excreantibus, tabidis, tussientibus, destillationeq; laborantibus. Somnũ accersit. In sumã, medicamentum est, quod mirificè dolorem sopit. Habet croci, drach. quinque. Pyrethri, euforbij, spicæ nardi, añ drach. vnam. Piperis albi, hyoscyami, añ drach. viginti. Opij, drach. decem. Mellis despumati optimi, quod satis est. Datur Ponticæ nucis quantitate.

Datur Ponticæ nucis quantitate.

ANNOTATIO.

a Galeni.) Sic appellamus, non quòd à Galeno compositū sit, sed quòd idipsum ex Philonis philosophi & medici Tharsensis sententia Galenus, libro nono de compositione medicamentorum localium prodiderit. Recenset & hanc Nicolaus Myrepsus Sectione prima, Antidoto 243. Actuarius item ac Paulus, sed ponderibus variatis. Quare hoc quod nunc descripsimus, legitimū est philonium: etsi alia duo quæ sequuntur hactenus, fuerint vsitata. Et Galenus loco iam citato, hoc ipsum tanquam probè compositum à philone, laudat, eiusq; compositionis rationem exponit, quam quiuis ex illo cognoscere poterit.

PHILONIVM [a] MAIVS, [b] SIVE ROMANVM.

Nicolai Myrepsici, numero 303.

XVII.

PHilonium Romanum, idem quod præcedens potest. Accipit piperis albi, hyoscyami, añ drach. quinq;. Opij, drach. duas, & dimidiā. [c] Casiæ ligneæ, drach. vnam, & dimidiam. Seminis apij, drach. vnam. Petroselini, fœniculi, dauci Cretici, añ scrup. duos, grana quinq;. Croci, scrup. dimidium. Spicæ nardi, pyrethri, zedoariæ, añ grana quindecim. Cinamomi, drach. vnam, & dimidiam. Euphorbij, [d] myrrhæ, castorij, añ drach. vnam. Mellis optimi, quod satis est. Datur nucis auellanæ quantitate.

ANNOTATIONES.

a Maius.) Sic vocarunt, quòd ex pluribus quàm præcedens, ab ipso Philone compositum, constet medicamentis. Nam præter ea quæ Philo prodidit, pleraq; alia adiecta sunt, vt ex vtriusq; collatione liquidò patet. *Maius.*

b Romanum.) Dictum esse nonnulli putant ab Auicenna, Canone quinto, summa 1. tract. 1. quòd Romæ sit à Philone conditum hoc medicamentum. Mihi alia ratione sic esse vocatum videtur. Nam etsi Philo, qui Tarsensis, ac diui Pauli compatriota, adeoq; ciuis Romanus fuit, Romæ fortasis medicinam fecit, illicq; hoc conficit medicamentum: tamen non ideò Romanum dici potuit, quòd plurimum sit immutatum, nec tale existat quale ipse composuit. Quapropter Romanum potius est nominatum, quòd post Philonem medici Romani aliqua simplicia adiecerint, & deinde pro Philonis Antidoto, hoc ipso Romæ vti cœperunt, indeq; Romanum dixerunt. *Romanum cur dictum.*

c Casiæ ligneæ.) Casia lignea, semen petroselini, opij, fœniculi, dauci Cretici, zedoaria, cinamomum, myrrha, & castorium, in Philonis compositione non fuerunt, sed à posteris adiecta sunt omnia.

d Myrrhæ castorij.) Hæc duo medicamenta in latinis Nicolai codicibus desiderantur, pro ijs Costum substituentibus. Nos autem illa ex græco Nicolao adiecimus, idq; vt faceremus, Galenus nos monuit: qui loco paulo antè indicato disertè scribit, alios myrrham & castorium admiscuisse. Quapropter hæc descriptio Philonij Romani, quam nos afferimus, integra est, vt quæ omnia à Philone prodita medicamenta habeat: tum etiam ea quæ ab alijs esse adiecta, Galenus memoriæ prodidit. Quæ in græco Nicolao manuscripto est, mutilam esse constat, vt quæ opium, quod maximè requiritur, non habeat. Est & ea quæ in latinis habetur codicibus, manca, vt quæ Myrrham & castorium omiserit. Nos itaq; collatione vtrorumq; codicum hanc perfecimus, qua deinceps pharmacopœi pro Romano, cæteris abiectis, vti debent.

PHILONIVM PERSICVM.

Ioannis Damasceni.

XVIII.

PHilonium[a] Persicum ad sanguinem vndecunq; manantem confert. Quapropter menses immodicè erumpentes, hæmorrhoidas, & cruentas excretiones per inferna: itemq; sanguinis sputum compescit, ac fœtum in vtero retinet. Recipit[b] piperis albi, hyoscyami, añ drach. viginti. Opij, terræ sigillatæ, añ drach. decem. Lapidis hæmatitis, croci, añ drach. quinq;. Castorij, spicæ, euforbij, pyrethri, margaritarũ non perforatarum, [c] succini, zedoariæ, doronici, [d] pastillorum ramich, añ drach. vnam. [e] Succi semperuiui, scrup. vnum. Mellis rosacei optimi, quod satis est.

ANNOTATIONES.

Persicum.

a *Persicum.*) Sic dictum putatur, quòd à Persis inuentum sit.

Cordus errat.

b *Piperis.*) Cordi medicamẽtarius liber, & omnia Mesuæ, quæ uidi, exemplaria, legunt Papaueris, sed mendosissimè. Scribendum enim erit, vt nos emendauimus, Piperis. Quod in primis ex Auicenna liquet, qui Philonium illud itidem describit, atq; hic disertè Piperis albi mentionem facit. Accedit huc, quòd in nulla alia Philonij descriptione Papaueris mentio fiat: & quòd piper inter ea quæ opij vehementiam refrenent, numeretur. Nec est cur quispiam hîc Matthioli sequatur sententiam, qui lib. 5. suarum epistolarum medicinalium me nõ rectè Cordum reprehendisse scribit, quod nõ piper, sed papauer album imponendum sit, ita enim habere Mesues codicem, qui ad manus est. Id quod non sine ratione factum videtur, quod vbi sanguis abrupto vase fluat, nullo pipere opus sit, sed eorum quæ sua frigida vi, sanguinem crassiorem reddant, & fluxionẽ sistant. Rectè itaq; faciunt, vt mea fert opinio, qui piper negligentes, papaueris semẽ addunt. Nam quum ad coërcendam opij maliciam, & croci & castorij satis excipiat antidotus, non video cur opus sit addere piper, vt magis incalescat, vbi opus sit potius refrigeratione. Hæc est Matthioli, bella mè hercle, qua meam impugnat sententiam, ratio, quam facilè in ipsum retorquebo. Nam quod dicit ita habere Mesues codicem qui ei ad manus est, probè, etiam tacente Matthiolo, noueram, vt qui dixerim disertis verbis, omnia Mesues exemplaria sic habere. Quod verò subijcit, id non factum esse citra rationem, quod scilicet vbi rupto vase emanat sanguis nullo pipere opus sit, sed medicamentis frigidis sanguinem incrassantibus & fluxionem sistentibus, ridiculum vtiq; est. Cur enim Matthiolus eadem ratione ex philonij istius compositione non etiam Euforbium & pyrethrum, quorum vtrunq; pipere calidius est, abijciendum esse censet? Accedit, quod Philo Tarsensis suum quoq; philonium laudat, & vtile esse sanguinem excreantibus tradit, quum tamen illius compositionem non solum piper, sed & pyrethrum atq; Euforbium ingrediantur: Quum itaq; persicum philonium ad exemplum Tarsensis sit compositum, & in eo hyosciami & opij tantum mentio fiat, qua igitur de causa huic Matthiolus, motus quidem exemplaris deprauati autoritate, papaueris albi semen admiscendum esse contendit? quum tamen Auicenna, ex quo Mesuæ suum hoc philonium, vt alia ferè omnia, mutuatus est, & ad verbum descripsit, vt illa inter se collata euidentissimè monstrant, piper album, non papauer, miscuerit. Rectè igitur faciunt, qui Matthioli friuolis & nullius momenti rationibus contemptis, papauer album negligentes, piper album adijciunt, quum falsissimum sit quod ipse dicit, ad opij maliciam corrigendã coercendamúe croci & castorij sufficere misturam. Quum enim hyoscyami albi semen pondere drachmarum viginti, opij autem drachmarum decem huic compositioni indantur, & croci atq; castorij vna duntaxat drachma addatur, fieri nequit vt tantilla portio tantam opij & hyoscyami quantitatem refrenare queat, piper quoq; adiectum est. Vt sole clarius sit, Matthioli sententiam esse falsam, & in hoc tantum productam, vt me de errore accusandi rationem haberet, & superior alijs videretur. Sed est iam satis nota omnibus Matthioli arrogantia est, vt opus non sit.

Matthioli sententia improbata.

Succinum.

c *Succini.*) Officinæ Charaben, vt libro primo indicatum est, nominant.

Pastilli Ramich.

d *Pastillorum Ramich.*) Descriptionem illorum pete ex sectione de Pastillis.

Succus semperuiui.

e *Succi semperuiui.*) Mesuæ Caphuram, vel (vt ipse loquitur) Camphoram habet. Quia verò Caphura, quæ bituminis species est, refrigerare nequit, sed potius calefacit, vt in Commentarijs nostris super nonum Galeni de Simplicibus medicamentorum facultatum librum demonstrauimus: ideo è contextu hanc ipsam eiecimus, & pro ea Semperuiui succum substituimus. Id quod in multis etiam alijs compositionibus fecimus.

PERORATIO.

Hactenus confectiones magnas, & Opiatas vulgò vocatas, descripsimus sedecim. Quas vtiq; sufficere arbitramur, ne scilicet nimia harum copia fiat, vt vel negligenter à pharmacopœis parentur, aut neglectæ iaceant, raroq; in vsum medicum veniant. Nam quod sæpe diximus, præstat habere paucas, & eas quidem diligenter constructas, quàm plures nulla nec arte, nec diligentia compositas.

DE ANTIDOTIS ROBVR CORPORI ADIICIENTIBVS, LIQVIDIS, SIVE ELEctuarijs, Sectio tertia.

DIA CASTORIV.

Nicolai Myrepsici, numero 27.

I.

NTIDOTVS è castorio succurrit vertiginosis, comitialibus, apoplecticis, resolutione correptis, tremulis, omnibusque frigidis morbis. Habet castorij,[a] myrobalani, añ drach. tres. Aloes flauæ, drach. vnam, & dimidiã. [b] Scordij, myrrhę, euphorbij, añ drach. vnam, grana septẽ. Folij, [c] artimonij, id est, pyrethri, tragacanthæ, calami odorati, nitri, galbani, [d] senæ, floris iunci odorati, spicæ, opopanacis, rhei Pontici, sagapeni, styracis calamitæ, zingiberis, cinamomi, añ drach. vnã, grana duo. [e] Staphydis syluestris, seminis dauci, fœniculi, petroselini, [f] cumini lati, [g] nigellæ, sinonis, [h] petrolei, [i] styracis rubeæ, sanguinis draconis, thuris, salis ammoniaci, zedoarię, * anisi, añ drach. tres, & dimidiam, scrupulum vnum. [k] Thymbræ, hyssopi, chamædryos, pulegij, origani, balsami, balsamitæ, seminis ocimi, [l] brancæ vrsinæ, dictamni, aristolochiæ rotundæ, [m] brassicę syluestris, asari, saluię, rosarum, bdellij, añ scrup. dimidium. [n] Ambaris, grana decẽ. Ossis cordis ceruini, drach. tres. [o] Ossis naris purpuræ, drach. vnam. Epithymi, polypodij, opobalsami, añ scrup. dimidium, granum vnum. Betonicæ, grana vndecim. Anacardij, sabinæ, gentianæ, foliorum mandragoræ, añ grana decem. [p] Serici vsti, scrup. dimidium. Peucedani, absinthij, añ grana septem. Iridis, scrupulũ. dimidium, granum vnum. Mellis despumati optimi, quod satis est: hoc est, triplum. Datur Ponticæ nucis quantitate.

ANNOTATIONES.

Dia castoriu Antidotus hactenus nullis in officinis rectè parata est, quod scilicet eius descriptio in latinis Nicolai codicibus, quibus pharmacopœi vsi sunt, legitima non fuerit. Neque ea etiam quam Valerius Cordus in medicamentario suo libro refert, à vulgari quicquam distat. Quapropter iuxta hanc nostram, quæ è græco Nicolai codice ad verbum transcripta est, descriptionem, deinceps Dia castoriu Antidotum conficient pharmacopœi. Quod vt rectius possint, annotationibus illam illustrabimus.

Antidotus è castorio hactenus rectè parata non est.
Cordus.

[a] *Myrobalani.*) In græco Nicolai codice non exprimitur genus Myrobalani. quum enim easdem ferè facultates habeant, parum refert vtrum accipiamus. Verùm quia Latini omnes codices flauorum, quos Citrinos hodie nominant, mentionem faciunt, & statim etiam aloe subijcitur, illi præ cæteris ad huius Antidoti compositionem sunt adhibendi.

Myrobalani.

[b] *Scordij.*) Græcus Nicolai codex habet σκοροδοράσαξιν: & statim dictionem hanc explicans subijcit, quod Italis Asa fœtida dicitur. Per asam autem fœtidam Nicolaus non id quod hodie ita nominant officinæ, intelligit: sed stirpem, quæ alijs Græcis Scordion vocatur, vt in Annotationibus nostris super Nicolaum copiosè monstrauimus. Proinde ne pharmacopœi in hac voce hærerent, Scordium conuertimus. Vt hinc perspicuum fiat, errare plurimùm pharmacopœos, qui mendosos secuti codices, Asam fœtidã, rem fœtidissimam, & ob id Diaboli stercus Germanis appellatam, in huius medicamenti compositionem vsurpant.

Scordium.
Seplasiorum error.

[c] *Artimonij.*) Hanc dictionem studiò in contextu reliquimus, vt hac ratione aliorum codicum erratum detegeremus, qui in vniuersum omnes Antimonij legunt, adeò vt Cordi etiam liber medicamentarius hoc errore haud vacet. Artimonium verò esse pyrethrum, metipse Nicolaus, qui sic vocem hanc interpretatur, docet.

Artimonium.
Cordi immensus error.

[d] *Senæ.*) Eius in Latinis codicibus nulla fit mentio.

Sena.

e Staphydis

Staphys syluestris. *e Staphydis syluestris.*) Officinis Staphys agria nominatur.

Cuminum latum. *f Cummi lati.*) Græcè est, πλατυκυμίνȣ. Latini codices habēt, Sileris montani. Vt suspicio sit, Nicolaum per latum Cuminum intellexisse semen, quod Seplasijs Siler montanū appellatur. Nihil verò refert hoc an illo vtamur, quod eiusdem sint facultatis. Et hoc loco Franciscus Alexander, communem aliorum errorē secutus, Seseleos semē inserit. Quum latum hoc semen, quod Siler montanum officinæ nominant, Ligustici potius sit, vt tomo altero nostrorum de Stirpium historia monstrauimus.

Nigella. *g Nigellæ.*) Et hæc in Latinis codicibus desideratur. Vt hinc pateat, Græcum Nicolai codicem Latinis plurimùm præstare.

Petroleum. *h Petrolei.*) Per petroleum intelligit oleum naturale, quod è petris & saxis emanat: quod non est nisi bitumen liquidum, vel colamen bituminis. Babylonijs olim Naphtha dictum, vt fusius libro primo ostensum est. Nicolaus superstitione quadam ductus, vnguentum seu oleum S. Barbaræ vocat, quæ quidem ad nostra vsque secula durauit, hanc pulchrè confirmantibus cucullatis illis fratribus qui S. Catharinæ, & S. Vualtburgis oleum vocarunt: sanctimoniæ specie ab imperitis & simplicibus, vt fuerunt, & adhuc hodie sunt, ad fucum faciendum instructissimi, pecuniam emungentes. (Monachorū impostura.)

Styrax rubea. *i Styracis rubeæ.*) Quid sit Styrax rubea, libro primo expositum est.

* *Anisi, drachmas tres, scrupulum dimidium, grana octo.*) Nescit hoc loco Franciscus Alexander, qua fide adductus ita legam. Respondeo me, vt candidè verum fatear, latini codicis lectione deceptum esse, qui habet drach. tres. semis, scrup. octo, quum tamen Græcè sit σιταρόκοκκακ, id est, grana viginti, quæ coniuncta scrupulum vnum constituunt. Quare non octo, sed vnus scrupulus accipiendus erit.

Tymbra. *k Thymbræ.*) Thymbra nō est nisi syluestris Satureia. In cuius penuria, satiua vti licet.

Brāca vrsina. Succedaneū Brancæ vrsinæ. *l Brancæ vrsinæ.*) Acanthum Græci & Latini nuncupant. Non est autem pro Branca vrsina, vsurpanda ea quę sic hodie appellatur herba. hæc enim est Dioscoridis, & aliorum Græcorum Sphondylion: sed spina alba vulgaris, in primo de Stirpium historia tomo nobis descripta.

Braßica syluestris. *m Braßicæ syluestris.*) Græcè est κράμβης ἀγρίας. Hæc Dioscoridi pingitur. In eius penuria, satiua, quæ easdem obtinet vires, vti licet.

Desiderata in prioribus codicibus. *n Ambaris.*) Tria hæc, nempe ambar, os cordis ceruini, & os naris purpuræ, in Latinis codicibus desiderantur: vt hinc quoq; innotescat quanto Græcus Latinis codicibus præstet.

Os naris purpuræ. *o Oßis naris purpuræ.*) Intelligit Blattium bizantium, alijs iunioribus Græcis dictum. Seplasiæ Blaccam bizantiam appellant. Per os autem naris purpuræ, non inaudiendum esse nisi purpuræ operculum, libro primo huius operis abundè monstrauimus.

p Serici vsti.) Et hoc in Latinis desideratur codicibus. Sic paßim manca latina Nicolai exemplaria esse constat.

DIA SATYRIV.

Nicolai Myrepsici. Sect. 1. cap. 65.

II.

ANtidotus è Satyrio valet ad liberorū procreationem, ad venereorumq; frequentiorem vsum vtilis est. Venerem nanq; stimulat, eamq; certa de causa cessantem haud segniter restituit. Renum & vesicæ imbecillitati succurrit. Præterea ijs qui coire nequeunt, auxilio est. Voluptatem quoque excitat. Accipit [a] satyrij viridis, [b] dauci satiui radicū, nucis Indicæ, pistaciorum, [c] eryngij radicis, nucum pinearum, añ drach. duodecim. [d] Zingiberis, anisi, [d] sinapi albi, [e] linguæ auis seminis, añ drach. quinq;. Cinamomi, [f] scincorum caudæ, [g] seminis bulbi, añ drachmas duas. Moschi, grana septem. Mellis despumati & optimi, *quod satis est. Satyrij, dauci, & eryngij radices singulæ priuatim & seorsim benè tritæ melli imponuntur, ac subiguntur, paulumq; molliusculo igni feruescunt, dein pistacia & nuces pineæ repurgatæ ac tusæ adijciuntur. Vbi cum melle aliquantulum bullierunt, sublato ab igne lebete, tusæ & cribratæ species adduntur. Postremò moschus cum exiguo stillaticio liquore inseritur. Rursus hæc probè subacta, in vasculum ad vsum reconde. Datur cum veteri vino vesperi dormituro drachma vna.

ANNO

ANNOTATIONES.

a *Satyrij.*) Officinæ nō ſine errore radicem Satyrij baſilici, quod illis Manus Chriſti dicitur, ad Antidoti è ſatyrio confectionem vſurpant. Siquidem nullum ad libidinem impetum excitat, nec vllas ad ſtimulandum coitum vires obtinet. Debent igitur in veri Satyrij, quod hodie à nullis cognoſcitur, penuria, vti radice Orchios, ſeu Cynoſorchios, quę ad ſtimulandum coitū, Dioſcoride & Galeno teſtibus, vim obtinet. Non autem vtendum niſi radice eius ſolida, quòd flaccida venerea magis inhibeat.

Officinarum error. *Satyrium.*

b *Dauci.*) Cretici radix etiam ad vſus medicos adhibetur: in alijs generibus ſeminis vſus duntaxat inualuit. Matthiolus locum hunc à typographo corruptum ſuggillauit, parum quidem candidè. Nam quum hunc ex Dioſcoride eſſe productum intelligeret, facilè illi erat coniectare, pro etiam à typographo tantum dictionem, perperam ſuppoſitam fuiſſe. Cæterùm quum Creticus Daucus hodie non afferatur pro eius radice vtendum erit Staphylini radice, quæ Dioſcoride atteſtante, venerem ſtimulat. Eius tamen hiſtoria & pictura eſt in tomo primo noſtrorum de ſtirpium hiſtoria commentariorum.

Daucus. *Succedaneū Dauci Cretici.*

c *Eryngij.*) In latinis codicibus deſideratur. Præſtat autem pro Eryngij radicibus. Siſari ſatiui vti radicibus, quæ idem quod Secacul efficiunt. Græcè quidem eſt ἠρυγγίου ῥίζας. Actuarius tamen, qui eodem ferè modo hanc compoſitionem deſcribit, Eryngij nullam facit mentionem.

d *Sinapi albi.*) Per Sinapi album Erucam intelligit, id quod ex Actuario fit manifeſtū, qui Erucæ, quemadmodum etiam omnia exemplaria Nicolai latina, hoc loco habet.

Sinapi albū.

δ *Zingiberis.*) Actuarius poſt zingiber ſubijcit Gryophyllorum itidem drach. quinq;.

e *Linguæ auis.*) Ita vocat, cum officinis noſtris, Nicolaus ſemen Fraxini, vt ſecundo Stirpium hiſtoriæ tomo fuſius diximus. Actuarius eius non meminit.

Lingua auis.

f *Scincorum caudæ.*) Horum in græco manuſcripto Nicolai codice nulla fit mentio. Actuarius autem cinamomo ſtatim ſubiungit ſcincos. In Latinis quoq; omnibus codicibus Nicolai, Scinci non omittuntur. Vt haud dubiè hoc in loco mancus ſit Nicolai græcus manuſcriptus codex. Quod confirmat, quæ ſtatim in Nicolao è ſatyrio Antidotus ſequitur, in qua diſertè Scinci fit mentio. Accedit ijs omnibus, quod Scincorum vſum venerem mirificè excitare conſtet. Non igitur ſunt omittendi. Sunt autem veri ad vſum medicum adhibendi, vt primo diximus libro.

Scinci.

g *Seminis bulbi.*) Quum omnes bulbi venerem ſtimulandi vim habeant, ſylueſtris ſaltem bulbi, cuius magna eſt in Germania noſtra copia, ſemen ad præſentem Antidotum pharmacopœi vſurpare debent. Quòd ſi tamen nec illud haberi poteſt, eius loco ſemine vrticæ, quod eandem obtinet facultatem, vtendum erit.

Bulbus. *Succedaneū bulbi.*

h *Species.*) Græcus Nicolai manuſcriptus codex habet μυρεψικά. Sic enim vocat ſpecies odoratas, quæ aromata nominantur.

Species. μυρεψικά.

ANTIDOTVS E BACCIS LAVRI.

Rhazis.

III.

ELectuarium è baccis lauri ad coli, & tenuis inteſtini cruciatus à flatibus procreatos maximè confert. Recipit foliorum rutæ aridorum drach. decem. Ammios, cumini, nigellæ, libyſtici, origani, carui, amygdalarum amararum, piperis nigri, piperis longi, mentaſtri, dauci, radicis acori, baccarum lauri, caſtorij, añ drachmas duas. Sagapeni, vnciam dimidiam. Opopanacis, drach. tres. Mellis deſpumati quod ſatis eſt. Datur auellanæ quantitate.

ANNOTATIO.

Quum hæc Antidotus in diſſoluendis flatibus ſit longè præſtantiſsima, & nulla melior ſit in vniuerſis Razis empirici libris, ideo in omnibus officinis paratam hanc proſtare oportet. Sunt verò omnia illam conſtituentia medicamenta antea explicata, vt pluribus annotationibus non ſit opus.

ANACARDINA. IOANNIS DAMASCENI.

IIII.

ANtidotus anacardina ad totius inferioris ventris, & cerebri affectus frigidos conducit, ſanguinem puriorem reddit, & inde ſpiritu animali facto purgatiore & tenuiore, ſenſus omnes, apprehenſionem, (hinc eſt quòd Auicenna Electuarium ſapientum nominarit) intellectum, & memoriam iuuat, coloremq; viuidum corpori tribuit. Habet piperis nigri, piperis longi, Myrobalanorum (Auicenna, nigrorum) Cepulorum, Emblicorum, indo-

Electuarium ſapientum.

indorum, belliricorum, castorij, añ drachmas duas. Costi, anacardij, sacchari al-
bi, [a] melissophylli, baccarum lauri, añ drachmas sex. Cyperi, vnciam dimidiam.
Anacardia per se teruntur, & alijs tritis permiscentur: deinde omnia excipiun-
tur butyro vaccino salis experte, & melle despumato æqualis portionis, nem-
pe vnc. quinq; & dimidiæ. Datur [b] post sex menses pondere, drach. duarum. Ea
sumpta, vitetur labor, ira, coitus, ebrietas.

ANNOTATIONES.

Hæc Antidotus quia calidissima est, solis ijs qui admodum frigidi sunt, tutò sumitur.
Nam aliàs spiritibus accensis, febres excitat diarias, à quibus sæpe transitur in putridas,
vel hecticas. Quare non temerè quibusdam suspecta est.

Burungi. *a Melissophylli.*) In Mesue est Burungi, quam sanè dictionem variè interpretantur.
Sunt enim qui cubebas, alij melissam, quidam erysimon, nonnulli ocimum significare di
cant, adeò vt nemo se facilè ex hac sententiarum varietate explicare posit. Sed vtcunq;
Arabum interpretes inter se plurimum dissentiant, quod minimè mirum, quandoqui-
dem Arabicæ linguæ imperiti fuerint: tamen ex hac difficultate nos expeditè extricabit
Serapionis lo- Serapio, & ipse Arabs, qui disertè burungi interpretatur melissam. Quanquam illic falsò
cus emenda- legatur turungi, pro burungi, aut berungi. Nam Bedarungi est ocimum, Auicenna secun
tus. do Canone teste. Burungi autem, vel, vt legitur apud Auicennam Canone quinto, Berun
Bedarungi. gi, est melissa. Siquidem ibidem Auicenna hanc quoq; Antidotum describit, & in nullo
prorsus à Mesua variat, quàm quòd pondus duplicet. Proinde ad Auicennam magis hæc
Antidotus, quàm ad Mesuen referenda erit. Quippe illam ad verbum ex Auicenna, qui
ætate ipsum præcesit, transcripsit. Et ne furtũ agnosceretur, dimidia duntaxat parte pon
derum vsus est. Errare igitur constat eos, qui Burungi, nigellam interpretãtur. Nec Cor
Cordi error. dus & hunc secutus Bernhardus Dessennius, recte hic erucæ semen pro Burungi in suo
medicamentario libro substituit: quum Melissophyllum, vt ostensum est, vox hæc signifi
cet. Nam quum hęc Antidotus sensus omnes, & intellectum acuat, & Melissophyllum, vel
vt officinæ nominant, Melissa, membranarum cerebri ramos expurget instar Marrubij,
cui æquas obtinet facultates, rectissimè præ omnibus alijs antea dictis huic Antidoto in-
seritur. Sed hîc mihi miris modis iniurius est Matthiolus. Nam initio me errare dicit,
quod Melissam pro Burungi, seu Berungi substituerim. Dein quod scriptis mandauerim
Auicennam quinto Canone in huiusce Antidoti descriptione, Burungi etiam præter cæ-
tera meminisse, quum tamen id falsum sit. Miratur insuper quod Monachorum sectator
sim acerrimus, & quod ijs tantam fidem adhibuerim, vt eorum potius crediderim testi-
monijs, quàm quod vellem tantum subire laboris, vt hoc loco Auicennam inspicerem.
Quod autem nec Auicennam inspexerim, nec legerim, id manifestum præbere indicium
ait, quod scripserim Anacardinæ descriptionem apud Auicennam in nullo prorsus va-
riare ab hac, quàm describit Damascenus, ob idq; magis hanc Auicennæ, quàm Damasce-
no medico acceptam referre debere, quod tamen falsum deprehenditur. Hæc ille. Quàm
iniquè autem Matthiolus hîc me mendacij insimulet, ipse mendacissimus, & vter nostrũ
Auicennam rectius inspexerit, & legerit, iam sole clarius docebo. Verum quidem est Aui-
cennam quinto Canone tractato primo tres ordine confectiones Anacardinas recensere,
quarum nulla cum ea quam Damascenus habet eadem est. Quòd si tamen Matthiolus ex-
Auicennam intimius perspexisset ac legisset, tertiumq; iam dicti Canonis tractatum ex-
cusisset, inuenisset certè vera fuisse omnia quæ ipse impudenter pro falsis traducere au-
sus est. Ibidem enim ita scriptum reliquit Auicenna: Electuarium Anacardinum confe-
rens dolori stomachi vetusto, & eiusdem frigiditati. Obliuioni medetur, colorem corpo-
ris bonum reddit. Sensus & intellectum iuuat. Electuarium sapientum nominatur, & Sa
lomonis esse dicitur. Accipit piperis nigri, piperis longi, myrobalanorum nigrorum, bel-
liricorum, & emblicorum, castorij, singulorum drachmas quatuor. Costi, anacardij, be-
rungi, sacchari albissimi, baccarum lauri, singulorum drachmas duodecim. Cipri, drach
mas octo. Anacardia per se teruntur, &c. Ex ijs manifestissimum est Damascenum, quod
dixi, antidotum hanc ad verbum ex Auicenna transcripsisse, pondere tantum dimidiato.
Quæ igitur est Matthioli temeritas & iniquitas vt dicere ausit me Auicennam nec inspe-
xisse, nec legisse? An non ipse manifesto in mendacio deprehensus meam mihi famam &
existimationem restituere tenetur? Hactenus quidem tuli pacienter Matthioli iniurias,
nunc verò quum calumniandi me nullum facit in Epistolis suis maximè medicinalibus
modum, faciam vt totus mundus intelligat Matthiolum pacta non seruasse, mihiq; licu-
isse illius ineptias paulò acriore oratione retundere, & me à suis mendacijs & cauillatio-
nibus

nibus asserere. Quod ad Burungi, vt Damascenus, vel Berungi, vt Auicenna nominat, vocem attinet arabicam, non libenter quidem de ea, quod Arabicæ linguæ imperitus sim, quod candidè nunc fateor, & antea etiam semper fassus sum, cum alijs contendo: tamen hoc nemo sanæ mentis negare poterit, si Bedarungi, Mauritanis, vt Auicenna interpretatur, est Ocimum, fieri nequit vt apud Serapionem in capite de Melissophyllo rectè scribatur Bedarungi, quod hoc nomine Arabibus: non Melissophyllon, sed Ocimum appelletur. Quare illic Burungi, vel Berungi scribendum esse vox turungi abundè docet, quæ immutatione vnius literæ deprauata fuit à librario imperito, cui facilis à B in T lapsus fuit, adeò vt pro Burungi seu Berungi in huius Antidoti compositionem non sit substituendum nisi Melissophyllon, idq; ob causas paulo ante expositas. Vt Matthioli cauillationes merito risu & cachinno explodi mereantur. Sed videamus nunc quæ sit de Burungi Matthioli sententia. Putat pro Burungi, legendum esse Durungi, quæ vox Mauritanis Doronicum denotat. Sed qua ratione id probabit Matthiolus? quum constet Damascenum in alijs suis compositionibus, verbi gratia, Diambareos & Diamosci, nunquam Durungi, sed Doronici voce vsum esse, ita vt hoc quoq; in loco Durungi vocē non vsurpasse Damascenum sit manifestissimum. Quapropter per Berungi dictionem aliam à Doronico stirpem, nempe Melissophyllum, intellexisse illum omnibus constat. Et qua fronte Matthiolus audet substituere Doronicum Auicennæ, quum illud hodie sit incognitum, vt primo nostrorum de stirpium historia commentariorum tomo monstrauimus. Quod enim in officinis prostat, non est legitimum, sed dulcichini genus, adeoq; eos effectus, quos Doronicū Mauritanorum, præstare non potest. Vides igitur optimè Lector quam se nunc ridendum omnibus propinet Matthiolus, & quod merito dum aliorum benè & rectè dicta cauillatur, suos, & eos quidem minimè leues, errores prodat.

[b] *Post sex menses.*) Vbi scilicet vis Anacardiorum feruendo nonnihil expirauit & fracta est.

LITHONTRIBON.

[a] Nicolai.

V.

Antidotus lapidem atterens ideo dicta est, quòd lapidem tum renum, tum vesicæ, magna efficacia confringit. Stranguriæ & difficultati vrinæ sine mora succurrit. Accipit spicæ nardi, zingiberis, xilobalsami, acori, cinamomi, radicis peucedani, mei, piperis nigri, *piperis albi, piperis longi, saxifragi, añ drachmas duas, & dimidiam. Opobalsami, caryophyllorum, costi, rhei pontici, glycyrrhizæ, cyperi, tragacanthę, chamędryos, seminis apij, ammeos, asparagi, ocimi, vrticę, citrei mali, hyposelini, añ drachmam vnam, gr. quindecim. Folij, croci, florum iunci odorati, casiæ ligneæ, bdellij, mastiches, milij solis, petroselini seminum, seselios, sinonis, cardamomi, anethi, euphorbij, [b] lapidis lyncis, olei nardini, [c] olei moschati, añ scrupulum vnum, grana quatuor. Mellis quod satis est. Datur pondere nucis Ponticæ.

Λιθοντρίβων. Dessennius non sine risu eruditorum Lithon Tripon nominat.

ANNOTATIONES.

[a] *Nicolai.*) Hæc Antidotus in græco manuscripto codice Nicolai, quod sciam, non habetur: sed ex Latinis codicibus est descripta, ita vt certò non sciatur, num ad Nicolaum authorem sit referenda nec ne. Mihi videtur à quodam ex multis Nicolai Antidotis, nempe 187. 188. & 190. esse composita & emendicata, & ob id ad atterendos calculos non est inutilis. Non est autem cur longiores annotationes desideret, quod omnia ferè ex quibus constat simplicia in superioribus sint explicata.

* *Piperis albi.*) Hic falsò me accusat Franciscus Alexander, quòd piper album omiserim, quum tamen expressis verbis eius meminerim. Sed est is homo plus æquo ad aliorum dicta calumnianda pronus, quod tamen subinde in Matthiolo reprehendit.

[b] *Lapidis lyncis.*) Vide quæ libro primo huius Operis de eo notauimus, & in sequenti mox Antidoto.

[c] *Olei moschati.*) Vide Sectionem de oleis.

[d] *Scrupulum vnum, grana quatuor.*) Reprehendit me & hoc loco Alexander Franciscus quod grana quatuor adijcio, nullo profectò candore, quod ita vt scripsi, in Nicolai codice disertis verbis legatur. Optarem itaq; bonum hunc virum in reprehendendis alijs cautiorem fuisse.

NEPHROCATHARTICVM.

Nicolai Myrepsici.

VI.

ANtidotus purgatoria renum, & calculosorum. Eadem potest, quæ prior. Recipit [a] lapidis lyncis, drachmas duas, grana quindecim. Croci, [b] cnici, añ drachmam vnam, grana quindecim. Zingiberis, euphorbij, myrrhæ, thuris, [c] lapidis in vesica suis syluestris reperti, cumini, hyosciami, [d] carei Alexandrini, seminis citrei, añ drachmam vnam, grana sex. Spicæ nardi, floris iunci odorati, costi, pyrethri, casiæ ligneæ, rhei pontici, marrubij, helenij, sampsuchi, pulegij, rosmarini, gentianæ, saxifragi, [e] gummi hederæ, cyparissi, baccarum lauri, piperis albi & nigri, seminis rutæ, granorum iuniperi, añ drachmam dimidiã, grana quatuor. Balsami, styracis calamitæ, [f] sanguinis hircini, [g] nasturtij seminis, asari, acori, phu, mei, aristolochiæ longæ & rotundæ, betonicæ, [h] filipendulæ, petroselini, sinapi albi, seminis vrticæ, añ scrupulos duos, & dimidium, grana duo, & dimidium. Succi asparagi & rusci, añ grana quindecim. Mellis optimi, quod satis est. Parata cum decocto milij solis, aut saxifragi, aut artemisiæ: datur pondere drachmæ vnius, vsque ad drachmas tres.

ANNOTATIONES.

Etsi hæc Antidotus Nicolao καθαρτικὴ νεφρῶν καὶ λιθόντων, alijs verò vnica dictione νεφροκαθαρτικὴ dicta, hactenus in nullis, aut paucis saltem vsitata fuerit officinis: tamen quia in omnibus Latinis Nicolai codicibus deprauata est, & in pellendis ac atterendis calculis miram efficaciam ostendit, & ob id digna est vt in medicum vsum reuocetur, hanc omittendam nobis esse non putaui. Atque vt rectius illa à pharmacopœis construi posit, eam quoque annotationibus illustrabimus.

Lapis lyncis.

a Lapidis lyncis.) Quum lapis lyncis officinarum non sit, nisi Phrygius Dioscoridi nominatus lapis, non debet ad præsentis Antidoti constructionem adhiberi, quòd nullam in atterendis calculis vim habeat. Pro eo autem vtendum erit Lyncurio Dioscoridis & aliorum Græcorum, quod non est nisi succinum: vel vt hodie vocant officinæ, Charabe. Nam illud mirificam in atterendo calculo vim obtinet, vt veteres testantur, & experientia recentiorum confirmat. Aut loco lapidis lyncis Belemnites vsurpandus erit, quem Saxones Alpschos nominant. Siquidem & is non aliter ac Iudaicus lapis, quo etiam vice lapidis lyncis vti licebit, lapidem frangit. Tantum cauendum, ne vulgarem, & vsitatum officinis lapidem lyncis in eum vsum accommodemus.

Succedaneũ lapidis lyncis — *Belemnites.*

Cnicus.

b Cnici.) Cnicus in omnibus Latinis codicibus desideratur. Latinis cartamus dicitur.

Lapis vesicæ apri. — *Succedaneũ.*

c Lapidis in vesica suis syluestris.) Periphrasis est apri. Nam lapis vesicæ apri, si haberi potest, ad confectionem huius Antidoti adhiberi debet, quòd illi latens quædam & innata insit conterendi calculum proprietas. Quòd si consequi illum non liceat, pro eo accipiatur lapis qui ab ægris hominibus per lotium eiectus est. Nam habet is quoque, Aëtio libro 11. capite 10. autore, similem quam lapis vesicæ apri facultatem, proprietatemue. Aut loco eius Iudaicus vsurpetur lapis, & pro lyncis lapide succinum. Sunt autem hoc in loco latini Nicolai codices mirificè deprauati. Legunt enim, Vesicæ apri, lapidis in hepate vel vesica porci inuenti: quũ neque vesicæ, neque hepatis, in græco Nicolai codice mentio fiat.

Latini Nicolai codices deprauati.

Careum Alexandrinum.

d Carei Alexandrini.) Græcè καρείου ἀλεξανδρίνου. Quapropter falsò in omnibus Latinis exemplaribus legitur, Macedonici seminis. Careum autem, vel Carum omne vrinas ciendi facultatem obtinere, Dioscorides, Galenus & alij Græci testatum reliquerunt. Delegit autem Alexandrinum tanquam patrium, & quod facilè haberi potuit, Nicolaus.

Gummi hederæ.

e Gummi hederæ.) Græcè est κίσσου χυλοῦ: id est, succi hederæ. Sic vocat, quam alij potius δάκρυον, id est, lachrymam appellant.

Sanguis hircinus.

f Sanguinis hirci.) Nicolaus Græcus habet, αἵματος ἀγρίου ὑός: sanguinis syluestris suis, id est, apri. Verùm quum omnia Latina exemplaria hircinum potius sanguinem memorent, & is sanguis ad nephriticos & calculosos, Aëtio libro paulo antè citato capite 12. & Nicolao ipso Antidoto 54. testibus, præsentissimum remedium sit, hunc potius quàm apri sanguinem huic Antidoto inserendum esse putauimus.

Nasturtium.

g Nasturtij seminis.) Hic manuscriptus Nicolai græcus codex, quem semper sub Græci nomine inaudiendum esse volumus, mendosè legit, καρδαμώμου σπέρματος, id est, cardamomi seminis: pro καρδάμου, hoc est, nasturtij. Nam legendũ esse nasturtij, è Latino codice omnibus fit manifestissimũ: in quo adhuc remansit vox decurtata Sturcij, quam deinde librarij

Nicolai codex emaculatus.

librarij imperiti in Struthij mutarunt, non animaduertentes na syllabam deesse, qua adiecta, Nasturtij vox nascitur. Deinde si καρδαμώμου scribendum fuisset, Nicolaus σπέρματος vocem non adiecisset: quandoquidem illi, vt cæteris etiam, solenne & familiare sit, καρδαμώμου simpliciter, & citra adiectionem efferre. Quibus & hoc accedit, quod librario manu scripti codicis græci Nicolai is error cõsuetus fuerit, vt καρδαμώμου pro καρδάμου scriberet.

b Filipendulæ.) Latini codices habent Fisaliadis, dictionem planè corruptam, & à nullo hactenus intellectam. Quare hæc haud dubiè occasionem multis dedit, vt hanc Antidotum construere, & in officinis venalem habere neglexerint. Est autem disertè in Nicolai codice φιλιπενδούλα, id est, filipendulæ. Quam etiam herbam constat in frangendo calculo, & vrinæ stillicidio sanando efficacem esse. *Filipendula.*

i Rusci.) Officinæ, literæ vnius adiectione, Brusci appellant. *Rusci.*

Quum itaq; iam nostra opera legitimam Nephrocatartices medicamenti compositionem habeant pharmacopœi, debent in hanc incumbere curam, vt illam in suis officinis paratam deinceps inueniant medici.

ELECTVARIVM ANALEPTICON.

Nicolai Myrepsici.

VII.

ANtidotus recreans & restituens vires, valet ad cardiacos, animi defectionem, syncopen, & exolutionem è diarrhœa, aut sanguinis excretione, aut alia vacuatione natiuum calorem dissipante natam. Item ad liquationem carnis, tussientes, suppuratos, & faucium è destillatione ortam asperitatem. Capit cinamomi, seminis ocimi, foliorum sampsychi, maceris, cariophylli, carnis malorum citriorum, melyssophylli, sisymbrij, an̄ drach. duas. Seselios, drachmam vnam, & dimidiam. Hermodactyli albi & rubri, folij, an̄ drach. quatuor. Floris rosmarini, drach. tres. Ossa cordis ceruini, numero quatuor. Berberis, drach. duas. Mastiches, rosarum, violarum, & borraginis florum, an̄ drach. vnam, & dimidiam. Succi [a] chamæleuces, vnc. tres. Libystici, scrup. vnum. Galliæ moschatæ, drach. vnam. Glycyrrhizæ, drach. tres. Cubebarum, drach. duas. [b] Pastillorum de rosis, & violis, an̄ drach. vnam, & dimidiam. Ligni aloes [c] crudi, nucis moschatæ, zingiberis, an̄ drach. vnam, & dimidiam. Moschi, grana sex. Cinamomi boni, drach. duas, & dimidiam. Nucis Indicæ magnæ carnis, vnc. dimidiam. Spicæ, drach. vnam, & dimidiam. Saphiri lapidis, [d] gagatis, iaspidis, & smaragdi, an̄ scrup. dimidium. Croci, scrup. vnum. Margaritarum perforatarum, & non perforatarum, an̄ grana quatuor. Xylobalsami, drach. tres. Blattij bizantis, grana octo. Ramenti eboris, serici vsti, an̄ drach. vnam. Styracis calamitæ, drach. duas, & dimidiam, grana duo. Seminis portulacæ, drach. vnam, & dimidiam. Seminum cucumerum, vnc. vnam, & dimidiam. Corallij rubei, iridis, an̄ drach. tres, scrup. vnum. [e] Auri puri ramentum, drach. duas. Nuces ponticas, numero decem. Amyli, drach. tres. Amygdalarum amararum & dulcium, an̄ numero viginti. Carnis palmularum, vnc. vnam, & dimidiam. Marrubij, drach. duas. [f] Fabarum farinæ puræ, vnc. vnam, & dimidiam. Carnis seminis [g] gossipij, vnc. dimidiam. Seminis maluæ & florum, an̄ vnc. dimidiam. Seminis vrticæ, vnc. dimidiam. Pinearum recentium, vnc. duas. Hyssopi cretici, drach. tres. Penidiorum bonorum, ℔. dimidiam. Sacchari candidi, vnc. tres. Contusis omnibus simul, adijce gummi Arabici, drach. duas, scrup. duos. Tragacanthæ, vnc. dimid. Commixta omnia simul, & trita, decoquantur cum stillaticio rosarum liquore, q̃d satis est ad electuarij consistentiã: & recondе in vase.

ANNOTATIONES.

Hoc Electuariũ meritò ἀναληπτικὸν Græcè nominat. Nam fractas & lapsas iam vires mirificè recreat ac restituit. Hinc est, q̄ ipsum Nicolaus veluti expertũ laudet. Valerius Cordus in suo medicamentario libro, Electuarij cuiusdã, quod ille Resumptiuũ Nicolai appellat, descriptioné affert: quod integrũ non est, sed ex præsenti Antidoto decerptum. Præstat itaq; hoc nostro vti, maximè in ijs qui abundãt, q̄ omnia in se cõtineat medicamenta, quæ ad instaurandas vires adhiberi possunt. Vt aũt illi qui mediocris fortunæ sunt, huius quo- *Ἀναληπτικόν. Cordus.*

que antidoti viribus frui posint, prudenter fecerint pharmacopœi, si bifariam hanc confecerint. Vnam cum auro, & alteram sine auro. Aut potest prorsus in eius confectione omitti aurum, quòd nihilo ferè deterior sit futura compositio.

Chamæleuce. a *Chamæleuces.*) Per Chamæleucen hic intelligit herbam, quæ Græcis βήχιον, Latinis Tussilago, vulgò & officinis Vngula caballina dicitur. Nam hæc tusses adiuuat: adeoq; huic Antidoto, quæ tussientibus succurrit, conuenientissima est. *Vngula caballina.*

Pastilli de rosis et violis. b *Pastillorum de rosis & violis.*) Quorum descriptiones ex Sectione de pastillis petendę.

Lignum aloes crudum. c *Ligni aloes crudi.*) Sic vocat, quod non est sub terra conditū, & nondum computruit, sed quod statim ab arbore excisum, in vsum venit. vt lib. 1. huius Operis ostensum est.

Gagates. d *Gagatis.*) Gagates non est nisi succinum, vel vt Seplasiæ loquuntur, charabe nigrum, vt loco iam citato diximus.

Aurum. e *Auri.*) Hoc certè vt ab omnibus comparari posit, & ne nimis sumptuosa sit Antidotus, omittere licebit pharmacopœis, quod neq; vulgari Resumptiuo vocato inseratur aurum.

Fabarum farina. f *Fabarum farinæ.*) In manuscripto Nicolai codice legitur, φαβάτωρ ἀλεύρου καθαροῦ: vt vix sciri queat quid φαβάτωρ voce intelligat Nicolaus. Ego verò φαβάζωρ legendum esse censeo, vt sit Latina vox Fabarum. Nam quum Faba, Galeno attestante, excreationibus ex thorace & pulmone idonea maximè sit, huic Antidoto quadret necesse est.

Goßipium. Bombax. g *Goßipij.*) Gosipium Nicolaus Bombacium vocat, quod nomen hodie etiam durat, sed nonnihil immutatum. Nam Bombasum & Bombacem officinæ nominant. Sed de ea re satis libro primo, & alibi dictum est.

DIA ACORV.
Nicolai Myrepsici.
VIII.

ANtidotus ex acoro conferens nephriticis, iocinorosis, obstructionibus, neruorū imbecillitatibus, & distentioni, à crassis humoribus natæ. Habet [a] acori, drach. quinq;. Pyrethri, vnc. dimidiam. Zingiberis, caryophylli, galangæ, añ drach. tres. Piperis longi, drach. duas. Croci, maceris, añ drach. vnam. Apij, anisi seminum, añ drach. dimidiā. Mellis optimi despumati, quod sufficere videtur. Datur vncia dimidia. *Climax.*

ANNOTATIONES.

Diacorus. Hæc ex Acoro antidotus, quæ Diacorus more balbutientium officinarum vocari potest, hactenus vsitata non fuit: sed nunc in vsum reuocari debet, quum optimè sit à Nicolao ad Climacum rationem constructa, & ex facile parabilibus omnibusq; notis simplicibus medicamentis concinnata. Et conformis planè est Mesuæ diacoro, quam mox subijciemus, præsertim si adijciantur nuces pineæ pondere vnciarum duarum, quod in altera
469. ex acoro Antidoto faciendum esse suadet Nicolaus, idq; post sufficientem decoctionem. Erit magis efficax Antidotus, si ad prædicta omnia adijciantur radicis costi, & pæoniæ, añ drachmæ duæ. Atq; erit hæc Acori compositio præferenda ei quam Mesues habet.

Acorus. a *Acori.*) Sumendus est autem, vt iterum moneamus, Acorus Indicus iam notus, qui Galanga maior dicitur, non nostras palustris. Is enim ad eum vsum damnandus est, atq; abijciendus, quòd omnino inutilis sit ad neruorum & cerebri frigidos morbos. Non debent igitur eius vsu perdere ægros medici, & in sumptus non necessarios conijcere, antea satis miseros.

DIACORV.
[a] Ioannis Damasceni.
IX.

DIacorus, mirum in modum ad omnia neruorum vitia frigida confert, vti præcedens. Recipit [b] secacul, pinearum repurgatarum, radicis acori, añ lib. vnā, & dimidiā. Secacul & acorus repurgata, & minutim concisa coquantur in aqua pura vsq; ad aquæ consumptionem, postea tundantur, & terantur, donec pultis consistentiam consequantur. Deinde affunde illis mellis optimi despumati lib. decem, & lento igne coquito, quoad iustam consistentiā acquirant. Quo peracto ab igne deponantur, & adijciantur pineæ minutim concisæ, cum

cum sequenti puluere, qui capit: Piperis unc. unam. Piperis longi, caryophyllorum, [c]zingiberis, macis, añ unc. dimidiam. Nucis moschatæ, galangæ, cardamomi, añ drach. tres. Omnia simul commixta & unita diligenter subigantur, & in Electuarij formam redigantur. Datur ut præcedens.

ANNOTATIONES.

[a] *Ioannis &c.*) Non quidem in suo de Antidotis seu medicamentario libro, nam illic eius compositionis nulla fit mentio: sed in sua, ut vocant, praxi, capite de Morbis neruorum. Ibi nanque hanc Antidotum, quam Diacorum appellant, describit.

[b] *Secacul.*) Hanc vocem, qua Arabes crebrò usi sunt, recentiores variè interpretantur. Sunt enim qui Eryngium esse existimant, alij sigillum Salomonis, quidam sigillum sanctæ Mariæ, siue Fraxinellam. Sed in vniuersum omnes errant. Quippe Secacul Mauritanis Indica est radix, quæ hodie ad nos non amplius affertur, adeoque incognita. Quapropter ut quod sit illius succedaneum, cognoscamus oportet. Non est autem aliud, quàm Sisari, siue Siseris, satiui præsertim, quę Germanis Geirlin / officinis Mesuen sequentibus Baucia nominatur, radix. Quod in primis confirmat Mesues, qui in Sectione de conditis, radicem Bauciæ, eandem cum Secacul esse, scribit. Accedit, quòd Sisari radix cocta stomacho utilis sit, urinam & venerem cit, cordique conualescentium conducit, omniaque ea quæ Secacul potest. Quapropter reprehensione dignus est Bernardus Dessennius, qui liberum permittit pharmacopœis, ut deligant utram radicem, Eryngij scilicet aut Polygonati velint pro Secacul, quum neutra sit radix, ut alibi fusius ostendimus. *Secacul.* *Succedaneũ. Secacul.* *Dessennij erratum.*

[c] *Zingiberis.*) Post Zingiber Cordus subijcit rosas, sed minus rectè. Siquidem earum neque Mesues, neque Nicolaus Antidoto ex acoro mentionem faciunt. Præterea illarum in hac compositione nullus esse usus potest: quòd minimè ut reliqua calefaciant, sed refrigerent potius. *Cordi error.*

DE ANTIDOTIS ROBUR CORPORI ADIICIENTIBUS, SOLIDIS. SEctio quarta.

DIA RHODON ABBATIS. Nicolai Myrepsici. I.

ANTIDOTUS èrosis [a] Abbatis, id est, pręsidis collegij: valet aduersus ventriculi calorem, potissimùm verò iecoris, lienis, pulmonisque: & in vniuersum contra omnem corporis noxam, à calore ortam. Efficacissima præterea ad febres acutas, ardentesque. Cardiacis & cœliacis plurimùm auxiliatur: item defectionibus animi è corde natis. Accipit santali albi & rubei, añ drach. duas, & dimidiam. Tragacanthæ, gummi arabici, ℞ spodij, añ scrup. duos. Asari, mastiches, spicæ Indicæ, cardamomi, croci, ligni aloes, caryophylli, galliæ moschatæ, anisi, fœniculi, cinamomi, succi glycyrrhizę, [b] rhei barbari, seminis ocimi, * berberis, seminis intybi & portulacę, seminum peponis, cucumeris, cucurbitæ, citruli, añ scrup. vnum. Margaritarum, ossis cordis ceruini, añ scrup. dimidium. Rosarum, sacchari candi, añ vnciam vnam, drach. tres. [c] Corallij, crystalli, seminis lactucæ, papaueris albi, mandragoræ, añ scrup. vnum. [d] Nympheæ, vel Semperuiui florum, scrup. duos. Moschi, grana tria & dimidium. Sacchari dissoluti in stillaticio rosarum liquore, quantum satis est.

ANNOTATIONES.

[a] *Abbatis, id est, præsidis collegij.*) Ex hac Nicolai interpretatione, ut ne id quidem silentio transeamus, palàm apparet, Monasteria olim non fuisse nisi monastica Collegia, siue Scholas, in quibus reiecta seculi cura, doctrinæ, moribus, pietati, pudicitiæ, & continentiæ vacabant: adeoque veluti seminaria ordinis Ecclesiastici fuerunt. Siquidem in monasterijs educati, illinc ad Episcopale munus vocati sunt. Atque usitatum fuit, ut ecclesiæ Christi clericos ac ministros cœnobia suppeditarent. Nostratia contrà, non sunt nisi cœtus *Monasteria quæ olim.*

Nostratia qualia.

otiosorum & ignauorum, imò sceleratorum hominum. Nam illic non aliter ac porci in haris saginantur, nec vllus hominum ordo magis omni vitiorum turpitudine inquinatus est, omniq; obscœnitate scatet. Quid multa? edunt, bibunt, ludunt, scortantur, adulteria & idolomanias exercent, nec vlli prosunt: vt mirum sit, Christianos principes hæc lupanaria æquo animo, & bona conscientia ferre posse. Illinc enim non nisi Satanæ ministros prodire, atq; ali prò dolor constat. Porro ne id silentio inuoluam, notat me hoc loco Franciscus Alexander, quasi veterum oblitus, nouissima quæq; tantum amem, & admirer. Quam falsò autem me hoc nomine accuset, norunt omnes, vt qui perpetuo ad fontes reuocare medicos studeam. Atq; in hac compositione ad Nicolaum tanquam ad eius autorem, omnes reuoco, Mesues compositione neglecta, & nostratibus officinis inusitata.

ß *Spodij.*) Per spodium autem non intelligendum nisi officinarum, hoc est, ebur vstum. Id enim adstringit, adeóq; huic Antidoto conueniens est.

Rheum barbarum.

b *Rhei barbari.*) Per rheũ barbarum hîc non intelligendum erit, id quod hodie ita vocant officinæ, sed potius rheum Ponticum. Nam Nicolaus hoc in loco, vt multis alijs, vulgi errorem, qui è Mesuæ placitis emanauit, secutus, Rheum barbarum cum Pontico confudit. Quapropter pharmacopœi in construenda hac Antidoto, Rheo pontico, aut in eius penuria, Centaurij magni radice, quam ipsi etiam Rheum ponticum vocant, vti debent. Nam id hepaticos mirificè iuuat: & ad febrium circuitus, omnesq; phlegmones, Dioscoride teste, vtile est. Quare non, vt aliqui putant expungendum, quod id quod soluendi aluum vim habet, huic compositioni inserendum non sit.

* *Berberis.*) Nicolaus hanc dictionem βέρβερις, suo haud dubiè tempore vsitatam, retinuit. Hac verò voce Arabes eam stirpem quam Græci ὀξυακάνθαι nominant intellexerunt, non fruticem illum qui hodie Berberis vocatur. Oxyacantham verò altero nostrorum de stirpium commentariorum tomo descripsimus. Quum autem vtraq; Berberis eadem facultate prædita sit, in alterius inopia, altera vti licet.

Omissa in hac Antidoto.

c *Corallij.*) Quatuor hîc in Latinis codicibus desiderantur simplicia, nempe Corallium, crystallus, semen lactucæ, & mandragora: quæ, quum ad calorem frangendum ac minuendum sint efficacia, potissimum lactucæ semen & mandragoræ radix, non sunt vlla ratione omittenda. Refrigerat autem & Corallium mediocriter. Quapropter nihil mirum fuit non nullis qui compositionis rationem non satis tenuerunt parum fuisse hanc compositionem probatam, præsertim ad calidos affectus. Perturbauit enim dubio procul eosdem quod hîc calida, vt sunt crocus, lignum aloës, caryophylli, ocimum, & id genus alia, frigidis commixta sunt. Verum illi non animaduertũt hæc esse ideo admixta, vt ijs qui cordis syncope laborant hæc Antidotus quoque conferat. Dessennius itaq; non sine errore, hæc in suo medicamentario libro omisit. Quapropter ijs febribus quibus syncope maximè coniuncta est competit.

Nymphea.

d *Nympheæ florum.*) Nicolaus habet, Caphuræ grana 7. Secutus est verò & hîc Nicolaus communẽ multis, præsertim Mauritanis, errorem, qui Caphuram, vel vt ipsi loquuntur Camphoram, refrigerandi vim habere putant, quum potius calefaciendi facultate

Lib. 9. Simp.

prædita sit: vt alibi copiosissimè demonstrauimus, ita vt hîc repetere non sit necesse. Quũ itaq; Caphura, quæ bituminis genus est, calefaciat, non debet huic Antidoto misceri. Non enim quod nonnulli putant, vt sua tenuitate medicamenta frigida penetrare faciat: sed quod refrigerare credita sit à Nicolao indita est. Pro ea igitur Nympheæ, vel vt officinæ

Dessennius notatus.

nominant, Nenupharis flores, qui non segniter refrigerant, substituimus. Poterit autem pro ea etiam Semperuiui succus subijci, quem itidem refrigerare, & modicè desiccare constat.

DIA TRION SANTALON.

Nicolai Myrepsici. sect. 1. cap. 213.

II.

ANtidotus è tribus santalis, ad ventriculi & iecoris calorem vtilis est. Præterea mirum in modum tabidis, & regio morbo correptis auxiliatur. Recipit trium santalorum, rosarum, añ drach. duas, scrup. duos. [a] Rhei barbari, ß spodij, succi glycyrrhizæ, seminis portulacæ, añ drach. duas. Amyli, gummi Arabici, tragancanthæ, seminum peponis, cucumeris, cucurbitæ, citruli, & intybi, añ drach. vnam, scrup. vnum. [b] Nympheæ florum, scrup. duos. [c] Violarum, vnc. dimidiam. Rosarum, quantum omnium aliarum specierum. Sacchari albissimi, quod satis est.

ANNOTATIONES.

a *Rhei barbari.*) Et hoc loco accipiendum à pharmacopœis, propter causam in præcedenti Antidoto expositam, rheum Ponticum vocatum. *Rheum barbarum.*

b *Spodij.*) Et hic per Spodium vt in omnibus alijs ferè compositionibus, ebur vstum intelligendum est. Quod hic semel monuisse satis sit.

b *Nymphea florum.*) Habet & hîc Nicolaus, Caphuræ scrup. vnum. Nos autẽ substituimus, Nenupharem, propter rationem loco iam ostenso prolatam. Licebit autem pro ea succum Sedi maioris substituere. Hoc vt toties moneam, me quorundam sycophantarum cogit improbitas, qui nisi passim consilij mei rationem indicem, singula in pessimam interpretantur partem, & calumniose traducunt. Qui verò ob tenuitatem substituisse me dicunt flores Nympheæ, non ob refrigerationem, iniuriam mihi faciunt, quod id ne somniarim vnquam.

c *Violarum.*) In Latinis codicibus desiderantur.

d *Rosarum, quantum omnium aliarum specierum.*) Græcè ῥόδων, ὅσα τὰ ἄλλα ὅλα. Omiseram in priore editione hæc verba, quod antea facta esset rosarum mentio. Verum quum disertis verbis harum in græco Nicolai codice mentio fiat, & hæc rosarum quantitas Antidoti vires augeat, melius est vt omissis rosarum duabus drachmis, postremo vsurpemus.

DIA TRAGACANTES a FRIGIDA.

Nicolai Myrepsici. sect. 1. cap. 98.

III.

ANtidotus è tragacantha frigida, vtilis ad thoracis grauitatem, tussientes, pleuriticos, peripneumonicos, lienosos, & ad sitim immodicam à plurimo pulmonis calore ortam, in ore retenta, ac sensim dissoluta. Admodum etiam laudatur ad raucitatem vocis. Prodest tabidis, macieq; confectis. Capit tragacanthæ albæ, vnc. duas. Gummi arabici, vnc. vnam, drach. duas. Amyli, vnc. dimidiam. Glycyrrhizæ, drach. duas. Penidiorum, vnc. tres. Seminis peponis, cucumeris, cucurbitę, & citruli, añ drach. duas. b Seminis vrticæ, papaueris albi, añ drachmas tres. c Florum nympheæ, scrupulum vnum. Sacchari, quantum satis videbitur.

ANNOTATIONES.

a *Frigida.*) Ad sequentis differentiã, quæ calida dicitur: adeoq; ad contrarios frigidos que affectus, perinde vt præsens ad calidos, adhibetur. *Frigida.*

b *Seminis vrticæ.*) Semina vrticæ & papaueris albi in Latinis codicibus desiderantur. Nequaquam autem omittendum vrticæ semen, vtpote quod eductioni humorum ex thorace, adeoq; pleuritidi, & peripneumoniæ, plurimùm conducat. Tenuantis enim sine calore facultatis est, quo nomine lentos & crassos humores è pulmone educit.

c *Florum nympheæ.*) Nicolaus habet, Caphuræ scrup. dimidium. Nos duplicato pondere, vt in præcedentibus quoq; fecimus, Nenupharis flores pro Caphura substituimus. Possunt etiam flores violarum pro Caphura substituant succus Semperuiui.

DIA TRAGACANTHES CALIDA.

Nicolai Myrepsici. sect. 1. cap. 99.

IIII.

ANtidotos è tragacantha frigidis affectibus thoracis, asthmaticis, & difficulter excreantibus confert. Habet tragacanthæ, * librã dimidiam. Hyssopi, vnc. dimidiam. Fœnigræci, drach. dimidiam. Amygdalarum ambarum, nucum pinearum repurgatarum, añ vnc. dimidiam. Cinamomi, vnc. vnam. a Seminis lini, zingiberis, glycyrrhicæ, & succi eiusdem, cubebarum, añ vnc. dimidiam. Sacchari, quod satis est.

ANNOTATIONES.

Hæc descriptio à vulgari, & ea quæ in Cordi medicamentario libro habetur, non nisi ponderum ratione differt. Nos Græci codicis fidem secuti sumus, quam pluris fecimus quàm Latinorum codicum consensum. *Cordus.*

* *Libram dimidiam.*) Græcè lh h≠ Scio Franciscum Alexandrum reprehendere, quod non recte libras quinq;, pro dimidia legatur, quum tamen ego conuerterim libram dimidiam, & nequaquam libras quinq;. Sibi igitur is error potius imputandus erit, vt qui notam s. quæ dimidiam denotat, pro quinq; legit & interpretatus est. Quare non temere factum est, vt notis ijs eiectis, pondera integras dictionibus scribere voluerim.

Lini ſemen.

a Seminis lini.) Græcus codex habet ἀμύλου, amyli. Mihi igitur, ita monentibus Latinis codicibus, videtur λίνου legendum eſſe. Siquidem lini ſemen vitijs thoracis medeatur: tuſsimq́ue, Dioſcoride teſte, leniat. Et fuit facilis ab vna in aliam dictionem lapſus. Accedit quòd amylum contra fluctiones vtile ſit, & ſanguinis reiectiones, adeoq́ue ſputa cohibeat, in frigidis thoracis affectibus, & aſthmaticis non conueniat. Quare non eſt cur miretur Franciſcus Alexander, quòd lini ſemine, contra Græci codicis, qui legit ἀμύλου, fidem, pro amylo ſubſtituerim.

DIA PENIDION. NICOLAI
Myrepſi. ſect. 1. cap. 97.
V.

VAlet tuſsientibus, [a] pleuriticis, peripneumonicis, aſperitati faucium, raucitati, voci amiſſæ, & raucæ. Accipit nucum pinearum, amygdalarum, ſeminis papaueris albi, ſingulorum drachmas duas, ſcrupulum vnum. Cinamomi, caryophyllorum, ſucci glycyrrhizæ, tragacanthæ, Zingiberis, gummi arabici, amyli, ſeminum peponis, cucumeris, cucurbitæ, & citruli, ſingulorum drachmam vnam. [b] Caphuræ, ſcrupulum vnum. Serapij violati quod ſatis eſt. Dein affunde aquæ libram vnam, violarum drachmas tres, atque hæc ad tertias decoque, perque ſaccum colato. Decoctum hoc accipe, & in id conijcito ſacchari libram vnam, aut quantum ſatis erit. Poſthac ſpecies omnes prædictas probè tritas impone, & cum ipſis penidiorum drachmas ſex, & dimidiam, atque benè ſubactas conijce in mortarium, & probè contunde [c] donec ſolideſcant, deinde à mortario auferens impone vaſculo, & cum ſtillaticio liquore exhibe.

ANNOTATIONES.

a Pleuriticis & peripneumonicis.) Non quidem in principio, ſed poſtquam phlegmone rupta eſt.

b Caphuræ.) Quum Nicolaus, vt iam aliquoties monui, communem aliorum medicorum errorem ſequutus, caphuram frigidam eſſe opinatus ſit, & hoc loco è contextu remouenda erit, & pro ea ſubſtituendi flores nympheæ.

c Donec ſolideſcant.) Vnde ſatis patet, Nicolaum in formam ecligmatis hanc compoſitionem redegiſſe, contra morem noſtri temporis medicorum, qui ex ea tabulas conijciunt. Poſſent pharmacopœi hanc vtroque modo componere, & reconditam in ſuis officinis habere. Sunt enim ex eruditis qui hanc antidotũ ei quæ mox ſequitur, tanquam e fonte petitam anteferunt.

DIA PENIDION.
Nicolai præpoſiti.
VI.

ANtidotus è penidijs valet ad omne vitium pulmonis, tuſsiculoſis, aſperitati faucium, raucitati, ex ſiccitate ortæ, voci amiſſæ, tabidis denique & purulentis. Accipit [a] penidiorũ, [b] vnc. duas. Nucum pinearum, amygdalarum repurgatarum, ſeminis papaueris albi, añ [c] drach. tres, ſcrup. vnum. Cinamomi, caryophyllorum, ſucci glycyrrhizæ, tragacanthæ, zingiberis, gummi Arabici, amyli, ſeminum [d] peponis, cucumeris, cucurbitæ, citruli, añ [e] drach. vnam, & dimidiam. Florum nympheæ, [f] ſcrupulum vnum. Sacchari albiſsimi, quod ſatis eſt.

ANNOTATIONES.

Hæc Antidotus ei quæ eſt in Græco Nicolao non prorſus reſpondet, quòd ſcilicet ad ponderum rationem, & conficiendi modum attinet. In ponderibus enim Latinos codices, & Actuarium magis ſecuti ſumus: in conficiendi modo, vſitatam rationem, quæ in alijs ſolidis obſeruatur. Notat tamen me hoc loco iterum Franciſcus Alexander, quòd pondera & ſimplicia toties augendo & minuendo immutem, nec animaduertit, quòd eius mutationis ſemper cauſas adijciam. Parum præterea memor, quòd & ipſe hanc Actuarij compoſitionem aliquot ſimplicibus ex Myrepſo augeat. Quare perperam in me reprehendit, quod metipſe aliquoties facit. O deteſtabilem reprehendendi temerè alios libidinem.

a Penidiorum.) Modum autem parandorum penidiorum infrà in ſectione decima octaua indicabimus.

b Vncias

b *Vncias duas.*) Sic haud dubiè legendum erit, vt liquet ex Actuario qui habet drachmas sedecim, quæ libras duas constituunt.

c *Drachmæ tres &c.*) Scribunt alij drachmas duas & scrupulum.

d *Peponis.*) Ita passim habet Nicolaus græcus, vbi Latini codices legunt Melonis. Nihil autẽ refert, vtrum ex ijs seminibus ad conficienda medicamenta vsurpes, quum eiusdem planè sint facultatis. Quod semel hic monuisse sufficiat *Semen peponis.*

e *Drachma vna, & dimidia.*) Legendum ex Myrepso drachma vna, vt ex eiusdem descriptione, quam mox subijciemus patebit.

f *Scrupulum vnum.*) Rectè ita legitur, quum in præposito perperam tantum grana septem, vel tertia scrupuli pars habeatur.

MANVS CHRISTI.
Recentiorum inuentum.
VII.

ANtidotus [a] manus Christi dicta, deiectis viribus medetur, ardentibus febribus, & id genus alijs affectibus. Capit sacchari clarefacti, libram vnã. Aquæ rosaceæ, libram dimidiam. Concoquantur, dum rosacea aqua igni euanescat, & saccharum iustam crassitiem consequatur: tandem agitentur & adijciatur margaritarum minutissimè tritarum, [b] vncia dimidia, & marmori aqua rosacea consperso infundatur: fiantq́ orbiculi, seu, vt hodie vocant, rotulæ.

ANNOTATIO.

a Manus Christi hæc Antidotus, perinde atq́ ea quæ est apud Nicolaum ordine 467. χεὶρ κυρίου: id est, Manus Dei, à præsentissima iuuandi facultate, appellata est: quod scilicet non aliter quàm si Christi manus accedat, data ægrotantibus succurrat. Conficitur autem bifariam, cum vnionibus, seu margaritis: & sine illis. Prior conficiendi modus, hic est expressus. Alter nihil distat à priore, nisi quòd non adijciuntur margaritæ. Hinc est, quòd officinæ priorem confectionem manum Christi perlatam nominent. Siquidem vniones ipsæ Perlas appellare consueuerunt. *Manus Christi cur dicta.* *Manus Christi perlata.*

b *Vncia dimidia.*) Sunt qui vnciam integram adijciunt. Atq́ ita quidem magis efficax, & sumptuosius redditur medicamentum. Sunt etiam qui vnciæ vni sacchari, drachmam vnam vnionum addant.

ROSATA NOVELLA.
Nicolai Myrepsici. numero 204.
VIII.

ROsata nouella, efficax ad calorem stomachi, & ad iecoris pulmonisq́ siccitatem. Sitim restinguit, vomitum compescit, stomachi & cordis imbecillitati succurrit. Sudores dissoluentes discutientesúe reprimit. Cardiacis, pulmonarijs, & ijs qui diutino morbo sunt extenuati, & in virium defectum incidunt, plurimùm auxiliatur. Recipit rosarum viridium, glycyrrhizæ, añ vnc. vnam, scrup. duos, & dimidiũ. Cinamomi, drach. duas, scrup. duos, grana duo. Caryophylli, spicæ, galangæ, zingiberis, nucis moschatæ, zedoariæ, styracis, cardamomi, seminis apij, añ scrup. vnum, grana octo. Sacchari albissimi, vel mellis attici, quod satis est.

ANNOTATIO.

Quum multa calida huius antidoti compositionem constituant, merito ob id in magnis stomachi ardoribus suspecta fuerit. Præstat itaq́ hanc non per se in calidis vicijs, sed cum Serapio violarum aut rosarum, aut decocto hordei, vel prunorum propinare.

a *Grana duo.*) Notat me hoc loco Franciscus Alexander quasi ipse præter Myrepsi sententiam hoc pondus adiecerim, quum in eo disertè legatur ὀσπαζόνοκκα β. Sed hoc est solenne Francisco, vt Matthiolum calumniando sequatur, & mihi affingat errores, vbi nulli sunt.

AROMATICA ROSATA GABRIELIS,
ex Ioanne Damasceno.
IX.

Antidotus aromatica rosata Gabrielis, cerebrũ, cor, ventriculũ, & omnia nutritioni famulantia membra roborat, appetentiam excitat, concoctionem iuuat, viscerum excrementosam humiditatem absumit, imbecillitatem firmat, ac ex morbo conualescentibus auxiliatur. Accipit rosarum rubrarum, drach. quindecim. Glycyrrhizæ rasæ, drach. septem. Ligni aloes, santali flaui, drach. tres. Cinamomi, drach. quinque. Macis, caryophyllorum, añ drach. duas, & dimidiam. gummi Arabici, tragacanthæ, añ drach. duas, scrup. duos. Nucis moschatæ, cardamomi, galangæ, añ drach. vnam. Spicæ nardi, drach. duas. Ambræ tinermæ, scrup. duos. Moschi, scrup. vnum. Sacchari quantũ satis erit, dissoluti in stillaticio rosarum liquore.

ANNOTATIO.

Non me latet esse qui hoc loco Electuarium de aromatibus siue aromatum Galeni proferant. Verum quũ falsò Galeno adscriptum sit, vtpote quod è multis simplicibus illi ignotis constructum, & nostratibus officinis inusitatum sit, studio id omisimus.

AROMATICA CARYOPHYLLATA,

Ioannis Damasceni.

X.

Aromatica caryophyllata, cor, ventriculum, & reliquar. utritionis membra roborat, nauseam & vomitum reprimit, flatus dissipat, putredinem humorum in ventriculo arcet. Recipit caryophyllorum, drach. septem. Macis, zedoariæ, galangæ, santali citrini, pastillorum de rosis, cinamomi, ligni aloes, spicæ nardi, piperis longi, cardamomi, añ drach. vnam. Rosarum, vnc. dimidiam. Glycyrrhizæ, galliæ moschatæ, añ drach. duas. Folij, cubebæ, añ scrup. duos. Ambræ, drach. vnam. Moschi, scrup. dimidium. Sacchari candissimi, quod satis est.

DIAMBAREOS.

Ioannis Damasceni.

XI.

Antidotus Diambra vocata, cerebrum, cor, ventriculum, ac ventrem reliquum inferiorem calefacit & roborat, exhilarat, concoctionem iuuat, affectibus vterinis, et omnibus alijs frigidis prodest. Senibus ob id ac mulieribus salubre. Capit cinamomi, doronici, caryophyllorum, macis, nucis moschatæ, folij, galangæ, añ drach. tres. Spicæ nardi, cardamomi maioris & minoris, añ drach. vnam. Zingiberis, drach. vnam, & dimidiam. Santali citrini, ligni aloes, piperis longi, añ drach. duas. Ambræ, [a] drach. vnam. Moschi, drach. dimidiam. Sacchari albissimi, quantum sufficere potest.

ANNOTATIO.

a *Drachmam vnam.*) Hic me, non sine maxima iniuria, reprehendit Franciscus Alexander, quod vnà cum Cordo legam drachmam vnam, quum constet omnia Ioannis Damasceni exemplaria habere aureum vnum, pro quo ipse etiam Franciscus drachmam subiecit. Nam nisi id fateatur, necesse est, vt Moschi non drachmam dimidiam, sed aureum dimidium adijciat. Non esse autem nisi drachmam vnam Ambræ huic compositioni inferendam, omnes Mesues codices testantur. Accedit, quod maiorem eius quantitatem neq; Myrepsus probet, vt qui eius tantum scrupulos duos inijciat. Sic perpetuo huic vitio obnoxius est Franciscus, quod ipse passim in Matthiolo damnat. Quod etiam scribit mihi fatale esse vt vel addam, vel succidam, fateor verum esse, modo omnes intelligant me id non facere temerè: sed ita monentibus codicibus eorum autorum vnde compositiones illæ desumptæ sunt: aut vt id faciam rationibus non leuis momenti, quas semper adijcio, me cogentibus. Quare potuisset hac reprehensione abstinere Franciscus, nisi reprehendendi alios temere libidine laboraret.

DIAMOSCHV DVLCIS.

Ioannis Damasceni.

XII.

Diamoschu dulcis, ad frigidos cerebri affectus sine febre, melancholiam, & illi connatam tristiciam sine causa manifesta, vertiginem, epilepsiam, resolutionem, oris torturam, cordis palpitationem, pulmonis affectus, & spirandi difficultatem, conducit. Accipit croci, doronici, zedoariæ, ligni aloes, macis, añ drachmas duas. Margaritarum [a] albarum, serici crudi vsti, charabe, corallij rubei, añ [b] drachmas duas, & dimidiam. Galliæ moschatę, ocimi citrati, añ [c] drachmam vnã, & dimidiã. Ben albi & rubei, folij, spicę nardi, caryophyllorum, añ drachmam vnam. Zingiberis, cubebæ, piperis longi, añ drachmam vnam, & dimidiã. Moschi, scrupulos duos. Sacchari candissimi, quod satis est.

ANNOTATIONES.

[a] *Albarum.*) Ita potius quàm Ambarum esse scribendum censeo: vt intelligat integras & non perforatas. Id quod ex Auicenna maximè patet, qui disertè habet Margaritarum non perforatarũ. Integras autem præstantiores esse, iam antea dictum est. Sunt quoq; albæ meliores: quanto enim lucidiores, rotundiores, crassiores, & candidiores sunt, tanto certè efficaciores margaritæ. *Albarum.*

[b] *Ana drachmas duas, & dimidiam.*) Secus vulgares filij Mesuę, codices legunt. Nos verò emendatiores secuti, hic & multis alijs in locis pondera variauimus: quod semel monuisse satis sit. Atque ita hoc loco scribendum esse, hinc maximè patet: quòd nisi sic legamus, inutilis esset eiusdem ponderis repetitio.

[c] *Ana drachmam vnam, & dimidiam.*) Non ignoro & hoc in loco in nonnullis codicibus Mesues secus legi. Quia verò in melioribus ac castigatioribus libris ita vt nos monuimus legitur, & quod aliàs nulla necessitate idem pondus repeteretur, ideò hanc lectionem tanquam veriorem alteri prætulimus. Vt minimè opus fuerit Francisci Alexandri monitione quasi ignorarem in quibusdam exemplaribus aliter legi.

DIAMOSCHV AMARA.
Ioannis Damasceni.
XIII.

Diamoschus amara, ad prædicta efficacior, & præterea ventriculi humores putres potentius absumit. Habet prædicta omnia, quibus adijciuntur absinthij, rosarum, añ drachmas tres. Aloes lotæ, vncia dimidia. Castorei, ligustici, añ drachmam vnam. Cinamomi, drachmæ duæ, & dimidia. Sacchari albissimi, quantum sufficit.

DIAGALANGA.
[a] Ioannis Damasceni.
XIIII.

Diagalanga ventriculi & iecoris intemperiem frigidam sanat, ob id concoctionem iuuat, ructus acidos compescit, & flatus crassos potenter dissipat, atq; ab eis natas inflationes. Oris halitum commendat, ac eiusdem fœtorem gigni prohibet. Recipit galangæ, ligni aloes, añ [b] drach. sex. Cayrophyllorum, macis, ligustici, añ drach. duas. Zingiberis, piperis longi, piperis albi, cinamomi, añ drach. vnam, & dimidiam. Calaminthæ [c] siccæ, menthæ siccæ, cardamomi, [d] spicæ nardi, seminis apij, fœniculi, [e] carui, anisi, añ drach. vnã. [f] Calami aromatici, drach. vnam, & dimidiam. Sacchari albissimi, quod satis est.

ANNOTATIONES.

[a] *Ioannis &c.*) Describitur etiam à Nicolao, capite 222. Sectionis primæ ad verbum, nullo planè præterito medicamento simplici, excepto vno cardamomo.

[b] *drach. sex.*) Cordus in suo medicamentario libro, contra omnium codicum fidem habet drach. septem. Quinetiam in Nicolao disertè est L ϛ. id est, drachmas sex. *Cordus.*

[c] *Siccæ.*) Ita in omnibus Latinis codicibus legitur. Quapropter in Nicolai manuscripto codice mendose χυλοῦ pro ξηροῦ: id est succi, pro siccæ, scribitur. Huc accedit, quòd in solida Antidoto, qualis hæc est, locum succus non habeat. *Nicolai locus restitutus.*

d Spicæ nardi.) In quibusdam codicibus desideratur, sed parum rectè, Siquidem Nicolaus eius quoque mentionem facit, & στάχυν minimè in sua descriptione omittit.

Carnabadiũ. *e Carui.*) Nicolaus habet καρναβαδίου. Vt hinc pateat, Carnabadium recentioribus Græcis non esse nisi Careum, quod suprà etiam diximus.

f Calami odorati.) Nicolaus quoque postremo illum collocat loco, Sed parum refert quo loco statuatur, modo vbiq; ponderis sit eadem ratio.

DIANTHON. NICOlai Myrepsici. numero 46.

XV.

ANtidotus è [a] floribus, succurrit præter rationem tristibus: animi enim lætíciã auget. Item cardiacis, elephantia correptis, animi defectionibus, & cordis syncopi. Prodest etiam destillatione affectis & in vniuersum omni corporis ac cordis imbecillitati. Capit florum rosmarini, vnciam vnam. Rosarum, violarum, glycyrrhizæ, añ drachmas sex. Caryophyllorum, spicæ nardi, nucis moschatæ, galangæ, cinnamomi, zingiberis, [b] zedoariæ, maceris, ligni aloes, anisi, cardamomi, anethi, añ [c] scrupulos quatuor, Sacchari albissimi, quod satis erit.

ANNOTATIONES.

ἄνθος. *a E floribus.*) Græcè est διὰ ἀνθῶν. Nam etsi vetustioribus Græcis ἄνθος florem simpliciter omnem significet, tamen posteriores Græci, Actuarius præsertim, & Nicolaus, propter eius excellentiam sic tantum Rosmarini coronarij florem nominarunt. posset itaq; commodius appellari Antidotus è floribus Rosmarini.

Zedoaria. *b Zedoariæ.*) Non est in Græco Nicolao. Verùm, quum eius in omnibus Latinis codicibus, & apud Actuarium mentio fiat, corpusq; imbecillum reficiat, omittendum esse minimè putauimus.

c Scrupulos quatuor.) Nicolai manuscriptus græcus codex habet scrupulum vnum, Sed quia id pondus satis exiguum est, & Latini codices omnes quatuor scrupulorum, vt Actuarius quatuor drachmarũ mentionem faciunt, præstat quatuor quàm vnum scrupulum ad huius Antidoti confectionem vsurpare. Vt hoc etiam loco mirari subeat Alexandrum Vercellensem, quod me teste quasi inconstãtiæ insimulet, quod alter in Nicolai codice, alter verò in libro 2. de compositione medicamentorum legam, quum tamen disertis verbis eius rei causam in annotationibus meis exposuerim.

DIAMARGARITON. [a] Nicolai Myrepsici. numero 37.

XVI.

ANtidotus è margaritis, ad vniuersi corporis refrigerationem confert. Cardiacos, animo deficientes, mulieres vterum ferentes, præfocationes vteri, cordisq; syncopen iuuat. Omnem virium imbecillitatem firmat. His quos animus deficit, supraq; modum tristibus mirificè auxiliatur. Omnem vitalium partium noxam discutit. Insuper asthmaticis, tussientibus, tabidisq; succurrit. Ventriculi fastidia tollit, eiusq; concoctionem iuuat. Longo morbo deiectos & imbecillitate languentes recreat, & ad pristinum robur reducit. Accipit caryophyllorum, cinamomi, spicæ, galangæ, ligni aloes, glycyrrhizæ, pastillorum è rosis, & pastillorum è violis, añ drachmam vnam, & dimidiam. Nucis moschatę, maceris, gallię moschatę, zędoarię, [b] rhei pontici, styracis calamitæ, añ drachmam vnam. Margaritarum perforatarum, & non perforatarum, zingiberis, ossis cordis ceruini, ramentorum eboris, [c] blattij bisantis, añ drachmam dimidiam. Moschi, ambaris, cardamomi, libistici, seminis ocimi, añ scrupulum vnum, minus duobus granis. [d] Florum nympheæ, scrupulum dimidium. Serici crudi vsti, drachmam vnam. Lapidis saphiri, lapidis iaspidis, lapidis [f] prasii, añ drachmam dimidiam. Nucis Indicæ, drachmas duas. Tragacanthæ, corallij rubei, añ drachmam vnam & dimidiam. Anacardij, iuniperi baccarum, añ scrupulum dimidium, grana sex. Auri puri, drachmam vnam, scrupulum vnum. Sacchari candidissimi, quantum satis erit.

ANNO

ANNOTATIONES.

[a] *Nicolai.*) Hæc eſt legitima, & integra Diamargaritôn antidoti Nicolai Myrepſi deſcriptio, quę etiã in latinis extat codicibus: quãuis manca & mutila, vt pôſt fuſius oſtendemus. Et hanc deinceps pharmacopœi paratam habere in ſuis officinis debent, ſub nomine Diamargaritôn Nicolai: propter alias, quas mox ſubijciemus. Hanc nonnulli Calidam appellant.

b *Rheipontici.*) Nicolaus græcus manuſcriptus habet, ῥέου βαρβάρου. Nam, vt anteà quoq; aliquoties monuimus, is inter ſe rheum Ponticum & barbarum confundit. Quum autem hæc Antidotus inter roborantes ac confortantes numeretur, & vterum ferentibus exhibeatur, non eſt cur illi purgantia permiſceamus. Quapropter rheum Ponticum à pharmacopœis accipiendum erit, non rheum barbarum. Id quod Actuarius etiam confirmat, qui habet Rhei ſimpliciter. Conſtat autem, tam veteres quàm recentiores Græcos per Rheum, citra adiectionem poſitum, ſemper Ponticum, quod ijdem ſæpe etiam Rha nominant, intelligere. Huc accedit, quòd Rheum Ponticum ad ventriculi & iecoris imbecillitatem, & item vteri vitia præſtantiſsimum ſit. *Rheum ponticum.*

c *Blattij biſantis.*) Nicolai codex Græcus habet, Oſsis è naribus purpuræ: quod idem eſt. Nam blattia biſantia, non ſunt niſi opercula purpuræ, vt anteà quoq; diximus, quæ Nicolaus oſſa narium purpuræ propter cauſam in libro primo expoſitam nominat. *Blattium biſantium.*

d *Florum Nymphea.*) Nicolaus habet, Caphuræ grana ſex. Nos, quòd Caphura admodum calida ſit, vt ſuprà quoq; fecimus, ſubſtituimus flores Nympheæ, ſeu Nenupharis.

e *Serici crudi, &c.*) Hęc omnia vſq; ad finem compoſitionis in Latinis codicibus deſiderantur, & à librario imperito, & qui pleraq; legere haud potuit, prætermiſſa. Omitti autem nulla ratione poſſunt, aut debent. Quum enim partim ſint confortantia, partim calefacientia, prętermitti nequeunt: quòd, vt diximus, roborans ſit hæc Antidotus, & ad frigida corporis vitia vtilis, vt hoc nomine anacardia, & iuniperi baccas accedere neceſſe ſit. Odio itaq; dignus eſt Bernardus Deſſennius, qui impudenter, contraq; græci codicis fidem, nulla adiecta etiam ratione, hæc ſimpliciter omittenda decernit. Quis verò non indignaretur Franciſco Alexandro, qui me ineptè hæc adieciſſe ait, quum tamen omnia in græco Myrepſi codice habeantur. Accedit, quòd nemo non me quaſi interpretem infidelem accuſaret, ſi præter rationem omitterem quæ Myrepſus ſtudio adiecit: Non igitur erat quod in me transferret, quod perpetuo, multorũ ſane riſu, facit quæ Myrepſo magis attribuenda erant. Rogo autem nobis dicat Franciſcus cur ineptè adiecta ſint, quæ omnia facultates huius Antidoti à Myrepſo commemoratas mirum in modum auget. Sic nunquàm non vitium incidit Franciſcus, quod in Matthiolo nulla non in pagina acriter admodum notat. *Quæ in alijs codicibus deſiderantur.*

f *Praſij.*) Praſius lapis à ſucco Porri, cui aſsimilis eſt, nomen inuenit. Reperitur in Germaniæ metallis ærarijs, & argentarijs: & Germanicè Pras vocatur. Officinis inuſitatus, quapropter loco eius vtendum erit Smaragdo, qui eandem obtinet facultatem. *Praſius. Succedaneũ Praſij.*

g *Auri puri.*) Poſſet, ne nimis ſumptuoſa eſſet Antidotus, omitti Aurum.

DIAMARGARITON [a] AVICENNAE.

XVII.

VAlet vt præcedens. Priuatim verò imbecillitati ſtomachi, & cruditati eiuſdem, corporis ac cordis exolutioni ſuccurrit. Habet margaritarũ non perforatarum, pyrethri, añ drach. vnã. Zingiberis, [b] maſtiches, añ vnc. dimidiam. Zedoariæ, [c] petroſelini, caſiæ ligneæ, cardamomi, nucis moſchatæ, maceris, añ drach. duas. Cinamomi, drach. quinq;. [d] Ben albæ & rubeæ, piperis nigri & longi, añ drach. tres. Ligni aloës, caryophylli, ſpicæ, glycyrrhizæ, galangæ, añ drach. vnam, & dimidiam. Ramenti auri puri, drach. vnam, ſcrup. vnum. Ambaris, ſcrup. dimidium, grana quatuor. Galliæ moſchatæ, drach. vnam. Styracis calamitæ, rhei Pontici, añ drach. vnam. Oſsis cordis ceruini, drach. dimidiã. Berberis, drach. dimidiã, gr̃. tria. Serici crudi vſti, ſcrup. vnum. Margaritarũ perforatarũ, drach. vnã, & dimidiã. Blattij bizantij, ſcrup. vnũ, grana octo. Libyſtici, ſeſelios, ocimi ſeminũ, añ ſcrup. dimidium, grana ſex. Lapidis iaſpidis, ſaphiri, praſij, añ ſcrup. dimidiũ, grana ſex. Sacchari candidiſsimi.

ANNOTATIONES.

[a] *Auicennæ.*) Nicolaus falſò ad Galenum autorem refert, quòd in hac Antidoto multa recenſeantur medicamenta, quæ Galeno ignota fuiſſe conſtat: vt eſt Behen, nux moſchata, ambar, blattium bizantium, & id genus alia quæ hic commemorantur.

Masticbe. *b Mastiches.*) Græcus Nicolai codex habet μόσχϰ: id est, Moschi, sed haud dubiè mendosè. Neq; enim verisimile est Moschum, rem præciosam ac sumptuosam, pondere quatuor drachmarum ab aliquo vsurpatum esse. Quapropter Latinos & Auicennæ codices secuti, pro moscho substituimus mastichen, vt quæ stomacho accomodatissima sit.

Cordus. *c Petroselini, &c.*) Cordus in suo medicamentario libro, post Zedoariam subijcit Doronicum, cuius nulla fit in Nicolao (qui, vt diximus, hanc Antidotum non mancam & mutilam, vt alij faciunt, sed integram habet,) mentio. Dein semen apij subiungit, cuius etiam Nicolaus non meminit, sed pro eo Petroselinum recenset. Verùm ex eo nihil periculi ægrotantibus accedit, quòd Doronicum corroboret, & apij semen idem quod petroselinum posit. Id verò errore non caret, & quidem maximo, quòd Cordus Thapsiæ radicem mox iam dictis subiecit, cui omnes exulcerandi facultatem inesse sciunt: ideoq; intra corpus exhibere facile non debet, præsertim quum mitiora & meliora præsto sint. Nam & Franciscus Alexander, qui me tamen hoc in loco satis grauiter pungit, Thapsiæ vsum parũ intra corpus exhibitũ parum tutũ esse scribit. Vercellis enim elibratã & turpeti loco diuenditam Thapsiæ radicem, tormina, & scroti tumorem in purgatione excitasse refert. Quid multis opus est verbis? dicat per Deum oro Franciscus ipse, in quem vsum reliquis medicamentis hanc compositionem constituentibus Thapsia coniungi debeat? Non certè purgandi, quum Antidotum non sit purgatorium, sed roborans stomachum & cordis imbecillitatem. Non etiam cruditatẽ curandi, quum id nullo modo possit Thapsia & erodendi facultate donata sit. Quare pro ea Nicolaus Casiam ligneam potius recenset & rectè quidem quod calefaciendi, adeoq; cruditatẽ è frigiditate ortam sanandi, itemq; sua leniter adstringendi facultate roborandi vim habeat. Vt hoc nomine è contextu eijcienda, aut atro inducenda colore vox Thapsiæ, & Francisco medius digitus ostendendus sit.

Cordi error maximus.

Cordus. *d Ben albæ, &c.*) Quæ nunc in hac compositione sequuntur simplicia, omnia in Latinis codicibus & Cordo desiderantur: at minus rectè. Nisi enim omnia hæc addantur, eandem cum priore facultatem non habebit. Nec rectè Antidotus è margaritis appellaretur, nisi vtrasq;, id est, perforatas, & non perforatas margaritas, contineret. Vt hinc liquidò appareat, nullos medicamentarios libros hactenus legitimos fuisse.

DIA MARGARITON FRIGIDVM.

[a] Incerti autoris.

XVIII.

OMnem virium imbecillitatem firmat, syncopen iuuat, acasthmaticos, tabidos tussientes, longo morbo extenuatos, & imbecillitate languentes recreat, & ad pristinum recuperandum robur conducit. Recipit seminum cucumeris, cucurbitæ citruli, melonum, portulacæ, papaueris albi, santalorum albi & citrini, ligni aloës, zingiberis, rosarum rubearum, florum nymphea, borraginis, myrti baccarum, añ drach. vnam. Corallij albi & rubei, añ drach. dimidiam. Margaritarum perforatarum & non perforatarum, añ drachmam vnam, & dimidiam. Saccari albissimi.

ANNOTATIO.

a Incerti autoris.) Quia neq; apud Nicolaum, neq; Mesuen, neq; alium quempiam autorem, qui compositiones medicamentorum literis mandauit, reperitur. Cordus idipsum ex Platearij commentarijs in Nicolaum, descripsit. Alij Dia margaritôn frigidum vocatum aliter describunt, in eum scilicet qui sequitur modum. Et priori præferendum erit, adeoq; in vsum à medicis reuocandum.

DIAMARGARITON FRIGIDVM ALIVD,

[a] Incerti autoris.

XIX.

VAlet vt præcedens, Capit santalorum omnium, florum rosarum, & violarum, seminum melonum, pastillorum è rosis, añ drach. duas. Ossis cordis ceruini, spodij, doronici Romani, behen albi & rubei, spicæ nardi, añ scrup. duos. Margaritarum perforatarum & non perforatarum, añ scrup. dimidium. Smaragdi, ramentorũ eboris, hyacinthi & saphiri gemmarum, añ drach. dimidiam. Serici crudi vsti, drachmas duas. Seminis intybi & [b] oxalidis, auri puri, añ drachmam

drachmam dimidiã. Ambaris, ligni aloes, añ scrup. dimidium. Florum nymphææ, scrup. vnum. Moschi, grana duo. Sacchari, quod satis est.

ANNOTATIONES.

[a] *Incerti autoris.*) Vtcunq; incerti autoris & hanc esse Antidotum constat, tamen priori est præstantior, & ad robur cordis conseruandum ac recuperandum efficacior: id quod omnibus simplicium medicamentorum peritis palàm est.

[b] *Oxalidis.*) Oxalis Græcis & Latinis herba est, quæ barbaris & Seplasijs Acetosa nominatur. *Oxalis.*

ANTIDOTVS E GEMMIS, Ioannis Damasceni.

XX.

AD frigida cordis, cerebri, uentriculi, iecoris, & uteri uitia efficacissima. Nam melancholicos, sine causa manifesta tristes, timidos, solitarios iuuat, exhilarat, ad mores probos inuitat. Emendat cordis tremorem, ac syncopen. Ventriculũ à frigida intemperie imbecillũ roborat: & concoctione tum eius, tũ iecoris meliore reddita, corpus bene coloratũ reddit. Habet margaritarum albarum, [a] drach. tres. [b] Saphiri, hyacinthi, [c] sardæ, granatorũ, smaragdi, añ drach. vnã, & dimidiam. Zedoariæ, doronici, corticum citrei mali, macis, seminis ocimi caryophyllati, añ drach. duas. Coralli rubri, charabæ, ramentorũ eboris, an scrup. duos. Behen albi & rubei, caryophyllorũ, zingiberis, piperis longi, spicæ nardi, folij, croci, cardamomi, an drach. vnam. Pastillorum de rosis, ligni aloës, añ drach. quinque. Cinamomi, galangæ, [d] zurumbet, añ drach. vnam, & dimidiam. Foliorum auri & argenti, añ scrup. duos. Moschi, drach. dimidiam. Ambræ, drach. duas. [e] Sacchari albissimi.

ANNOTATIONES.

Hæc Antidotus, si gemmæ ex quibus constat legitimæ sunt, satis sumptuosa est, ita ut Regibus & magnatibus hoc nomine magis conueniat, quàm mediocris fortunæ hominibus. Quod hodie viliori precio venditur, non alia de causa accidit, quàm quòd à pharmacopœis legitimæ gemmæ ad huius structuram non vsurpantur.

[a] *Drach. tres.*) Alij codices habent drach. duas. Nos emendatiores secuti, drach. tres adscripsimus.

[b] *Saphiri.*) Metuendum ne Saphirus & Smaragdus officinarum adulterini sint. Quapropter præstat loco earundem, Hyacintho & Granato uti. Quod hic semel monuisse sufficiat. *Saphirus.* *Smaragdus.*

[c] *Sardæ.*) Sarda, quæ & Sardius & Sardo uocat. à Sardibus vbi primùm reperta, sic dicta gemma: est, quæ gemmarijs nunc Carneolus appellatur, quod colore similis sit carni. Eius usus semper fuit frequens, tum quia facilè scalpi posset, tum quia ad signandum esset valde vtilis, vt cuius signum partem ceræ secum non auferret. In puluerem trita, & cum vino austero pota, sistit menses, & sanguinis per ora venarum profusionem. Quoniam verò interdum rubro Sardæ corpori candidum Onychis substernitur, ex utraq; gemma sui generis tertia etiam oritur, & nomen Sardonyches inuenit. *Sarda.* *Carneolus.* *Sardonyches.*

[d] *Zurumbet.*) Quod Mauritanis Serapioni præsertim Zurumbet nominatur, id geminũ est. Vnũ quod Auicennæ Zarnabo & recentioribus Græcis Zarnabũ & Zarnabadiũ, Paulo autem Arnabo dicitur. Hoc describitur à Serapione cap. 261. vbi Zurumbet arborẽ esse procerã in Oriente prouenientem tradit: folijs longis, colore viridi, in luteum languescente, Salicis modo, sicuti & ramorum cortex. Infrugifera est, citreum spirans odorem. Eo hodie caremus, ideoq; succedaneo eius vtendum erit, quod Paulo & Serapione testibus Casia lignea, vel Carpesium existit, propterea quod similis naturæ sit. Posidonius eo non præsente Cinnamomo vsus est. Alterum Zurumbet, cap. 172. Serapioni est radix rotunda, & globosa, Aristolochiæ rotundæ radici similis. Hæc hodie inter Zedoarias longas ex India & Oriente affertur. Hinc est quòd plerique Zurumbet interpretentur Zedoariam simpliciter, sed minus rectè. Nam adijciendum erat Rotundam, vt discrimen à uera & longa Zedoaria hac adiectione innueretur. Quapropter pro Zurumbet, *Zurumbet.* *Succedaneũ* *Zurumbet.*

rotunda illa nobis vocata Zedoaria accipienda erit. Hinc omnibus palàm fit, Matthiolũ me, & Cordum falsò erroris insimulare, quod Zurumbet zedoariam interpretati fuerimus, quum ipse potius in errore versetur sanè maximo, eò quod vnicum esse Serapionis Zurumbet existimet. Ita merito accidit, vt quum Matthiolus omnium errores traducere studet, suos magis prodat.

e Sacchari.) Qui in Electuarij formam redigunt, ij pro Saccharo mel Emblichorum usurpant.

PLERES ARCHONTICON,

Nicolai Myrepsici.

XXI.

ANtidotus [a] pleres archontice, prodest cardiacis, tristibus, melancholicis, imbecillo ventriculo, & animi deliquio à corde nato. Præterea eos qui ex diutino morbo penitus extenuati sunt, plurimamq́ inde imbecillitatẽ contraxerunt, admodum corroborat. Memoriam amissam recuperat, sensus acuit, comitialibus, asthmaticis prodest, omnemq́ cerebri debilitatem aufert. Capit cinamomi, caryophyllorum, ligni aloës, galangæ, spicæ nardi, nucis moschatæ, zingiberis, [β] spodij, floris iunci odorati, cyperi, rosarum, violarum, añ drach. vnam, grana quindecim. Folij, glycyrrhizæ, styracis, mastiches, sampsychi, [b] balsami, ocimi, cardamomi, piperis longi, baccarũ myrti, [c] foliorum citrij mali, añ scrup. duos, grana quinq́. [d] Behen albæ & rubeæ, corallij, serici vsti, añ scrup. vnũ, grana duo, & dimidium. Moschi, grana septem, & dimidium. [e] Florum nympheæ, scrup. dimidium. Sacchari albissimi.

ANNOTATIONES.

Pleres archontice cur dicta.

a Pleres archontice.) Nicolao præsens antidotus πλήρης ἀρχοντική, id est, implens principalis, siue eximia, dicitur: quòd scilicet mirificam quandã in recuperandis & instaurandis amissis viribus facultatem habeat. Quippe quum quasi impleat, saturosúe, adeoq́ robustos reddat, eos qui imbecilles atq́ deiectis viribus fuerunt: meritò Græcis πλήρες, quasi ἔμπλεον, hoc est, implens: & ἀρχοντικόν, id est, principale seu eximium, dictum est. Barbaris medicis, & officinis non rectè Plitisarcoticon nominatur.

β Spodij.) Et hoc loco neq́ Græcorum, neq́ Arabum, siue cannæ spodium vocatum vsurpandum erit, sed ebur vstum, vt iam aliquoties monuimus.

b Balsami.) Latini Nicolai codices habent Balsamitæ, sed falsò. Nam in græco Nicolai est, βαλσάμου. Et in recolligendis viribus, Balsamum rectius quàm Balsamita adhibetur. Sed quum Balsamo careamus, eius succedaneo vtendum erit.

Error latinorum Nicolai codicum.

c Foliorum citrij mali.) Latini Nicolai exemplaria legunt, Corticum citrij mali, quum græcè sit κιτρίου φύλλων. Corticem enim potius quàm folia huic Antidoto inserere voluerunt: q; hæc in nostris regionibus haberi nequeant, illas verò facillimè consequi liceat.

d Behen, &c.) Ante Behen in Latinis codicibus scribitur, margaritarũ, in alijs Gemmarum. In Græco nulla fit earundem mentio. Adiectæ haud dubiè sunt ex sequenti hanc Antidoto, in qua Nicolaus Margaritarum meminit. Verùm quum in corroborando corde Margaritæ vim magnam habeant, nihil prohibeo, quin illas huic Antidoto misceant pharmacopœi pondere, scrup. vnius, & grana duorum, & dimidij. Non erat autem cur annotaret hoc loco Franciscus Alexander hanc compositionem constare simplicibus diminutis, quum antea ego id in meis annotationibus expresśis verbis indicauerim. Et mirum est Alexandrum pluris hac in re facere Præpositũ, quem tamen nouit esse Myrepsi compilatorem atq́ abbreuiatorem, & de quo non admodum præclare sentit. Quare semper Myrepsi, tanquàm senioris, ac græci exemplaris omnibus esse ratio & autoritas debet, quàm imperiti illius Præpositi.

e Florum Nympheæ.) Nicolaus habet, Caphure granum dimidium. Cur autem pro ea vtamur folijs Nympheæ, suprà aliquoties dictum est, vt non sit opus hîc repetere. Si tibi ita videbitur pro Caphura succum Sedi siue Semperuiui maioris substituere poteris, vt anteà quoq́ monuimus. Quum autem solida sit Antidotus folia aut flores Sedi etiam loco Caphuræ vsurpare licebit.

DIA [a] THAMARON.

Nicolai Myrepsici.

XXII.

Prodest

PRodeſt tabidis, tuſsientibus, ſtomachicis, difficulter ſpirantibus, aſthmaticis, & ad omnem corporis imbecillitatem. Renum præterea impotentiæ, & debilitati ſuccurrit. Venerem emortuam efficaciter excitat. Accipit caryophylli magni, qui Italica lingua [b] Antophyllus cognominatur, zingiberis añ drach. quinque, ſcrup. vnũ, grana ſedecim. Cinamomi, caryophylli parui, carnis palmularũ, añ vnc. dimidiam, ſcrup. vnũ, grana ſedecim. Galangæ, ſpicæ, zedoariæ, coſti, pyrethri, [c] corallij rubei, tragacanthæ, [d] rhei Pontici, [e] ſpicæ celticæ, anacardij, oſsium palmularum, carpobalſami, aniſi, baccarum iuniperi, añ [f] drach. vnam, ſcrup. duos, grana octo. [g] Margaritarum integrarũ & perforatarũ, añ ſcrup. duos. Moſchi, grana tria. Blattij bizantis, ſcrup. duos. Triũ piperum, añ drach. vnã, ſcrup. duos, grana octo. [h] Ramentorũ auri puri, argenti puri, oſsis cordis ceruini, añ ſcrup. duos, & dimidium. Ramenti eboris, ambaris, añ ſcrup. vnum, grana ſeptem. Sacchari candidiſsimi, quod ſatis eſt.

ANNOTATIONES.

Dia thamarôn.

a *Dia Thamarôn.*) Ita inſcribenda eſt hæc Antidotus, propter palmulæ tum carnes, cum nucleos, eius compoſitionem ingredientes. Nam palmula Arabibus Thamar: vt officinis, à digiti forma, quam refert, Dactylus dicitur. In manuſcripto Nicolai codice mendoſè legitur, διὰ καμαρῶν, pro διὰ θαμαρῶν. Facilis enim ab θ in κ lapſus fuit, præſertim in barbara voce: quæ vel ipſi Nicolao, vtpote Græco, vel librario ignota fuit. Hinc eſt, quòd in Actuario, qui hanc Antidotum etiam deſcribit, mendoſior ſit lectio. Siquidem illic ſcriptum eſt, διὰ κομαρῶν. quapropter imperiti interpretes ſic dictam eſſe hanc Antidotum putarunt, quod hominẽ è morte ad vitam ducat. Eius itaq; falſæ inſcriptionis cauſa nulla alia fuit, quàm quòd ex Arabum libris hæc Antidotus ſit à recentioribus Græcis deſcripta.

Thamar. Nicolai locus reſtitutus.

Antophyllus.

b *Antophyllus.*) Et hæc vox ſatis declarat, ex Arabum libris hanc Antidotũ eſſe transſcriptam, quum barbarã eſſe omnibus conſtet. Significat autem, Nicolao metipſo interprete, grandem caryophyllum, qui ſcilicet iam ad maturitatem peruenit, nucleo intus duro, bifidoq;.

Cordus.

c *Corallij rubei.*) Cordus in ſuo medicamentario libro, præter Græci & Latini codicis fidem, Album quoq; corallium adiecit.

Cordi interpretatio improbata.

d *Rhei pontici.*) Non Rha barbarum, vt Cordus eſt interpretatus: ſed veterum rha Ponticum, vel quod hodie officinis ita vocatur, accipiendum erit, idq; propter cauſas antè ſæpe expoſitas.

Saliunca.

e *Spicæ celticæ.*) Latini codices habent, Saliuncæ: nulla planè alia de cauſa, quàm quòd Saliuncam non niſi Spicam celticam, vel vt hodie nominant, Romanam, atqui falſò, vt ſuprà quoq; diximus, eſſe putauerint. Eſt enim Saliunca à Spica celtica diuerſa planta, quemadmodum in noſtris de ſtirpium hiſtoria commentarijs plenius monſtrauimus.

Cordi temeritas.

f *Drach. vnam, ſcrup. duos, grana octo.*) Sic etiam habet Latinus Nicolai codex. Quare præter omnium codicum fidem Cordus hic pondus variauit.

g *Margaritarum, &c.* Harum in latinis codicibus nulla fit mentio. Nos Græci exemplaris fidem ſecuti, illas præterire haud potuimus: præſertim quum ad roboris conſecutionem plurimùm momenti habere margaritas, omnibus in confeſſo ſit. Variant, & hic ad finem vſq; Latini codices, à Græcis: vt iterum pateat, hactenus nullas in officinis compoſitiones fuiſſe integras, ac legitimas.

Ramẽta auri.

h *Ramentorum auri.*) Hodie potius folijs auri vtuntur, quòd ramenta ob grauitatem ſuam promptè fundum petant, nec æqualiter hoc nomine compoſitionibus commiſceantur. Quod ſemel hoc loco monuiſſe ſatis ſit.

DIA CINAMOMV.

Ioan. Damaſceni.

XXIII.

ANtidotus è cinamomo concoctionem iuuat, pituitæ putredinem prohibet, ac alimenti in corpus diſtributionem promouet. Recipit [a] cinamomi tenuis & ſelecti, drach. quindecim. [b] Cinamomi vilioris, enulæ, añ. vnc. dimidiam. Galangæ, drach. ſeptem. Caryophyllorum, piperis longi, [c] cardamomi, zingiberis, [d] granorum paradiſi, macis, nucis moſchatæ, ligni aloës, añ drach. tres. Croci, drach. vnam. [e] Sacchari puriſsimi, drach. quinq;. [f] Sacchari albiſsimi, quantum ſatis eſt.

ANNOTATIONES.

Cinamomum tenue. *a Cinamomi tenuis.*) Intelligit optimum, quod, Dioscoride teste, tenuibus est ramulis, iucundi odoris, acre, ac mordens.

Cinamomum vilius. *Darseni.* *Cinamum.* *b Cinamomi vilioris.*) Mesuæ filius habet Darseni cinnami, quod idem est. Nam Darseni Mauritanis est Cinamomum. Sed Cinamum vilioris Cinamomi species est, Serapione teste, inualidi odoris, solutarumque virium. Dioscorides Pseudocinamomum appellat, quòd quandam Cinamomi faciem præbeat. Quare hoc loco deprauati sunt ferè omnes Mesuæ filij codices, qui habent Darseni cumini: quum scribendum sit, Darseni cinami. Mesuæ namque filius vtrunque Darsenum seu cinamomum, selectum & vile, huic compositioni permiscet, postremumque cum Serapione & alijs Mauritanis Cinamũ nominat. *Cordi error.* Non igitur rectè Cordus Cuminum huic Antidoto in suo medicamentario lib. inserit, quum eius nullam Mesuæ filius fecerit mentionem. Secutus itaque exemplaria mendosa, pro Cinami legit Cumini. Et quum hæc compositio sit è Mauritano Mesuæ desumpta, vt in eius dictionis explicatione, quicquid Franciscus Alexander dicat, Mauritanorum sequamur iudicium oportet. Quanquã tandem in nostram concedat sententiam, & vbi Cinamomi ac Darseni legitur, pro altero primariæ casiæ æquale pondus: pro altero autem duplum eiusdem substituendum, fateatur.

Cardamomi. *c Cardamomi.*) Intelligit id quod ita hodie officinis medicorum vocatur.

Heil. *Cordi lapsus.* *d Granorum paradisi.*) Mesuæ filius habet Heil. Cæterùm Heil, non est nisi ea Cardamomi species, quæ Seplasijs Granum paradisi nuncupatur. Cordus hic reprehensione dignus est, quòd Heil silentio transijt.

Zuccharum tabarzeth. *e Sacchari purißimi.*) Mesuæ filius habet Zucchari tabarzeth, quod idem est. Hoc autem speciebus permiscetur, vt eo expeditius ad vsum quotidianum conseruentur.

f Sacchari albißimi.) Hoc adijcitur, quando species in orbiculos, vel vt hodie nominant, rotulas digeruntur.

DIA XYLALOES.
Ioannis Damasceni.
XXIIII.

ANtidotus è ligno aloës prodest vitijs cordis, ventriculi, & iecoris frigidis, easque partes roborat. Ob id cordis palpitationem, & animi defectionem sanat, exhilarat, concoctionem iuuat, orisque halitum commendat. Capit ligni aloës crudi, rosarum rubearum, añ vnc. vnam. Caryophyllorum, spicæ nardi, macis, nucis moschatæ, galliæ moschatæ, cubebæ, cardamomi, granorum paradisi, mastiches, cinamomi, cyperi, iunci odorati floris, zedoariæ, behen albæ & rubeæ, folij, serici crudi, margaritarum, corallij rubei, charabæ, foliorum & corticũ citrij mali, ocimi caryophyllati, sisymbrij, menthæ siccæ, piperis longi, zingiberis, añ vnciam dimidiam. Moschi, scrup. vnum. Ambaris, drachmam vnam, & dimidiam. Sacchari albissimi.

LAETIFICANS [a] GALENI.
[b] Nicolai.
XXV.

LAEtitiam, colorisque bonitatem efficit. Concoctionem iuuat, & canitiem arcet. Habet florum ocimi caryophyllati, croci, zedoariæ, xylobalsami, caryophyllorum, corticum citrij mali, galangæ, macis, nucis moschatæ, styracis calamitæ, añ drachmas duas, & dimidiam. Ambaris, moschi, [c] florum nympheæ, añ drach. dimidiam. Anisi, ramentorum eboris, thymi, epithymi, añ drach. vnam. Margaritarũ, [d] scrup. duos. Ossis cordis ceruini, drach. dimidiam. Auri foliati purissimi, argenti foliati puri, añ scrupulũ dimidium. [e] Sacchari albissimi, quod satis est.

ANNOTATIONES.

a Galeni.) Falsò ad Galenum refertur hæc Antidotus: quod indè fit manifestum, quia moschus, ambar, margarita, & caphura eius structuram ingrediuntur: quæ Galeno incognita fuisse constat.

b Nicolai.) In Græco manuscripto codice, quem nos in Latinum conuertimus sermonem,

nem, Antidotus hæc, quòd sciam, non habetur. In Latino autem exemplari, seu paruo Nicolai Præpositi vocati Antidotario, ad eum quem exposuimus modum refertur.

c *Florum nymphea.*) Nicolai codex habet, Caphuræ: pro qua nos Flores nymphææ, aut violarum, propter causam anteà sæpius dictam, substituimus.

d *Scrupulos duos.*) Nicolai exemplar habet drachmam vnam. Verùm quia hoc pondus anteà præcessit, suspicio est locum esse deprauatum, quod aliàs margaritas à præcedentibus non separasset, sed planè coniunxisset, & ana dictionem subiunxisset. Parum autem refert, drachmam vnam aut scrupulos duos recipias, quòd margaritæ roborandi cor facultatem habeant eximiam.

e *Sacchari candidißimi.*) Si in solidam digesseris formam. Quod si verò liquidam facere volueris Antidotum, tunc adijcere oportet, succi cotoneorum, pomorum odoratorum dulcium, boraginis, & vini veteris partes æquales: ea scilicet quantitate & mensura, quæ despumando & decoquendo saccharo sufficiat.

LAETIFICANS [a] RASIS.
XXVI.

AD affectus cordis, ventriculi, iecoris, quas partes etiam roborat, admodum confert: palpitationem cordis emendat, valenter exhilarat, & concoctionem iuuat, coloremq; viuidum efficit. Capit melissæ, corticis citrij mali, caryophyllorum, galliæ moschatæ, mastiches, croci orientalis, cinamomi, nucis moschatæ, cardamomi, [b] seminis Pæoniæ, behen albæ & rubeæ, zedoariæ, doronici, seminis ocimi maioris, seminis ocimi caryophyllati, añ vnc. dimidiam. Moschi, scrup. vnum. Sacchari albißimi, quod satis est. formentur orbiculi, seu, vt vocant, tabulæ. Si verò in liquidã digerere formam Antidotũ volueris, tunc prædictas species cum sequenti Serapio misce, vt electuarij accipiat consistentiã: quod recipit myrobalanorum chebulorũ numero [c] viginti. Emblicorum numero triginta. Triti myrobalani coquantur in tribus aquæ libris, donec ad vnam redeant, dein colentur, & colaturæ adijciatur mellis despumati libra vna. Dein bulliant, quoad aqua consumpta sit, & ad iustam consistentiam veniat: & postquàm feruor remiserit, inspergantur species.

ANNOTATIONES.

a *Rasis.*) In libro nono ad Almansorem, capite decimotertio, de Melancholia.

b *Seminis Pæoniæ.*) Razes habet Neheremisch: quam sanè dictionem etsi variè interpretantur, nihil enim certum aut solidum est in Arabum doctrina, tamen maior pars autorum eò inclinat, vt semen Pæoniæ esse statuant. Quorũ nos etiam sententiam secuti sumus, propterea quòd constet Pæoniam ventriculum, & iecur roborare: id quod huic etiam Antidoto tribuitur. *Neheremisch. Nihil certũ aut solidum in Arabum doctrina.*

c *Numero viginti.*) Cordus habet quadraginta. Nam duplicato in sequentibus omnibus vsus est pondere, ita vt emblichos sexaginta aquæ libras sex, & mellis despumati libras duas sumendas esse voluerit. Nos Razis codicum fidem secuti, simplici mensura ac pondere potius vtendum esse duximus. Nihil autem refert, vtram amplectaris conficiendi rationem.

DIANISV, IOANNIS
Damasceni.
XXVII.

ANtidotus ex Aniso intemperiem ventriculi frigidam, & à pituita cruda natam sanat. Crasis quoq; flatibus illic procreatis succurrit. Crudam denique pituitam in ventriculo procretam absumit, tusiq; diuturnæ prodest. Recipit anisi, drach. viginti. Glycyrrhizæ, mastiches, añ vnc. vnam. Carei, macis, galangæ, zingiberis, cinamomi, fœniculi, añ drachmas quinq;. Trium piperum, calaminthes, pyrethri, casiæ ligneæ, añ drach. duas. * Granorum paradisi, caryophyllorum, cubebarum, spicæ nardi, croci, añ drachmam vnam, & dimidiam. Sacchari candidißimi. * Heil.

DIA CYMINV.

Nicolai Myrepsici, numero 100.

XXVIII.

ANtidotus è cymino, confert frigiditati thoracis, stomachi, inflatis, colicis, febre quartana laborantibus, & ventriculi concoctionem iuuat. Accipit cumini die nocteq; in aceto macerati, & dein in vmbra exiccati, drachmas octo. scrup. vnum. Cinamomi, caryophyllorum, añ [a] drach. tres, scrup. duos. [b] Galangæ, [c] thymbræ, calaminthæ, zingiberis, piperis nigri, añ drach. vnam, scrup. duos. Ammios, libystici, añ drach. vnã, scrup. vnum, grana sex. Piperis longi, spicæ, [d] nucis moschatæ, añ scrup. duos, & dimidiũ. Sacchari albissimi.

ANNOTATIONES.

Cordus.

a Drach. tres, scrup. duos.) Cordus secutus Latinorum codicum lectionem, habet drach. duas, & dimidiã. Nos verò fidem potius Græci manuscripti exemplaris sequi voluimus, quod legit L ß σκρπ.ε. Scrupuli enim quinq; efficiunt drachmam vnam, & scrupulos duos. Hallucinatus est quoq; Dessennius, qui legit drach. duas, scrup. dimidium. Mirum autem est quod Franciscus Alexander hoc loco laudet, quod integritati suæ hanc compositionem restituerim, quum alias non raro reprehendat, quod pondera & simplicia mutauerim, ita tamen codice græco monente.

Dessennij error.

b Galangæ.) Immutatum hic & ordinem simplicium, aliamq; quàm in Latinis codicibus ponderum esse rationem, vides. Ita namq; scriptum erat in græco Nicolai codice, qui plus autoritatis quàm Latinus habere meritò debet.

c Thymbræ.) Pro ea pharmacopœi Satureiam vsurpent.

d Nucis moschatæ.) Latini codices ante nucem moschatam Cardamomi mentionem, quod tamen in græco desideratur codice, faciunt. Nec eius meminit exemplar, quod opera Ioannis Agricolæ nostri Ingolstadij est excusum. Est autem haud dubiè ex altera Diacuminu Antidoto, quæ præsentem apud Nicolaum sequitur, in contextũ insertum. Nos quia in Græco non erat, omisimus, vt sincera & legitima esset huius Antidoti structura.

Ioannes Agricola.

DIA CALAMINTHES.

[a] Galeni.

XXIX.

ANtidotus è calamintha Galeni, crassa & lenta attenuat, & discutit, vrinas mouet, ac miliebres menses. Habet calaminthæ, pulegij, petroselini, seselios, añ [b] vnc. vnam. Seminis apij, cacuminũ siue comarum thymi, añ vnc. duas. Libystici, vnc. octo. Piperis, vnc. vigintiquatuor. Sacchari albissimi.

ANNOTATIONES.

a Galeni.) Libro quarto de Tuenda valetudine, capite sexto. Vbi, qualia esse debeant simplicia, quæ huius Antidoti compositionem ingrediuntur, docet. Verùm quum ex ijs regionibus quas ipse memorat, hodie medicamenta illa non afferantur: satis erit, si nostratibus, optimis tamen, & ritè collectis, vtamur.

b Vnciam vnam.) Gallenus passim duplum accipit pondus. Verùm quia magna est hæc quantitas, præstat simplex pondus, quod nos fecimus, vsurpare.

DIA CALAMINTHES.

[a] Nicolai Myrepsici.

XXX.

VTilis ad refrigerationem thoracis, & tussientes. Item ad refrigerationem stomachi, abolitam appetentiam, ad eos qui difficulter concoquunt, & eos quibus stomachus celeriter inflatur. Capit calaminthes, pulegij, seselios, piperis nigri, petroselini, añ drach. tres, scrup. duos. Libystici, drachmas duas, scrup. vnum. Seminis apij, scrup. vnum. Ameos, [b] thymi, anisi, cinamomi, zingiberis, añ scrupulos duos. Sacchari candidissimi.

ANNOTATIONES.

[a] *Nicolai.*) Nam Mesuæ filij vsitata non est, nec à Galeni nisi ponderum ratione distat. Præstat itaq; hac Nicolai, quæ plura quàm Galeni simplicia recipit, & legitima, adeóq; è Græco transcripta est, vti. Dessennius eam mutilam, & deprauatam refert. *Dessennius.*

[b] *Thymi.*) Comæ autem, siue summitates thymi intelliguntur, vt in ea quæ præcedit. *Comæ.*

DIA LACHA MAIOR.

Mesuæ filij.

XXXI.

ANtidotus è lacha magna, facit aduersus ventriculi frigus, ventriculum & iecur roborat, obstructiones atq; inflationes viscerum, iecoris potissimùm & lienis aperit, eorumq; duritiem dissoluit. Aquam intercutem, & malum corporis habitum sanat & emendat, menses ciet, vrinas mouet, lapidem renum & vesicæ frangit. Accipit lachæ [a] lotæ, [b] rhabarbari, añ drach. tres. Spicænardi, mastiches, [c] coliculorum iunci odorati, absinthij, succi [d] eupatorij, sabinæ, asari, amygdalarum amararum, costi, myrrhæ, rubiæ tinctorum, seminum apij, anisi, fœniculi, ammeos, [e] aristolochiæ, gentianæ, croci, cinamomi, hyssopi, casiæ ligneæ, [f] cacuminum iunci odorati, bdellij, añ drachmã vnam, & dimidiam. Piperis, zingiberis, añ drachmam vnam. Sacchari albissimi.

ANNOTATIONES.

[a] *Lachæ lotæ.*) Quomodo Lacha sit abluenda, suo docebimus loco, vt non sit necesse hic explicare. In calce enim huius libri, abluendi ac præparandi medicamentorum rationem seorsim trademus. Lauatur autem, iunci odorati florum & aristolochiæ decocto: ut essentiæ tenuitate assumpta, valentius obstructiones aperiat. *Lacha lota.*

[b] *Rhabarbari.*) Quum Antidotus hæc in hoc sit parata, ut obstructiones soluat, non autem vt aluum subducat: præstat hic etiam rha Ponticum officinis nominatum vsurpare, quàm rha barbarum ijsdem dictum. Eius autem Mesuæ filius fecit mentionem, quod veterum Rha ignorauerit. *Rhabarbari.*

[c] *Coliculorum iunci odorati.*) Quum hanc compositionem Iuncus odoratus, qui Squinantus barbaris appellatur, bis ingrediatur, hoc loco culmi, siue coliculi eius sunt accipiendi. Dessennius hanc compositionem, vt omnes ferè alias, deprauauit. *Iuncus odoratus. Squinantus. Dessennius compositionũ veterum deprauator.*

[d] *Succi Eupatorij.*) Hic Græcorum Eupatorium, quod vulgus Agrimoniam nominat, vsurpari non debet: sed id quod à Mesue describitur, & Græcis Ageratum. Eius historia est in primo nostrorum de Stirpium historia commentariorum tomo. *Eupatorium Mesues filij.*

[e] *Aristolochiæ.*) Etsi eandem facultatem omnes habeant Aristolochiæ, tamen quum rotunda sit tenuissima, & ad omnia Galeni etiam testimonio, efficacior: vbicunq; Aristolochia, vt hoc loco, simpliciter effertur, rotunda vsurpari debet. *Aristolochia rotunda.*

[f] *Cacuminum iunci odorati.*) Per cacumina seu summitates Iunci odorati, non intelliguntur nisi eius flores, qui in cacumine huius herbæ sunt constituti. Verùm quia flores ad nos hodie non deferuntur, necesse est tenerrimas eius partes è cacumine decerptas arripiamus, aut geminum pondus Schœnanthos indamus. *Cacumina iunci odorati.*

D I A L A C H A N.

[a] Nicolai Myrepsici. Numero 123.

XXXII.

ANtidotus è Lacha confert iocinerosis, lienosis, malo corporis habitu laborantibus, nephriticis, stomachi inflationibus, & viscerum. Item iocineris, & lienis obstructionibus. Recipit lachæ [b] infectorũ, vnc. vnam & dimidiam, drach. tres. Spicæ, costi, carpobalsami, xylobalsami, casiæ ligneæ, cinamomi, acori, croci, asari, floris iunci odorati, [c] senæ, rheibarbari, mastiches, aristolochiæ longæ & rotundæ, añ drach. nouem. Gentianæ, seminis apij, fœniculi, anisi, polij, caryophylli, cumini, eupatorij, absinthij, phu, nucis moschatæ, cardamomi, galliæ moschatæ, cubebarum, añ drachmas tres. Sacchari, quantum satis erit.

ANNO-

ANNOTATIONES.

a *Nicolai.*) Hæc etsi vsitata non est, tamen quum ad soluendas obstructiones sit efficacissima, in vsum reuocari potest: propterea quòd ad eam quam Mesues describit, proximè accedat, & pluribus etiam simplicibus constet

Lacha infectorum.

b *Infectorum.*) Græcè est βαφέωμ. Quæ verò sit Lacha infectorum, primo abundè dictum est libro. Actuarius habet, Repurgate.

Rheum barbarum.

c *Senæ, rhei barbari.*) Si rheum barbarum, quod hodie ita vocatur, ad huius Antidoti structuram accipiatur: dubium haud erit, quin aluum sit subductura, præsertim quum Sena illi coniungatur, & pondus sit vnc. vna, drach. vna. Quia verò obstructionum soluendarum gratia hæc Antidotus magis vsurpatur, præstat pro rha barbaro accipere rheum Ponticum vocatum: quod ita minus sumptuosa sit futura Antidotus. Actuarius quidem Rheum Indicum indendum esse docet, sed quinq; drach. duntaxat pondere.

DIA CVRCVMA.

a Mesuæ filij.

XXXIII.

ANtidotus è b curcuma magna, ventriculi, iecoris, lienis morbos frigidos & diurturnos sanat. Item obstructiones, hydropem, malum corporis habitum, inflationes, vitiosum corporis colorem, renum & vesicæ vitia frigida, vrinamq; euocat. Habet croci, asari, petroselini, dauci, anisi, seminis apij, añ vnciã dimidiam. Rhei barbari, spicæ, c mei, añ drach. sex. Costi, myrrhæ, casiæ ligneæ, floris iunci odorati, radicis rubiæ, carpobalsami, d succi absinthij, succi eupatorij, e olei balsami, añ drach. duas. Calami odorati, cinamomi, drachmam vnam, & dimidiam. Scordij, f scolopendrij, succi glycyrrhizæ, añ drach. duas, & dimidiam. Tragacanthæ, drachmam vnam. Sacchari albissimi.

ANNOTATIONES.

a *Mesuæ.*) Hæc Mesuę filij Antidotus ex centesima decimanona, & centesima vigesima secunda Nicolai Myrepsi est collecta: quod ex collatione vriusq; autoris omnibus fit manifestissimum.

Dia curcuma vnde dicta. Curcuma.

b *E curcuma.*) Mirum admodũ est, cur hæc Antidotus è curcuma sit inscripta, quum Curcuma eius structuram non ingrediatur. Curcumam autem vsitatam hodie officinis intelligimus, quæ non est nisi Ciperi Indici radix, vt libro primo diximus. Nec Serapionis & aliorum Arabum, quæ non est nisi Chelidonium, inaudienda erit. Quapropter suspicio est, Curcumam apud Mesuę filium hoc loco idem quod crocum significare. Aut certè Antidoti inscriptio per imperitum librarium deprauata est, qui pro διὰ κρόκου, legit διὰ κούρκουμα, vt etiam apud Nicolaum legitur. Rectè autem hæc Antidotus è croco inscribitur, quum primum medicamentum hunc constituens sit Crocus.

Monachi cõmentatores fily Mesuæ.

c *Mei.*) Monachi, qui in Mesuę filium Commentarios scripserunt, ante Meum inserendum Phu esse contendunt: nullo alio argumento moti, quàm quòd Auicenna in sua Diacurcuma eius etiam meminerit. Quasi verò necesse sit, in Mesuę filij descriptione omnia commemorari, quæ in Auicennæ memorantur. Cur igitur in hac Antidoto desideratur Capparis Romana? cur succus lilij? Debebant itaq; Monachi eadem ratione, qua phu, hæc etiam duo inter ea quę Antidotum hanc constituunt, recensere medicamenta. Quapropter quum neq; in Nicolai, neq; in alijs quos ipse viderim Mesuę codicibus phu, mentio fiat, merito à nobis omissum est.

Eupatorium Mesues.

d *Succi absinthij & Eupatorij.*) Hic iterum Ageratum pro Eupatorio sumendum erit. Atq; sciendum, quòd succi illi, vt Glycyrrhizæ, densandi sint. liquidi enim solidis Antidotis non conueniunt.

Oleũ balsami.

e *Olei balsami.*) Opobalsamum intelligit, cuius vice succedaneo eius vtendum erit.

Scolopendrium.

f *Scolopendrij.*) Herbam, quæ Ceterach hodie dicitur, inaudire oportet per Scolopendrium, non lingua ceruina vulgò dicta, hæc tollendi obstructiones facultatem haud obtineat, vt in Phyllitidis historia copiosè monstrauimus.

DIA PRASIV.

Nicolai Myrepsici.

XXXIIII.

Anti-

ANtidotus è marrubio confert tabidis, tussientibus, ijs qui defluxionibus, distillationibusq; è capite obnoxij sunt. Item hebetudini oculorum, & palati vitijs, oris putredinibus: & in vniuersum, omnibus vitijs tussim afferentibus. Calculos atterit, & ijs qui difficulter mingunt prodest. Capit marrubij viridis drach. quinq;, & dimidiam. Tragacanthæ, pinearũ repurgatarum, amygdalarum, pistaciorum, carnis palmularum, caricarũ, vuarum passarum, añ drach. tres, & dimidiam. Cinamomi, caryophyllorũ, nucis moschatæ, macis, ligni aloes, galangæ, spicæ, zingiberis, zedoariæ, glycyrrhizæ, rhei Pontici, anacardij, styracis, mastiches, myrrhæ, *galbani, terebinthinæ, iridis, aristolochiæ rotundæ, radicis capparis, gentianæ, piperis nigri, anisi, fœniculi, anethi, seminis apij, sinonis, saxifragæ, añ drach. duas. Hermodactyli, [a]castaneæ, origani, peucedani, floris iunci odorati, cardamomi, piperis albi, [b]carnabadij, libystici, [c]vincetoxici, añ drach. vnam, & dimidiam, granũ vnum, & dimidium. Pulegij, [d]balsami, [e]abrotoni, costi, pyrethri, thymbræ, ocimi, pæoniæ, amomi, erui, añ drach vnam, scrup. vnum. grana duo. Xylobalsami, casiæ ligneæ, corallij, ramenti eboris, carpobalsami, dauci cretici, añ drach. dimidiam. Moschi, ambaris, ossis cordis ceruini, añ grana duodecim. Mellis despumati, aut Sacchari albissimi, quod satis. Nonnulli qui liquidam facere antidotum volunt pro Saccharo accipiunt Mellis lib. quatuor. Dein capiunt marrubium, siccum corallium, Resinam pineam, Vini ueteris, vncias tres, & decoquunt cum caricis, cumq; vuis passis exemptis acinis, donec vinum absumatur, postea vtraq; contundunt, & reliquis admiscent, adijciuntq; terebinthinam cum melle, atque ita probe ebulliunt. Vbi verò ab igne amouere volunt, imponunt species, & quum probè subactæ fuerunt, reponunt in vase.

ANNOTATIONES.

* *Galbani, Terebinthinæ.*) Hæc si in solidam formam redigitur medicamentum hoc omittenda erunt. Sin liquidum futurum est, indenda veniunt. Quum itaq; multa simplicia si solidum futurum sit hoc medicamentum omittenda sint, præstat illud liquida forma constructum, Nicolai exemplo in officinis prostare, quàm solida.

[a] *Castaneæ.*) Græcè est κασάνου. In Latinis codicibus omnibus desideratur. Tamen à Nicolao haud dubiè reliquis hanc Antidotum constituentibus est permista, vt destillationes inhibeat ac sistat: perinde atq; caro palmularum, quæ itidem adstringit & desiccat, adeoq; destillationi sistendæ apta est. *Castanea.*

[b] *Carnabadij.*) Hoc loco vt apud Simeonem Sethi, pro Careo accipitur. Quod etiam testantur Latini codices, qui in vniuersum omnes pro Carnabadio habent Carui. *Carnabadiũ.*

[c] *Vincetoxici.*) Variè interpretantur Vincetoxicum recentiores. Nonnulli enim Iberim esse putant. Alij Thlaspin. Quidam Anemonem syluestrem. Quæ sanè herbæ omnes quum eiusdem sint facultatis, ideo nihil refert vtram ex ijs accipias. Officinæ nostrates hodie pro Vincetoxico vsurpant Asclepiada herbam, quam illi Hirundinariam vocant. *Vincetoxicũ.*

[d] *Balsami.*) Græcus Nicolai codex habet βαλσάμου. Cordus balsamitæ legit, Latini codicis fidem secutus. Non video, quod tamen ille affirmat, quo modo in vetere aliquo & probato autore vox balsami significet Mentham. Et nisi quis eius rei testimonium aliquod proferat, mihi haud persuadebit. Præferamus igitur huic coniecturæ Græci exemplaris fidem, in quo disertè, vt diximus, Balsami sit mentio. Quum autem Balsamo destituamur, eius succedaneo vtendum erit. Quod quale sit, suo monstrauimus loco. *Balsamum. Cordus errat.*

[e] *Abrotoni.*) In omnibus Latinis codicibus legitur pro Abrotoni, Dictamni. In græco tamen Nicolai exemplari est disertè ἀβροτόνου. Nihil autem refert, Abrotonum aut Dictamnum vsurpes, quum eiusdem sint facultatis, & vtrunq; eos præstet effectus, quos Antidoti inscriptio pollicetur.

DIA IREOS SIMPLEX.

XXXVI.

PRæstat ferè idem quod sequens. Accipit iridis, vnciã dimidiam. Sacchari candi seu candefacti, specierum diatragacanthæ frigidæ, añ drach. duas. Sacchari albissimi,

DIA IREOS a SOLOMONIS.

Nicolai Myrepsici.

XXXVI.

ANtidotus ex iride, prodest ad columellam, quæ veluti acus intus pertusa videtur: ad vocem etiam amissam, similiter asthmaticos, & difficulter spirantes. Recipit iridis, vnc. vnam. Pulegij, hyssopi, glycyrrhizę, añ drach. sex. Tragacanthæ, b amyli, cinamomi, zingiberis, piperis, amygdalarum, nucum pinearum, añ drach. tres. Caricarum sine acinis, carnis palmularum, vuarum pinguium exemptis acinis, añ drach. tres, & dimidiam. c Styracis rubri, drach. duas, scrup. vnum. Sacchari albissimi.

ANNOTATIONES.

a *Solomonis.*) Nicolao simpliciter δι' ἴρεως inscribitur. Recentiores autem Solomonis dictionem adiecerunt, vt hac ipsa adiectione eam à simplici, quę pręcedit, discernerent.

Amylum. b *Amyli.*) In Latinis codicibus omnibus desideratur, quum tamen in Græco manuscripto codice disertè sit ἀμύλου. Non est autem omittendum Amylum, propterea quòd ad columellam defluctione laborantem, & exulceratam plurimùm conferat. Quod testatur Dioscorides, qui Amylum contra fluctiones, caua vlcera, exasperatum guttur efficax esse scribit. Ita paucæ, aut ferè nullæ compositiones integræ hactenus in officinis fuerunt. Et hîc me notat Franciscus Alexander, quod aduersus Actuarij sententiam Amylum addiderim, quum tamẽ eius rei rationem etiam subiecerim, quod ille silentio transit. Non autem nescius fui hanc vocem in Actuarij compositione desiderari, sed id tantum præstare volui, vt Lector intelligeret, cur hoc loco pro semine lini, cuius in Nicolai codice mentio fit, Amylum substituerim. Mirum autem cur Franciscus haud cogitet se crebrò Matthiolo obtrudere crimen, à quo profecto ipse alienus nequaquam est.

c *Styrax rubeus.*) Quid sit Styrax ruber recentioribus Græcis & Arabibus, libro primo diximus. Præstaret quidem styracem optimum ac liquidum, quem Calamiten vocant, vsurpare: verùm quum siccus siue cortex magis ad hanc compositionem, quæ arida est, quadret, ideo illum Nicolaus potius vsurpare voluit, quàm liquidum.

DIA HYSSOPV.

a Nicolai.

XXXVII.

ANtidotus ex hyssopo, confert ad vitia capitis frigida, columellam exsiccat, arteriam asperam purgat, tussim compescit, omnia frigida thoracis & stomachi vitia emendat, & concoctionem iuuat. Habet hyssopi, iridis, thymi, piperis nigri, añ drach. triginta. Pulegij, thymbræ, rutæ, cumini, añ drach. viginti. Carnis palmularum, tragacanthæ, passularũ exemptis acinis, b fœniculi, añ drachmas decem. Zingiberis, anisi, carei, libystici, añ drachmas quinque. Sacchari albissimi.

Climax.

ANNOTATIONES.

a *Nicolai.*) In Latinis duntaxat codicibus habetur, in Græcis desideratur. Rarissimè in vsum venit: quapropter omitti potuisset.

b *Fœniculi.*) Miratur hoc in loco Franciscus Alexander cur glycyrrhizam præterierim, quum mihi magis mirandum sit, cur ipse omiserit fœniculum, cuius expresse in Nicolai codicibus mentio fit: & glycyrrhizam ac ficũ addiderit, quum tamen neutrius ibidem mentionem faciat Nicolaus. Ita passim in aliorum dictis reprehendendis oculatus est Alexander, in suis verò erratis animaduertendis plane cæcus.

DIA TRION PIPEREON.

a Nicolai.

XXXVIII.

ANtidotus è tribus piperum generibus ventriculi refrigerationibus, acido ructui, quartanis, resolutis, iocinerosis, & inflationibus auxiliatur. Capit trium piperum, añ vnc. vnam. Zingiberis, thymi, seminis anisi, b apij, añ vnciam dimidiam. Sacchari quod satis est.

ANNOTATIONES.

a Nicolai.) Hæc proximè accedit ad Dia trion pipereon simplex Galeni: quæ ita dicta est, quòd minimè sit medicamentosa, nec ex varijs, vt sequens, medicamentis composita, adeoq; citra negocium ab ijs qui hanc sumpserunt cōcoquitur. Danda itaq; ijs qui parum concoxerunt, & qui recens frigus in ventriculo cōtraxerunt, & pituitosum succum: item ijs quibus cruditas est multa in primis venis. Galenus de vnoquoq; genere piperum accipit drachmas quinquaginta. De reliquis tribus, drachmas octo. *Diatrion pipereon simplex.*

b Apy.) Galenus in sua compositione Apium non habet. Qui igitur magis simplex esse cupit medicamentum hoc, ab eo apium detrahat.

DIA TRION PIPEREON.

a Mesuæ filij.

XXXIX.

HAec Antidotus magis fluxionibus, quæ à capite ad thoracem descendunt, conuenit. Accipit trium piperum, an̄ aur. quinq;. Zingiberis, thymi, anisi, aur. duos. Spicæ nardi, *b* ammeos, an̄ aur. vnum. Casiæ ligneæ, asari, helenij sicci, seminis *c* apij, seseleos, an̄ aur. dimidium. Sacchari albissimi.

ANNOTATIONES.

a Mesuæ.) Hæc planè est quam Galenus lib. 4. de Tuenda sanitate damnat, veluti nimis medicamentosam. omnia nanq; quæ structuram huius Antidoti cōstituunt, medicamenta, illic nominatim perstringit. *Diatrion pipereon compositum.*

b Ammeos.) In Latinis codicibus est Amomi: sed quum Galenus loco iam citato disertè Ammeos mentionem faciat, & Amomum hodie vix, & à paucis tantum cognoscatur, Ammi autem verum iam afferatur, & omnibus ferè cognitum sit, præstat Ammeos semen quàm Amomi, ad structuram huius Antidoti vsurpare. Nec erat cur tectè me pungeret Franciscus Alexander, quasi temere Amomum omiserim. *Ammi.*

c Apij.) Ex hac Antidoto Apij semen, est in præcedentem simplicem translatum.

DIA ZINGIBER.

a Incerti autoris.

XL.

REcipit zingiberis, galangæ, caryophyllorum, cinamomi, nucis moschatæ, granorum paradisi, piperis longi, macis, cardamomi, spicæ nardi, rhei Pontici, rosarum rubearum, an̄ scrup. dimidium, grana tria. Pinearum repurgatarum, vnc. dimidiam. Pistaciorum, drach. duas. Anisi, fœniculi, glycyrrhizæ rasæ, croci, an̄ drach. dimidiam. Sacchari albissimi.

ANNOTATIO.

a Incerti autoris.) Cordus, & alij Nicolao ascribunt, quum tamen neq; in Latinis, neq; in Græco, quòd sciam, Nicolai codice hæc Antidotus habeatur. Quapropter incerti autoris compositionem esse iudico, ad ventriculum roborandū, & firmandum excogitatam.

ELECTVARIVM DVCIS.

a Nicolai.

XLI.

VAlet ad cruditatem, & inflationem stomachi & intestinorum, ileon, & calculum. Recipit anisi, drach. duas, grana sedecim. Glycyrrhizæ, mastiches, an̄ scrup. duos, grana quinq;. Chamædryos, cinamomi, zingiberis, galangæ, fœniculi, carei, an̄ scrup. vnum, grana quindecim. Casiæ ligneæ, calaminthæ, dauci, pyrethri, piperis albi, piperis longi, cyperi, floris iunci odorati, iridis, amomi, folij, asari, an̄ scrup. vnum. Spicæ nardi, croci, gummi Arabici, tragacanthæ, seminis anethi, calami aromatici, cubebarum, caryophyllorum, carpobalsami, cardamomi, libystici, seminis *b* hipposelini, baccarum iuniperi, seseleos, quinquefolij, seminis asparagi, seminis citri, radicis acori, ammeos, rhei

T Pontici,

Pontici, nucis moschatæ, ligni aloes, ocimi, [c] lithospermi, seminis saxifragæ, citruli, cucurbitæ, cucumeris, melonis, scariolæ, petroselini, behen albæ, behen rubeæ, styracis calamitæ, añ scrup. dimidium, [d] grana quinque. Penidiorum, vnc. dimidiam, scrup. duos, & dimidium. Sacchari albissimi.

ANNOTATIONES.

a Nicolai.) In Græco non extat codice: quapropter, nisi à nonnullis in vsum quotidianum vocata esset, omitti potuisset.

Hipposelinũ. *b Hipposelini.*) Petroselinum Macedonicum ab officinis vocatur, vt libro 1. diximus.

Lithospermũ *c Lithospermi.*) Milium solis hodie nominatur: quòd etiam libro primo monuimus.

d Grana quinque.) Sic legendum, non tria, veluti typographi negligentia factum est, qui pro quinque tria legit. Nam in Nicolai codice sunt grana quindecim, quæ constituunt scrupulum dimidium, & grana quinque.

ELECTVARIVM IVSTINI.

[a] Nicolai.

XLII.

VAlet aduersus dolorem renum, calculos atterit, & difficultati vrinæ succurrit. Habet cinamomi, folij, costi, spicæ nardi, casiæ ligneæ, aristolochiæ rotundæ, helenij, hyssopi, pulegij, arthemisiæ, quinquefolij, piperis albi, [b] erui, petroselini, [c] libystici, hipposelini, seminis vrticæ, lithospermi, saxifragæ, baccarum iuniperi, seminis asparagi, seseleos, apij, anethi, rutæ, citrij mali, fœniculi & anisi seminum, baccarum lauri, añ drach. vnam, & dimidiam. Sacchari albissimi.

ANNOTATIONES.

a Nicolai.) Neque hæc in græco Nicolao, quòd sciam, habetur: sed tantum in Latinis codicibus reperitur.

Eruum. Succedaneũ Erui. *b Erui.*) Orobum Græco nomine appellant officinæ. Quum verò Eruum legitimum hodie nondum à nostratibus pharmacopœis agnoscatur, succedaneo eius vtendum, quod est Ciceris nigri semen, vt suprà quoque dictum est.

Libysticum. Succedaneũ Libystici. *c Libystici.*) Neque Libysticum verum hodie habetur in nostratibus officinis, igitur eius succedaneo interim dum agnoscetur vtendum: quòd Staphylini semen erit, aut certè id quod ipsis Leuisticum vocatur. Eandem nanque facultatem obtinet. Aut id, cuius nos iconem in altero tomo de histo. stirpium dedimus.

ANTIDOTVS E NVCIBVS.

Incerti autoris.

XLIII.

ANtidotum è nucibus mirificè aduersus pestiferæ luis contagia confert. Accipit iuglandium, numero viginti. Ficuum pinguium, numero quindecim. Rutæ, manipulos duos. Absinthij, [a] parthenij, scabiosæ, añ manipulum vnum. Radicis aristolochiæ longæ, vnc. dimidiam. Radicis aristolochiæ rotundæ, vnc. vnam, & dimidiam. Radicum tormentillæ, [b] petasitis, pimpinellæ, dictamni albi nominati, añ vncias duas. Baccarum lauri, drachmas tres. [c] Foliorum dictamni Cretensis, manipulum vnum. Cornu ceruini vsti, drachmas duas, & dimidiam. Macis, myrrhæ, boli armenij, terræ Lemniæ, añ drachmas tres. Salis marini, drachmam vnam, & dimidiam. Florum borraginis, manipulum vnum. Corticum citrij mali, vnciam dimidiam. Contusa & trita omnia, & per cribrum tenuissimum traiecta, excipiantur quantitate sufficienti mellis despumati, vt formam electuarij accipiat.

ANNOTATIONES.

Etsi

Etsi mihi non satis constat quis huius compositionis autor sit, tamen ad propulsanda pestis contagia satis conducere videtur. Immutauimus tamen in plerisq; non solum pondera, sed & medicamenta simplicia. Sublatis enim nonnullis, vt nuce vomica, quæ quid sit in hodiernum vsq; diem ignoratur, pro ea alia substituimus meliora. Neq; enim Serapionis nux vomica est, vt secundo nostrorum de stirp. historia commentariorum tomo capite de malo Stramonia ostendimus. Præstat igitur hanc, tanquam ignotam, prorsus abijcere, & pro ea vti alio, quod ad præsens institutum conferre potest. Nos in eius locum Cortices citrij mali aut semen eius, substituimus. *Nux vomica quid sit ignoratur.*

a *Parthenij.*) Cotulam fœtidam vulgus herbariorum appellant, quemadmodum alibi multis rationibus ostendimus. *Parthenium.*

b *Petasitis.*) Hanc nos, propter admirandam quam habet aduersus pestilentiam facultatem, adiecimus. Nec vlla ratione hæc ipsa pharmacopœis negligenda & omittenda erit. *Petasites.*

c *Foliorum Dictamni Cretensis.*) Et hæc à nobis addita sunt.

ANTIDOTVS EX OVO.

Incerti autoris.

XLIIII.

ANtidotus ex ouo magnam efficaciam aduersus pestilentiæ cõtagia habet. Constat ex oui vitello, cum quo tantum Croci primo, reiecto albumine, permiscetur, vt oui putamen denuo compleri possit. Deinde tandiu[a] assatur, quoad nigrescat. Tum pistillo conteritur, & ei admiscentur, Seminis[b] erucæ, radicis tormentillæ, [c] dictamni nostratis, albiue, angelicæ, [d] laserpitij germanici, añ vnc. dimidia. Terræ[e] lemniæ, drach. duæ. Ligni aloës, corallij rubri, añ drach. vna. [f] Radicis petasitis, scrup. duo. Cornu bestiæ vnicornis, scrup. dimidius. Theriacæ Andromachi tantum quantum vniuersa pendent. Commistis omnibus, formetur electuarium solidum.

ANNOTATIONES.

Antidoto hac olim Maximilianus, optimus & prudentissimus Imperator, vsus est, vt hinc etiam appareat illam non esse contemnendam, propterea quod à tanto principe non temerè vsurpata & in precio fuerit. *Maximilianus Imperator.*

a *Assatur.*) Non desunt qui hanc antidotum propterea minus probent, quod Croci vis assando frangatur, atq; ita neq; Crocus, neq; vitellus ægrotis prodesse possit, sed medicamentarius siue pharmacopœus ex eis lucrum faciat. Fieri quidem nequit, quin Croci vim ex assatione nonnihil frangi fateamur, tamen non est cur ob id vniuersum suam facultatem amittere antidotum existimemus. Neq; etiam temerè ipsam assari, vnà cum vitello credamus. Quum enim ad leuorem teri, quod maximè in huius antidoti constructione requiritur, crocus & vitellus nequeant, necesse est vt per assationem sicciora, adeoq; ad terendum aptiora, reddantur. Qua de re in præparatione medicamentorum plura. *Crocus & vitellus cur assantur.*

b *Erucæ.*) Duabus de causis Erucę semen huic antidoto permiscetur, vna vt in longum tempus illud conseruet: altera, vt per vrinam educat noxia, quod in pestilentia optimum existit.

c *Nostratis.*) Quia Cretensis Dictamni folia tantum vsitata sunt.

d *Laserpitij Germanici.*) Magistrantiam vulgus & officinæ medicorum vocant. *Laserpitium germanicum.*

e *Lemniæ.*) Terram sigillatam nominant.

f *Radicis petasitis.*) Alij pro ea nucem vomicam inijciunt. Verum vt paulo ante dictum est, quum non satis constet, quid sit nux vomica officinarum, & Serapionis nux vomica vomitum admodum moueat, atq; ægri antea abundè satis ad vomitum in hoc morbi genere irritentur, præstat has planè abijcere, & pro eis radice petasitis, omnium præstantissimo remedio, & facili parabili vti.

ELECTVARIVM [a]REGIVM.

Mesuæ filij.

XLV.

ELectuarium regium, cerebrum, cor, thoracem, ventriculum roborat. Habet pinearum excorticatarum, vncias octo. Amygdalarum purgatarum, [b] vncias

b vncias sex. Sacchari albi, libras quatuor. Stillaticij rosarũ liquoris, lib. vnam, & dimidiam. c Olei amygdalarum dulcium recentis, rosacei, añ vnc. tres. Cinamomi selectissimi, d drach. octo, & semis. Caryophyllorum, añ drachmas tres. e Santali flaui, añ drach. tres. Ligni aloës, drach. quatuor. f Ambræ, drach. vnã. Moschi, scrupulum dimidium.

ALIVD.

XLVI.

Electuarium regium alterum, idem potest. Accipit pinearum excorticatarum, vnc. sex. Amygdalarum dulcium etiam delibratarum, vnc. quatuor. Stillaticij rosarum liquoris, libram vnam, & dimidiã. Rosarum rubearum, vnc. vnam, & dimidiam. Santalorum flauorum, drach. tres. Sacchari albi, lib. quatuor. Ambaris, drach. vnam. Moschi, scrupulum dimidium.

ANNOTATIONES.

Dulciarij panes. *Marze panes.*

a Regium.) Ita verò dictum est, quod eo vsi sint reges, & principes, alijq; qui delicijs studebant. Hodie eiusmodi Electuaria, latinis dulciarij panes, vulgò corrupta ex massa panis voce, Marze panes, vel Marcij panes vocantur, vbi scilicet cum saccharo in formam liborum, ac panis coguntur. Horum hic facere mentionem volui, vt pharmacopœi hinc conficiendorum horum panum exemplum caperent.

b Vncias sex.) Meliores codices legunt vncias quinq;, quod etiam facit Nicolaus Myrepsicus.

c Olei amygdalarum, &c.) Olea hæc ex hac compositione prorsus sunt amouenda, quod vomitum, si simul alijs misceamus, moueant. Hinc est quod Nicolaus Myrepsicus in sua compositione, quam mox subijciemus, ea omiserit.

d Drachmas octo.) Castigatioribus in codicibus legitur, drach. quatuor, & dimidiam. Nam præstat Cinamomi, & aliorum etiam aromatum imminutam esse quantitatem.

e Santali flaui.) Et hi omitti possunt, quod gustui multorum ingrati sint.

f Ambaris.) Et hæc nimia est quantitas, quod non solum sumptuosam, sed & nimio odore ingratam compositionem efficiat.

[a] DVLCIARIVM.

Nicolai Myrepsici.

XLVII.

Antidotus ad tussientes, de fluxione capitis laborantes, & ad imbecillitatem corporis admodum bona. Capit nucum pinearũ, vnc. octo. Amygdalarum, drach. b quinq;. Cinamomi, c vnciam vnam. Caryophylli, maceris, añ drach. d septem. Ligni aloës, drach. e sex. Santali flaui, drach. quinq;. Ambaris crudi, drach. vnam. f Sesami repurgati, vnc. vnam. g Vrticæ seminis, vnc. dimidiam. h Gossipij seminis, vnc. dimidiam. Moschi puri, siliquas tres. Sacchari & stillaticij rosarum liquoris, quod satis est.

ANNOTATIONES.

a Dulciarium.) Hoc subijcere placuit, vt Mesuæ filij Electuarijs regijs aliquid lucis accederet. Nã vel Nicolaus ex Mesuæ filio, vel vterq; ex vno eodemq; autore ipsis vetustiore, has compositiones descripserunt. Id quod è medicamentis ipsis quæ compositiones illas constituunt, fit manifestum. Sunt enim, paucis exceptis, vtrobiq; eadem.

b Quinq;.) Apud Mesuæ filium sunt drachmæ sex, quum tamen hanc lectionem errore non vacare satis constet, quod Nicolaus, & meliores etiam filij Mesuæ codices quinq; tantum drachmas habeant.

c Vnciam vnam.) Et hîc Mesuæ filij codices variant, minusq; rectè dimidiam vnciam adijciunt.

d Septem.) Apud Mesuæ filium desunt drachmæ quatuor.

e Sex.) Ibidem duæ desiderantur drachmæ.

f Sesami.) Additur exemplo veterum, qui πέμματα, & τραγήματα, hoc est, placentas, & bellaria ex Sesamo, & melle parabant.

Vrticæ semẽ. *g Vrticæ.*) Non temerè Vrticæ semen adijcitur, nam illi singularis facultas inest educendi ex thorace quæ crassa, & lenta sunt.

Gossipij semẽ. *h Gossipij.*) Siquidem semen hoc tussi & thoracis vitijs mirum in modum confert. Vt

igitur

Marcij panis.

igitur Dulciarium suum Nicolaus ad tussim & thoracis vitia totum accommodauit, ita medicis pro varietate affectuum quibus laborant ægrotantes iam hæc quę dicta sunt, iam alia quædam nucibus pineis, & amygdalis addi possunt. Sic vtiq; in calidis affectibus in aromatum locum substitui possunt semina lactucæ, portulacæ, intybi, melonum, cucurbitæ, & cucumeris. Quod adijciendũ esse duxi, vt subinde ad Marcios vocatos panes conficiendos pharmacopolæ instructiores essent.

DIA SPERMATON.

a Nicolai Myrepsici.

XLVIII.

ANtidotus è seminibus confert ad ea, ad quæ Antidotus ex aniso, & cumino. Capit cumini, carei, ammeos, anisi, dauci, apij, petroselini, amomi seminum, añ b drach. duas. Cinamomi, libystici, añ drach. vnam. Zingiberis, galangæ, cardamomi, caryophylli, spicæ, folij, añ drach. dimidiam. Seseleos, scrupulum vnum. Piperis longi, c scrup. dimidium. Sacchari albissimi.

ANNOTATIONES.

a *Nicolai.*) Est & alia è seminibus Mesuæ filij, huic persimilis, demptis ponderibus, quæ in Mesuæ filio sunt maiora: & quod hic petroselini etiam mentio fit, quæ in Mesuæ descriptione desideratur. Vtraq; concoctionem ventriculi iuuat, obstructiones aperit, lienteriam sanat, & dolores viscerum à flatibus excitatos placat. Est digna quæ in vsum reuocetur, tum propter veteres, qui crebrò ea usi sunt, tum propter miram suam facultatem.

b *Drachmas duas.*) Nicolaus habet L α, id est, drachmam vnam, sed minus rectè. Est enim climax, ideoq; vt primum eius pondus sit drachmæ duæ oportet.

c *Scrupulum dimidium.*) Nicolaus habet, grana quindecim, id est, scrupulum dimidiũ, & grana tria. Nos ne Climacis rationem turbaremus, scrupulum dimidium tantum de pipere adijcere volumus.

ANTIDOTVS CORDIALIS.

Incerti autoris.

XLIX.

COr è pestis contagione maximè conseruat & tuetur. Accipit radicum dictamni albi, siue pseudodictamni, zedoariæ, herbæ tunicæ vocatæ, seu betonicæ altilis, tormentillæ, añ vnc. dimidiam. Radicis pimpinellæ, drach. tres. Dictamni cretensis, scordij, trifolij odorati, ligni aloes, añ drach. duas. Sigilli Lemnij, boli armenij, corticum citrij mali, croci, santalorum rubeorum & alborum, ramentorum eboris, añ drach. vnam. Coralli albi & rubei, charabę candidæ, vnicornu, phu, granatorum, margaritarum, hyacinthorum, añ scrup. duos. Serici crudi vsti, antheræ, mastiches, añ drach. dimidiam. Ossis cordis ceruini, scrup. vnũ. Moschi, ambrę, añ scrup. dimid. Sacchari albissimi, q̃d satis est.

DE MEDICAMENTIS TVM LENIENTIBVS ALVVM, TVM PVRGANTIBVS, LIQVIDIS ET solidis, Sectio quinta.

a FLORES CASIAE NIGRAE.

I.

SILIQVAE casiæ ponderosæ, & quæ concussæ non resonant, aperiuntur, ac contenta in illis medulla cum laminis & seminibus suis eximitur. Exempta super angustũ, setisq; equinis contextum inuersum cribrum proijciuntur. Post cribro supra feruentis aquæ vaporem imposito, medulla casiæ auerso cochlearis conuexo hinc inde traducitur, vt per cribrum paulatim traijciatur. Quicquid verò medullæ hac ratione per cribrum traiectũ est, con-

festim subinde aufertur, ne scilicet plus quàm conueniat vaporis aquę imbibat. Idq́ tantisper faciendum, donec [b] quantum voles collegeris.

ANNOTATIONES.

Flos Casiæ.

Facultates florum Casiæ.

a Flores Casiæ.) Differunt à Casia extracta, de qua sequenti capite dicemus. Nam flos Casiæ est eius medulla, siue pulpa sincera, quæ citra vllum decoctum ex siliquis exempta est. Proinde idem quod Casia potest: nempe bilem & pituitam innoxiè à ventriculo leniendo aluum deducit, ac sanguinis biliosi, ipsiusq́ bilis acrimoniam frangit, sanguinemq́ puriorem reddit. Thoracis, pulmonis, & asperæ arteriæ phlegmonas resoluit, easq́ partes lenit: ipse morsus omnis expers, præsertim cum succo vel serapio glycyrrhizæ sumptus. Deniq́ intemperiem renum calidam mitigat, cum ijs quæ vrinam mouent sumptus, & in ijs calculum gigni prohibet.

Vt Casiæ flos validius aluum ducat.

b Quantum voles collegere.) Nam multa eius copia vna vice eximenda non erit, quòd repositus facilè acescat. Qui, vt vehementius moueat aluum, Casiæ florē efficere cupiunt, ij in feruentem ac bullientem aquam folia Persici, aut eiusdem flores proijciunt. Horum siquidem vapor ex aqua sublatus, & flori Casiæ permixtus, efficit vt aluum magis ducat.

[a] CASIA EXTRACTA SINE folijs Senæ.

II.

Recipit prunorum numero duodecim. Violarum, manipulū vnum. Hordei repurgati, anisi, polypodij, seminis cartami, añ drach. quinq́. [b] Adianti, thymi, epithymi, añ manipulum dimidium. Passularum, vnc. dimidiam. Seminis fœniculi, drach. duas. Seminis portulacæ, & maluæ, añ drach. tres. Glycyrrhizæ, vnc. dimidiam. Coquantur in aqua iustæ quantitatis, colentur, & in colatura diluantur medullæ casiæ, libræ duæ. Tamar indorum, vnc. vna. Cinamomi, drach. tres. Sacchari optimi, libra vna. Coquantur ad perfectam consistentiam.

ANNOTATIONES.

Casia extracta.

a Casia extracta est, quæ ope iam dicti decocti è siliquis extrahitur, medulla. Siliquas quoq́ hoc decocto interiore parte nonnulli colluunt, ac subinde alijs hic commemoratis adiectis, ad consistentiam coquunt, ac Casiam extractam nominant. Sunt qui pro Casiæ medulla extrahenda, sequenti decocto vti malint, quod habet, Florum violarum, manipulum vnum, & dimidium. Florum borraginis, buglossi, intybi, cichorij, añ Manipulum vnum. Prunorum damascenorum, numero quindecim. Passularum, vnc. vnam. Glycyrrhizæ, vnc. dimidiam. Oxyphœnicôn, vnc. vnam. Ficuum, numero sex. Corticum myrobalanorum flauorum, chebulorum, añ vnc. dimidiam. Thymi, epithymi, añ drach. tres. Cinamomi, drach. duas, & dimidiam. Santali rubei, drach. dimidiam. Seminis fœniculi, drach. vnam, & dimidiam. Contusa macerentur in tribus libris aquæ horis 24. dein bulliant, & decoquantur ad tertias: postea validè exprimantur, & adijciatur Sacchari, libra dimidia. In hoc decocto medullæ casiæ è siliquis extractæ diluantur libræ tres, & decoquantur ad consistentiam.

Decoctum aliud, quo extrahitur Casiæ medulla.

Adiantum.

b Adianti.) Officinæ noua appellatione Capillum veneris nominant.

CASIA EXTRACTA CVM folijs Senæ.

III.

Expeditè aluum subducit, intestinorum asperitatem lenit, & morbis biliosis ac melancholicis auxiliatur. Accipit casiæ sine folijs Senæ extractæ, libras duas. Pulueris foliorum Senæ, vnc. duas. Commisceantur, & ad legitimā consistentiam redigantur.

CASIA EXTRACTA PRO clysteribus.

IIII.

Capit violarum florum, violarum foliorum, maluæ, mercurialis, betæ, parietariæ, añ manipulum vnum. Coquantur in aqua iustæ quantitatis, &

horum

horum decocto medulla casiæ extrahatur, eiusq; siliquæ eluantur. Dein accipiatur medullæ casiæ hoc modo exemptæ, & ad consistentiam coctæ, libra vna. Sacchari, libra vna, & dimidia, & coquantur ad perfectam consistentiam.

ANNOTATIO.

Hæc Casia iniecta per clysterem, aluum leniter, & citra omnem molestiam subducit: estq; pro delicatulis ac mollioribus aptissima.

[a]DIA CASSIA CVM MANNA.

Incerti autoris.

V.

COnfert ijs qui dura sunt aluo. hanc enim leniter & citra molestiam subducit, ac flauam educit bilem, febresq; inde natas mitigat. Habet prunorum damascenorum, vnc. duas. Florum violarum, Manipulum vnum, & dimidiū. Aquæ fontanæ, vnc. decem & octo. Bulliant vsq; ad medietatis consumptionem, colentur, & in colatura diluantur medullæ casiæ, vnc. sex. [b] Pulpæ tamarindorum, vnc. vna. Mannæ optimæ, vnc. duæ. Serapij violacei, vnc. quatuor. Sacchari candidi, sacchari penidij, añ vnc. vna. Sacchari violacei, vnc. quatuor. Commisceantur, & ad iustam redigantur consistentiam.

ANNOTATIONES.

a *Diacaßia.*) Non est in frequenti medentium vsu: tamen quum pleriq; varietate delectentur, eaq; compositione vtantur, silentio transire illam noluimus.

b *Pulpæ tamarindorum.*) Hæc quidem instar florum Casiæ fit, Tamarindis per cribrum è pilis equinis contextum, angustumq; traiectis. *Pulpa tamarindorum.*

DIA MANNA, [a]NICOLAI.

VI.

PRodest ad purgandum sanguinem, flauam & atram bilem reprimendam, ad iecur calefactum, & vniuersi corporis purgationem. Capit adianti, [b]scolopendrij, [c]lichenis, añ vnc. tres. Seminum cucurbitæ, citruli, cucumeris, melonis repurgatorum, violarum, añ vnc. vnam. Prunorum damascenorum, numero viginti. Coquantur in sufficienti aqua ad dimidias, dein colentur & exprimantur: inq; colatura diluantur mannæ optimæ, sacchari violacei, medullæ casiæ recens extractæ, añ vnc. quatuor. Tamarindorum, sacchari rosacei, añ vncia vna. Coquantur ad mellis consistentiam, & deinde sequentes inijciantur species, quæ habent seminum quatuor frigidorum decorticatorū, florum violarum, & nymphææ, seminum lactucæ, [d]intybi angustifolij, portulacæ, añ vnc. vnam. Rhei barbari, foliorum senæ, añ vnc. vnam, & drach. vnam. His accuratè permistis & subactis, fiat electuarium.

ANNOTATIONES.

a *Nicolaj.*) Non extat, quod sciam, in Græco manuscripto Nicolai codice. Ex Latinis igitur desumpta est, & in plerisq; officinis vsitata.

b *Scolopendrij.*) Hoc nomine intelligenda stirps erit, quæ Seplasijs barbara voce Ceterach dicitur, vt alibi fusius docuimus. *Scolopendrium.*

c *Lichenis.*) Lichen herba est, quæ officinis Hepatica nominatur. *Lichen.*

d *Intybi angustifolij.*) Vulgus medicorum Scariolam vocat. *Intybum angustifolium.*

ELECTVARIVM LENITIVVM,

Incerti autoris.

VII.

VAlet in febribus ex humorum putredine natis, & pleuritide. Emollit enim aluum, & vtranq; bilem sine molestia & innoxie educit. Accipit passularum, exemptis acinis, vnc. duas. [a]Adianti nigri, violarum, hordei repurgati, añ Manipulum vnum. [b]Ziziphorum, [c]myxorum, añ numero viginti. Glycyrrhizæ,

cyrrhizæ, vnciam dimidiam. Prunorum exemptis nucleis, tamar Indorum, añ
drach. sex. Senæ, polipodij, añ vnc. duas. Mercurialis, manipulum vnum, & di-
midium. Decoquantur ex præscripto artis in aqua iustæ quantitatis, dein per
colum traijciantur: & colaturæ addantur medullæ casiæ, pulpæ [d] oxyphœni-
côn, pulpæ prunorum, sacchari optimi, sacchari violacei, añ vnc. sex. Pulueris
senæ, vnc. tres, drach. tres, & dimidia. Coquantur ad consistentiam perfectam,
& fiat electuarium.

ANNOTATIONES.

Adiantum nigrum. *a Adianti nigri.*) Adiantum nigrum, est altera Capilli veneris species: quam in primo nostrorum de Stirpium historia commentariorum tomo descripsimus, & pinximus. Nisi quis Trichomanes hoc nomine accipere velit.

Zizipha. *b Zizipha.*) Fructus sunt officinis Iuiubæ dicti.

Myxa. *c Myxorum.*) Myxa fructus sunt, qui Seplasijs hodie Sebesten nominantur.

Oxyphœnica. *d Oxyphœnicon.*) Oxyphœnica sunt fructus, quos Tamar indos appellant, quod lib. 1. quoq; diximus, ad quem perpetuo in ignotis dictionibus pharmacopœi cõfugere debent.

MEDVLLA SEV PVLPA prunorum.

VIII.

CAlorem, ac sitim in febribus mitigat & extinguit. Recipiuntur pruna
grandia, acida & vinosa, quantitate qua lubet: & exemptis nucleis in fictili
vitreato coquuntur, deinde per cribrũ setaceum traijciuntur. Traiecta medul-
la iterum lento igne ad iustam consistentiã coquitur, & sine saccharo reponitur.

ANTIDOTVS E [a] DAMASCENIS prunis. Nicolai Myrepsici.

IX.

FAcit ad acutas, ardentes, omnesq; alias febres, nempe tertianas continuas,
hecticas, marasmodes, lipyrias, & in summa ad omnem febrilem affectum.
Capit pruna Damascena centum. Hęc in aqua [b] iustæ quantitatis decoquuntur,
[c] quoad tertia pars aquæ absumpta fuerit, dein ab igne remouentur. & vbi mo-
dicè refrixerunt, subiguntur, & probè manibus cõfricantur, tantisper dum ca-
ro eorũ omnis dissoluitur in aqua: & ossa duntaxat, & cortices remaneant. Po-
stea cribro raro transmittuntur, relicto hoc iure, [d] aliaq; accepta aqua, illi impo-
nuntur violarum vnc. dimidia. Sacchari libræ duæ, & lento igne ad mellis, aut
[e] Serapij crassitudinem decoquuntur. Dein ab igne remouentur, & per saccum
transfunduntur. Hoc peracto, accipitur de aqua prunorum Damascenorum
quæ prius per cribrum transfusa, & in succum redacta fuit, libra vna, & commi-
scetur cum [f] Serapio violarum, simulq; iterum bulliant, donec vtraq; ad mellis
consistentiam veniat. Dein ab igne deponuntur, & sinuntur, accipiturq; Oxy-
phœnicorum, medullæ casiæ extractæ, añ vnc. vna, & [g] cum aqua altera calida
probè subiguntur, ac subacta per saccum transfunduntur: atq; hæc eadem aqua
rursus conijcitur in lebetem, in quo est succus prunorum & serapium. Vbi pro-
bè [G] simul subacta fuerunt, iterum [h] calido cineri imponuntur, & posteaquam
vna ebullitione in altum sublata fuerunt, ab igne remouentur, & rudicula aut
cochleario probè agitantur. Dein inijciuntur santali albi & rubei, § spodij, ‡ rhei
barbari, añ drach. tres. Rosarum, violarum, seminis portulacæ, [i] intybi, * oxya-
canthæ, succi glycyrrhizæ, tragacanthæ, añ drach. duæ. Seminum melonum,
cucumeris, cucurbitæ, citruli repurgatorum, añ [H] drach. duas. Omnia hæc si-
mul trita, & per cribrum probè traiecta, lebeti, vt dictum est, inijciuntur, & ca-
lefacta, simulq; subacta in vase reconduntur. Quod si, vt hæc Antidotus aluum
subducat ac purget, efficere volueris, vbi ab igne illam remoueris, admisce da-
crydij, [k] drach. quatuor, in singulas libras.

*(margin, beside "barbari"): * Berberis.*

ANNO-

ANNOTATIONES.

a *E Damascenis prunis.*) Nicolaus hanc Antidotum ita vocat, nempe ἀντίδοτον τὴν διὰ δαμασκήνων. Diaprunum alij, officinæ Diaprunis nominant: & eam quidem quæ citra Dacrydij adiectionem constat, simplicem: eam verò quæ dacrydium recipit, Solutiuam appellant.

Diaprunis simplex. Solutiua.

b *Iustæ quantitatis.*) Tanta nimirum, quæ pruna tegere queat.

c *Quoad tertia pars.*) Sic habet Nicolai codex manuscriptus Græcus, quem in hac describenda Antidoto secutus sum. Latini codices Pruna percoquenda esse vsque ad dissolutionem præcipiunt: quod in idem recidit cum eo quod paulo pòst Nicolaus ait, tantisper manibus esse confricanda, donec caro eorum omnis dissoluatur.

d *Aliaq; accepta aqua.*) Hic plurimùm variant latini codices, ac aquam in qua pruna bullierunt, accipiendam esse præcipiunt, & in ea dimidiam vnciã violarum cum sacchari duabus libris coquendam esse docent.

e *Serapij.*) Serapium vocamus id, quod vulgus pharmacopœorum & medicorum Syrupum nominant. *Serapium.*

f *Serapio violarum.*) Quod scilicet ex alia aqua, violis, & saccharo confectum est.

g *Et cum aqua altera calida.*) Et hic iterum variant Latini codices: & Oxyphœnica, seu Tamar indos, & casiam extractam cum aqua prunorum, ad crassitudinem decocta permiscendam, & subigendam esse iubent.

G *Simul subacta.*) Quod sane hîc & in omnibus medicamentis purgantibus obseruandum erit. Sic enim in illis omnia ligneo pistillo & rudicula miscenda sunt, vt omnia vnum & idem tum consistentia, tum colore esse videantur. Si enim negligenter commiscentur, sæpe vsu venire solet vt species in vna parte quasi conglobentur, in alia verò vix sensu percipi queant. Vnde profecto ægris non parum periculi est, medicis verò & pharmacopœis ignominiæ ac calumniæ occasionem affert.

h *Calido cineri.*) Aut lento igni, vt Latini habent codices, admouentur.

§ *Spodij.*) Hoc etiam in loco Spodium intelligit Myrepsus id, quod alio nomine Ebur vstum dicitur. Habet enim id, perinde atque Santala, adstringendi ac roborãdi facultatem, vt iam sæpenumero monuimus. Ne scilicet per hoc quispiam imperitus Spodium Græcorum, aut cannæ dictum inaudiat.

* Notat me hoc quoque in loco Franciscus Alexander, quod post rhei barbari mentionem cinnamomum omiserim, quasi verò mihi inserendũ huic compositioni fuerat, quod in græco codice desiderabatur. Scio quidem eius fieri mentionem in Nicolai Præpositi codice, mirari autem satis non possum, cur hoc loco eius lectionem sequi voluerit, quem tamen in Hiera legadij disertis verbis scribit, neque literas scire, neque natare, & omnia peruertisse, deprauasse, ac corrupisse, atque à Myrepsi mente abalienasse. Et quare adijceremus, tanta præsertim copia, cinnamomum, quum hoc antidotum ad extinguendum febrilem calorem potissimum sit paratum? Sed voluit Matthiolum, quem tamen hoc nomine reprehendit nunquam non, imitari Franciscus, non sine multorum risu.

i *Intybi.*) Simpliciter in Græco manuscripto Nicolai codice ἰντύβου. Latini habent Scariolæ, & ad angustifolium Intybum detorquent. Verùm nihil refert, vt sæpe iam diximus, Scariolæ aut Endiuiæ vocatæ herbæ semen accipiant pharmacopœi, quum eiusdem esse vtrasque facultatis constet. Legitimo autem de Intybo mihi sermo est, non de adulterino, quod est Lactuca syluestris, vt lib. 1. quoque monuimus. *Intybum.*

H *Drachmam vnam.*) Negare non possum, me in Myrepso conuertisse drachmas duas, quia ille habeat L β. Quia verò quum codicem græcum inspicerem, video me in margine alteram etiam annotasse lectionẽ, quod nimirum aliqui pro β, legerent α. Sed ne alij Præpositi illius deprauatoris me temerè motum autoritate dicerent, mutata hac lectione, Myrepsi vt præferrem placuit. Habet igitur nunc eius varietatis rationem Franciscus. Quod non vsquequaque meam lectionem sequitur, id & ego facio.

k *Drachmas quatuor.*) Nicolaus græcus non exprimit pondus. Latini autem codices habent, Septem drachmarum pondus. Sunt autem ex pharmacopœis qui plus, & qui minus dacrydij adijciunt. Alij enim ad singulas libras vnciam vnam dacrydij, alij vnciam dimidiam, sicque medicis ignorantibus mirificè imponunt. Nam tum accidere solet vt medicamentum exhibitum vel vehementius, vel minus quàm existiment aut sperarint purget. Præstat autem in medio consistere, & ad singulas libras addere dacrydij vnciam dimidiam. Cæterùm codex Nicolai Cinamomum non habet, ideo nos quoque illud omisimus. Cucumeris autem disertè meminit, quare omitti non debet. Quæ adijcere propter Cordum voluimus, qui diuersum in suo medicamentario libro annotauit. *Cordus.*

ELECTVARIVM a E MYXIS. MONTAGNANAE.

COnfert febribus biliosis intermittentibus, ac continuis exquisitis, febriumque vehementiam sedat, sitim extinguit, vigilias arcet, & acres humores per vrinam educit. Habet myxorum recentium sine ossibus, vnc. quinque. [b] Macerentur in libra vna aquæ stillaticię violarum, deinde bulliant & colentur. Decocto percolato admisceantur aquarum iridis, [c] anguriæ, añ vnc. sex. Prunorum siccorum contusorum, oxyphœnicôn, añ vnc. quinque. Seminum cucurbitæ, cucumeris, melonum, citruli, añ vnc. vna, & dimidia. Succi mercurialis, vnc. quatuor. Coquantur ad dimidias, dein validè exprimantur, ac colo trajciantur, adijcianturque penidiorum vnc. octo. Antidoti è prunis simplicis, libra vna, & dimidia. [d] Dacrydij, drach. tres. Misceantur, & formetur electuarium. Propinatur pondere vnciæ vnius.

ANNOTATIONES.

Myxa. *a E myxis.*) Myxa recentioribus Græcis, vt iam aliquoties diximus, & Myxaria per diminutionem dicta, officinis Sebesten vocantur. Quapropter præsens Electuarium Seplasiarijs, & medicis hodie Electuarium de Sebesten appellatur.

Electuarium de Sebesten. *b Macerantur.*) Non latet, alios alia ratione hoc medicamentum parare: tamen hæc visa est mihi melior.

Anguria. *Cordus errat.* *Aqua anguriæ.* *Aqua iridis.* *c Anguriæ.*) Anguria non est nisi Cucumis omnis generis: & nequaquam, vt Cordus annotauit, Melon magnus. Nam quod veteres Græci σίκυον, Aëtius, Simeon Sethi, Nicolaus, & alij recentiores Græci ἀγγούριον nominant. Per aquam igitur Anguriæ, Montagnana intelligit succum Cucumeris: & per aquam iridis, succum iridis. Et hoc loco me pungit Franciscus Alexander, falsòque perstringit, quod flores violarũ & citrulos omiserim, quum bona fide Montagnanæ compositionem ad verbum ex eius libro descripserim, in quo florum violarum nulla fit mentio. Quid enim attineret illos adijcere, quum libra integra aquæ stillaticiæ earundem ingrediatur. Citrulorum verò vnciam & dimidiam inseruit. Vt meræ sint Francisci calumniæ

Dacrydium. *d Dacrydij.*) Dacrydium est, id quod corrupta voce officinis, & vulgò medicorum Diagridium dicitur, vt iam aliquoties monuimus.

[a] HIERA [b] VETERVM SIMPLEX.

XI.

Hiera simplex. HIera veterum simplex hodie appellata, præstantissimum medicamentum est ad vitiosos succos, qui in ventriculi tunicis hærent. Vtiliter quoque exhibetur ijs qui suffusorum imagines, & alia symptomata ex stomachi vitio patiuntur: & præterea ijs qui aluo adstricta sunt, & mulieribus quæ non probè purgantur. Accipit cinamomi, xylobalsami, asari, spicæ nardi, croci, chiæ mastiches, añ drach. sex. [c] Aloës, drach. [d] centum. Mellis despumati, quod satis est.

ANNOTATIONES.

Hiera vnde dicta. *Picra.* *a Hiera.*) Ita nominarunt Græci, quasi sacram, ab operibus & facultatibus suis diuinis & mirabilibus: aut certè quasi magnam. Solenne enim est Græcis ἱερὸν appellare magnum. Magna itaque est, propter excellentes suas facultates. Iisdem quoque picra, vt hodie etiam, vocabatur: id est, amara, ob aloën, quæ mirificè amara est, & magna copia eius compositionem ingreditur.

Hiera non à Galeno inuenta. *b Veterum.*) Quod adiecimus, ad detegendum errorem eorum, qui hieram hanc Galeni esse putant. Neque enim à Galeno inuenta, sed multis ante ipsum annis celebrata fuit à Themisone, Asclepiade, & alijs quibusdam vsurpata. Sicque Romæ Galeni temporibus parabatur.

Aloës. *c Aloës.*) Simpliciter effertur, quod hanc dupliciter confectam habuerunt: vnam ex lota aloë, alteram ex non lota. Prior aluum minus subducit, & ventriculum magis roborat. Siquidem lota aloë multum medicamentosæ facultatis deposuit. Altera magis aluum subducit, & minus roborat. Posset itaque vtroque modo à pharmacopœis parari, & prior appellari Hiera simplex cum aloë lota: altera vero cum aloë illota.

Error phar- *d Centum.*) Hinc patefit error officinarum nostrarum, quæ ad omnia simplicia simul

sumpta duplam, id est, septuaginta duarum drachmarum tantum aloës, idq; ex Mesuæ filij autoritate, admiscent, quum veteres triplam eiusdem portionem reliquis miscuerint. Nam pro aliorum cuiusq; drachmis sex, quæ in vniuersum sunt triginta sex, adijciunt aloës centum drachmas. Hinc est quòd hieræ picræ veterum siccæ drachma vna probè purgat, quum vulgaris officinarum hieræ siccæ drachma vna, & dimidia, parum sit efficax. Adeo vt interdum ad duas, & plures etiã progrediendum sit. Debent itaq; deinceps pharmacopœi Hieram ad modum à veteribus, aut Galeno præscriptum parare. *macopœorũ.*

HIERA [a] GALENI.

XII.

IDem quod prior potest. Recipit cinamomi, xylobalsami, asari, spicæ nardi, masticthes chiæ, añ drach. sex. [b] Croci, drach. quinq;. Aloës, drach. nonaginta. Mellis despumati quantum sufficit.

ANNOTATIONES.

[a] Hæc Hiera meritò Galeni dicitur, quod ea, vt metipse lib. 2. de Compos. medic. locarum, cap. 9. testatur, vsus sit, nec temerè. Nam ad eum constructa modum præstantior est. Siquidem nimiam aloës copiam centum drachmas esse idem docet, ad proportionem reliquorum quibus hæ adduntur: quapropter per nonaginta duntaxat drachmas Hieram composuit.

[b] *Croci, drach. quinq;.*) Crocum parcius misceri voluit Galenus: quòd sint, quorum capita Crocus odore suo ferit.

HIERA CVM AGARICO.

XIII.

HAbet specierum hieræ simplicis sine aloë, agarici trochiscati, añ vnc. dimidiam. Aloes illotæ, vnc. vnam. Mellis despumati, vnc. sex.

HIERA COMPOSITA.

Nicolai Myrepsici.

XIIII.

FAcit ad vitium stomachi, & cruditatem, ileum, subuersiones, capitis dolores, hemicraniam, lienosos, iecinerosos, stomachicos, & vomentes cibum. Similiter anginosos, epilepticos, destillatione laborantes iuuat. Capit cinamomi, spicę nardi, croci, florum iunci odorati, asari, casiæ ligneæ, xylobalsami, carpobalsami, violarum, absinthij, epithymi, agarici, rosarum, turpeti, masticthes, pulpæ colocynthidis, añ [a] drach. dimidiam. Aloes flauæ, [b] quantum omnium aliarum specierum. Mellis optimi despumati, quod satis est. Datur pondere vnciæ dimidiæ.

ANNOTATIONES.

Ad enematum vsus valdè vtilis.

[a] *Drach. dimidiam.*) Cordus habet scrupulos duos. Sed nos fidem Græci codicis secuti sumus, qui habet drachmam dimidiam. *Cordus.*

[b] *Quantum omnium aliarum specierum.*) Id est, drachmas octo.

HIERA [a] LOGADII.

Nicolai Myrepsici.

XV.

MAla diuturna ex melancholia facta transmutat, & propulsat. Appetentiam excitat, & robur corpori inducit, ægrotantemq; hilarē reddit. Comitiali morbo laborantib. vertiginosis, subitò cōcidentibus, spumantibus & linguam mordentibus conuulsis, ita vt putentur ab aliquib. à dęmone obsessi esse, confert. Biliosis, & elephantia correptis inter initia cōuenit. Prodest ijs qui feris impetiginibus laborant, lethargicis, & ijs qui inuoluntariè alui excrementa

emittunt,

emittunt, potiſsimùm verò ijs qui lethalia venena hauſerunt. Dolorem quoq; ſedat, & iocineroſis vtilis eſt. Datur etiam pleuriticis, & ijs quibus pericardium laborat. Educit enim vitioſos humores, & mouet mulierum menſtrua. Iſchiadicis, & lumborum dolore infeſtatis admodum competere creditur, & omnibus diuturnis vitijs, ter ſingulis menſibus ſumpta. Accipit pulpæ colocynthidis, polypodij, añ [b] drach. duas. Euforbij, [c] polij, coccognidij, añ drach. vnam, & dimidiam, grana ſex. Abſinthij, myrrhæ, añ drach. vnam, grana duodecim. Centaurij minoris, agarici, ammoniaci thymiamatis, folij, [d] ſcillæ, ſpicæ, dacrydij, añ [e] drach. vnam. Aloes flauæ, [f] corymborum thymi, caſiæ ligneæ, chamedryos, bdellij, marrubij, añ [g] ſcrup. vnum, grana quatuordecim. Cinamomi, opopanacis, caſtorij, ariſtolochiæ longæ, trium piperum, croci, ſagapeni, ſeminis petroſelini, añ drach. dimidiam. Ellebori nigri & albi, [h] grana ſex. Mellis deſpumati, quod ſatis eſt. Datur pondere trium drachmarum.

ANNOTATIONES.

Cordus.

a Hiera Logadij.) Sic rectè inſcribitur, Aëtio & Nicolao teſtibus hæc compoſitio. Cordus ſecutus Latina & mendoſa exemplaria, Hieralogodion inſcripſit. Latini autem codices Nicolai præpoſiti nominati, Hieralogodiũ memphitum appellant, quum tamen Hiera logadij Memphitæ apud græcum Nicolaum ab ea ſit diuerſa. Ridiculum autem eſt, quod in huius vocis interpretatione affert Platearius. Siquidem ille ait, Dicta eſt hiera, id eſt, ſacra: & logos, ſermo: & memphitum, impeditum. curat enim impeditã locutionem. Reim dich punſchůch. Quid hac interpretatione ineptius confingi potuiſſet? quum ſatis conſtet, Logadium proprium eſſe nomen eius, qui huius Hieræ autor fuit. Is Memphites dictus eſt ab oppido Memphi, vnde oriundus fuit. Sed mittamus has ineptias.

Ridicula interpretatio Platearij.

b Drach. duas.) Nicolaus græcus manuſcriptus habet diſertè Drachmas duas. Quapropter non eſt legendum vncias duas, vt in nonnullis mendoſis exemplaribus ſcriptum reperitur.

Polium.

c Polij.) Simpliciter legitur tam in Græco, quàm in Latino codice. Montanum igitur intelligitur.

Cordus.

d Scillæ.) Simpliciter eſt in omnibus latinis & græcis Nicolai codicibus. Cordus autem aſſatæ, ex Aëtio adiecit.

Nicolai locus reſtitutus.

e Drach. vna.) In græco Nicolai codice eſt Vncia vna. Sed videtur hoc pondus eſſe nimium, adeoq; locus mendoſus: quod etiam teſtantur Latini codices, in quibus omnibus legitur Drachma vna.

Corymbi thymi.

f Corymborum thymi.) Corymbos alij comas nominant, quod in idem recidit. Intelligit enim ſummitates, ſiue cacumina Thymi.

Cordus errat.

g Scrupul. vnum.) Ita Græcus manuſcriptus Nicolai codex habet. Quare Cordus non rectè immutauit hoc in loco põdus, & pro ſcrupulo vno ſubſtituit ſcrupulos duos, quum conſtet, Latinum quoq; codicem duntaxat ſcrupulum vnum habere.

h Grana ſex.) Manuſcriptus Nicolai codex legit Drachmas ſex, ſed repugnãtibus omnibus Latinis exemplaribus. Accedit, quòd pluſquam dimidia huius Antidoti pars ex purgantibus medicamentis conſtet, etiam ſi grana ſex tantum de Elleboris accipiantur. Quapropter cenſeo ſufficere grana ſex.

HIERA PACCHII [a] SCRIbonij Largi.

XVI.

SAnat morbo comitiali correptos, furioſos, vertigine laborantes, diutino capitis dolore infeſtatos. Item ad lateris dolores facit, aſthmaticos, vocem amiſſam, ſubitas præfocationes, incubum, conuulſionem caninam vocatam: ad eos qui ex alto lapſi ſunt, neruorum tenſiones, reſolutionesq;. Prodeſt articulari morbo, ad ſpinæ ac lumborũ dolores. Item podagræ mirificè auxiliatur. Duritias in mulierum mammis cum dolore conſiſtentes leuat, & interdum ex integro ſanat. Stomachicis mirum in modum confert. Remedio eſt ijs, quibus cibus

cibus in ventriculo acescit, & nausea asidue infestatur, & saliua abundant. Melancholicis autem præcipue benefacit. Recipit stichadis, marrubij, [b] chamædryos, agarici, colocynthidis, an̄ [c] drach. decem. Opopanacis, sagapeni, seminis petroselini, [d] aristolochiæ rotundæ, piperis albi, an̄ drach. quinq;. Cinamomi, spicænardi, myrrhæ, [e] polij, croci, an̄ drach. quatuor. Opopanax & sagapenum in mortario teruntur, adiecto melle tenui: id est, quàm liquidisimo. Cætera arida trita & cribrata melle despumato, ad comprehendẽdum ac continendum sufficienti excipiuntur.

ANNOTATIONES.

[a] *Scribonij Largi.*) Qui libri sui de Compositione medicamentorum cap. 97. & sequentibus aliquot, hanc Hieram ad Pacchium Antiochum auditorem Philenidis Catinensis *Pacchius.* autorem refert, & miris laudibus in cœlum vsq; effert. Siquidem illum, ex ea magnum, ob crebros successus, quæstum fecisse in difficilimis vitijs idem testatur. Nec se viuo vlli compositionem hanc dedisse, sed post eius mortem in manus suas venisse scribit. Et quum alij etiam qui hac Hiera vsi sunt, eius efficaciam aliquoties experti sint, præstat in nostris etiam officinis hanc constructam habere: atq; vt paratam omnes habeant, hortor. Nicolaus hanc itidem describit Sectione 23. atqui appellat Hieram è Marrubio. *Hiera ex marrubio.*

[b] *Chamædryos.*) In Nicolao est, χαμαίϛοτος: aut mendose pro χαμαιδρύος, vt in Scribonio legitur, scriptum: aut vox noua, idem quod χαμαιδρύος significans.

[c] *Drachmas decem.*) In Scribonio, vt Romano, veluti nonnullis videtur, scriptore, est pondus Romanum, nempe denarius, drachma paulo grauius: propterea quòd septem denarij constituant vnciam, quum non nisi octo drachmæ vnciam faciant. Nos Nicolaum, & solennem iam consuetudinem sequentes, vsitatum officinis pondus vsurpare maluimus.

[d] *Aristolochiæ rotundæ.*) In Scribonio est, Mali terræ. Non est autem malum terræ, nisi Aristolochia rotunda: quòd radicem habeat instar mali rotundam, in terra hærentem. *Malũ terræ.*

[e] *Polij.*) Scribonius habet Folij. Sed quum in Nicolao sit Polij, & folium hodie verum non agnoscatur, præstat Polium sumere quàm folium.

HIERA [a] EX COLOCYNTHIDE.
Nicolai Myrepsici.
XVII.

COnfert ad capitis dolorem, vertiginem, morbum comitialem, cholericos, melancholicos, pituitosos, quartanos, hydropicos, pleuriticos, nephriticos, resolutos, stomachicos, morbo regio correptos, lienosos, iocinerosos, lethargicos. Arterię raucitatem sanat, & vniuerso corpori sanitatem affert. Habet aloes flauæ, seminis petroselini, absinthij, piperis nigri, an̄ drach. duas, scrup. duos. Colocynthidis, scillæ assatæ, agarici, ellebori nigri, ammoniaci, sulphuris, hyperici, an̄ drachmas duas. Epithymi, polypodij, bdellij, succi chamædryos, [b] brassicæ tenuis, casiæ, an̄ vnciam dimidiam. Myrrhæ, sagapeni, aristolochiæ longæ, piperis albi, longi, cinamomi, opopanacis, castorij, an̄ vnciam vnam. Mellis optimi despumati, quod satis est.

ANNOTATIONES.

[a] *Ex Colocynthide.*) Nicolaus Magnam Galeni nominat, nec immeritò: quia ea est quã *Hiera magna* Galenus crebrò vsurpauit, præsertim lib. 1. de Compositione medicament. local. capite 2. *Galeni.* & Hieram ex colocynthide vocat: vt alibi fusius monstrauimus. Et est bona admodum compositio Hieræ, & digna quæ in vsum reuocetur, & in omnibus officinis parata habeatur.

[b] *Brassicæ tenuis.*) Nicolaus habet, Brasicæ exiguæ. Exiguam autem vocat, quæ tenuia, & minora quàm alia genera, folia obtinet: quam nos hic, & alibi Tenuem appellauimus. *Brassica tenuis.*

ANTIDOTVS E PSYLLIO.
[a] Nicolai Myrepsici.
XVIII.

FLauam euocat bilem, ob id febribus ardentibus, acutis, & curatu difficilibus auxiliatur. Item dolori capitis, & vertigini, à biliosorum humorum euaporationibus procreatis. Morbo regio, & iecori supra modum calefacto, & immodicæ siti. Capit succi [b] buglosi, boraginis, apij, [c] intybi, añ lib. duas. Postquam coquēdo despumati ac probè repurgati fuerint, illis iniiciantur cassuthæ, [d] anisi, senæ, añ vnc. dimidia. Capilli veneris, Manip. vnus. [e] Fumariæ, vnc. tres. Asari, [f] drach. quatuor. Spicæ nardi, drach. duæ. Iniecta & cōmixta cum succis ferueāt, bulliantúe ad dimidias. Dein ab igne remoueantur, & quoad refrigerentur dimittantur, ac manibus probè [g] subigantur, donec omnia simul in succum redigantur. Postea adijce violarum vnc. tres. Epithymi, vnc. duas, rursúsq; parum decoque. Deinde ab igne amoueto, & iniice psyllij, vnc. tres, & iterum [h] modicè admodum decoque agitatóq;, & subigito, & colato. Decocti colo transfusi accipe lib. quatuor. Sacchari [i] lib. tres. [k] Dacrydij, [l] vncias tres, & subacta lento igne decoquito. Postea adijce pastillorum è rosis, & è spodio, & rheibarbari, añ vnc. vnam. Pastillorum ex oxyacantha, vnc. dimidiam. Tritos & subactos cum omnibus prædictis commisce, & in vase recondito.

ANNOTATIONES.

a Nicolai.) Etsi enim Mesuæ filius hanc quoq; Antidotum describit, tamen Nicolai descriptionem illius, vtpote meliorem, exquisitiorem, ac magis emendatam, præferendam esse putauimus. Antiquioribus hoc Antidotum fuit celeberrimum, quod bilis feruorem retundat, & sanguinem mirificè repurget. Debetq; hodie hoc nomine esse vsitatissimum.

Buglossum. *b Buglossi.*) Per Buglossum non inaudiendum est, id quod hactenus ita nominarunt officinæ, & vulgus medicorum. Siquidem idipsum est Echij species, vt alibi demonstra-
Cordus errat. uimus. Neq; Buglossum Italicum, vt Cordus putat, quod & ipsum Echij genus sit. Sed illud potius, quod nos in primo de Stirpium historia tomo Buglossum syluestre, & Germanicè Bruchkraut appellauimus: quod verno tempore floribus suis duntaxat redimitum
Buglossum domesticum. *Syluestre.* inuenitur. Atque hoc quod dicimus, confirmat Mesuæ filius, qui Buglosi domestici & syluestris meminit. Per domesticum, Borraginem: per syluestre, id quod iam indicauimus, intelligens.

Intybum. *c Intybi.*) Sic simpliciter in Nicolao est scriptum. Mesuæ codices Endiuiæ habent. Parum autem refert, Endiuiam aut Scariolam vsurpes, vt sæpe iam diximus, quòd eiusdem sint facultatis.

d Anisi.) Non est in Nicolao, sed ex Mesuæ adiectum. Nihil autem refert, si etiam omittatur.

e Fumariæ.) Mesues habet Succi fumariæ. Mihi magis arridet, vt cum Nicolao ad stirpem referamus. Nam si de succo intelligendum esset, potuisset antea inter succos recenseri.

f Drachmæ quatuor.) Ita est in Nicolai codice Græco, nempe ζ δ. Quapropter in non-
Cordus errat. nullis Mesuæ codicibus falsò legitur, vnciæ quatuor. Cordus non rectè legit hic drachmæ duæ.

g Subigantur.) Dicitur pro eo quod alij, Exprimantur, efferunt.

h Modicè admodum decoque.) Mesues iubet macerari vigintiquatuor horis. Mihi magis probatur Nicolai sententia, qui modicè semen psyllij bullire suadet. Hac enim ratione plus facultatis è psyllio exit, quàm si maceretur. Quod etiamsi ad aluum subducendam nihil conducit, quod tamen Arabes, præsertim Mesuæ filius constanter affirmant: tamen prodest ad extinguendum febrilem calorem, plurimam Psyllij esse facultatem.

i Lib. tres.) Exemplaria Mesuæ filij habent minus, nempe lib. duas, & dimidiam. Sed nos maluimus Græci Nicolai codicis fidem sequi, qui habet, ℔. γ.

k Dacrydy.) Mesuæ habet, Dacrydij in cotoneo malo assati. Verum quum Nicolaus iubeat Dacrydium esse coquendum lento igne, non est opus vt prius in cotoneo malo assetur: propterea quòd si antea coctum, iterum coquendum miscetur, leniet tantum Antidotus, non etiam purgabit, aut soluet. Quare Nicolai ratio, qui crudum Dacrydium miscendum esse putat, melior est ea quæ à Mesuæ præscribitur.

l Vncias tres.) Mesuæ filius habet vnc. tres, & dimid. Sed Nicolaus disertè habet ℥. γ. Atque hunc potius quàm Mesuæ filium sequendum esse iudicauimus. Quod nimirum trium vnciarum dacrydij pondus, sit satis magnum, vt nō sit necesse accedere dimidiam.

ANTIDOTVS E [a] SVCCO rosarum. Nicolai.

XIX.

FLauam bilem citra molestiam educit. Salubre prorsus medicamentum ad morbos articulorum, è biliosis & calidis humoribus natos, febresq; tertianas. Accipit sacchari, succi rosarum, añ libram vnam, vnc. quatuor. Trium santalorum, añ drach. sex. Dacrydij, vnc. vnam, & dimidiam. [ß] Spodij, drach. tres. [b] Succi semperuiui, scrup. vnum. Succus rosarum cum saccharo ad iustam consistentiam coquatur, dein adijciantur species, & formetur Electuarium. Digeritur etiam cum saccharo albissimo, quod satis est, in solidam formam.

ANNOTATIONES.

[a] *E succo rosarum.*) Ita hodie componitur ex Latinis Nicolai codicibus, in quibus non est integra. Nam in græco Nicolao, ijs ex quibus hæc compositio constat, adijciuntur rheum barbarum, & turpetum: vt patebit ex sequenti mox Antidoto, quod Nicolaus è Zulapio rosaceo inscribit.

[ß] *Spodij.*) Et hic pro Spodio accipiendum erit Ebur vstum, quod id tria santala antecedant.

[b] *Succi semperuiui.*) In Nicolai codice est, Caphuræ. Nos Caphura, vt refrigerante medicamento, vtendum esse haud putamus, quare pro illa succum semperuiui, qui refrigerat, & quouis tempore haberi potest, restituimus. Caphura enim tenuium est partium, & calefacit potius, quàm refrigerat, vt suo loco fusius monstrauimus. Quare ad bilem nihil confert.

ANTIDOTVS E [a] ROSACEO ZVLAPIO, Nicolai Myrepsici.

XX.

COnfert ijs quibus flaua bilis redundat, defluxionibus, vitijs à calore ortis. Aluum citra molestiam ac dolorem mouet. Vtilis etiam febribus acutis & ardentibus. Recipit succi rosarum, libram vnam, vnc. quatuor. Trium santalorum, añ drach. sex. Spodij drach. tres. Dacrydij, vnc. vnam, & dimidiam. Succi semperuiui, scrup. vnum. [b] Rhei barbari, drach. tres. Turpeti, vnc. vnam. Cum Zulapio rosaceo, & saccharo sufficienti commisceantur. Datur pondere [c] trium aut quatuor drachmarum.

ANNOTATIONES.

[a] *E rosaceo Zulapio.*) Ita à Nicolao inscribitur, propterea quòd cum Zulapio, vel, vt hodie loquuntur, cum Iuleb rosaceo conficiatur Antidotus. Nos quoq; hac inscriptione insignitam, paratam in officinis habere oportet: vt sciamus hanc à priore distare, & ea esse validioribus ad purgandum viribus.

[b] *Rhei barbari.*) Rheum barbarum & Turpetum in priore non habentur. Quapropter vt purgandi vim augeant, adeoq; hanc ipsam priori esse validiorem, est necesse.

[c] *Trium aut quatuor.*) Pro virium diuersitate. Sufficient enim pro mediocri purgatione drachmæ tres. Proinde aptum erit medicamentum pro ijs, qui modica purgantis medicamenti quantitate delectantur. Nam in solidam etiam formam, vt prior Antidotus, redigi potest.

ELECTVARIVM ROSATVM. Mesuæ filij.

XXI.

FLauam bilem sine molestia ducit, ob id conducit bilosis affectibus, arthritidi è calore natæ, vertigini, capitis & oculorum doloribus ex eadem causa ortis, & ictero. Habet succi rosarum rubearum perfectarum, libræ quatuor. Sacchari, libram vnam, & dimidiam. Mannæ puræ & recentis, vnc. sex. Scammonij Antiocheni, vnc. vnam, & dimidiam. Coquantur lento igne ad mellis consistentiam, dein inijciantur pastillorum è spodio, vnc. vna. Pastillorum ex oxyacantha, vnc. dimidia. Galliæ moschatæ, croci, añ drach. duæ. Reponantur in vase vitreo.

ANNOTATIO.

Etsi hoc Electuarium rarò vsurpatur, tamen quum in formandis catapotijs Aggregatiuis vocatis, item minoribus ex Hermodactylis, eo vtendum sit, nequaquam autem in Antidoto Nicolai è succo rosarum, quòd scilicet hæc catapotia à Mesuę filio inuenta sint, minimè nobis prætereundum fuit.

ELECTVARIVM [a] INDVM MAIVS.

Mesuæ filij.

XXII.

EXcrementa humorum, maximè pituitosorum ac putridorum, à ventriculo, & alijs nutritorijs instrumentis educit. Crassos etiam in ijs flatus discutit, vitiaq́ hinc nata: nempe inflationem ventriculi, coli, renum, & aliorum viscerum sanat. Capit cinamomi, caryophyllorum, spicæ nardi, rosarum, [b] casiæ, macis, cyperi, añ vnciam dimidiam. Santalorum citrinorum, drachmas duas, & dimidiam. Ligni aloes, nucis moschatæ, añ drachmas duas. Turpeti optimi, drachmas quinquaginta. Sacchari, penidiorum, añ [c] drachmas viginti. Galangæ, cardamomi vtriusq́, asari, masticHes, añ drachmam vnam, & dimidiam. Scammonij boni & in malo cydonio cocti, vnciam vnam, drachmas quatuor. Omnia terantur, & cum oleo amygdalino dulci fricentur. Postea accipe succi cydoniorum & granatorum, apij & fœniculi, añ lib. dimidiam. Coquãtur succi cum melle ad iustam crassitudinem, & admisce species.

ANNOTATIONES.

Indum. Maius. *a Indum maius.*) Indum fortè, quòd ab Indis inuẽtum sit, aut apud eos in frequenti vsu fuerit, dictum est. Maius, ad minoris, quod statim subijciemus, differentiam.

Casia. Syluij opinio improbata. *b Casiæ.*) Per Casiam hoc in loco non audienda fistularis dicta, quod Syluius, & alij quidam putant: sed lignea potius. Quid enim tam exigua moles conferret vniuersæ Antidoto, suaq́ leniendi facultate purgatricem eiusdem vim iuuaret? Nihil planè. Lignea igitur accipienda, quæ itidem vt cinamomum, caryophyllum, & alia, sua calefaciendi, concoquendi, & attenuandi facultate, frigidos ac crassos, adeoq́ pituitosos humores plurimùm iuuat.

c Drachmas viginti.) In nonnullis Mesues codicibus mendosè legitur vncias viginti. Nam vt sæpe accidit, à librario imperito vncia pro drachma scriptum est. Proinde præstaret integris vocibus pondera exprimere, quàm notis vocum.

ELECTVARIVM INDVM [a] MINVS.

Mesuæ filij.

XXIII.

IDem quod præcedens efficit. Accipit turbit, sacchari, añ drach. centum. Macis, piperis, zingiberis, caryophyllorum, cinnamomi, cardamomi maioris, nucis moschatæ, añ drachmas septem. Scammonij, drachmas duodecim. Mellis optimi despumati, quod satis est.

Minus cur dictum. *a Minus.*) Dicitur, quòd ex paucioribus constat medicamentis simplicibus, decem nimirum: quum præcedens ex decem & octo componatur, ideoq́ Maius dicatur. Rectius itaq́ simplex, vt præcedẽs compositum, nominaretur. Valentius autem purgat, quòd duplo pondere turpetum recipiat. Proinde sunt qui, si Electuarium Indum absolutè scribatur, hoc minus, quia efficacius purgat, intelligendum esse censent. Alij contrà maius, ob maiorem simplicium, ex quibus constructum est, numerum, potius accipiẽdum esse contendunt. Optimum igitur in ista sententiarum diuersitate est, vt quiuis quod vsurpandum esse putet, disertè exprimat.

BENEDICTA [a] LAXATIVA.

Nicolai.

XXIIII.

HVmores pituitosos, ad articulos potissimùm decumbentes, elicit. Arenibus quoq́, & vesica purgat. Recipit turpeti electi, sacchari, esulæ, añ drach. decẽ. Dacrydij, hermodactyli, rosarũ, añ drach. quinq́. Caryophyllorũ, spicæ

ſpicænardi, zingiberis, croci, ſaxifragæ, piperis longi, amomi, cardamomi, ſeminis [c] apij, petroſelini, ſalis gemmæ, galangæ, macis, carui, fœniculi, ſeminis aſparagi, ruſci, [d] granorum ſolis, añ drachmam vnam. Mellis optimi deſpumati, quod ſatis eſt.

ANNOTATIONES.

a *Benedicta laxatiua.*) Hæc eſt vſitata officinarum noſtrarum Benedicta laxatiua, ex Latino Nicolai Præpoſiti illis vocati libro ad verbum deſcripta: quæ tamen nulli deſcriptioni Nicolai Græci Myrepſi appellati per omnia reſpondet. Apparet igitur, eius autorem hanc compoſitionem ex omnibus Nicolai Benedictis laxatiuis, quæ quatuor ſunt numero, corraſiſſe. Nam Turpetum in omnibus eſt. Eſulam ex 509. Antidoto deſumpſit. Roſas ex 507. Hermodactylos, caryophyllos, ſpicam, Zingiber, crocum, ſaxifragam, piper longum, amomum, cardamomum, ſemen apij, galangam, partim ex 447. partim ex 508. & 509. tranſtulit. Macerem, carui, fœniculum, aſparagum, ruſcum, grana ſolis, partim ex 447. partim ex 507. mutuatus eſt, vt has inter ſe conferenti patebit.

b *Eſulæ.*) Cordus de ea drachmas tantum quinq; accipit, quum tamen in Latino codice ſint decem, & in Græco vnciæ duæ & dimidia. Quapropter præſtat decem quàm quinque Eſulæ accipere drachmas. *Cordus errat.*

c *Apij.*) In Latino Nicolai codice eſt Lini. Verùm quum in Græco exemplari nuſquam Lini ſeminis mentio fiat, ſed ſemper apij ſemen vſurpetur, nos quoq; pro Lini ſemine apij ſemen ſubſtituimus. Et huic quidem errori vocum vicinitas occaſionem dedit, facilis enim à σελίνου in λίνου ſemota prima ſyllaba lapſus fuit.

d *Granorum ſolis.*) Milium ſolis hodie nominatum intelligit. *Grana ſolis.*

BENEDICTA [a] LAXATIVA VERA.

Nicolai Myrepſici. numero 108.

XXV.

IDem quod præcedens efficit. Habet turpeti, ſacchari, añ drachmas decem. [b] Polypodij, folij, añ drachmas ſex. Cardamomi, ſpicæ, [c] pulegij, calaminthæ, ſaxifragi, caryophylli, [x] apij ſeminis, añ drach. quatuor. Piperis albi, & longi, añ drachmam vnam. Rhei barbari, drach. duas, ſcrup. duos. [d] Amomi, cinamomi, Hermodactyli, añ vnciam vnam. [e] Epithymi, agarici, ſenæ, añ vnc. vnam. Mellis optimi deſpumati, quod ſatis eſt.

ANNOTATIONES.

a *Benedicta laxatiua vera.*) Sic nominamus, vt eam à præcedenti diſcernamus: quæ non è Græco, vt hæc ipſa, codice, ſed è Latino potius Nicolai Præpoſiti appellati exemplari, vt diximus, tranſcripta eſt: & mea quidẽ ſententia priore melior. Nam quum hanc ingrediantur multo mitiora medicamenta purgantia, nempe polypodium pro eſula, rheumbarbarum & agaricum pro dacrydio: fit vt etiam minori noxa & moleſtia ſumatur. Præterea inſeritur eidem pulegium, calamintha, & cinamomum: quæ craſſos & pituitoſos humores attenuare, & concoquere poſſunt. Franciſcus Alexander Benedictam ex Myrepſo recenſet ordine 447. ab vſitatis longè diuerſam, qua qui vti volent è Myrepſo ipſo petant. *Benedicta laxatiua vera.*

b *Polypodium.*) Hic ſtatim à priore variat, quæ pro Polypodio habet Eſulam.

c *Pulegij, calaminthæ.*) Hæc duo in præcedente deſiderantur. Rectiſsimè autem & propter cauſas iam dictas, induntur.

x *Apij ſeminis.*) In Myrepſi codice haud dubie falſò ὑοσκιάμου pro σελίνου legitur.

d *Amomi.*) Quum verum Amomum hodie non habeatur, eius ſuccedaneo vtendum: aut pro eo ſemen ammeos, cuius etiam in prima ſua Benedicta Nicolaus mentionem facit ſumendum. *Amomum.*

e *Epithymi, agarici, ſenæ, añ vnc. vnam.*) Sic legitur in manuſcripto codice græco. Et frequens eſt apud Galenum & alios autores, vt pondera quæ vno comprehenduntur numero, ipſo identidem repetito iterentur. Tamen ſi planè quis hoc loco varietatem in ponderibus deſiderat, de Epithymo vnc. vnam, de agarico & ſena, añ vnc. dimidiam accipiat: quod Nicolaus itidem in quarta Benedicta, quæ eſt numero 509. fecit. Quod ſi eius vſum in calculo quoq; efficacem eſſe quiſpiam deſiderabit, is granorum ſeu milij ſolis drachmas duas, vt facit Nicolaus in altera Benedicta, quæ eſt numero 507. adijciat: & habebit optimum medicamentum.

DIA SENA [a] VVLGARIS.

Nicolai.

XXVI.

ANtidotus è sena succurrit melancholicis, mania vexatis quartana laborantibus, tristicia affectis, lienosis, elephanticis, & omnibus vitijs ex atra bile procreatis. Capit senæ, vnc. tres. Auellanarũ tostarũ, numero quinquaginta. Serici tosti, drachmas duas. Lapidis armenij, drach. vnã. Lapidis lazuli, drach. tres. Sacchari, vnc. sex. Cinamomi, vnc. vnam. Caryophyllorum, [b] galangæ, piperis, spicæ nardi, ocimi, [c] foliorum caryophyllorum, cardamomi, croci, zingiberis, zedoariæ, florum rosmarini, piperis longi, añ drach. duas. Mellis despumati, quod sufficit.

ANNOTATIONES.

a *Vulgaris.*) Seu hodie vsitata. Quod adiecimus propter aliam hac longè præstantiorem, quæ est in Nicolao græco. Præsens enim ex Latinis est descripta codicibus, & prorsus decurtata, vt ex mox sequentibus liquidò apparebit. Variant tamen etiam pondera, quæ in hac quàm sequenti sunt alia, & diuersa.

b *Galangæ.*) Sola galanga in sequenti desideratur, quæ hic ab aliquo adiecta est.

Folia caryophyllorum.

c *Foliorum caryophyllorum.*) Si haberi possunt. Sunt autem similia folijs lauri, & odorem atque saporem caryophyllorum habent.

DIA SENA [a] VERA.

Nicolai Myrepsici, numero 465.

XXVII.

IDem quod præcedens efficit. Accipit senæ, nucum auellanarum, añ vnciam vnam. Rasuræ eboris, drach. tres. Serici crudi vsti, drach. vnam, & dimidiam. Boli armenij, pastilli scillitici, pastilli theriaces, [b] hedychroi magmatis, lapidis armenij, lapidis lazuli, asari, añ drach. vnam. Lapidis smaragdi, iaspidis, saphiri, añ drach. vnam. Rasuræ ferri, chalibis, drach. quatuor. Stiracis boni, pastillorum è rosis & violis, galliæ moschatæ, añ drach. duas. Thuris, cinamomi, cubebæ, añ vnc. dimidiam. Trium santalorum, drach. quatuor. Corallij rubei, drach. quatuor, & dimidiam. Margaritarum, blattij bisantis, añ drachmas duas. Caryophylli, maceris, spicæ, ocimi, seminis portulacæ, zingiberis, anisi, ammeos, fœniculi, añ drach. vnã, & dimidiã. Calaminthæ montanæ, auripuri, añ drach. tres. Folij, cardamomi, zedoariæ, croci, floris rosmarini & borraginis, piperis albi, ligni aloës crudi, añ drach. tres. Ossa cordis ceruini, numero quatuor. Berberis, gentianæ, añ drachmam vnam. Moschi, grana duodecim. Mellis optimi despumati, quod satis est.

ANNOTATIONES.

a *Vera.*) Hæc est vera & legitima Nicolai Myrepsi Diasena, exceptis duobus, Apelaxio & Asimio nimirum: ita enim in manuscripto codice inuenitur, haud dubiè corruptis medicamentis. Quæ quum sit operosa & sumptuosa, factum est vt à quibusdam sit decurtata: ita tamen vt pleraque omiserint, quæ omittenda minimè erant. Est autem compositio optima, vt quæ accurata diligentia sit constructa, adeoque promissis planè respondeat. Habet enim in se medicamenta melancholicum purgantia humorem, senam nimirum, lapides armenium & lazuli. Item quæ crassitiem eius humoris incîdant, extenuent, & angustas vias aperiant: pastillos scilliticos, theriaces, hedychroum, zingiber, anisum, ammi, fœniculum, calaminthам, & id genus alia. Præterea corroborantia, adeoque tristiciam, quam melancholicus humor inducit, abigentia, & corruptionẽ sanguinis arcentia: ebur, sericum, bolum armeniũ, iaspidem, saphyrum, margaritas, spicam, ocimum, crocum, Zedoariam, caryophyllos, macerem, ossa cordis ceruini, & moschum. His accedit Smaragdus, qui quasi insita quadam proprietate elephantiam sanat. Corallium lieni absumendo aptum esse remedium, ex Dioscoride constat. Ad hunc denique extenuandum, blattia bisantis, & berberis conducunt. Emolliendi gratia styrax, & thus indita sunt. Vt errasse plurimùm constet, qui maiorem horum partem omiserunt. Consulo igitur, vt pharmacopœi deinceps ad eum quẽ hic ostendimus modum, parent Diasenam, veteri prorsus neglecta.

b Hedychroi magmatis.) Sic appellat Galenus in libris suis quos de Theriaca inscripsit, *Magma*. & multis alijs locis. Est autem magma non tantum vnguenti, sed & pastilli massula. Ideo à nonnullis inter vnguenta, à quibusdam autem inter pastillos Hedychroum numeratur. Nos suo loco illud inter pastillos numerabimus.

ANTIDOTVS CATHOLICA.
a Nicolai Præpositi.
XXVIII.

Iecoris & lienis affectibus potissimum conuenit, acutis quoq; & peracutis febribus, lenit enim concoquit, & roborat. Habet casiæ fistulæ purgatæ, senæ mundatæ, tamar Indorum, singulorum vncias octo. Rhei barbari, violarum, polypodij, anisi, singulorũ vncias quatuor. Glycyrrhizæ, rasæ penidiorum, sacchari candi, singulorum drachmas quatuor. Seminum quatuor frigidorum maiorum purgatorum, singulorum vnciam vnam. Polypodij querni, libram vnam. Tritum diu in aqua coquitur, colatumq; in serapium percoquitur cum libris octo sacchari. Casia & tamar Indi in colati parte dissoluuntur, & Serapio iam percocto adduntur, postremo species adijciuntur.

ANNOTATIO.

a Nicolai præpositi.) Hac inscriptione ab ea quæ mox sequitur discernitur, quæ est Nicolai Myrepsi, & hac ipsa propter Turpeti & Dacrydij accessionem paulo auctior. Etsi autem præsens catholica vniuersos corporis humores blandè admodum vacuat: Senæ enim & polypodij ope melancholiam & serosos humores, ob casiam & tamar Indos flauam bilem, propter Rheum barbarum bilem & pituitam educit: ita vt etiam in febribus tuto dari possit, tamen quum in eam quæ à Nicolao Myrepso traditur Catholicam omnia minori pondere indantur purgantia medicamenta, dubium non est quin benignis etiam medicamentis annumerari queat. Non prohibeo igitur quin vtriusq; compositionem paratam in officinis suis habeant pharmacopœi, inscriptionibus tamen suis distinctas, hanc Nicolai Myrepsi, illam Nicolai catholicam appellantes, vt medici pro suo arbitrio hac vel illa vti possint. Quia verò Rhei barbarici vncias octo accipit, satis sumptuosa erit, nisi quod crebrò faciunt, pharmacopœi antiquatũ & deteriora eius frustula iniecerint. Commodius itaq; erit minori pondere, nempe drachmarum quatuor, more nonnullorum, inferatur. Præstat autem Myrepsi descriptionem sequi.

ANTIDOTVS *a* CATHOLICA.
Nicolai Myrepsici, numero 503.
XXIX.

Omnes corporis humores purgat. Confert acutis, & peracutis morbis. Emollit enim, alterat, roburq; addit. Iocinerosis, lienosis, podagricis, arthriticis, tertianis, quartanis, & quotidianis, doloribus capitis succurrit. Recipit *b* senæ, *c* casiæ fistulæ, tamarindorum, an̄ vnc. vnam. Polypodij repurgati, vnc. vnam, & dimidiam. Rhei barbari, drach. duas. Glycyrrhizæ repurgatæ, vnc. dimidiam. Seminum *d* cucumerum, an̄ vnc. dimidiam. Penidiorum, vnc. dimidiam. Sacchari candi, drach. tres, scrup. vnum. *e* Radicis capparis, drach, duas. Anisi, violarũ, an̄ vnc. vnam. *f* Turpeti, vnc. dimidiã. *g* Dacrydij, drach. duas, scrup. duos. Ex ijs quæ terenda sunt, probè trita per cribrũ traijciuntur: dein rursus accipiuntur polypodij repurgati, & *h* tempestiui, vnc. duæ. Senæ bonæ, violarum, anisi, fœniculi seminum, radicis capparis, an̄ vncia vna. Pruna *i* refrigerata, numero viginti. Cerasa, numero triginta. Hæc bene macerata & liquata conijciuntur in lebetem cum aquæ libras quatuor, & bene cocta colantur. Postea accipitur decoctum colatum, & inijcitur in lebetem, & cum ipso sacchari puri, libra vna & dimidia, atq; ad Serapij consistentiam coquuntur. In quo *k* prædicta omnia irrigantur, madefiuntq;, conquassantur, & probè subiguntur, emolliunturúe, & ad electuarij formam redacta in vase reconduntur.

ANNOTATIONES.

Catholica. *Diacatholica*

a Catholica.) Græcè est καθολική. Sic autē dicta est Nicolao, quasi vniuersalis: quòd scilicet omnes corporis humores expurget. Vulgus certè medicorum & officinæ ineptè admodum Diacatholicôn, id est, de vniuersalibus appellant.

Sena. *Sena repurgata.*

b Senæ.) Vbi Sena simpliciter, vt hoc loco, in compositionibus reperitur, semper folia & folliculos simul intelligere oportet. Quòd si Senæ purgatæ mentio fiat, ab ea auferendæ sunt festucæ, & foliorū folliculorumq; pediculi. Id quòd semel nos monuisse hic satis fit.

Casia fistula.

c Casiæ fistulæ.) Intelligit nigram dictam, & purgatricem: præsertim eius medullam & pulpam, quæ hodie flos Casiæ nominatur.

Semina cucumerum.

d Seminum cucumerum.) Per semina cucumerum inaudienda sunt non solum cucumeris, sed & cucurbitæ, citruli, & melonum: in summa, quatuor frigida maiora vocata semina, quod ex Latinis manifestum fit codicibus, & ex ipso Nicolao, qui ana dictionem subiecit, quod nunquam fecisset, si de vno tantum semine locutus fuisset.

e Radicis capparis.) Hæc in Latinis codicibus, vt etiam anisi semen, omissa est. Vt hinc satis appareat, eam quæ hactenus usitata fuit Catholica, non fuisse integram, sed mancam, & multis modis mutilam.

Turpetum.

f Turpeti.) Turpetum Nicolaus nominat medicamentum, quod vulgus medicorum & pharmacopœorum, Arabum doctrinam sectantium, Turbit nuncupat. Rectissimè autem Turpetum huic Antidoto inseritur. Nisi enim illud inijcias, vix Catholica appellabitur: quòd scilicet non omnes purget humores. Siquidem omisso Turpeto, nullum in ea erit medicamentum quod pituitam purget, dempto Rheobarbaro, quod leuiter tantum pituitam ducit. Vt hinc quoque perspicuum euadat, vsitatam Catholicam esse decurtatam. Ad præsentis igitur Antidoti modum deinceps pharmacopœi Catholicam etiam componant, vnà cum veteri, aut vt rectius dicam, hactenus vsitata. Hic silentio inuoluere non possum quin Bernardi Dessennij calumnijs respondeam.

Bernardi Dessennij calumnia depulsa.

Nam ipse compositioni Dia catholicôn Præpositi inscriptæ, annotationem subiecit, in qua ijs verbis in me inuehitur. Miror, ait, Leonhardum Fuchsium Myrepsi interpretem, posterius Catholicôn velut consuetudine officinis familiare commendasse. Nam vt dosim, quæ nihil habet cum Nicolao Alexandrino, aut Præposito cōmune, prætaream, res quoque ipsæ planè variant: siquidem radices Capparorum: ita enim loquitur: pruna, cerasia, turpetum, diacrydium, purgatoria fortissima, adiungit, atq; longe aliam quàm præpositus cocturam instituit. Et cæcus sit funditus oportet, qui ista non videat. Proinde manifestum est, quàm nihil operæ in conferendis autorum compositionibus reposuerit Fuchsius, quod nunc semel monendum esse duxi, quum frequentissime aliàs obseruarim, ne Apothecariorū vulgus alioqui ad quiduis suscipiendum sine iudicio procliue, huiusmodi descriptionibus seducatur, ac magis autoritati ipsius, quàm rei veritati credat. Nec potest nec debet ipse, quando vir bonus ac doctus sit, hanc monitionem meam non candide interpretari. Hactenus Dessennius. Quis verò initio non detestetur ac diris omnibus execretur immensam hominis ingratitudinem, vt qui mihi malam admodum gratiam pro Myrepso, autore multis seculis desiderato, in latium conuerso, referat. Quod verò posteriorem Myrepsi Catholicam vsitatam dixerim, non alio nomine factum est, quàm quod voluerim significare eam esse compositionem vnde Præpositus ille abbreuiator, deprauator dicere volui, Nicolai, suam, sed multis modis decurtatam, descripserit. Ea enim quæ præcedit, nihil cum officinis vsitata ferè commune habet. Non sum autem Dessenni tam stupido ingenio, vt non viderim hanc in multis ab vsitata variare, sed non statim sequitur ob id eam non esse hactenus vsitatam, imò id potius, quod Præpositus eam, vt alias multas, omnino sua abbreuiatione deprauarit. Volui itaq; marginali mea adiectione pharmacopolas tacitè admonere, quod ea qua hactenus vsi essent Catholica, non vera, nec integra, sed mutila, & deprauata esset, atq; vt deinceps hanc ipsam, tanquam legitimam, vsurparent. Qui fit igitur Dessenni vt hic non potius in Præpositum, quemadmodum in Dia margaritôn calido fecisti, tua conuitia, quàm in me expuere & regerere voluisti? An non tum multas compositiones officinarū hunc decurtasse ac vitiasse, innumerisq; mendis conspurcasse dixisti? Imò in hæc tandem verba prorupisti. Ecquis Præpositum hunc diutius sibi imitandum in pharmacopolijs proponet? ac non potius maximi Apollinis graui censura plectendum iuste decernat? hoc est, vt ex optimis officinis profligatus & proscriptus apud pessimos pereat. Cur non hîc eandem cantas cantilenam? cur rogo eorum quæ tum magno stomacho dixisti hîc oblitus es? Dicam, voluisti ex Fuchsij reprehensione aliquam tibi doctrinæ & existimationis opinionem parare. Atqui metuo ne pro sperata gloria, sis non leuem consecutus ignominiam, & certò declaraueris te omni destitutum iudicio. Id quod hinc etiam satis innotescit, quod me nihil operæ in conferendis autorum compositionibus posuisse inquis. Quasi verò hoc tum meum consilium fuerit, ac non potius id, vt Nicolaum quoad fieri posset optimè in latinum

num sermonem conuersum darem studiosis. Quanquam in medicametarijs etiam libris scribendis non id conandum est, vt autorum compositiones conferas, sed id potius, vt eas quæ in officinis sunt vsitatæ, quàm emendatas ac planè legitimas habeamus. Deniq; non est quod vulgus tantum pharmacopœorum ad quoduis suscipiendum sine iudicio procliue existimes, sed te illis planè coniungas oportet, vt qui omnia ex quibusuis autoribus nullo adhibito, vel delectu, vel iudicio, in tuas annotationes corradas, & lectori crassissimas offundas tenebras. Atq; hactenus puto tuis calumnijs abundè per me responsum esse. Nosti vetus hoc: Qui quæ vult dicit, quæ non vult audiet.

g *Dacrydij.*) Et illud in vsitata Catholica desideratur, vt necesse sit eam fuisse minus in purgandis omnibus humoribus efficacem.

h *Tempestiui.*) Tempestiuum vocat haud dubiè, id quod legitimo tẽpore collectũ est. *Polypodium tempestiuum.*

i *Refrigerata.*) Ita nominat, quæ in aqua frigida sunt macerata, & emollita, aut liquata: vt ex mox sequentibus planum fit. *Pruna refrigerata.*

k *Prædicta omnia.*) Intelligit casiam, senam, tamarindos, & alia omnia quę Serapij compositionem præcedunt. Et hæc est legitima Nicolai Catholicæ structura, quæ in officinis deinceps etiam parari debet.

ANTIDOTVS [a] DIA PHOENICON.

Mesuæ filij.

XXX.

Antidotus è palmulis, febribus compositis & diuturnis auxiliatur, bilem nanq; flauam, & pituitam sine molestia educit. Colicis cruciatibus mirificè conducit, item doloribus ventriculi, & id genus alijs vitijs ex crudis humoribus ortis. Habet [b] palmularum fuluarum in aceto per triduum maceratarum, drach. centum. Penidiorum [c] hordeatorum, drach. quinquaginta. Amygdalarum purgatarum, drach. triginta. Turpeti, drach. triginta quinq;. [d] Scammonij, drach. duodecim. Zingiberis, piperis longi, foliorum rutæ siccorum, cinamomi, macis, ligni aloes, anisi, fœniculi, dauci, galangæ, añ drachmas duas, & dimidiam. Mellis optimi despumati, quantum sufficere videtur.

ANNOTATIONES.

a *Dia Phœnicon.*) Hoc est, è palmulis: vel, vt hodie vocant officinæ, è dactylis. Nam φοῖνιξ Græcis, palmulam sonat. Rectè autem sic inscribitur, quòd hæc mole sua reliqua omnia hanc compositionem ingredientia medicamenta superet. *Palmula.*

b *Fuluarum.*) Codices Mesuæ ferè omnes legũt Cheiron. Est aũt Cheiron haud dubiè vox deprauata Græca, contexui inserta, pro κιῤῥῶν: id est, fuluarũ. Sunt autẽ φοίνικες κιῤῥοί, id est, palmulæ fuluæ, probè maturæ. Nam sufficit in præsentia adstrictio, quæ in maturis palmulis remanet. Cheiron autem dictionẽ significare, quod dicimus, satis capite 69. testatur Serapio, inquiens: Cheiron est species dactylorum, & color eorum est citrinus, & rubeus. Heiron verò illic deprauatius quàm in Mesuæ filio legitur. *Cheiron. Palmulæ fuluæ.*

c *Hordeatorum.*) Hordeata verò penidia vocant, quæ ex saccharo albo & optimo, in aqua decoctionis hordei sex horas infuso, & cocto ad iustam consistentiam, conficiuntur. *Hordeata Penidia.*

d *Scammonij, drach. duodecim.*) Sic meliores Mesuæ filij codices, quos nos secuti sumus, habent. Alij drach. viginti duas, quorum lectio minus probatur, quòd antea drachmæ triginta quinq; Turpeti, huius Antidoti compositionem ingrediantur.

DIA PHOENICON SOLIDVM.

Incerti autoris.

XXXI.

Idem quod præcedens potest. Capit palmularum fuluarum per triduum in aceto maceratarum, numero sex. Seminis libystici, drach. duas. Nucum pinearum, amygdalarum dulcium, añ drach. quindecim. Turpeti, drach. duodecim. Dacrydij, drach. vndecim. Sacchari candi, vncias duas. Zingiberis, piperis longi, foliorum rutæ siccorum, cinamomi, macis, fœniculi, dauci, galangæ, ligni aloes, añ drachmam vnam. Sacchari libram vnam, fingatur orbiculorum rotularumúe figura.

ANNOTATIO.

Sunt

Sunt qui ad iam dictum modum Diaphœnicôn solidum conficiunt, quod à priore non nisi ponderum diuersitate distat: & quòd semen libystici, quod in priore non est, accedit, & pro penidijs, nuces pineæ vsurpantur. Alij nihil addunt, nec adimunt: sed planè, dempta forma, eodem quo primum Diaphœnicôn parant. Quod in cæteris quoque Antidotis, quæ in liquida aut solida forma construuntur, obseruant, vt noua compositione non sit opus. Nos tamen hic quorundam libidini inseruiendum esse putauimus, qui hac, quàm alia ratione, medicamentum hoc struere malunt. Pondus eius drachmæ quinque, magna ex parte, aut sex.

ANTIDOTVS [a] EPISCOPI.

Mesuæ filij.

XXXII.

FLauam bilem ac pituitam elicit. Flatus & excrementa è toto corpore educit: ob id doloribus articulorum & hypochondriorum prodest. Item colicis cruciatibus mirificè auxiliatur. Humores ad renes & vesicam decumbentes expurgat. Accipit scammonij Antiocheni, turpeti albi & optimi, añ drachmas sex. Caryophyllorum, cinamomi, zingiberis, myrobalanorum emblichorum, nucis moschatæ, polypodij, drachmas duas, & dimidiam. Sacchari albi, [b] vncias sex. Mellis optimi despumati, quod satis est.

ANNOTATIONES.

Episcopi. *a Episcopi.*) Sic appellanda venit hæc Antidotus, non Eselskopff: ah dicere volui Elescoph, vt barbari hactenus medici nominarunt. Nam ita etiam vocat Auicennæ interpres: vt mirum sit, iuniores medicos Auicennam, quem tamen veluti numen quoddam coluerunt, & in oculis tulerunt, non esse hoc loco imitatos: & itidem vt ille fecit, Episcopi electuarium haud nuncupasse. Describitur autem ab eo Can. 5. eodem, quo hic modo: nisi quòd Cardamomum & piper adijcit, quæ in præsenti non habentur.

Cordus. *b Vncias sex.*) Sic omnia Mesuæ filij exemplaria habent. Vnus Cordus, nisi typographi culpâ factum sit drachmas sex habet, quum tamen Auicenna integram libram sacchari contriti inspergere iubeat. Cæterum sunt qui hanc Antidotum etiam in solidam redigunt formam, singulis drachmis specierum, sacchari optimi vnciam addentes.

ANTIDOTVS [a] HAMECH.

Mesuæ filij. Dosis a ℥ij ad ℥vi.

XXXIII.

PVrgat vtranque bilem, & pituitam salsam: ob id morbis inde natis, impetigini, scabiei, elephantiæ, & cancro exedenti, & similibus mirè confert. In summa, omni fœditati cutis, à biliosis & adustis humoribus procreatæ, conuenit. Recipit myrobalanorum flauorum, vnc. quatuor. Cepulorum, & Indorum, rhei barbari, añ vnc. duas. Agarici, colocynthidis, polypodij, añ drach. decem & octo. Absinthij, thymi, senæ, añ [b] drach. sex. Violarum, drach. [c] quindecim. Epithymi, vnc. duas. Anisi, rosarum, fœniculi, añ drach. sex. Succi fumariæ, libram vnam. Prunorum, numero sexaginta. Vuarum passarum purgatarum, vnc. sex. Macerentur omnia in sero lactis sufficiente dies quinque, in vase vitreato oris angusti, & probè obturati. Postea ad ignem feruefiant vna & item altera ebullitione: ac manibus dein fricentur & colentur. Colato adde cassiæ fistulæ purgatæ, vnc. quatuor. Tamarindorum, vnc. quinque. Mannæ, vnc. duas. Fricato manibus, iterum cola, colato adijcito sacchari libram vnam & dimidiam. [d] Scammonij, vnciam vnam, & dimidiam. Coque ad mellis crassitiem. Dein puluerem sequentem insperge, qui habet Mirobalanorum flauorum, cepulorum, indorum, añ vnc. dimidiam. Bellericorum, emblicorum, rhei barbari, seminis fumariæ, añ drachmas tres. Anisi, spicæ nardi, añ drachmas duas. Formetur electuarium.

ANNOTATIONES.

Hamech. *a Hamech.*) Ab autore, qui hanc Antidotum struxit, ita est nominata. Idem verò vox hæc sonat, vt quidam interpretantur, quod Mahemet. Hac autem appellatione Razes Pœnus medicus intelligendus venit, qui variè à Mesuæ filio nominatur. Nam interdũ, vt hoc

hoc loco, simpliciter Hamech siue Mahemet dicitur. Aliquando cum adiectione Hamech Razes. Nonnunquam Hamech filius Zachariæ. Interdum Hamech filius Zachariæ Razes. Aliquando Hamech filius Zezar. Non est autem ille Hamech, qui Mesuæ pater fuit, auus nimirum ipsius Ioannis filij Mesuæ. Siquidem is fuit filius Heli, qui filius fuit Abdelæ, regis Damasci.

b *Drachmas sex.*) Non latet, codices quosdam habere Vnciam vnam. Sed meliores legunt Drachmas sex.

c *Drachmas quindecim.*) Alij codices legunt vnciam vnam, & dimidiam, ita vt demant drachmas tres.

d *Scammonij.*) Scammonium hic crudum, non coctum, quod dacrydion, & corruptè diagridion vocant, inaudiendum erit. Nam coquendo corrigitur. Non igitur coctum vsurpandum ad huius antidoti structuram erit: id enim vt iterum coquatur non indiget. Et si coqueretur, vim suam purgatoriam nonnihil amitteret, concoctione fractam & imminutam. In quibus igitur compositionibus Scammonium coquendum præcipitur, crudum: in alijs coctum accipiatur. Quod semel hic monuisse satis sit. *Scammonium crudum.*

ANTIDOTVS HAMECH ALTERA, [a] SEV minor. Mesuæ filij.

XXXIIII.

HAmech altera purgat melancholiam, & vstos humores alios: ob id confert maniæ, melancholiæ, vertigini, obliuioni, & vitijs cutis. qualia sunt, scabies, lepra, alphos, cancer, elephantia, impetigo. Habet mirobalanorum nigrorum, id est, Indorum, cepulorum, epithymi, añ drach. quinquaginta. Fumariæ, absinthij, añ drach. viginti. Thymi, calaminthæ, polypodij, agarici, glycyrrhizæ, buglossi, añ drach. decem. Stichadis, chamædryos, chamæpityos, spinę albę, anisi, añ drach. quinque. Pruna, [b] zizypha, [c] myxa, añ numero septuaginta. Vuarum passarum repurgatarum, lib. vnam. Coquuntur in aqua sufficienti ad tertias. Dein colantur. Colato adduntur. [d] Sapæ, lib. duæ. Mellis despumati, lib. vna. Scammonij, vnc. duæ. Igni lento ad mellis crassitiem percoquuntur.

ANNOTATIONES.

a *Minor.*) Ita nominauimus, ad differentiam prioris: quæ simpliciter Hamech, aut cum adiectione Hamech maior appellari potest. Etsi hodie non est officinis nostris vsitata, tamen posset, quòd sit optima, in vsum reuocari, & loco superioris vsurpari in lue Hispanica. Cur enim non ita appellaremus, quum hac ipsa gens illa creberrimè laboret? *Lues Hispanica.*

b *Zizypha.*) Ita recentiores Græci nominant, Iuiubas hodie dictas. *Zizypha.*

c *Myxa.*) Sebesten vulgo vocantur, vt libro primo diximus: adeò vt nihil opus erat hic denuò referre. *Myxa.*

d *Sapæ.*) Sapa mustum est, ad tertiam partem decoctum. Græcis ἕψημα & σιραῖον: Arabum familiæ, & barbaram sectantibus medicinam simpliciter Rob, & coctum dicitur. *Sapa. Rob.*

DIA [a] TVRPETV, CVM RHEOBARBARO. Montagnanæ.

XXXV.

FLauam bilem & pituitam educit, atque aqua intercutem laborantibus mirificè confert. Capit turpeti optimi, hermodactylorum, añ vnciam vnam. Rheibarbari selecti, [α] drachmas decem. Dacrydij, drachmas quatuor. Santalorum alborum & rubeorum, violarum, zingiberis, añ drach. vnam, & dimidiam. Mastiches, anisi, cinamomi, croci, añ drach. dimidiam. [b] Sacchari albissimi, quod satis est.

ANNOTATIONES.

a *Dia turpeti, cum rheobarbaro.*) Hac inscriptione insignitur hæc Antidotus, vt discernatur ab altera quam Diaturpeti: vel, vt hodie loquuntur, Dia turbit maiorē, quam mox subijciemus, appellant.

α *Drachmas decem.*) Hic mihi falsò affingit Franciscus Alexander, quod legam vncias decem, quum nusquam in omnibus compositionibus dia turpetu ita scriptum sit. Nec minore candore vitium hoc in Typographum transfert.

b Sacchari.) Ita hodie frequenter paratur. Poteſt autem cum melle deſpumato, ſi ita viſum fuerit, in liquidam conſiſtentiam redigi. Sunt qui malint hac compoſitione vti, quæ, accipit Turpeti optimi, vnciam vnam & dimidiam. Rheibarbari ſelecti, drachmas ſex. Zingiberis, drach. tres. Spicæ, maſtiches, añ drachmam vnam. Aniſi, drach. dimidiam. Dacrydij, drach. ſex. Sacchari albiſsimi, vncias ſedecim, fiat confectio in rotulis. Ad vermes lumbricosq; excutiendos efficaciſsimum eſt medicamentum. Nam Rheum lumbricos necat, turpetum autem pituitam lumbricorum fomitem educit.

Aliud dia turpetu cum Rheobarbaro.

DIA TVRPETV MAIOR.

Incerti autoris.

XXXVI.

PItuitam maximè purgat, & eandem extenuat, ac concoquit. Accipit turpeti optimi, vnciam vnam. Dacrydij, zingiberis, añ drach. quatuor. Cinamomi, caryophyllorũ, añ drach. duas. Galangę, piperis longi, macis, añ drach. vnam. Sacchari albiſsimi. ℥viii. ʒv. c.

DIA TVRPETV MINOR. ᵃZEZARIS.

XXXVII.

LEuiter ᵇ pituitam, præſertim eam quæ in ventriculo hæret, elicit. Recipit turpeti optimi, drach. decẽ. Zingiberis, drach. quinq;. Maſtiches, drach. tres. Sacchari albiſsimi, quod ſufficit.

ANNOTATIO.

Zezar.

a Zezaris.) Zezar autem pater fuit Hamech: qui, vt diximus, Razes alio appellatur nomine. Rarum eſt admodum Diaphenicôn electuario eius vicarias operas ſubeunte.

b Leuiter.) Quòd, vt præcedens, dacrydium non accipiat.

DIA TVRPETV. MESVAE FILII.

XXXVIII.

PItuitam, & flauam bilem educit, & idem ferè quod Montagnanæ poteſt. Habet zingiberis, galangæ, añ drach. dimidiam. Piperis longi, cinamomi, añ drach. duas. Spicæ indicæ, maſtiches, añ drach. dimidiam. Croci, ſcrupulos duos. Turpeti albi gummoſi, Rhei barbari ſelecti, añ vnciam vnam, & dimidiam. Hermodactylorum, vnciam dimidiam. Dacrydij, drachmam vnam. Sacchari, vnc. ſedecim, aut circiter, fiat confectio in tabulis.

DIA TVRPETV. INCERTI AVTORIS.

XXXIX.

IDem quod præcedẽs poteſt. Capit Rheibarbari, vnciam dimidiam. Caryophyllorum, galangæ, añ drach. duas. Macerantur tria hæc in ſtillaticij roſarum liquoris, vnciarum trium, horis viginti quatuor. Dein eximuntur, & exiccantur: exiccataq; ſubinde in puluerem rediguntur, cum ijs quæ ſequuntur, nempe turpeti albi, drach. decẽ. Hermodactyli, zingiberis, añ drach. quinq;. Scammonij in pomo cocti, drach. ſex. Senæ, drachmas duas. Spicæ, aniſi, maſtiches, añ ſcrup. vnum. Sacchari, vnc. viginti quatuor, fiat confectio in orbiculis.

ANNOTATIO.

Studiò plures Dia turpeti compoſitiones attulimus, vt delectu habito, quiuis ex illis eam quæ optima ſibi videretur, in ſua officina parari curaret.

DIA CNICV. ARNALDI VILLANOVANI.

XL.

Diacartamu. Doſis ʒiß ad ʒvi.

ANtidotus è cartamo, flauæ bili & pituitæ educendæ mirificè conducit. Habet ſpecierum dia tragacanthi frigidi, vnc. dimidiam. Pulpæ carnisue cydoniorum, vnciam vnam. Medullæ ſeminis cartami, hermodactylorum, añ drach. quatuor. Zingiberis albi, drach. duas. Dacrydij, drachmas tres. Turbit albi, *drachmas ſex. Mannæ granatæ, drach. duas. Mellis roſacei colati, vnciam vnam. Sacchari, ᵇvnc. octo. Cum ſaccharo albiſsimo ſufficienti fiat electuarium.

ANNO-

ANNOTATIONES.

a *Dia cnicu.*) Hodie Diacartami nominant, quod idem valet. Pauci sunt qui hac vtuntur Antidoto. Tamen quum nonnulli sint, qui eam in compositis, nempe ex biliosis & pituitosis humoribus natis, affectibus, libenter vsurpant, vt pharmacopœi illorum postulatis morem gerere queant, eius quoque compositionem hic recensere curauimus. Paratur magna ex parte in forma solida. *Diacartami.*

* *Drachmæ sex.*) Alij legunt drachmas duas, quæ sanè lectio, ne vehementius fiat medicamentum, quum Dacrydium, & Hermodactyli eius quoque compositionem ingrediantur, melior esse videtur. Legendum igitur ita potius esse iudico, Turpeti, drachmas duas. Mannæ granatæ, drachmas sex.

b *Vncias octo.*) Alij legunt drachmas octo. Parum autem refert, vtram lectionem arripiant pharmacopœi: modò ad solidi Antidoti consistentiam redigatur medicamentum. Sin ad electuarij formam reducere medicamentum voles, pro saccharo mel adijciendum erit. Franciscus Alexander hoc in loco vehementer in Cordum, è quo, vt verum fatear, hanc compositionem descripsi, neque enim Arnoldi lectione vnquam sum delectatus: inuehitur atqui parum rectè: quandoquidem si omnia simplicia quæ hanc compositionem ingrediuntur, ac pondera ipsa expendas, multo ea quæ Franciscus affert, meliorem esse deprehendes. Quis enim nō abhorreat à Turpeti vncijs duabus, & diacrydij drachmis quinque. Sed sic placet nonnullis Germanorum deprimere labores, quum ipsi meliora non afferant.

CATHARTICVM IMPERIALE.

Nicolai.

XLI.

Bilem vtranque, & pituitam sine molestia purgat. Obœsis autem & crassis, quique magna ex parte aluo constricta & dura sunt, ileosis: & ijs quorum ventriculus atque intestina flatibus distenduntur, conuenit. Capit dacrydij, sacchari, añ drach. octo. Cinamomi, spicæ nardi, saxifragæ, polypodij, añ drach. quatuor. Caryophyllorū, zingiberis, spicæ celticæ, piperis nigri, piperis longi, cardamomi, amomi, añ drachmas tres. Mellis optimi despumati.

ANNOTATIO.

Hæc descriptio extat in codice Nicolai, qui opera Ioannis Agricolæ Ingolstadij excusus est. Alia est, & quæ è pluribus constat simplicibus, quæ habetur in Nicolao vocato Præposito: qui alius ab eo qui Myrepsus nominatur, fuisse videtur: nempe compilator aliquis, qui ex alijs autoribus collegit medicamentorum compositiones. Quibus vt gratiam aliquam apud lectores conciliaret, ea quæ compilauit sub Nicolai Myrepsi, quod dein imperitia quorundam in Præpositi mutatum est, nomine edere voluit. Plures autem illum referre quæ in Nicolao Myrepso græco non habentur, ex superioribus abunde patuit. Cæterùm Nicolaus Præpositus Catharticum Imperiale ita describit. Recipit Dacrydij, sacchari, añ drach. quatuor. Cinamomi, spicæ nardi, saxifraga, polypodij, añ drach. duas. Myrobalani citrini, hermodactyli, añ drach. quatuor. Caryophyllorum, zingiberis, spicæ celticæ, piperis nigri, piperis longi, cardamomi, amomi, añ drach. vnam, & dimidiam. Mellis quod sufficit. Non distat à priore, nisi adiectione Myrobalanorum & hermodactylorum, & quòd pondera quæ in precedente sunt duplicata, hic simplicia existunt. Posset postremum hoc appellari à maiori simplicium copia, Catharticum imperiale maius. *Nicolaus Præpositus.* *Cathartici imperialis alia descriptio.*

ANTIDOTVS E a BRASSICA MARINA.

Incerti autoris.

XLII.

ANtidotus è brassica marina magna efficacia aqua inter cutem laborantium educit aquam. Accipit brassicæ marinæ, vnc. vnam. Turpeti, drach. tres. Folliculorum senæ, Tartari radicis iridis, polypodij, añ drachmas duas, & dimidiam. Rhei barbari, drachmas tres. Seminis iuniperi, drach. duas. Dacrydij, drach. vnam. Ligni aloës, zingiberis, cinamomi, añ drach. vnam, & dimidiam. Nardi, drach. dimidiam. Sacchari albissimi in stillaticijs liquoribus. Cichorij & hyssopi quod satis est dissoluti, fiat Antidotus solida.

ANNOTATIO.

a *E Brassica.*) Brassica verò marina est, quam Recentiores Soldanellam vocant.

DE CATAPOTIIS, SEV PILVLIS, SECTIO SEXTA.

CATAPOTIA [a] AVREA.

Nicolai Myrepsici. Numero 97.

I.

APVT expurgant, sensus omnes, præcipuè aciem oculorum exacuunt, flatus ventriculi & intestinorum dissoluunt, ac citra molestiam aluum deijciunt. Ad stomachicos, colicos, nephriticos, & inflatos valdè probata. Habent aloës flauæ, dacrydij, añ drach. quinque. Rosarum, apij, añ drach. duas, & dimidiam. Anisi, fœniculi, [b] mastiches, añ drach. vnam, & dimidiam. Croci, colocynthidis, hieræ puræ, añ drach. vnam. [c] Succi tragacanthæ, quod satis est: [d] formetur massa.

ANNOTATIONES.

Aurea cur dicta. a *Aurea.*) In manuscripto Nicolai Myrepsi codice sic vocari ab Italis scribitur, haud dubiè ob eorum excellentiam: quòd scilicet, quamuis in vacuando satis sint potentia, tamen minus omnibus alijs lacessunt, nec tormina afferunt. Nam etsi magnam vim diacrydij & colocynthidis capiunt, tamen reliquis rebus ita temperantur, vt iustam actionem obeant. Scribitur autem mendosè in Nicolai codice ἀόρια, pro ἄυρεα. Siquidem latinam dictionem Græcis literis parum rectè scripsisse Nicolaum, minimè mirum est, vtpote qui linguæ Latinæ ignarus fuerit. Sunt autem alia à præsentibus & fortiora catapotia.

b *Mastiches.*) In Græco Nicolai Myrepsi codice non habetur, sed ex Latino adiectum est: neque tamen sine causa. Nam quum stomachicis maximè conferant hæc Catapotia, nihil mirum, quosdam mastichen tanquam ventriculo valde gratum & conueniens medicamentum adiecisse.

Succus tragacanthæ. c *Succi tragacanthæ.*) Sic more aliorum Græcorum vocant lentorem, aut veluti mucorem tragacanthæ, quem hodie muscilaginem barbari: alij magis latinè Mucaginem nominant.

d *Formetur massa.*) Id quod fit, quando speciebus in pila accurate permistis, postea liquor qui tanquam glutino massa cohæreat affunditur. Omnibus hoc modo mistis, massa è pila exempta manibus oleo vel butyro inunctis figura tereti formatur, & priusquàm reconditur, leuiter exiccatur, inque ficciore loco ne situm contrahat seruatur.

CATAPOTIA [a] EX EVPATORIO.

Mesuæ filij.

II.

MIrificè prosunt febribus circuitu repetentibus, biliosis: obstructionem quoque iecoris, & icterum inde natum sanant. Accipiunt myrobalanorum citrinorum, succi [b] Eupatorij, succi absinthij, añ drach. tres. Rhei barbari, drach. tres, & dimidiam. Mastiches, drach. vnam. Croci, drach. dimidiã. Aloës bonæ, drach. quinque. Succi endiuiæ, aut seri lactis, quod satis est: fingatur massa.

ANNOTATIONES.

a *Ex Eupatorio.*) Maiores nimirum dictæ. Siquidem minorum nullus hodie est vsus.

Eupatorium. b *Eupatorij.*) Non quidem Græcorum, sed eius quod à Mesuæ pingitur. Id quale sit, in primo nostrorum de Stirpium historia commentariorum tomo indicauimus.

CATAPOTIA E RHABARBARO.

Mesuæ filij.

III.

Humores

HVmores educunt crassos, lentos, multum putres, & inde ortas febres diuturnas, & ex alijs quoque humoribus natas: iecoris item dolorem, ac hydropem incipientẽ sanant. Recipiunt rhei barbari, drach. tres. Succi glycyrrhizæ, absinthij, mastiches, añ drach. vnam. Myrobalanorum flauorum, drach. tres, & dimidiam. Seminis apij, fœniculi, añ drach. dimidiam. Pastillorum è rosis, drach. tres, & dimidiam. Hieræ picræ, drach. decem. Liquoris stillaticij fœniculi, quod sufficit: fingatur massa.

ANNOTATIO.

Hæc Catapotia vt diutius in officinis durent, cum melle conficienda sunt, in quo coquendo succus fœniculi consumptus sit.

CATAPOTIA [a] PESTILENTIALIA.

[b] Incerti autoris.

IIII.

ADuersus pestiferæ luis contagiones populatim grassantes mirificè prosunt. Humores etiam ventriculo infarctos & immersos educunt. Habent [c] aloës selectæ, vnc. duas. Myrrhæ, croci, añ vnc. vnam. Confice cum vino claro, odorifero.

ANNOTATIONES.

[a] *Pestilentialia.*) Alio nomine Communia vocantur: & è tribus, scilicet medicamentis, constantia, & sine custodia. *Communia. E tribus. Sine custodia.*

[b] *Incerti autoris.*) Neque enim ad Rufum autorem, vt hodie faciunt propemodũ omnes medici, referenda sunt. Nam Rufi compositio crocum non habet, sed pro illo guttam aut thymiama ammoniacum accipit. Præterea forma quoque à præsenti differt, quòd scilicet potio sit, adeoque in catapotia non digeratur. Quod vt rectius cognoscant studiosi, compositionem Rufi, quam libro 2. cap. 35. Paulus describit, ad verbum recensebimus. Recipit aloës partes duas, ammoniaci thymiamatis partes duas, myrrhæ partem vnam. Hæc simul contusa, ex vino odorato dimidij cyathi mensura potui quotidie danda. Atque ita hanc compositionem Rufus in peste laudat, vt nullum fuisse affirmet, qui ea vsus non euaserit. Qua qui vti voluerit, hanc quam retulimus componendi rationem sequatur. *Rufi compositio.*

[c] *Aloës selectæ.*) Sunt qui putant, in pestilenti constitutione aloën esse lauandam. Quorum mihi sententia minimè probatur. Nam quum aloë non exhibeatur tum roborandi tantum ventriculi gratia, sed & putredinem vt arceat, & corruptos ac vitiosos inde humores educat, minimè lauandam esse, sed planè illotam esse exhibendam censeo. Ita enim ratione amaritudinis putredinem prohibebit: & quũm purgandi facultate minimè sit destituta, quicquid vitiosorum in ventriculo erit humorum, eliciet. Ideo in pestiferæ luis contagione præcauenda quotidie vacuo ventriculo ex catapotium vnum scrupuli pondere sumendum erit. *Aloe in pestilenti constitutione non lauanda.*

CATAPOTIA PESTILENTIALIA.

Nostra.

V.

MAgis quàm præcedentes aduersus pestiferæ luis contagia valent. Capiunt aloës flauæ, drach. sex. Myrrhæ optimæ, drach. tres. Rhei barbari, drach. vnam, & dimidiam. Agarici in pastillos redacti, drach. dimidiam. Croci, drach. vnam. Boli armenij, terræ Lemniæ, añ drach. dimidiam. Mastiches, scrupulos duos. Theriaces Andromachi, drach. duas. Cum liquore stillaticio rosarum, fingatur massa.

CATAPOTIA [a] COCCIA.

[b] Rhazis.

VI.

CAput magna efficacia expurgant, & ex eo ac neruis crassos vacuant humores. Accipiunt specierum hieræ picræ, drach. decem. Colocynthidis, drach. tres, scrup. vnum. Scammonij, drach. duas, & dimidiam. Turpeti, stichadis, añ drach. quinque. Cum serapio è stichade, formetur massa.

ANNOTATIONES.

Coccia.

Cochia.

a *Coccia.*) Sic nõnulli putant à Græcis deducto nomine, & à forma esse nominata, quòd nimirum olim figuram granulorum ciceris vel erui, qua conficiebantur, referrent. Siquidem κόκκιον, Græcis granulum denotat. Alij vocem hanc barbaram esse censent, ac sic esse dicta, quasi capitalia, quòd caput maximè erpurgent, volunt. Nostri hodie Cocchia nominant, quod frequenter illis in capitis affectibus vtantur.

b *Rhazis.*) Libro primo ad Almansorem, capite primo de Cephalæa. Sunt admodum valentia, & prorsus incorrecta, torminaq́; excitant, nec ijs nisi præmissis alijs quibusdam, & in crassis admodum & frigidis humoribus educendis vtendum. Quare à medicis vsurpanda non erunt, sed pro ijs Nicolai Myrepsi mox sequentibus magis vtendum.

CATAPOTIA [a] COCCERA.

Nicolai Myrepsici. numero 122.

VI.

VAlent ad eos qui destillatione capitis laborant, caput dolent, hemicranicos, lippitudine, & neruorum incontinentia affectos. Recipiunt hieræ picræ Galeni, drach. quinq;. Dacrydij, drach. vnam, & dimidiam. Pulpæ colocynthidis, drach. dimidiam. Turpeti, stichadis Arabicæ, añ drach. duas, & dimidiam. [b] Sagapeni, opopanacis, bdellij, ammoniaci, agarici, spicæ, añ drach. dimidiam. Rhei barbari, aloes flauæ, añ drach. vnam, scrup. vnum. Cum succo, aut stillaticio fœniculi liquore fingatur massa.

ANNOTATIONES.

a *Coccera.*) Aut Cocceri Nicolao vocantur: qua de causa, scire non possum. Mihi certè magis quàm Rhazis probantur, quòd minus sint valida, pluraq́; habeant simplicia, quæ vim fortium medicamentorum frangant, contundant ac mitigent. Nam vt alia medicamenta purgantia omnia propemodum à Rhaze composita eiusmodi sunt, vt vix tutò iumentis exhiberi possint: ita quoq; hæc Catapotia, quæ ille Coccia vocauit, ob suam vehementiam expeditè admodum tormina excitant, & alia grauia symptomata. Censeo igitur præsentibus magis vtendum esse, vtpote minus fortibus, & rectius compositis: quòd quiuis compositionem ipsam expendens, statim cognoscet.

b *Sagapeni.*) Quod adiectum est præcipuè propter oculorum lippitudinem, & alia eorundem vitia, suffusiones nimirum & hebetudines, quibus idipsum maximè auxiliatur.

CATAPOTIA EX AGARICO.

Mesuæ filij.

VII.

THoracem purgant pituita crassa & putri, ob idq; antiquæ tussi & asthmati conferunt, alijsq; thoracis vitijs, à crassis & pituitosis humoribus ortis. Habent agarici, drach. tres. Radicis iridis, marrubij, añ drach. vnam. Turbit, drach. quinq;. Hieræ picræ, [a] drach. quatuor. Colocynthidis, sarcocollæ, añ drach. duas. Myrrhæ, drach. vnam. Excipe [b] cum sapa, & formato massam.

ANNOTATIONES.

a *Drachmæ quatuor.*) Falsò me hoc loco notat Franciscus Alexander, quòd diminutè legam drachmas tres. Ita parum attendit, num rectè alios reprehendat.

b *Cum sapa.*) Quæ pilulas illas à putredine, aut transpiratione vindicat.

CATAPOTIA EX AGARICO.

Nicolai Myrepsici.

VIII.

COnferunt ijs qui non nisi recta ceruice, & difficulter spirant, & destillatione laborant. Capiunt agarici, drach. vnam, & dimidiam. Iridis, marrubij, añ drach. vnam. Turpeti, hieræ picræ Galeni, añ drach. duas. Colocynthidis, sarcocollæ, añ drach. vnam. Cum sapa quantum sufficit, formetur massa.

ANNOTATIO.

Harum pilularum descriptionem ex præscripto Nicolai subijcere volui, vt si quis illis magis quàm Mesuæ vti vellet, haberet in promptu compositionem. In omnibus cum præcedentibus conueniunt, exceptis ponderibus, quæ sunt in quibusdam minora: & quòd

Myrrha

Myrrha desideretur, perinde atque apud Auicennam cap. 3. Fen. 10. tract. 1. cap. de Curatione asthmatis 40.

CATAPOTIA E HIERA simplici, Galeni.

IX.

Vitijs ventriculi ex humoribus biliosis & pituitosis natis prodest. Recipiunt aloes flauæ, drach. quinquaginta. Cinamomi, xylobalsami, asari, spicæ nardi, croci, mastiches Chiæ, añ drach. tres. Melle rosaceo excipiuntur, & fingitur massa.

CATAPOTIA E HIERA COMPOSITA. Nicolai Myrepsici.

X.

ADvitia capitis, neruorumque, stomachi item cruditatem conferunt. Habent cinamomi, spicæ nardi, croci, floris iunci odorati, asari, casiæ ligneæ, xylobalsami, carpobalsami, violarũ, absinthij, epithymi, agarici, rosarum, turpeti, mastiches, colocynthidis pulpæ, añ drach. dimidiam. Aloes flauæ, quantum omnium aliarum specierũ. Cum stillaticio Intybi liquore formetur massa.

CATAPOTIA HIERAE CVM AGARICO.

XI.

SVccurrunt stomachicis, asthmaticis, alijsque stomachi, & thoracis vitijs, à crassis & pituitosis humoribus natis. Capiunt specierum Hieræ simplicis Galeni, agarici recens in pastillorum formam redacti, añ vnc. dimidiam. Aloës flauæ, añ vnc. vnam. Cum rosaceo melle excipiuntur, & fingitur massa.

CATAPOTIA [a] OPTICA [b] MAIORA. Mesuæ filij.

XII.

VIsum roborant & conseruant, excrementa vacuant à cerebro & oculis pituitosa. Accipiunt rosarum, violarum, absinthij, colocynthidis, turpeti, cubebæ, calami odorati, nucis moschatæ, spicæ, epithymi, carpobalsami, xylobalsami, seselios, seminis, rutæ, floris iunci odorati, asari, mastiches, caryophyllorum, cinamomi, anisi, fœniculi, apij, casiæ ligneæ, croci, macis, añ drach. duas. Myrobalanorum flauorum, cepulorum, indorum, bellericorum, emblichorũ, rheibarbari, añ drach. quatuor. Agarici, senæ, añ drach. quinque. Euphrasiæ, drach. septem. Aloes flauæ pondus omnium. Excipe succo aut stillaticio liquore fœniculi, & formato massam.

ANNOTATIONES.

[a] *Optica.*) ὀπτικὰ, id est, visoria: quod visorium spiritum roborent, purioremque reddant, ac visionem mirabiliter iuuent, dicta sunt. Vulgus medicorum & pharmacopœorum Lucis nominant. Sunt à quibus ocularia vocentur. *Optica. Catapotia lucis. Ocularia.*

[b] *Maiora.*) Quòd pluribus constat simplicibus, appellata sunt: ad differentiam minorum, quorum compositionem iam subijciemus. *Maiora cur dicta.*

CATAPOTIA OPTICA [a] MINORA. Mesuæ filij.

XIII.

IDem quod maiora possunt, viribus tamen valentiora sunt, magisque melancholicum humorem quàm pituitã purgant. Recipiunt xylobalsami, carpobalsami, añ drach. vnam. Chelidonij, drach. quinque. Rosarum, violarum, absinthij, euphrasiæ, añ drach. tres. Senæ, epithymi, myrobalanorum flauorum, ce-

pulorum, indorum, bellericorum, emblichorum, agarici, colocynthidos, floris iunci odorati, lycij, lapidis [b] cyanei, añ drach. duas, & dimidiam. Aloes pondus omnium. Cum succo fœniculi, aut chelidonij fingatur massa.

ANNOTATIONES.

Minora quare vocata. a *Minora.*) Vocata sunt, quòd paucioribus simplicibus constant. Nam quum operosa sit præcedentium compositio, factum est, vt nonnulli hanc in pauciora contraxerint simplicia.

Cyaneus. b *Cyanei.*) Lapidem lazuli appellant, quemadmodum lib. 1. diximus. Maiores, quod lapidem lazuli non accipiant, tutiores sunt.

CATAPOTIA ARTHRITICA.

[a] Nicolai.

XIIII.

VAlent ad podagram, aliosq́ue articulorum dolores à frigidis crassis & pituitosis humoribus natos. Habent hermodactylorum, turpeti, agarici, añ vnc. dimidiam. Casiæ ligneæ, spicæ nardi, caryophyllorum, xylobalsami, carpobalsami, zingiberis, mastiches, fœniculi, anisi, saxifragæ, seminis asparagi, rusci, rosarum, granorum solis, salis gemmei, añ [b] drach. dimidiam. Aloës flauæ pondus omnium. Succi fœniculi quod satis est, fiat massa.

ANNOTATIONES.

a *Nicolai.*) Non Myrepsi illius, cuius nos opus de Compositione medicamentorum in Latinum conuertimus sermonem: sed eius qui vulgò Præpositus dicitur. Nam ille truncatam ex αὐτογράφῳ Nicolai Myrepsi descripsit: vt ex eiusdem compositione, quam paulo post subijciemus, liquidò apparebit.

b *Drach. dimidiam.*) Latinus codex Nicolai Præpositi habet drach. duas, & statim subijcit, Scammonij vnc. vnam, vt hinc quoq; perspicuum fiat, neq; eam descriptionem quæ hactenus in officinis vsitata fuit, & quā iam recensuimus, per omnia respondere ei quam Nicolaus Præpositus decurtauit: quia minus pondus habet, & Scammoniam omisit. Ita, quod sæpe antea monuimus, nulla ferè integra & legitima est hactenus vsitata & vsurpata officinis compositio.

CATAPOTIA ARTHRITICA VERA.

Nicolai Myrepsici.

XV.

AD podagricos & arthriticos valde probata. Capiunt hermodactyli, turpeti, añ vnc. vnā, & dimidiam. [a] Myrobalani indici, cepuli & citrini, agarici, [b] colocynthidis, anisi, [c] caryophyllorum, spicæ, zingiberis, saxifragi, [d] piperis longi, seminis apij, dauci, rosarum, amomi, salis gemmei, mastiches, granorum solis, seminum asparagi, fœniculi, singulorum drach. dimidiam. Aloës flauæ, drach. dimidiam. [e] Dacrydij, vnc. vnam. Succi absinthij quantum sufficit, fingatur massa.

ANNOTATIONES.

Hæc est legitima, & ad verbum è Nicolao græco transcripta compositio: nisi quod ad pondera attinet, dimidiam tantum eorundem partem vsurpauimus, nempe vnc. vnam, & dimidiam, quum ipse habeat vncias tres, & ita deinceps.

a *Myrobalani indi.*) Omnes Nicolaus Præpositus compilator omisit Myrobalanos.

b *Colocynthidis.*) Et hanc silentio transiuit.

c *Caryophyllorum.*) Post Caryophylla inseruit suæ compositioni xylobalsamum & carpobalsamum Nicolaus Præpositus, superstitione magis quàm iudicio ductus, quum horum nulla sit facta in αὐτογράφῳ mentio, nec legitima haberi possint, in nostris maximè regionibus. Fuit autem haud dubiè in ea opinione cum multis alijs, vt nullum medicamentum sine Balsami accessione efficax esse crederet.

d *Piperis longi.*) Et illud à decurtatore eius compositionis est præteritum.

e Dacrydij.

e *Dacrydij, vnc. vnam.*) Eius eodem pondere in Nicolao Præposito vocato, vt diximus, mentio fit. Sed in hactenus vsitata compositione horum catapotiorum omissum.

CATAPOTIA EX HERMODACTYLO.

Mesuæ filij [a] maiora.

XVI.

ADuersus podagram, & dolores [b] frigidos articulorum prosunt. Accipiunt [c] hermodactylorum, myrobalanorum flauorum, aloes, turpeti, colocynthidis, bdellij, sagapeni, an̄ drach. sex. Castorij, sarcocollæ, euphorbij, opopanacis, rutæ syluestris, & apij seminum, an̄ drach. tres. Croci, drach. vnam, & dimidiam. Cum succo brassicæ formetur massa.

ANNOTATIONES.

a *Maiora.*) Quod pluribus simplicibus constent, sintq́ magis composita.

b *Dolores frigidos.*) Crassos enim & lentos frigidosq́ humores educunt, atq; è longinquioribus partibus trahunt.

c *Hermodactylorum.*) Quid de vniuerso hermodactylorum genere sentiendum sit, tomo nostrorum de stirpium historia commentarijs perspicuè, & luculenter explicauimus. Vt mirum sit Rondeletium, virum doctissimum, per hermodactylos vulgares, non tamen sine magno errore, vulgares, præcipuè in compositionibus Arabum intelligere.

CATAPOTIA [a] FOETIDA [b] MAIORA.

Mesuæ filij.

XVII.

VAcuant humores crassos, & pituitosos, ob id conueniunt affectibus innatis, articulorum, pedum & neruorum doloribus. Colicis item cruciatibus, vteri, & spinę succurrunt: necnon ventriculi, alphis, elephantiæ, alijsq́ cutis vitijs opitulantur. Recipiunt sagapeni, hammoniaci, opopanacis, bdellij, colocynthidis, seminis rutæ syluestris, aloes, epithymi, an̄ drach. quinq;. Hermodactylorum, esulæ, an̄ drach. duas. Scammonij, drach. tres. Cinamomi, spicæ, croci, castorij, an̄ drach. vnam. Turbit, drach. quatuor. Zingiberis drach. vnam, & dimidiam. Euphorbij, scrup. duos. Cum succo porri prius dissolutis lachrymis, finge massam.

ANNOTATIONES.

a *Fœtida.*) Ita vocantur propter grauem odorem, quem illis Sagapenum, hammoniacum, castorium, & alia graueolentia conciliant. Sunt etiam valentia admodum, quod minimè repressa sit purgantium vis, ideoq; parum tuta.

b *Maiora.*) Ad differentiam minorum, quæ itidem à Mesue describuntur, sic cognominata sunt.

c *Rutæ syluestris.*) Si haberi non potest, pro ea vsurpetur Ruta hortensis: quod semel hic nos monuisse satis sit. Semen nanq; Cicutæ, quod imperiti pharmacopœi facere solent, planè hoc in loco abijciendum.

CATAPOTIA EX EVPHORBIO.

Mesuæ filij.

XVIII.

PItuitam frigidã ac crassam ad neruos decumbentem vacuant. Quapropter opem ferunt resolutioni, lumborum doloribus, & podagræ à pituita concitatæ. Sunt validæ: ideoq; illis, nisi magna vrgeat necessitas, vtendum non est. Habent euphorbij, colocynthidis, agarici, bdellij, sagapeni, an̄ drachmas duas. Aloes, drach. quinq;. Succi porri quod satis est: [a] fingatur massa.

ANNOTATIO.

a *Fingatur massa.*) Ad hunc quidem modum Euphorbium prudenter tritum, cribratus agaricus, læuigata & concisa colocynthis, cum gummis vino dissolutis, pistillo calido & mortario tantisper subiguntur, dum in massam coëant. Catapotia sunt valentissima non nisi in maximis & contumacibus morbis vsurpanda.

CATAPOTIA EX SARCOCOLLA.

Meſuæ filij.

XIX.

PItuitam vacuant, ob id pituitoſis affectibus commodant. Capiunt ſarcocollæ, drach. tres. Turpeti, drach. quatuor. Colocynthidos, zingiberis, an̄ drach. vnam, & dimidiam. Salis gemmei, drach. vnam. Cum aqua ſtillaticia roſarum formetur maſſa.

CATAPOTIA [a] INDA.

[b] Hali.

XX.

AD vitia ex melancholico humore procreata, cancrum nimirum, elephantiam, alphos nigros curatu difficiles, melancholiam, & inde ortum timorem ac mœrorem, quartanā, icterum nigrum, ex vitio lienis procreatum, eiuſdemq; dolorem proſunt. Accipiunt myrobalanorum nigrorū, elleborinigri, polypodij, an̄ drach. quinq;. Epithymi, ſtichadis, an̄ drach. ſex. Agarici, lapidis cyanei loti, colocynthidis, [c] ſalis Indi, an̄ drach. quatuor. Succi eupatorij, ſpicæ, an̄ drach. duas. Caryophyllorum, drach. vnam. Hieræ picræ, drach. duodecim. Fiat maſſa cum ſucco apij.

ANNOTATIONES.

Inda quare dicta. *a Inda.*) Cur ita dicta ſint, facilè animum attendentibus conſtat. Non enim alia de cauſa, quàm quòd myrobalanos nigros, quos alio nomine Indos appellant, vel ſalem Indum recipiunt. Pleriq; hic mirè ineptiunt, ita eſſe nominata putantes, quòd eorum vſus apud Indos potiſsimum ſit, & in India celebrentur.

Hali. *b Hali.*) Ad hunc ſanè autorem horum & præcedentium catapotiorum compoſitionem Meſuæ filius refert. Quis autem is Hali fuerit, non ſatis conſtat.

Sal Indus. *c Salis Indi.*) Per ſalem Indum minimè inaudiendus erit ille quem Paulus & Auicenna ita nominant: qui certè non eſt niſi mellis concreti genus, in India in arundinibus inuentum, ſalis modo coactum, dentibus, vt ſal, friabile, vt libro primo huius Operis fuſius diximus. *Salis Indi succedaneum* Verùm ſal Indus hoc loco non eſt, niſi is qui inter omnes alias ſalis ſpecies maximè ſalſus eſt: qualis certè in India reperitur. Is quia hodie non affertur, pro eo vſurpandus erit ſal foſsilis, quem Gemmeum hodie vocant. Caueant igitur pharmacopœi, ne pro ſale Indo, vt multi hactenus fecerunt, ſaccharum candum appellatum, in horum catapotiorum conſtructione vſurpent.

⁂ E lapide lazuli.

CATAPOTIA ⁂ E LAPIDE CYANEO.

Meſuæ filij.

XXI.

AD vitia è melancholico humore nata conferunt, cancrum nimirum, elephantiam, & quartanam. Recipiunt lapidis cyanei [a] loti, drach. ſex. Epithymi, polypodij, an̄ drach. octo. Scāmonij, elleborinigri, ſalis indi, an̄ drach. duas, & dimidiam. Agarici, drach. octo. Caryophyllorum, aniſi, an̄ drach. quatuor. Hieræ picræ, drach. quindecim. Cum ſucco Intybi latifolij formet̃ maſſa.

ANNOTATIO.

a Loti.) Scilicet duodecies, vt vult Trallianus, in liquore ſtillaticio violarum, vel boraginis. Sic enim aliquo modo acrimoniam ſuam deponit, hocq; nomine catapotia illa minus noxia & ventriculo infeſta fiunt. Quum itaq; olim illorum vſum damnauerim, de ijs quæ illotum lapidem cyaneum accipiunt loquutus ſum. In mollibus tamen & imbecillioribus corporibus neutro vtendum erit.

CATAPOTIA E LAPIDE ARMENO.

Meſuæ filij.

XXII.

MElancholicum humorem, & bilem vſtam ſine moleſtia vacuant: ideoq; vitijs inde natis conducunt. Habent lapidis Armeni [a] loti ac præparati, hieræ picræ, an̄ drach. quinq;. Epithymi, [b] polypodij, an̄ drach. octo. Scammonij in cydonio cocti, drach. tres. Caryophyllorū, drach. duas. Salis indi, drach. vnam, & dimidiam. Cum ſucco intybi latifolij fingatur maſſa.

ANNO-

ANNOTATIONES.

a *Loti.*) Ex liquore stillaticio lupuli, vel intybi, aut decocto polypodij.

b *Polypodij.*) Actuarius, qui itidem horum Catapotiorum compositionem tradit, pro Polypodio, agarici drachmas quatuor habet. Alexander Trallianus etiam Agarici meminit, & eius scrupulos quatuor inserendos esse docet. Ita vt euidentissimum sit, Græcos omnes Agaricum, omisso Polypodio, recensuisse.

CATAPOTIA E LAPIDE ARMENO.
Alexandri Tralliani.
XXIII.

PRæterquam quod stomachum roborant, simul etiã varios humores, præsertim terreum & melancholicum humorem citra molestiam purgant. Capiunt hieræ picræ, vnc. dimidiam. Epithymi, vnc. dimidiam. Agarici, scrup. quatuor. Armeniaci lapidis, scrup. quatuor. Scammoniæ,[a] vnc. vnam. Caryophyllorum, grana viginti. Contusa excipiuntur melle rosaceo, aut succo citrij: & formetur massa.

ANNOTATIONES.

Hanc Alexandri Tralliani compositionem referre placuit, quòd illã miris efferat laudibus, nec antè eius vsum opus esse dicat ægros vt medicamentis præparemus, quòd ab eiusdem assumptione nec suffocationis, nec syncopes immineat periculum. Quibus omnibus verbis innuit, hanc mitissimè, & citra omnem molestiam purgare. Quapropter præstat hac deinceps pro ea quam Mesues affert vti, vtpote meliore: & quæ cum ea quæ ab Actuario refertur, demptis duntaxat ponderibus, planè conueniat.

a *Vnciam vnam.*) Ita enim græcus Alexandri codex habet Γο ά. Sed vt ex veteri interprete liquet, qui legit lapidis Armeni loti drachmas quatuor, Scammoniæ scrupulos quatuor, videntur pondera esse transposita, adeoq; ita potius scribendum esse Scammoniæ ℈ δ́. id est, scrupulos quatuor, & lapidis Armenij ζ δ́. hoc est, drach. quatuor.

CATAPOTIA AZAIARETH.
Auicennæ.
XXIIII.

FLauam bilem & pituitam sine molestia, è ventriculo potissimùm, vacuant. Quapropter ijs[a] qui caput è ventriculo dolent, conueniunt. Accipiunt hieræ picræ, vnc. vnam. Mastiches,[b] myrobalanorum flauorum, añ vnc. dimidiam. Aloes optimæ, vnc. duas. Cum serapio è stichade formetur massa.

ANNOTATIONES.

a *Qui caput è ventriculo.*) Non igitur simpliciter capitis doloribus & affectibus conueniunt, sed ijs tantum qui à ventriculo impuro orti sunt.

b *Myrobalanorum.*) Qui biliosos & calidos vapores sursum à ventriculo in caput elatos arcent.

CATAPOTIA [a] AROMATICA.
Ioannis Damasceni.
XXV.

Alphangina.

VEntriculum, cerebrum, & sensoria omnia, à crassis ac pituitosis humoribus * purgant, indeq; natum dolorem dissipant. Ventriculum roborant, concoctionem eius iuuant, & appetentiam excitant. Recipiunt cinamomi, cubebæ, ligni aloes, calami odorati, macis, nucis moschatæ, cardamomi, caryophyllorum, asari, mastiches, flores iunci odorati, spicæ, carpobalsami, añ[b] vnc. vnam. [c]Absinthij sicci, rosarum, añ drach. quinq;. Trita[d] crassiusculè coquuntur in aquæ libris duodecim, ad duarum partium consumptionem: fricantur manibus, colantur, & exprimuntur. In colati libris duabus maceratur, aloes in vase lapideo vitreato, cum aqua pluuia lotæ, & iterum[e] siccatæ, libra vna. Dein ipsi affunduntur decocti prædicti circiter libræ duæ, & teruntur in sole: ipsiq;

* *Eos scilicet desiccando.*

aloæ

aloæ miſcentur myrrhæ, maſtiches, añ *f* drach. quinq;. Croci, drach. tres. Teruntur curioſe, & poſtea prædicti decocti reliquum ipſis affunditur, teruntur donec ſiccantur: formantur catapotia ciceris magnitudine.

ANNOTATIONES.

Aromatica cur vocata. *a Aromatica.*) Aut ex aromatibus dicta ſunt, propterea quòd è multis conſtent aromatibus: hoc eſt, rebus odoratis. Hodie imitatione Mauritanorum Alephangina nominantur, *Alephangina* quòd illis, vt nonnulli interpretantur, Alephangin, odoramenta, ſiue ſpecies, pulueréſue odoratos ſignificet. Nos tamen de lingua nobis incognita nihil temerè affirmamus. In confeſſo autem eſt, hæc catapotia roborare potius ventriculum, quàm aluum ducere, propter aloen lotam, quæ vim purgatoriam lotione deponit & exuit.

b Vnciam vnam.) Nicolaus Myrepſus, qui itidem catapotia hæc deſcribit, habet vnciam dimidiam.

c Abſinthij, &c.) Nicolaus pro Abſinthio & Roſis, habet Croci grana quindecim. Paulo quoq; aliter conficienda eſſe hæc catapotia docet, vt cap. 10. Sect. 32. videre licet.

d Craßius culè.) Quum enim coquenda ſint odoramenta, non eſt cur in exquiſitum puluerem teri debeant: ſed ſatis eſt, ſi craſſo modo terantur, ita enim coctionem facilius ſuſtinebunt.

e Iterum ſiccatæ.) Id quod quatuor aut quinq;, potiſsimùm ſub Caniculæ æſtu, dierum ſpacio fieri ſolet.

f Drachmæ quinq;.) Hic Franciſcus Alexander me & Cordum, atqui falsò, nec ſine magna calumnia, notat, ac perperã drachmas, pro vncias quinq; legere nugatur. Nam omnia Meſues exemplaria habent tantum drachmas quinq;, & rectè quidem: quod maiore copia, reſpectu præcedentium, minime opus ſit. Sed ſemper Franciſco voluntas, nationis loco eſſe ſolet.

CATAPOTIA STOMACHICA.

Meſuæ filij.

XXVI.

Bilioſos ac pituitoſos humores, eos præſertim qui caput, iecur, & ventriculum obſident, vacuant. Præterea ventriculum roborant, concoctionem iuuant, appetentiam excitant. Habent hieræ picræ, drach. ſeptem. Trium myrobalanorum, añ drach. tres. Agarici, drach. duas. Turpeti boni, drach. decem. Epithymi cretenſis, aniſi, añ drach. duas, & dimidiam. Salis indi, drach. duas. Abſinthij, ſcammonij, añ drach. tres. Cum penidiorum, drach. tres, & ſucco ſcariolarum, formetur maſſa.

ANNOTATIO.

Quum hæc catapotia, vt etiam ſequentia ſatis magnam Turpeti copiam, quod ſtomachum mirum in modum offendit, accipiant, diligenter medicis cauendum erit, ne temerè ijs catapotijs vtantur, quod non ſolum turpetum, verumetiam agaricum, ventriculum vaadmodum ſubuertentem recipiant: ſed tum ſolum, quum flauam bilem & pituitam violenter ex ventriculo educere volent. Cæterùm quum variæ, ſex nimirum, ſint Catapotiorum ſtomachicorum apud Meſuę filium compoſitiones, adeoq; pharmacopœi nunc hanc, nunc illam constructam, ſub vnica tamen inſcriptione, habeant: præſtat illas aliqua ratione diſcernere, hac ſcilicet, vt præſentem compoſitionem ſimpliciter Catapotia ſtomachica: alteram quæ mox ſequitur cum adiectione Maiora, quod pluribus: & tertiam, minora, quia paucioribus conſtet ſimplicibus, nominemus. Hac enim diſtinctione efficiemus, vt medici cognoſcant qua illis compoſitione ſit vtendum. Franciſcus Alexander vt ab alijs diſſentire videatur, ſimplicium ordinem mutat, ponderibus retentis.

CATAPOTIA STOMACHICA MAIORA.

Ioannis Damaſceni.

XXVII.

Idem quod priora poſſunt. Capiunt hieræ picræ, drach. decem. Trium myrobalanorum, abſinthij. añ drach. duas. Maſtiches, aniſi, bellirici, emblici, agarici, añ drach. tres, & dimidiam. Zingiberis, drach. duas. Caryophyllorum, ſalis gemmei, floris iunci odorati, añ drach. vnam. Turbit, drach. duodecim. Cum ſucco abſinthij fingatur maſſa.

CATA-

CATAPOTIA STOMACHICA MINORA.

Ioannis Damasceni.

XXVIII.

ACcipiunt myrobalanorum flauorum, aloes, turpeti, an̄ drach. decem. Rosarum, ſpicæ, maſtiches, an̄ drach. duas, & dimidiam. Aniſi, drach. vnam, & dimidiam. Salis Indi, croci, an̄ drach. vnam. Cum ſucco abſinthij formetur maſſa.

CATAPOTIA [a] POLYCHRESTA. *Aggregatiua*

Ioannis Damasceni.

XXIX.

AD varios capitis, ventriculi, iecoriſq; affectus ſunt efficacia. Purgant enim ex ijs & ſenſorijs pituitam, & bilem vtranq;. Quapropter ad diuturnas febres & complicatas, vitia capitis, ventriculi, & iecoris plurimùm valent. Recipiunt myrobalanorum flauorum, rhei barbari, an̄ drach. quatuor. Succi eupatorij, ſucci abſinthij, an̄ drach. tres. Dacrydij, drach. ſex. Cepulorum, Indorū, agarici, colocynthidis, polypodij, drach. duas. Turpeti, aloes, an̄ drach. ſeptem. Maſtiches, roſarū, ſalis gemmei, epithymi, aniſi, zingiberis, an̄ drach. vnam. [b] Electuarij roſati, quantum ſufficit ad excipiendum.

ANNOTATIONES.

[a] *Polychreſta.*) Ob id ſic ſunt appellata, quòd ad multos affectus corporis præter naturam ſint vtilia, & omnes humores purgent. Vulgus medicorum & pharmacopœorū Aggregatiua vocant. Et ſunt optima, & digna quæ in frequenti ſint medicorum vſu, quod abſq; difficultate educunt, & maximè ſunt efficacia. *Polychreſta.*

[b] *Electuarij roſati.*) A Meſue, non Nicolao, deſcripti. Inuenies eius compoſitionem inter Antidota purgantia.

CATAPOTIA E FVMARIA.

[a] Auicennæ.

XXX.

HVmores bilioſos, acres & ſalſos è corpore educunt: ideoq; pruritui & ſcabiei, atq; id genus alijs cutis vitijs conferunt. Habent myrobalanorum flauorum, cepulorū, nigrorū, ſcammonij, an̄ drach. quinq;. Aloes, drach. ſeptem. Omnia [b] ter imbuantur ſucco fumariæ depurato, & toties ſiccentur: poſtremò fingatur maſſa.

ANNOTATIONES.

[a] *Auicennæ.*) Fen. 7. Canonis quarti, de Curatione ſcabiei atq; pruritus, cap. ſeptimo. Affinia ſunt catapotijs Indis ſuprà deſcriptis, ſed imbecillius purgant.

[b] *Ter imbuantur.*) Nam vbi primò fuerit ſiccata maſſa, plus ſucci eſt adijciendum, & rurſus exiccanda: idq; tertiò faciendum erit.

CATAPOTIA SINE QVIBVS ESSE NOLO.

Nicolai Præpoſiti.

XXXI.

MIrificè pituitam, bilem, & melancholicum humorem à capite ducunt, & ad oculorum claritatem conducunt, viſumq; conſeruant. Suffuſionibus auxiliantur, aurium doloribus, atq; tinnitui. Ileoſis quoq; non ſine magna vtilitate dantur. Capiunt aloes optimæ lotæ, drach. quatuordecim. Myrobalanorum flauorum, cepulorum, bellericorum, emblicorum, indorum, rhei barbari, maſtiches, abſinthij, roſarum, violarum, ſenę, agarici, caſſuthę, an̄ drach. vnam. Scammonij bene triti, drach. ſex, & dimidiam, diſſoluantur in ſucco fœniculi, & per pannum tantum de eo traijciatur, quantum ad catapotiorum confectionem ſatis erit: * formeturq; maſſa.

** Manibus oleo violato, vel communi inunctis.*

CATAPOTIA E BENEDICTA.

Nicolai Myrepsici.

XXXII.

HVmores maximè pituitosos, & ad articulos decumbentes, eliciunt. Obstructiones, quæ sunt in instrumentis nutritionis, tollunt. Auxiliantur etiam ijs qui lapide renum & vesicæ molestantur. Accipiunt specierum benedictæ laxatiuæ, drach. sex. Mellis rosati, quod satis est. Formetur massa.

CATAPOTIA MASTICHINA.

Conciliatoris.

XXXIII.

VEntriculum ab omni morbo præseruant, leuiter purgant: cerebrum, & reliqua viscera, item oculos, & vterum à putridis humoribus liberant & tuentur. Recipiunt mastiches, drach. quatuor. Agarici optimi, drach. tres. Aloes selectæ, drachmas decem. Cum succo artemisiæ, aut serapio è stechade, fingatur massa.

CATAPOTIA EX ALOE ET MASTICHE.

Nicolai Præpositi.

XXXIIII.

SIne molestia ventriculum purgant, & ex eo bilem ac pituitam eliciunt. Habent aloes, vnc. vnam. Mastiches, vnc. dimidiam. Caryophillorum, rosarum rubearum, añ drach. vnam. Croci, dacrydij, añ scrup. duos. Cum succo fœniculi aut absinthij formetur massa.

CATAPOTIA EX ALOE LOTA.

Incerti autoris.

XXXV.

CErebrum, ventriculum, vterum, & alia viscera à putridis humoribus purgant. Capiunt aloes cum succo rosarum rubearum lotæ, vnc. vnam. Agarici in pastillos redacti, drach. tres. Mastiches, drach. duas. Specierum diamoschi dulcis, drachmam dimidiã. Cum vino Chio, quod vulgò Maluaticum nominatur, fingatur massa.

CATAPOTIA ARABICA.

Nicolai Præpositi.

XXXVI.

OMnes humores mirificè purgant, læticiam generant, tristiciamq́ depellunt, mentis vigorem conseruant: visum acuunt, auditum amissum reparant, memoriam roborant, vertigini, hemicraniæ, ac dolori capitis succurrunt. Accipiunt aloes selectæ, [a] vnc. quatuor. Radicis bryoniæ, myrobalanorum flauorum, cepulorum, indorum, bellericorum, emblicorum, mastiches, dacrydij, asari, rosarum, añ vnc. vnam. Castorij, drach. tres. Croci, drach. vnam. Succi fœniculi quod satis est, formetur massa.

ANNOTATIO.

Saluberrima sunt, ac tutissima, omnibusq́ expurgandis humoribus idonea. Aloë namq́ dacrydium, myrobalani flaui, bilem: emblici, bellirici, cepuli pituitam. Bryonia, Dioscoride teste, pituitam & aquosos humores euocat. Cætera robur firmant, & medicamentorum violentiam retundunt.

a *Vncias quatuor.*) Et hoc loco falsò me perstringit Franciscus Alexander, quasi drachmas tres, mutilus, vt verbo eius vtar, legam: quum disertè dixerim vncias quatuor aloës sumendas esse. O immensum reprehendendi alios temerè pruritum.

CATAPOTIA E CYNOGLOSSO.

Nicolai Præpositi.

XXXVII.

ALij nominant, Catapotia ad omnes destillationum morbos. Magnam enim vim obtinent in tenuibus sistendis destillationibus, & sedandis ac mitigandis omnis generis doloribus. Recipiunt [a] Cynoglosi, opij, seminis hyoscyami, añ drach. quatuor. Myrrhæ troglodyticæ, drach. sex. Thuris masculi, drach. quinque. Caryophyllorum, drach. duas. Cinamomi, [b] styracis calamitis, añ drach. duas. Cum stillaticio rosarum liquore, fingatur massa.

ANNOTATIONES.

[a] *Cynogloßi.*) Ridiculũ planè est quod Rondeletius, vir eruditione clarus, Cynoglossum nostrum non esse verum scribit, sed potius glastum aggreste: non enim edit caulem, neque florem: quod si verum est glastum hoc esse non poterit, quod vtrunque ferat. Cynoglossum autem nostrum esse verum, & à glastro syluestri diuersum in nostris de Stirpium historia luculentisimè monstrauimus.

[b] *Styracis calamitis.*) Ita conuertendum erit, quod in quibusdam codicibus Cozumbri scribatur, & à Simone Ianuense, Arabicarum vocum fido interprete, pro Styrace exponatur. Conducit verò, vt Dioscorides testatur, destillationibus.

CATAPOTIA E CYNOGLOSSO.

Nicolai Myrepsici. numero 22.

XXXVIII.

AD omnem defluxionem capitis, thoracis, & pulmonis mirabiles: & dolorem dentiũ sanant. Habent myrrhæ, drach. sex. Thuris masculi, drach. quinque. Opij, hyoscyami, radicis cynoglosi aridi, añ drach. quatuor. Stillaticij rosarum liquoris, quod satis est: finge pilulas, & dato dormituris.

ANNOTATIO.

Hæc est legitima catapotiorum de Cynoglosso descriptio: quæ à priori, quod ad pondera attinet, nihil distat, nisi quod Climacis rationem habet. Accesserunt autem præcedenti tria simplicia, quæ ab alio Nicolao Præposito vocato adiecta sunt, haud dubiè vt opij & hyoscyami vires nonnihil frangant. Franciscus autem Alexander pondera, præter Myrepsi sententiam, mutat, atque Opij & Hyoscyami tantum drachmam mediam inserit. Myrepsi verò ratione composita, sæpenumero felici successu dedi catapotia. Non tamen vndecim, 12. aut 15. vt in Myrepsi codice scribitur, sed ex drachma vna sex pilulis confectis, vnam ante cubitum deuorandam exhibui. Atque sic vtendo, pondera Myrepsi mutanda non sunt, quod aliâs dolorem haud mitigent.

CATAPOTIA E QVINQVE MYROBALANIS.

Nicolai Myrepsici.

XXXIX.

COnferunt stomachicis, melancholicis, lienosis, & inflatis, sanguinemque purificant. Capiunt quinque myrobalanorum generum, agarici, dacrydij, colocynthidis, senæ, añ [a] drach. duas, scrup. vnum, & dimidium. Epithymi, turpeti, anisi, mastiches, lapidis lazuli, añ [c] drach. vnam, grana sedecim. [d] Rhei barbari, drach. vnam, scrup. vnum. Aloes flauæ, [e] vnc. dimidiam. Cum succo fœniculi formetur massa.

ANNOTATIONES.

[a] *Drach. duas, scrup. vnum, & dimidium.*) Variant in alijs codicibus pondera. Nam Nicolai Præpositi codex habet vnciam dimidiam. Cordi medicamentarius liber drachmam dimidiam. Nicolai autem Myrepsi, vnde compositionem hanc ad verbum transcripsimus, manuscriptum exemplar legit, drach. duas, & dimidiam. Atque hoc sanè pondus legitimum est, quod medium sit inter vtraque iam dicta. quorum alterum, nimium: alterum verò minus existit. *Cordus.*

[b] *Mastiches.*) In alijs codicibus ante Mastichen, fœniculum insertum est: quod tamen in Græco desideratur. Neque vtique temerè, quòd catapotia hæc subinde fœniculi succo excipiantur.

[c] *Drachmam vnam, grana sedecim.*) Et hic variant pondera. Nam & Nicolai Præpositi exemplar habet drachmas duas, & dimidiam, & grana quinque. Quod secutus est etiam

Cordus.

Cordus. Sed pondus quod nos expreſsimus, eſt legitimum. Siquidem quum Cyaneus lapis erodendi etiam facultatem obtineat, ſatis erit ſi de eo drachma vna, & grana ſedecim accipiamus.

d Rhei barbari.) In alijs omnibus codicibus omiſſum eſt Rheum barbarum. Quapropter præſens deſcriptio cæteris melior eſt, atq; à pharmacopœis vſurpanda, quod moderatius & longè tutius vacuet quàm ea quæ à Præpoſito eſt propoſita, ob Turpeti, & lapidis Lazurij parciorem copiam. Purgant autem catapotia illa vtramq; bilem & pituitam: Cerebrum expurgant etiam, & viſionem acuunt.

e Vnciam dimidiam.) Alij codices integram vnciam habent. Sed quia acceſsit Rheum barbarum, quod illi omiſerunt, ſufficit vnciam dimidiam accepiſſe.

CATAPOTIA [a]BECHICA.

Ioannis Damaſceni.

XL.

ADuerſus tuſsim veterem & ſiccam, gutturiſq; & faucium aſperitatem pollent. Accipiunt ſucci glycyrrhizæ, ſacchari, añ drach. decem. Amyli, tragacanthæ, amygdalarũ dulcium, añ drach. quinq;. Cum lento ſeminis pſyllij, aut cydoniorum ſucco fingatur maſſa. Quòd ſi rubea vocata catapotia facere volueris, adde Boli armenij præparati, drach. ſex.

Bechica rubra.

ANNOTATIO.

Bechica. βήξ. *Sub lingua Barbaris nominantur.*

a Bechica.) Græcè βηχικὰ, quòd aduerſus tuſsim plurimùm valeant, dicta ſunt. Siquidem Græcè βὴξ tuſsim ſonat: Barbari ineptè admodum Bichichia nominant.

CATAPOTIA LINGVAE SVBDITA.

Nicolai Myrepſici.

XLI.

ADaſthmaticos, tuſsientes, & ſtomachi imbecillitatem admodum probata. Conferunt cardiacis, & non niſi recta ceruice ſpirantibus. Recipiunt ſeminum cucumeris, cucurbitæ, citruli, melonum, añ drach. dimidiam. Radicis glycyrrhizæ, ſcrup. duos. Succi glycyrrhizæ, drach. vnam. Galangæ, tragacanthæ, gummi Arabici, añ ſcrup. vnum. Zingiberis, iridis, ambaris, ſtyracis calamitæ, margaritarum, ligni aloes, añ ſcrup. vnum. Cinamomi, caryophylli, nucis moſchatæ, papaueris albi, boraginis, ocimi, añ ſcrup. vnum. Penidiorum, drachmam vnam. Moſchi, gran. ſex. Nucum pinearum, ſcrup. vnũ. Stillatitij roſarum liquoris, quod ſatis eſt: cui tragacantha ſit intrita. Formentur catapotia, quæ ſub lingua contineantur.

CATAPOTIA SEBELLIA.

Ioannis Damaſceni.

XLII.

OBſtructiones ventriculi, iecoris, lieniſq; ſanant, & hydropem, materiamq; bilioſam, pituitoſam, & melancholicam è iam dictis partibus obſtructis vacuant. Habent ſpicæ Indæ, drach. quinq;. Spicæ romanæ, drach. duas. Rhabarbari, agarici, epithymi, añ drach. quatuor. Coſti, maſtiches, chamædryos, amomi, añ drach. tres. Croci, drach. duas. Myrrhæ, cinamomi, caryophyllorum, iunci odorati, añ drach. vnam. Aloes, drach. decem. Cum veteri vino fingatur maſſa.

CATAPOTIA EX COLOCYNTHIDE.

Ioannis Damaſceni.

XLIII.

ADaffectus pituitoſos & melancholicos, vt alphos curatu difficiles, & articulorum dolores. Capiunt colocynthidis, drach. ſex. Myrobalanorum nigrorum, & flauorum, ſagapeni, bdellij, ſarcocollæ, añ drach. quinque. Aloes, drach. ſeptem. Melanthij, cumini [a] Carmani, origani [b] Perſici, [c] naſturtij albi, ſalis gemmei, abſinthij Romani, añ drach. vnam. Cum ſucco porri formetur maſſa.

ANNO-

ANNOTATIONES.

a *Carmani.*) Ex Carmania, Indiæ regione. *Carmanum.*
b *Persici.*) Ex Perside allatum. Cretense bonitate illi respondet. *Persicum.*
c *Nasturtij albi.*) Satiuum intelligit: quod album vocat, ab albis floribus, canescentibus folijs, & radice alba. *Nasturtium album.*

CATAPOTIA EX a THYMELAEA. *E Mezereon.*

Ioannis Damasceni.

XLIIII.

SErosum excrementum valenter purgant, seu aquas: ob id hydropem, asciten & anasarcam iuuant. Accipiunt foliorum thymelææ aceto per noctem maceratorum & siccatorum, drach. quinque. b Myrobalanorum flauorũ, drach. quatuor. Cepulorum, drach. tres. Cum manna, vel tamarindis aqua intybi dissolutis, fingatur massa.

ANNOTATIONES.

a *Thymelæa.*) Mezereon Arabes nominant. Quanquam sub Mezereon appellatione Thymelæam & Chamæleam, vt alibi diximus, confundunt. *Thymelæa. Mezereon.*
b *Myrobalanorum.*) Ad reprimendam vim acrem, & suprà modum purgatricem thymeleæ.

CATAPOTIA E SARCOCOLLA.

Ioannis Damasceni.

XLV.

PItuitam vacuant, ob id pituitosis affectibus commodant. Recipiunt sarcocollæ, drach. tres. Turpeti, drach. quatuor. Pulpæ colocynthidis, zingiberis, añ drach. vnam, & dimidiam. Salis gemmei, drach. vnam. Cum stillaticio rosarum liquore formetur massa.

CATAPOTIA E a SAGAPENO.

Ioannis Damasceni.

XLVI.

VAlent ad ischiadem, podagram, & reliquorum articulorum dolorem, atque vteri. Menses eliciunt. Habent sagapeni, hammoniaci, opopanacis, bdellij, añ drach. duas, & dimidiam. Seminis apij, ammeos, rutæ syluestris, anisi, añ drach. vnam. Acori, b lepidij Indi, calaminthes, folij, centaurij, polij, costi, salis gemmei, añ drach. dimidiam. Aloes, drach. sex. Colocynthidis, drach. quinque. Cogantur cum succo artemisiæ, aut porri, in massam.

ANNOTATIONES.

a *Sagapeno.*) Serapinum deprauata voce hodie appellant medici, quod veteres Græci Sagapenum nominant. *Sagapenum.*
b *Lepidij Indi.*) Mesuæ filius, Ioannes Damascenus, habet Seitaragi: quam vocem Cordus, & alij falsò pro Casia lignea interpretantur. Nam non est, nisi Lepidium: quod deprehendet manifestè, qui volet ea quæ Serapio de Seitaragi scribit, conferre cum ijs quæ Dioscorides, & Galenus de Lepidio tradunt. Per Lepidium autem intelligunt herbam quæ alio nomine Iberis dicitur, ischiadicis conuenientissima. *Setaragi. Cordus errat.*

CATAPOTIA EX OPOPANACE.

Ioannis Damasceni.

XLVII.

AD resolutionem, conuulsionem caninam, genu, pedum & aliorum articulorum dolores, morbosque neruosarum partium frigidos. Capiunt opopanacis, hermodactyli, sagapeni, bdellij, hammoniaci, colocynthidis, añ drach. quinque. Croci, castorij, myrrhæ, zingiberis, piperis nigri, piperis longi, casiæ, myrobalanorum flauorũ, bellliricorũ, emblicorum, añ drach. vnam. Scammonij, drach. duas. Turpeti, drach. quatuor. Aloes, drach. duodecim. Cum succo brassicæ maceratis in eo prius lachrymis, fingatur massa.

CATAPOTIA E BDELLIO MAIORA.

Ioannis Damasceni.

XLVIII.

AD fluxum hæmorrhoidum, & vlcerum in eis, & ad menses immodicos. Accipiunt bdellij, drach. duodecim. Ammeos, drach. tres. a Cepulorum, indorum, belliricorum, emblicorum, b concharum venerearum, vstarum, succini, añ drach. duas, & dimidiam. Maceretur bdellium in succo porri, & formetur massa.

ANNOTATIONES.

a Cepulorum, indorum.) Quorum ope humor melancholicus & vstus per aluum vacuatur, & materia hæmorrhoïdibus detrahitur.

Venereæ seu Veneri. Cordus errat.

b Concharum venerearum, vstarum.) Codices alij Ioannis Damasceni, habent atqui parum rectè, concharum vstarum genus pro specie. Venerearum autem, seu Veneris dictionem variè interpretantur. Alij enim pro radice acori, alij pro auellanis vstis, vt Cordus. Neutri tamen rectè. Non significat enim hoc loco, nisi conchas venereas vstas. Venereæ autem dictæ sunt, quemadmodum Rondeletius censet, quod hæ apud Gnidiorum venerem colebantur. Nonnullis verò ita nominatæ esse videntur, quod hæ Conchæ non modo Veneri gratæ, sed etiam cognatæ sint, ob communem è mari originẽ, & quod celebris sit eius deæ effigies concham pede premens. Quibusdam verò à pulchritudine & splendore, læuoreq́, quæ dotes venerei formosiq́ corporis præcipuæ sunt. Conchæ istæ oui figura sunt, Purpura maiores & latiores, testa læui, in cuius extremo vtroq́ foramen est, alterum cibi capessendi gratia non asperum, non rotundum, sed parum prominens, non tamen in angulos procurrens: alterum ad excrementa reijcienda, concha simplice atq́ vna vtrinq́ sese colligente, vt fusius lib. 2. de testaceis cap. 34. Rondeletius memoriæ prodidit. Concharum autem mentionem hic rectè fieri venerearum vstarum primùm ex alia compositione, tertia nimirum catapotiorum de Bdellio, satis liquet, in qua disertè conchularum venerearum vstarum fit mentio. Dein satis constat Conchas venereas ad alui fluxus constringendos, & intestinorum atq́ vteri vlcera, quemadmodum etiam testas concharum quæ peculiariter Ostrea nominantur, vstas, vt testis est lib. 11. Galenus, implendis cicatriceq́ claudendis vlceribus humidis esse vtiles, siquidem insignem resiccandi vim citra calorem, habent vt hoc nomine ad præsentem compositionem apta sit Concha venerea. Cæterùm vulgus pharmacopœorum pro Concha venerea Pectines, atqui parum rectè, vsurpat, quod Pectines specie à Conchis differant, & detergendi quoq́ facultatem habeant, adeoq́ ad fluxus constringendos nequaquam conducant.

CATAPOTIA IMPERIALIA.

Incerti autoris.

XLIX.

PArum admodum purgant, & plurimùm roborant ventriculum, & omnia viscera refrigerata. Conseruant facultates naturales, sanguinem, & spiritus purificant. Recipiunt cinamomi, amomi, anisi, masticheś, cardamomi, zingiberis, zedoariæ, maceris, nucis moschatæ, caryophyllorum, croci, cubebæ, ligni aloes, turpeti, mannæ, agarici, foliculorum senæ, spicæ nardi, myrobalanorum flauorum, cepulorum, indorum, belliricorum, emblicorum, añ scrup. vnum. Rhei barbari, vnciam vnam. Aloes, vncias duas. Cum serapio rosacco aut violaceo fingatur massa.

CATAPOTIA a EX OCTO REBVS.

Nicolai Præpositi.

L.

PVrgant humores crassos à capite, visum acuunt, & suffusionem arcet. Habent aloes, dacrydij, añ drach. duas. Pulpæ colocynthidis, epithymi, agarici, mastiches, dauci cretici, myrobalanorum cepulorum, absinthij, añ drach. vnam. Cum succo solani formetur massa.

ANNOTATIO.

a Ex octo rebus.) Græcè ὀκτόμερα dicuntur. Nam aloë in formandis catapotijs numerum tenere non videtur, vt neq́ mel, neq́ saccharum in Electuarijs, alias ex nouem constarent rebus.

CATA-

CATAPOTIA EX ALOE.

Galeni.

LI.

BIliosos & acres humores, pituitamq́ salsam à capite purgant, eiusq́ destillationes sistunt, tussientibus prosunt, & asperitates faucium leniũt, suntq́ omnium præstantissima, & ob id in vsum quotidianum reuocanda. Accipiunt aloes, scammoniæ, añ vnc. dimidiam. Colocynthidis, agarici, añ drach. duas. Bdellij, gummi arabici, añ drach. vnã. Cum succo absinthij fingatᷣ massa. Alijs ita componitᷣ. Pulpæ colocynthidis, drach. vnã. Aloes, scammoniæ, añ drach. duas. Masticħes, drach. dimidiam. Cum succo absinthij formetur massa.

CATAPOTIA GENITALE SEMEN AVGENTIA.

Incerti autoris.

LII.

HAbent seminis erucæ, testiculorum vulpis, seminis vrticæ, satureiæ, caudarum scinci, pudendi tauri, añ vnc. dimidiam. Cum cerebello passerum fingantur catapotia.

DE [a] SACCHARIS, ET CONDITIS.

SECTIO SEPTIMA.

[b] IOSACCHAR.

I.

Accharum violaceum seu violatum bilis feruorem mitigat, sitim extinguit, aluum lenit: thoracis vitijs calidis, faucium & gutturis asperitati ac siccitati auxiliatur: fit hoc modo. Florum violarum nigrarum recentium, cauda pediculoúe & viridi, ceu caliculo, purgatarum, in mortario lapideo tritarum, duplo saccharo miscentur, & vase vitreo aut vitrato reponuntur. Mesuæ filius [c] triplum sacchari miscet.

ANNOTATIONES.

a Saccharis.) Ita cum recentioribus Græcis, & iunioribus medicis appellare placuit. Quanquam ij Conseruas etiam vocent, flores saccharo conditos. *Sacchara.*

b Iosacchar.) Saccharum violaceum sonat. Rectius viola saccharata. *Iosacchar.*

c Triplum.) Quæ ratio condiendi non probatur, quòd minima Sacchari mole violarum facultas obruatur. Hodie flores minutim inciduntur, & singulis libris florum, sacchari libræ duæ permiscẽtur: nisi flores licciores fuerint. tum enim singulis libris florum, Sacchari albissimi libræ duæ, & dimidia adijciuntur.

SACCHARVM ROSACEVM ROSATVMVE.

II.

VEntriculum & cor, reliquaq́ viscera refrigerat, firmat, repentesq́ in arcem cerebri vapores reprimit. Tabidis, & sanguinem reijcientibus vetus plurimùm confert. Fit verò sic. Foliorum rosarum rubrarum nondum perfectarum, recentium, exunguatorum, tritorum in mortario lapideo, libra vna duplo saccharo permiscetur: & in vase vitreo, aut vitrato, non tamen omnino repleto, vt feruenti sit locus, nec foràs exiliat, recõduntur. Hodie, vt diximus, minutim tantum inciduntur rosarum folia, & in vmbra prius, vt eorundem excrementosa humiditas resoluatur, à nonnullis exiccantur.

SACCHARVM [a] BVGLOSSATVM.

III.

COr ipsum roborat, eiusq́ tremorem, & syncopen sanat, manicos & melancholicos iuuat. Fit, vt violaceum, nempe floribus pediculo purgatis, in pila tritis, addito saccharo duplo.

ANNOTATIO.

a Saccharum buglossatum non est, nisi Borraginis saccharum. Siquidem veterum Buglossum non est, nisi Borrago recentioribus vocata herba, vt alibi fusius monstrauimus.

SACCHARVM a NYMPHEAE.

IIII.

VEhementioribus febribus subuenit, & doloribus quos bilis creat. Capitis ardores feruoresq́ sopit, ac somnum accersit. Fit, vt violaceum.

ANNOTATIO.

a *Nymphea*.) Nenufaris, hodie facientes medicinam & pharmacopœi nominant.

SACCHARVM CICHORII.

V.

VAlet aduersus iecoris calorem, & viscerum obstructiones. Fit, vt prædicta.

SACCHARVM a OXALIDIS.

a *Acetosæ*.

VI.

COntra ventriculi & iecoris calorem auxilio est. Fit, vt præcedentia.

SACCHARVM PRVNELLAE.

VII.

IRrepentes in cerebrũ vapores calidos reprimit, & ad omnia oris gutturisq́ vitia vtile est. Fit, vt priora.

SACCHARVM b ECHII.

VIII.

COmmorsis à serpente auxiliatur, & præsumentes percuti non patitur. Lumborum dolores sedat. Fit, vt prædicta.

ANNOTATIO.

b *Echij*.) Buglossum recentiores vocant, quemadmodum alibi ostendimus.

SACCHARVM ROSMARINI.

IX.

Anthos.

ANthos, hodie facientes medicinam vocant. Cerebrum refrigeratum ac humectum firmat, itemq́ omnes corporis partes neruosas. Flatus denique dissipat. Fit aliis similiter.

SACCHARVM LAVENDVLAE.

X.

ADuersus morbum comitialem, apoplexiam, & id genus alia frigida cerebri & neruorum vitia valet. Fit, vt ea quæ præcedunt.

SACCHARVM SALVIAE.

XI.

VTerum firmat, & alia quæ saccharum præcedens potest. Fit vt priora.

SACCHARVM BETONICAE.

XII.

FRigidis capitis malis confert, ventriculum & vterum purgat, calculosis renibus auxilio est, conceptionemq́ iuuat. Fit, instar aliorum.

SACCHARVM PAEONIAE.

XIII.

COmitiali morbo aduersatur, & ea quæ præcedens efficere potest. Fit, vt alia.

SACCHARVM MAIORANAE.

XIIII.

SCorpionum ictibus aduersatur. Menses euocat. Vrinæ difficultati, & hydropicis succurrit. Fit aliorum modo.

SACCHARVM c MELISSOPHYLLI.

c *Melissæ*.

XV.

Eadem,

EAdem, quod præcedens efficit. Præterea articulorum dolores mitigat. Fit, vt priora. Hæc saccharata medicamenta commemorasse, satis sit. nam magna ex parte omnibus in officinis parata habentur. Sunt tamen, qui pluribus alijs vtuntur. vt est:

16 Scabiosæ	Saccharum.
17 Sambuci	
18 Menthæ	
19 Fumariæ	
20 Eufrasiæ	
21 *Verbasculi	
22 Tiliæ florum	
23 *Ephemeri non lethalis	
24 Cardui benedicti	
25 Persicæ floribus, bilem & aquam educit	
26 Genistæ floribus, ad renum & lienis obstructiones	

*Primulæ veris.
*Lilij conuallij.

Conficiuntur autem omnia, instar eorum quę antea dicta sunt: easq; habent, quas herbæ quæ saccharo condiuntur, facultates. Ad condita igitur transeundum erit.

DE CONDITIS.

COndiuntur hodie magna ex parte radices, cortices, & fructus quarundam stirpium, & arborum. Condiendi verò vocabulum recentioribus medicis in angustum sic est coactum, vt Conditi appellatione ea solum veniant, quæ melle aut saccharo, vt vocant, clarificato excepta conseruantur, ac condiuntur. Sunt verò vsitata hodie condita, quæ sequuntur. Conditum.

ZINGIBER CONDITVM.
I.

INtemperiem ventriculi frigidam & humidiam sanat, & ab ea tardam ac deprauatam concoctionem, quæ cibos in acidam cruditatē corrumpit. Viscerum lubricitatem corrigit, flatus dissipat, alimenti in iecur & vniuersum corpus distributionem accelerat. Senibus, aut natura, aut ex morbo frigidis, & hyeme vtile. Fit hoc modo. Zingiberis recentis, si haberi potest, aut saltem arte humectati, pars vna, cum Sacchari partibus tribus coquitur. Sunt qui zingiber humectatum cum mellis partibus tribus, & sacchari parte vna coquunt: alij verò cum saccharo clarificato triplo condiunt. Humectandum autem zingiber album, purum, recens, *aqua frigida affusa, qua biduo maceratur.

ANNOTATIO.

* *Aqua frigida affusa.*) Hac ratione non solum radices, sed & fructus sicciores recentibus similes redduntur. Biduo enim sine etiam coctione, in aqua frigida macerata hæc omnia intumescunt. Atq; hîc se prodit error eorum qui aridas radices Zingiberis longo tempore, nunc cum acerrimo lixiuio, calce, quernoúe cinere: nunc muria macerant humectantq; donec mollescant. Siquidem hac ratione magnā acrimoniam, & calorem illis conciliant, vt parum tutus sit illarum subinde vsus nisi in ijs, qui frigido admodum ventriculo sunt præditi. Sunt qui zingiberis & aliarum radicum libram vnam coquunt in aqua, donec tenerescant, dein tritas per cribrum setaceum traijciunt, & denuò cum sacchari libris tribus ad mellis consistentiam coquunt. Porrò Zingiber viride hodie dicitur, quod recens conditum saccharo, ex alieno orbe ad nos affertur.

*ACORVS CONDITVS.
II.

CErebrum & neruos roborat, malísq; eorundem frigidis auxilio est. Conditur autem, radicibus prius in frusta dissectis: vt zingiber humectatus, cumq; Saccharo triplo coctus.

ANNOTATIO.

Acorus. *a Acorus.*) Indicus, Galanga maior dictus, sumendus: non nostrâs palustris. Hic enim ad neruorum & cerebri frigidos affectus planè inutilis est. Quocirca vsus eius in iam dictis malis damnandus est, atq; abijciendus, neq; post hac eius vsu ęgri perdendi, ac in sumptus non necessarios conijciendi, vt libro quoq; primo monuimus: vt non sit necesse, ea de re hoc in loco verbosiorem esse. Calamus aromaticus officinarum, eodem quo Acorus modo condiri debet.

PIMPINELLA CONDITA.

III.

CAlculosis renibus auxiliatur, mulieres à partu purgat, regio morbo laborantibus succurrit, & à pestilentiæ contagione incolumes atq; immunes seruat. Fit, vt zingiber conditum.

Condiuntur & aliæ quædam radices, quas nominatim tantum recensuisse satis erit.

5 Calamus Mæoticus conditus.

6 Galanga maior condita.

7 Helenium conditum. Helenij autem conditum nonnulli ita parant. Radix probè purgata, & in frusta vel taleolas dissecta, in aqua donec mollescat coquitur. Cocta subinde tunditur, & per colũ traijcitur, vniq; parti radicis, mellis despumati, aut sacchari clarificati, partes duæ miscentur. Stomacho confert, obstructa reserat, pestilentiæ resistit.

8 Sisarum satiuum, loco Secacul, quod hodie incognitum est conditur, quod eius radices stomacho vtiles sint, vrinam & venerem ciet, flatus ventriculi dissipent, conualescentibus conducant, eademq; quæ Secacul præstant. Radices eius à cortice cineritio & neruo interno purgatæ, in frusta secantur pollicem ęquantia, intus, vnde neruus extractus vno caryophyllo humectato, & particula zingiberis itidem humectati fartæ. Deinde coquuntur vt tenerescant, & cum saccharo & melle, aut triplo saccharo solo, vt cæteræ, condiuntur.

Quæ sanè omnia condita eam facultatem obtinent, quę radicibus illis à probatis autoribus tribuuntur.

CITRIA CONDITA.

IIII.

COr & ventriculum firmant, concoctionem iuuant, orisq; halitum commendant. Condiuntur hoc modo. Poma citria frustatim secta, saccharo clarificato condiuntur. Ioannes Damascenus aliam habet condiendi rationem, quam sanè, qui ea vti volent, in Sectione de conditis apud eundem inuenient. Condiuntur etiam cortices Citri ad eum modum. Hi carne purgati lixiuio clare merguntur diebus nouem, mutato ad diem quintum: post merguntur aqua clara, donec amaritudine deposita dulcescant. Tunc aqua fontis plurima in vase mundo coquuntur donec tenerescant. Aquosa dein substantia ab his expressa, in vase lapideo mergũtur horis 24. Iulebo sufficienti ex saccharo albo & aqua tripla constante, post coquuntur igne lento ad penidiorum consistentiam. Extracti ex hoc Iulebo cortices, vase vitreo reponunt, superfuso singulis vicissim Iulebo rosato ad mediocrem ceu sacchari candefacti crassiciem cocto.

MYROBALANI CEPVLI CONDITI.

V.

VEntriculum firmant, appetentiam inuitant, concoctionem promouent, rationalem animæ partem vegetam reddunt, & sensificam. Quapropter visum quoq; acuunt, & vsu crebro iuuentutem & vniuersi corporis vires tuentur. Condiuntur integri, industria idonea prius humectati.

MYROBALANI EMPELITICI CONDITI.

VI.

VEntriculum roborant, nimiamque eius humiditatem corrigunt, mentis aciem exacuunt, sitimque restinguunt. Condiuntur, vt priores.

CYDONIA CONDITA.

VII.

ALui fluorem vomitumque sistunt, ventriculum roborant: ob id & concoctionem iuuant, appetentiam inuitant: iecur & cor, corpusque vniuersum refrigerant. Hæc intus à seminibus & foris à cortice purgata, quadripartitò diuisa, saccharo clarificato condiuntur. Aliqui ita diuisa ex aqua coquunt, donec tenerascunt, dein saccharo condunt.

Hactenus magis vsitata recensuimus condita fructuum. Sunt autem complures alij fructus qui tam recentes quàm sicci condiri consueuerunt: vt sunt qui sequuntur.

8 Aurantia, seu, vt vulgus nominat, arantia integra, & horum cortices.
9 Limones
10 Nuces moschatæ
11 Iuglandes
Myrobalani. { 12 Bellericæ
13 Cepulæ
14 Emblicæ. } Purgant minus, nutritioni autem inseruientes partes magis roborant, concoctionem promouent, cerebri actiones omnes vegetant, visumque clariorem reddere creduntur, obstructionesque tollunt. Datur vna singulis diebus. Cerebrum, neruos, cor, hepar, ventriculum, & partes laxas constringendo roborant, & intemperiem humidam corrigunt. Tremori cordis conferunt, appetentiam inuitant, vomitum sistunt.

15 Mespila
16 Pira
17 Poma
18 Pruna syluestria
19 Cerasa
20 Baccæ ribes.

Condiuntur autem ij fructus aut saccharo, aut melle, aut ambobus. Conditi autem melle, magis calent, & tergent, minusque ventriculo iucundi sunt: cum Saccharo contrà. Condiuntur verò interdum integri & cum seminibus, interdum seminibus purgati. Fructus sicci recentibus similes redduntur, velut pruna, & vuæ passæ, si modicè compunctæ in aqua frigida macerentur. Sic enim statim timent, & pleniores redduntur.

DIA CYDONIVM SIMPLEX.

XX.

VEntriculum, iecur, & cætera viscera roborat, appetentiam excitat, concoctionem iuuat, vomitum & lienteriam sedat, ac alui fluorem cohibet. Ad vomitum autem compescendũ post, ad fluorem verò alui supprimendum ante cibum datur. Recipit carnium cydoniorum, vapore aquæ calidæ dulcis coctorũ ad spissitudinem vsque: Sacchari albissimi despumati, & ad iustam consistentiam cocti, añ lib. octo. Coquantur vnà ad solidam consistẽtiam, & massa adhuc feruens super tabulam extenditur, & refrigerata in partes dissecatur. Quidam octo libris carnium cydoniorum, libras sex clarificati sacchari adijciunt. Nonnulli in eum modum parant. Accipiunt cydoniorum decorticatorum, & à nucleis repurgatorum, lib. octo. Sacchari clarificati, lib. quatuor.

Coquun-

Coquuntur cydonia per vaporem aquæ dulcis, dein vnà cum saccharo ad iustam consistentiam coquuntur.

DIA CYDONIVM COMPOSITVM.

Nicolai Præpositi.

XXI.

AD frigidam ventriculi intemperiem facit, appetentiam languentem excitat, ventriculum & iecur roborat, concoctionem & retentionem iuuat: flatus dissoluit, fœtorem corporis remouet, & bonum odorem, pristinumque eiusdem colorem restituit. Habet carnium cydoniorum in aqua coctorum, lib. tres. Mellis despumati, lib. quatuor, & dimidiam. Coquantur simul igne lento, ad iustam consistentiam: & postquàm ab igne deponuntur, priusquàm refrigerentur, inspergantur subsequentes species in puluerem tenuissimum triti: nempe cinamomi, vnc. vna, & dimidia. Zingiberis, vnc. vna. Galangæ, piperis, añ vnc. dimidia. Caryophyllorum, nucis moschatæ, añ drach. tres. Spicæ, ligni aloes, macis, cardamomi, añ drach. duæ. Zedoariæ, drach. vna. Extendatur tota massa in tabula marmorea, prius stillaticio rosarum liquore, in quo aliquid moschi solutum est, illita. Refrigerata cultello frustatim secetur. Quod si purgatorium efficere volueris, priusquam in marmorea tabula extendatur, in singulas libras inijcito scammoniæ probè tritæ, vnciam dimidiam. Subacta, in vasculum recondantur.

DIA CYDONIVM COMPOSITVM.

Nicolai Myrepsici.

XXII.

OMnia potest, quæ præcedens. Capit carnis cydoniorum emundatorũ, lib. tres, & dimidiam. Zingiberis, mastiches, añ drach. duas. Cardamomi magni & parui, cinamomi, croci, añ vnc. dimidiam. Caryophylli, drach. tres. Moschi, drach. dimidiam. Ligni aloes crudi, galliæ moschatæ, añ drach. vnam. Maceris, drach. vnam, & dimidiam. Spicæ, nucis moschatæ, añ drach. dimidiam. Mellis optimi, lib. sex. Aut sacchari, quantum sufficit.

DIA CYDONIVM, E SVCCO CYDONIORVM.

Incerti autoris.

XXIII.

IDem potest, quod præcedens. Accipit succi cydoniorum despumati, lib. duodecim. Mellis optimi despumati. Sacchari albissimi clarificati, añ lib. duas. Coquantur simul ad iustam consistentiam, dein ab igne remotis, & adhuc tepentibus inspergantur subsequentium specierum pulueres minutissimè triti, & per cribrum excussi: nempe cinamomi, nucis moschatæ, añ vnc. quatuor. Caryophyllorum, zingiberis, galangæ, añ vnc. duæ. Radicularum nardi celticæ, piperis nigri, ligni aloes, macis, zedoariæ, cubebarum, cardamomi, añ vnc. vna. Subacta omnia, simulque mixta in vas recondantur.

DIA CYDONIVM, E SVCCO CYDONIORVM.

Galeni.

XXIIII.

AD excitandam appetentiam, ijs quibus ea languet, tum ad concoctionem ciborum vtile est, ventriculoque robur conciliat. Recipit succi malorum cydoniorum [a] struthiorum, [b] sextarios Romanos duos. Mellis optimi tantundem: aceti sextarium vnum, & semissem. Coctis super prunas modicè, & spuma detracta, immittuntur zingiberis, vnc. tres. Piperis albi, vnciæ duæ. Dein rursus simili igni recoquuntur, donec mellis crassitudinem consequantur.

ANNO-

ANNOTATIONES.

a *Struthiorũ.*) Struthia cydonia sunt ea, quæ dulciora & maiora sunt, minusq; acerba. *Struthia.*
b *Sextarios Romanos duos.*) Hoc est, vncias quadraginta mensurales. Nam sextarius Romanus capit libram vnam & dimidiam, & sextam eius partem: id est, vncias mensurales viginti. Est etiam Atticus, qui vncias decem & octo habet, vt alibi fusius diximus. *Sextarius Romanus. Atticus.*

DE a ECLEGMATIS, SECTIO OCTAVA.

ECLEGMA SANVM ET EXPERTVM. Ioannis Damasceni.

I.

Vssi, vocisq; asperitati, & raucedini, à frigiditate natę auxilio est: crassos in thorace & pulmone humores extenuat, & incidit. Habet cinamomi, hyssopi aridi, glycyrrhizæ, añ vnc. dimidiam. Zizyphorum, myxorum, añ numero triginta. Vuarum passarum à nucleis purgatarũ, ficuum aridarum, palmularum pinguium, añ vnc. duas. Fœnigræci, drach. quinq;. Adianti, manip. vnum. Seminum anisi, fœniculi, lini, iridis, calaminthæ, añ drachmas quatuor. Coquantur omnia in aquæ purissimæ lib. quatuor, ad duarum librarum consumptionem. Colatum cum penidiorũ lib. duabus, coquatur ad mellis crassitudinem. Postea adijciãtur, minutissimè incisorum & tritorum pinearum nucum repurgatarum, drach. quinq;. Amygdalarum dulcium mundatarum, glycyrrhizæ, tragacanthæ, gummi Arabici, amyli, añ drach. tres. Iridis, drach. duæ. Misceantur subiganturq; omnia simul celerrimè, donec albescat medicamentum.

ANNOTATIO.

a *Eclegmatis.*) Eclegmata Latinis sunt linctus, medicamenta quæ linguntur ac lambuntur verius, quàm deuorantur. Arabibus Loch & Lohoch nominantur, vt libro tertio fusius dicemus. Veteres arteriacas compositiones vocarunt. Coctura quidem quàm Electuario solido vel liquido parcior, vt consistẽtia ipsa dilutior sit: præcipuè si pus crassum, aut pituita lenta è pulmone educenda est. *Eclegma. Loch.*

ECLEGMA E SCILLA. Ioannis Damasceni.

II.

Crassos & lentos humores, quiq; in thorace difficulter concoquuntur, incidit & extenuat: ideoq; asthmaticis & difficile spirantibus auxiliatur, thoracisq; dolorem leuat. Capit a succi scillæ, mellis despumati, añ lib. vnam. Coquuntur ad eclegmatis consistentiam.

ANNOTATIO.

a *Succi scillæ.*) Is verò succus à nonnullis ita colligitur. Scillas crudas tres aut quatuor in partes eburneo cultello secant, dein in pila marmorea vel lapidea terunt, cum pistillo è ligno Guaiaco constructo: & dein succum, linteo raro eas immittentes, exprimunt. *Scillæ succus.*

ECLEGMA E PINEIS. Ioannis Damasceni.

III.

Diuturnę tussi, difficultati spiritus, & asthmati succurrit. Humores in thorace crassos incidit & extenuat. Accipit nucũ pinearum, drach. triginta.

Amygda-

Amygdalarum dulcium, auellanarum assatarum, tragacanthæ, gummi Arabici, glycyrrhizæ & succi eius, amyli, capilli veneris, iridis, an̄ drach. quatuor. Carnis palmularum fuluarum, drach. trigintaquinq;. Amygdalarum amararum, [a] drach. tres. * Mellis passularum, sacchari albi, butyri recentis, an̄ [b] vncias quatuor. Mellis optimi sincerissimi & odoratissimi, quod satis est.

ANNOTATIONES.

Cordus.

a Drachmas tres.) Ita omnes quos vidimus codices legunt. Quare typographi errore factum esse iudico, vt in Cordi medicamentario libro scriptũ sit, vncias tres. Facilis enim à ʒ in ℥ lapsus est.

Mel passularum.

* *Mel passularum.*) Est in quo passulę donec liquentur bulliunt. Sunt qui passulas enucleatas viginti quatuor horis maceratas probè concoquunt atq; exprimunt, ac dein colant, colatasq; ad mellis lentorem percoquunt.

b Vncias quatuor.) Ioannis Damasceni ferè omnes codices habent, drachmas quatuor. Nam exigua satis quantitas esset aliorum respectu, drachmę tres. Quapropter pro drachma substituere vnciam placuit. Franciscus Alexander metuit ne butyrum rancorem induat, atqui temerè, quum alia multa ei admista haud ferant, vt corrumpatur. Senibus maximè familiare est hoc eclegma. Peripneumoniam & pleuritidem iuuat, inclinante iam febre.

ECLEGMA E PVLMONE VVLPIS.

Ioannis Damasceni.

IIII.

Eiusdem cum præcedentibus facultatis, tabidis verò potissimùm confert. Recipit pulmonis vulpis siccati, & [a] præparati, succi glycyrrhizæ, adianti, seminis fœniculi, anisi, an̄ vnc. vnam. Sacchari clarificati, vn. quindecim. Trita omnia tenuissimè, cum saccharo excipiuntnr.

ANNOTATIO.

a Præparati.) Præparatur autem hoc modo. Recens ex vulpe iuuene venatu capta sanguine, venis & arterijs purgatur, vino albo odorato tepido sæpe abluitur, clibano siccatur, exiccatus puluere absinthij reponitur.

[a] ECLEGMA E PAPAVERE.

Ioannis Damasceni.

V.

Ivuat tussim, & gutturis asperitatem, à destillatione calida ac tenui ortas. Hanc enim sistit, & crassiorem reddit. Confert etiam febribus ardentibus, dolenti thoraci, & pleuritidi. Habet papaueris albi, drach. vigintiquinque. Amygdalarum dulcium repurgatarum, nucleorum pineorum, gummi Arabici, tragacanthæ, succi glycyrrhizæ, an̄ drach. decem. Amyli, seminum portulacæ, lactucæ, & cydoniorum, an̄ drach. quatuor. Croci, drach. vnam. Penidiorum alborum, vnc. quatuor. [b] Serapij è papauere, præsertim albi & nigri, cum semine lactucæ & violis facti, quod satis est.

ANNOTATIONES.

a Eclegma è papauere.) Sunt qui Dia papaueris appellant. Sed est eius alia apud Nicolaum descriptio.

Serapium è papauere.

b Serapij è papauere.) Eius compositio sic habet. Recipe Capitum papauerum alborum & nigrorum, vnà cum semine ipsorum, an̄ vncias sex. Seminis lactucę, florum violarum, an̄. vnc. vnam. Bulliant in aqua iustę quantitatis, quoad capita papauerum percocta fuerint. dein exprimantur: & cum sacchari & penidiorum, an̄ lib. vnam fiat Serapium.

ECLEGMA AD ASTHMA.

Ioannis Damasceni.

VI.

Ad asthma & diuturnam tussim valet: humorem enim crassum extenuat. Capit scillæ assatæ, [a] drach. tres. Radicis iridis, drach. duas. Hyssopi, marrubij, an̄ drach. vnam. Myrrhæ, croci, an̄ drach. dimid. Melle sufficienti excipiuntur.

ANNOTATIONES.

Validiſsimum quidem ad incidendos ac diſſecandos craſſos humores hoc eſt Eclegma: ſed ob multa amara, quæ eius conſtituunt compoſitionem, medicamenta, vehementer ingratum.

a Drachmas tres.) Deſſennius, ſecutus exemplaria mendoſa, legit drachmas quatuor. Nam quum ſit Climax, non poteſt lectio illa non eſſe falſa. Proinde vt climacis ratio conſtet, tres tantum drachmæ ſubſtituendæ erunt, vt nos legimus.

ECLEGMA AD VOCEM AMISSAM.

Nicolai Myrepſici.

VII.

Accipit ſeminis lini toſti, drach. duas. Vuarum paſſarum pinguium exemptis acinis, nucleorum pinearũ nucum toſtorum, añ drach. ſex. Glycyrrhizæ, drach. tres. Palmularum pinguium, vnc. vnam, & dimidiam. Tragacanthæ, drach. vnam. Seminis vrticæ, drach. dimidiam, grana ſeptem. Styracis calamitæ, drach. dimidiam. Penidiorum & ſacchari, añ vnc. vnam. Cum ſucco tuſsilaginis formetur Eclegma.

DE ZVLAPIIS, ET SVCCIS MEDICATIS, SECTIO NONA.

aZVLAPIVM VIOLACEVM.

I.

Ebribus acutis, iecoris & cordis caloribus, aſperitati gutturis, tuſsi aridæ, affectibus thoracis calidis & ſiccis ſuccurrit. Sitim reſtinguit, aluumq́ emollit. Recipit b ſtillaticij violarum recentium liquoris, lib. tres. Sacchari clarificati, lib. duas. Coquuntur ex præſcripto artis, lento igne.

ANNOTATIONES.

a Zulapium.) Ita cum recentioribus Græcis vocamus, quod hodie facientibus medicinam Iulebum: aut magis barbarè, Iuleb nominatur. *Zulapium. Iulebum.*

b Stillaticij violarum, &c.) Is parandi modus hodie eſt vſitatiſsimus, magisq́; laudatus, quàm is qui fit ex violis ſiccis aqua maceratis: cui ſaccharũ incoquitur, ad hunc modum. Capit violarum ſiccarum, vncias tres. Macerantur in ſextarijs tribus, hoc eſt, lib. quinque aquæ, 24. horis. Colatum, cum ſacchari tribus libris coquitur. Id Iulebum priori minus efficax eſt, & tamẽ hodie ſub Serapij violati nomine frequentiſsimè ita paratur. Præſtantiſsimum autem, quod ex violarum ſucco conficitur, & Actuario ἰόσαχαϛ, id eſt, violarum ſuccus ſaccharatus appellatur: vtpote quòd violarum in ſe ſubſtantiam recipit. Parum aut nihil differt à Serapio violato ſimplici. Paratur ex præſcripto Ioannis Damaſceni ad hunc modum. Recipit Succi violarum, lib. tres. Sacchari clarificati, lib. duas. Coquuntur, vt dictum eſt. Et debent etiam hæc tria genera Zulapiorum à medicis, certis appellationibus diſcerni. Primum enim Zulapium, ex ſtillaticio violarum liquore: alterum Serapium violatum, ex infuſione violarum: tertium Zulapium è ſucco violarum appellandum erit. Vtrunq; viribus præſtantiſsimum eſt Iulebum, quod ex violarum ſucco fit, minus tamen iucundum quàm alia duo. Iucundius enim eſt quod ex florum violarum fit maceratione: atqui minus, vt comprehenſum eſt, efficax, niſi multiplex fiat maceratio, & flores ſint recentes. Iucundiſsimum, ſed maximè imbecillum, quod ex aqua deſtillata, vt hodie loquuntur, paratur. Quum igitur hodie tum medici, tum pharmacopœi id vnum maximè ſtudeant, vt iucunda ſint ægrotãtibus medicamenta: id quod eſt iucundiſsimum Iulebum, & maximè imbecillum, potius quàm id quod eſt parum iucundum, efficaciſsimum tamen, conficiunt.

Alter Iulebi parandi modus. Tertius. Zulapium ex ſtillaticio liquore violarum. Serapium violatum. Zulapium è ſucco violarum.

ZVLAPIVM ROSACEVM.

II.

FEbricantium acutè sitim inexpletam restinguit. Ventriculi, cordis, & iecoris æstum mitigat: putredini febrium aduersatur, propterea in pestilentibus febribus, quòd veneno aërisq; corruptelæ siccitate subamara, & aromatica qualitate resistat, præstantissimum est. Habet [a] stillaticij rosarum liquoris, lib. tres. Sacchari repurgati, lib. duas. Coquantur igni lento.

ANNOTATIO.

a *Styllaticij.*) Paratur autem Iulebum rosaceum alijs quoq; duabus, perinde atq; violaceum, rationibus: nempe ex aqua in qua rosæ sunt maceratæ, & è succo rosarum. Priore ita. Recipit aquæ in qua rosæ maceratæ sunt, lib. quinq; cum sacchari repurgati, lib. quatuor, igni lento coquantur. idq; Serapium rosatum simplex, vt infrà latius dicetur, appellatur. Altero in hunc modum. Recipit succi rosarum, lib. tres. Coquantur cum sacchari clarificati, lib. duabus. Potentius est hoc postremum, quod certioris discriminis gratia, Zulapium è succo rosaceo vocari debet.

*Alij modi Iulebi rosacei parandi. Serapium rosatum simplex. Zulapium è succo rosaceo. * Iuiubinum hodie Serapiū simplex.*

ZVLAPIVM * ZIZYPHORVM.

III.

ASperitatem gutturis iuuat: sputum tenue quia incrassat, facilius vt edueatur efficit. Raucitati & pleuritidi confert. Contra ardentes febres valet. Tussi & destillationi quam calor mouit, auxilio est, ac sanguinem purgat. Fit hoc modo: Zizypha magna & pinguia centum in lib. aquæ pluuialis quatuor ad dimidias coquuntur. Libræ duæ relictæ, cum sacchari lib. vna percoquuntur in Iulebi consistentiam.

DE SVCCIS MEDICATIS.

[a] SVCCVS MEDICATVS [b] RIBES, Simplex.

I.

Entriculum firmat, vomitum biliosum reprimit, sitim restinguit, & biliosas alui excretiones sistit. Accipit succi ribes lib. decem. Coquuntur lento igne ad tertiæ partis consumptionem, colantur: subsidere permittuntur, donec clarescant. Clarum dein lento igni percoquitur, ad mellis crassitudinem: aut insolatur, & reconditur.

ANNOTATIONES.

a *Succus medicatus.*) Sic nominamus eos qui purgati ac defecati, solis aut ignis calore densantur. Arabes, & huius temporis medici, Rob & Robub vocant. Quum vinum ad tertias coquitur, Sapa nuncupatur.

b *Ribes.*) Nostratis, non Arabum, quod in Germaniã haud deportetur. Nascitur enim Syriæ montanis, vt tomo tertio historiæ stirpium latius diximus.

Succus medicatus. Rob. Sapa.

SVCCVS MEDICATVS RIBES, Compositus.

II.

IDem quod simplex potest. Habet succi ribes, lib. tres. Sacchari optimi, lib. duas. Coquuntur lento igne ad iustam crassitudinem.

SVCCVS MEDICATVS * EX VVA VRSI. Simplex.

** Berberis.*

III.

IDem quod præcedens efficit. Capit succi vuæ vrsi, lib. decem. Coquuntur ad tertias, colantur, & subsidere permittuntur, donec clarescant. Clarum subinde ad iustam crassitudinem percoquitur.

COMPOSITVS.

IIII.

Recipit ſucci vuæ vrſi, lib. tres. Sacchari optimi & purgati, lib. duas. Coquuntur ad mellis craſsitudinem.

[a]DIA CARYON, SIMPLEX.

V.

Deſtillationi tenuium & acrium humorum à capite, & phlegmonem excitantium confert. Habet ſucci corticum viridium iuglandium diebus canicularibus extracti, lib. quatuor. Mellis optimi, lib. duas. Coquũtur ad iuſtam craſsitudinem.

ANNOTATIO.

a Diacaryon.) Latinis non ſonat, niſi compoſitionem è nucibus. Veteribus autem gemina fuit, ſimplex & compoſita. Simplex hodie medicinam facientibus, & pharmacopœis vocatur Rob nucum viridium. Compoſitum deſcribitur à Paulo lib. 7. cap. 14. Simplici enim miſcet per initia quidẽ, & in vigore phlegmonum, Croci & aluminis añ drachmam vnã. Myrrhæ, drach. duas. In inclinatione verò ad diſcutiendũ, nitri, ſulphuris, añ drach. vnam. Ioannes Damaſcenus ex Galeni lib. 6. de Compoſ medic. local. cap. 2. in phlegmonis initio adſtringentium aliquid miſcendum eſſe tradit, vt eſt roſa, balauſtium: in vigore, crocum & myrrham: in declinatione, nitrum, ſalem hammoniacum, & ſimilia.

Diacaryon. Simplex. Rob nucum viridium. Compoſitum.

DIA CARYON.

Nicolai Myrepſici.

VI.

Confectio è nucibus eſt omnibus ſtomaticis medicamentis efficacior: non tamen, vt aliæ, ſtomacho grata. Capit exterioris corticis nucum iuglandium, quo etiam tinctores vtuntur, adhuc viridis, in mortario contuſi, & per linteum expreſsi ſucci, lib. quinq;. Mellis optimi, lib. vnam. Glycyrrhizæ, vncias viginti. Coquitur ſuccus cum glycyrrhiza ad mellis craſsitudinem, & per colum traijcitur: adiecto melle, iterum coquitur.

ANNOTATIO.

Hanc Nicolai compoſitionem referre placuit, quòd propter adiectam Glycyrrhizam mirificè ad faucium ac gutturis aſperitatem conferre videatur. Etſi igitur vſitata non eſt, tamen in vſum reuocari poſſet. Refert autem hanc ad Galenũ autorem, quòd is primus, quemadmodum metipſe loco paulo antè citato, ex hiſtoria cuiuſdam hortulani teſtatur, illam inuenerit. Adiecit autem è ſuo Glycyrrhizam Nicolaus, vt videre licet Galenum legenti.

DIAMORON SIMPLEX.

Pauli.

VII.

Contra depaſcentia oris vlcera, ad dentium affectus, & gingiuarum noxas, atq; ad omnia oris vitia efficax eſt. Accipit ſucci mororum domeſticorũ, lib. quinq;. Coquuntur ad tertias, adiecto mellis optimi lib. vna, rurſus percoquuntur ad mellis conſiſtentiam.

DIAMORON COMPOSITVM.

VIII.

Recipit ſucci mororum, lib. quinq;. Coquuntur ad mellis craſsitudinem. Adijcitur croci, myrrhæ, [b] omphacij, añ drach. vna. Mellis, lib. vna. Percoquuntur ad iuſtam craſsitudinem.

ANNOTATIONES.

Hæ duæ Diamorôn compoſitiones extant etiam apud Nicolaum Myrepſum. Atq; ex eiuſdem ſententia eſt confecta, compoſiti Diamoron, quod nunc retulimus, compoſitio.

Nam Paulus ab eo nonnihil variat, vt qui habet, Croci, drach. vnam. Myrrhę, drach. duas. Omphacij, obolum vnum, aluminis scissi, obolos tres. Paulum Ioannes Damascenus sequitur. Miscet Galenus eadem lib. 6. de Compos. medic. local. cap. 1. & ijs etiam plura: nempe balaustium, rosas, malicorium, & id genus alia, vt illic videre licet.

Omphacium. *b Omphacij.*) Græcè est, ὀμφακίου. Omphacium verò non est, nisi vuæ acerbæ & immaturæ succus, quem officinæ Agrestam vocant. Perperam igitur in Paulo legitur, ὄμφακος, pro ὀμφακίου. Succum enim vuæ acerbæ, non vuam ipsam Galenus admiscet. Cæterùm hic me Franciscus Alexander perstringit, vt cui videor perfunctoriè Galenum legisse, quod Omphacij tantum drachmam vnam adijciam, quum tamen de Galeni sententia, si citra vinum Diamoron paretur, plus de Omphacio adijcere conueniat. Quasi verò ipse Galeni hoc loco compositionem, & non Myrepsi referam, qui non nisi drachmam vnam, vt bona fide conuerti, habet. An non Paulus in sua compositione, eius non nisi obolum vnum adijcit? Accedit, quod succus Omphacij nō eo nomine vt iusta concoctio fiat, addatur: quum ad eam succi mororum, & mellis quantitas, sufficiat: sed tantum vt totius compositionis vires augeantur. Deniq; hoc Francisco solenne est, quod tamen calumnia non caret, vt mihi adscribat, quæ ego de Myrepsi, quem in latinum sermonem conuerti, sententia refero. Quare consideret diligenter num hac in parte quod crebro in Matthiolo reprehendit, ipse quoq; faciat.

DIAMORON VSITATVM.
Nicolai Præpositi.
IX.

VAlet, vt priora. Præcipuè autem ad faucium ardores, serpentia oris vlcera, gulæ, columellæ, & tonsillarum phlegmones. Habet succi mororum *a* domesticorum, lib. dimidiam. Succi mororum *b* batinorum, lib. vnam. Mellis, lib. dimidiam. Sapæ, vnc. tres. Coquuntur lento igne, ad mellis spissitudinem.

ANNOTATIONES.

a Domesticorum. Mora sunt, quæ ex arbore decerpuntur. Celsi mora hodie vocant.

Mora batina. *b Batinorum.*) Non sunt nisi mora rubi, humi nascentis, Batina, vt alibi diffusè admodum monstrauimus.

Præter iam dictos succos medicatos, sunt & alij quidam officinis medicorum vsitati, quos nominatim etiam percensebimus.

SVCCVS ACIDVS CITRII.
X.

IDem quod succus Ribes potest. Fit, vt præcedentes simplices. Officinæ succum acetositatis Citri nominant.

SVCCVS VVAE IMMATVRAE.
XI.

EArundem est virium, & palpitationem cordis cohibet. Fit eodem modo. Officinis Agresta vocatur, Græcis omphacium. Ad hunc modum complures alij succi parari possunt: nempe sine melle & saccharo, igne vel sole incrassati: & appellantur hodie Rob. Quum verò succus prunorum syluestrium valde sit frequens, & Acaciæ loco hodie vsurpetur, illum etiam iam dictis adijcere conuenit.

Agresta.

Rob.

SVCCVS PRVNORVM SYLVESTRIVM.
XII.

EAsdem, quas priores, facultates habet. Sic paratur. Baccæ pruni syluestris aqua in vase pauca aliquot diebus maceratæ, coquuntur, colantur, recoquuntur, donec crassescant. Seruatur, qua lubet figura.

Acacia officinarum nostratium.

HYDROMELVM SIMPLEX.
Pauli.
XIII.

Aduer-

ADuersus alui profluuia biliosa valet. Ventriculum firmat, & vomitum cohibet. Habet succi cydonioru͂, exemptis nucleis contusorum, lib. tres. vncias quatuor. Mellis, lib. quinq;. Aquæ, lib. decem. Coquuntur despumando ad tertias.

ANNOTATIO.

a *Hydromelum.*) Græcis, Paulo præsertim lib. 7. cap. 15. ὑδρόμηλον vocatur, quod Mauritanis Miua cydoniorum. Nam ipsis Miua non significat nisi succum fructuum, adeò coctum, vt in consistentiam sapæ, aut crassitudinem mellis abierit. Hydromalum itaq; quod iam recensuimus, veterum fuit Miua cydoniorum: biliosis ventriculi affectibus magis, quàm ea quæ hodie vsitata est, & vinum accipit, vt paulo pòst dicemus, conuenit. Quanto enim Miua simplicior fuerit, tanto calidis vitijs magis confert. Quòd si igitur pro melle saccharum vsurpabimus, minus quoq; tum calefaciet, iucundiorq; erit. Præstat itaq; veterum, quàm hodie vsitatam Miuam vsurpare. *Hydromelu͂. Miua cydoniorum.*

MIVA CYDONIORVM SIMPLEX [a] vsitata.

XIIII.

EAdem potest, quod prior: nisi quòd vini ratione magis calefaciat. Capit succi cydoniorum acidorum, lib. [b] duodecim. Coquuntur lento igni, semper despumando ad dimidiæ partis consumptionem. Colatum, horis circiter tribus residendo clarescit. Claro adduntur vini antiqui [c] lib. quinq;. [d] Sacchari, [e] lib. tres. Iterum coquuntur despumando, ad iustam consistentiam.

ANNOTATIONES.

a *Vsitata.*) Est autem Ioannis Damasceni, vt Cordus quoq; in suo medicamentario libro indicauit. Quanquam ponderum rationem non obseruauit, vt iam ostendemus.

b *Lib. duodecim.*) Mesuæ filius habet, libras centum: immensam prorsus mensuram. Quare cum Cordo lib. duodecim sufficere putamus. Etsi arbitrio pharmacopœorum plus aut minus, seruata tamen legitima proportione, accipi possit.

c *Lib. quinq;.*) Cordus habet, lib. octo, non obseruata proportione. Siquidem Ioannes Damascenus accipit libras quadraginta. Quam autem proportionem obtinent quadraginta ad centum, eandem quinq; ad duodecim habent. Vt hoc nomine vini quinq;, non octo, Cordi exemplo, libræ sumendæ sint. *Cordus errat.*

d *Sacchari.*) Mesuæ filius liberum permittit, vt vel mel, vel saccharum vsurpemus.

e *Lib. tres.*) Cordus hic quoq; legitimam excedens proportionem, habet lib. duodecim. Nam Ioannes Damascenus accipit de melle vel saccharo lib. sex. Quam igitur proportionem sex habent ad decem, eandem tres habeant ad quinq; oportet. Tres igitur non duodecim libræ sacchari sunt accipiendæ. *Cordi erratu͂.*

MIVA CYDONIORVM COMPOSITA, SEV Aromatica. Ioannis Damasceni.

XV.

VEntriculum, iecur, & cætera viscera frigefacta roborat, appetentiam excitat, concoctionem iuuat, vomitum, & lienteriam ex humore frigido & pituitoso ortam reprimit. Accipit succi cydoniorum aridorum, lib. viginti. Vini antiqui boni, lib. decem. Coquuntur igni lento, semper despumando, ad tertias. Colatum residendo clarescat. Claro adduntur mellis boni & despumati, lib. sex. Iterum coquitur despumando, & in eo suspenduntur nodulo ligata hęc aromata: nempe cinamomi electi, cardamomi, an͂ drach. tres. Caryophyllorum, drach. duæ. Zingiberis, macis, ligni aloes, masticheș, an͂ drach. vna, & dimidia. Croci, drach. duæ. Moschi, scrup. vnus. Galliæ moschatæ, drach. duæ. Omnia, præter crocum, parum terantur, & suspendantur in linteum colligata pannum.

DE SERAPIIS,

SECTIO DECIMA.

PRIVS quàm ad Serapiorum compositionem veniamus, notandum erit, horũ alia esse simplicia, quæ scilicet ex vnius simplicis decocto, vel succo fiunt, vt violaceum, rosaceũ, è limonibus, è succo acido citrij mali. Alia composita, quæ ex varijs pluribusq; conficiuntur, vt Serapium è quinq; radicibus, & alia quædam. Variè autem parantur. Sunt enim qui decocta à simplicibus medicamentis effundunt, & colant, adiectoq; saccharo vel melle quantum satis est coquunt. Alij decoctum manibus vel prælo exprimunt, expressumq; donec clarum efficiatur purificãt, postea ad perfectionem coquunt. Alij materias in liquore præscripto macerant, & calidum superfundunt non nimis multum, sed quantum tegendis materijs sufficit. Dein tanquam recentes prelo subijciunt, & succum exprimunt, atq; vt decet percoquunt, ne recoquendo, & diutius ebuliendo ex ijs multum exhalet, & quod in illis tenuius est pereat. Ceterùm que ex succis construuntur Serapia, alia merum accipiunt succum, alij aqua mistum, vt Serapium ex infusione violarum, rosarum, &c. Quædam materiæ cum melle coquuntur, quod rarius fit. Quibusdam Serapijs materiæ exactissimè trite, & panniculum linteum raræ texture, vel sericum incluse dum adhuc feruent imponuntur, itidemq; quoad totus absumatur, relinquuntur, vt fit in Serapijs ex stœchade, ex cichorio, cum rheo barbaro. Rectius autem facerent si materias illas vel dissolutas, vel laxius inclusas medio decoctionis tempore inijcerent, atq; aliquantisper simul feruere sinerent, ita enim illarum vis melius in Serapium transiret. Porrò Serapia quo diutius durent, eò ad crassiorem consistentiam coquendi sunt. Sic æstate quoq; quam hyeme spissiores sint necesse est. Non satis cocti vel acescunt, vel situm contrahunt, vel alioqui corrumpuntur atq; putrescunt. Nimium verò cocti, in fundo sacchari candi vocati modo concrescunt.

a SERAPIVM VIOLATVM.

b Simplex.

I.

BIlis acrimoniam frangit, ac thoracis vitijs calidis cõfert. Recipit succi c violarum recentium, in mortario marmoreo tritarum, lib. tres. Sacchari clarificati, lib. duas. Coquuntur d despumando ad crassitudinem iustam.

ANNOTATIONES.

Serapium. Syrupus. a *Serapium.*) Cum Actuario σεράπιον vocamus id, quod hodie Syrupum nominant, medicamentum forma liquidum, ex succis, vel alijs stirpium partibus cum liquore aliquo percoctis & mellitis, vel saccharatis ad saporis gratiam, & custodiæ diuturnitatem. Serapia enim Arabibus nulla alia de causa inuenta sunt, quàm vt vis stirpium alioqui euanida & lubrica, efficax diu seruetur: *Serapia cur inuenta.* vtq; huiusmodi remedia è succis cõstructa ad manum sint, quoties vtendi necessitas inciderit, sintq; vtentibus iucundiora. Nicolaus Myrepsus nouo, & alijs inusitato vocabulo, δρόσατα nominauit.

Drosatum. Zulapium. Iulebum. b *Simplex.*) Hoc recentiores quidam Græci ἰόσαχαρ, & ἰοζαυλάπιον, & ἰῶν χύλισμα: Mauritani Iulapium, Iulepum, vel Iulebum appellant, vt suprà etiam monstratum est. Fit autem ex infusione seu maceratione duplici violarũ recentium, ad Rosati exemplum. Quo in febribus biliosis & acutis morbis, viscerum phlegmonibus, & immodica siti vtimur. Gutturis asperitates lenit, bilisq; acrimoniam retundit. Alterum ex violarum aqua stillaticia paratur, vsu quidem crebrius, quia gratius, sed viribus inferius.

c *Violarum recentium.*) Quia ex aridis, aut parum recentibus succus exprimi non potest. Suntq; ad eam rem tantum purpurea florum foliola, abiectis viridibus cauliculis & calycibus, pediculisq; herbaceis vsurpanda.

d *Despu-*

d Deſpumando.) Sunt qui ſpumam non auferunt, ne ſcilicet color pereat. Sed coloris hic ratio nulla haberi debet: quia repoſitum cum ſpuma Serapium hoc, citò corrumpitur.

Spuma cur auferenda.

SERAPIVM VIOLATVM COMPOSITVM.
Ioannis Damaſceni.
II.

PLeuritidi, tuſsi à calore natæ prodeſt: eaſdemq́, quas Zulapium violatum, facultates obtinet. Nam excreationi promouendæ idoneum eſt, materiæ tenuitatẽ denſando, & leuiter incraſſando. Tuſsim ſiccam ſedat humectando, & faucium aſperitatem leniendo. Recipit violarum, vnc. duas. Seminis cydonij, & maluæ, an̄ drach. ſeptem: aliàs vnciam vnam: Zizyphorum, myxorum, an̄ numero viginti. Cum ſucci cucurbitæ, lib. ſex, coquuntur ad tertiæ partis conſumptionem, & adijcitur ſacchari, lib. vna, & dimidia, fitq́ Serapium.

ANNOTATIO.

Præter iam dicta, tertium eſt Serapium violatum, quod infuſionis violarum vocant. Verùm hoc non diſtat à Zulapio violaceo alterius generis, vt ſuprà, nempe Sectione nona, diximus. Quum itaq́ tria ſunt genera Serapiorum violatorum, decet certè medicos vt nõ ſimpliciter in ſuis formulis Serapij violati mentionem faciant, ſed primi generis violatum ſimplex, alterius compoſitum, tertij infuſionis violarum nominent Ita enim fiet, vt pharmacopolæ non vnum pro altero in compoſitiones medicamentarias permiſceant.

Serapium infuſionis violarum.
Serapiorum violatorum tria genera.
Simplex.
Compoſitum.
Infuſionis violarum.

SERAPIVM ROSATVM [a] SIMPLEX.
III.

IN febribus calorem extinguit: ob id ſitim quoq́ ſedat, & ventriculum roborat. In febribus autem peſtilentibus præſtantiſsimum, quod putredini, venenis, & aëris vitio ſubamara & aromatica ſua qualitate reſiſtit. Habet [b] aquę in qua macerata ſunt folia roſarum, lib. quinq́. Sacchari clarificati, lib. quatuor. Coquuntur lento igne ad Serapij conſiſtentiam.

ANNOTATIONES.

a Simplex.) Hoc trifariam fieri ſolet. Vno quidem modo, ex ſucci roſarum libris tribus coctis igni lento, cum ſacchari libris duabus. Hoc Zulapium potius, euitandæ confuſionis gratia, è ſucco roſarum vocetur. Eſtq́ cæteris, vt diximus, efficacius. Altero modo ex ſtillaticio roſarum liquore, & ſimpliciter Zulapium roſatum nominatur, paruarumq́ eſt virium. Tertio modo ex infuſione, vt hodie loquuntur, roſarum recentium, vel harum penuria aridarum: & Serapium roſatum ſimplex appellatur. Atq́ hoc eſt, quod hic ex ſententia Ioannis Damaſceni deſcribimus. Eſt verò hæc differentia à medicis diligenter in ſuis formulis exprimenda, ne pharmacopœi vnum pro alio vſurpent.

Zulapium è ſucco roſarũ.
Zulapium roſatum.
Serapium roſatum ſimplex.

b Aquæ in qua macerata ſunt, &c.) Pharmacopœi hactenus ferè omnes Nicolai Præpoſiti, macerationis: vel (vt ipſi loquuntur) infuſionis modum ſecuti ſunt. Nec alium in ſuo medicamentario libro præſcribit Cordus. Mihi tamen non probatur, quòd in eo neq́ roſarum, neq́ aquæ menſura & quantitas exprimatur. Præſtat igitur Ioannis Damaſceni modum amplecti, qui eſt eiuſmodi. Foliorum roſarum recentium libræ ſex, horis octo in vaſe terreo vitrato, ſtricti oris, & operculato macerentur in libris quindecim aquæ calefactæ, poſtea colantur. Eidem aquæ iterum calefactæ roſarum recentium tantundem immittitur, & tam diu, vt anteà, macerantur, colantur. Id ſi velis ſeruare, oleo affuſo, & vaſe eodem bene operculato, dies quadraginta inſolato: vocaturq́ id Mucharum, id eſt, infuſio roſarum. Atq́ hinc perſpicuum euadit, quòd Serapium hoc ex præſcripto filij Meſuæ duabus infuſionibus fiat, & Roſatum ſimplex abſolutè dicatur. Nicolaus ex multis infuſionibus componit Serapium ſuum roſatum ſimplex. Sed ſi frequentius, quinquies maximè, roſæ macerantur, purgatorium ſerapium roſarum efficitur. Ad purgatorij verò Serapij compoſitionem accipiendæ ſunt Roſæ pallidæ recentes, quas Incarnatas aliqui nominant. Nam non ſolum omnium ſunt odoratiſsimę, ſed & maximè purgantes. Quapropter tum non abſolutè ſimplex, ſed cum adiectione Purgatorium nuncupatur. Siquidem ſi ab vncijs duabus ad vncias quatuor ſumatur, bilem purgat. Tres quidem abundè, quatuor verò exquiſitè admodum purgant. Simplex autem purgatorium nominatur, ad differentiam alterius Serapij purgatorij compoſiti, de quo paulo pòſt dicemus. Cæterùm,

Modus infuſionis foliorum roſarum Nicolai improbatus.
Modus infuſionis foliorum roſarum optimus.
Mucharum.
Serapium roſatũ ſimplex purgatoriũ.

Serapiũ purgatorium ex floribus Perſici.

Conſerua florum perſici purgatoria.

Serapium roſatum ex aridarum roſarũ infuſione.

ne id ſilentio tranſeamus, fit etiam Serapium purgatorium ex quatuor, quinqꝫ aut ſex infuſionibus florum recentium perſici. Febribus vtile, bilioſos & tenues humores educens. Hic in locum Serapij de ſucco Perſicorum ſubſtitui poteſt, datur menſura trium vnciarũ. Præterea ex ijſdem floribus ſaccharatis, ſeu cum ſaccharo contuſis, Conſerua, vt nominant, purgatoria, pręſertim recens. Vis enim ignea & purgatrix ab ijs omnibus facilè euaporat & vaneſcit. Validè tamen purgant Perſicæ flores, & ſumentes non raró plurimis incommodis, quod compertum habeo, afficiunt, nempe inteſtinorum torminibus, crebris tum vomitionibus, tum alui deiectionibus. Quare robuſtis tantum conueniunt. Porrò in penuria recentium roſarum fit etiam à recentioribus ſerapium ex roſarum aridarum infuſionibus, in hunc modum. Recipit roſarum ſiccarum, vncias quatuor, quæ ſingulis aquæ colandæ libris inijciuntur. Id valenter adſtringit, & ventriculum roborat, fluxionesqꝫ ſiſtit.

SERAPIVM ROSATVM PVRGATORIVM compoſitum. Auicennæ.

IIII.

FLauam bilem purgat. Capit ſucci roſarum, lib. duas. Mellis optimi, lib. quatuor. Scammonij toſti, vnc. vnam. Coquantur lento igne ad ſpiſsitudinem.

SERAPIVM ROSATVM PVRGATORIVM compoſitum. [a] Nicolai Myrepſici.

V.

COnfert ijs qui malo corporis habitu præditi ſunt, iocineroſis, lienoſis, & malè coloratis. Purgat quoqꝫ ventrẽ. Accipit, radicis apij, fœniculi, [b] hipposelini, aſparagi, & borraginis, añ vnc. duas. [c] Succi apij, intybi latifolij, añ vnciam vnam. Radicis [d] echij, vnc. vnam, & dimidiam. Eupatorij, vnc. vnam. Senæ, cuſcutæ, aſari, añ vnc. dimidiã. Santali rubei & albi, añ vnc. dimidiam. Roſarum, violarũ, iridis, añ vnc. vnam. Florum borraginis, vnc. dimidiam. Adianti, [e] ſcolopendrij, añ Manipulũ vnum. Spicæ, ammeos, añ drach. vnam, ſcrupulum vnum. Seminum quatuor frigidorum, añ vnc. dimidiã. Polypodij, vnc. duas. Seminis apij, aniſi, & fœniculi, añ drach. vnam, ſcrup. vnum. Agarici, drach. duas, ſcrup. duos. Aquæ quod ſatis eſt. Sacchari albiſsimi, rhei barbari, turpeti, añ vnc. dimidiam. Coquuntur lento igne ad conſiſtentiam Serapij.

ANNOTATIONES.

a *Nicolai Myrepſici.*) Inuſitatum quidem, vtile tamen in prædictis vitijs. Quare in malo corporis habitu, καχεξίαμ Græci nominant, vtendum eſſe eo puto. Poſſet itaqꝫ ob egregias ſuas vires in vſum reuocari: efficax nanqꝫ in tollendis iecoris obſtructionibus exiſtit.

Hipposelinũ.

b *Hippoſelini.*) Officinis Petroſelinum macedonicum vocatur, vt lib. 1. dictum eſt.

c *Succi apij.*) Nicolaus habet decocti. Nam illi ſolenne eſt, vt in Droſatorum, ſic enim Serapia vocat, compoſitionem permiſceat decocta. Siue verò ſuccos, ſiue decocta vſurpes, parum refert.

Bugloſſum.

d *Echij.*) Nicolaus habet, Bugloſsi. Intelligit autem dubio procul Bugloſſum recentiorum, quod non eſt niſi Echium. Veterũ enim Bugloſſum eſt Borrago, cuius antè meminit.

Scolopendrium.

e *Scolopendrij.*) Ceterach officinis dicitur, vt alibi monſtrauimus.

** Nenupharimus.*

SERAPIVM * NYMPHEAE SIMPLEX.

VI.

⁑ Alij libras tres & dimidiam addunt.

BIlis flauæ feruorem extinguit, ideoqꝫ mirificè ardentibus, alijsqꝫ febribus acutis auxiliatur. Somnum quoqꝫ conciliat. Fit hoc modo. Florum nympheæ, lib. duas, vna decoctione in aqua fontana coquuntur, dein exprimuntur: expreſſo adijciuntur ſacchari, ⁑ lib. duæ, & coquuntur ad Serapij cõſiſtentiam.

** In curatione intemperiei iecoris ſimplicis & compoſitæ.*

SERAPIVM NYMPHEAE COMPOSITVM. * Franciſci Pedemontani.

VII.

Idem

IDem quod præcedens poteſt, eſtq́ eo validius. Habet florum nimpheæ, vncias duas. [a] Vngulæ caballinę aquaticę, pſyllij integri, acetoſæ, añ vnc. vnam. Seminum quatuor frigidorum maiorum, añ vnc. dimidiam. Seminum lactucę, endiuiæ, ſcariolæ, portulacæ, añ drach. duas. Radicum fœniculi, vnciam vnam. Bulliant in aqua hordei ſufficienti, & addantur ſacchari, lib. vna. Aceti albi, ſucci granatorum acidorum, añ vnc. duæ. Coctis ad ſyrupi conſiſtentiam inijciuntur, ſantali rubei, ſpodij, añ drachma vna. Spicæ, drachma dimidia.

ANNOTATIONES.

Duas Serapij nympheæ compoſitiones attulimus, ſimplicis & compoſiti. Simplex vſitatius exiſtit, & magna ex parte ad eum quem diximus modum paratur. Nicolai Myrepſi abbreuiator, Præpoſitum vocant, illud inſtar violatũ ex floribus maceratis in aqua conficiendum eſſe docet. Parum verò refert, hanc vel aliam ſequantur pharmacopœi parandi rationem. *Serapium nympheæ ſimplex.*

[a] *Vngulæ caballinæ.*) Cordus cenſet autorem huius compoſiti Serapij per Vngulam caballinam aquaticam alteram, luteam nimirum, intelligere Nympheam. Sed quum Serapium hoc tuſsientibus conferat, nihil refert, ſi etiam in propria ſignificatione vſurpemus Vngulam caballinam, pro Tuſsilagine: cuius ſanè folia viridia illita eryſipelatis, & omnibus plegmonibus, Dioſcoride & Galeno teſtibus, proſunt, & tuſſes mirificè iuuãt. Atq́ hæc rectè quoq́ aquatica, quòd in aquis, aut iuxta aquas verius copioſe proueniat, appellatur. *Cordus. Vngula caballina aquatica.*

SERAPIVM ACIDVM SIMPLEX.

[a] Ioannis Damaſceni.

VIII.

AFfectibus, ac febribus maximè biliosis auxiliatur: quia bilem tenuitate & caliditate furioſam frangit, retundit, extinguit, adeoq́ ſitim ſedat. Humores quoq́ craſſos tenuat, incidit, obſtructiones tollit, vrinas mouet, ac ſudores. Putredini reſiſtit, ob id peſtilentibus febribus eſt ſaluberrimum. Capit aquæ fontanæ, lib. quatuor. Sacchari, lib. quinq́. Coquuntur in vaſe [b] lapideo carbonibus accenſis, aut flamma exigua, citra fumum, ſemper deſpumando ad dimidias. Dein adijciuntur aceti [c] albi clari, lib. duæ. Si autẽ valentiſsimum vis, lib. quatuor. Si viribus mediocre, lib. tres, & percoque in Serapij cõſiſtentiam.

ANNOTATIONES.

[a] *Ioannis Damaſceni.*) Nec aliter conficit illud Nicolaus Myrepſus Sectione octaua, de Droſatis cap. 39. niſi quòd minus de ſingulis accipit, nempe aquæ lib. tres. Sacchari, lib. quatuor. Aceti, lib. vnam. Coquit autem hæc omnia, ad mellis craſsitudinem. *Serapium acidum ſimplex Nicolai.*

[b] *Lapideo.*) Aut terreo vitrato. Non ab re autem in tali vaſe coquit. Nam acetum à vaſe æneo æruginoſum aliquid, & corrodens contrahit. *In lapideo vaſe cur coquendum.*

[c] *Aceti albi.*) Hoc enim tenuius & potentius eſt alio. Et caueant pharmacopœi ne plus aceti adijciant, quod ita integrum ſit medico, vbi ita expedire videbitur, eius quantitatem augere. *Acetum album.*

SERAPIVM ACIDVM COMPOSITVM.

Ioannis Damaſceni.

IX.

ALiàs de radicibus, humores craſſos, pituitoſos, & eradicatu difficiles incidit, terget, extenuat. Obſtructiones, quæ ſunt in iecore, liene, & renibus tollit. Accipit radicum apij, fœniculi, & intybi latifolij, añ vnc. tres. Seminum apij, fœniculi, aniſi, añ vnc. vnam. Seminis intybi latifolij, vnc. dimidiam. Coquuntur igne lento hæc omnia in aquæ fontanæ lib. decem ad dimidias. Dein vbi expreſſum eſt, addantur ſacchari lib. tres, & clarificetur: poſtea aceti inijcitur quantum libet, prout in Serapio acido ſimplici eſt expreſſum.

SERA-

SERAPIVM E DVABVS RADICIBVS.
X.

IDem, quod præcedens, poteſt. Recipit radicum petroſelini, & fœniculi, añ vncias quatuor. Coquuntur in aquę fontanę lib. quinq;, ad tertiæ partis conſumptionem. Expreſſum percoquitur cum ſacchari lib. duabus, donec ad Serapij craſsitudinem redeant.

SERAPIVM E QVINQVE RADICIBVS.
Incerti autoris.
XI.

AD febres putridas, bilioſas, ac pituitoſas ſolutu contumaces confert. Habet radicum apij, fœniculi, petroſelini, aſparagi, ruſci, añ [a] vnc. duas. Coquuntur in libris ſex aquæ fontis, ad tertiæ partis conſumptionem. Expreſſum percoquitur cum ſacchari [b] libris tribus, addendo ſub finem aceti, vncias octo. Alij radicibus prædictis addunt ſeminis apij, petroſelini, fœniculi, añ vnciam vnam, & in libris decem aquæ coquunt, ad dimidias. Expreſſum percoquunt, cum mellis lib. quatuor, & ſub finem adijciunt aceti lib. vnam.

ANNOTATIONES.

Cordus errat. *a Ana vncias duas.*) Cordus contra omnium codicum, quos viderim, fidem, in ſuo Medicamentario libro habet vncias quatuor.

b Lib. tres.) Et hic diſſentientibus omnibus codicibus, Cordus legit, lib. quatuor. Ita multis in locis Cordi compoſitionibus non ſatis fidendum erit, vtpote vel typographorum culpa corruptis, vel Cordi ſtudio immutatis.

**Acetoſitatis citri.*

SERAPIVM *EX ACIDO CITRII SVCCO.
Ioannis Damaſceni.
XII.

AEſtum & feruorem bilis flauæ, febriumq; ardentium & peſtilentialium, præſertim æſtatis conſtitutione peſtilente, ac vehementem ſitim potenter reſtinguit. Cor, ventriculum, & alia viſcera ab intemperie calida infirma, roborat. Ebrietati reſiſtit, vertiginemq; iuuat. Fit hoc modo. Succi citriorum acidi lib. duodecim, in vaſe vitrato coquuntur igni prunarum lento, ad tertiæ partis conſumptionem. Dein per linteum rarum [a] ſine expreſsione colatur, & reſidere, donec clareſcat, permittitur. Clari ſucci [b] lib. ſeptem, percoquuntur ad iuſtam craſsitudinem, cum [c] Iulebi clari & purgati [d] lib. quinq;. Aut ſi æſtas eſt, in ſola, donec aquoſa eius ſubſtantia conſumatur.

ANNOTATIONES.

a Sine expreßione.) Niſi enim ſine vlla vi aut expreſsione coletur, vbi refrixerit, Serapium coagulatur. Nam hęc eſt Serapiorum ferè ſimplicium ratio, vt ſucci reſidentia, aut coctione purgati, cum ſacchari certa portione clarificati & percocti in vſum condiantur.

Cordus notatus. *b Lib. ſeptem.*) Cordus hic in medicamentario ſuo libro, præter omnium codicum fidem habet lib. ſex, & tamen hoc Serapium nihilominus ad Meſuæ filium autorem refert. Vt mirari ſatis non poſsim, cur ad præſcriptum ipſius illud non conficiendum eſſe docuerit. Sed eſt hoc ipſum ei familiare, vt ad Meſuæ filium referat compoſitiones, nec ad illius præſcriptum conficiat.

Iulebum clarum & purgatum. *c Iulebi clari & purgati.*) Per hoc ipſum non intelligit, niſi ſaccharum in aqua competenti pura diſſolutum, ac cum albis ouorum clarificatum, & inſtar Iulebi coctum. Id enim verè eſt Iulebum clarum & purgatum.

Cordus notatus. *d Lib. quinq;.*) Et hoc loco Cordus à præſcripto Ioannis Damaſceni, cui tamen acceptũ hoc Serapium, vt diximus, refert, diſcedens, Sacchari lib. tres duntaxat recipit, quũ iuxta proportionem ad lib. ſex ſucci, recipiendæ erant ſacchari lib. quatuor.

**De limonibus.*

SERAPIVM *EX [a] ACIDO LIMONUM ſucco.
XIII.

Prædicto

PRædicto non multo inferius, magis tamen refrigerans & penetrans. Cor & stomachum roborat, & spiritus resolui prohibet, putrefactioni resistit. Capit succi limonum instar citriorum cocti, & per linteum colati, ac clarificati, lib. septem. Sacchari clarificati, lib. quinq;. Percoquuntur ad iustam consistentiam.

ANNOTATIONES.

a *Ex acido limonum succo.*) Sunt qui Serapium hoc præcedenti præferant, quòd scilicet Limonũ maior copia haberi possit, & potentius Citrijs propriè dictis malis refrigerent.

Instar huius Serapij, etiam ex acido Arantiorum seu Aurantiorũ malorum, item etiam è dulci succo, cum saccharo clarificato, Serapia confici possunt: vt non sit opus seorsim eorundem referre compositiones. *Serapia ex acido, vel dulci Arantiorum succo.*

SERAPIVM EX *OMPHACIO.

Ioannis Damasceni.

XIIII.

*Agresta.

IN magnis æstibus ad sitim restinguendam mirificè confert, vomitum & alui profluuium biliosum sistit, febribus succurrit. Grauidarum etiam vomitum reprimit, ac earundem ventriculum firmat, venenisq; aduersatur. Fit vt Serapium è succo citriorum: nempe ex Omphacij, coctione & residentia purgati, lib. septem, & sacchari clarificati, lib. quinq;, ad consistentiam iustam percoctis.

SERAPIVM E POMIS.

Ioannis Damasceni.

XV.

COr imbecillum roborat: ob id syncopen, & cordis palpitationem sanat. Accipit a pomorum dulcium, & acidorum succi, añ lib. quinq;. Coquuntur despumando ad dimidij consumptionem: dein biduò residere permittuntur, donec clarescant: postea colantur, & cum sacchari lib. tribus, fiat Serapium.

ANNOTATIO.

a *Pomorum.*) E dulcibus eligenda sunt nostratia sapidissima. Ex acidis, quæ Weinling/ id est, vinosa, Germani nostri nominant. Efficacius erit, si poma dulcia augeas, quòd illa odore cor magis roborant, & gustui longè gratiora sint. Acida ventriculum magis confirmant, sitimq; sedant. Sunt qui huic succo nondum per residentiam purgato, immergunt sericum crudum è recentissimo grano tinctorio (Chermes Mauri vocant) infectum, donec is rubescat, & cocci ac serici facultatem recipiat, quòd vtrunq;, sericum nimirum, & granum tinctorium: Arabibus vim cordis roborandi obtinere credatur. Errant autem plurimum, qui pannum sericum ab infectoribus tinctum in Chermes accipiunt, propter aluminis, gallarum, arsenici, & aliorum venenatorũ tincturæ panni huius necessariorum mistam malignitatem. Accipitur autem interdum Chermes libra vna, & redacta in puluerem in libras quinq; aquæ in æneo lebete igni suspenso priusquàm feruere incipiat, inijcitur. Dein facta vna ebullitione ab igne remouetur, & libra vna serici crudi imponitur, vbi tantisper relinquitur, donec succum probè imbiberit. Postea exprimitur, eaq; aqua in vsum adhibetur. *Chermes.*

SERAPIVM E GRANATIS ACIDIS.

Ioannis Damasceni.

XVI.

FEbres biliosas, & quæ ex pituitosis flammam multam inuehunt, iuuat. Fit vt præcedentia: ita vt non sit opus conficiendi modum separatim referre.

SERAPIVM E GRANATIS DVLCIBVS.

Ioannis Damasceni.

XVII.

SItim, tussim, pleuritidem iuuat. Fit vt præcedens.

ANNOTATIO.

Parum rectè faciunt, qui Serapiũ è Granatis parantes, dulcia cum acidis miscent: quum separatim iam ex dulcibus, nunc ex acidis tantum, vt ostendimus, conficiendum sit: quòd acido-

acidorum, quàm dulcium, alia sit facultas. Nam Granatorum acidus succus refrigerat & humectat, ideoq́ febribus biliosis plurimum conducit. Dulcium autem succus tussim inhibet, & humectando sitim restinguit.

*Endiuia.

SERAPIVM EX *INTYBO SAtiuo, Simplex.

XVIII.

VAlet ad immodicum iecoris & aliorũ nutritioni seruientium instrumentorum calorem, ac laterali maximè morbo conuenit. Habet succi intybi satiui latifolij vna feruefactione, dein residentia purgati, lib. octo. Sacchari albissimi, lib. quinq́, & dimidiam. Affunditur paulatim saccharo, si purum est, clarificato. Si verò purum non est, succo dissolutum coquitur, cumq́ albuminibus purgatur, colatur, percoquitur in Serapium.

SERAPIVM EX INTYBO SATIVO compositum. Gentilis.

XIX.

VAlet ad immodicum iecoris, cordis, & aliorum nutritioni famulantium instrumentorum calorem, & in summa ad omnem calidam intemperiem. Soluit obstructiones, & partes à calore debilitatas roborat. Capit succi intybi satiui latifolij, succi [a] lichenis, añ lib. tres. Clarificentur prædicti succi ad ignem, vt expedit. Rosarum, violarum, lenticulæ aquaticæ, florum nymphea, [b] polytrichi, añ vnc. dimidiam. [c] Capillorum veneris, hordei repurgati, seminum frigidorum maiorum, añ vnc. vnam. Cum saccharo quod satis est, fiat serapium: & aromatisetur cum santalorum alborum, rubeorum, berberis, seminum cydoniorum, ligni aloes, cinamomi, corticum citri, añ scrup. vnum.

ANNOTATIONES.

Etsi non admodum mihi probetur hoc Gentilis Serapium, adeò vt facilè omitti à nobis potuerit: tamen quum non desint fortè qui illo vti velint, non fuit prorsus nobis Medicamentarium librum scribentibus prætereundum.

Lichen. a *Lichenis.*) Hepaticam officinæ vocant, vt alibi fusius ostendimus.

Polytrichum b *Polytrichi.*) Per Polytrichum intelligit herbam, Trichomanes Dioscoridi dictam.

Capillus veneris. c *Capillorum veneris.*) Adiantum inaudire oportet, Dioscoridi & alijs veteribus appellatum.

SERAPIVM EX INTYBO SATIVO COMPOSITVM. Incerti autoris.

XX.

IDem quod præcedens potest. Accipit intybi satiui latifolij viridis, intybi latiui angustifolij, lichenis, borragins, *echij, melissophylli, lactucæ, eupatorij, añ Manipulum vnum. Seminum frigidorum maiorum, añ vnc. vnam. Santali albi & rubei, añ drach. vnam. Florum borraginis, melissophylli, rosarum, añ drach. tres. Coquantur in aqua sufficienti, colato adijciatur succi intybi satiui latifolij residentia purgati, lib. vna. Succi granatorum, vnciæ tres. Sacchari, lib. quatuor. Percoquantur ad Serapij consistentiam.

*Buglossa.

*Cichorio.

SERAPIVM EX *INTYBO SYLVESTRI, cum Rheobarbaro. Nicolai Florentini.

XXI.

COnfert maximè ictero laborantibus ex obstructione, lienosis, & nephriticis: in summa, ad iecoris & lienis obstructiones tollendas efficax, aducr-

sus omnem materiam venenatam, & in febre pestilentiali. Corroborat cor, & instrumenta nutritioni famulantia, expurgat per vrinas, & deiectionem alui, excitat appetentiam, & inducit somnum, refrigerat nonnihil, & obstructiones citra vehementem calefactionem aperit. Recipit intybi[a] satiui & syluestris, cichorij, [b] taraxacon, añ manipulos duos. [c] Cicerbitæ, hepaticæ, scariolæ, lactucæ, fumi terræ, lupulorum, añ manip. vnum. Hordei[x] integri, halicacabi, añ vncias quatuor. Glycyrrhizæ, [d] capillorum veneris, [e] aspleni, polytrichi, adianti, cassuthæ, añ drach. sex. Radicum fœniculi, apij, asparagi, añ vncias duas. Coquantur in aqua sufficienti, & colentur: dein cum Saccharo albo clarificato fiat Serapium, & pro vnaquaq; eius libra inter coquendum adijciantur Rhei barbari selecti, drach. quatuor. Spicæ nardi, scrup. quatuor. Colligato in linteolo raro, quod crebrò, dum consistentiam iustam nanciscatur Serapium, exprimatur. *Hac compositione pharmacopœi vti nõ debent, sed ea quam ad finẽ Annotationũ subijciemus.*

ANNOTATIONES.

Etsi Serapium hoc constat ex multis simplicibus medicamentis, nec autori ipsi, vt arbitror, nec pharmacopœis satis cognitis, nullaq; methodo constructum est, tamen nihilominus hodie à multis paratur. Verùm quàm rectè, facile prudẽtes iudicare possunt. Præstaret, in tanta præsertim serapiorum, quæ in omnibus officinis prostant, copia, hoc & similia prorsus desiderari, quàm consueto more parata habere. Vt igitur imperiti simplicium pharmacopœi in hoc conficiendo Serapio non errent, de quibusdam simplicibus nostram subijciamus censuram oportet.

a *Intybi satiui & syluestris.*) Hic principiò omnibus apparet, Nicolum hunc Florentinum nullam prorsus simplicium cognitionem habuisse. Siquidem nemo vnquam aliorum recentiorum Endiuiam syluestrem, vt ille, nominauit. Hoc verò secutus Græcos fecit, qui Intybum vocant, quam Barbari Endiuiam. Vox enim est corrupta, & ex Intybo voce deprauata nata. Sed quum Intybum satiuum, vel, vt Nicolus loquitur, Endiuia domestica sit gemina: latifolia, quę non est nisi Endiuia hodie nominata: & angustifolia, quę à medicis nunc Scariola vocatur: melius erat Nicolaum dixisse, Endiuiæ domesticæ vtriusq;, & postea Scariolæ nullam fecisse mentionem. Quanquam suspicio est, illum per Scariolam intellexisse Lactucam syluestrem. Præterea quum Endiuia syluestris non sit nisi Cichorium, bis vnius simplicis, tanquam diuersi, non sine risu eruditorum, & magna pharmacopœorum confusione, mentio ab eo facta est. Atque is primus est Nicoli in hoc Serapio error. *Nicolus Florentinus simplicium imperitus.*

b *Taraxacon.*) Species est Seridis syluestris, aut Hedypnoidis Plinij: Dens leonis, & Rostrum porcinum vulgò vocatur. *Taraxacon.*

c *Cicerbitæ.*) Ita cum Cordo legendum esse puto: non Cucurbitæ, vt nonnulli codices habent. nam non est verisimile inter herbas Nicolum connumerasse fructus. Est autem Cicerbita non nisi Sonchus, quo hactenus officinæ nonnullę pro Endiuia vsæ sunt: vt alibi fusius docuimus. Ita multis hactenus erroribus implicatæ officinæ fuerunt. *Cicerbita.*

x *Hordei integri.*) Quia magis detergit.

d *Capillorum veneris.*) Capillum veneris non esse nisi Adiantum, alibi monstrauimus. Hic tamen Nicolus, non sine magna cõfusione pharmacopœorum, diuersum ab Adianto facit. nam paulo pòst eius tanquam diuersi meminit. Et ne quispiam dicat, per Adiantum, nigrum: per capillum verò veneris album intellexisse Nicolum, impedit quod in plurali dixit Capillorum: hac ratione vtrunq; capillum veneris innuens, adeoq; sibijpsi memorandi deinceps Adianti occasionem præcidens. Vt is sit alter Nicoli error non leuis. *Capillus veneris.*

e *Aspleni, polytrichi.*) Per asplenum, Ceterach officinis: per Polytrichum autem Trichomanes Dioscoridi appellatum, inaudiendum esse, antea monuimus. *Asplenum. Polytrichũ.*

f *Adianti.*) Abundat in compositione, quod antea vtriusque capilli veneris facta sit mentio. Nisi quòd fortè per Adiantum, Rutam murariam dictam intellexerit. Erit igitur huius Serapij hæc legitima compositio. Recipit Intybi satiui vtriusq;, cichorij, taraxaconis, añ manip. duos. Cicerbitæ, lichenis, siue hepaticę vocatæ, lactucę satiuę & syluestris, fumariæ, lupulorum, añ manip. vnum. Hordei integri, halicacabi, añ vncias quatuor. Glycyrrhizæ, adianti albi & nigri, aspleni, trichomanis, saxifragi Plinij siue rutæ murariæ, cassuthæ, añ drach. sex. Radicum fœniculi, apij, asparagi, añ vncias duas. Polypodij, vnciam vnam. Passularum, prunorum damascenorum, añ vnciam vnam. Florum Buglossi, echij, violarum, añ pugillum vnum. Seminum cucumeris, cucurbitæ, melo- *Legitima Serapij ex Cichorio cum Rhabarbaro compositio.*

a num,

num, añ drach. duas. Coquuntur in aqua sufficienti, colantur cum saccharo clarificato: & rursus colatum percoquitur in Serapium, confricando in singulis eius libris inter coquendum Rhei barbari selecti, drach. quatuor, ligatas in linteolo raro, cum Spicæ nardi scrupulis quatuor. Præstaret tamen vniuersam Serapij huius structurâ in hunc modum digerere. Accipit radicum fœniculi, apij, asparagi, añ vnc. duas. Glycyrrhizæ, vnc. vnam. Intybi satiui vtriusq;, cichorij, taraxaconis, añ. manip. duos. Cicerbitę, lichenis siue hepaticæ, lactucæ satiuæ & syluestris, fumariæ, lupulorum, añ. manip. vnum. Hordei integri, seminis halicacabi, añ vnc. quatuor. Adianti vtriusq;, aspleni, trichomanis, saxifragi Plinij, cassuthæ, añ drach. sex. Cæterùm vt hoc etiam adijciamus, rhabarbarum in linteo raro ligatum leuiter decoquendum, vel in calido serapio infundendum, exprimendumq; leuiter. Alijs prædicta omnia coquuntur in aquæ fontanæ mensuris duabus, vsq; ad alterius consumptionem. In qua per noctem macerãtur Rheibarbari selecti, drachmę decem. Spicæ nardi, drach. vna in linteo raro colligatæ. In alio linteo foliorum Senæ Alexandrinæ, vnciæ duæ, & rursus in alio linteo Agarici optimi, vnc. vna. Zingiberis, drach. dimid. Manè exprimuntur, & adijciuntur Sacchari albissimi libræ duæ, & coquuntur rursus ad Serapij consistẽtiam. Sunt, vt obiter moneã, qui semina frigida maiora dicta adijciũt.

SERAPIVM E CICHORIO.

Guilielmi Placentini.

XXII.

EIusdem cum priore facultatis. Habet cichorij, manip. duos. Foliorum boraginis, echij, lactucæ, violarum, intybi satiui, angustifolij, oxalidis, [a] taraxaconis, añ manip. vnum. Rheibarbari selecti, drach. duas. Herbæ tritæ coquuntur in lib. duabus aquæ, ad tertiæ partis consumptionem: colantur. Adduntur expresso sacchari lib. duæ. Clarificatur, & iterũ colatur. Redditur igni, & adijcitur Rhei barbarum in puluerem tritum, in linteolum rarum ligatum, & sæpe confricatur, donec percoctum Serapium erit.

ANNOTATIONES.

Et hoc adijcere placuit superioribus, veluti simplicius: vt si quis hoc nomine eo magis vti vellet, in promptu compositionem haberet.

a *Taraxaconis.*) Alij Batisosæ legunt, herbam hoc nomine intelligentes quæ vulgò Baptiseuda, & Flos frumentorum dicitur. De qua in historia Cyani tomo 2. nostrorum de Stirp. historia comment. multa diximus. Nihil autem refert vtram ex ijs herbam huius Serapij compositionem indas. Ambæ enim refrigerant.

OXOSACCHARVM SIMPLEX.

Nicolai Myrepsici.

XXIII.

COnfert [a] ad febres tertianas, duplices tertianas, ardentes, lipyrias, & hecticas. Capit aceti vncias quatuor. Succi mali punici acidi, vnc. octo. Sacchari albi & puri, lib. vna. Coquuntur lento igne ad Serapij consistentiam.

ANNOTATIO.

a *Ad febres tertianas.*) Bilis enim feruorem & ferociam extinguit, eamq; euincit ac concoquit.

OXOSACCHARVM COMPOSITVM.

[a] Actuarij.

XXIIII.

COncalefacta corpora potum iuuat: longis iam febribus, quas sanguis aut bilis creauit, & calori iocineris auxilio est, & lienem ab obstructione liberat. Accipit corticum radicum fœniculi, apij, intybi satiui vtriusq;, añ vnc. duas. Coquũtur in aceti lib. tribus, ad lib. vnius consumptionẽ: deinde expressum cum sacchari, lib. duabus percoquitur, dum Serapij crassamentũ consequatur.

ANNOTATIO.

a *Actuarij.*) Hoc, quia simplicius est, quàm id quod ex Nicolao (quanquam nec in Latinis nec in Græcis codicibus habetur,) afferunt: placuit hoc loco, altero omisso, referre, vt deinceps pharmacopœi, præterito eo quod ad Nicolaum defertur, hoc potius composito oxosaccharo vtantur.

SERA-

SERARIVM * a ZIZYPHORVM.

Ioannis Damasceni.

XXV.

Confert raucitati, tussi, pleuritidi. Recipit zizyphorum numero b sexaginta. Violarum, seminis maluæ, añ c drach. quinq;. Capilli veneris, vnciam vnam. Seminis cydoniorum, papaueris, melonis, lactucæ, tragacanthæ, añ drach. tres. Glycyrrhizæ, d hordei mundati, añ drach. octo, coquuntur cum aquæ fontanæ lib. e quatuor, & sacchari lib. f duabus ad Serapij consistentiam. * De Iuiubis.

ANNOTATIONES.

a *Zizyphorum.*) Iuiubinum vulgus medicorum & pharmacopœorum appellat: illisq; duplex existit, simplex & compositum. Simplex, suprà inter Zulapia recensuimus: Compositum est, quod iam describimus. *SerapiumIuiubinum duplex. Simplex. Compositum.*

b *Sexaginta.*) Ita planè legendum: & non, vt nonnulli codices habent, lib. decem. Nam fieri haud posset, vt decem Zizyphorũ libræ in aquæ libris quatuor commodè coquerentur. Atq; is error ex imperitia librariorum irrepsit, qui ex numero lx. qui sexaginta denotat, fecerunt lib. x. inter l & x interponentes coma, in hunc modum, l. x. & legerunt lib. x. Ita ex notis ponderum & numerorum plures promanare errores solent, vt præstaret tum veteres, tum recentiores medicos suas compositiones non per notas ponderum & mensurarum, sed potius integris verbis exarasse, vt nos fecimus.

c *Drachmas quinq;.*) Et hoc in loco nonnulli codices falsò legunt vncias quinq;.

d *Hordei mundati.*) Ita vocant, quòd à suis corticibus est repurgatum, aut cortice suo nudatum. Hoc enim abstergendi facultatem cum suo cortice exuisse, ac leniendi aut lubricandi aluum vim retinuisse putant. *Hordeum mundatum.*

e *Lib. quatuor.*) Quæ ad dimidias, vt in alijs quoq; Serapijs fieri solet, coquuntur. Præstat autem aquæ fontanæ libras sex accipere, vt Serapio gratia addatur. Aqua enim aucta, facilius colatur, colatumq; decoctione ipsa minus mucilaginosum, crassumq;, adeoq; gratius redditur.

f *Libris duabus.*) Colatum rectius & expeditius ad Serapij consistentiã cum vna, quàm duabus libris, percoquitur

SERAPIVM E PAPAVERE a SIMPLEX.

Ioannis Damasceni.

XXVI.

Aduersus tenuis humoris, à capite in thoracem & pulmonem, destillationem: frigore enim suo sistit, humoremq; incrassatum fluxioni ineptum reddit, & simul cogendo expuitioni abdem. tussim siccam, gutturis & faucium asperitatem confert. Sitim restinguit, somnumq; conciliat. Habet b capitum papaueris albi & nigri, añ drach. sexaginta. Coquuntur in lib. quatuor aquæ c pluuialis, ad consumptionem lib. d vnius & dimidiæ, & cum sacchari albi, & penidiorum añ e vncijs quatuor, ad Serapij crassitudinem percoquuntur.

ANNOTATIONES.

a *Simplex.*) Quo frequentius vtuntur, quàm sequenti composito. Rectè autem simplex appellatur, quòd præter capita papauerum nihil recipiat.

b *Capitum papaueris.*) Recentiorum scilicet, quia frigidiora sunt, & diu minus coqui desiderant quàm sicca. *Capita papauerum recentia.*

c *Pluuialis.*) Quæ certè, Galeno lib. 7. de compo. medica. local. cap. 2. teste, aliquid in se adstringens habet, adeoq; ad sistendas destillationes commodior existit. *Pluuialis aqua.*

d *Libræ vnius & dimidiæ.*) Codices nonnulli legunt lib. duabus. Verùm quum recentia esse debeant capita, satis erit si ad consumptionem vnius libræ, vel vnius & dimidiæ coquantur. Sicca tamen si fuerint, ad dimidias, id est, duarum librarum consumptionem coqui possunt.

e *Vncijs quatuor.*) Falsò quidam codices legunt, drach. quatuor. Nam si largo saccharo, nempe libra vna: aut etiam maiore mensura condias, gratius erit diutiusq; suas vires seruabit, licet cum pauciore saccharo sit efficacius.

SERAPIVM E PAPAVERE COMPOSITVM.

Ioannis Damasceni.

XXVII.

AD tussim siccam, tabem, destillationem insomniæ causam, in summa ad prædicta efficacius. Capit papaueris albi & [a] nigri, añ drach. quinquaginta. [b] Adianti albi, drach. quindecim. Glycyrrhizæ, drach. quinq;. Zizyphorum, numero triginta. Seminis lactucæ, drach. quadraginta. Seminum maluæ & cydoniorum, añ drach. sex. Coque in lib. quatuor aquæ ad dimidij consumptionē, colatum cum sacchari & penidiorum [c] vncijs octo percoquito in Serapium.

ANNOTATIONES.

Rubrum papauer.

a *Nigri.*) Quidam codices, rubri pro nigri legunt, nullo discrimine. Quanquā enim nigri legitima sit lectio: tamen si rubrum quis papauer, quòd non est nisi Rhœas papauer apud Dioscoridem, accipiat, nihil delinquet: quòd illi quoque sit refrigerandi & somnum conciliandi facultas.

Adiantum album.

b *Adianti albi.*) Capillum veneris nominat filius Mesuæ.

c *Vncijs octo.*) Et hic nonnulli codices perperam habent, drach. octo. Cæterùm, ne id silentio transeam, vtimur his Serapijs papauerinis ad alui profluuium & dysenteriam, quæ ex biliosi humoris & acris fluxione excitatur.

SERAPIVM MYRTINVM SIMPLEX.
Ioannis Damasceni.

XXVIII.

VEntriculum, atq; omnia alia viscera firmat. Contra ventris profluuia & dysenteriam valet, menstrua supprimit, tussimq; à calidis & tenuibus humoribus excitatam sanat. Accipit [a] succi baccarum myrti, lib. duodecim. Coquuntur in vase vitrato, lento igne ad tertiæ partis consumptionem, deinc colantur: & residere, donec clarescant permittuntur. Clari succi [b] lib. septem affunduntur sacchari clarificati [c] lib. quinq;. Percoquuntur lento igni in Serapium. Vel si æstas fuerit, insolatur, quoad aquosa pars consumatur.

ANNOTATIONES.

a *Succi baccarum myrti.*) Qui vtiq; in Germania nostra, vt in ijs quibus Myrtus prouenit regionibus, haberi non potest. Quapropter vt Serapiū hoc nostri pharmacopœi è bacci myrtis in aqua maceratis & coctis, parent necesse est. Sed hac ratione paratum fit imbecillius. Sunt tamen qui ad præsentis Serapij compositionem succo baccarum syluestris Germanici myrti vtuntur. De quo tomo altero nostrorum de stirpium historia commentariorum diximus.

Cordus notatus.

b *Lib. septem.*) Ita omnia Ioannis Damasceni exemplaria legunt: vt mirum sit, Valerium Cordum contra horum omnium fidem legere, lib. octo.

c *Lib. quinq;.*) Vt antea plus, nempe octo, non septem libras vsurpauit Cordus: ita nunc minus, libras videlicet quatuor, præter omnium codicum fidem, accipit.

SERAPIVM MYRTINVM COMPOSITVM.
Incerti autoris.

XXIX.

PRofluuium ventris sistit, etiam diuturnū, & sanguinis excreationem compescit. Recipit baccarum myrti, drach. viginti. Rosarum rubearum, santalorum rubeorum & alborum, sumachij, balaustiorū, oxyacanthæ, añ [a] drach. quindecim. Mespilorum, drach. quinquaginta. Aquæ fontanæ, lib. octo. Coquuntur omnia ad consumptionem medietatis. Colato adijciuntur succi granatorum, succi cydoniorum, añ [c] vnciæ sex. Sacchari clarificati, lib. [d] tres. Percoquuntur ad Serapij consistentiam.

ANNOTATIONES.

Etsi incerti autoris sit hoc Serapium, tamen in dictis vitijs magnæ est efficaciæ: ideoq; parari à pharmacopœis debet, præsertim eo tempore, quo dysenteria populariter vagat.

Cordus errat.

a *Ana drach. quindecim.*) Hic Cordus geminat pondus, contra fidem omnium codicum: nec eius rei vllam rationem reddit.

b Drach. quinquaginta.) Et hic duplicato pondere, Cordus centum accipit drachmas.

c Vncias sex.) Cordus hoc in loco quadruplum pondus accipiendum esse docet, nempe vniuscuiusque succi libras duas.

d Lib. tres.) Cordus lib. quinque habet. Quod monendum esse duxi, propter pharmacopœos, qui ex præscripto eius hodie omnia ferè conficiunt medicamenta.

SERAPIVM E SVCCO OXALIDIS.

Ioannis Damasceni.

XXX.

FEbribus biliosis, & pestilentibus salubre est. Cordis & ventriculi flammeum igneumúe calorem extinguit, ipsaque roborat. Habet succi oxalidis purgati, lib. tres. Sacchari clarificati, lib. duas. Coquuntur in Serapij consistentiam.

SERAPIVM E SVCCO BORRAGINIS.

XXXI.

COr roborat, læticiam generat, syncopi confert: & idem quod saccharum borraginatum potest. Capit succi borraginis per linteum colati & clarificati, lib. tres. Sacchari, lib. duas. Coquuntur despumando in Serapium.

ANNOTATIO.

Alij aliter componunt. Nam quidam etiam adijciunt florum borraginis recentium contusorum, & eos in aqua sufficienti coquunt, atque colatum prædictis affundunt, & in Serapij consistentiam percoquunt.

SERAPIVM E [a]SVCCO *ECHII.

*Buglossæ.

XXXII.

COr roborare, læticiamque generare [b] creditur. Fit, vt præcedens.

ANNOTATIONES.

a Succo Echij.) Buglossum officinæ vocant. Difficulter autem ex Echio tuso succus exprimitur, vtpote qui lentus est: quapropter integra nocte in frigido loco collocandus, & postridie tandem exprimendus, & cum oui albuminibus clarificandus. *Echium.*

b Creditur.) Nam reuera eam facultatem non habet, sed illam potius, quam suprà in Saccharo Echij indicauimus.

[a]OXYMELI SIMPLEX.

*Galeni.

*Lib. 4. de tuen. sanitat.

XXXIII.

HVmores crassos, lentos ac pituitosos in ventriculo & venis incidit, extenuat, & abstergit: atque adeò obstructiones tollit. Sputum educit, spiritumque faciliorem reddit. Si tamen eo immodicè vtaris, [b] intestina radit, neruosa lædit, tussimque excitat. Fit ex aceti [c] parte vna, mellis optimi [d] despumati partibus duabus, aquæ partibus quatuor. Primum autem mel & aqua [e] simul coquuntur, vbi probè despumata sunt, addito aceto percoquũtur, semper quoque despumando, ad Serapij crassitudinem.

ANNOTATIONES.

a Oxymeli.) Latinis Plinio nimirum lib. 14. cap. 17. sonat acetum mulsum, quod ex aceto, melle, & aqua fit compositum. *Oxymeli.*

b Intestina radit.) Quod Hippocrates etiam lib. 3. de victus rat. acutorum morb. apho. 33. indicauit.

c Parte vna.) Verbi gratia, aceti acerrimi lib. vna. Mellis optimi, lib. duabus. Aquę fontanæ, lib. quatuor. Actuarius accipit aceti lib. viginti. Mellis, lib. quadraginta. Aquæ, lib. sexaginta. Quod planè in idem recidit, nisi quòd maior omnium trium sit quantitas. Hęc autem componendi ratio optima est. Nam quũ vna omnibus mensura non placeat, quia hi acetosius, illi mellitius magis ament, vt pro cuiusque palato misceri possit, præstat imbecillius, quale est præsens, paratum habere: cui medicus vtendi tempore, si opus erit, plus aceti addere potest: tantum nimirum, quantum mellis.

d Despumati.) Optimum quidem mel, minimum spumæ euomit, & breuissimo tempore coquitur: malum verò, multam egerit spumam, quo etiam diutius coqui debebit.

e Simul coquuntur.) Quousque duæ scilicet libræ fuerint absumptæ.

*Aliàs diureticum.

OXYMELI *COMPOSITVM.

Incerti autoris.

XXXIIII.

Oxymeli è quinq; radicibus.

ALiàs, è quinq; radicibus. Humores crassos & pituitosos incidit, extergit, ob id iecoris, lienis, & renum obstructiones aufert. Vrinam mouet, sudoremq; euocat. Accipit corticum radicum apij, fœniculi, petroselini, rusci, asparagi, añ vncias duas. Seminis apij, & fœniculi, añ vnciam vnam. Omnia hæc in aquæ lib. duodecim, & aceti lib. vna macerātur, & ad dimidias coquuntur. Expressum pòst cum mellis optimi lib. duabus, ad Serapij consistentiam percoquitur.

ANNOTATIO.

Hoc est officinis vsurpatum Oxymeli compositum, & valentius est quàm Oxymeli de duabus radicibus.

ACETVM SCILLITICVM.

XXXV.

EFficax ad incidendos ac discutiendos crassos & lentos humores, gingiuas humore laxas & putrescentes sanat: eas enim reprimit, & firmat. Dentes mobiles stabilit. Oris putredines compescit, eiusq; odorem commendat, fœtore illius dissipato. Solidescit potu eius guttur, callum faucibus obducit, validioremq; vocem & clariorem efficit. Datur stomachicis, ægrè cibum concoquentibus: concoctionem enim iuuat. Comitialibus, vertiginosis, melancholicis, calculosis: item vuluarum strangulationibus, lieni tumescenti, & ischiadicis prodest. Admodum imbecillos recreat, & corpus sanū reddit, bonumq; colorem præbet. Visum acuit, & difficilem auditum, instillatum iuuat. In summa, ad omnia efficax est, demptis internis exulcerationibus, doloribus capitis, & neruorum vitijs. Conficitur hoc modo. Scilla candida repurgata, in taleolos seu [a] laminas ligneo cultello conciditur, & filo [b] traiecta [c] segmenta modicis interuallis, ne se contingant, [d] quadraginta diebus in vmbra siccantur. Sumitur deinde [e] ex ea lib. vna, & in optimi aceti lib. octo, in vase vitrato stricti orificij bene obstructo demittitur, & septenis diebus in sole madescit. Post id tempus scilla eximitur, & expressa abijcitur. Defecatum acetum transfunditur, & reponitur.

ANNOTATIONES.

Cor. Cortex.

a Laminas.) Ioannes Damascenus filius Mesuæ eligit eas quæ inter centrum siue cor & corticem externum, seu superficiem medię sunt: propterea, vt quidam arbitrantur, quòd partes in superficie constitutæ sint nimis siccæ. ad centrum verò sitæ, nimis humidæ. Et verum certè est, quòd aridæ tunicæ (ita enim Plinius lib. 20. cap. 9. appellat) in superficie positæ, tanquam nullius momenti sint abijciendæ: & sumendum reliquum, quod è viuo est. Centrum etiam seu medium Scillæ, vnde germen enascitur, etiam abijciendum erit.

b Filo traiecta.) Acu lignea Ioannes Damascenus traijcit, ne ferrum tangat, quo venenari opinatur. Nam contrahit à ferro venenatam quandam rubiginem. Quo nomine, ligneo quoq; cultro in laminas, seu taleolos concidenda scilla erit.

c Segmenta.) filo scilicet suspensa.

d Quadraginta diebus.) Non enim ob tenacem succū, quem habent, situmq; facilè contrahunt, præsertim si se contingunt, in vmbra facilè siccantur.

e Deinde ex ea.) Scillæ arida frusta intellige pendentia.

OXYMELI SCILLITICVM SIMPLEX.

Ioannis Damasceni.

XXXVI.

Humo-

HVmores crassos, lentos, frigidos, eradicatu difficiles extenuat, incidit, & abstergit: ideoq; ad ciendum vomitum efficax. Dentes vacillantes ac mobiles firmat, & oris suauitatem efficit. Ab illius vsu caueant tabidi, & febribus acutis laborantes. Fit ex aceti scillitici, lib. duabus. Mellis despumati, lib. tribus. Percoquuntur despumando ad Serapij consistentiam.

OXYMELI SCILLITICVM COMPOSITVM.
Eiusdem.
XXXVII.

ID potentius multo incidit, tenuat, terget, obstructa aperit, in diuturnis quartanis, & quotidianis, quàm oxymeli de radicibus. Recipit radicum apij, fœniculi, petroselini, rusci, asparagi, añ vncias duas. Seminum apij, fœniculi, añ vnciam vnam. Omnia hæc in aquę lib. duodecim, & aceti scillitici lib. vna macerantur, & ad dimidias coquuntur. Expressum pòst cum mellis optimi libris duabus, ad Serapij consistentiam percoquitur.

SERAPIVM E STICHADE SIMPLEX.
Ioannis Damasceni.
XXXVIII.

IVuat omnes cerebri & neruorum affectus frigidos, nempe neruorum resolutionem, epilepsiam, conuulsionem, tremorem, & similes. Destillationibus à capite in thoracem, quas frigidus excitauit humor, conducit, ventriculumq; firmat. Habet florum stichadis, drach. triginta. Thymi, calaminthæ, origani, añ drach. decem. Anisi, drach. septem. Passarum vuarum repurgatarum, vnc. quatuor. Coquuntur in lib. octo aquę, ad duarum consumptionem. Colato mellis optimi lib. quinq; adijciuntur, & iterum coquuntur ad Serapij crassitudinem: quod conditur cum cinamomi, calami odorati, zingiberis, añ drach. vna, & dimidia. Ligata in panno raro, in Serapio appenduntur.

SERAPIVM E STICHADE COMPOSITVM.
Eiusdem.
XXXIX.

IDem quod præcedens efficit. Capit florum stichadis, drach. triginta. Thymi, calaminthes, origani, añ drach. decem. Anisi, pyrethri, añ drachmas septem. Piperis longi, drach. tres, Zingiberis, drach. duas. Vuarum passarum repurgatarum, vncias quatuor. Coquuntur in lib. octo aquæ, ad duarum consumptionem. Colato adduntur mellis puri lib. quinq;, & rursus coquuntur ad Serapij consistentiam. Id conditur cinamomi, calami odorati, spicæ nardi, croci, zingiberis, piperis nigri, & longi, añ drach. vna, & dimidia. Ligata in panno raro sericoue, in Serapio crassiusculè contusa appenduntur.

SERAPIVM BIZANTINVM, SINE *ACETO. *Aliàs simplex.
Ioannis Damasceni.
XL.

HVmores crassos & lentos inciditatque extenuat, obstructionem aufert, ac morbo regio succurrit. Accipit succi intybi satiui latifolij, & apij, añ lib. duas. Succi lupi salictarij, & echij hortensis vel syluestris, añ lib. vnam. Ferueſiant semel, despumentur, & purgentur. Eius succi clarificati lib. quatuor, igne lento coquuntur, cum sacchari lib. duabus & dimidia in Serapium.

** Aliàs compoſitum.*

SERAPIVM BIZANTINVM *CVM ACETO.

Eiuſdem.

XLI.

EFficacius eſt priori. Recipit ſucci intybi ſatiui latifolij, & apij, añ lib. duas. Succi lupi ſalictarij, & echij ſatiui vel ſylueſtris, añ lib. vnã. Iam dictis ſuc cis incoquũtur, Roſarũ, vnciæ duæ. Glycyrrhizæ, vnc. dimidia. Spicæ nardi, drach. duæ. Seminum aniſi, fœniculi, apij, añ drach. tres. Colantur & clarifi cantur. Claro adduntur aceti lib. duæ. Sacchari albiſsimi, lib. duæ, & dimidia. Percoquuntur in Serapium.

SERAPIVM EX EVPATORIO.

Eiuſdem.

XLII.

VEntriculum & iecur roborat, ac frigidis iecoris vitijs, & eiuſdem obſtru ctionibus, aquæ inter cutem incipienti, maloq; corporis habitui ſuccur rit. Humores craſſos incîdit & extenuat, & per vrinas expurgat, flatus diſsi pat, & hypochondriorum tenſionem demolitur. Habet radicum apij, fœni culi, intybi ſatiui latifolij, añ vncias duas. Glycyrrhizæ, florum iunci odorati, caſſuthæ, abſinthij, roſarum, añ drach. ſex. Adianti, [a] ſpinæ albæ, & [b] Arabicæ, florum aut radicum echij, aniſi, fœniculi, eupatorij, añ drach. quinq;. Rhei bar bari, maſtiches, añ drach. tres. Spicæ nardi, aſari, folij, añ drach. duas. Coquun tur in aquæ lib. octo, ad tertiæ partis conſumptionem, & cum ſacchari clariſſ cati lib. quatuor, & ſuccorum apij & intybi ſatiui latifolij, añ lib. duabus. Per coquuntur in Serapium.

ANNOTATIONES.

Spina alba. *a Spinæ albæ.*) Officinæ hactenus barbara voce vſæ, Bedeguar appellarunt. Debent au tem, vt lib. 1. dictum eſt, in penuria veræ ſpinæ albæ vti noſtrate, quam tomo primo no ſtrorum de Stirpium hiſtoria commentariorum deſcripſimus, & pinximus.

Spina Arabica. *b Arabicæ.*) Suchaham itidem barbara appellatione nominant officinæ. Quum verò hodie incognita ſit Arabica ſpina, pro ea albam vſurpare oportet. Geminandum igitur hoc in loco eius pondus, & accipiendæ drachmæ decem.

Eupatorium. *c Eupatorij.*) Ioannis nimirum Damaſceni, filij Meſuæ. Quanquam ſi etiam Græco rum, quod iecoris roborandi, & tollendi obſtructiones facultatem obtinet, vſurpetur in alterius penuria, nihilo deterius Serapium futurum eſt. Meſuæ tamen Eupatorium ad tollendas obſtructiones multo eſt efficacius, & bilem magis per inferna deturbat, præſer tim ſi Graciola vocata herba pro Eupatorio vſurpetur, quæ Centaurij minoris ſpecies eſt. Verum autem Meſuæ Eupatorium, eſt Ageratum Dioſcoridis, vt in noſtris de Stirp. hiſtoria commentarijs demonſtrauimus.

SERAPIVM E GLYCYRRHIZA.

Eiuſdem.

XLIII.

TVſsim antiquam iuuat, thoracem & pulmones expurgat, pleuritidiq; au xiliatur. Calefacit, incîdit, tenuat, terget, expurgat, lenit, ſiccat. Capit glycyrrhizæ, vncias duas. Adianti, vnciam vnam. Hyſſopi, vnc. dimidiam. Horis 24. in aquæ lib. quatuor macerantur, dein coquuntur ad dimidias. Ex preſſo adijciuntur mellis optimi, ſacchari, [a] penidiorum, añ vnciæ octo. Stilla ticij roſarum liquoris, drach. ſex. Percoquuntur in Serapij conſiſtentiam.

ANNOTATIO.

a Penidiorum.) Penidia ex puriſsimo ſaccharo eſſe debent, ne colaturæ negotium fa ceſſant. Hoc eſt, ſaccharum in penidiorum conſiſtentiam percoctum, & piſtillo ligneo probè tritum immiſceri debet.

SERA-

SERAPIVM EX HYSSOPO.

Eiusdem.

XLIIII.

AD asthma, tussim, aliaque thoracis vitia efficax est, humoresque excreatu difficiles extenuat, & educit. Potenter obstructiones liberat, & hypochōdriorū dolores lenit. Accipit hyssopi, radicum apij, fœniculi, petroselini, glycyrrhizæ, añ drach. decem. Hordei repurgati, vnciam dimidiam. Seminum maluæ, & cydoniorum, tragancanthæ, añ drach. tres. Adianti, drach. sex. Ziziphorum, myxorum, añ numero triginta. Vuarum passarum purgatarum, drachmas duodecim. Ficuum siccarum, palmularum pinguium, añ numero decem. Coquuntur omnia in lib. octo aquæ, quoad quinque supersint. Expressum cum [a] penidiorum alborum lib. duabus percoquatur in Serapium.

ANNOTATIO.

[a] *Penidiorum alborum.*) Sic autem vocat, quæ ex saccharo albissimo & purissimo facta sunt: non ex crasso & pingui, vel rubro cum amylo, & sublito marmore butyro. Nam sic facta penidia ægrè, vt dictum est, colantur, & impurum ingratumque Serapium reddunt. *Penidia alba.*

SERAPIVM E [a] PRASSIO.

Eiusdem.

XLV.

THoracem & pulmonem expurgat: ideoque earundem diuturnis vitijs, & à frigido tenacique humore excitatis, atque eradicatu difficilibus succurrit. Hinc senibus & asthmaticis plurimùm conducit. Recipit prassij, vncias duas. Hyssopi, adianti, añ drach. sex. [b] Glycyrrhizæ, vnciam vnam. Calaminthes, anisi, radicum apij, & fœniculi, añ drach. quinque. Iridis, seminum maluæ & fœnigræci, añ drach. tres. Seminis lini & cydoniorum, añ drach. duas. Vuarum passarum purgatarum, [c] vncias duas. Ficuum siccarum pinguium, numero quindecim. Coquuntur in lib. decem aquæ ad dimidias. Expressum percoquitur cum [d] penidiorum & mellis despumati, añ lib. duabus in Serapium

ANNOTATIONES.

[a] *Prassio.*) Græca voce ita hodie etiam appellant officinæ, quum illis potius Serapium è marrubio nominandum esset. Viride autem maximè accipiendum.

[b] *Glycyrrhizæ.*) In nonnullis codicibus desideratur. Tamen quum ad affectus thoracis plurimùm conferat, rectè cum alijs huius Serapij compositionem ingreditur. Qui glycyrrhizam omittunt codices, legunt, hyssopi, adianti, siue capilli veneris, añ vnc. vnam.

[c] *Vncias duas.*) In quibusdam exemplaribus est vnciæ quinque. Sed nos plurium codicum lectionem secuti sumus.

[d] *Penidiorum.*) In aliquibus codicibus separatim legitur, Penidiorum, lib. vna. Mellis despumati, libris duabus.

SERAPIVM E CALAMINTHA.

Eiusdem.

XLVI.

LIenosis, & alijs qui ex humoribus crassis ac lentis obstructione laborant, asthmaticis, & diutina tussi affectis, retentisque mensibus succurrit. Senes quoque, & durū lienē iuuat. Habet calaminthæ [a] domesticæ & syluestris, añ vnc. duas. Ligustici, dauci, floris iunci odorati, añ drach. quinque. Vuarum passarum purgatarum, lib. dimidiam. Coquuntur in lib. sex aquę ad dimidias. Expressum percoquitur cum mellis optimi lib. duabus ad Serapij consistentiam.

ANNO-

ANNOTATIO.

Calamintha domestica & syluestris.

a Domesticæ & syluestris.) Per domesticam, vel eam quæ nobis peregrina est, & in hortis iam plantatur, & cultis in locis prouenit: per syluestrem autem, montanam nostram, quæ in incultis nascitur, aut certè eam quæ alio nomine pulegium syluestre dicitur, intelligendam esse censemus. Vtriusq; effigiem, & aliorum quoq; generum in commentarijs nostris de Stirpium historia offendent studiosi.

SERAPIVM E MENTHA [a] MAIVS.

Eiusdem.

XLVII.

VEntriculum frigidum roborat, eiusq; concoctionē iuuat, vomitum nauseamq; reprimit, singultum sanat, alui fluorem à frigidis humoribus natū sistit. Capit succi cydoniorum [b] vinosorum, siue acidodulcium, & dulcium, succi granatorum acidodulcium, & dulcium, an̄ lib. vnam, & dimidiam. [c] In illis horas xxiiij. macerantur [d] menthæ siccæ lib. vna & dimidia. Foliorum rosarū, vnciæ duæ. Coquuntur igne lento, ad medietatis consumptionem. Colatum cum mellis vel sacchari lib. duab. percoquitur in Serapium: quod cum Galliæ moschatæ tritæ, & in panno raro ligatæ drachmis duabus aromatizatur.

ANNOTATIONES.

a Maius.) Hoc Serapium posteriori siue minori valentius est, & vsitatum: idq; meritò, quòd suo calore blando, & leuicula adstrictione ventriculum imbecillum & dissolutum roboret.

Vinosa. Muza.

b Vinosorum, siue acidodulcium.) Sic vocamus, quæ in vini odorem acescunt. Barbari Muza nominant, non sine risu eruditorum: quum μέσα illis erant appellanda, quòd media sint inter acida & dulcia, adeoq; vtrunq; saporem participent, atq; de dulcedine & aciditate aliquid habeant. Hinc aliqui acidodulcia vocant. Nos Dioscoridem imitati, vinosa diximus. Is enim οἰνώδη punica nominat, quæ mediam inter dulcia & acida naturam habent: id est, quæ neq; planè dulcia, neq; prorsus acida sunt, sed de vtroq; sapore aliquid participant.

οἰνώδη punica.

c In illis.) Sole scilicet, aut residentia purgatis.

d Menthæ.) Parum scilicet siccatæ, quæ superuacaneam humiditatem nonnihil deposuerit.

SERAPIVM E MENTHA MINVS.

Eiusdem.

XLVIII.

EAndem propemodum cum præcedente facultatem obtinet. Accipit succi menthæ depurati, lib. vnam. Succi punicorū dulcium, & acidorum ad dimidias cocti, lib. duas. Cum mellis vel sacchari lib. vna, percoquuntur in Serapium.

Serapium ex absinthio simplex.

SERAPIVM EX [a] ABSINTHIO.

Eiusdem.

XLIX.

VEntriculum & iecur roborat, aliaq; nutritionis organa: appetentiam excitat, ac vim retentricem firmat. Aduersus regium morbum prodest. Flatus discutit, humoresq; per vrinam pellit. Recipit absinthij [b] Romani, lib. dimidiam. Foliorū rosarum, vncias duas. Spicæ nardi, drach. tres. Vini albi, veteris, boni, odori, succi cydoniorum, an̄ lib. duas, & dimidiam. Prædicta in ijs macerantur in vase marmoreo horas viginti quatuor, dein igni lento coquuntur ad dimidias. Colata cum mellis aut sacchari lib. duabus percoquuntur in Serapij crassitudinem.

ANNOTATIO.

a Ex absin-

a *Ex absinthio.*) Sunt qui compositum nominant, ad alterius differentiam, quod simplex illis non immerito vocatur. Hoc vt Mesuæ filius refert, accipit absinthij Romani drach. centum. Coquitur in aquæ lib. tribus, vsq; ad tertias. Dein manibus fricatur, ac colatur, atq; cum mellis & vini, añ lib. vna, fit Serapium. Magna vis eius est ad iecoris affectus, qui solum absinthium requirunt, vel ad vacuandam bilem ex ventriculo.

b *Romani.*) Romanum absinthium est, quod alio nomine ponticum dicitur, vt è Ioanne Damasceno, in capite de absinthio manifestè colligitur: in deturbanda flaua bile ex ventriculo, & eodem atq; iecore roborando efficax. Errant Monachi, qui in Mesuæ filium annotationes scripserunt, dum rusticum & vulgarè accipiendum esse censent. *Absinthium Romanum. Monachi errant.*

SERAPIVM E FVMARIA.

Eiusdem.

L.

VEntriculum & iecur roborat, obstructionesq; tollit. Vitia cutis ex salsis & perustis humoribus excitata, uerbi gratia, scabiem & impetiginem, emendat. Habet myrobalanorum flauorum, cepulorum, añ numero viginti. Florum borraginis & echij, violarũ, absinthij, cassuthæ, añ vnc. vnam. Glycyrrhizæ, rosarum, añ vnc. dimidiam. Epithymi. polipodij, añ drach. septem. Prunorum, passarum vuarum purgatarum, añ lib. dimidia. Tamarindorum, casiæ fistulæ, añ vnc. duas. Coquuntur in lib. decem aquæ, ad librarum septem consumptionem. Expressum cum succi fumariæ cocti & depurati, & sacchari, añ lib. tribus in Serapij consistentiam percoquitur.

ANNOTATIO.

Operosa est huius Serapij, & iniucunda confectio, efficax tamen ad ea quæ pollicetur. Decoquenda verò primum Polypodium, pruna, passulæ, glycyrrhiza, absinthium, rosa, cuscuta, flores borraginis, echij siue vt hodie vocant buglossæ, violarum, myrobalani, dein epithymus, tandem tamar Indi & casiæ fistularis pulpa. Simplicium facta decoctione succus fumariæ cum saccharo clarificato in Serapium percoquitur. Vim habet etiam leuiter aluũ soluentem ac lenientẽ. Sumptus pondere trium vnciarũ. vsq; ad quinq; vel sex purgat salsam pituitam, & bilem vtranq;. Icterum vtrunq; depellit. Sunt qui hodie succum fumariæ coctum, residentia purgatum cum saccharo æquali in Serapium condiunt.

SERAPIVM EX EPITHYMO.

Eiusdem.

LI.

ATrambilem, & alios humores vstos vacuat: ob id morbos ex ijs nascentes, scabiem, lepram, elephantiam, cancrum, vlcera maligna, fistulosaq; præcauet, curatq;. Capit epithymi boni Cretensis, drach. viginti. Myrobalanorum flauorum, indorum, añ drach. quindecim. Cassuthæ, fumariæ, añ drach. decem. Thymi, calaminthæ, buglossi, myrobalanorum emblicorum, & belliricorum, glycyrrhizæ, polypodij, agarici, stichadis, añ drach. sex. Rosarum, seminis fœniculi, anisi, añ drach. duas, & dimidiam. Prunorum, numero viginti. Vuarum passarum purgatarum, vnc. quatuor. Thamar Indorum, vnc. duas, & dimidiam. Coquuntur in lib. octo aquæ ad dimidias, dein remota ab igne macerantur noctem vnam. Recalefacta exprimuntur. Expressum cum sacchari clarificati, lib. quatuor. Sapæ, lib. duabus percoquuntur in Serapium.

SERAPIVM EX ARTHEMISIA.

Matthæi Gradi.

LII.

MEdeť vitijs vteri, & p̄sertim eius p̄focationi, flatus & dolores dissoluit, & ad ciẽdos mẽses apiẽdasq; obstructiões ex crasis & lẽtis humorib. natas magnam

magnam efficaciam habet. Accipit arthemisiæ, manip. duos. Pulegij, calamin-
thæ, origani, melissophylli, persicariæ, sabinæ, sampsuchi, chamædryos, hype-
rici, chamæpityos, matricariæ cum flore, centaurij minoris, rutæ, betonicæ,
buglossi, añ manipul. vnum. Radicum fœniculi, apij, petroselini, asparagi, ru-
sci, [a] saxifragiæ, helenij, [b] dictamni, cyperi, rubiæ, iridis, pæoniæ, añ manipul.
vnum. Seminis iuniperi, libystici, petroselini, apij, anisi, nigellæ, carpobalsa-
mi, costi, asari, pyrethri, casiæ ligneæ, cardamomi, calami odorati, phu, añ vn-
ciam dimidiam. Quassata macerantur in [c] aqua fluuiali sufficienti horas 24. Post
coquuntur ad aquæ dimidiæ consumptionem. Tunc aufertur igni, dum aqua
tepuerit: fricantur manibus omnia, & colantur. Expressum cum mellis aut sac-
chari lib. quatuor, percoquitur in Serapij consistentiam.

ANNOTATIONES.

Serapia magistralia. Hoc Serapium ex numero eorum est, quæ à recentioribus Magistralia nominantur:
quòd scilicet magna arte & industria, si dijs placet, composita sint. Quum tamen rectè il-
la expendentibus, non sint nisi quædam ex catalogo Simplicium nullo iudicio descriptæ
coaceruationes. Nam quid rogo hoc præsens Matthæi Gradi Serapium aliud est, nisi con-
fusum quoddam chaos ex catalogo Simplicium menses mouentium contextum? Qua-
propter quum singula, vel horum saltem pauca ad menses euocandos sufficerent, non est
cur à nobis tam prolixa & operosa compositio probari debeat. Cæterùm habent etiam
eiusdem farinę compositionem aliam Serapij de Matricaria nominati: quam lubens præ-
tereo, quòd antea satis magna in officinis nostris Serapiorum sit copia: & quòd præsenti
ei per omnia ferè simile sit, idemq; possit.

Saxifragia. a *Saxifragiæ.*) Quum Itali, è quorum grege autorem huius Serapij fuisse constat, Saxi-
fragiam nominent herbam, quæ nobis Pimpinella dicitur: eius radix ad Serapij præsen-
tis compositionem vsurpanda erit.

Dictamnus. b *Dictamni, cyperi, rubiæ*) Non Cretensem intelligit, vtpote cuius radix insitata ho-
die est: sed eius, quam hodie Dictamnum, vel (ut ipsi loquuntur) Diptamum album vo-
cant. Quum enim radix illa admodum amara sit, ad tollendas vteri obstructiones, & me-
atus extergendos, adeoq; menses eliciendos efficax sit oportet. Tamen non prohibemus,
si quis etiam veri seu Cretensis dictamni folia vsurpet, quòd eandem habeat facultatem.

c *Aqua sufficienti.*) Libris nimirum octo, in quibus primum radices, post semina, de-
in herbæ, tandem aromata bulliant, ad dimidiæ partis consumptionem. Expressum cum
sacchari & mellis singulorum libra vna & dimidia fiat Serapium.

[a] AQVA MVLSA.

LIII.

MAgnarum est virium, ex maiorum nostrorum sententia. Siquidem sitim
sedat: [b] affectus frigidos, pręsertim cerebri, neruorum & articulorum iu-
uat. Loco vini pota tussim humidam, eo quod asperitatem faucium & gutturis
mitiget ac leniat, puris & pituitæ crassæ ac lentæ excreationem promouet: la-
uat, tergit, purgat intestina, viscera, meatus vrinarios. Quapropter colicis
prodest, ac aluum subducit, & calculum in vijs vrinæ gigni prohibet. Fit ex
mellis [c] boni, lib. vna. Aquæ fontanæ dulcis & claræ, lib. octo. Coquuntur in
vase lapideo vel vitrato, igni lento ad partis [d] quartæ consumptionem: & con-
tinenter despumantur, dein colantur per densum pannum, & reconduntur.

ANNOTATIONES.

Aqua mulsa. a *Aqua mulsa.*) Græcis μελίκρατον, & ὑδρόμελι dicitur, hoc quidem recens, illud verò in-
ueteratum. Veteribus id genus potionis vsitatissimum fuit.

b *Affectus frigidos.*) Biliosis nanq; naturis, & morbis calidioribus, & ijs quibus tumi-
da & eleuata sunt viscera, quos Græci μεγαλοσπλάγχνους vocant nocet. Dulcedine enim sua
promptissimè in bilem vertitur mel.

Mel bonum. c *Mellis boni.*) Quod colore pallidum est, odore iucundo, sapore modicè acri & dulci,
consistentia inter crassum & tenue media, non vetus.

d *Quartæ.*) Variant hic autores. siquidē alij ad tertiæ, alij ad quartæ, nonnulli ad quin-
tæ partis consumptionem coquunt. Nos mediam viam, veluti tutissimam, amplexi su-
mus. De facultatibus aquæ mulsæ, plura Dioscorides habet.

Mel Anthosatum. Ex mellis optimi triennis, quadriennis aut antiquissimi lb iij florum Anthos recentium exsiccatorum lb j. misce & soli exponatur in vase vitreo & obturetur diligenter, undiquaque incalescat & tertio quoque die moveatur. ex Rondelet.

MEL ROSATVM.

Ioannis Damasceni.

LIIII.

VEntriculum roborat, & in partibus nutritioni famulantibus pituitam exterget, concoctionemque iuuat. Sic fit. Foliorum rosarum rubearum nondum explicatarum contusorum, lib. duę. Mellis boni & despumati, lib. sex. Coquuntur lento igni, quantum oportet. Vel ita. Succi rosarum, mellis optimi, añ vnc. quatuor. Coquuntur, vt antea. Aut hoc modo. Foliorum rosarum, & succi earundem, añ vncia vna, & dimidia. Mellis, vnc. tres.

ANNOTATIO.

Tres modi compositionis mellis Rosati à filio Mesuæ traduntur. Primum nonnulli appellant Mel rosatum cum folijs, seu non colatum. Et ita paratum habere debent pharmacopolæ. Alterum, ex succo scilicet, & melle, mel rosatum colatum nominatur. Tertium ex succo, folijsque rosarum, & melle constat. Hodie primum genus ex tritis folijs, non desiccatis in vmbra, & remotis vnguibus, vt iubet filius Mesuæ, sed recentibus paratur. Id verò postea igni liquatum, linteoque percolatum, mel rosatum colatum, vocatur, ad potiones, & alia medicamenta liquida paranda vtile. Rectius autem ex infusionis multiplicis rosarum recentium, & mellis pari mensura, in Serapij cōsistentiam, mel rosatum colatum coquunt nonnulli. Et quo plures sunt infusiones, eo valentius fit. Paratum autem mel rosatum vase vitreo, vel terreo vitreato excipitur, & soli exponitur, & tertio quoque die mouetur, vt vndiquaque incalescant, & diligenter obturentur.

Mel rosatum cum folijs, seu non colatum.

Mel rosatum colatum.

MEL ROSATVM ALIVD.

Efficacius.

LV.

HAbet rosarum rubearum nondum explicatarum foliorū recentium contusorum, lib. duas. Coquuntur in aquæ cœlestis lib. quatuor, vsque ad quartæ partis consumptionem. Expresso adduntur succi rosarum rubearum depurati, mellis optimi despumati, añ lib. tres. Percoquuntur ad iustam consistentiā.

MEL VIOLACEVM.

LVI.

COnfert leuiter febricitantibus. refrigerat enim, & humectat. Fit, vt rosatum, estque duplex colatum, & non colatum. Eius vsus frequentissimus est ad clysteres, quoties intestina detergenda, lubricāda, & refrigeranda. Sunt qui in eius confectione accipiunt mellis optimi nec veteris libras tres. Florum violarum leniter desiccatarum, lib. vnam. Ponuntur in vase ad solem.

MEL ANACARDINVM.

LVII.

MEmoriæ iacturam resarcit, labantes sensus refricat, obliuionem discutit, & mentem exacuit, morbis cerebri frigidis & humidis confert, neruorumque resolutioni opitulatur. Fit hoc modo. Anacardia recentia teruntur, & in aqua coquūtur, donec melliginem quandam in rubeo colore fuscam remittant. Ea aquæ innatans aufertur, & reconditur. Quidam anacardia recentia trita diebus septem in aceto macerata coquunt ad dimidias, & colant. Expressum melle ad spissitudinem coquunt. Alij mel Anacardinum vocant, in quo Anacardia sunt condita, & seruantur. Quod certè ab omnibus parari potest: prius non nisi ab ijs, apud quos Anacardia proueniunt.

MEL EMBLICORVM.

LVIII.

BIfariam fit. Vno modo, quando myrobalani emblici melle condiuntur, & seruantur. Alio, quando emblicorum decoctum ad mellis spissitudinem aut consistentiam reducitur.

MEL PASSVLATVM.

LIX.

FIt in hunc modum. Vuarum passarum intus purgatarum lib. quatuor, macerantur in aquæ lib. duodecim, horas viginti quatuor. Dein coquuntur, quoad tertia pars remanserit. Colatum ad mellis crassitiem recoquitur.

MEL MYRTINVM.

LX.

FIt ex succi myrtorum libra vna, & mellis libris duabus, igne lento simul per coctis.

ANNOTATIO.

Nunc reliquum esset vt decocta subijceremus. Verùm quum intelligam hæc nō diu incorrupta posse conseruari, & præstare vt quiuis medicus pro re nata noua & affectui congruentia componat, non putaui esse faciendum vt in decoctis describendis non necessariam operam nauarem.

APPENDIX.

DE DECOCTIS.

Decocta noua facienda.

DEcoctis per se vtimur, aut medicamentis quibusdam admiscemus, ad eorum compositionem, aut dissolutionem, vt facilius assumi possint. Decocta verò multa sunt in Mesuæ antidotario, quæ hoc loco commemorare nihil attinet, quod perinde atq; alia decocta quæ à medicis pro morborum varietate parantur, confici soleant, & nos lib. 3. huius operis cap. 16. de ijs abundè agemus. Nos tria tantum subijciemus, quorum vsus in medicorum officinis frequens est.

DECOCTVM COMMVNIS CLYSTERIS.

REcipit betę, maluę, parietarię, attriplicis, mercurialis, añ manipul. vnum. Decoquantur in sufficiente aquę quantitate. Sunt qui adijciunt seminum anisi & fœniculi, añ drachmas duas. vel Medicina

DECOCTVM COMMVNE PVRGANTIBVS.

HAbet hordei integri, vnc. vnam. Prunorum numero xiij. Passularum, vnciam vnam. Glycyrrhizæ rasæ, drach. tres. Violæ foliorum, manipulum vnum. Seminis anisi, drach. vnam, & dimidiam. Decoquantur vt præcedentia. Vocantur verò vtraq; decocta communia, quod nulli parti corporis, nec certo alicui humori sint destinata.

Decocta cōmunia cur dicta.

DECOCTVM PECTORALE.

SIc dictum quod commune alijs partibus non sit, sed pectori siue thoraci potius destinatum. Accipit hordei integri, vnc. vnam. Glycyrrhizæ rasæ, vnc. dimidiam. Adianti, capillum veneris vocant: hyssopi, singulorum manipulum vnum. Ficuum, palmularum dactylorumúe emundatorum. Passularum enucleatarum, sebestæ, singulorum numero sex. Florum violarū, borraginis, vtriusq; pugillum vnum. Anisi, drach. duas. Decoquātur vt oportet. Vsui erit maximè ad medicamēta quæ in thoracis morbis curandis exhibentur dissoluenda.

DE PVLVERIBVS, ET SPECIEBVS, SECTIO VNDECIMA.

PVLVIS PRO EPITHEMATE cordis.

I.

CCIPIT santali rubei, vnc. vnam. Corticum citrij mali, santali albi, rosarum rubearum, corallij albi & rubei, succini, eboris vsti, añ vnc. dimidiam. Florum borraginis, doronici Romani, añ drach. vnam. Ossis cordis ceruini, croci, añ drach. vnam. Specierum lætitiæ Galeni, & electuarij de gemmis & diamargariton, añ scrup. quatuor. Florum semperuiui, scrup. vnum. Terantur omnia in puluerem tenuissimum, & commisceantur.

PVLVIS PRO EPITHEMATE IECORIS.
II.

Recipit rosarum, santalorũ albi & rubei, absinthij pontici, floris iunci odorati, eboris vsti, spicæ nardi, spodij, seminis intybi satiui latifolij, añ vnc. dimidiam. Trita in puluerem permiscentur, & reconduntur.

PVLVIS ADVERSVS CALCVLVM.
Noster.
III.

Habet radicum fœniculi, asparagi, filipendulæ, añ drach. duas. Radicis rubiæ tinctorum, scrup. duos. Radicis *aristolochiæ rotundæ appellatæ, & altheæ, añ drach. vnam, & dimidiam. Glycyrrhizæ rasæ, drach. septem. Seminum genistæ, ammeos, apij, anisi, fœniculi, dauci, cumini, saxifragi, milij solis, añ drach. vnam. Seminum melonum & citruli excorticatorum, añ drach. tres. Seminis halicacabi, drach. vnam. Lapidis è spongijs marinis, & iudaici, añ scrupulos duos. Parietariæ, maluæ, añ drach. duas. Polij montani, adianti, asari, pulegij, betonicæ purpureæ, añ drach. vnam. Caryophyllorum, galangæ, sanguinis hircini arefacti, & præparati, añ drach. duas. Bdellij, ammoniaci, añ drach. vnam. Oculorum cancri, cinamomi selecti, iunci odorati, añ drach. vnam, & dimidiã. Sacchari, vnc. quinque. Contusa & redacta in puluerem minutissimum permiscentur. Optimus hic puluis non tantum ad excutiendum calculum, verumetiam ad cauendum ne is vel in renibus vel vesica procreetur. Pondus exhibitionis eius in stillaticio Saxifragæ vel Trichomanis decocto.

* *Rectius fumariæ primæ Plinij.*

PVLVIS ADVERSVS PESTEM.
Noster.
IIII.

Capit radicum tormentillæ, betonicæ altilis, pimpinellæ, dictamni vulgaris, siue albi vocati, añ drach. vnam. Seminum citrij mali, portulacæ, oxalidis, añ drach. vnam, & dimidiam. Specierum diamargaritôn frigidarum, terræ lemniæ, boli armenij, añ drachmas duas. Coralliorum rubeorũ, santalorum rubeorum, alborum, ossis cordis ceruini, añ drach. vnam. Croci, ligni aloës, ramentorum eboris, añ drach. dimidiam. Scabiosæ, cardui benedicti, foliorum dictamni Cretensis, añ drach. tres. Myrrhæ selectæ, aloës iecorariæ, añ drach. duas. Radicum buglossi, gentiana, añ drach. duas, & dimidiam. Coriandri præparati, drach. vnam. Tritis omnibus commixtis, fiat puluis. Datur drachma vna, aut sesquidrachma pro ætatis ratione.

PVLVIS ADVERSVS LVMBRICOS.
Noster.
V.

ACcipit seminis santonici, quod lumbricorum vocant, vnciam vnã. Centaurij minoris, stichadis citrinæ vocatæ, radicis dictamni albi, absinthij vulgaris, calaminthæ, scordij, añ drach. duas. Pulegij, origani, eupatorij Auicennæ,* abrotoni, menthæ, añ drach. vnam, & dimidiã. Lupinorum, foliorum aristolochiæ rotundæ, añ drach. duas, & dimidiã. Aloës, drach. duas. Myrrhæ, drach. vnam. Cornu ceruini vsti, drach. vnam, & dimidiam. Radicis gentianæ, Achilleæ luteæ quam Tanacetum nominant, florum, añ drach. duas. Trita in puluerem tenuissimum misceantur. Datur quantum de precedenti ex vino, aut Serapio glycyrrhizæ.

Herbam Kunigundis vocant.

PVLVIS VEL DRANGEA LAXATIVA.

VI.

REcipit turpeti, vnc. vnam. Macis, cinamomi, mastiches, galangæ, cardamomi, caryophyllorum, anisi, hermodactylorum, dacrydij, añ vnc. dimidiam. Foliorum senæ, vnc. duas. Sacchari, vnc. quatuor. Contrita in puluerem commisceantur.

PVLVIS MEDICAMENTI TVRPETI.

Auicennæ.

VII.

PVrgat humores pituitosos: & de sententia Auicennæ, datur pueris, mulieribus, senibus, humidis, delicatis, & ociosis. Habet [a] cinamomi, mastiches, turpeti albi, añ drach. decem. Sacchari albissimi, pondere omnium. Trita, inque puluerem subtilissimum redacta, permiscentur.

ANNOTATIO.

a *Cinamomi.*) Auicenna habet Zingiberis albi. Nos autem substituimus cinamomum, propter causam cap. 88. primi libri expositam. Sunt qui puluerem pituitam purgantem eiusmodi componunt. Accipit Turpeti, drach vnam. Hermodactylorum, drach. dimidiam. Cinamomi, scrupulum vnum. Sacchari, semunciam. Misceantur, terantur, & fiat puluis. Vsus eius est in articulorum, & coxæ doloribus, atq; in podagræ cruciatibus. Pituitam ex corporis penetralibus, atque articulorum cauitatibus potenter elicit, ieiuno ex pulli iusculo datus.

PVLVIS SENAE PRAEPARATAE.

Montagnanæ.

VIII.

CAput purgat mirabiliter. Adustos & retorridos humores, melancholicumque succum, pituitam item salsam vacuat. Cutis fœditatem, scabiem, lepram, aliaq; cutis vitia sanat. Capit folliculorum senæ, drach. duodecim. Zingiberis, maceris, añ drach. tres. Cinamomi, *tartari añ drach. vnam, & dimidiã. In puluerem redacta cõmiscentur. Dantur in iusculo, drach. tres, aut quatuor.

** Tartarum barbari fecem vini induratam, & dolijs vinarijs vini optimi & generosi adhærentem nominant. Vulgò weinstein. Senæ ingratitudinem obtundit. Odorata flatulentam & torminosam Senæ naturã corrigunt.*

PVLVIS AD GLANDES VALIDAS conficiendas.

IX.

ACcipiunt ellebori albi, nucleorum colocynthidis, añ vnc. vnam, & dimidiam. Esulæ præparatæ, hermodactylorum, añ vnc. vnam. Specierum hieræ simplicis Galeni, drach. duas. Trita in puluerem permiscentur.

PVLVIS STERNVTATORIVS.

Noster.

X.

Recipit maioranæ, nigellæ, añ drach. duas. Radicum pyrethri, drach. tres, & dimidiam. * Struthij, piperis albi, añ vnc. dimidiã. Ellebori albi, drach. sex. Cubebarum, drach. vnam. Zingiberis, castorij, añ drach. tres. Trita in puluerem miscentur. Egregiè sternutamenta mouet. * Condisi.

PVLVIS SANGVINEM SISTENS. Noster.

XI.

Habet thuris, drach. duas. Aloes, drach. vnam. Sanguinis draconis, boli armenij, terræ lemniæ, añ drach. vnam, & dimidiam. Mumiæ, drachmam vnam. Seminis plantaginis, drach. vnam, & dimidiam. Baccarum myrti, balaustiarum, añ drach. dimidiam. Radicis bistortæ, & symphyti maioris, añ drach. duas. Gallarum, drach. vnam. Coralliorum rubeorum, lapidis hæmatitis, añ drach. vnam, & dimidiã. Gypsi, drach. duas. Trita in puluerem permiscentur.

ANNOTATIO.

Galenus lib. 5. thera. methodi cap. 4. puluerem sanguinis eruptionem supprimentem tantum ex thuris parte vna, & aloës dimidia componit, & cui candido subigit, vt illic videre licet. Plurimum illum commendat ad membranarum cerebri hæmorrhagiam, venarum vulnera, & ad alias sanguinis vndecunqꝫ eruptiones.

PVLVIS * ALEXIPHARMACVS. * Bezeardicus.

XII.

Capit boli armenij cum aceto præparati, vncias duas. Rosarum rubearum, drach. vnam. Seminis oxalidis, citrij mali, & rutæ, doronici Romani, succini, seminis cardui benedicti, añ scrup. quatuor. Corallij vtriusqꝫ, ligni aloes, serici crudi, radicis tormentillę, añ drach. vnam. Dictamni Cretensis, betonicæ altilis radicis, scabiosæ, terræ Lemniæ, añ drachmã vnam, & dimidiam. Croci, scrup. duos. Margaritarum perforatarum, santalorum omnium, añ drach. vnã. Ambræ, scrup. vnum. Moschi, scrup. duos. Redacta in puluerem misceantur. Ex vino odore & grato, aut cum serapio è citro sumitur. Venenis, alijsqꝫ medicamentis deleterijs, & viscera tentantibus aduersatur. Vitales spiritus, & cordis robur deiectum confirmat.

PVLVIS VIOLARVM ODORVS.

XIII.

Accipit radicis iridis Florentinæ, lib. vnam. Rosarum, violarum, añ vnc. vnam, & dimidiã. Maioranæ aridæ, vnc. vnam. Caryophyllorum, drach. tres, & dimidiam. Santali albi, vnc. vnam, & dimidiam. Moschi, drach. dimidiam. Terantur in puluerem.

SPECIES MIXTAE.

XIIII.

Habent cinamomi, zingiberis, añ vnc. duas. Nucis moschatæ, vnc. vnam. Caryophyllorum, macis, añ vnc. dimidiam. Granorum paradysi, piperis nigri, añ vnc. vnam. Permisceantur.

SPECIES BERTHOLDI.

XV.

Capiunt cinamomi selecti, lib. dimidiam. Zingiberis albi, qr̃. vnam. Piperis longi, galangæ, granorum paradysi, añ vnc. vnam. Cardamomi, vnc. dimidiam. Caryophyllorum, macis, nucis moschatæ, añ drach. tres, & dimidiam. Croci orientalis, vnc. vnam, & dimidiã. Sacchari albi, lib. tres. Fiat puluis.

SPECIES INCISAE. fasten frutter.

XVI.

ACcipiunt seminis anisi, glycyrrhizæ purgatæ, añ lib. dimidiam. Coriandri præparati, seminis fœniculi, carei, zingiberis, añ qr. vnam. Calami odorati, vnc. duas. Galangæ, zedoariæ, añ vnc. vnã. Incidantur, & misceantur.

TRAGAEA COMMVNIS.
XVII.

REcipit cinamomi, vnc. duas. Caryophyllorum, macis, nucis moschatæ, añ vnc. vnam. Zingiberis, vnc. vnam, & dimidiã. Sacchari albi, lib. tres. Speciebus in crasſiorem puluerem redactis misceantur, & fiat tragæa.

SAL SACERDOTALIS.
XVIII.

HAbet zingiberis, radicis acori veri, pyrethri, seminis cumini, ammeos, piperis nigri, seseleos, hyssopi, satureię, origani Cretensis, pulegij, añ drach. vnam. Cinamomi, vnc. dimidiã. Salis cõmunis, drach. duodecim. Fiat puluis.

SAL MARCELLINVS.
XIX.

CApit salis ammoniaci, costi radicis, añ drachmas vndecim. Piperis nigri, drach. duas. Cinamomi selecti, piperis albi, caryophyllorum, galangæ, zedoariæ, añ vnc. vnam, & dimidiam. Hyssopi, thymi, origani, carei, anisi, apij, petroselini, leuistici, añ drach. sex. Misceantur, & fiat puluis.

PVLVIS [a] CEPHALICVS.
XX.

VSus eius est in cranij osse nudato & abraso, eiusdemq; fracturis. Accipit Sarcocollæ, thuris, iridis, sanguinis draconis, myrrhæ, aristolochiæ longæ, ana partes æquales. Fiat puluis subtilissimus.

ANNOTATIO.

Cephalicus. Catagmaticus.

[a] Cephalicus dictus est à capite, cui inspergitur. Alio nomine catagmaticus, quod caluariæ fracturis adhibeatur. Componuntur ex ijs quæ abstergunt, siccant, & adstringunt medicamentis eiusmodi pulueres. Galenus lib. 3. de medendi ratione cap. 2. erui farinam, & mannam thuris addit. Præstat hunc in officinis paratum habere propter Chirurgos, & medicos qui chirurgiam exercent, qui hoc ipso crebro vtuntur, quemadmodum etiam alijs qui sequuntur.

PVLVIS SARCOTICVS.
XXI.

HOc vtuntur ad vlcera caua implenda, carnem gignendã, & profunda vulnera æquanda. Habet sarcocollæ, mastiches, sanguinis draconis, boli armeni, corticum thuris, myrrhæ, lithargyri, aloës, ana pares portiones. Terantur omnia subtilissime.

PVLVIS DETERSORIVS.
XXII.

VLceribus omnium partium sordidis, putridis, cuniculosis, fistulosis, & maleficis confert. Sordes enim detergit, putrilaginem vindicat, ac virus serpens eluit. Recipit aluminis diligenter triti, drach. duas. Salis, drach. vnam. Mellis, vnc. tres. Omnia simul mixta cremantur olla, vstis, tritisq; iridis drachmæ tres tritæ miscentur.

ANNOTATIO.

Sunt qui vitriolo vsto ad easdem sordidorum & malignorum vlcerum quærelas vtuntur. Hoc enim ab illis vritur, diuq́ꝫ ex aceto tritum circumagitur, deinde siccatur. Puluis autem is ex vitriolo citra morsum siccat, & putredines sanat. *Puluis ex vitriolo.*

PVLVIS CICATRICES INDVCENS. XXIII.

DVris corporibus, contumacibus vicijs, & humidis admodum vtilis est, ideoq́ꝫ desiccando cicatrice vlcera inducit. Accipit balaustiorum, sanguinis draconis, [a] cadmiæ argenti, æris vsti, loti ana partes æquales. Fiat puluis subtilissimus.

ANNOTATIO.

[a] *Cadmiæ argenti.*) Quæ in argenti fornacibus fit, candidior, & minus ponderosa, Plinio lib. 34. cap. 10. teste, existit. *Cadmia argenti.*

PVLVIS AD EOS QVI EX ALTO ceciderunt. XXIIII.

COnfert ruptis, contusis, fractis, ijs qui sanguinem expuunt, & præcipitatis. Habet [a] Rhabarbari optimi, drach. vnam. [b] Momiæ, [c] rubiæ vtriusq́ꝫ, drach. dimidiam. Terræ lemniæ, boli armenij, vtriusq́ꝫ drach. vnam. Sanguinis draconis, balaustiorum, vtriusq́ꝫ scrup. duos. Radicis symphyti maioris, drach. vnam, & dimidiam. Terantur omnia subtilissimè in pollinem.

ANNOTATIO.

[a] *Rhabarbari.*) Veterum nimirum, quod Dioscoride & Galeno testibus, ad prædicta omnia præstantissimum existit.

[b] *Momiæ.*) Ita cum Nicolao Myrepso appellare libet. Hodie mutatione o in u, Mumiam appellant. Alij medicatum funus. Præstat autem pro ea vsurpare Pissasphaltum, quod iam affertur, paulo antè medicis incognitum. *Momia. Pissasphaltũ.*

[c] *Rubiæ.*) Cuius radix acerba & amara, Galeno etiam attestante, est. Ratione igitur acerbæ qualitatis prædictis vitijs conducit. Quia verò non leuem abstergendi facultatem obtinet, ideò præstabit fortè pro ea vsurpare in hoc puluere radicem Heptaphylli siue Tormentillæ. Puluis iste ex vino adstringente sumitur.

DE PASTILLIS, SECTIO DVODECIMA.

** Trochiscis.*

*PASTILLVS EX EVPATORIO. Ioannis Damasceni. I.

OBSTRVCTIONEM & tumorem præter naturam iecoris & lienis sanat, ac inde natas febres diuturnas, & harum rigorem. Morbum regium, hydropem incipientem demulcet. Habet mannæ, succi [b] eupatorij, añ vnc. vnam. Rosarum, vnciam dimidiam. Spicæ nardi, drach. tres. Rhei barbari, asari, anisi, añ drach. duas. [c] Spodij, drach. tres, & dimidiam. Cum stillaticio cassuthæ liquore fingantur pastilli, & in loco vmbroso, & ventis perflato resiccentur.

ANNOTATIONES.

Pastillus. Trochiscus.

a *Pastillus.*) Græcis τροχίσκος dicitur, qua voce hodie officinæ vti malunt quàm Latina pastilli, aut orbiculi, aut rotulæ. ita enim Græca vox interpretari potest. Eodem autem modo quo catapotia formantur, sed forma differunt pastilli. Etsi enim instar catapotiorum rotundi sunt, tamen compremuntur. Alij etiam quadrata finguntur forma. Species tenuius teruntur quàm ad catapotia. Ponderant magna ex parte drachmam vnam, vel duas.

b *Eupatorium.*) Filij Mesuæ, vtpote huius pastilli autoris, vtendum, si haberi potest. Est autem nunc multis cognitum, & in hortis ferè omnibus plantatur.

Spodium.

c *Spodij.*) Arabum spodium nequaquam accipiendum: quod quale sit, libro primo indicauimus: sed potius officinarum siue Platearij, quod non est nisi ebur vstum. Quod in omnibus quoque reliquis pastillis obseruandum erit, ne sit opus vt id crebrius repetamus.

PASTILLVS [a] E VIPERA.
Andromachi.
II.

ACcipit [b] carnis viperinæ in cacabo nouo cum aqua pura, viridi anetho & modico sale bene [c] coctæ, vnc. octo. Hæc in mortarium coniecta validè, paulatim instillato [d] iusculo, teritur. Vbi autem quàm tenuissimè fuerit trita, panis triticei purissimi aridi triti & cribrati, vnc. duæ adduntur: & rursus iusculi quod satis est affunditur, & in conterendo diligentissimè vniuntur, ac modico [e] opobalsamo adhibito finguntur tenues pastilli, & in vmbra desiccantur.

ANNOTATIONES.

Vipera. Tirus. Notæ viperæ

a *Vipera.*) Vipera, serpens est, quem barbari & recentiores medici Tirum vocant. Hinc est, quòd præsentem pastillum è Tiro inscribant. Eius serpentis copia in Germania haberi non potest, sed ex Italia peti debet. Est autem vipera, animal colore subflauum, admodum agile, Galeno in libello de Theriaca ad Pisonem teste, collo maximè protenso, oculis subrubentibus, inuerecundis trucibus & feroci aspectu, capite latiore, corpore vniuerso & ventre crassiore, cauda aceruatim in tenuitatem abeunte. A masculo fœmina ijs rebus dissidet, & quod dentes caninos plures duobus exerit.

Caro viperæ vt paranda.

b *Carnis viperinæ.*) Qua ratione autem caro hæc parari debeat, Galenus & alij Græci medici ex Andromacho docent. Viperæ fœminæ notandæ magnitudinis viginti, aut paulo plures pro totius confecturæ quantitate non quouis anni tempore, sed iam desinente vere, nondum autē inchoata æstate, accipiendæ, & primum ipsarum capita & caudæ præcidendæ. Nam præterquam quòd hæ partes virulentiores esse videntur, etiam duræ & modicæ carnis cōpotes existunt. Sufficit autem in magnis viperis id quod aufertur vtrobique quatuor digitos æquare. Reliquum verò totum corpus cute detracta, adipe, vtpote inutili, & intestinis ademptis, aqua perlutum in fictile nouum, & probè extersum conijciendum.

c *Bene coctæ.*) Quod cognoscitur, vbi spinæ & ossa à carnibus separantur.

d *Iusculo.*) Scilicet in quo viperarum carnes decoctæ fuerunt.

Opobalsamū. Matthioli mordacitas retusa.

e *Opobalsamo.*) Pro succo balsami sumatur succus Leucoij, quod Cheiri officinæ vocant. Et hoc loco Matthiolus me pungit, quod opobalsamum addiderim præter Andromachi institutum, medicamentum quo iam penitus destituimur. Fateor quidem Opobalsamo nos hodie carere, tamen quum eius in horum pastillorum compositione non solum Paulus, verumetiā Aëtius mentionem faciat, quid est cur reprehendere audeat Matthiolus, quod tantorum autorum exemplo motus feci? Nihil profecto quàm vt me Germanum hominem insectetur, errorumque suspectum reddat, & in se Italum, omnium oculos cōuertat. Quum igitur me passim sine meo merito errorum insimulet, faciam & ego, vt vicissim omnes intelligant, Matthiolum potius Matæolum, quasi ματαιολόγον, nominandum esse.

PASTILLVS [a] SCILLITICVS.
Andromachi.
III.

REcipit [b] scillę assę partium internarum, [c] lib. vnam. Farinæ erui, vnc. octo. Teruntur hæc simul validè in mortario, & excepta in pastillos digeruntur, & in vmbra siccantur.

ANNO-

ANNOTATIONES.

a *Scilliticus.*) Quòd ex scilla præparetur, ita dictus. *Scilliticus.*

b *Scillæ assæ.*) Assatur autem hoc modo. Scilla recens bonæ habitudinis ex terra sumitur, quum folia ipsius & caules exactè inaruerint. Cortice autẽ adempto, fermento mundo aut massa farinacea circumlinitur: postea in calido cinere, aut furno torresit, vsq; dum farinacea massa obducta, in crustam induresicit. Quod si fornax aliquis habeatur, in illum simul cum pane immittitur. Dein extracta, per ambitum, massa farinacea cõsiccata adempta purgatur, & internæ partes teneriores acceptæ probè teruntur. *Scilla vt assatur.*

c *Libram vnam.*) Aëtius accipit lib. tres. Scillæ, lib. duas, farinæ eruinæ. Nicolaus scillæ, drachmas sexaginta. Farinæ eruorum, drach. quadraginta. Quod sanè in idem recidit. Nam vterq; Scillam pondere farinæ eruinæ sesquialteram esse vult: id est, tres partes Scillæ, duas autem farinæ. Quam ponderis rationem nos etiam obseruauimus: sunt enim, Scillæ vnciæ duodecim quæ ad vncias octo, sesquialteræ proportionem habent.

d *Excepta.*) Aëtius in ijs conformandis rosaceum oleum adhibet.

PASTILLVS HEDYCHROI.

Andromachi.

IIII.

HAbet[a] mari, amaraci, asari, aspalathi, an̄ drach. duas. Iunci odorati, calami odorati, phu, [b] xylobalsami, opobalsami, costi, cinamomi, an̄ drach. tres. Myrrhæ, folij, spicę nardi, croci, casiæ, an̄ drach. sex. Amomi, drach. duodecim. Mastiches, drach. vna. Cum vino veteri odorato dulci, finguntur pastilli.

ANNOTATIONES.

Hæc est legitima Hedychroi, quod Arabes corrupta voce Alin daracaron nominant, Andromachi descriptio. Aliæ autem diuersæ ab illa descriptiones sunt, quemadmodum Galenus lib. 1. de Antidotis fusius monstrat. Actuarius eadem medicamenta è quibus construitur Hedychroum, simplicia recenset, ne vno quidem vel adiecto, vel omisso. In pondere, tamen variat, quemadmodum etiam Aëtius: qui tamen in numero simplicium Hedychroum constituentium consentit. *Magma Hedychroi* *Alindaracaron.*

a *Mari.*) Ita legit Galenus loco iam citato, & Actuarius: vt non sine maximo errore Cornarius, mendosum græcum codicem secutus, in Aëtio, Ari pro Mari conuerterit. Marum autem, Galeno & Plinio testibus, peregrina est herba, vt in Germania illam prouenire vix crediderim. Quapropter eius succedaneo vtendum, quod non est nisi Sisymbrium: cui, Dioscoride attestante, æquales vires habet. Balsamita igitur vocata, pro Maro pharmacopœi vtantur. *Cornarij lapsus.* *Marum, & eius succedaneum.*

b Quid pro Opobalsamo, xylobalsamo, folio, & amomo sit accipiendum, libro primo, & in quibusdam compositionibus præcedentibus est monstratum.

PASTILLVS GALLIAE MOSCHATAE.

Ioannis Damasceni.

V.

CErebrum & cor roborat, oris atq; adeò totius corporis odorem commendat. Capit ligni aloës crudi, boni, selecti, drach. quinq;. Ambaris, drach. tres. Moschi, drach. vnam. [a] Glutinis tragacanthæ cum stillaticio rosarum liquore extracti, quantum ad ea comprehendenda sufficit. Fingantur pastilli magnitudine folij myrtei, sigillentur, & in vase vitreo reponantur.

ANNOTATIO.

a *Glutinis tragacanthæ.*) Intelligit lentum eius cremorem, mucilaginem barbaris dictum: aptum ad excipienda medicamenta, pastillum hunc ingredientia. *Gluten tragacanthæ.*

PASTILLVS ALIPTAE MOSCHATAE.

Nicolai Myrepsici.

VI.

VAlet pueris laborantibus asthmate, & ijs qui angusto sunt thorace, nec lac haustum retinent: præstatq; vsum optimi & odoriferi suffitus. Accipit ladani purissimi, vnc. tres. Styracis calamitis, vnc. vnam, & dimidiam. Styracis rubri, vnc. vnam. Ligni aloes boni, drach. duas. Ambaris, drach. vnã. Caphuræ, [b] scrupul. vnum. Moschi, scrupul. dimidium. Cum stillaticio rosarum liquore finguntur pastilli.

ANNO-

ANNOTATIONES.

Delicata eſt compoſitio, & ad delicias ſuo odore maximè accommodata, ſuffitu, & vaporatione grata. Cor & cerebrum roborat, & imbecillum puerorum ventriculum. Dicta eſt alipta moſchata fortè, quod in vnguenta & emplaſtra ad odoris gratiam conciliandam veniat.

b Scrupulum vnum.) Ita quidem manuſcriptus græcus codex habet. Latini verò codices legunt, ſcrupulum vnum & dimidium. Mihi Græci codicis lectio magis arridet, quod Caphuræ odor grauis admodum ſit, & quod hic magis vt citius medicamentum ignem concipiat indita eſſe videatur. Quare ſcrupuli vnius pondus ſufficere poteſt.

PASTILLVS E RHEOBARBARO.

Ioannis Damaſceni.

VII.

ADuerſus iecoris & lienis obſtructionem, malum corporis habitum, & aquam inter cutem prodeſt. Ad frigidos & pituitoſos, ac bilioſos etiam iecoris affectus, & icterum vtilis eſt. Recipit rhei barbari boni, drach. decem. Succi eupatorij, drach. quatuor. Amygdalarum amararum, drach. duas, & dimidiam. Roſarum, drach. tres. Spicæ nardi, aniſi, rubiæ, abſinthij, aſari, ſeminis apij, añ drach. vnam. Cum ſtillaticio caſſuthæ liquore formentur paſtilli, pondere vnius aurei.

PASTILLVS EX ABSINTHIO.

Eiuſdem.

VIII.

VEntriculi, iecoris & lienis obſtructiones tollit, appetentiam excitat, diuturnis febribus ſuccurrit. Ventriculum, iecur, & lienem roborat. Habet roſarum, abſinthij, aniſi, añ drach. duas. Rhabarbari, ſucci eupatorij, aſari, apij, amygdalarum amararum, ſpicæ nardi, maſtiches, [a] folij, añ drach. vnam. Cum ſucco intybi ſatiui latifolij finguntur paſtilli.

ANNOTATIO.

a Pro eo ſuccedaneo vtendum, quod quale ſit ſuo monſtrauimus loco. Nardi igitur drachmæ duæ accipiantur.

PASTILLVS [a]E SPODIO.

Nicolai Myrepſici.

IX.

EFficaciſsimus ad febres acutas ventriculi, & iecoris phlegmonem, ſitimque vehementem. Capit ſpodij, drach. quatuor. Roſarum rubearum, drachmas ſeptem. Seminis portulacæ, ſucci glycyrrhizæ, añ drachmas duas. Cum *lento [b] pſyllij ſucco finguntur paſtilli ponderis drachmæ vnius. Sunt qui addunt, ſeminum quatuor frigidorum maiorum, gummi Arabici, tragacanthæ, croci, añ drach. vnam, & dimidiam.

**mucilagine.*

ANNOTATIONES.

a E ſpodio.) Simpliciter nominatur, vt ſcilicet diſtinguatur à paſtillo è ſpodio cum adiectione, Cum ſemine oxalidis, appellato, quem mox ſubijciemus. Et hîc, quod antea ſæpe monuimus, Arabum ſpodium non intelligendum erit. Siquidem hoc ex harundinis radicibus vſtis conſtat, quod Auicenna ſcribit, ac erodendi facultatem habet, quapropter huic paſtillo nõ inſerendum: immò potius officinarum noſtrarũ, quod non eſt niſi ebur vſtum, adſtringendi facultate præditum. Qua de re lib. 1. huius operis copioſè diximus. Cæterùm quum non ſolum Meſues, ſed & Nicolaus hunc paſtillum deſcribat, ad illum autorem potius quàm Meſuæ filium referre voluimus: melioris nimirum diſtinctionis gratia, vt ſcilicet præſens Nicolai, ſequens Ioannis Damaſceni inſcriberetur.

b Pſyllij.) Nicolaus habet, Lini.

PASTILLVS E SPODIO CVM SEMINE OXALIDIS.

Ioannis Damaſceni.

X.

Aduer-

ADuersus febres acutas & biliosas cum alui fluore valet: ventriculi & iecoris excalefactionem, & sitim, quæ continenter excruciat, restinguit. Accipit rosarum rubearum, drach. duodecim. [a] Spodij, drachmas decem. Seminis oxalidis, drach. sex. Seminis portulacæ, seminis coriandri aceto macerati, & torrefacti, pulpæ *rhois, añ drach. duas, & dimidiam. Amyli assi, balaustiorum, baccarum oxyacanthæ, añ drach. duas. Gummi Arabici assi, drach. vnam, & dimidiam. Cum *omphacio formantur pastilli.

* *Sumach.*
* *Agresta.*

ANNOTATIO.

[a] *Spodij.*) Spodium Arabum, vt sæpe anteà monuimus, hîc intelligendum non venit, neque Græcorum spodium è fornacibus ærarijs petitum, interaneis nocentissimum: sed ebur potius vstum, vt dictum est.

PASTILLVS E MYRRHA.

Rhazis.

XI.

MEnses potenter admodum euocat, ita vt fœtum etiã excutiat. Vitijs è retentis mensibus natis succurrit. Recipit myrrhę, drach. tres. Lupinorum optimè tritorum, drach. quinque. Foliorum rutæ, mentastri, pulegij, cumini, rubiæ, *succi medici, sagapeni, opopanacis, añ [a] drach. duas. Cum succo arthemisiæ finguntur pastilli.

* *Asæ fœtidæ.*

ANNOTATIONES.

Descripti sunt ex Rhaze lib. 9. ad Mansorem. Exhibentur ex seminis Iuniperi decocto, idque efficacissimè.

[a] *Drachmas duas.*) In priore editione pro drach. duas, typographus magno errore reposuit vncias duas.

PASTILLVS EX ABSINTHIO.

Nicolai Myrepsici.

XII.

AD eos quibus ventriculus refrigeratus est, iocinerosos, lienosos, & tumorem in iecore habentes, bonus. Habet absinthij, fœniculi, anisi, rosarum, amygdalarum amararum, añ drach. tres. Asari, spicæ, floris iunci odorati, apij, añ drach. duas. Rhei barbari, succi eupatorij, añ drach. vnam. Trita cum succo intybi latifolij, redigantur in pastillos.

ANNOTATIO.

Quum pastillus ille ex absinthio descriptus à Nicolao, ei qui à filio Mesuæ refertur, præferendus videatur: ideo vt hic quoque inter pastillos vsitatos suum, obtineret locum, volui, vt si quis eo vti mallet quàm Ioannis Damasceni, in promptu haberet compositionem.

PASTILLVS E LACHA.

Ioannis Damasceni.

XIII.

AD obstructiones iecoris, lienis, & inde natas febres varias diuturnas, & ascitem valet: item vrinas mouet. Capit lachæ mundatæ, succi glycyrrhizæ, absinthij, [a] oxyacanthæ, succi eupatorij, rhei barbari, aristolochiæ longæ, costi, asari, amygdalarum amararum, rubiæ, anisi, apij, iunci odorati, añ drach. vnam. Cum stillaticio eupatorij liquore formantur pastilli ponderis drachmæ vnius.

ANNOTATIO.

[a] *Oxyacanthæ.*) Berberim officinę nõ rectè vocant. Est enim Oxyacantha diuersa à Berberi planta, vt alibi copiosè ostendimus. Ingreditur autem hunc pastillum vt obstructiones eximat, quandoquidem, Galeno teste, sit tenuium partium, & parum incidat. Habet verò facultatem etiam roborandi iecur. Nicolaus Myrepsus, qui itidem hos pastillos describit, aliam, & à præsenti nonnihil variantem habet, quam mox subijciemus: vt si quis ea vti mallet, haberet in promptu compositionem.

PASTIL-

PASTILLVS E LACHA.

Nicolai Myrepsici.

XIIII.

ADiocinerosos, lienosos & stomachicos. Accipit lachæ qua tingunt fullones, rosarum, spodij, absinthij, sacchari, succi eupatorij, añ drachmas tres. Rhei barbari, drach. quatuor. Floris iunci odorati, drach. duas. Trita cum succo fœniculi, aut intybi satiui latifolij, digerantur in pastillos.

PASTILLVS E CAPPARIBVS.

Ioannis Damasceni.

XV.

ADuersus lienis duritiem valet, & flatus in eo dissipat. Recipit corticum radicis capparis, seminis agni, añ drach. sex. Seminis nigellę, calaminthę, acori, amygdalarum amararum, nasturtij, hammoniaci, foliorum rutæ, aristolochię rotundę, succi eupatorij, añ drach. duas. Cyperi, [a] scolopendrij, añ drach. vnam. Trita omnia, cum hammoniaco in aceto dissoluto excipiuntur, & in pastillos rediguntur.

ANNOTATIONES.

Cordus. Huius pastilli compositio in medicamentario libro Valerij Cordi nõ est integra, ideoq; ad illius præscriptum confici non debet.

Scolopendriũ *a Scolopendrij.*) Per Scolopendrium non linguam ceruinam, sed Ceterachium officinis appellatam, intelligit. Nã ad lienis obstructiones tollendas, vtilis admodum est, hęc herba.

PASTILLVS EX AGARICO.

Incerti autoris.

XVI.

PItuitam è cerebro & capite elicit. Crassos quoq; humores & lentos è thorace educit. Habet agarici selecti, vnc. tres. Salis fossilis, quem gemmæ nominant, vnc. vnam. Cum serapio acido simplici finguntur pastilli, & loco sicco reponuntur.

AGARICVM TROCHISCATVM:

Hoc est, in pastilli formam redactum.

XVII.

CApit agarici selecti, vncias quatuor. Redactum in puluerem cum vino, in quo Zingiber maceratum est, in pastillos digeritur. Efficax est ad purgandos crassos & lentos humores minori noxa ventriculi, quàm si Agaricus solus propinetur. Agaricus enim quum leuitate sua, & permeationis tarditate ventriculum turbet, merito acria vt est Zingiber, & penetrãtia admittit, ad virium transitusq; per viscera obstructa celeritatem.

PASTILLVS E [a] COLOCYNTHIDE.

Ioannis Damasceni.

XVIII.

ACcipit pulpæ colocynthidis albæ & leuis, seminibusq; purgatæ, [b] drach. decem. [c] Forficibus incidantur, & fricentur cum olei rosacei, vncia vna. Cum lento succo seu mucagine tragacanthæ, gummi Arabici, bdellij, añ drach. sex, stillaticio rosarum liquore dies quatuor maceratis, finguntur pastilli, & siccantur in vmbra. Siccati iterum minutissimè teruntur, & cum eadem mucagine rursus formantur pastilli, qui in vsum reconduntur.

ANNOTATIONES.

a Ecolocyn-

a E colocynthide.) Non est autem, nisi pastillus qui officinis hodie barbaro, & ipsis incognito nomine, Alhandal appellatur. Ingreditur Hieræ Hermetis apud filium Mesuæ compositionem. Alijs quoque inijcitur compositionibus. Vsus eius pastilli tum erit, vbi pituitam & humores alios crassos ac glutinosos ex profundo corporis, & partibus longè distantibus, vt cerebro, neruis, musculis, articulis, pulmone, thorace euellere consilium est. Quare in cephalalgia, hemicrania contumaci, epilepsia, apoplexia, vertigine, asthmate, ischiade, morbis articulorum frigidis, item in acuendis clysteribus huius pastillum hunc vsurpare licebit. Hodie vsus eius maximus est in acuendis catapotijs pro colocynthide non ineptè, quòd salubrior sit quàm ipsa Colocynthis, quæ per hos pastillos quandam veluti emendationem, & vitiorum correctionem accipit. *Pastilli alhandal.*

b Drachmas decem.) In omnibus propemodum codicibus filij Mesuæ legitur drachmas decem. Sunt tamen qui mendosam esse hanc lectionem, putent, quod olei rosacei quantitas satis magna sit, cum decem drachmis collata. Sed parum firma hæc est ipsorum ratio, quod decem illæ drachmæ facilè alijs quæ adijciuntur, & in quibus macerantur, in pastilli formam fingi possint. Accedit, quod decem vnciæ colocynthidis cum vna vncia olei rosacei vix, immò multo difficilius, quam decem drachmæ, in pastilli formã redigi queant, quicquid cucullati illi Monachi garriant. Denique haud satis tutum est tantam colocynthidis copiam pastillo huic indere, de quo vltra scrupulum vnum per se assumi parum tutum est.

c Forficibus incidantur.) Et tenuissimè etiam terantur, ne asperæ eius partes interaneis adhærentes ea exulcerent.

PASTILLVS a RAMICH.
Ioannis Damasceni.
XIX.

Ventriculum, cor, iecur, imbecilla firmat: & lubrica viscera ac intestina roborat ac constringit, choleram morbum reprimit, acrimoniam obtundit, animum reddit tranquillum, omnem sanguinis eruptionem cohibet: quapropter sanguine è naribus profluente insufflando impellitur, alijsque medicamentis admiscetur. Recipit succi oxalidis, vncias sedecim. Rosarum, vnciam vnam. Baccarum myrti, vncias duas. Coquuntur parum, & colantur. His miscentur gallarum recentium curiosè tritarum, vnciæ tres. Coquuntur iterum. Deinde sequentia in puluerem trita insperguntur, nempe foliorum rosarum, vnc. vna. Santali flaui, vnc. vna, & drachmæ duæ. Gummi Arabici, vnc. vna, & dimidia. Carnium * rhois, γ spodij, añ drach. octo. Omphacij, drach. septem. *Sumachi.* Succi baccarum myrti multum tritarum, vnciæ quatuor. Ligni aloes, caryophyllorum, macis, nucis moschatæ, añ drach. quatuor. Miscentur omnia simul, & extenduntur in scutella lapidea, donec siccentur. Exiccata teruntur in tenuissimum puluerem, & b cum succo semperuiui, atque stillaticio rosarum liquore formantur pastilli parui, & exiccati in vmbra reponuntur.

ANNOTATIONES.

a Ramich.) Hanc vocem nonnulli interpretantur compositionem, ex adstringentibus paratam. Quæ quidem interpretatio huic compositioni, quæ ex eiusmodi rebus constat, bene quadrat. Alij Ramich ex Rumicæ latina voce corruptam esse putant, quòd scilicet largissimam oxalidem, quæ est Rumicis species, recipiat. Vt pastillus Ramich non sit nisi is, qui ex Rumice oxalide constat. Mihi posterior sententia magis arridet, etsi temerè de lingua mihi ignota nihil pronunciem. Arabum enim inuentum est. Alij mixturam ex Gallis significare tradunt. *Ramich.*

γ Spodij.) Hoc est, eboris vsti, vt iam sæpissimè monuimus.

b Cum succo semperuiui.) Filius Mesuæ habet Caphuræ. Verùm quum calidam esse constet, pro ea succum Semperuiui substituimus.

PASTILLVS EX * a OXYACANTHA.
Eiusdem.
XX.

Berberis. Arabum.

AD calidam intemperiem prodest, alui fluorem, & iecoris dolorem. Habet baccarũ oxyacanthæ, drach. duas. Spodij, mastiches, ligni aloes, galliç moschatæ, spicæ, seminis oxalidis, añ drach. vnam. Rosarũ, drach. quinque. Gummi Arabici, drach. tres. Cum stillaticio rosarũ liquore finguntur pastilli.

ANNOTATIO.

a Oxyacantha.) Per oxyacantham, quam Arabes Berberim vocant, non eam quæ sic hodie officinis nominatur intelligere oportet: Berberis enim officinarum ab oxyacantha diuersa est: sed eam quam Dioscorides sub oxyacanthæ nomine pingit, cuius effigiem, & totam historiam tomo altero nostrorum de stirpium historia commentariorum dedimus.

PASTILLVS EX OXYACANTA.

Nicolai Myrepsici.

XXI.

AD iecoris calorem, immodicam sitim, linguę ariditatem, & febres ardentes. Capit baccarum oxyacanthæ, spodij, succi glycyrrhizæ, seminis portulacæ, añ drachmas tres. Rosarum, drach. sex. [a] Spicæ, amyli, tragacanthæ, añ drach. vnam. Seminis citruli, [b] drach. vnam, & dimidiam. [c] Seminis portulacæ, drach. dimidiam. Cum aqua vel stillaticio rosarum liquore formantur pastilli.

ANNOTATIONES.

Hoc pastillo è Berberis Mauritanorum, hoc est, oxyacantha Aegyptia, Nicolao interprete, nonnulli vtuntur crebrius, quàm superiore. Et describitur etiam à Ioanne Damasceno, sed nonnihil variatis ponderibus, & adiecto croco. Debent autem pharmacopœi vsurpare ad huius medicamenti compositionem baccas veræ oxyacanthæ.

a Spicæ.) Post spicam filius Mesuæ crocum, cuius nulla fit in Nicolai manuscripto codice mentio, subijcit.

b Drachmam vnam, & dimidiam.) Ioannes Damascenus habet drach. tres, & dimidiam. Parum autem refert, vtrum ex ijs pondus arripias: quia alterum validiorem reddit pastillum, alterum minus validum.

c Seminis portulacæ.) Nicolaus, & filius Mesuæ, habent Caphuræ. Nam Arabum, Caphuram refrigerare putantium, opinionem amplectitur Nicolaus. Quare pro ea semen portulacæ substituimus, licebit etiam vsurpare pro Caphura Semperuiui succum.

PASTILLVS EX [a] HALICACABO.

Ioannis Mesuæ.

XXII.

COntra renum & vesicæ exulcerationem, & natam inde vrinæ difficultatem: mictumq; sanguinis pollet. Accipit baccarum halicacabi, drach. tres. Seminis citruli, [b] melonis, cucurbitæ, añ drach. tres, & dimidiã. Boli Armeni, gummi Arabici, thuris, sanguinis draconis, papaueris albi, amygdalarũ amararum, succi glycyrrhizæ, tragacanthæ, amyli, nucleorum pinearum, añ drach. sex. Seminis apij, succini, [c] terræ lemniæ, hyoscyami, [d] opij, añ drachmas duas. Cum succo halicacabi finguntur pastilli.

ANNOTATIONES.

Pastillus Alchachengi.

[a] Hic pastillus non solum ex Halicacabo, vel, vt corrupta voce Alcachengi hodie nominant: sed etiam διὰ φυσαλίδων, id est, E vesicaria, appellatur. Vsu tritissimus ad vrinæ ardorem exulcerata vrinaria fistula, vesica, renibus, & vreteribus. Pluribus namq; diebus ex aqua mulsa, zulapio rosato, aut vino austero sumpti vlcera detergent, glutināt, & cicatrice tegunt, vrinæ acrimoniam mitigant, eiusq; strigmenta mucosa, aspera & dolorifica complanant, & leniunt.

Albatecha.

b Melonis.) In Ioannis Damasceni codicibus legitur, Albatecha. Qua quidem voce non intelligit Melonem magnum, viridem, subnigrum & Indum, vt omnes ferè interpretantur: sed communem potius, vt ex Serapione & Auicenna satis liquet, qui Batechæ, quæ eadem est

dem est Albatechæ, eadem tribuunt, quæ Dioscorides Meloni. Imò Batecham Serapio interpretatur Melonem.

c Terræ lemniæ.) In Mesuæ filij codice est, Boli simpliciter. Interpretantur autem omnes rubricam Sinopicam, vt quæ medicis magis in vsu sit. Verùm quum hodie ad nos non afferatur, pro ea substituimus terram Lemniam, quam sigillatam hodie vocant, quæ non est nisi bolus officinarum. *Bolus.*

d Opij.) Paratur etiam hic pastillus sine opio. Quapropter oportet medicos in vsu huius pastilli disertè in suis formulis exprimere, num pastillum hunc cum opio, vel sine opio medicamentis permiscendum velint.

PASTILLVS E [a] SVCCINO.
Eiusdem.
XXIII.

AVxiliatur sanguinem excreantibus, tabidis, purulenta expuentibus, cœliacis, & dysentericis: in summa, sanguinem vndecunque emanantem sistit, ac supprimit. Recipit succini, aur. sex. Cornu cerui vsti, [b] gummi arabici assi, corallij rubri vsti, tragacanthæ, acaciæ, [c] hypocistidis, balaustiorum, mastiches, lachæ, papaueris nigri assi, añ aur. duos. Thuris, croci, opij, añ aur. vnum, & dimidium. Cum lento * psyllij succo formantur pastilli. ** mucagine.*

ANNOTATIONES.

a E succino.) Officinæ è Charabe Pastillum hunc nominant. *E charabe.*

b Gummi Arabici.) In nonnullis codicibus desideratur: tamen quum ad spissandum & refrigerandum sit aptum, non video quomodo omitti possit, aut debeat.

c Hypocystidis.) Quum in codice filij Mesuæ sit Henfistidis, quidam succum Cisthi foliorum inaudiendum esse putant. Sed nihil refert succum foliorum, aut eius quod instar fungi est, germinis, quod hypocystis vocatur, accipiamus, propterea quòd eiusdem sint facultatis. Henfistidis autem esse vocem deprauatam ex hypocystidis, omnibus notum est, & idipsum paulo pòst pluribus ostendemus.

PASTILLVS E * LEMNIO SIGILLO.
Ioannis Damasceni.
XXIIII.

** Terra sigillata.*

CRuenta spuentibus, & omni sanguinis profluuio succurrit, vt præcedens. Habet sanguinis draconis, gummi Arabici tosti, pastillorum Ramich, rosarum rubrarum, seminis rosarum, amyli assi, spodij, acaciæ, hypocystidis, lapidis hæmatitis, [a] succi foliorum Cisthi, balaustij, boli armenij, terræ lemniæ, [b] Seminis canabis, corallij, succini, añ drach. duas. Margaritarum, tragacanthæ, papaueris nigri, añ drach. vnam, & dimidiam. Seminis portulacæ tosti, cornu cerui vsti, thuris, nucum cupressi, croci, añ drach. duas. Cum stillaticio plantaginis liquore finguntur pastilli.

ANNOTATIONES.

a Succi foliorum Cisthi.) In codice Ioannis Damasceni legitur Henfistides. Nemo autem est qui hanc vocem non esse corruptã videt, & è dictione Cisthi deriuatam. Non significare autem nisi succum foliorum Cisthi, in primis Auicenna testatur, qui lib. 2. cap. 334. ita scriptum reliquit. Henfistides est succus plantæ quæ dicitur Barba Hircina. Quid verò sit Barba Hircina indicat Serapio cap. 115. sui libri de simplicibus inscripti. Nam sub hoc nomine Dioscoridis Cistũ describit, vt ex collatione vtriusque loci luce meridiana clarius fit. Diuersas igitur res hypocystidis & Henfistidis nominibus intelligit Ioannes Damascenus. Hoc succum, vt diximus, foliorum Cisti: illo autem id quod iuxta Cisti radices nascitur. Meritò autem succus foliorum Cisti huius pastilli compositionẽ ingreditur, vt cui insignis sit adstringendi, Dioscoride teste, facultas.

b Seminis canabis.) In Damasceni codice est Sedenegi, quæ sanè dictio Mauritanis, Serapione cap. 207, autore, Canabim denotat. Ingreditur autem hunc Pastillum propter

immersam suam exiccandi facultatem. Nec metuendus eius calor erit, quod is à tot frigidis medicamentis nonnihil frangatur. Cæterùm vt id quoque adijciam, liberale ex naribus sanguinis profluuium sistunt cum succo polygoni, plantaginis, & ouorum candido fronti & temporibus illiti.

PASTILLVS [a] EX PORTVLACA.
Eiusdem.
XXV.

FEbribus ardentibus, feruoribus sanguinis & flauæ bilis, ventriculi deniq; & iecoris intemperiei calidæ, & hecticæ confert. Capit rosarum, vnc. dimidiam. Spodij, glycyrrhizæ, añ drach. duas. Seminum cucurbitæ, citruli, cucumeris, & melonum, tragacanthæ, croci, gummi Arabici, spicæ nardi, añ drach. vnã. Santali flaui, drach. duas, & dimidiã. [b] Ligni aloes, cardamomi, amyli, seminis portulacæ, añ scrup. duos. Sacchari albissimi, mannæ, añ drachmas tres. Cum lento psyllij succo finguntur pastilli.

ANNOTATIONES.

Inscriptionis pastilli ratio. Caphura.

a *Ex Portulaca.*) Noua hæc est eius pastilli inscriptio. Nam apud filium Mesuæ dicitur pastillus è Caphura. Quum verò Caphura, vel vt hodie loquuntur, Camphora nostra, quod inter Arabes Auerroes vnus testatur (quum cæteri omnes, quanquam falso, frigidam esse affirment) abundè calida sit, huic pastillo qui ardentibus febribus maximè conuenire debet, parum rectè inseritur. Quapropter nos, vt aliàs semper, & hîc pro Caphura, semen portulacæ, vel semperuiui succum, substituimus.

Auicennæ in Caphura inconstantia.

b *Ligni aloes &c.*) Neq; lignum aloes, neq; spica nardi, maximè autem cardamomum, quod impensè calidum est, huic pastillo rectè inditum esse videtur. Sed Mesuæ filius haud dubiè hanc compositionem ex Auicenna mutuatus est, qui Canone quinto, vbi quinq; Pastillorum è Caphura descriptiones refert, vnam habet, nempe primam, quæ huic per omnia respondet: nisi quòd pro seminibus citruli, cucumeris, & melonum, semen maluæ & portulacæ substituit. Secutus est igitur hîc, vt alibi sæpe, Ioannes Damascenus errorem Auicennæ, è quo ferè omnia sua ad verbum transcripsit. Atqui nihil mirum, Auicennam interdum calida medicamenta Caphuræ copulasse, quum hanc ipsam iam calidã, (quanquam tectè, aut inscienter) appellet & innuat. Nam loco iam citato tria Electuaria de Caphura recenset, ad concoctionem ventriculi & iecoris roborandam, & pituitam crassam incidendã, ac flatus discutiendos vtilia. Vnde omnibus perspicuum euadit, eum Caphura non vt frigido, sed potius vt calido medicamento vsum esse. Quomodo enim frigidum medicamentum pituitam crassam extenuaret, aut flatus discuteret? Et vt calido vsum esse illic Auicennam medicamento Caphura, abundè testantur medicamenta quæ ei coniunxit: quæ Santalis exceptis, omnia sunt calida. Quin etiam Canone secundo, vbi ex professo de viribus Caphuræ tractat hanc parere vigilias, memoriæ prodidit. Si vigilias excitat, quo pacto frigida esse posit nõ video. Quæ commemoranda nobis hoc loco esse duxi, vt illorum impudentiam retunderemus: qui ne hodie quidem desinunt vociferari, sine Arabum commentarijs neminem facere medicinam posse. Sed vt ad institutum redeam, quum hæc Mesuæ filij compositio mihi parum arrideat, statui aliam hac meliorem subijcere, quæ est Nicolai: vt posthabita priore, pharmacopœi sequentem deinceps in suis officinis paratam habeant.

PASTILLVS [a] E NYMPHAEA.
Nicolai Myrepsici.
XXVI.

AD calorem iecoris confert. Accipit rosarum, gummi Arabici, tragacanthæ, spodij, añ vnc. dimidiam. Seminum quatuor frigidorum maiorum, seminis portulacæ, glycyrrhicæ, añ vnciam vnam. Croci, drach. duas. Amyli, drach. tres. [b] Semperuiui succi, drach. dimidiam. Trita cum succo psyllij diguntur in pastillos.

ANNOTATIONES.

a *E Nymphæa.*) Et huius pastilli, propter causam suprà expositam, immutauimus inscriptionem. Nam Nicolao è Caphura nominatur, vt qui hac in parte Mauritanorum, Caphuram frigidam esse putantium, sequi errorem voluit.

b Succi

b Succi semperuiui.) Nicolaus Caphuræ habet, pro qua nos succum semperuiui substituimus, non certè temerè: quòd Caphura calefaciendi, haud refrigerandi facultatem habeat, vt alibi copiosè ostendimus. Auicennã, qui loco paulo antè indicato, in tertij pastilli de Caphura descriptione, vtriusq; etiam Nymphææ seu Nenufaris florum meminit. *Pro Caphura floribus Nymphææ vtendum.*

PASTILLVS E VIOLIS.
Nicolai Alexandrini.
XXVII.

EXcalefactiones mitigat, aluumq; emollit. Recipit florum violarum recentium, drach. quindecim. Amyli, drach. nouẽ. Seminis papaueris albi, drach. septem. Rhei barbari, drach. quinq;. Seminis plantaginis, drach. tres. Balsami, drach. vnam. Cum stillaticio rosarum liquore fingantur pastilli.

PASTILLVS E VIOLIS.
[a] Nicolai Myrepsici.
XXVIII.

HAbet florum violarum recentium, drach. quinq;. Amyli, drach. tres. Seminis papaueris albi, drach. duas, scrup. vnum. Rhei barbari, [b] scrupulos quinq;. Seminis plantaginis minoris, drach. vnam. Balsami, scrup. vnum. Trita cum stillaticio rosarum liquore, digeruntur in pastillos.

ANNOTATIONES.

a E violis.) Nicolai codex græcus, vt Latinus etiam, corruptè admodum legit ὁ διάβηες, pro ὁ δι' ἴων: hoc est, è violis. Atq; ita quoq; legitur in Latino codice, qui Ingolstadij est editus. Et quum hunc pastillum ingrediantur violæ (quomodo enim aliàs ab illis denominaretur (liquet primò, compositionẽ hanc in manuscripto codice, quo nos vsi sumus, mutilã esse. Nulla enim in ea fit violarum mentio. Desunt igitur violæ, & amylũ. Dein palàm est, accipiendas esse violas Martias (nam illæ à Græcis ἴα vocantur) non albas, quæ ijsdem λευκόια, & nostris Cheiri nominantur, vt putat Cordus & eum secutus Rondeletius. Si enim de ijs locutus fuisset Nicolaus, non δι' ἴων sed διὰ λευκοιῶν inscripsisset hunc pastillum. *Cordus errat.* Ardores internos mitigant, aluumq; emolliunt, gutturis asperitates leniunt. Vt & hinc palàm fiat, violas Martias, vtpote refrigerantes, magis esse huic compositioni indendas.

b Scrupulos quinq;.) Errat igitur Cordus, qui contra fidem omnium codicum, habet in suo medicamentario libro, scrupulum vnum. *Cordi erratũ.*

PASTILLVS [a] E ROSIS.
Nicolai Mirepsici.
XXIX.

CApit rosarum viridium, drach. tres. Spodij, drachmas duas. Santali rubri, drach. vnã, & dimidiam, grana septẽ. Santali albi, drach. vnam, grana duodecim. Croci, scrup. duos, grana viginti. [b] Seminis plantaginis, scrup. dimidiũ. Trita cum stillaticio rosarum liquore digeruntur in pastillos.

ANNOTATIONES.

a E rosis.) Officinæ Græca appellatione Diarhodôn magis vtuntur. Non fuit autem à nobis hic pastillus temerè pretereundus, quòd multas magnas vocatas Nicolai confectiones ingrediatur. Confert etiam dysentericis, cœliacis, iocinerosis, & stomachicis. Pondera nonnihil ab aliorum descriptionibus variant. sunt enim legitima, & è Græco codice descripta. *Pastillus diarhodôn.*

b Seminis plantaginis.) Caphuræ, habet Nicolaus. Mutationis causam iam antea sæpe indicauimus. Liceret etiam pro Caphura vsurpare succum semperuiui.

Carnium Vuduo pass: alb. pinguium repurgatam a pelle & cigatis Terebinth. repurgata & cocta in aq: donec durescat ãn ℥ xxiiii. Myrrhæ, schœnanth ãn ℥ xii. Calam. aromat. ℥ ix. Cinam. ℥ iiii bdell. vel myrrhæ, blattæ bizantiæ, spicæ nardi, casiæ vel cinamomi crassi, cyp. pumpoth bacch. junip. ãn ℥ iij. sem. apij cast. ℥ iij. croci ℥ j. mellis opt. & vini ãn q. s. ad formandũ. Carnis tundendæ diligenter pass. & bacch. junip. dividere myrrh. Bdelliũ in vino dissolvat: reliquis in trituris: partes redacta miscantur addendo mellis parte & vini ad trochiscos formandos.

PASTILLI E ROSIS.

Rhazis.

XXX.

AD ventriculi dolores valent, concoctionem iuuant, febribus diuturnis, aquæ inter cutem incipienti succurrunt. Accipiunt rosarum, vnc. dimidiam. Ligni aloes, drach. duas. Mastiches, drach. vnam, & dimidiam. Absinthij Pontici, cinamomi, spicæ nardi, casiæ ligneæ, florũ iunci odorati, añ drach. vnam. Cum vino veteri formantur pastilli.

PASTILLVS a BECHIVS ALBVS.

Incerti autoris.

XXXI.

AVxiliatur tussientibus, & difficulter spirantibus, fauciumq́ asperitatem lenit. Recipit sacchari albissimi, lib. vnam. Sacchari candefacti optimi, sacchari penidij, añ vnc. quatuor. Radicis iridis Florentinæ, vnc. vnam, drach. septem. Amyli, vnc. duas, & dimidiam. Cum succo lento tragacanthæ in stillaticio rosarum liquore maceratæ finguntur pastilli parui, & signantur.

ANNOTATIO.

Bechius. Pectoralis pastillus. Alia compositio.

a Bechius albus.) Non sonat, nisi tussicularis albus. Ita enim Græcè appellatur, quòd ad tussim efficax sit. Officinæ pectoralẽ nominant. Sunt qui hunc aliter componant, hoc scilicet modo. Recipiunt Sacchari albissimi, sacchari candi, añ lib. dimidiam. Amyli, vnc. duas. Cum succis lentis, seu mucaginibus gummi Arabici, & tragacanthæ, in stillaticio rosarum liquore maceratorum formantur pastilli.

PASTILLVS BECHIVS NIGER.

XXXII.

ABscissam vocem recuperat, tussi siccæ succurrit, asperitatem faucium lenit, & excreationem sputi accelerat. Habet succi glycyrrhizæ, vnc. quatuor. Styracis calamitis, vnc. vnam, & dimidiam. Sacchari candefacti, vnc. duas, & dimidiam. Specierum diairidis Salomonis, specierum * eclegmatis sani & experti, añ vnc. dimidiam. Sacchari penidij, lib. dimidiam. Sacchari albissimi, lib. duas, vnc. tres. Cum mucagine tragacanthæ in stillaticio hyssopi liquore maceratæ finguntur pastilli, & signantur.

** Lohoc.*

PASTILLVS PRO LAVANDO Capite.

XXXIII.

CApit saluiæ, rosmarini, maioranæ, lauendulæ, betonicæ, añ drach. dimidiam. Stichadis Arabicæ, asari, caryophyllorum, spicæ nardi, nucis moschatæ, foliorum lauri, meliloti, añ drach. vnam. Ligni aloes, scrup. duos. Mastiches, thuris, gummi iuniperi, añ drach. vnam. Aliptæ moschatæ, galliæ moschatæ, añ drach. vnam, & dimidiam. Rosarum rubearum, chamæmeli, origani, foliorum senæ, añ pugillum vnum. Saponis, lib. vnam. Formentur pastilli ponderis drachmarum duarum.

PASTILLVS SVFFVMIGABILIS.

Noster.

XXXIIII.

ACcipit ladani purissimi, styracis calamitæ, myrrhæ, mastiches, thuris, añ vnc. vnam. Rosarum rubearum, cinamomi, caryophyllorum, macis, nucis moschatæ, añ drach. duas. * Thymiamatis, vnc. duas. Maioranæ, rosmarini,

** Thimiama non esse nisi exteriorem*

rini, spicæ nardi, añ drach. vnã. Asæ dulcis, vnc. dimidiam. Santali rubei, & citrini, añ drach. duas. Corticis citrij, drach. vnam. Foliorum lauri, drach. vnam, & dimidiam. Seminis nigellæ, ocimi, añ drach. dimidiam. Carbonum tiliæ, vnc. quatuor. Cum stillaticio rosarum liquore, & mucagine tragacanthæ formantur pastilli, vel candelæ.

styracis corticem, qui post expressam lachrymam remanet libro primo est dictũ.

CANDELA SVFFVMIGABILIS.

XXXV.

Recipit styracis calamitæ, vnc. quatuor. Ladani, vnc. tres. Thuris, masticches, myrrhæ, añ vnc. dimidiam. Cinamomi, garyophyllorũ, macis, nucis moschatæ, añ drach. duas. Santali albi, & flaui, añ drach. duas, & dimidiam. Asæ dulcis, drachmas tres. Thymiamatis, vnc. duas, & dimidiam. Ligni aloes, drach. vnam, & dimidiã. Carbonum tiliæ, vnc. quatuor. Styracis liquidi, vnc. duas. Terebinthinæ lotæ, & liquoris stillaticij rosarum quadrantem dimidiam finguntur candelæ.

DE *COLLYRIIS, SECTIO *DECIMAQVARTA.*

* *Sieff.*

COLLYRIVM ARIDVM ALBVM.

Rhazis.

I.

Glutinandi facultatem habet. Capit cerussæ lotæ, drach. sex. Sarcocollæ in lacte muliebri maceratæ, drach. duas. Tragacanthæ, drach. tres. Opij, scrupulum vnum. Cum albumine oui fiant collyria arida, vel Sieff.

COLLYRIVM ARIDVM RVBEVM.

Eiusdem.

II.

Idem quod præcedens potest. Accipit lapidis hæmatitis, cerussæ lotæ, añ drach. tres. Aeris vsti, drach. duas. Myrrhæ, croci, añ drach. vnam. Cum vino veteri formantur Sieff.

COLLYRIVM ARIDVM VIRIDE.

Eiusdem.

III.

Erodendi vim obtinet. Recipit floris æris, drachmas tres. Atramenti sutorij vsti, drach. sex. Arsenici rubei, nitri, spumæ maris, añ drach. vnam. Salis hammoniaci, drachmam dimidiam. Ammoniaci, drachmas duas. Cum succo rutæ finguntur Sieff.

COLLYRIVM ARIDVM E PLVMBO.

Eiusdem.

IIII.

Glutinandi vim obtinet. Habet plumbi vsti, stibij, thutiæ lotæ, æris vsti, gummi Arabici, tragacanthæ, añ drachmas octo. Opij, drachmam dimidiam. Trita cum aqua pluuiali redigantur in formam Sieff.

COLLYRIVM ARIDVM E THVRE.

Eiusdem.

V.

Idem quod præcedens potest. Capit thuris, drachmas decem. Ammoniaci, sarcocollæ, añ drachmas quinque. Croci, drachmas duas. Cum mucagine fœnigræci formantur Sieff.

COLLYRIVM ARIDVM E MYRRHA.

Incerti autoris.

VI.

AD tenuisſimas & acris fluxiones, & eas quæ ſunt cum exulceratione, valet. Accipit myrrhæ, lycij, añ drach. duas. Cadmiæ lotæ, drach. tres. Terræ lemniæ, lapidis hæmatitis, gummi Arabici, añ drach. vnam. Opij. drach. dimidiam. Aloes bonæ, drach. vnam, & dimidiam. Cum vino veteri odorato adſtringente finguntur Sieff.

COLLYRIVM [a] CYGNVS ALBVS.

Nicolai Myrepſi.

VII.

AD incipientes lippitudines, defluxionem acrem, æſtus, vlcera caua & ſordida, puſtulasq; confert. Recipit [b] pompholygis lotæ, vnciam dimidiã. [c] Cadmiæ vſtæ, & lotæ, drach. duas, & dimidiam. Ceruſſæ, drach. quinq;. [d] Samij aſteris, drach. dimidiam, grana ſeptem. Opij, grana quindecim. Amyli, drach. duas, & dimidiam. Acaciæ, drach. dimidiã. Tragacanthæ, drach. vnam. Gummi, drach. duas, & dimidiam. Trita cum aqua pluuiali, digeruntur in collyria arida, ſeu [e] Sieff.

ANNOTATIONES.

Cygnus. *a Cygnus.*) Hoc collyrium præ cæteris è Nicolao referre voluimus, quòd veteribus fuerit vſitatiſsimum. Et poſſet hodie paratum in officinis haberi.

Pompholyx. *Thutia officinarum.* *b Pompholygis.*) Sic veteres, quod Arabes Thutiam appellant, nominare conſueuerunt. hodie Nil album officinæ vocant: vt lib. 1. copioſè diximus. Thutia verò officinarum, eſt Cadmia botryites.

Cadmia. *c Cadmiæ.*) Lapide calaminari vocato, pro ea hodie vtimur: aut thutia officinarum.

Samius aſter. *d Samij aſteris.*) Samiam terram alij nuncupant. Quum hodie non afferatur, pro ea Lemnia ſeu ſigillata vtemur terra.

Sieff. *e Sieff.*) Sic barbari vocant Collyria arida, quæ Græcis ξηροκολλούρια peculiari voce appellantur. Accipiunt autem hæc pyramidis ferè formam, & in nonnullis officinis hac forma parata proſtant. Cæterum aridorum collyriorum ſylua eſt apud Aëtium & Nicolaum. Iam vnam & item alteram liquidorum collyriorum formulam producemus.

COLLYRIVM LIQVIDVM E POMPHOLYGE.

Incerti autoris.

VIII.

VIſum acuit. Habet ſtillaticij liquorum eufraſiæ, roſarum, chelidonij, fœniculi, añ vnc. vnam. Pompholygis lotæ, drach. tres, & dimidiam. Aloes, drach. vnam, & dimidiam. Sacchari candi, drach. duas. Cadmiæ lotæ, drach. vnam. Commiſtis omnibus fiat collyrium liquidum.

COLLYRIVM LIQVIDVM E CADMIA.

Incerti autoris.

IX.

GLutinandi vim habet. Capit cadmiæ lotæ, drachmas duas. Pompholygis præparatæ, drach. vnam. Ceruſſæ, drach. vnam, & dimidiam. Sarcocollæ in lacte muliebri maceratæ, tragacanthæ, añ drach. dimidiam. Gummi Arabici, ſcrup. vnum. Stillaticij liquoris roſarum, vnciam vnam, & dimidiam. Stillaticij liquoris fœniculi, eufraſiæ, chelidonij, añ vnciam vnam. Miſcentur, & fit collyrium.

DE *PILIS ODORATIS, SECTIO *DECIMAQVARTA.*

* *Poma ambræ barbari vocant.*

PILA ODORATA AESTIVA.

Noſtra.

I.

CCIPIT florum nympheæ, violarum, rosarum, borraginis, añ drach. duas. Spodij de canna, drach. vnam, & dimidiam. Corticum citrij, drach. duas. Santali albi & rubei, añ drach. vnam. Croci, scrup. dimidium. Macis, nucis moschatæ, maioranæ, ligni aloes, cubebarum, mastiches, ocimi caryophyllati, añ drach. dimidiam. Succini, styracis calamitæ, añ drach. vnã. Galliæ moschatæ, drach. dimidiam. Ambaris, scrup. vnum. Moschi, scrup. dimidium. Ladani depurati, vncias duas. Cum stillaticio rosarum liquore fingantur pilæ iustæ magnitudinis.

PILA ODORATA HYEMALIS.

Nostra.

II.

RΕcipit styracis calamitæ, vnciam dimidiam. Ligni aloes, caryophyllorũ, cinamomi, cardamomi, añ drach. vnam. Macis, nucis moschatæ, zedoariæ, nigellæ, añ drach. vnam, & dimidiam. Ocimi, maioranæ, añ drach. dimidiam. Asæ dulcis, drach. duas. Aliptæ moschatæ, drach. duas, & dimidiam. Melissophylli, drach. duas. Ladani, vnciam dimidiam. Ambræ, scrup. vnum. Cum stillaticio menthæ liquore fingantur pilæ odoratæ.

PILA ODORATA ALIA.

Nostra.

III.

HAbet styracis calamitæ, drach. tres. Ladani purissimi, vnc. dimidiã. Caryophyllorum, cinamomi, añ drach. duas. Ligni aloes, nucis moschatæ, macis, añ scrup. duos. Rosarum rubearum, lauandulæ, añ drach. vnam. Galliæ moschatæ, drach. vnam, & dimidiam. Maioranæ, melissophylli, añ drach. vnam. Ambaris, scrup. vnum. Moschi, scrup. dimidium. Teruntur omnia, & cum stillaticio rosarum liquore formantur pilæ.

LIQVOR MOSCHATVS

Odoratus.

IIII.

CApit stillaticij liquoris rosarum, vnc. tres. Stillaticij liquoris nympheæ, vnc. vnã. Stillaticij liquoris boraginis, vnc. dimidiam. Cinamomi, caryophyllorum, añ scrup. dimidium. Ambaris, granum vnum. Moschi, granum dimidium. Succi semperuiui, scrupulum dimidium. Santali flaui, grana sex. Miscentur.

DE OLEIS, SECTIO
DECIMAQVINTA.

OLEVM ROSACEVM.

I.

EFRIGERAT & adstringit, adeoq; repellit, phlegmonibus præsidio est, æstuantem ventriculum restinguit, erosiones intestinorum clysteribus inditum: & dentium dolores, si eo colluantur, sanat. Fit hoc modo. Folia rosarum rubearum, nondum penitus explicatarum, forpice [a] incisa, & contusa, [b] quantitate sufficienti in vitreum vas coniiciuntur: & affunditur olei omphacij, hoc est, ex oliuis immaturis expressi, quod satis est: & vase obturato, illic macerantur ad solem, aut in loco aliquo calido, diebus [c] quindecim. Dein in [d] duplici vase [e] tribus horis coquuntur. Expressis folijs & abiectis, noua iniiciuntur, & iterum quindecim diebus macerantur & insolantur: postea vt prius, coquuntur, & exprimuntur. Tertio idem fit, & tandem excolatur.

ANNOTATIONES.

Is modus

Is modus hodie vsitatus est, & nihil ferè abest ab eo quem secundo loco Dioscorides, item Paulus, Nicolaus, & Actuarius recensent.

a Incisa & contusa.) Sunt tamen qui forpicibus tantum incidunt, alij duntaxat tundunt.

b Quantitate sufficienti.) Paulus vncias tres rosarum rubearum exunguatarum, sextario olei omphacini immittit, Nicolaus eandem vsurpat mensuram. Sunt qui vncias quatuor accipiant violarum, & lib. duas olei.

c Quindecim.) Actuarius & alij, quadraginta dies insolant, Nicolaus triginta. Filius Mesuæ septem dies. Nos mediam rationem sequi maluimus. Cæterùm sunt etiam qui non insolant, sed vrnam in puteum demittunt, vt ex frigore eius odoris gratia, & virium efficacitas conseruetur. Alij sub terra defodiunt totidem diebus. Nostra ratio componendi veteribus magis accedit.

Vas duplex. *d Duplici vase.*) Vt scilicet alterum alteri incumbat. Verbi gratia: vas vitreum, cui rosæ & oleum iniecta sunt, vasi alteri aquam calentem continenti insideat & incumbat, ne videlicet ignis aut aquæ contactu, & mistione oleum vitietur.

e Tribus horis.) Hodie minus diu coquunt, ideóque minus etiam efficax oleum efficiunt. Tempus à nobis expressum filius Mesuæ constituit.

OLEVM VIOLACEVM.

II.

REfrigerat calidam intemperiem, ob id phlegmones omnes remittit: ac inde pleuriticos iuuat, asperitatē arteriæ, pulmonis & thoracis lenit. Tabidis, consumptis & hecticis præsenti remedio est inuncto thorace. Iecoris & renum immodicum calorem compescit. Fit è floribus violarum nigrarum, & oleo rudi, id est, omphacino, vt rosaceum.

**Nenufaris.*

OLEVM *NYMPHEATVM.

III.

IDem ferè quod violaceum potest, magis tamen refrigerat, adeò vt somnum etiam conciliet. Capitis dolores ex febrium incendio natos mitigat, vrinæ ardori confert. Veneris insomnia arcet. Fit è floribus Nymphææ albæ, & omphacino, vt præcedentia.

** Cydoniorum.*

OLEVM * MELINVM.

Ioannis Damasceni.

IIII.

REfrigerat & adstringit: ideò ventriculi, & iecoris imbecillitatibus, ventrisque fluxionibus lienteriæ nimirum, diarrhææ, ac dysenteriæ, accommodatum est. Sudorem item plus iusto emanantem cohibet. Fit hoc modo. Caro cydoniorum * prematurorū [a] cum cortice tritorum, abiectis granis, [b] sufficienti quantitate, & succus eorum æquali portione in olei omphacini modo sufficienti, in vase vitreo bene obturato diebus quindecim insolatur. Dein horis quatuor in [c] vase duplici coquitur: posthæc abijciuntur cydonia, & recentia inijciuntur, & rursus insolantur, & coquuntur. Dein tertiò recentia inijciuntur, & vt prædictum est, insolantur & coquuntur. Tandem in vase diligenter obturato, ne expiret, reconditur oleum.

** id est, non perfectè maturorum.*

ANNOTATIONES.

Pauci, aut ferè nulli sunt, qui oleum hoc ea diligentia parant: ideóque nihil mirandum, si quæ illi tribuuntur, non efficiat. Quapropter curent deinceps pharmacopœi, vt ad eum struant modum.

a Cum cortice.) Quòd, Nicolao attestante, in eo sit odor, & adstrictio.

b Sufficienti quantitate.) Paulus & Nicolaus Cydoniorum vncias tres, olei omphacini sextarium Italicum, id est, vncias viginti mensurales esse volunt, id est, lib. vnam & dimidiam, & vncias duas.

Sextarius Italicus.

c Duplici vase.) Ne vires cydoniorum empyreuma vitiet.

OLEVM

OLEVM MYRTINVM.

Nicolai Myrepsici.

V.

REfrigerat & adstringit, ideoq; cœliacis affectibus vtile. Sanat igneambusta, pustulas erumpentes illitu emendat. Attritus hyeme concitatos, & intertrigines illitum corrigit. Sedis rimas, condylomata, laxatos artus persanat, & sudores coercet. Fit ex folijs myrti [a] viridibus, & [b] oleo omphacino, & [c] vino odorato adstringente: quæ omnia coquuntur ad lentas prunas ad vini consumptionem, dein per colum traijciuntur, & oleum purum in vas vitreum reponitur.

ANNOTATIONES.

[a] *Viridibus.*) Quum apud nos viridia myrti folia haberi nequeant, ideò arida vino veteri odorato sunt aspergenda, & postea tundenda. Quæ autem foliorum esse debeat quantitas, Nicolaus itidem indicat, nempe vnciæ duæ. Actuarius vnciam vnam accipiendam esse docet.

Foliorum myrti quantitas.

[b] *Oleo omphacino.*) Cuius quantitas & mensura, vtrisq; iam nominatis autoribus fit sextarius Italicus, hoc est, vnciæ viginti.

Olei omphacini.

[c] *Vino odorato.*) Cuius mensura, Nicolao teste, fit sextarij Italici quarta pars, id est, vnc. quinq;. Alij sic parant. Recipit Foliorum myrti viridium, lib. vnã. Olei omphacij, lib. tres. Vini odorati adstringentis, lib. duas. Coquuntur vsq; ad vini consumptionẽ, dein colo traijcitur, & reconditur. Prior ratio veterum est, ideoq; præferenda. Cæterùm codices filij Mesuæ, quomodo hoc oleum confici debeat, non exprimunt: idq; non sine magna confusione, quandoquidem in sequentibus oleis non rarò legatur, fiat quemadmodum oleum myrtinum.

Vini odorati. Alius parandi modus.

OLEVM E [a] MYRTI BACCIS.

VI.

IDem quod præcedens potest. Fit è viridibus recentibusúe baccis, & oleo omphacino, vt rosaceum.

ANNOTATIO.

[a] *E Myrti baccis.*) Omnes ferè pharmacopœi hoc modo hodie parant oleum illud, ac Myrtillorum nominant. Discernendum igitur ipsum à Myrtino erit, vtpote quod non è baccis, quas illi Myrtillos, sed è folijs fiat. Et qui ex vtrisq; parant oleum, Plinij autoritate ac testimonio quod faciunt confirmare possunt, qui libro 15. capite 7. & ex folijs, & ex baccis Myrti oleum fieri, scriptum reliquit. Porrò quum recentes baccas non habeamus, vino odorato adstringente conspergi possunt. Aut in earum inopia, baccas syluestrium & nostratium Myrtorum vsurpare licet.

Oleum { Myrtillorum. Myrtinũ.

OLEVM PAPAVERINVM.

Ioannis Damasceni.

VII.

INtemperiem calidam sanat, & inde natum dolorem: somnum quoque conciliat. Fit bifariam. Vno modo ex semine vtriusq; papaueris, tam albi quàm nigri, vt [a] sesaminum, de quo infrà. Alio [b] modo ex floribus, capitibus, & folijs vtriusq; papaueris, vt violaceum.

ANNOTATIONES.

[a] *Vt sesaminum.*) Semen enim papaueris ab excrementis purgatum, aqua parum salsa irrigatur, & manibus fricatur, iterumq; irrigatur, donec madefiat. Postea expassum siccatur, modicè assatur, sacculo impositum multum diuq; fricando excorticatur, corticibusq; purgatur: molitur in farinam, oleumq; exprimitur. Discriminis gratia, oleum è semine papaueris vocetur.

Oleum è semine papaueris.

[b] *Alio modo.*) Qui priore est vsitatior. Oleum è floribus papaueris inscribatur

Oleum è floribus papaueris.

OLEVM HYOSCYAMINVM.

VIII.

Idem

IDem quod papauerinum potest, & ad aurium dolores efficax est. In pessis ad emolliendũ vtilius. Exprimitur ex hyoscyami semine, albo, recente vel sicco, calida aqua asperso, insolato, trito, eodem quo ex papauere modo.

OLEVM E MANDRAGORA.
Nicolai Myrepsici.
IX.

PHreniticis, febricitantibus, & vigilantibus confert. Inflammationem omnem extinguit, somnum conciliat,* carpo & plantis pedum illitũ. Habet olei cõmunis, lib. duas. [a] Succi mali punici acidi, succi pomorum [b] vel radicis mandragoræ, añ vncias quatuor. Succi hyoscyami, vnc. duas. Succi [c] papaueris hortensis nigri, vncias tres. Succi foliorum violæ, succi [d] cicutæ tenerrimæ, añ vnciam vnam. [e] Opij boni, styracis calamitæ, añ vnciam dimidiam. Omnia simul cum oleo mixta reponuntur in [f] vase vitreo, & sub æstu caniculari insolantur diebus decem: dein [g] coquuntur ad aqueorum consumptionẽ, vt solum oleum remaneat. Colatum reconditur in vase.

** Fronti, tẽporibus & naribus quoque illitum.*

ANNOTATIONES.

a *Succi mali punici.*) In Latinis codicibus desideratur. Quum autem Græco in codice sic legatur, omittendum esse non putauimus.

b *Vel radicis.*) Quum ad nos rarò admodum, aut ferè nunquam mandragoræ poma afferantur, præstat vsurpare radicis succum, cuius etiam solius in manuscripto Nicolai codice fit mentio. Verùm quia & hæc ipsa recens rarò habetur, oportet vt eius libra vna contundatur, & in aqua sufficienti coquatur, colatiq; decocti vnciæ quatuor, aut plus etiam, alijs succis adijciantur.

c *Succi papaueris.*) Latini codices, & rectè quidem, addunt Capitum. Et adijcitur Hortensis, vt syluestre excludatur.

d *Cicutæ tenerrimæ.*) Ita in omnibus Latinis codicibus legitur. In manuscripto autem græco Nicolai codice, canchryos falsò scribitur, pro κωνείσ.

Nicolai codex emendatus.

e *Opij.*) Hoc quia integrum in oleo dissolui nequit, ideò terendum erit, & tritum oleo inspergendum, ac sæpe permiscendum.

f *Vase vitreo.*) Bene obturato scilicet, vt sæpenumero hactenus est dictum.

g *Coquuntur.*) Scilicet in vase duplici.

OLEVM CHAMAEMELINVM.
X.

MEatus rarefacit, & vapores discutit, atq; acrimonias contemperat. Quia verò modicè adstringit, ideo fluxiones inhibet moderatas. Febres non admodum calidas & diuturnas quæq; citra visceris alicuius phlegmonem infestant discutit, lassitudines, vt si quid aliud, cum primis iuuat, & dolores mitigat, tensiones remittit, & laxat, quæq; mediocriter dura sunt emollit. Fit ex floribus chamæmeli, & oleo è maturis oliuis expresso, vt rosaceum.

ANNOTATIO.

Paulus, Actuarius, & Nicolaus Myrepsus florum Chamæmeli sine folijs in ambitu disci candidis, qui antea diem vnum tabuerint, vncias duas accipiunt, & in sextarium olei communis dulcis demergunt, ac vas linteo simplici & tenui tegunt, vt oleum transpiret. Nam iniucundum odorem quendam garo similem oleum hoc assumit, si non transpiret. Hoc & soli quadraginta diebus exponunt, colatum dein vase bene obturato reponunt. Hoc parandi modo pharmacopœi etiam nostri vti possunt. Alij accipiunt florum Chamæmeli lib. vnam, quos tribus diebus macerant in olei communis lib. duas, vnc. quatuor. Quarto die igne lento modicè coquunt, & flores extractos abijciunt. Dein iterum inijciunt florum Chamæmeli vncias tres, & insolant. Sed modus is quo paratur, vt rosaceum vel melinum, est præstantior.

OLEVM ANETHINVM.
XI.

CAle-

CAlefacit & discutit: ob id dolores sedat, & horroribus certo circuitu remeantibus spinæ & neruosis partibus illitum accessionis initio, medetur. Venarũ spiracula laxat, & capitis dolorem mitigat. Conuulsionibus amicum. Lassitudinem, tumores crudos, ac scirrhos discutit, articulorum dolores subleuat, vteri duricies emollit, & somnum conciliat. Fit eodem quo chamæmelinum modo, vase tamen optimè obturato.

ANNOTATIO.

Actuarius & Nicolaus comam anethi viridem adhuc existentem, priusquam semen solidum fiat, & acre, accipiendam esse docent, pondere vnciæ vnius, & in olei dulcis sextarium Italicum conijciendam, atq; vasis ore exquisitè obturato dies quadraginta insolandam. Vnde perspicuum euadit, non per omnia vt chamæmelinum, in quo vas linteo tenui vt transpiret obturatur, esse parandum.

OLEVM [a] LILIACEVM.

XII.

MVliebribus vitijs congruit, calefacit, discutit: ob id dolores thoracis, ventriculi, coli, vteri, renum & vesicæ frigidos sedat, lenit, & coquit. Soluit duricies, grauidis facilem efficit partum, estq; in vniuersum fœminarum mensibus eliciendis maximè accommodatum. Cicatrices celerrimè illitum ad colores reducit. Sudoribus euocandis vtile. Fit ex lilij albi floribus, abiecto eo quod in illis croceum est, pondere vnciarum duarum. Olei dulcissimi, sextario Italico, hoc est, lib. vna, vncijs octo. Vase vitreo [b] diligenter obturato, tribus insolantur diebus. Deinde prioribus eiectis, noua injciuntur folia: mox iterum exacto triduo induntur alia. ter hoc faciendũ, & colatum reponendum.

ANNOTATIONES.

[a] *Liliaceum.*) Aut Lilinum, aut Susinum nominatur. Hic quem ostendimus modus, ab Actuario & Nicolao est præscriptus, & à pharmacopœis obseruandus. *Susinum oleum.*

[b] *Diligenter obturato.*) Ne scilicet quid euaporet.

OLEVM SAMBVCINVM.

XIII.

LEnit, abstergit, cutem expurgat, ictero medetur, & iecori obstructo, articulorum & neruorum doloribus confert. Fit ex floribus Sambuci in oleo veteri clarissimo maceratis, vt Chamæmelinum.

OLEVM NARDINVM SIMPLEX.

Eiusdem.

XIIII.

CAlefacit, tenuat, discutit, ac modicè adstringit: proinde affectus omnes frigidos & flatulentos cerebri, ventriculi, iecoris, lienis, renum, vesicæ, vteri magnoperè iuuat: naribus iniectũ caput purgat, corporis colorem & odorem commendat. Recipit spicæ nardi, vncias tres. Vini, aquæ, añ vncias duas, & dimidiam. Olei [a] sesamini, lib. dimidiam. Coquuntur in vase duplici lento igne horis circiter quatuor, frequenter mouendo.

ANNOTATIONES.

Hæc compositio frequens & vsitata est: ideoq; alias magis varias, quas filius Mesuæ & Nicolaus Myrepsus recensent, non referemus. Poterit, qui illis vti velit, ex iam dictis autoribus describere.

[a] *Sesamini.*) Pro eo, dulci oleo vti licebit. Quia filius Mesuæ illud non rarò pro Sesamino substituit, dum ait, Sesamini olei, vel dulcis.

OLEVM SESAMINVM.

Eiusdem.

XV.

IMpinguat, semen genitale auget, asperam arteriam lenit: & ob id vocem claram reddit, aurium dolores sanat, multorumq́ aliorum oleorum materia est, caloremq́ mediocrem obtinet. Thoraci, tussi & pleuritidi confert. Puerorum tussim sedat, huius olei cochlear cum saccharo candefacto paulatim transglutitum. Fit hoc modo. Sesami semen ab excrementis purgatum, aqua parum salsa irrigatur, manibus fricatur, iterum irrigatur, donec madefiat. Siccatur, modicè assatur, sacculo impositum aspero multũ diuq́ confricando excorticatur, corticibus expurgatum molitur in farinam: oleumq́ exprimitur, vt ex amygdalis.

ANNOTATIO.

Olei sesamini succedaneum. Pauci hodie pharmacopolæ oleum hoc parant. Affertur autem ex Alexandria Aegypti Venetias, sincerum hinc ad nos. Emendum sincerum, quod oleo nucum non est adulteratum. Verum odor & sapor, dolum patefaciunt. Quòd si desideretur, pro eo substituendum oleum amygdalarum dulcium.

OLEVM AMYGDALARVM DVLCIVM. Eiusdem.

XVI.

ASperitatem gutturis, pulmonis, & cæterarũ partium etiam externarum lenit: duriciem omnem, & articulorum siccitatẽ, aliarumq́ partiũ emendat. Impinguat, & reficit defectũ corpus, hecticis confert, genitale semẽ auget, ardoriq́ vuluæ & vrinæ iniectũ commodat. Fit hoc modo. Amygdalæ dulces cortice lignoso, & cute membranosa[a] purgatæ, [b] plurimùm teruntur, in [c] offas coguntur, horis circiter quinq́ [d] loco calido continentᷣ: vel in [e] vase duplici hora vna coquuntur: aut sub calente arena, aut cinere, sacculo inuolutæ & pannis, aliquandiu fouentur. Postea rursus teruntur, & sacculo inclusæ torculari exprimuntur. Vel amygdalæ dulces tritæ in vase, vt maza, in aëre & loco calido subiguntur, pauca calida identidem affusa, postea prælo exprimuntur. Torcular verò quo oleum exprimitur sit ex assere infernè cauato, & decliui colum versus & emissarium: supernè autem pro cauitatis subiectæ magnitudine, & forma educto, protenso, & gibboso, vt vndiq́ cauitate expleta, æqualiter amygdalæ exprimantur.

ANNOTATIONES.

a *Purgatæ.*) Vt purius & sincerius fiat oleum.

b *Plurimùm teruntur.*) Vt intus mersa humiditas oleosa promptius in apertum proferatur.

Offæ. c *Offas.*) Græci μάζας. Latini massas, barbari pastones vocant. Offam igitur Latini vocant, quicquid est in pultis modum redactum.

d *Loco calido.*) Aërem calidum intelligit. Calefaciendæ autem amygdalæ, vt copiosius exprimantur. Nam calore tenuata, liquata, fluxilisq́ magis reddita, foràs tracta oleosa humiditas, expeditius & largius exprimitur.

e *Duplici vase.*) In quo sanè calefecisse fuerit satius, quòd hoc modo empyreuma minus misceri possit. Accedit, quòd vitrum resudantem ex amygdalis calefactis succum non ebibat, vt sacculus, panni, arenæ, cineres, vt quæ bibula sunt omnia. Præterea tutius est, vt calor intendatur in vase duplici, quàm cineribus aut arenis, calore sicco magis vrentibus & consumentibus. Denique per vitrum & aquam, corpora perspicua conjectare licet, quando satis incaluerunt, & oleosæ sunt redditæ amygdalæ: quod indicium, conuolutis & sepultis in cinere & arena amygdalis, habere non potes, nisi recluseris. Neque tunc in offas cogere oportet, sed mox à mortario, vt trita sunt, in vitrum transferuntur. Quapropter vase duplici calefaciendæ potius sunt, quàm igni ipso, quàm aëre, quàm affusa calente aqua. Optimus igitur is parandi modus, vt amygdalæ, ea qua diximus ratione purgatæ, plurimùm terantur: & dein in vase duplici hora vna coquantur, postea rursus terantur, & sacculo inclusæ exprimantur.

Optimus olei amygdalarũ dulcium parandi modus.

OLEVM

OLEVM AMYGDALARVM AMARARVM.

XVII.

OBstructa aperit, flatus resoluit, & dissipat: auditus difficultatem, sonitus aurium, & sibilos discutit, vermes in auribus occidit. Renum vitio & vrinæ difficultate laborantibus, calculosis, viscerum cruciatibus, iecinerosis, suspiriosis, lienosis subuenit. Næuos & maculas faciei tollit, & cutem erugat: oculorum abolet hebetudinem, & furfures detergit. Fit eodem quo ex amygdalis dulcibus modo.

OLEVM *BALANINVM.

*E ben.

XVIII.

EXtergit & repurgat maculas, varos, lentigines, cicatrices nigras, alphos, & reliqua fœda cutis vitia. Dolores aurium, surditatem, & tinnitum sanat, iecoris & lienis scirrhum mollit, & discutit. Affectibus neruorũ & iuncturarum frigidis medetur. Aluum potu soluit, sed stomacho aduersatur. Fit ex balano myrepsica, id est, glande vnguentaria, quam Arabes Ben vocant, tusa, assataq́; affusa aqua calida, & expressa.

OLEVM * RICININVM.

*E Cherua.

XIX.

PRodest scabiei, vlceribus capitis manãtibus & erumpentibus, vuluis quæ occlusæ conuersæq́; strangulant, maculis faciei, lentiginibus, cicatricibus fœdis, aurium doloribus. Potu aluum ciet, quæ aquis grauatur; lumbricos eijcit. Flatus crassos dissipat, pituitam crassam & lentam tenuat & incîdit: dolentiq́; ab ijs ventriculo, tenuibus intestinis, & colo confert. Hydropem non solum potu, sed & clysteri iniectum, & illitum iuuat. Fit ex semine Ricini repurgato, trito, & in sartagine aut duplici vase torrefacto & cocto, sacculoq́; incluso, & tandem expresso.

OLEVM E SEMINE LINI.

XX.

COnuulsione, duriciei musculorum, neruorum & articulorum, sedis phlegmonis & rimis confert, & hæmorrhoidum dolores sedat. Fit, vt oleum Sesaminum: sed lini semen non excorticatur. Mola trusatili ab olearijs exprimitur ad vsum lucernarum.

OLEVM LAVRINVM.

XXI.

EXcalefacit vehementer, & emollit: ideoq́; partibus corporis admodum refrigeratis vtile est. Scabiosis, & impetiginibus asperis laborantibus in balneo illitum medetur. Sed eo abstinere conuenit ijs qui inflammatis impetiginibus infestantur, calidis temperamentis, & biliosis. Siquidem frigidis, humidis, ac pituitosis congruit. Item ijs omnibus, quorum articuli à frigore affliguntur, & ischiadicis. Vermes, pediculos, culicesq́; enecat. Furfures capitis, alopecias, & ophiases emendat. Vtile præterea cerebri, neruorum, & omnium partiũ frigidis affectibus, ideoq́; eius potentiã in coli dolore si infundatur quotidie experimur. Fit in hunc modum. Baccæ lauri maturæ & recentes teruntur in pila, & ex aqua in lebete coquuntur: pòst torculari plano, non cauo, exprimuntur in vas subiectum, in quo aquæ supernatans oleum colligitur. Affusa calenti aqua iterum teruntur, & exprimuntur torculari cauato: colligitur oleum, & reponitur. Sunt qui baccas lauri citra omnẽ aliam mistionem molliunt, & ita prælo oleum exprimunt.

OLEVM E IVGLANDIBVS.

XXII.

FLatus craſſos diſsipat, tumores diſcutit, neruis attritis vel punctis confert. Iniectum cum vino generoſo, aut potum, potenter in colico à flatibus procreato dolore, flatus diſcutit, & dolore liberat. Fit ſimiliter amygdalino.

OLEVM RVTACEVM.

XXIII.

CAlefacit, tenuat, diſcutit: ob id laterum, veſicæ, renum, & vteri dolores à cauſa frigida excitatos ſedat. Deſtillationibus auxiliatur, & obſtructiones tollit. Fit hoc modo. Foliorum rutæ viridium, & ſucci eorundem, añ vncias tres. Olei omphacij, lib. tres in vaſe vitreo bene obturato dies quindecim inſolantur, pòſt in vaſe duplici horis quatuor coquuntur: & rutæ folijs expreſſis & abiectis, recentia inijciuntur: & iterum totidem dies macerantur, dein ſimiliter coquuntur, exprimuntur & abijciuntur. Tertiò iterum recentia inijciuntur, inſolantur, coquuntur, colantur, & oleum reponitur. Hodie paratur ex folijs Rutæ recentibus oleo veteri maceratis, & æſtate tota inſolatis, quæ exacta coquitur, exprimitur, reponitur.

OLEVM LENTISCINVM.

XXIIII.

STomachum, partes neruoſas, articulos & muſculos roborat. Scabiem iumentorum canumq́ ſanat, & ſudores cohibet. Fit, vt laurinum.

OLEVM MASTICHINVM.

Ioannis Meſuæ filij.

XXV.

CErebrum, neruos, articulos, ventriculum, iecur corroborat, tumores duros lenit, dolores ſedat. Habet maſtiches, vncias tres. Vini odoriferi, vncias octo. Olei roſacei, lib. vnam. Coquuntur in duplici vaſe, ad vini conſumptionem.

OLEVM COSTINVM.

Eiuſdem.

XXVI.

CAlefacit, obſtructa aperit, neruoſum genus roborat, adeoq́ reſolutioni neruorũ confert, ventriculo & iecori prodeſt, capillos fouet, caniciemq́ remoratur, calorem deniq́, & odorem corporis commendat. Capit coſti amari, vnc. duas. Caſiæ, vnciam vnam. Summitatũ ſampſychi, vnc. octo. Vini odori quantum ſufficit, vt biduo in eo macerentur. Olei ſeſamini, lib. duas. Coquantur horis ſex in vaſe duplici, vt nardinum.

OLEVM ABSINTHINVM.

XXVII.

CAlefacit, roborat ea quæ ſunt refrigerata, potiſsimùm verò ventriculum. Excitat appetentiam, obſtructiones tollit, lumbricosq́ enecat. Accipit ſummitatũ abſinthij Pontici, & ſucci eius, añ vncias quatuor. Olei communis, lib. tres. Hæc omnia in vaſe vitreo bene obturato dies quindecim inſolantur: dein in vaſe duplici horis quatuor, vt rutaceo in oleo dictum eſt, coquuntur.

OLEVM MENTHACEVM.

XXVIII.

VEntriculum refrigeratum & imbecillum calefacit, firmat, nauseam vomitumq; reprimit, appetentiam excitat, concoctionemq; iuuat. Recipit menthæ crispæ satiuæ, & succi eius, añ vncias quatuor. Olei communis, lib. tres. Reponuntur in vas vitreum, vt de Absinthinino est expositum.

OLEVM * LEVCOINVM. XXIX.

* Cheirinum.

DOlores neruorum, aliarumq; partium corporis articulorum præsertim mitigat: & quæ in thorace, renibus & vesica sunt, discutit. Fit è floribus leucoij lutei sæpius maceratis, madefactis, & permutatis, & oleo communi claro, vt rutaceum.

OLEVM E CASTOREO. Simplex. XXX.

VAlet ad omnia vitia frigida, præsertim neruorũ, & articulorum. Resolutioni, conuulsioni medetur, & vehementissimos in febribus rigores illitum spinæ compescit. Fit hoc pacto. Castorij vnciam vnam in olei libra vna coquitur ad tertias. Oleum in vase vitreo reponitur.

OLEVM E CASTORIO. Compositum. XXXI.

IDem quod præcedens potest, sed validius est. Habet castorij, bdellij, styracis calamitæ, galbani, opopanacis, sagapeni, croci, casiæ ligneæ, cinamomi, costi, añ drachmas duas. Saluiæ, lauendulæ, *verbasculi lutei odorati, cyperi, iunci odorati floris, piperis longi & nigri, sabinæ, pyrethri, iridis, añ drachmas duas, & dimidiam. Vini odoriferi, lib. duas. Olei, lib. tres. Gummi seorsim in vino dissoluuntur, reliqua omnia tusa macerantur in vino trib. diebus. Quarto cum oleo & vino in duplici vase coquuntur ad vini consumptionem: postea colatur, exprimitur, & reponitur.

* Primulæ veris.

OLEVM EVPHORBINVM a SIMPLEX. Ioannis Damasceni. XXXII.

MIrificè frigidos cerebri & neruorum affectus iuuat, cephalalgiam, hemicraniam, lethargum, naribus immissum: articulorum quoq; & iecoris, & lienis doloribus illitum succurrit. In alopecijs, & capillorum defluuijs vitium dissipat, attrahitq; quod ad capillos producendos vtile sit. Capit euphorbij, vnciam dimidiam. Olei *leucoini, vini odori, añ vncias quinq;. Coquuntur ad vini consumptionem.

*Cheirini.

ANNOTATIO.

Galenus lib. 2. de Compositione medicamentorum localium, ex oleo communi, & solo euphorbio parat: & accipit olei libram vnam, atq; ei immittit Euphorbij validi vnciam dimidiam, augetq; ac minuit pro vario scopo, Euphorbij quantitatem.

Oleum Euphorbinum Galeni.

a Simplex.) Quo hodie omnes propemodum vtuntur. Quod si verò compositio quis vti velit, compositionem eius in Ioanne Damasceno repiriet, aut Auicenna, vnde suam Mesuæ filius sumpsit.

OLEVM E a PIPERIBVS. Eiusdem. XXXIII.

IVuat morbos neruorum frigidos, resolutionem, conuulsionem, tremo-
rem, epilepsiam, ideò magnam calefaciendi vim habet: adhæc tenuat, dis-
cutit, & foras educit, ac proinde ischiadem, & reliquos articulorum dolores:
Vteri, coli, renum, vesicæ frigida vitia sanat, obstructiones aperit, calcu-
lum frangit. Accipit trium piperum, añ [b] drach. tres. Myrobalanorum ce-
pulorum, belliricorum, emblicorum, indorum, añ drach. quinque. Radi-
cum apij, fœniculi, añ drach. tres, & dimidiam. Sagapeni, opopanacis, [c] am-
moniaci, drach. duas, & dimidiam. Turpeti boni albi, [d] drach. duas. Zingibe-
ris, drach. tres. Brassicæ recentis, hyssopi viridis, foliorum rutæ virentium,
añ manipulum vnum. Parum trita coquuntur ad [e] tertiam, in aquæ lib. viginti
quatuor. Colantur, & adijciuntur olei ricinini lib. duæ percoquuntur ad aquæ
consumptionem. Alij addunt iridis, drach. sex. Casiæ, [f] drach. duas. Anisi, car-
damomi, añ drach. vnam, & dimidiã. Calami odorati, drach. duas, & dimidiam.
Spicæ nardi, drach. vnã. Expressionis tribuli terrestris, sextarios tres. Poni po-
test loco ricinini, oleum irinum, vel leucoinum, vel amygdalarum amararum.

ANNOTATIONES.

a E piperibus.) Hoc oleum etiam ab Auicenna, è quo filius Mesuæ, vt omnia ferè alia,
mutuatus est, & ad verbum transcripsit, sed sub nomine olei Alkechengi, describitur.
Auicennæ locus emendatus. Deprauatam verò ab interprete, aut potius librario, esse hanc dictionem, hinc fit manife-
stum, quòd præsentem compositionem Alchechengi, vel vt latinè dicam, Halicacabum,
non ingrediatur. Legendum igitur, vt ex Serapione (è quo, vtpote qui illum ætate ante-
Alchelengi. cessit, Auicenna hanc mutuatus est cõpositionem) liquet, Alchelengi, id est, plurimi vsus.
Ita enim hanc dictionẽ pleriq; interpretantur, vt idem significet quod Græcis πολύχεσορ.

b Añ drachmas tres.) In omnibus Mesuæ filij codicibus maximo errore legitur vncias
Cordus errat. tres, quem etiam Cordus in suo medicamentario libro secutus est. Scribendum autem es-
se drach. tres, palàm fit tum ex Serapione, tum etiam Auicenna ipso, quorum vterq; habet
drach. sex. Quum verò Mesuæ filius per vniuersam hanc compositionem, dimidiam dun-
taxat partem ponderum vsurpet, vt ex collatione omnes deprehendent, in confesso est,
legendum esse drach. tres, vt quod sit dimidium drachmarum sex pondus. Scio quidem
hoc loco meæ sententiæ refragari Franciscum Alexandrum, sed, more suo, præteritis à me
adductis rationibus. Quare quæ ille affert facilè ab omnibus contemnuntur, quum co-
dicem mendosum efficacissimis rationibus anteferat.

c Ammoniaci.) Sic esse legendum ex Serapione constat, qui habet, Opopanacis, sagape-
ni, ammoniaci. Quod non temerè monemus, quia in omnibus codicibus filij Mesuæ falsò
legitur Hyoscyami. Is aũt error acceptus referendus est Auicennæ, vnde Mesuę filius hanc
Cordus errat. cõpositionem in suas retulit, vel certè eius interpreti. quẽ Cordus etiã secutus est. Nemo
autem non intelligit, nullum esse prorsus locum Hyoscyamo in hac compositione, quæ
ad frigida vitia sananda vtilis est, non calida: ad quæ Hyoscyamus rectè accommodatur.

d Turpeti, drach. duas.) Et hoc loco in omnibus Mesuæ filij codicibus mendosè, & non
Cordi error. sine maximo errore legitur, drach. duodecim. Quem itidem errorem Cordus in suo me-
dicamentario libro sequitur. Scribendum autem esse drach. duas, & non drach. duode-
cim, vt in Mesuæ filio legitur, ex Serapione liquet, qui habet drach. quatuor. Diximus au-
tem paulo antè, Mesuæ filium duntaxat dimidiam ponderum partem vsurpare: ideoq;
quum Serapio drach. quatuor accipiat, consequitur, Mesuæ filium duntaxat drach. duas
Auicennæ locus emendatus. vsurpare. Non est autẽ silentio transeundũ, in Auicenna perperã legi sextaria quatuor pro
drach. quatuor. Sciunt enim omnes, sextariũ non aridorũ, sed liquidorum mensurã esse.

e Ad tertias.) Auicenna habet, Donec medietas consumatur. Suspicio igiť est, hîc quæ-
dam desiderari, & locũ vniuersum ita esse legendũ: parum trita coquuntur in lib. viginti
quatuor aquæ ad dimidias, dein adijciuntur olei ricinini lib. duæ, & coquuntur ad aquæ
consumptionem.

Auicennæ locus alius restitutus. *f Casiæ.*) In Auicenna, vt multis alijs locis, mendosissimè legitur Capsiæ, vel tapsiæ.

OLEVM VVLPINVM.

Eiusdem.

XXXIII.

MOrbis neruorum & articulorum frigidis aduersatur, itemq; renum &
dorsi doloribus succurrit. Potenter admodum discutit, & excalefacit.
Fit hoc modo. Vulpes detracta pelle [a] integra exenterata, in aquæ fontanæ &
[b] marinæ,

b marinæ, añ c sextario vno, olei veteris clari sextarijs duobus & dimidio, & salis vncijs tribus coquitur ad aquæ consumptionem, & artuum vulpis dissolutionem. Postea aqua dulcis, cui hyssopi & anethi d herbarum, añ Manipulus vnus incoctus sit, affunditur vasi, & cum dictarum herbarum añ lib. vna, recoquitur ad huius aquæ consumptionē. Dein colatum oleum, ad vsum reponit.

ANNOTATIONES.

a *Integra.*) Ita vt omnes suas partes, præter intestina, habeat: potest in partes secari tres, aut quatuor, quo rectius vasi, in quo coquitur, imponi queat. Paulus viuam aut mortuam totam oleo incoquit. Id quod hodie nonnulli faciunt, qui vbi illam exenterarunt, semispirantem adhuc oleo incoquunt. Sunt etiam qui non detrahant pellem, sed tantum, quod ita statuere videatur filius Mesuæ, exenterant, quod sanè melius est. Quid enim attinet stercora incoqui? Vulpes etiam benè habita & vegeta, non strigosa, qualis per vindemias vuis nutrita & impinguata capitur, ætatis mediæ.

b *Marinæ.*) Qui prope mare minimè habitant, ij sumant aquam salsam, siue aquam fontium salsorum, vbi scilicet salinæ fuerint. *Aquæ marinæ succedaneum.*

c *Sextario vno.*) Filius Mesuæ habet Kist vno. Est autem Kist, ea mensura quam Romani sextarium nominant. Id quod ex Serapione liquet, qui ita scriptum reliquit: Kist apud Romanos capit libram vnam cum dimidia, & duas tertias, id est, sextam partē, vt Auicenna etiam interpretatur. Quapropter est vnciarum viginti, hoc est, lib. vna dimidia, & vnciæ duæ. Ita vt vtriusq; aquæ, fontanæ scilicet ac marinæ, vniuersa mensura sit lib. tres, vnciæ quatuor. Quæ certè quantitas ad integram vulpem, præsertim grandiorem, coquendam non sufficit. Suspicio igitur est locum hunc deprauatum esse, & legendum potius esse Kist duo, seu sextarijs duobus, id est, lib. sex, & vncijs octo. Quod si nec illa mensura suffecerit, accipe tantum de ijs aquis, quantum abundè ad coquendam vulpem satis erit. *Kist.*

d *Herbarum.*) Fit efficacius vbi præter has origanum, saluia, betonica, serpyllum, rosmarinus, stæchas, maiorana, melilotus, & lauri folia incoquantur.

OLEVM E CAPPARIBVS.
XXXIIII.

VAlet ad duritiem, obstuctionem, dolorem, & omnia vitia lienis. Recipit corticum radicum capparum, vnciam vnam. Corticum tamaricis, & a foliorum eiusdem, seminis agni, a spleni, cyperi, añ drach. duas. Rutæ, drach. vnam. Aceti, vini albi, clari, odori, añ vnc. duas. Olei maturi, lib. vnam. Coquuntur in duplici vase, ad aceti & vini consumptionem. Simplicissimum est quod ex solo oleo & radice capparum paratur. Radix tusa in oleum conijcitur cum aceti momento, mense integro insolatur, dein percoquitur, vt acetum expiret, colatur & reponitur.

ANNOTATIO.

a *Foliorum eiusdem.*) Notat me Franciscus Alexander quod folia Tamaricis, præterita iride, adiecerim, quum tamen constet Tamaricem vitijs lienis, ad quę oleum hoc confert, mirificè succurrere. Quum verò Iris etiam lienosis auxilietur, non prohibeo, si cui ita visum fuerit, quin illam admisceat.

OLEVM E SPICA NOSTRATE.
XXXV.

AD caput roborandum, & vnguentis odorem gratum conciliandum confert. Fit è nostrate spica per destillationem. Stillaticio nanq; illius liquori innatat.

OLEVM E SPICA NOSTRATE.
Compositum.
XXXVI.

HAbet spicæ nostratis vnc. vnam. Styracis, caryophyllorum, añ drachmas sex. Nucis moschatæ, drach. vndecim. Olei, lib. vnam. Vini odori, vnc. duas. Coquuntur in duplici vase, ad vini consumptionem.

OLEVM E a SARMENTIS IVNIPERI.
Ioannis Damasceni.
XXXVII.

EMendat cutis fœditatem, serpiginem, cancrum, vlcera maligna, qualia quę in tibijs quorundam, & cruribus existunt. Fit hoc pacto. Sarmentis iuniperi pinguis, succosi, non squalidi, obducti situ aut cariosi tenuibus, aut minutim incisis, vas vitratum angusti oris imple, & laminam ferream tenuem multis foraminibus cribri in modum pertusam toti ori applica, vt per eam oleum destillet: & ne sarmenta delabantur, hanc cum ore tum dicti vasis superioris, tum alterius minoris & inferioris etiam vitrati oleum excepturi * luto sapientum siue Chymicorum: hoc enim nomine, si Dijs placet, illi nominantur, non quidem ab alijs, sed à seipsis: probè, ne quidquam exspiret, obturato & munito. Vbi minus & inferius vas vsq; ad os superioris terræ infoderis, igne luculento maius alterum vas iuniperi frustula capiens, circunda horis duabus: sicq; oleum in vas minus destillabit, quod in vsus reponitur.

* Terra figulari.

ANNOTATIO.

✱ *E Sarmentis.*) Nam fit etiam oleum Iuniperinum è baccis, idq; dupliciter, nempe vel per expreßionem, quod crasßius & impurius est, vt amygdalarum: vel per artem destillandi vel sublimationem.

OLEVM E SCORPIONIBVS, SIMPLEX.

Eiusdem.

XXXVIII.

LApidem renum, & vesicæ frangit & expellit, pubi, perinæo, & lumbis in solij egressu illitum, aut per vrinarium meatum iniectum. Fit ex scorpionibus viginti, vel paulo pluribus, aut paucioribus, in olei amygdalarum amararum lib. duabus, in vase vitreo probè obstructo triginta diebus insolatis, & dein oleo colato in vsus reposito.

OLEVM E SCORPIONIBVS, COMPOSITVM.

Eiusdem.

XXXIX.

HAbet radicis aristolochiæ rotundæ, gentianæ, cyperi, corticum radicum capparis, añ vnc. vnam. In olei amygdalarum amararum sextario vno diebus viginti insolantur, in vase vitreo accuratè operculato: deinde aliquantulum in vase duplici coquuntur, postea scorpiones à decem ad quindecim oleo inijciuntur: obturatur vas, & iterum mense vno insolatur, postremò excolatum oleum reponitur.

ANNOTATIO.

Silentio transire non possum, quod hoc loco Manardus memoriæ prodidit. Parari nunc, inquit, etiam ex oleo veteri Scorpionum oleum, adiectis multis simplicibus medicamentis ad venena laudatis: esseq; mirabile in pestilentia, & venenis omnibus. Scire se hominem, qui hoc solo munitus, sæuisßimam quantumuis pestilentiam nihili fecit: nec solum seipsum, sed & famulos secum ad visendos pestilentia affectos accedentes, incolumes conseruauit. Præterea scire se, & ex sola inunctione aliquos esse liberatos, qui sæuisßima biberant venena.

OLEVM E LVMBRICIS TERRESTRIBVS.

XL.

NEruos refrigeratos roborat, eorumq; vulnera, conuulsiones, ac resolutiones iuuat, & doloribus articulorum vtile est. Capit lumbricorum, seu vermium terræ, vino albo diligenter lotorum, lib. dimidiam. Olei oliuarum maturarum, lib. duas. Vini, vnc. duas. Coquuntur in duplici vase omnia simul, ad vini consumptionem, dein colatum oleum ad vsus reconditur.

OLEVM E [a] LATERIBVS.

Ioannis Damasceni.

XLI.

Cale-

CAlefacit, discutit: essentiæ [b] tenuitate in altũ penetrat: proinde excrementosam materiam omnem consumit. Igitur comitiali morbo: nam eo laborantes & humi prostratos naribus subditũ subito excitat: vertigini, obliuioni, resolutioni, dolori lienis, renum, vesicæ, vteri, neruorum, articulorum, & reliquarum partium à frigiditate nato medetur, & vrinam ciet. Sic fit. Lateres aut tegulas ex terra lutoue rubente confectos, [c] multum antiquatos, in [d] frusta comminutos, carbonibus nõ fumantibus accende, donec candescant & igniti rubeant: dein è carbonibus exempta fragmenta in concha oleo veteri claro plena restinguito, & illic donec oleo probè imbuantur dimittito: postea oleo exempta probè siccato & per se in casulis, & minutissimè terito: & [e] vasi per sublimationẽ vitreo destillanda indito, & luto chymistarum capitellum claudito, & subtus in fornace carbonibus accensis oleum elicito, & in phiala exactè obstructa recondito.

ANNOTATIONES.

[a] *E lateribus.*) Habet multa quoq; alia nomina. siquidem dicitur Oleum philosophorum, scilicet chymistarum, qui se suis scriptis vbiq;, & quotidiano sermone philosophos appellant, & oleum hoc sua industria è lateribus seu tegulis eliciunt. Non autem temerè dictum est Chymistarum, quia est aliud etiam oleum philosophorum naturale, quod Babylonijs Naphtha, hodie verò Petroleum nominatur, de quo libro primo diximus. Appellatur etiam Oleum sapientiæ, quod à sapientibus Chymistis nimirum, si Dijs placet, paretur, & perfecti magisterij, & benedictum, & diuinum, & sanctum. Tamen tria postrema magis Petroleo conueniunt, vtpote quòd Monachi, impostores pessimi, è diuorum sepulchris promanare nugati sunt.

Oleum philosophorum. *Naphtha.* *Petroleum.* *Oleum sapientiæ.* *Perfecti magisterij.*

[b] *Essentiæ tenuitate.*) Nam ita tenue est, vt momento latissimè spargatur: sicq; manui infundatur, eam citò penetret. Atq; hinc est, quòd vrinam moueat, lapidem frangat, vermes enecet, aurium tinnitui à flatu crasso conferat.

[c] *Multum antiquatos.*) Sunt qui nouos lateres, & eos qui aquam nondũ senserunt, præferunt: propterea quòd oleum melius imbibant.

[d] *Frusta.*) Vnciæ vnius Albuchasis, vel vt rectius dicam Bulcasis, esse præcipit. Alij nucis Iuglandis magnitudine.

[e] *Vasi.*) Quod Chymistæ hodie Retortam, aut Cucurbitam appellant.

OLEVM TARTARI.

XLII.

AD tergendam & erugandam faciem & cutem confert. Scabiem & impetiginem sanat. Fit ita. Tartari fœcarij dolij lateribus adhærenti [a] puri lib. quatuor conijciuntur in vas figulinũ ollamúe, & vruntur in [b] fornace cum lateribus aut tegulis, aut fictilibus: vel per se, quoad tartarum omne [c] candidum reddatur. dein imponantur sacculo è laneo panno facto, & infernè acuto, cui parum [d] vini & aceti superinfunditur, & in cella vinaria suspenditur: atq; ex eo clarus quidam [e] liquor destillat in vitrum, quod suppositum est, ad vsum reponendus.

ANNOTATIONES.

[a] *Puri.*) Quod album potius est, quàm rubrum.

[b] *In fornace.*) In furno, maximè figulino.

[c] *Candidum reddatur.*) Et prorsus albescat.

[d] *Vini & aceti.*) Nonnulli nihil horum affundunt.

[e] *Liquor.*) Ita enim rectius quàm oleum nominatur. reuera enim oleum non est, sed acerrimus liquor. Porrò alij oleum aut liquorem hunc ita parant. Tartarum lateribus doliorum adhærens album, ex vino generoso tritum, linteolo inuolutum, aceto albo forti maceratur, sub cineribus calidis coquitur, dum nigrescat: iterum teritur, & vasi inclinato decliuiúe diebus octo loco frigido imponitur, donec in oleum aut liquorem resoluatur. Id si non fit, exprimitur.

Alius parandi modus olei tartari.

OLEVM TEREBINTHINVM.

Simplex.

XLIII.

COnfert morbis frigidis omnibus, neruorum maximè. Asthmaticis, & suppuratis confert. Colicis cruciatibus vtile, internosq́ flatus potenter discutit. Cicatricibus gratiam addit, earumq́ maculas exterit. Calculum edu cit, & arenas promouet. Fit hoc modo. Terebinthinæ, aut laricinæ resinæ, lib. quatuor, ponuntur in vas vitreum (Retortam, aut Cucurbitam appellatum) & Chymistarum more oleũ elicitur: ita nimirum, vt vas prædictum arenæ im ponatur, à sordibus probè mundatæ: atq; tum primùm cum aqua elicietur oleum tenue & clarum limpidumúe, secundò aurei coloris fuluumúe, vltimò fuscum & crassum. horum vnumquodq; per se aufertur, & reponitur. Tertium autem quod effluit optimum est.

OLEVM a BALSAMI.

Ioannis Damasceni.

XLIIII.

CAlefacit, desiccat, tenuat, discutit, tergit, glutinat. Fit cortice eius arboris, orientem spectante, sub caniculæ ardoribus scarificato & vulnerato.

Opobalsamũ.

tum enim pinguis lachryma destillat, quam recentiores oleũ, Græci Opobalsamum nominant. Alij arboris huius surculos vere ineunte in pila terunt, dein in aqua coquunt, torculari exprimunt, oleumq́ Balsami vocant. Sunt qui surculos tritos in oleo veteri dies quadraginta insolant, in vase duplici coquunt, exprimunt, surculos nouos tritos immittunt, secundò, & tertiò, colant & recondunt.

ANNOTATIONES.

a Oleum Balsami.) Hoc non est nisi liquor Balsami, quem Opobalsamum tum Græci, tum officinæ medicorum appellant. Rarissimum hodie, præsertim in nostris regionibus. neq; enim hoc modo nisi in ijs locis, vbi Balsamum nascitur, parari potest. Quod quum prioris seculi medici Petrus de Ebano, Guilielmus Platearius, Bartholomæus Montagnana animaduertissent, olea Balsami, quæ viribus vero balsamo nihil cedere dixerunt, composuerunt: quæ ordine subijciemus.

OLEVM BALSAMI.

Petri de Ebano.

XLV.

Balsamum artificiale chirurgorũ.

IDem quod opobalsamum potest. Tenuiũ nanq; est partium, calefacit, exiccat, terget, ac glutinat, quæ omnia vulnerarijs medicis in sanandis vulneribus expetuntur. Cordis palpitationem & syncopen illitũ curat. Recipit myrrhæ selectæ, aloẽs iecorariæ, spicæ nardi, sanguinis draconis, thuris, momiæ, opopanacis, bdellij, carpobalsami, ammoniaci, sarcocollæ, croci, mastiches, gummi Arabici, styracis liquidi, añ vnc. duas. Ladani electi, siue castorei, vnc. duas, & dimidiã. Moschi, drach. vnã, & dimidiã. Terebinthinæ pondere omnium tritis miscet̃, alembico destillat̃, vt rosarũ stillaticius liquor, & reconditur.

ANNOTATIO.

Balsamum artificiale, veri Balsami penuriam substituit. Viribus enim propemodum ad singulares Balsami facultates accedit, atq; id potissimum quod ab Aponensi descriptum est, ab omnibus ferè chirurgis vulgò vsurpatur, vt infrà fusius dicetur.

OLEVM BALSAMI.

Guilielmi Placentini.

XLVI.

VAlet ad lapidis vitia, cicatrices eminentes applanat, & balsami loco vsurpatur. Habet myrrhæ, carpobalsami, nucis Indicæ, añ vnc. dimidiã. Hyperici, ℥ drach. duas, Teruntur leniter, & miscentur olei vnc. quinq;. Terebinthinæ,

℥ vncia vna.

thinæ, vnc. vna, & dimidia, & in fine, moschi, grana tria. Olei de lateribus, vnc. vna. Destillatur, vt præcedens.

OLEVM BALSAMI.

Montagnanæ.

XLVII.

ACcipit terebinthinæ, lib. vnam. Thuris albi, vnc. quatuor. Gummi oleæ, vnc. sex. Baccarum lauri, vnc. quatuor. Mastiches, galangæ, caryophyllorum, cinamomi, zedoariæ, nucis moschatæ, cubebæ, ligni aloës bene triti, añ vnc. vnam. Omnia commista alembico destillantur lento igne, & quod primò elicitur, aqua balsami dicitur: quod secundò, oleum balsami, quod tertiò, balsamus ar ificialis.

OLEVM BALSAMI.

Guilielmi Placentini.

XLVIII.

MElius est eo quod præcedit. Recipit olei, lib. vnam, & dimidiam. Myrrhæ, xylobalsami, opopanacis, bdellij, aloës, carpobalsami, ammoniaci, sagapeni, nucis Indæ, hyperici, macis, gummi Arabici, thuris, tragacanthæ, añ vnc. vnam. Laterum quos aqua nunquam attigit ignitorum, & communi in oleo restinctorum, vnc. tres. Terebinthinæ puræ, vncias septem. Trita omnia simul, & in pila inuicem subacta, in alembico destillantur.

ANNOTATIO.

Cur chirurgi Balsamo artificiali in omnibus sanandis vulneribus vtantur.

Hactenus varia olea Balsami, vt hodie nominant, artificialis commemorauimus. Sed etsi postremum hoc multis est vsitatum, tamen primum quod à Petro de Ebano descriptum est, cæteris omnibus præferendum videtur, quòd viribus Balsamo nihil cedat. Habet enim in se medicamenta complura calefacientia, & exiccantia, itẽ extergentia, & glutinantia: quæ sanè omnes facultates in curandis vulneribus maximè requiruntur. Hinc est, quòd nostrates chirurgi, in omnibus sanandis vulneribus, Balsamo hoc artificiali ab ipsis nominato, prospero successu vtantur. Etsi verò non desunt, qui huic descriptioni adijciant galangam, garyophyllos, cinamomum, zingiber, grana paradysi, & alia quædam: tamen quum metuendum sit, ne ex illis admodum calidis medicamentis intemperies aut phlegmone aliqua laboranti parti accersatur, præstat illa omittere, & Petri de Ebano descriptione, quæ sanè optima est, contentos esse, atque eam pro artificiali Balsamo à Chirurgis vsurpari.

OLEVM SAMPSVCHINVM.

XLIX.

CAlefacit, roborat caput, & neruosum genus omne: ideoq; lassitudini vtile, & morbis cerebri ac neruorum frigidis. Ob id spinæ in balneo illitum, resolutioni, conuulsioniq; succurrit. Auribus iniectum, torturam oris vocatam sanat: immissum verò auribus, à flatu tinnitum dissipat. Aduersus vuluæ occlusiones ac strangultus efficax, menses, secundas, & fœtus extrahit, scorpionumq; morsibus medetur. Habet comarum sampsychi, Manipulos quatuor. Serpylli, Manipulos duos. Foliorum myrti, Manipulum vnum. Abrotoni, sisymbrij, añ Manipulum dimidium. Casiæ ligneæ, vnc. duas. Olei omphacini, quod satis est. Contusa omnia conijciuntur in vas vitreum, & affunditur oleum ea quantitate, vt cæteris supernatet: vase bene obturato, diebus octo insolantur, dein exprimuntur, & expressũ oleũ nouisũ speciebus affunditur. hocq; tertiò faciendum. Alij, vt filius quoq; Mesuæ, ex solis sampsychi comis ter quaterúe mutatis, inq; vase duplici coctis, veluti rosaceum conficiunt: quæ sanè conficiendi sampsychini olei ratio melior, vtpote magis simplex, existit.

Melior conficiendi sampsychini olei ratio.

OLEVM EX HYPERICO.

Incerti autoris.

L.

CAle-

CAlefacit, siccat, roborat, discutit, & attenuat: ideoq́ vulnera etiam grandia glutinat, maximè neruorum. Ambusta sanat, dolores siue summitatum femoris, & vesicæ mitigat. Capit comarum dentium hyperici, vnc. tres. Macerantur triduo in vino odorifero, quod satis est. pòst coquuntur in vase duplici, bene obturato. validè exprimuntur: & hyperici nouæ comæ pari pondere similiter macerantur, coquuntur, exprimuntur: hocq́ tertiò faciendum. postea adduntur terebinthinæ, vnciæ tres. Olei veteris clari, vnciæ sex. Croci, scrup. vnus. Coquuntur in duplici vase, quoad vinum consumatur: dein exprimuntur, & colatum oleum reponitur. Alij hyperici flores iam maturos oleo macerant, & insolant, eoq́ modo parant quo anethinum.

OLEVM DE OVIS.

LI.

** alij triginta.*

EXperientia comprobatum est, cutim, præsertim faciei, exterere & expurgare, cicatricibus decorem addere, impetiginem, herpetem, & alia cutis vitia persanare, capillos regignere, ulcera maligna & fistulosa curare. Doloribus præterea dentium & aurium succurrit. Fissuras manuũ, pedum, & ani sanat. Ambustis vtile. Fit hoc modo. Oua recentia numero * centum elixantur, quoad durantur. Dein vitelli eorundem exempti & supra mediocrem ignem ligneo aut ferreo cochleari comminuti in sartagine ferrea, vel terrea plumbata friguntur, donec rubescant, & pinguedinem remittant: postea massa feruens in sacculum pilis contextum inditur, & exprimitur, interdum verò alij torculari exprimere malunt. Oleum expressum reponitur.

ANNOTATIO.

Tres conficiendi olei de ouis modi.
Primus.
Secundus.
Tertius.
Quartus.

Mesuæ filius tres olei de ouis conficiendi modos recenset. Primus ex Serapione acceptus, non multum ab eo quem iam diximus distat, estq́ eiusmodi. Vitelli ouorum elixando duratorum triginta aut circiter manibus friati, in sartagine terrea plumbata friguntur igni mediocri, mouendo cochleari ligneo, donec rubescant, & oleum ab ijs resoluatur, quod presi cochleari largius remittent. Alter modus est, vt vitelli ouorum elixando indurati mola frangantur, dein in offas massamúe tundantur, & torculari exprimantur, vt in oleo amygdalarum est dictum. Tertius ex Auicenna sumptus est, vt scilicet vitelli vasi imponantur, oleumq́ ignis violentia eliciatur, vt in oleo de lateribus est dictum. Sunt qui quartum adijciunt minimè contemnendum. Oua in cineribus coquuntur quoad dura euadant, dein exempti vitelli leuiter in pila tunduntur, tusi in sacculum lineum reponuntur probè colligatum ac occlusum, qui tandem torculari suppositus validè comprimitur, donec ab eo oleum resoluatur.

OLEVM IRINVM.

Ioannis Damasceni.

LII.

TErget, tenuat, coquit, discutit potenter: ob id frigidos dolores aurium, iecoris, lienis, vteri, & articulorum sedat. Humores in thorace ac pulmone crassos tenuat, strumas discutit, tumores duros emollit, conuulsioni succurrit, & aurium ac narium fœtorem emendat. Sic fit. Accipit radicum iridis, lib. vnam. Florum eiusdem, lib. duas. Aquæ cui aliæ iridis radices incoctæ sunt, lib. tres. Olei dulcis, vel sesamini, lib. sex. Coquuntur in vase duplici, radices & florum folia noua immittuntur, prioribus expresis & abiectis, vt in oleo rosaceo, coquuntur denuo ad perfectionem.

OLEVM IRINVM.

a Nicolai Myrepsici.

LIII.

VIs eius excalefaciens, verum minimè acris. Ideo refrigeratis partibus vtile. Roborat etiam, & emollit. Recipit radicis iridis, [b] aspalathi, cyperi, helenij, añ lib. duas, & dimidiam. Opopanacis, vnciam vnam, & dimidiam. Anchusæ, vnciam vnam. [d] Iunci odorati, [e] casiæ xylobalsami, nardi Celticæ, añ vncias tres. Olei puri, sextarios quindecim. Aquæ, sextarios duos, & dimidium. Contunduntur singula crassiuscule, & diebus duobus macerantur: dein duplici in vase horis sex coquuntur, & postea inijcitur opopanax, in vino maceratus & liquatus. Colatum dein oleum in vsus reponito.

ANNOTATIONES.

[a] *Nicolai Myrepsici.*) Nam compositio à Cordo, sub Alexandrini nomine producta, erroribus non vacat. Variat etiam à iam dicta ponderum ratione, vt ex vtriusq; collatione patebit. *Cordus.*

[b] *Aspalathi.*) In Latinis exemplaribus desideratur, qui pro eo radicem Lilij satiui substituunt: & rectè quidem, quòd hæc itidem vt iridis calefaciat, tenuet, atq; emolliat. Iudico itaq; lectionem in manuscripto codice Nicolai corruptam esse, & pro ἀσπαλάθου legendum esse κρίνου ῥίζης. *Nicolai locus expensus.*

[c] *Opopanacis.*) Et hoc in Latinis desideratur medicamentum.

[d] *Iunci odorati.*) Latini codices Cinamomum pro eo substituunt.

[e] *Casiæ.*) Falsò in Latinis exemplaribus Asæ legitur, pro Casiæ. Quum itaq; multa sit in hac compositione varietas, præstat vti simplici irino oleo, quale à Mesue est descriptum.

OLEVM [a] MOSCHATVM.

LIIII.

PIllis pomisúe odoratis cogendis est aptissimum: adhæc roborat, calefacit, discutit. Valet ad frigidum ventriculum, colicum, & renum dolorem. Lateris quoq; illitu sanat. Neruorum omnibus propemodum vitijs confert. Habet olei communis, libras sex. Folij spicæ nardi, costi, mastiches, añ vnciam vnam, & dimidiam. Styracis calamitæ, croci, myrrhæ, casiæ ligneæ, xylobalsami, añ drach. sex. Caryophyllorũ, carpobalsami, bdellij, añ vnc. dimidiã. [b] Nucis Indicæ, drach. duas. Moschi, drach. vnam. [c] Vini odori, vncias sex. Trita leuiter omnia, coquuntur in vase duplici lento igne, ad vini consumptionem.

ANNOTATIONES.

[a] *Moschatum.*) Barbaram sectantes medicinã Muscellinum, itidem à Moscho, quem illi ineptè admodum Muscum appellant, oleũ hoc nominare solent. Nicolaus, si nõ corrupta est uox, μουσέλαιον vocant. Puto autẽ, μοσχέλαιον esse legendum, id est, oleũ moschatum. *Muscellinũ.*

[b] *Nucis Indicæ.*) Cordus hic significari per Indicam nucem, eam quæ Moschata, vel vt hodie loquuntur, muscata nominatur, annotauit: quòd hanc ipsam veteres Græci Caryon Indicon etiam appellauerint. Mirari autem satis non possum, cur in eam venerit sententiam, quòd constet, veteribus Græcis hanc nucem prorsus incognitam fuisse. Recentiores autem Græci Caryon Indicon non aliam nominarunt nucem, nisi eam quæ adhuc hodie in officinis Nux Indica nuncupatur. *Cordus.*

[c] *Vini odori.*) Cordus aquam pro vino vsurpat, quod mihi non probatur. Nam constat, hoc oleum ad frigidos maximè affectus adhiberi: ideo præstat, vinum quàm aquam illi indere. *Cordus errat.*

OLEVM NVCVM MOSCHATARVM.

LV.

CAlefacit, siccat, roborat. Frigido & humido ventriculo præditis maximè confert. Illitum os ventriculi mirè corroborat, venerisq; tentiginem excitat. Deglutitum anhelitum commendat. Accipit nucum moschatarum pinguium, libram dimidiam. Caryophyllorum, vnc. dimidiam. Contunduntur & inter contundendum paulatim stillaticius absinthij liquor affundit, assiduéq; in mortario donec probè emolliantur agitantur. Dein permiscetur olei masti-

chini, menthacei, añ vnc. nouem. Vini chij, vnc. duæ. Macerata diebus septem in duplici vase ad lentum ignem placidissimè eo vndiq; obturato ad vini vsq; consumptionem bulliunt. Pòst exprimuntur, & quod expressum est, vitreo in vase conseruatur. Sunt qui per alembicum vocatum oleum elicere malunt. Alij nucum moschatarum fere quinq; per noctem in vino crassiuscule tritarum, in vase vitreo, vt vinum emineat, macerant. Postridie sacculo lineo includunt, prius tamen in sartagine mediocriter calefactas obligant, & filis passim obductis, ne simul coëant, constringunt, ac torculari exprimunt ligneo, paruo, cum lacu exiguo vt deorsum vergat.

OLEVM * LIGVSTRINVM.

*De alcanna.

LVI.

CAlefacit, & modicè adstringit, ideoq; partes neruosas roborat, pleuriticis succurrit, & ijs quibus ceruix in scapulas conuellitur, itē angina laborantibus confert, & capillos à canicie vindicat. Fit ex florum ligustri foliorum vncijs quatuor, coctis in olei veteris vncijs decem vt rosaceum.

OLEVM POPVLINVM.

Nicolai Myrepsi.

LVII.

EMollit, tenuium est partium, & calidum: arthriticis & podagricis vtile. Accipit gemmarum populi nigræ, veris initio collectarum, vncias quatuor. Olei dulcis, sextarium Italicum vnum. Gemmæ tusæ in oleo macerantur, & insolantur diebus quadraginta.

ANNOTATIO.

Compositio olei populini melior.

Ad hunc quidem modum Nicolaus Myrepsus componit. In Latinis autem codicibus aliter describitur, & vinum adijcitur. Quare sic componi aptissimè posset. Recipit Gemmarum populi nigræ, vere collectarum & tusarum, vncias quatuor. Olei dulcis, lib. tres. Vini, lib. sex. In vase vitreo diebus quindecim insolantur, & dein lento igne in duplici vase coquuntur, ad vini consumptionem: expressum & colatum oleum reponitur.

a PETRELAEON.

LVIII.

CAlefacit, siccat, essentiæ tenuitate in altum penetrat, discutit: ac proinde materiam omnem excrementosam absumit. Epilepsiæ, resolutioni, vertigini, obliuioni, lienis, renum, vesicæ, vteri, neruorum, articulorumq; omnium, aliarumq; partium neruosarum doloribus frigidis auxiliatur.

ANNOTATIO.

Naphtha.

a Petrelæon.) Officinis petroleum dictum non est, nisi Naphtha Babylonijs vocata; de qua plura libro primo huius Operis diximus.

DE VNGVENTIS, SECTIO DECIMAQVINTA.

VNGVENTVM a MARCIATVM MAGNVM.

Nicolai Myrepsici.

I.

CONFERT ad refrigerationē capitis, thoracis, stomachi, iecoris, lienis, aliosq; dolores à frigiditate natos. Lienē quoq; induratū emollit. Præcipue verò ad hydropicos ac lienosos expertum est. Habet ceræ albæ, lib. vnā. Olei communis, lib. quatuor. Rosmarini, foliorum lauri, añ vncias quatuor. Tamaricis. vncias tres. Rutæ, vncias quatuor. b Ebuli, sabinæ, c balsamitæ, ocimi, d saluiæ, polij, calaminthæ, artemisiæ, helenij, betonicæ, dd brancæ vrsinæ,

cæ vrsinæ,[e] spargulæ,[f] herbæ venti,[g] pimpinellæ, agrimoniæ, absinthij,[h] herbæ sanctæ petri, ab Italis dictæ herbæ paralysis,[i] costi herbæ, foliorum sambuci,[k] semperuiui minoris, herbæ millefolij, semperuiui maioris, chamædryos,[l] quinqueneruiæ, centauri,[m] fragariæ, quinquefolij, añ vnc. duas, & drach. duas.[n] Maluæ syluestris radicis, cumini,[o] myrrhæ, añ vnc. vnam, & dimidiam. Fœnigræci, drach. quinq;, & scrup. duos. Butyri, drach. sex. Seminis vrticæ, violarum, papaueris albi,[p] mentæ agrestis,[pp] labathi,[q] polytrichi,[r] cardiobotani,[s] matrissylue,[t] herbæ moschatæ,[u] florum chamæmeli,[x] scolopendrij,[y] crispuli,[z] herbæ caphuræ, styracis calamitæ, medullæ osśiũ cerui, añ drach. duas. Axungiæ vrsinæ, gallinæ, &[A] anseris, mastiches, añ vnciam dimidiam. Thuris, drach. duas. Olei nardini,[B] vnc. vnam. Herbæ omnes concisæ macerantur die vno in vino bono odoro, altero autem è vino eximuntur & contunduntur, & in alterum vinum bonum conijciuntur, illicq; diebus septem sinuntur. Octauo dein die hæ vnà cum vino coquuntur, quoad dimidium eius absumatur. Postea inijcitur oleum, & denuò donec vniuersum consumatur vinum decoquuntur. Tandem ab igne amouentur, & colantur: atq; rursus in lebetem inijcitur oleum: cui postquam lento igne parum fuerit calefactum, styrax, butyrum, adipes, mastiche, thus, oleum nardinum, & cera adijciuntur: omnibusq; lento igne dissolutis, ab igne auferuntur, & in vas reconduntur.

ANNOTATIONES.

Hæc est legitima, & è græco Nicolai Myrepsi codice ad verbum transcripta vnguenti Marciati magni compositio. Quæ quum in Latinis codicibus mirificè variet, & corrupta sit, ideo ad præscriptum Nicolai & iuxta præsentem descriptionem deinceps hoc vnguentum à pharmacopœis parandum erit. Id verò quum vsitatissimum sit, & ob multa simplicium medicamentorum nomina, non omnibus obuia, valde obscuratum: ideo nostris annotationibus illustrandum esse putauimus.

a Marciaton.) Sic in omnibus tum Græcis tum Latinis codicibus legitur. Aëtius quoque libro 12. cap. 44. vnguentum præclarum ad articulorum morbos, corporis languores, & resolutiones Marciaton appellat. Vt mirari subeat, cur Cordus in suo medicamentario libro vsitatam appellationem mutauerit in Martianum, præsertim quum Paulus etiam similiter, atq; Aëtius, Marciaton nominent. *Marciatum.* *Cordus notatus.*

b Ebuli.) Nicolaus habet ἔμβουλι, pro ἔβουλι. Nam more suo latinis & Barbaris vocibus passim μ literam adijcit, Latini codices omnes legunt Esbrij, quæ vox quum sit ex Ebuli dictione à librario imperito deprauata, nihil mirum est hanc quoq; variè à varijs interpretatam fuisse: alijs Saluiam, alijs Maioranam esse dicentibus. Hanc itaq; difficultatem nobis græcus Nicolai codex sustulit. & constat nunc, Ebulum esse vsurpandum, vtpote cuius folia hydropicis illita conueniant: non Maioranam, vt Rondeletius & alij nonnulli sunt arbitrati. *Esbrium.*

c Balsamitæ.) Nos studiò hanc dictionem, qua Nicolaus vsus est, in contextu reliquimus, quum hodie quoq; officinis vsitata sit. Est autem Balsamita altera Sisymbrij species, quam Mentham aquaticam nominant, vt alibi fusius diximus. *Balsamita.*

d Saluiæ.) Latini codices habent, Lilifagi corruptè pro Elelisphaci. Saluiam autem appellari Græcis ἐλελίσφακον, omnibus notum esse putamus. Plurimùm in huius vocis interpretatione hallicinatur Rondeletius, præsertim verò quum Saluiam syluestrem, esse Verbascum syluestre Dioscoridis tradit. Ex aliarum verò herbarum interpretatione abundè constat Rondoletium tempore quo pharmacopolarum officinam scripsit herbarum magnam cognitionem haud habuisse.

dd Brancæ vrsinæ.) Ita in Græcis & Latinis exemplaribus legitur. Brancæ vrsinæ autem nomine duæ hodie intelliguntur herbæ. In Italia ita nominant Acanthum. In Germania nostra Sphondyliũ. Nihil autem refert vtram accipias, quia vtraq; siccandi facultatem obtinet. Nostrates autem pharmacopœi, quum vera Acantha destituantur, spondylium vsurpare debent, cui etiam attenuandi inest facultas. Est autem geminũ Sphondylium, satiuum & syluestre. *Branca vrsina.* *Sphondyliũ.*

e Spargulæ.) Non est autem Spargula, nisi ea herba, quæ Græcis & Latinis Aparine nominatur. Hanc recentiores herbarij, quòd asperitate sua vestimentis quæ contingit, pertinaciter hæreat, Asperulam dixerunt. Quam vocem imperitiores subinde vnius adiectione literæ deprauantes, in Aspergulam mutarunt. Tandem priore litera detrita, abbreui- *Spargula.*

Corduserrat.

antes in Spergulum, & Spargulam cōmutarunt. Non igitur eſt Gallium, vt Cordus exiſtimauit. Quum enim Dioſcoride teſte, Aparine diſcutiendi facultate donata ſit, eius vſus in diſcutiendis tumoribus Hydropicorum aptiſsimus erit.

Herba venti.

f Herbæ venti.) Græcè eſt, ἀνεμοχόρτης. Herbam autem venti variè interpretantur recentiores. Alij enim vmbilicum Veneris eſſe contendunt. Hæc quum hydropicis competat, ſi haberi poteſt, huic vnguento non ineptè inditur. Sunt qui Helxinen, ſeu parietariam interpretantur: alij Solidaginem minorem eſſe cenſent. Nonnulli Aſclepiada, quam officinæ Hirundinariam vocant, exponunt. Aliqui Anemonem ſylueſtrem. Vt nihil mirum ſit, pharmacopœos, vtpote magna ex parte imperitos, in iſta ſententiarum diuerſitate quid faciendum ſit, conſtituere non poſſe. Quare vt noſtram interponamus ſententiam oportet. Licebit quidem, vt iam diximus, vti in ijs vbi prouenit regionibus, Vmbilico Veneris. Sine errore quoque parietaria, ob abſterſoriam ſuam facultatem, huic compoſitioni inditur. Conſolida nominata minor, prorſus repudianda hoc in loco eſt. Aſclepiadis etiam vſus ſine noxa eſſe poſſet. Sed præ omnibus ijs magis competit Anemone ſylueſtris, vtpote cui calefaciendi & diſcutiendi facultas inſignis eſt: adeoq́ ad frigida vitia, ad quæ vnguentum hoc maximè accommodatur, vtilis admodum.

Pimpinella.
Corduserrat.

g Pimpinellæ.) Non Italica, vt Cordus cenſuit, ſed Germanica: quòd huius facultas in præſenti Vnguento acris, potius quàm alterius adſtrictoria, requiratur. Italica verò Pimpinella eſt, quam nos Sanguiſorbam nominamus.

Herba S. Petri.

h Herbæ S. Petri.) Quæ illa ſit, metipſe Nicolaus indicauit: vt hinc liceat palàm cognoſcere, quarundam ſtirpium nomina Nicolai ætate vſitata, ad noſtra vſq; tempora promanaſſe. Eſt autem Verbaſculum odoratum Latinis vocatum, quod primo vere in pratis & montanis emicat, diſcutiendi facultate præditum.

Coſtus herba.
Herba S. Mariæ.
Cordus hallucinatus.
Coſtus hortenſis.
Mentha ſarracenica.

i Coſti herbæ.) Latini codices omnes habent, herbæ ſanctæ Mariæ. Hanc autem interpretantur omnes, quos etiā Cordus ſequitur, pro Perſicaria. Sed errare vniuerſos, è Græco Nicolai codice omnibus fit manifeſtiſsimum: qui quum Coſti herbam appellet, diſertè qualis eſſet indicauit. Nam hac appellatione non eam Coſtum, quam Dioſcorides pingit, innuere voluit: aliàs enim ſimpliciter & ſine omni adiectione Coſtū dixiſset: ſed eam potius, quam Dionyſius Vticenſis, quem falſo Conſtantinum nominant, lib. 11. de Ruſtica, cap. 28. Coſtum ſimpliciter, & alij cum adiectione Coſtum hortenſem nominant. Hanc itaq; Coſtum alij, quod Ruellius quoq; ſignificauit, Mariæ herbam appellant. Hodie mentha Sarracenica, & Romana vulgò, Vnſerfrawen müntz Germanis nuncupant. Eam igitur vt à Coſto Dioſcoridis ſepararet Nicolaus, Coſtum herbam nominauit.

Herba craſſula.

k Semperuiui minoris.) Herbæ craſſulæ, eſt in Latinis codicibus. Sic enim recentiores Semperuiuum minus nominant.

Quinquenervia.
Centumneruia.

l Quinqueneruiæ.) Latini codices legunt, Centumneruiæ. Vtriſque autem nominibus Plantago intelligitur: priore minor, poſteriore maior. Quum autem eaſdē ambæ facultates habeant, nihil refert vtra accipiatur. Nicolaus tamen minorē ſumendam innuit.

Fragaria.

m Fragariæ.) Fragulæ habent Latini codices. Intelligunt autem omnes hac voce, fragariam hodie dictam herbam. Hæc quod lienoſis conferat huic vnguento indita eſt.

Malua ſylueſtris.

n Maluæ ſylueſtris.) Latini codices, Ebiſci habent, nullo ſanè diſcrimine. Nam Ebiſcus, malua ſylueſtris, Galeno etiam teſte, Althæa eſt.

o Myrrhæ.) Falſo in Latinis codicibus legitur Myrtha. Nam quum Myrrhæ inſit calefaciendi, emolliendi & diſcutiendi facultas, optimè huic compoſitioni quadret neceſſe

Cordi error.

eſt. Ita vt mirari ſubeat Cordum, qui Myrtū, adſtrictoria donatam facultate, potius quàm Myrram, non ſine errore, huic compoſitioni indendam eſſe cenſuit.

Menta agreſtis.

p Menthæ agreſtis.) Latini codices habent Menthæ ſarracenicæ, ſed falſò. Siquidem hæc antea huic compoſitioni, ſub nomine Coſti herbæ indita fuit: igitur repeti hoc loco nequit. Aliam igitur per Mentham agreſtem intelligat herbam Nicolaus, quàm eam quæ Sarracenica nominatur, eam nimirum quam Menthaſtrum vocant, eſt neceſſe. Nam ita ſylueſtrem mentham Dioſcoridis, Latini appellant autores.

Lapathum.

pp Lapathi.) Rumicem Latinis dictā inaudire oportet, & maximè eam ſpeciem, quam cum adiectione oxylapathum, officinæ autem Lapatium acutum nominant.

Polytrichū.

q Polytrichi.), Adiantum capillum Veneris officinis nominatum, aut certè Trichomanes intelligit, Nihil enim refert, quum earundem ſint virium, vtram accipias.

Carduncellus.
Cardiobotani.

r Cardiobotani.) Latina exemplaria habent, Carduncelli. Carduncellū autem interpretantur Carduū benedictum, herbam notam omnibus. Per Cardiobotanon ego cenſeo intelligendā eſſe herbam, quæ etiamnū hodie Cardiaca dicitur: idq; duabus de cauſis. Vna, quòd hęc itidem Menthæ ſpecies ſit, quarū duæ etiam alię hanc compoſitionē ingrediuntur: altera, quòd hæc ipſa Cardiaca, craſſos humores incidere, attenuare, & diſcutere poſſit. Tamen quum idem poſsit Carduus benedictus, nihil moror hanc etiā ſi quis vſurpet.

s Matriſſyluæ.)

s *Matrissyluæ.*) Non est, nisi Periclymenum Græcis dicta herba, vt alibi fusius docuimus. Vsus est autem voce Matrissyluæ etiam Scribonius Largus. Alio, nomine Caprifolium dicitur. *Matrissylua.*

t *Herbæ moschatæ.*) Est autem herba moschata, prima Geranij species: vt alibi copiosius ostendimus. Quæ commodissimè huic vnguento immiscetur, eò quod attenuandi & incidendi vim habeat, adeoq; lienosis, vt alibi plenius diximus, conferat. *Herba moschata.*

u *Florũ chamæmeli.*) Hic latini codices Nicolai habent, Aleluia: quæ quidẽ vox per imperitũ librarium in contextũ rapta est, ex dictione χαμαιμήλυ, non intellecta & deprauata.

x *Scolopendrij.*) Nicolaus per Scolopendrium intelligit eam herbam, quæ veteribus ita dicta est, & hodie Ceterachion appellatur. Ea igitur accipienda, aut Hemionitis, quum vtraq; lienosis sit accommodata, quibus hæc compositio maximè conuenit. *Scolopendrium.*

y *Crispuli.*) Crispulam hodie omnes ferè Bouis oculum, seu Buphthalmũ interpretantur. Quid autem Buphthalmi nomine inaudiendum veniat, alibi diximus: nempe Cotula non fœtida recentioribus herbarijs nuncupata. *Crispula.*

z *Herbæ Caphuræ.*) Latini codices legunt, Caphuratæ, quod in idem recidit. Non est autem herba Caphuræ, seu Caphurata, nisi Abrotonum: quo hodie passim pro fœmina vtantur, quòd odore nonnihil ad Caphuram accedat. Non esse autem herbam illam fœminam, sed potius Absinthium ponticum, in commentarijs nostris de Stirpium historia diximus. *Herba Caphuræ.*

A *Anseris.*) In omnibus codicibus desideratur.

B *Vnc. vnam.*) Græcus manuscriptus Nicolai codex habet drach. vnam, grana quindecim, quod pondus quum videretur nobis satis exiguum, ideò in vnc. vnã mutauimus: idq; Latinorum nobis suffragante codicum testimonio fecimus. Nam quum latinus Nicolai codex geminata passim habeat pondera in hac compositione, & hoc loco vnciarum duarum mentionem faciat: certum est, inde nobis vnc. vnam sumendam esse. Hinc est, quod exemplar Ingolstadianum disertè legat, olei nardini vnciam vnam.

VNGVENTVM a AGRIPPAE.

Eiusdem.

II.

AD hydropicos, lienosos, & ventrem dolentes vtile est. Oedemata, & neruorum vitia sanat. Vrinam mouet, extrinsecus illitum ventrem subducit, doloriq; renum succurrit. Capit bryoniæ radicis, lib. vnam. Radicis b maluæ syluestris, scillæ, añ lib. dimidiam. Iridis, vnc. vnam, & dimidiam. Radicis filicis, c ebuli, tribuli marini, añ vnc. vnam. Olei, d lib. duas. Tusa omnia macerantur in oleo diebus e octo. Dein coniecta in lebetem lento igne coquuntur, & cocta exprimuntur, colanturq;, aridis abiectis: liquidum autem cum ceræ puræ f vncijs septem, & dimidia, in vnguenti formam redigitur.

ANNOTATIONES.

a *Agrippæ.*) Sic omnia Latina Nicolai exemplaria habent, & ad regem Agrippam autorem compositionem referunt. Manuscriptus Nicolai codex, Grypa legit.

b *Radicis maluæ syluestris.*) Ita in Græco manuscripto Nicolai codice legitur, quum tamen in Latinis sit, Cucumeris syluestris: vt suspicio sit, librarium pro μαλάχης ἀγρίας, substituisse σίκυος ἀγρίας. Quod non alia de causa factum esse arbitror, quàm quod huic vnguento subducendi aluum facultas tribuatur: ideoq; radicem cucumeris syluestris indere, vtpote quæ vehementem purgandi vim obtinet, voluit. Vtriusq; autem vsus in hoc vnguento esse potest. Si enim ad renum calculos deturbandos eo vti volumus, præstat illi Maluam syluestrem immiscere. Sin aluum potius subducere nobis cõsilium est, radix cucumeris syluestris potius indenda erit. Consultissimum igitur erit vtroq; modo paratum in officinis habere vnguentum, vt nunc huius, nunc illius pro diuersitate morbi vsus esse possit. Dessennius ex hoc loco se explicare non potuit, Sphingis ænigma sibi propositum, quod non nisi ab ædipo dissolui posset, putans. *Dessennius.*

c *Ebuli.*) Vt hinc perspicuum etiam euadat, Ebulum rectè Marciato vnguento inseri.

d *Lib. duas.*) Græcus codex vnam tantum libram habet. Sed apparet, mensuram minorem esse quàm par sit: ideo alteram adijciendam esse putauimus, idq; monentibus latinis codicibus qui habent lib. quatuor, geminata enim passim pondera ad hanc nostram descriptionem collata obtinent.

e *Octo.*) Tribus duntaxat diebus maceranda esse, Græcus codex innuit. Sed fit efficatius vnguentum, si pluribus macerentur diebus.

f Vnc.septem, & dimidia.) Græcus codex manuſcriptus vnc.ſex tantum habet. Nos La-tinos codices ſecuti ſumus, qui habent vnc. quindecim. Dimidiatũ itaq; pondus ſunt vn-ciæ ſeptem, & dimidia. Sed relinquendum arbitrio pharmacopœi, vt tantum accipiat ce-ræ, quantum ad vnguentum conficiendum ſatis erit.

VNGVENTVM [a] AREGON.

Eiuſdem.

III.

AD omnem dolorem frigidum ſtomachi & ventris, ad vterina mulierum vitia, diſtenſiones, quartanas, epilepſias, reſolutiones, ſpinæ dolores, & renum. In quartana ante inuaſionem inungitur. Accipit roſmarini, ſampſuchi, [b] iridis, ſerpylli, rutæ, [c] radicis maluæ ſylueſtris, añ vnc. duas, & drach. duas. Foliorum lauri, ſaluiæ, [d] ſabinæ, añ vnc. vnam, & dimidiam. Laureolæ, vncias quatuor, & dimidiam. Calaminthæ, vnc. tres. Maſtiches, thuris, añ drach. tres. Pyrethri, euphorbij, añ vnc. dimidiam. Zingiberis, piperis, añ vnc. dimidiam, & ſcrup. duos. [e] Olei moſchati, drach. duas. Petrolæi, vnc. dimidiã. Adipis vr-ſini, olei laurini, añ vnc. vnam, & dimidiam. Butyri, vnc. duas. [f] Olei commu-nis, lib. duas, & dimidiam. Ceræ albæ puræ, vnc. nouem. Herbæ vnà cum ra-dicibus in vino die vno macerantur, altero eximuntur, & in mortario probè tunduntur: dein oleo inijciuntur, & illic diebus ſeptem macerantur: poſtea co-quuntur, & colantur, rurſusq; coquuntur: & vbi bullire inceperint, imponi-tur oleum laurinum, butyrum, adipes, & cera: omnibusq; liquatis, inijcitur o-leum moſchatum, & petrolæum. poſtremò imponitur maſtiche, thus, zingi-ber, pyrethrum & euphorbium, bene trita: omniaq; ſimul probè ſubacta, ab igne auferuntur, & in vaſe reconduntur.

ANNOTATIONES.

ἀρήγων. *a Aregon.*) Ita enim, non Aragon, vt hactenus medicinam facientes conſueuerunt, ap-pellari debet. Sic enim Græco nomine ἀρήγων, quaſi adiutor, ob ſuam quam in iuuandis ægris efficaciam habet, dici poteſt. Hinc eſt quod non ineptè illud Salodinus adiutorium interpretetur. In Nicolao ordine vnguentum 48. nec vllo nomine priuato inſignitum eſt. Nomen autem Aregon, vel deprauatè Aragon, illi impoſitum eſt ab aliquo Græcæ linguæ imperito: qui in Nicolao legens ἄλειμα ἀρήγων ἐς πάντα πόνον στομάχου, καὶ κοιλίας, id eſt, vn-guentum conferens iuuansúe ad omnem ſtomachi, & ventris dolorem: ἀρήγων vnguenti huius appellationem propriam eſſe putauit, quod fortè ita ſcriptũ inuenerit, ἄλειμα ἀρή-γων, ἐς πάντα πόνον, &c. Deſſennius cur ita dictum ſit ignorare ſe fatetur.

b Iridis.) In omnibus Latinis codicib: falſo ſcribitur Iari, pro Iridis. Fuit ẽm improuido & incauto librario facilis ab vna in alteram dictionem lapſus. Franciſcus Alexander hoc loco, vt diſſentiendi à me occaſionem habeat, mauult deprauatos codices ſequi, quàm ve-ritatem amplecti.

Malua ſyl- *c Radicis maluæ ſylueſtris.*) Id eſt, altheæ. In latinis codicibus iterum, vt in priore vn-
ueſtris. guento, legitur perperam Cucumeris ſylueſtris. Et is locus, priorem lectionem eſſe legiti-mam confirmat.

d Sabinæ.) Poſthæc in Latinis nonnullis codicibus ſubijcitur, Pulicarię maioris & mi-noris, id eſt, ellebori albi & nigri, añ vnc. duas. Et paulo pòſt, à laureola, foliorum cucu-meris aſinini: quę ſanè omnia in Græco, & melioribus etiam Latinis codicibus deſideran-tur: adeoq; ſpuria ſunt, ideo à nobis meritò præterita & omiſſa.

e Olei moſchati.) In cuius inopia rutaceo, aut laurino vtendum.

f Olei communis.) In Latinis exemplaribus non ſine errore deſideratur.

VNGVENTVM DIALTHEAE.

Eiuſdem.

IIII.

AD neruorum præciſionem, lateris dolores, omnem neruorum inconti-
**Althea.* nentiam & duriciem, atq; reſolutos vtile. Recipit radicis * maluæ ſylue-ſtris, lib. vnam. Seminis lini, fœnigræci, añ lib. dimidiam. Scillæ, vnc. tres. Ra-dices & ſemina, bene tuſa, tribus diebus in lib. tribus & dimidia aquæ mace-
**Mucaginis.* rantur: dein coquuntur, donec * ſucci craſsitudinem acquirant, & per linteum tenue

tenue colantur, & exprimuntur. Pòst accipitur ſucci huius lib. vna, & adduntur ei olei communis lib. duæ, & rurſus coquuntur, donec ſuccus abſumptus fuerit. Dein inijcitur ceræ lib. dimidia. Terebinthinæ, galbani, gummi hederæ, aut eius ſucci, añ vnc. vna. Poſtremò imponitur colophoniæ bene tritæ, reſinæ albæ puræ, añ vnc. tres. Concuſſa, agitataúe probè, vt in lebete eliquentur, ab igne remouentur, & refrigerata in vaſe conduntur.

ANNOTATIO.

Hoc vnguentum vſu celeberrimum eſt ad emolliendum, calefaciendum, & humectandum. Valet ad thoracis dolorem è frigore contractum. Emollit, lenit, coquit, & diſcutit.

VNGVENTVM POPVLEVM.

Eiuſdem.

V.

SOmnum conciliat, febrientibus ac dolentibus caput propter calorem illitum temporibus, prodeſt. Febricitantibus, plantæ manuum ac pedum, & pulſus eo inunguntur. Irrigandum autem cum oleo roſaceo, aut violaceo. Habet * oculorũ in ſummo arboris populi, quando floret, apparentium, lib. vnã, & dimidiam. Foliorum papaueris nigri, foliorum [a] mandragoræ, [bb] rubi, hyoſcyami, ſolani, [b] vermicularis, lactucæ, ſemperuiui maioris, [cc] violæ, & [c] cymbalij, añ [d] vnciam vnam, & dimidiam. Adipis ſuilli recentis, ſalis expertis, [e] lib. vnam. Herbæ cum [f] oculis & adipe in mortario tunduñt, & in maſſam rediguntur, & ſub ea forma diebus octo ſinuntur. Dein cum gladiolo in tenues partes conciſæ in lebetem conijciuntur, & lento igne in vini odori lib. vna coquuntur, donec totum abſumptum fuerit. Poſtea per linteum tenue colantur, & exprimuntur, & in vaſe reponuntur.

* aut gemmarũ, id eſt, florum conniuentium.

ANNOTATIONES.

a *Foliorum mandragoræ.*) Quum à paucis haberi poſsint (quandoquidem mandragora in Germania, niſi ſata & culta non proueniat) pro eius folijs, Hyoſcyami, geminato eorundem pondere, folia accipi debent.

bb *Rubi.*) Nicolai codex diſertè foliorum mentionem facit. Latini codices cymarum rubi, id eſt, teneriorum coliculorum, quos à prima germinatione, & in ſumma ſui parte profert.

b *Vermicularis.*) Hanc vocem retinuimus, quòd ea Nicolaus etiam vſus fuerit. Eſt autem ſemperuiuum minus, cum albis floribus: quod ſic appellatum eſt à rotundis ſuis folijs, & figura oualibus, vermiculosq́ referentibus. *Vermicularis.*

cc *Violæ.*) Nigræ ſcilicet.

c *Cymbalij.*) Intelligit folia alterius acetabuli, quod alio nomine Vmbilicus Veneris dicitur. Appellatur autem idipſum hodie quoq́ Cymbalaria & Cymbalium, vt alibi fuſius diximus. In Latinis codicibus nonnullis eſt nominata Scatuncellus. Cæterùm in Latinis codicibus nõ rectè Bardanæ fit mentio: quòd eius in hoc medicamento, vtpote quod refrigerandi vi præditum eſt, nullus eſſe vſus videatur. *Cymbalium. Scatuncellus. Bardana.*

d *Vnciam vnam, & dimidiam.*) In græco Nicolai codice eſt vncia dimidia. Nos Latinos ſequi codices voluimus.

e *Libra vna.*) Pondus hoc in Nicolai manuſcripto exemplari fuit omiſſum, quod nos ex Latinis reſtituimus.

f *Oculis.*) Quia in noſtra regione populi oculi, & herbæ quarum hîc fit mentio, in idem tempus haud incidũt (oculi enim primo ſtatim vere, id eſt, Martio menſe erumpunt, herbæ autem Iunio vigent) ideo oculos nonnulli in mortario per ſe tundunt: dein cum adipe ſuillo diu multumq́ tuſos in vaſe operculato duos aut ternos pluresúe mẽſes, donec herbæ vigeant, recondunt. Has inciſas, ligneo piſtillo per ſe tritas, quia ſimul ob lentorem & multitudinem teri facile nequeunt, cum oculis populi, & adipe coquũt, vt à nobis in contextu eſt expreſſum.

VNGVENTVM * E [a] CITRIIS.

* Citrinum.

Eiuſdem.

VI.

AD liuores & lentigines faciei à mulieribus, ac cicatrices, faciendas & dealbandas, à sole factas vstiones, impetigines, ac pustulas à salsa pituita in cute apparentes, & in oculis ruborem. Habent enim aliquam detergendi & insignem exiccandi vim. Capit [b] borachij, drach. duas. [c] Succi semperuiui, drach. vnam. Corallij albi, vnc. dimidiam. [d] Amianti, [e] vmbilici marini, tragacanthæ, amili, cristalli, [f] Antalij, Dentalij, thuris albi, nitri, añ drach. tres. Marmoris albi puri, drach. duas. [g] Cerussæ præparatæ ex dracontio, vnc. vnam. [h] Cerussæ alterius præparatæ ex plumbo, vnc. sex. [i] Adipis suilli recentis, salis expertis & puri, lib. vnam. Seui caprini, vnc. vnam, & dimidiam. Adipis gallinacei, vnciam vnam. Terantur omnia simul, excepta borace, in mortario, in tenuissimum puluerem. Adipes & seuum simul eliquentur in duplici vase. [k] Eliquatis, & per tenue linteum colatis, trita omnia inijciantur, & probè ridicula subigantur. Subacta imponantur citrio vni, aut duobus aut pluribus, & coquantur ebullitione vna. dein rursus in lebetem conijciuntur: & additur illis, borax seorsim tenuissimè trita: subacta probè, reponuntur in vase.

ANNOTATIONES.

E citrijs. Citrinum vnguentum.

a E citrijs.) Quòd ea quæ compositionem eius vnguenti ingrediuntur, in citrijs malis coquantur, ita dictum esse constat. Pharmacopœi nostræ ætatis vnguentum citrinum, à colore nominant. Rectius illis citrium, aut citreum, à citrijs, vt diximus, appellaretur.

Borax. Borachius lapis. Rubeta.

b Borachij, drach. duas.) Manuscriptus Græcus codex habet, λίθȣ βοραχίȣ, id est, lapidis Borachij. Quapropter de sententia Nicolai, sumendus lapis ille erit, qui Borachius dicitur. Non est autem, nisi gemma quam fert in capite suo Rubeta, quæ Græcis φρῦνος, barbaris Bufo, Germanis Krotte dicitur. Rana verò hæc venenata, rubeta Latinis dicta est, à rubis & vepribus, Plinio lib. 32. cap. 5. teste, in quibus plerunq; victitat. Hæc etiam in nonnullis regionibus barbara voce Borax appellatur: vt Boracis vox hoc loco ambigua sit. Nam vel rubetam significat, quæ in capite fert gemmã, quæ ab ea denominationem capiens, Borachia latinis, Germanis Krottenstein dicitur: & hic à Nicolao innuitur. Hæc

Borachia gemma.

gemma colore interdum in candido fusca est, interdum in medio cæruleum habet oculum. Nonnunquam nigra, & maculis liuentibus notata est hæc rubetarum gemma. Interdum virides, nonnunquam versicolores eiusmodi gemmæ sunt. Aliquando in ijs forma rubetarum apparet, sparsis pedibus. Gestantur in annulis à principibus, quòd veneno præsente colorem suum mutet, & quasi sudans guttas emittat. Hinc satis apparet, inter hanc gemmam & venena, naturalem quandam esse ἀντιπάθειαν. Plinius ex ijs ranis lienem, & efficacius cor, ipsarum venenis, quæ ex ipsis fiunt, auxiliari, literis mandauit. Hæc igitur gemma, quòd fortè etiam ad exterenda cutis vitia vtilis sit, huic vnguento inserenda venit. Nostri pharmacopœi per Boracem, Arabibus appellatam, aliam rem inaudiunt, nimirũ Plinio Santernã, Chrysocollam facticiã recentiorib: dictam. Nam hanc etiã barbara

Chrysocolla.

voce Boracem officinæ nominant, vt libro primo huius Operis dictũ est. Hæc verò, vt ibidem exposuimus, gemina existit, natiua & facticia: vtraq; habet calefaciendi, discutiendi, expurgandi, exterendiúe & exedendi facultatem, adeò vt hoc nomine etiam huic vnguento sine errore indi possit. Cordus perperam legit, vnc. duas pro drach. duabus. No-

Cordus errat.

tat me hoc loco Franciscus Alexander: atqui nullo planè candore, quòd aliter in Myrepso, aliter verò in 2. de compositione medicamentorum libro Borachij vocem interpretatus sim. Quasi verò secundæ cogitationes prioribus non sint meliores. Quum Myrepsum celeriter admodum conuerterim, vnà festinanter etiam passim annotationes adieci, ita vt de illis abundè cogitare tũ integrũ non fuerit. Quæ verò hîc de Borachio annotaui, nõ puto me inutiliter dixisse. Sed mordet perpetuò Franciscus, vbi morsu abstinendũ ei erat.

Succi semperuiui.

c Succi semperuiui.) In omnibus tum Græcis tum latinis Nicolai codicibus, legitur Caphuræ. Nos verò, vt antea multis in locis, ita hîc quoq; hanc è contextu sustulimus: quòd non sit frigida, quemadmodum cum nonnullis Arabibus credit Nicolaus, sed calida. Etsi in præsentia, si quis ea vti velit, non prohibeo, quòd discutiendi, exiccandi, & extergendi vim habeat: tamen præstat succum semperuiui vsurpare, quòd vnguentum hoc ad rubores oculorum præsertim commendetur: ad quos sanandos, Semperuiuum, vtpote quòd non solum deficcat, sed & refrigeret, commodius existit. Et dubium non est, Nicolaum, Caphuram huic compositioni, vt medicamentum frigidum & siccum, inseruisse: quale quum non sit, præstat pro ea succum semperuiui vsurpare.

Cordi error.

d Amianti.) Ita enim legendum: quum Græcè sit ἀμιάντȣ: non vt habent Latini codices, quos etiã Cordus secutus est, Amenti dulcis. Quippe incerti sunt omnes ferè, quid Amentum

um du lce significet, Platearius tamen in sua explanatione Antidotarij Nicolai scribit, hunc esse lapidem candidissimum, eboris instar. Ille verò, quum dulcis sit, in hoc vnguento locum habere nequit, quod illud abstergentia maximè medicamenta requirat. Hic lapis nonnullis Entalium appellatur, & ab Entali, cuius paulo pòst separatim mentio fit differt, vt paulo pòst, plenius dicemus. Etsi enim Cordus exponit Gypsum, tamen id facit nullo autore. Neq; enim vllus vel veterum, vel recentiorum, Gypsum dulcis discrimine distinxit. Amiantum itaq; lapidem vsurpent pharmacopœi, qui non est nisi scissilis ille, & friabilis lapis, quem officinæ hodie Alumen plumosum vocant, vt libro primo fusius diximus. *Amiantus.*

e *Vmbilici marini.*) Lapis est exiguus, coloris inferna sui parte candidi, superna rubei, in littore maris repertus: & in altero suo latere, superno nimirum, hominis, puellarum maximè formosarum, vmbilicū referens, vnde etiam illi nomen inditum est: in altero aūt planus, nisi quòd lineas, veluti in domunculis ac testis cochlearum ductas in gyrum obtinet. Vocatur autem non solum Vmbilicus marinus, sed & Veneris Vmbilicus, à formosarum, vt dictum est, puellarum Veneriq; similium vmblico, quem refert. Barbari Belliculos nominant. Ad quod nomē Nicolaus noster respexit, qui habet, βελίξικι θαλασσίς: ita vt potius Beliricus, quàm Belliculus, barbaris hic lapis appellandus veniat. Germani magis ad formam eius quæ fabam exprimit, & locum in quo inuenitur, respicientes, Meerbonen, quasi maris fabam, vocant. Fertur puellis gratiam conciliare hic lapis. Hodie pueris argento & auro inclusum, pro amuleto appendunt mulieres. Plura de eo in nostris super nonum Galeni de simplicibus medicamentorum facultatum commentarijs. *Vmbilicus marinus.* *Vmbilicus veneris.* *Belliculi.*

f *Antalij Dentalij.*) Sunt voces barbaræ, quibus etiam Nicolaus vsus est. Habet enim, ἄνταλι, τένταλι. Alij latinius enunciant, Antalium, & Dentalium. Quid autem vtrunq; sit, libro primo huius Operis, cap. 15. copiosè explicauimus, vt non sit opus hic repetere. Hinc tamen planum est omnibus, Antalium & Dentalium ab Entalio quibusdam pharmacopœis appellato, quod lapidis genus est, atq; Plateario, alijsq; nonnullis amentum dulce vocatur, vt paulo antè diximus, diuersum esse, aliàs Nicolaus vnius medicamenti bis, quod absurdum esset in vna compositione, mentionem fecisse. *Antali Dentali.*

g *Cerussæ præparatæ ex Dracontio.*) Latini codices Nicolai habent Gersæ, alij Iersæ serpentariæ. Videtur autem vtraq; dictio è voce Cerussa nonnihil deprauata esse deflexa. Ex hoc autem Nicolai loco omnibus palàm fit, Cerussam illi esse duplicem. Vnam, quæ fit ex Dracontio, siue serpentaria vera. Eam autem ψιμμύθιον, id est, fucum vocat: quòd ea Cerussa mulieres ad conciliendam formam, & nitorem faciei inducendum vtantur: vt ψιμμύθιον hoc loco generalis vox sit ad omnem fucum. Fit autem hæc Cerussa hoc modo. Radices dracunculi maioris, aut in eius penuria Ari, vere collectæ, repurgatæ, & ad solem siccatæ, subtilissimè tritæ, macerantur in stillaticij liquoris rosarum, vnc. quatuor. Dein insolatæ in vitrea patina, linteolo tecta exiccantur. Postea secundò tantum liquoris stillaticij affunditur, & simili modo exiccatur. Tertiò rursus tantum prædicti liquoris affunditur. Sunt qui sæpius id faciant. Vltimò siccata farina, cum vino odoro in pastillos digeritur, & ad vsum reponitur. *Cerussa præparata cum Dracontio.* *Cerussa duplex Nicolao.* *Conficiendi fuci modus ex Dracunculo.*

h *Cerussæ præparatæ ex plumbo.*) Scilicet nigro: quæ ob id Cerussa plumbaria nominatur, quæ altera est Nicolai Cerussa, de qua copiose lib. 1. huius Operis cap. 17. diximus. *Cerussa plumbaria.*

i *Adipis suilli, &c.*) Horum adipum pondera in Græco exemplari Nicolai non fuerunt expressa. Adiecta igitur sunt à nobis è Latinis.

k *Eliquatis.*) Et hoc loco manuscriptus codex deprauatus est mirificè. Nos igitur Latinos secuti codices, hunc sensum verbis Nicolai affinximus. Sunt qui prædictis adipibus, quum liquantur, citrij mali cortices inijciunt, & illic integro mense macerant. Quo facto, tandem trita omnia inijciunt, & subacta citrijs malis indita coquunt, & conficiunt, vt est in contextu expressum.

VNGVENTVM * NIGRVM.
Eiusdem.

** Fuscum.*

VII.

AD vulnera confert: siquidem in ijs carnem creat, putridamq; depascit. Accipit olei communis, lib. dimidiam, & vnc. tres. Ceræ puræ, vnc. duas. Colophoniæ, picis naualis, sagapeni, vnc. vnam. Mastiches, thuris, galbani, resinæ, therebinthinæ, añ vnciam dimidiam. Olea cum cera, vbi ad ignem probè liquata fuerint, injjciatur colophonia primùm, dein pix naualis, sagapenū, terebinthina, mastiche, thus, & galbanū, vnguentumq; refrigeratū recondat.

VNGVEN-

VNGVENTVM a APOSTOLORVM.
Auicennæ.
VIII.

Efficax est ad vulnera & vlcera contumacia, item fistulas. Sordida vlcera emundat, perpurgat, exiccat, & deterget. Absumit carnem mortuã, & amissam restaurat: duram emollit, & plagas sanat. Recipit terebinthinæ, ceræ albæ, resinæ, ammoniaci, añ drach. quatuordecim. b Aeris floris, opopanacis, añ drach. duas. Aristolochiæ longæ, thuris masculi, bdellij, añ drach. sex. Myrrhæ, galbani, añ drach. quatuor. Lithargyri, drach. nouem. Olei, si æstas fuerit, lib. duas. Sin hyems, lib. tres. Bdellium, ammoniacum, & opopanax in aceto, quod satis est, nocte vna macerantur: dein calefactis terebinthina permiscetur, postea in oleo adiecta cera, & omnibus reliquis in puluerem tritis coquuntur, & in vnguenti formam redacta reponuntur.

ANNOTATIONES.

a *Apostolorum.*) Sic dictum volunt, quòd ex duodecim, quod numero fuerunt Apostoli, constet simplicibus.

b *Aeris floris.*) Quid sit flos æris, libro primo diximus. Pro eo Aeruginem officinæ vsurpant.

VNGVENTVM * AEGYPTIACVM.
Ioannis Damasceni.
IX.

** Alijs vnguentum de melle dicitur.*

Vlnera vetera & fistulosa extergit, carnem excrescentem & emortuam expurgat, ac vehementer exiccat. Habet æruginis, drach. quinq;. Mellis optimi, drach. quatuordecim. Aceti acerrimi, drach. septem. Coquuntur omnia simul igne, quoad vnguenti consistentiam nanciscantur. Aliqui addunt thuris masculi, drach. duas & dimidiam.

VNGVENTVM * AVREVM.
Eiusdem.
X.

** Nonnullis vnguentum Regis nominatur.*

Vlnera, & plagas glutinat, ac curat. Capit ceræ flauæ, vncias sex. Olei boni, lib. duas, & dimidiam. Terebinthinæ, vnc. duas. Resinæ pineæ, & colophoniæ, añ vnc. vnam & dimidiam. Thuris, mastiches, añ vnc. vnam. Croci, drach. vnam. Ceræ in oleo liquatæ, resina, colophonia, & terebinthina affunditur, tandem reliquorum puluis adijcitur, & formatur vnguentum.

VNGVENTVM a AVREVM.
Nicolai Myrepsici.
XI.

Relaxat & aperit: ideo calculosis & hydropicis maximè confert. Capit radicis maluę syluestris, phu, mei, añ vncias tres. Aristolochię longæ & rotundæ, helenij, pulegij, hyssopi, artemisiæ, pentaphylli, rutæ acori, lauri, b herbæ venti, rosmarini, chamædryos, saxifragi, zingiberis, asparagi, rusci radicis, & fœniculi, vncias duas. Seminis apij, iridis, libystici, granorum solis, petroselini, seselios, cardamomi, anethi, baccarum lauri, iuniperi, c lapathi, añ drach. quatuor, scrupulum vnum, grana duo. Seminis citrij, ocimi, sinapi, vrticæ euphorbij, añ vnciam vnam. Adipis vrsini, & vulpini, olei laurini, petrolei, añ vnciam dimidiã. Floris iunci odorati, costi, pyrethri, thuris, mastiches, myrrhæ, añ drach. duas. Olei moschati, vnciam dimidiam. Olei communis, & ceræ, quod satis est: fingatur vnguentum.

ANNOTATIONES.

a *Aureum.*) Ita hoc & præcedens ab auri precio, quòd præstantissima sint, appellata fuerunt. Quanquam præcedens hoc nomen à colore etiam suo, qui aureus est acceperit. Colorem verò hunc à Croco potissimum nanciscitur. Et miror hoc Nicolai vnguentum hactenus non fuisse nostris officinis vsitatum, quum tamen in calculo renum laudatissimum sit. Hortor igitur, vt deinceps parari sibi curent medici. Voluimus autem non solum hac de causa, quam nunc exposuimus, mentionem facere eius vnguenti: sed ideo etiam, vt illud è Græco codice emendatum haberent, quum in Latinis codicibus multis in locis sit deprauatum. Græcus tamen codex nullo alio nomine vnguentum hoc appellat, nisi ἀδωταλγίαμ θαυμαςὸμ, ad aurium dolorem mirabile.

b *Herbæ venti.*) Per herbam venti hoc loco Parietaria intelligenda venit, quæ hodie etiam, ob suam extergendi facultatem, maiorem in modum in renum calculo ab omnibus probatur. *Herba venti.*

c *Lapathi.*) Latini codices habent, lapidis lyncis. Qui sanè ab imperito librario ob similitudinem literarum cum Lapathi voce, aut à sciolo quodam hic insertus est, quòd lyncis lapis calculosis mirificè conferre creditus sit. Quod quidem de Lyncurio Græcorum (siquidem lapidem lyncis recentiores pro Lyncurio habent & vsurpant, quod non est nisi succinum) rectè dicitur. Item de lapide etiam Belemnite, in quem nomen lapidis lyncis transtulerunt. Minimè autem de eo, qui hodie sub hoc nomine in officinis prostat: quem Phrygium esse lapidem, alibi demonstrauimus. Proinde quum tanta sit de lapide Lyncis apud medicos dissensio, nec eius Græcus codex hac in compositione mentionem faciat, prorsus omittendus erit: & Lapathi, seu Rumicis, vel (vt hodie appellant) Acetosæ radices, quæ, Dioscoride teste, calculos vesicæ comminuunt, pro eo immiscendæ erunt. *Lapathum.* *Lapis lyncis.* *Lyncurium.*

VNGVENTVM * a ALVVM SOLVENS. *Laxatiuū.

Eiusdem.

XII.

Aluum soluit, ad stillicidium & difficultatem vrinæ, ac calculosos vtile. Accipit succi b bryoniæ, succi scillæ, succi cyclamini, succi radicis c tithymali, succi radicis ebuli, succi corticis radicis sambuci, d lactucæ, tithymali parui, succi chamæmeli, añ vnc. vnam. Violarum, succi cucumeris syluestris, mercurialis, polypodij succi, laureolæ succi, e capilli veneris, f lathyridis, g elaterij, añ vnc. vnā. Dacrydij, vnc. dimidiā, & drach. vnam. Nucis h Indicæ, euphorbij, añ vnc. dimidiam. Succos & herbas probè tritas in olei lib. vnam, & dimidiam inijce, & illic diebus septem finito. Octauo autem die eò vsque coquantur, donec succi absumantur. Dein adijce ceræ albæ, lib. dimidiā. Fellis taurini, vnc. vnam. Postremò trita in puluerem inijce, & irrigata atque subacta in vase reconde.

ANNOTATIONES.

a *Aluum soluens.*) Vel vt hodie nominant, Laxatiuum. Actuarius lib. quinto methodi ἐπομφάλια eius generis medicamenta vocat. Nam illitum ventri imò, ac pubi, aluum deijcit. Stomacho autem inunctum vomitionem, mouet. Non fuit nobis prætereundum hoc vnguentum, quòd in Latinis codicibus sit mirificè deprauatum, & quod eius vsus in ijs qui adeo delicati sunt, vt purgantia medicamenta bibere auersentur, necessarius sit, & quòd ex facile parabilibus constet. Iisdem ferè rebus quibus vnguentū de Arthanita siue è Cyclamino maius Mesues constat, ideoque Hydropicis admodum vtile existit. Vermes etiam necat, & educit, lienemque efficaciter minuit. Miscetur quoque huius vnguenti exigua portio magno profectu infusis apoplecticorum.

b *Bryoniæ.*) Latinus codex habet, Cucurbitæ agrestis: quo sanè nomine hodie Latinis non appellatur. quid igitur hac appellatione veniret, pauci pharmacopœi intellexerunt. Germani quidem Caninam cucurbitam nominant, Hundßkürbs: ad quam fortè appellationem recentiores respexerunt. *Bryoniæ.*

c *Tithymali.*) Maioris scilicet, quia paulo pòst minoris faciet mentionem. Nostri Esulam maiorem vocant. Codex latinus mendosè Anabulæ legit, est enim vox ex Tithymalo corrupta, vt omnibus patet. *Tithymalis.*

d *Lactucæ.*) In latino codice falsò legitur, Lactis. Lactucam autem aluum mollire, non tantum Dioscorides, sed & Martialis ijs versiculis testatur: *Lactuca.*

Prima tibi dabitur ventri lactuca mouendo Vtilis.

dd Chamæmeli.) Locum illum in Nicolao deprauatum esse mihi suspitio est. Nam pro Chamæmeli, legendum esse videtur Chamæleæ. Quod ex vnguento de Arthanita fit manifestum, cuius compositionem Mezereon, quod non est nisi Chamælea, ingreditur. Nisi quis Chamæmelum, calculosorum ratione inditum esse huic compositioni putet.

Capillus Veneris. *e Capilli veneris.*) Manuscriptus Nicolai codex, quo nos in eo conuertendo autore vsi sumus, deprauatè legit, κάπνιϊ βέρβεριϛ, pro κάπιλλι βένεριϛ. sæpe enim græcis literis latinas exarare voces solet Nicolaus. Cæterum Capillus veneris, siue Adiantum, hîc non inijcitur vt aluum molliat. nam, Dioscoride autore, illam potius sistit: sed vt, eodem & Galeno testibus calculos frangat.

Lathyris. *f Lathyridis.*) Cataputia minor hodie appellatur Lathyris.

Elaterium. *g Elaterij.*) Elaterium medicamentum est è fructu Cucumeris syluestris factum. Quare paulo antè per Cucumeris syluestris succum, eum qui folijs eius exprimitur, intellexit. Et hic locus confirmare videtur supra in vnguentis agrippæ, & Aregon vocatis pro radice syluestris maluæ, legendum esse syluestris cucumeris.

Nux Indica. *h Nucis Indicæ.*) Latinus codex habet, Nucis vomicæ: & statim interpretationem subijcit, id est, Castaneolæ Indicæ: vt inde palàm fiat, Nicolaum hic, non de vomica nominata nuce, quæ magis per vomitum, vt appellatio eius ostendit, quàm per aluum educit excrementa corporis: sed de Indica loqui, vtpote quæ duplici nomine confert, & quia mouet aluum, & vesicæ lapidi exterendo conducat.

VNGVENTVM ALBVM.

Eiusdem.

XIII.

AD mala cutis à salsa pituita orta, pustularumq́ eruptiones, confert, & pruritus carnis mitigat. Recipit cerussæ, vnc. vnã. Lithargyri, vnc. dimidiam. Thuris, drach. vnam, & dimidiam. Mastiches, drach. dimidiam. Contusa omnia simul fricantur cum rosaceo oleo, donec ad succi crassitudinem rediguntur. Dein adijcitur lac muliebre, & stillaticius rosarum liquor purus: & iusto tempore conquassantur, vt succi crassitiem nanciscantur: dein reponuntur in vase.

ANNOTATIO.

Hoc vnguentum haud dubiè ad sanandum pruritum è salsa pituita ortum, est accommodatissimum. Quare in vsum esse reuocandum censeo.

VNGVENTVM ALBVM.

Rhazes.

XIIII.

IDem, non tamen tanta efficacia, præstat. Habet cerussæ in stillaticio rosarum liquore lotæ, vnc. duas. Ceræ albæ, vnc. vnam. Olei rosacei, vnc. quatuor. Fiat vnguentum. Liquefacta cera cum oleo lento igne remouetur semper agitando: quumq́ refrixerit, cerussa tenuissimè trita adijcitur, probeq́ agitatum vnguentum fit.

ANNOTATIO.

Dicitur hodie etiam vnguentum cerussa crudum: aut si coctum fuerit, emplastrum de cerussa. Nonnulli hodie alia ratione vnguentum album conficiunt. Siquidem alij adijciunt albumina ouorum, alij lithargyrum, alij caphuram: pro qua tamen ego substituendum esse succum semperuiui, ob causam iam sæpe dictam, puto. Exempla aliqua subijciemus, quibus si qui volent, vti possunt.

VNGVENTVM ALBVM COMMVNE.

XV.

ADuersus vlcera, scabiem, & adustionem valet. Capit cerussæ, vncias tres. Olei rosacei, lib. dimidiam. Ceræ albæ, vnc. duas. Alba ouorum numero duo. Stillaticij rosarum liquoris, vncias sex. Bene subactis omnibus, fiat vnguentum.

VNG. ALBVM CVM * LITHARGYRO.

** Quod reliquis magis siccat.*

XVI.

Accipit

ACcipit cerussæ, vnc. octo. Lithargyri, vnc. vnam, & dimidiam. Olei rosacei, stillaticij rosarum liquoris, añ libram dimidiam. Alba ouorum numero sex. Subactis omnibus, fit vnguentum.

VNG. ALBVM CVM [a] SEDO.
XVII.

REcipit olei rosacei, vnc. tres. Ceræ albæ, vnc. vnam. Cerussæ, vnc. vnam, & dimidiam. Succi semperuiui, drach. duas. Alba ouorum duo, fiat vnguentum.

ANNOTATIO.

[a] *Cum sedo.*) Seu semperuiuo. Alij, cum Caphura, seu Caphuratum nominant. Nos autem Caphura, vt medicamento frigido, non esse vtendum putamus. Alij variant pondera in hunc modum. Recipiunt olei rosacei, lib. vnam. Ceræ albæ, vnc. tres. Cerussæ, vnc. duodecim. Alba ouorum numero sex. Succi semperuiui, drach. duas, & dimidiam.

VNGVENTVM * E POMPHOLYGE.
Nicolai Alexandrini.
XVIII.

AD exiccanda erysipelata, vulnera sordida, & ad sananda vlcera tibiarum valet, aliarumque partium vlcera caua implet, & ad cicatricem ducit, ac refrigerat. Habet olei rosacei, ceræ albæ, añ vnc. sex. Succi fructus solani satiui, vnc. quatuor. Cerussæ, vnc. duas. Plumbi vsti & loti, Pompholygis, añ vnciam vnam. Thuris puri, vnc. dimidiam. Oleum cum Solani succo coquitur, ad succi consumptionem. tunc adijcitur cera: qua liquata, reliquorum puluis tenuissimus admiscetur, & in mortario subacta, ad vnguenti formam rediguntur.

** Thutia. Danda verò opera vt non Cadmia, sed vera Pompholyx indatur, quæ è fornacibus facilè haberi potest, quemadmodum libro 9. de simpl. medica. facul. copiosè diximus.*

ANNOTATIO.

Summa fiducia vsurpari debet, quod nulli veterum compositioni cedat. Variant etiam nonnulli pondera in hoc describendo vnguento Galenus lib. 2. ad Glauco. medicamentum ex Pompholyge & Solani succo cancro exulcerato adhibet.

VNG. ALBVM INFRIGIDANSVE
[a] Galeni.
XIX.

CApit olei rosacei, lib. vnam, & dimidiam. Ceræ albæ, vnc. sex. Liquefiant omnia simul, dein cum aqua frigidissima, vel stillaticio rosarum liquore multoties lauentur, quoad albescant.

ANNOTATIO.

[a] Hoc quidem hodie alio nomine Galeni infrigidans ceratum nominatur, quod infrà etiam describemus inter cerata. Confert autem illud quoque sub vnguenti forma in officinis prostare. Quare verò sic dictum sit, & quæ eius sint facultates, ibidem docebimus.

VNGVENTVM [a] COMITISSAE.
Guilielmi Varignanæ.
XX.

ABortum prohibet, hæmorrhoides sistit, ac laxatos roborat renes. Recipit membranæ castanearum inter carnem & corticem mediæ, membranæ glandium inter carnem & corticẽ mediæ, membranæ quercus inter lignum & corticem mediæ, baccarum myrti, caudæ equinæ, gallarum, corticum fabarum, acinorum vuarum, sorborum immaturorum siccorum, mespilorum im-

maturorum exiccatorum, foliorum pruni syluestris, radicum [b] glaucij, añ vnc. vnam, & dimidiam. Contusa leuiter coquuntur in stillaticij plantaginis liquoris lib. octo, quoad dimidia pars consumpta fuerit. deinde colantur, & in colatura lauantur nouem vicibus, semper aliquid de eo quod colatum est affundendo, ceræ nouæ, vnc. octo. Oleorum myrtini, mastichini, añ lib. vnam, & dimidiam. Postea inspergitur sequentium rerum tenuissimus puluis, nempe membranæ castanearũ inter carnem & corticem mediæ, membranæ glandium eiusdem, membranæ quercus inter lignum & corticem mediæ, gallarum, añ vnc. vnam. Cineris osium cruris bubuli, baccarum myrti, acinorum vuarum, sorborum siccorum, añ vnc. dimidiam. Pastillorum è succino, vnc. duas. Fingatur vnguentum.

ANNOTATIONES.

a Comitissæ.) Sumptum est hoc vnguentum ex Varignana lib. 16. de curandis morbis ad menstruorum suppresionem, & abortum prohibendum, quo in nobili quadam comite, quæ iam abortus periculum senserat, & vteri magna imbecillitate conflictabatur, prosperè vsus est. Ex meris enim adstringentibus compositum, locos muliebres firmat, vterum roborat, & renes laxatos constringit, si eo inungantur. Hæmorrhoides immodicè promanantes sistit.

b Glaucij.) Codices omnes, quos ipse viderim, habent Chelidonij. Tamen quum Chelidonium acrimonia multa præditum sit, adeoq; à cæteris omnibus quæ compositionem præsentem ingrediuntur, plurimum distet: non video quomodo inter ea locum habere posit. Iudico itaq; Memithe scriptum fuisse, quam vocem imperitus quidam Chelidoniam est interpretatus, quum Glaucium significaret. Mea igitur sententia Chelidonium ex hoc vnguento prorsus tollendum erit: & pro eo Glaucium, aut radix Bistortæ vel Tormentillæ, supponenda.

VNGVENTVM POTABILE.
XXI.

DAtur ijs, qui ex alto ceciderunt: glutinat enim vulnera. Habet butyri recentis, salis expertis, lib. tres. Rubeę tinctorum, castorij, *floris maris, radicis tormentillæ, añ vnc. vnam. Bulliant simul in vino odoro, ad eius consumptionem, ac formetur vnguentum.

*Sperma ceti.

VNGVENTVM ROSATVM,
Ioannis Damasceni.
XXII.

PHlegmonas, erysipelata, herpetas sedat: capitis dolorem à calore ortum, ventriculi ac iecoris intemperiem calidam mitigat. Sic fit. Axungia porci probe lauatur nouies aqua calente, & toties frigida: deinde teritur cum ea portio æqualis rosarum rubrarum recentium, quæ marcescant cum ea dies septem: coquuntur, funduntur ue igni lento, & colantur. rursus tantundem rosarum rubearum recentium cum ea tere, quæ dies etiam septem cum ea marcescant: funduntur, vt prius, & colantur. Tunc affunditur succi rosarum dimidium, olei amygdalarum dulcium pars sexta. Coquuntur igni lento, ad succi consumptionem, & reponuntur. Si inter coquendum inijcitur parum opij in stillaticio rosarum liquore soluti, valentius fit.

VNGVENTVM BASILICVM MAGNVM.
Eiusdem.
XXIII.

VLcera phlegmone carentia, præsertim partium neruosarũ, tergit, carneq; implet. Capit ceræ albæ, resinæ pini, seui vaccini, picis naualis, terebinthinæ, thuris, myrrhæ, partes æquales. Olei, quod satis est. In alio, Ceræ, vncias sex, Picis, vncias tres, Aliorum, añ vnc. vnam, & dimidiam.

VNGVEN-

VNGVENTVM BASILICVM MINVS.

Eiusdem.

XXIIII.

Accipit resinæ, picis, ceræ, añ. Olei, quantum sufficit. Cera in oleo liquatur, pix & resina trita inijciuntur, quibus liquatis igni auferuntur.

ANNOTATIO.

Hæc duo vnguenta conformia sunt Basilico tetrapharmaco veterum, quod inde appellatum est à mira efficacia Regale, & quòd ex quatuor cōstet medicamentis. Pauli in septimo, recipit ceram, resinam, colophoniam, picem, adipem taurinum, æqualia. Galenus solius resinæ meminit, non addita colophonia. Celsus taurinum aut vitulinum adipem memorat: cuius loco filius Mesuæ, & alij, oleum miscent. Crebrò fit eius tetrapharmaci apud Galenum mentio, ideo nobis non prætereundum fuit. Calefacit, humectat, phlegmonis dolorem mitigat, ac pus (Galeno lib. 4. 5. & 13. The. metho. teste) mouet, Cum eo idem est Macedonicum, solo thure (quod præterea æquale recipit) diuersum. Magis itaq; ad maius Basilicum accedit, in quod ichthyocolla, vt pleriq; faciunt, non inserenda: sed, vt nos fecimus, terebinthina. *Basilicum tetrapharmacum.* *Macedonicū.*

VNGVENTVM PECTORALE.

Nostrum.

XXV.

Dolores thoracis mitigat, tussim sedat, excreationem iuuat, & crassiciem humorum attenuat. Recipit oleorum amygdalarum dulcium, chamęmelini, violacei, añ vnc. vnā, & dimidiam. Butyri recentis, in stillaticio violarum liquore loti, vnc. tres. Adipis gallinæ, anseris, añ drach. duas. Mucaginis seminis lini, fœnigræci, añ drach. vnam & dimidiam. Radicum ari & iridis, tenuissimè tritarum, añ drach. vnam. Croci, drach. dimidiam. Ceræ albæ, quod satis est: fingatur vnguentum.

ANNOTATIO.

Varia est & multiplex vnguenti pectoralis vocati formula, cuius pro re nata parata. Nobis tamen visa est hæc omnium esse optima, quod omnia quæ ad educendos è thorace crassos humores sunt necessaria in se complectatur. Vt hoc nomine in officinis suis paratam habere debeant pharmacopœi.

VNG. ADVERSVS SCABIEM.

Nostrum.

XXVI.

Habet terebinthinæ in stillaticio rosarum liquore lotæ, vnc. duas. Succi aurānciorum duorum. Vitellos ouorum numero duos. Butyri recentis, salis expertis, vnc. vnam. Olei rosacei, vnc. dimidiam. Commixtis omnibus, fiat vnguentum.

VNG. ADVERSVS SCABIEM.

Aliud.

XXVII.

Capit terebinthinæ in aqua rosacea lotæ, vnc. tres, & dimidiam. Axungiæ porcinæ, añ vnc. vnam, & dimidiam. Salis gemmę, drach. duas. Sulphuris viui, drach. tres. Aluminis vsti, plumbi vsti, añ drach. duas. Cerussæ, thuris, añ drach. vnam, & dimidiam. Lytargyri, drach. tres. Ceræ albæ, quod satis est: formeturq; vnguentum.

ANNOTATIO.

Hæc quidem duo vnguenta tutiora multo sunt ijs quæ hydrargyron habent, cuiusmodi multa sunt pro vario officinarum numero diuersa.

VNG. ADVERSVS LVMBRICOS.

XXVIII.

ACcipit oleorum ex absinthio, amygdalarum amararum, an̄ vnc. vnam, & dimidiam. Succi foliorum persicæ, vnc. vnam. Farinæ lupinorum, cornu ceruini vsti, menthæ, gentianæ, centaurij minoris, an̄ vnc. dimidiam. Abrotoni, matricariæ, an̄ drach. duas. Aloës hepaticæ, drach. tres. Fellis taurini, drach. vnam, & dimidiam. Ceræ, quod satis est: fiat vnguentum, quo vmbilicus, & totus venter inungatur.

VNGVENTVM ADVERSVS PEDICVLOS.
XXIX.

REcipit seminis staphysagriæ, lupinorum, salis nitri, an̄ drach. tres. Elleborialbi, sulphuris viui, abrotoni, absinthij vulgaris, an̄ drach. vna, & dimidia. Argenti viui extincti, drach. duas. Auripigmenti, drach. vnam. Olei laurini, lini, an̄ vnc. tres, & dimidiam. Axungiæ porcinæ, vnc. duas. Aceti, drach. dimidiam. Fingatur vnguentum. Illitu pedunculos necat & extirpat.

VNGVENTVM AD SCABIEM.
Nicolai Myrepsici.
XXX.

HAbet salis communis puri, vnc. vnam. Adipis suilli puri, drach. quinque. Thuris puri, drach. duas, & dimidiam. Lithargyri, drach. tres. Succi plantaginis minoris, succi fumariæ, an̄ vnc. dimidiam. Olei laurini, vnc. tres. Ceræ, vnc. vnam. Oleum & adipem ad ignem adiecta cera liquantur, deinde cum succis bulliunt, quoad succi consumuntur, postea reliqua tenuissimè trita inijciuntur, & fingitur vnguentum.

ANNOTATIO.

Huius vnguenti ideo mentio à nobis facta est, quòd nonnulli ipsum, præterito autore Nicolao, referant: & pro lithargyro argentum viuum, cuius hîc nullam mentionem fecit Nicolaus, substituunt. Vt igitur legitima eius in officinis extaret compositio, non omittendum esse putauimus. Pari modo Enulati vocati vnguenti quidam cōpositionem anonymam afferunt, quæ itidem est inter Nicolai compositiones vnguentorum postrema, quam etiam hoc nomine subijciemus.

Enulatum vnguentum.

** Enula.*

VNGVENTVM EX * INVLA.
Eiusdem.
XXXI.

ITidem ad scabiem vtile est. Capit radicis inulæ bene lotæ, & cū aceto coctæ, & bene tusæ, lib. vnam. Axungiæ porcinæ, olei communis, an̄ vnc. tres. Ceræ nouæ, vnc. vnam. Argenti viui saliua hominis ieiuni extincti, terebinthinæ lotæ, an̄ vnc. duas. Salis cōmunis bene triti, vnc. dimidiam. Cera in oleo liquatur, deinde axungia, pòst additur inula: dein argentum viuum & sal, postremò terebinthina, & fit vngentum.

ANNOTATIO.

Nicolaus ex tribus tantum, nempe radice Inulæ, adipe suillo, & argento viuo componit hoc vnguentum: reliqua igitur omnia à posterioribus sunt adiecta, qui non nisi ex multis simplicibus compositis medicamentis delectantur. Sunt tamen qui argenti viui loco, salubriore consilio, sulphur addunt.

** Defensiuū, Barb.*

VNGVENTVM * REPRIMENS.
XXXII.

ACcipit boli armenij, vnc. vnam. Terræ lemniæ, vnc. dimidiam. Sanguinis draconis, drach. tres. Olei rosacei, vnc. duas. Aceti, drach. sex. Ceræ, vnc. tres. Commixtis omnibus fiat vnguentum.

ANNOTATIO.

* *Reprimens.*) Defensiuum recentiores nominant, quod illitum partibus eas tueatur ac prohibeat ne aliquid ad ipsas confluat. Reprimendo enim fluxum ne quid ad illas decurrat, inhibet.

VNGVENTVM [a] EXICCATORIVM.
XXXIII.

RE cipit lapidis calaminaris vocati, terræ Lemniæ, añ vnc. quatuor. Lithargyri auri, cerussæ, añ vnc. tres. Succi * semperuiui, drach. duas. Ceræ, vnc. quinq;. Olei rosacei ex omphacino oleo facti, ‡ vncias duodecim. Formetur vnguentum. Lithargyros cum oleis aliquandiu ad ignem nutritur, cera dein liquatur, reliquorum puluis tenuissimus additur.

Caphuram eiecimus.
‡ *Oleum violaceum sublatum.*

ANNOTATIO.

[a] Alio nomine vocatur desiccatiuum rubrum. Efficax est ad scabiem humidam ex pituita putri & salsa: eam enim exiccat, & pruritum compescit.

VNGVENTVM * REFICIENS.
XXXIIII.

* *Resumtiuũ Barb.*

EXtenuatos supra modum, & exiccatos reficit ac recreat. Hecticis ob id, & cibum non sentientibus vtile. Thoracem quoq; dilatat, ideoq; asthmaticis & suspiriosis conducit. Habet olei violacei, vnc. sex. Butyri recentis salis expertis, vncias quatuor. Axungiæ suillæ recentis salis expertis, gallinaceæ, anseris, anatis, añ vnc. duas. ‡ Oesypi, vnc. dimidiam. Mucaginis tragacanthæ, seminis cotoneorum, lini, & altheæ, mucaginis gummi Arabici, añ vnc. vnam. Ceræ albæ, vnc. quinq;. Commixtis omnibus formatur vnguentum.

‡ *Hyssopi humidi Barb.*

VNGVENTVM * TRIPHARMACVM,
Ioannis Damasceni.
XXXV.

* *Nutritum, Barb, & de lithargyro nutrito.*

PRodest scabiei, & [a] cutis vlceribus. Capit lithargyri tenuissimè triti, vnc. tres. Aceti, vnc. vnam, & dimidiam. Olei rosacei, ‡ quod satis est. Teruntur in mortario plumbeo sine cera.

‡ *alij, lib. dimidiam.*

ANNOTATIO.

[a] *Cutis vlceribus.*) Pruritum & desquamata iuuat, siccat sine morsu, carnem creat, & cicatrice inducit, cruentaq; glutinat. Lithargyros nanq; vino aut aceto tritus & siccatus vulneribus medetur, quæ ob humiditatẽ vix cicatrice clauduntur. Galenus lib. 1. de compos. medica. general. capitibus 6. 7. 8. & 9. lithargyrum vino & oleo, aceto & oleo, item aqua & oleo temperat in mollioribus naturis, paratq; emplastrum ex lithargyri parte vna, olei & aceti duplo maiore portione. Coquit omnia, donec omnino combibitum fuerit oleum, acetum verò expirasse videatur, nec iam inquinet, & nigro splendeat. Oleum autem accipit vetus, quod multo magis exiccat, acetum acerrimum pellucidum, vinum non aquosum. A tripharmaco hoc Mesues alia re non differt, quàm quod plus habet aceti & olei. A nutrito autem, quod in illa cruda est materia, vnde non ita siccat. Potentissimè Galeni emplastrum siccat, vlcera curatu difficilia sanat, fistulas quæ nondum callum contraxerunt, eoq; parotidas iudicatorias quibus iam fistula successit, in pueris sanauit.

VNGVENTVM * CYCLAMINI MAIVS.
Eiusdem.
XXXVI.

* *Arthanitæ.*

ILlitum stomacho, vomitu purgat: hypogastrio autem inunctum, aluum deijcit: ob id hydropicos mirè iuuat, serosum excrementum largè vacuando. Vermes quoq; necat & educit. Adhibetur ijs, qui purgans medicamentum sumere nequeunt. Accipit succi cyclamini, lib. tres. Succi cucumeris syluestris, lib. vnam. Olei irini, lib. duas. Butyri vaccini, lib. vnam. Pulpæ colocynthidis, vnc. tres. * Polypodij, vnc. sex. Euphorbij, vnc. dimidiam. Arida hæc tria teruntur, & macerantur in succis & oleo, vase in vitreo angusti oris bene obstructo, diebus octo. Postea nono die lento igne coquuntur, & colantur. Colato adduntur sagapeni, aur. quinq;. Myrrhæ, aur. duo. Prius autem hæc duo in ace-

* *aliàs quatuor.*

 to, quod

to, quod satis est, dissoluuntur. Coquuntur iterum, quoad succi absumantur. Dein adde cerę, vnc. quinq;. Fellis taurini, aur. quinq;. Feruefiunt simul, donec cera liquatur. Tunc inspergitur paulatim puluis sequens: nempe Scammonij, aloes, mezerei, colocynthidos, turpeti, añ aur. quinq;. Euphorbij, aur. duo. Salis gemmæ, aur. tres. Piperis longi, zingiberis, chamæmeli, añ aur. duo. Commixtis omnibus, fiat vnguentum.

VNGVENTVM CYCLAMINI MINVS.
Eiusdem.
XXXVII.

Lienis tumores etiam scirrhosos dissoluit, & strumas discutit. Recipit succi cyclamini, succi glutinosi è radice filicis expressi, succi ebuli, añ vncias nouem. Succi summitatũ tamaricis, vnc. duas. Olei irini, lib. duas. Oesypi, drach. quinq;. Hammoniaci, bdellij, añ drach. vnam, & dimidiam. Aceti, quod satis ad gummi vtriusq; dissolutionem. Ceræ flauæ, vnc. sex. Corticum radicum capparis, vnc. vnam, & dimidiam. Spicæ nardi, vnc. dimidiã. Formatur vnguentum.

ANNOTATIO.
Si cyclamini radices recentes haberi non possunt, tunc sumendæ radicum aridarum lib. sex, & contusæ coquendæ sunt in aqua, succusq;, vt ex Glycyrrhiza, eliciendus.

VNGVENTVM EX ALABASTRO.
Incerti autoris.
XXXVIII.

Capitis, & oculorum potissimum morbis, fronti, & temporibus illitum, item podagricis & articulorum doloribus confert. Habet olei rosacei, lib. vnam. Vini albi clarissimi, lib. duas. Florum chamæmeli recentium, vnc. quatuor. Rutæ viridis, cymarum rubi, añ manipul. vnum. Foliorum fœniculi viridis, vnc. duas. Buliant lentum ad ignem donec vinum absumatur, dein coletur, & adijciatur ceræ liquatæ, vnc. tres. Postremò vbi ab igne remota fuerint, adduntur alabastri exactissimè triti vnciæ sex. Albumina ouorum numero duo, & commistis omnibus fiat vnguentum.

DE EMPLASTRIS, SECTIO DECIMASEXTA.

EMPLASTRVM [a] DIA CHYLON SIMPLEX.
Ioannis Damasceni.
I.

POLLET aduersus duriciem iecoris, lienis, ventriculi, & aliarum partium. Strumas quoq; discutit. Habet mucaginis seminis fœnigræci, seminis lini, & radicum altheę, añ lib. vnam. Lithargyri purgati plumbo & scoria, tenuissimè triti, lib. vnam, & dimidiam. Olei veteris clari, lib. tres. Lithargyrum & oleum diu & multum in mortario [b] lapideo, pistillo ferreo subiguntur & miscentur. Pòst igni lento coquuntur spatha rudiculaúe semper agitando, donec liquetur lithargyrum, & crassescat. Tunc ab igne amouetur, & paulatim frigescit. Interim mucagines parum feruefiunt: ac postea quam percoctæ fuerunt, paulatim lithargyro & oleo pistillo ligneo permiscentur. Postremò omnia simul ad iustam crassitiem percoquuntur. Valentius resoluit & maturat, si addatur [c] puluis iridis. Magis item erit anodynon, si mucago seminis meliloti

meliloti accesserit. Præstantius quoq; fiet, si loco olei cõmunis irinum, & chamæmelinum acceperit.

ANNOTATIONES.

a *Diachylôn.*) Appellatur hoc emplastrum à lentis succis, siue mucaginibus. Barbari medici, hodie facientes medicinam, Diaquilon, non sine eruditorum risu, nominant. Alio nomine Diachylôn simplex & cõmune, & album dicitur, propter lithargyrum & oleum aqua communi vel salsa diligenter lota. Albedinem verò ei addit sal paucus initio extrahendæ mucaginis admixtus, pauca seminis fœnigræci copia, & coctio mediocris. Vtriusq; nanq; immoderatus modus, flauum emplastrum facit. *Diaquilon simplex & album.*

b *Lapideo.*) Si fieri potest, in mortario è durissimo lapide constructo subigantur. Hodie æreo maximè pharmacopœi vtuntur. Exemplo autem huius Emplastri, in alijs quoq; metallica prius oleo, vino, aceto, aut alio quodam liquore citra ignem nutriuntur, & in pila rudicula vel pistillo continenter mota crassescunt.

c *Puluis iridis.*) Vnciam scilicet vnam in singulas libras. Sed tunc adijciendum cum illo puluere aliquod oleum.

EMPL. DIA CHYLON COMPOSITVM.

Incerti autoris.

II.

PHlegmonas ad suppuratione͂ ducit, duritias emollit, & discutit, pusq; à rupta phlegmone abstergit. Accipit mucaginis radicum altheæ, seminis lini, mucaginis membranæ inter corticem & lignum vlmi mediæ, mucaginis fœni græci, añ vnc. quatuor. Oleorum chamæmelini, liliacei, anethini, añ vnc. vnã. Ammoniaci, galbani, opopanacis, sagapeni, añ vnc. dimidiã. Ceræ nouæ, vnc. viginti. Croci, drach. duas. Terebinthinæ, vnc. duas. Gummi in vino optimo dissolutis, fiat emplastrum.

EMPL. DIA CHYLON MAGNVM.

Ioannis Damasceni.

III.

SCirrhos emollit, & discutit. Recipit lithargyri puri, triti, & creti, lib. vnam. Olei irini, anethini, chamæmelini, añ vnc. octo. Mucaginis seminis lini, & fœnigræci, & ficuum pinguium, & vuarum passarũ, succi iridis, & scillæ, œsypi, *ichthyocollæ, añ drach. duodecim, & dimidiam. Terebinthinæ, vnc. tres. Resinæ pini, ceræ flauæ, añ vncias duas. Formetur vt Diachylôn simplex, siue commune.

** Glutinis piscium, vulgò hausenblasen. Non est nisi venter piscis cetacei. Dioscoride autore. Is piscis, Ichthyocolla quoque dicitur. Ex huius piscis corio, quod glutinosum est, & ex carne eiusdem viscida admodum & tenaci, & ex intestino siue me͂brana interna longa glutinũ efficitur.*

ANNOTATIO.

Huic emplastro si accesserit bdellij, sagapeni, ammoniaci, galbani, singulorum vncia vna, Diachylon gummatum vulgò vocatur, aut nigrum. Hoc inflammata & dura sedando, molliendo, ac discutiendo magis est efficax, ideoq; magnum dicitur.

EMPL. DIA CHYLON PARVVM.

Eiusdem.

IIII.

TVmores a calidos discutit & maturat. Habet lithargyri, vnc. sex. Olei veteris clari, lib. vnam. Mucaginis psyllij, vnc. quatuor. Mucaginis seminis hyoscyami, vnc. vnam, & dimidiam. Mucaginis seminis lini, & radicis altheæ, añ vnc. duas. Fiat vt primum.

ANNOTATIO.

a *Tumores calidos.*) Præcipuè phlegmones duras. Efficacissimumq; est ad mulcendam intemperiem calidam, psyllij & hyoscyami ratione. Item ad siccandum & discutiendum lithargyri nomine & aliorum quorundam.

EMPLASTRVM E MVCAGINIBVS.

Incerti autoris.

V.

EMollit duritias omnes. Capit mucaginis seminis lini, altheæ, fœnigræci, membranæ inter corticem & lignum vlmi mediæ, añ vnc. quatuor, & dimidiam. Oleorum liliacei, chamæmelini, anethini, añ vnc. vnam, & dimidiam. Ammoniaci, galbani, opopanacis, sagapeni, añ vnc. dimidiam. Croci, drach. duas. Terebinthinæ, vnc. duas. Ceræ nouæ, vnc. viginti. Fiat [a] emplastrum. Nonnullis Diachylon compositum dicitur.

ANNOTATIO.

a Fiat emplastrum.) Mucagines enim ipsæ, cortice vlmi inter corticem & lignum medio benè prius contuso, oleis antea residentia purgatis, vel linteo sine expreßione colatis in coquendo consumantur. Quibus adhuc calentibus, cera minutim secta immittatur, & gummi aceto, vel chamæmeli & meliloti decocto soluta, & linteo colata oleo & ceræ calidis commisceantur. Crocus tritus marmori aspergitur, & manibus magdalias ducendo permiscetur.

EMPLASTRVM DIA CHYLON.

Nicolai Myrepsici.

VI.

AD omnem phlegmonem ob duritiem factam confert. Dolores demolitur. Propriè verò podagricis, & arthriticis succurrit. Accipit farinæ fœnigræci, seminis lini, ptisanæ, añ lib. dimidiam. Succi lenti radicis altheæ, visci, lithargyri, añ lib. vnam. Ceræ, lib. dimidiam. Olei communis, lib. vnam, & dimidiam. Coquuntur oleum, lithargyrum, & succus ebisci, donec non inquinent, manusúe contaminent, dein reliqua adijciuntur.

EMPLASTRVM E BACCIS LAVRI.

Ioannis Damasceni.

VII.

VEntriculi, intestinorum, iecoris, renum, vesicæ, vteri, & partium aliarum dolorem à flatibus aut frigida intemperie ortum, [a] placat. Recipit thuris, mastiches, myrrhæ, añ vnc. vnam. Baccarum lauri, vnc. duas. Cyperi, costi, añ vnc. dimidiam. Mellis [b] colati, quantum ad ea cõprehendenda sufficit. Si autem cyperi vnc. vnam & dimidiã, & stercus capræ aut vaccæ siccum pondere omnium adijcias, ad hydropem fit mirabile.

ANNOTATIONES.

a Placat.) Præcipuè verò in colico dolore à flatibus & pituita calidum ventri salubriter adhibetur, aut infuso supponitur, ad vnciam aut sesquunciam cum eorum quæ flatus dißipant, & tensionem remittunt decocto. Vsurpatur etiam in ascite & tympanite ventri extensum, vbi stercora sicca, caprinum nimirum aut columbinum, receperit: tuncq; mel largiore copia affundendum est, quantum scilicet omnibus excipiendis suffecerit, quod vtrobiq; calidum & liquatum potius quàm colatum esse debet, ne emplastrum æquo durius euadat.

b Colati.) Aliàs calidi, id est, liquati. Ipsum verò largius addendũ est, si stercora misceantur, quantum scilicet omnibus excipiendis satis erit.

EMPLASTRVM E BACCIS LAVRI.

Incerti autoris.

VIII.

IDem quod præcedens potest. Habet foliorum rutæ aridorũ, drach. decem. Seminis ammeos, cari, dauci, nigellæ, cumini, libystici, origani, fœniculi, baccarum lauri, piperis nigri & longi, amygdalarum amararum, acori radicis, castorij, añ drach. duas. Opopanacis, drach. tres. Sagapeni, drachmas quatuor. Hæc trita melle cocto pondere omnium excipiuntur.

EMPL. VENTRICVLVM ET IECVR CALEFACIENS ac roborans.

Ioannis Damasceni.

IX.

CApit ligni aloes, absinthij, gummi arabici, mastiches, cyperi, costi, zingiberis, an̄ vnc. dimidiam. Calami odorati, thuris, aloes, an̄ drach. tres. Caryophyllorum, macis, nucis moschatæ, galliæ moschatæ, cinamomi, spice nardi, florum iunci odorati, an̄ drach. vnam, & dimidiam. Excipiuntur Miua aromatica. Vsus tempore, quum panno intenderis, [a] suffies ligno aloes.

ANNOTATIO.

a *Suffies.*) Quod hoc modo fit: Emplastro super panno extenso, lignum aloes minutatim incisum, carbonibus ignitis imponitur: & manibus apprehensum emplastrum sic tenetur, vt accensi ligni fumū in se recipiat, & calefactū tandem laboranti loco imponitur.

EMPLASTRVM E MELILOTO.

Eiusdem.

X.

MOllit duritiem omnem ventriculi, iecoris, lienis, viscerum, & [a] reliquarum. Accipit meliloti, vnc. sex. Florum chamæmeli, seminis fœnigræci, baccarum lauri, radicis altheæ, absinthij, an̄ drach. tres. Seminis apij, ammeos, cardamomi, cyperi, iridis, casiæ, spicę nardi, an̄ drach. vnam, & dimidiam. Sampsuchi, drach. tres. Ammoniaci, drach. decem. Styracis, bdellij, an̄ drach. quinque. Terebinthinæ, vnc. vnam, & dimidiam. Ficuum pinguium, numero duodecim. Seui caprini, resinæ, an̄ vnc. duas, & dimidiam. Ceræ, vnc. sex. Olei sampsuchini, & olei de spica, quod satis est. Aquæ cui melilotus, fœnumgræcum, & chamæmelum incocta sunt, quantum satis erit aliorum infusioni: commiscentur, & secundum artem fit [b] Emplastrum.

ANNOTATIONES.

a *Reliquarum.*) Scilicet partium emolliendam, hypochondriorum tensionem laxandam, flatusq́ue resoluendos. Vtimur eo igitur ad molliendum, attenuandum, discutiendū, & calefaciendum, estq́ue anodynum.

b *Fit emplastrum.*) Alij aliter componunt. A nonnullis seuum hircinum colatum, resina, & cera in oleis liquantur, ficus pingues aut parum humectatæ probè tritæ per cribrum setaceum, aut mantile stamenúe cernuntur, & prædictis miscentur. Dein ammoniacum, bdellium in aceto: soluuntur & colantur. Acetum nanq́ue essentiæ tenuitate promptius ista peruadit & dissoluit, aqua verò ægrius. postea terebinthina, postremò vbi omnia refrixerint, pulueres treti herbarum, radicum, florum, aromatum, & simul cum ijs styrax per se diligenter tritus, admiscentur. Hæc cæteris, quas missas facimus, expeditior esse videtur: ideoq́ue hanc indicasse vnam, satis sit.

EMPLASTRVM TRIPHARMACVM.

Eiusdem.

XI.

IDem quod vnguentum Tripharmacum potest. Recipit lithargyri subtilissimè triti, aceti, an̄ lib. dimidiam. Olei veteris, lib. vnam. Coquitur igne lento, ad crassitiem.

EMPLASTRVM [a] OXYCROCEVM.

Nicolai Myrepsici.

XII.

AD ossa contusa, neruos, ac dolores, & ad omnem contusum locum idoneum. Habet Croci, Picis naualis, colophoniæ, ceræ, ana [b] vncias duas.

duas. Terebinthinæ, galbani, ammoniaci, myrrhæ, thuris, mastiches, añ vnciā dimidiam, drach. vnam, & dimidiam. Galbanum & ammoniacum coniiciuntur in acetum, & in eo per noctem macerantur, postridie liquantur igni, colantur: iterum coquuntur ad aceti consumptionem, tunc pix naualis liquata & colata iniicitur, dein cera: qua liquata, colophonia: dein terebinthina, pòst mastiche, myrrha, & thus, tenuissimè trita, semper spathula mouendo. Cocta, vbi iam refrixerunt, funduntur super marmor oleo inunctum, & crocus in puluerem tritus inspergitur, ac subigitur, & fingitur massa.

ANNOTATIONES.

Oxycroceum cur dictum?

a *Oxycroceum.*) Sic dictum est ab aceto & croco, quę huius cōpositionem ingrediuntur.

b *Vncias duas.*) Pondera hæc planè habentur in græco Nicolai codice, quæ retinenda esse duximus. Latina exemplaria geminant pondera, ideoq; hic habent vncias quatuor, & paulo pòst vnciam vnam, & drach. tres. Nihil autem refert, siue quis plus aut minus recipiat, modò proportionem legitimam seruet. Cordus hæc quintuplo plus accipit pondere, nempe vncias duodecim. Tamen in altero pondere proportionem non seruat, propterea quòd vncias quatuor sumat.

Cordus.

EMPLASTRVM a APOSTOLICVM.

Nicolai Myrepsici.

XIII.

OMnes neruorum præcisiones & puncturas à ferro factas, à phlegmone arcet, cruentis vulneribus destinatum. Educit surculos, calamos, tela, & omnia venenata. Extrahit omnia aliena, in profundo corporis sita. Facit ad abscessus, carcinomata, phygetla, & ceruicis dolores: strumas, perniciosa & maligna vlcera rumpit. Prodest ad duriciem lienis, influxiones articulorum, & defluxiones genuum. Valet ad eos qui à rabidis animantibus morsi sunt, & quæcunq; discutere oportet. Capit lithargyri, vnc. duas, drach. vnam, scrup. vnum. Ceræ, colophoniæ, añ vnc. vnam, scrup. vnum. Ammoniaci, drach. duas. Galbani, myrrhæ, añ drach. vnā, scrup. vnum. Bdellij, drach. duas. Resinæ pineæ, mastiches, añ drach. quatuor. *Mannę, thuris, añ drach. duas. Aeruginis rasilis, drach. vnam, scrup. vnū. Opopanacis, aristolochiæ longæ, drach. vnam, scrup. vnum. Olei veteris, vnc. duas. Tritum lithargyrum, & per cribrum tenuissimum excretum, coquitur cum oleo ad lentum ignem. Aerugo, postquam lithargyrum ad medietatem coctum est, iniicitur. Vbi ad iustam consistentiam coactum fuerit, adiicitur cera & colophonia: vbi ab igne summotum fuerit, inspergunturreliqua trita & cribrata. Opopanax autem, & galbanum vino dissoluta, b postremùm adduntur.

** Thuris pollinis.*

ANNOTATIONES.

Apostolicum cur dictum?

a Hæc est Apostolici emplastri apud Nicolaum legitima compositio, quod sic propter suæ facultatis efficaciam dictum est: & vt Nicolaus adijcit, ob specierum numerum, qui duodecim apostolorum numerum æquat. Siquidem duodecim species, eius compositionem ingrediuntur, nempe 1 lithargyrum, 2 colophonia, 3 ammoniacum, 4 galbanum, 5 myrrha, 6 bdellium, 7 mastiche, 8 manna, 9 thus, 10 ærugo rasilis, 11 opopanax, 12 aristolochia. Quapropter hinc apparet, alijs compositionibus quæ in latinis habentur codicibus multa accessisse, quæ numerum duodenarium plurimum excedunt, adeoq; apostolici nomenclaturam sibi parum rectè vendicant. Quæ qualia, & quot sint, ex sequenti compositione, quam è latino Nicolai codice descripsimus, quæq; hactenus in officinis medicorum vsitata fuit, cognoscetur.

b *Postremùm adduntur.*) Signum coctionis est, dum medicamenti pars aquæ frigidæ infusa duratur, nec digitos attactu inquinat. Ita percoctum in aquam frigidam infunditur, quæ dum refrixit, manibus exprimitur, & super marmor oleo laurino inunctum in magdalias efformatur.

EMPLASTRVM APOSTOLICVM.

Nicolai Alexandrini.

XIIII.

Accipit

ACcipit lithargyri, vnc. sex. Ceræ rubeæ, colophoniæ, añ vnc. duas. Propoleos, visci quercini, añ vnc. vnam. Ammoniaci, lapidis calaminaris, añ vnc. sex. Mastiches, thuris, mumiæ, añ vnc. dimidiam. Terebinthinæ, galbani, bdellij, myrrhæ, æris vsti, sarcocollæ, [a] squamæ æris, dictamni, aristolochiæ rotundæ, [b] prasij viridis, opopanacis, añ drach. tres. [c] Olei, quod satis est. Lithargyrum in tenuissimum redactum puluerem in oleo coquatur, & cum spathula agitetur, donec fiat massa purpurea, & non adhæreat manibus dum refrigerata tractatur. Ammoniacum, galbanum, & opopanax in vino per noctem macerentur, & postridie ad vini consumptionem coquantur. Postea cera liquefacta & colophonia, dein mastiche, thus, myrrha, bdellium, & alia trita in puluerem insperguntur, postremò autem dictamnus.

ANNOTATIONES.

Huic compositioni nouem adduntur quæ in Græcis, & meritò quidem, modo nomen suum retinere velit, desiderantur, vt est 1 propolis, 2 viscum quercinum, 3 lapis calaminaris, 4 mumia, 5 æs vstum, 6 sarcocolla, 7 squama æris, 8 dictamnus, 9 prasium viride. Quapropter si legitimo Apostolico vti velint pharmacopœi, id quod è duodecim duntaxat constat speciebus, componant, non id quod è pluribus concinnatur.

[a] *Squamæ æris.*) In Latinis codicib. mendosè legitur, Lapidis calcis. Error autem è Græcis parum rectè scriptis promanauit. λέπις enim χάλκου scriptum fuisse videtur: quæ verba imperitus librarius in lapis calcis mutauit. Pari ratione calcecucamenon, deprauatè pro χαλκοῦ κεκαυμένου scriptum est in ijsdem codicibus.

[b] *Prasij viridis.*) Per prasium autem viride hic nō intelligenda erit, nisi ærugo, quam officinæ viride æris nominant. *Prasium viride.*

[c] *Olei, quod satis est.*) Magnoperè enim videndum est, vt moderata olei copia nullum emplastro negotium facessat. Liberaliore nanque modo appositum, magnum temporis interuallum ad cocturam expetit. Parcius vstionem facit, & priusquam cætera quæ liquefieri debent apponantur, plus iusto coit emplastrum & adhæsum facit. Iustus est olei modus, si ad Lithargyri pondo, olei sesquipondo addas. Aes vstum quoque pro liberaliore aut parciore copia, emplastrum nigrum, aut rubrum reddit.

EMPLASTRVM ALBVM [a] COCTVM.
Simplex.
XV.

SVccurrit intertriginibus, & cutis desquamationes auulsionesúe, quacunque ex occasione factis. Recipit olei communis, lib. duas. Cerussæ, lib. vnam, & dimidiam. Ceræ albæ, vnc. quatuor. Coquuntur secundum artem, & fiat emplastrum.

ANNOTATIO.

[a] *Coctum.*) Quia sola coctura ab vnguento albo differt. Non secus vnguentum tripharmacum & tetrapharmacum cocturæ modo in emplastra transeunt. Dicitur alio nomine Emplastrum de cerussa.

EMPLASTRVM ALBVM COCTVM.
Compositum.
XVI.

HAbet cerussæ, vncias viginti. Olei communis, vncias decem. Mastiches, vncias quatuor. Thuris, vnc. sex. Terebinthinæ, vnc. vnam. Ceræ, vncias quatuor, fiat emplastrum.

EMPLASTRVM [a] CERONEVM,
Nicolai Alexandrini,
XVII.

AD dolo-

AD dolorem ſcapularum & thoracis à frigore ortum valet. Lienis duritiem remollit. Aquam inter cutem à frigida iecoris intemperie natam ſanat, & vteri vitijs ex eadem cauſa procreatis prodeſt. Lumborum, pudendorum, veſicæ, & renum frigus vi ſua calefaciente diſsipat. Oſsium fracturis, & luxatis commodat. In ſumma repellit, cõquit, mollit, carnesq́ procreat. Capit picis naualis colatæ, ceræ, añ vnc. duas, drach. tres. Sagapeni, vnc. duas. Ammoniaci, terebinthinæ, colophoniæ, croci, añ vnc. vnam, drach. tres. Aloes, thuris, myrrhæ, añ vnc. vnam. Opopanacis, ſtyracis calamitæ, galbani, maſtiches, aluminis, fœnigræci, añ drach. ſex. Styracis rubri, bdellij, añ drach. tres. Lithargyri, drach. vnam, & dimidiam. Sagapenum, ammoniacum, opopanax, & galbanum aliquantulum tuſa vino tecta per noctem macerantur. Dein ad vini dimidij conſumptionem coquuntur, tunc pix naualis benè colata admiſcetur, & ſpathula mouetur quoad liquefiat. Hac liquata, cera additur: qua fuſa, colophonia colata, poſtea ſtyrax piſtillo calido tritus fruſtatim imponitur: hinc maſtiche, thus, myrrha, bdellium, trita ac creta: aliquandiu pòſt inijcitur terebinthina, alumen, lithargyrum, fœnumgræcum. Percoctum, effunditur in aquam frigidam. Ab extracto, aqua omnis manibus exprimitur: dein cum puluere aloes ſuper marmor oleo laurino vnctum ſubigitur. Poſtremò cum croco in puluerem trito, manibus eodem oleo vnctis, finguntur maſſæ.

ANNOTATIO.

a Ceroneum.) Fortè Ceroma, à cera dictum eſt. Hoc emplaſtrum, vt ſequentia aliquot, quæ ad Nicolaum autorem referuntur, in Latinis duntaxat Nicolai Præpoſiti codicibus reperiuntur. quæ quum ſint hodie vſitata in nonnullis officinis, prætereunda nobis eſſe non putaui.

EMPLASTRVM DE IANNA.
Nicolai.
XVIII.

ACcipit ſuccorum apij, plantaginis, betonicæ, añ lib. vnam. Ceræ, picis, reſinæ, terebinthinę, añ lib. dimidiam. Formatur emplaſtrum hoc modo. In ſuccis reliqua tria nempe cera, pix, reſina, lento igni coquuntur, & continenter mouentur ad ſuccorum conſumptionem: poſtremò terebinthina miſta, ſemel aut bis ferueſit. Vtuntur eo Chirurgi in vlceribus & vulneribus ſordidis detergendis & glutinandis.

EMPLASTRVM GRATIA DEI.
Nicolai.
XIX.

REcipit terebinthinæ, lib. dimidiam. Reſinæ, lib. vnam. Ceræ albæ, vncias quatuor. Maſtiches, vnc. vnam. Verbenæ, betonicæ, pimpinellæ, añ manipulum vnum. Herbæ tuſæ ex vino albo valenti ſeu generoſo coquuntur ad tertiæ partis vini conſumptionem: colantur, herbarum ſubſtantia abijcitur. In colato, cera, reſina, [a] maſtiche coquuntur, ad iuſtam conſiſtentiam. auferuntur ab igne: additur terebinthina, ſpathula mouetur, & fit emplaſtrum.

ANNOTATIO.

a Maſtiche.) Satius ex cera & reſina in colato vini reliquo ad eius propè conſumptionem percoctis maſtichem addere, quod cocturam propter eſſentiæ tenuitatem vix ſuſtineat, poſtremò terebinthinam, hæc ſemel ferueſacere, auferre igni: & vbi refrixerint, fingere in offas cylindrales. Vſurpant illud Chirurgi in ſolidandis & glutinandis vlceribus & vulneribus, ſordidis repurgandis, inflammatis leniendis, duratis emolliendis, neruorumq́ præciſionibus.

EMPLASTRVM [a] DIVINVM.

Nicolai.

XX.

HAbet galbani, myrrhæ, añ vnc. vnam, drach. duas. Ammoniaci, vnc. tres. drach. tres. Opopanacis, mastiches, aristolochiæ longę, æruginis, añ vnc. vnam. Lithargyri, olei communis, añ lib. vnam, & dimidiam. Ceræ nouæ, vnc. octo. Thuris, vnc. vnam, drach. vnam. Bdellij, vnc. duas. Magnetis, vnc. tres. Lithargyrũ in oleo diu maceratur & nutritur, postea ad spissitudinem [b] coquitur. Dein additur cera minutim concisa: qua liquata, aufertur ab igni: adijcitur galbanum, ammoniacum, opopanax, bdellium, si molle est, in aceto vel vino dissoluta, & colata, & cocta: postea puluis myrrhæ, bdellij. si siccum est, mastiches, thuris, aristolochiæ, magnetis. postremò ærugo, ne si diu coquatur, [c] Emplastrum fiat rubeum.

ANNOTATIONES.

[a] *Diuinum.*) Hoc nomen à felicitatis successu, quem in glutinandis vulneribus habet, meruit. Siquidem Chirurgi eo non solum cruenta & recentia, verumetiam vetera ac diuturna, malignoq; humorum vitio fluida vlcera celeriter repurgant, implent, ac mirificè veluti ope diuina glutinant. Neruorum præcisionibus, ruptis, conuulsis optimè conuenit, surculos alto corporis infixos, & spicula euellit. Strumas & abscessus diuturnos dis-rumpit.

[b] *Coquitur.*) Quæ ei ob olei paucitatem expedita est & facilis.

[c] *Emplastrum rubeum fiat.*) In permiscenda æerugine magnus coloris habendus delectus est. Si enim giluum aut luteum emplastrum cupis, semiustam æruginem imponere oportet, aut conueniente coctura color ille petendus est. Postremo loco imposita ærugo longiore coctione suborẽ contrahit, eumq; præstantiorem si eius drachmas duas vel quatuor, dum coqui cœperit lithargyrus, immittas: reliquas verò eius drachmas percocto ferè medicamento addideris. Fuscum demum, nec ita coloratum emplastrum facit ærugo tota postremo loco permista, quæ medicamento adhuc valde calido, ne ob eius solidiorem duriciem ægrius permisceatur, indi debet.

EMPLASTRVM [a] GRISEVM.

Incerti autoris.

XXI.

DEsiccat, explet, vlcera, & ijsdem cicatrices inducit. Capit lapidis calaminaris præparati, vnc. vnam. Lithargyri, vnc. duas. Cerussæ, vnc. dimidiã. Tuthiæ, drach. vnam. Terebinthinæ, drach. sex. Ceræ albæ, vnc. vnam, & dimidiã. Seui ceruini, vnc. duas. Thuris selecti, drach. quinq;. Mastiches, drach. tres. Myrrhæ, drach. duas. Succi semperuiui, drach. vnam, & dimidiam. Formetur emplastrum, iuxta [b] artem.

ANNOTATIONES.

[a] *Griseum.*) Alio nomine emplastrum de lapide calaminari nominatur.

[b] *Iuxta artem.*) Lithargyros trita aliquantulum oleo nutriatur, agitetur, modicè cocto cera liquetur, dein seuum ceruinum, quibus paulisper refrigeratis, addantur terebinthina, & succus semperuiui. Dein lento igni reddantur, & inspergantur pulueres.

EMPLASTRVM VIRIDE.

Incerti autoris.

XXII.

ACcipit ceræ nouæ, resinæ, terebinthinæ, añ vnc. quatuor. Thuris, mastiches, æruginis, añ drach. tres. Fiat emplastrum [a] secundum artem.

ANNOTATIO.

[a] *Secundum artem.*) Ceræ liquatæ affunditur resina, dein terebinthina, pulueres postea insperguntur thuris & mastiches, ærugo postremo apponitur. Sordida vlcera terget, purgat, & explet.

EMPL. BASILICVM MAGNVM.

XXIII.

VLcera phlegmones expertia, partium maximè neruosarum, tergit, & carne implet. Recipit ceræ albæ, resinæ pineæ, seui vaccini, picis naualis, terebinthinę, thuris, myrrhæ, añ vnc. vnam. Olei, quod satis est: fiat emplastrum.

EMPL. E CRVSTA PANIS.
Montagnanæ.

XXIIII.

COnfert ad vomitum puerorum, & ijs qui cibum retinere nequeunt. Habet masticḩes, menthæ, spodij, corallij rubri, santalorum rubrorum & alborum, añ drach. vnam. Crustæ panis tostæ, & in aceto per dimidiam horam maceratæ, vnc. duas. Olei mastichini, citoniorum, añ vnc. vnam. Farinæ hordei, quantum sufficit: formetur emplastrum.

ANNOTATIO.

Vulgare est, nec contemnendum remedium ad stomachi dissolutionem, & ciborum reiectationem, huic persimile, quod recipit offam panis vstulati, vino Cretico, aut aceto intinctam & imbutam, puluere mastiches, zingiberis, cinamomi, caryophyllorum, nucis moschatæ, maceris aspersam, & ori ventriculi appositam.

EMPL. AD BVBONES PESTILENTES.
XXV.

CApit radicis dictamni albi, aristolochiæ vtriusq;, añ vncias duas. Scordij, anagallidis vtriusq;, coaguli leporis, fermenti, añ vnc. vnam. Galbani, ammoniaci, sagapeni, asæ fœtidæ, myrrhæ, piperis, sinapi, añ drach. dimidiam. Ficuum pinguium, numero viginti vnum. Radicis iridis, stercoris columbini, añ vnc. vnam, & dimidiam. Axungiæ anatis, vncias duas. Sulphuris, vnc. dimidiam. Gummi dissolutis in vino, reliqua cum melle & oleo veteri redigantur in emplastri consistentiam.

DE CERATIS, SECTIO DECIMASEPTIMA.

CERATVM [a] LIQVIDVM.
Galeni.

I.

REfrigerat, ideoq; febrib. ardentibus, erysipelatis, & phlegmonibus, maximè pudendorum conuenit. Accipit ceræ albæ, & elotæ, vnc. vnam. Olei rosacei ex * omphacino facti, vnc. quatuor. Fiat ceratum in vase duplici: q̃d quum coiuit, & [b] refrigeratum est, multum diuq; ex [c] aqua frigidissima, & postremò pauco aceto claro seu puro & albo subigitur.

* Crudo citra Galen.

ANNOTATIONES.

a *Liquidum.*) Hodie infrigidans Galeni & ceratum album nominatur. Describitur autem à Galeno lib. 10. Ther. Methodi, cap. 9. Et lib. 1. de Simpl. medicament. facul. cap. 6. & lib. 6. de Tuen. sanitate. Quare Mesuæ filius rectè ad Galenum autorem refert. Supra vnguentum quoq; infrigidans Galeni descripsimus, quod nomen accepit, quia consistentia vnguento est finitimum.

Infrigidans Galeni.

b *Refrigeratum est.*) Mittendo scilicet vas, in quo ceratum est, in aquam frigidissimam, vt Galenus docet.

c *Ex aqua frigidißima.*) In mortarium paulatim affusa tanta, quantum in se, dum mollitur ac subigitur ceratum, accipere potest. Quod si aceti admodum tenuis & clari paululum addideris, vtiq; magis adhuc tum refrigerans, tum humectans medicamentũ efficies.

CERATVM SANTALINVM.

Ioannis Damasceni.

II.

PHlegmonas, & omnes intemperaturas calidas ventriculi, iecoris & aliarũ partium potentißime extinguit. Recipit rosarum, drach. duodecim. Santalorum rubrorum, drach. decem. Santali albi & flaui, añ drach. sex. Boli armeniacæ, drach. septem. Spodij, drach. quatuor. Succi semperuiui, drach. duas. Ceræ albæ, drach. triginta. Olei rosacei, lib. vnam. Fingatur ceratum.

ANNOTATIO.

In frequenti vsu est hoc ceratum hodie, sed Vnguenti santalini nomine. Paratur autem hoc modo. Cera cum oleo in duplici vase liquatur: dein vbi refrigeratum est & erasum, aqua frigida manibus aut rudicula diu agitatur, postea pulueres miscentur. Et accipiendum hoc loco erit spodium officinarum, id est, ebur vstum, siquidem Græcorum calidum admodum est, vt etiam Caphura, pro qua succum semperuiui substituimus. *Vnguentum santalinum.* *Spodium.*

CERATVM STOMACHICVM.

a Eiusdem.

III.

VEntriculum & iecur roborat: horum etiam dolorem à frigiditate ortum lenit, appetentiam excitat, & concoctionem iuuat. Habet rosarum, mastiches, añ drach. viginti. Foliorum absinthij aridorum, drach. quindecim. Spicæ nardi, drach. decem. Ceræ puræ, vnc. quatuor. Olei rosacei, lib. vnam, & dimidiam. Cera & oleum igne liquantur, mox stillaticio rosarum liquore aliquoties lauantur: dein iterum liquantur, & vino austero, succo cydoniorum, & pauco aceto lauantur: postea alia omnia in tenuißimum redacta puluerem, insperguntur, & fit ceratum.

ANNOTATIO.

a *Eiusdem.*) Falsò enim Mesues autoritate Galeno tributum est. Proximè ad Galeni medicamentum accedit. Aloës nanq; loco rosas, pro absinthij succo, folia pro vnguento nardino, spicam cum rosaceo ponit, sed excessu propè immodico.

CERATVM STOMACHICVM.

a Galeni.

IIII.

CApit vnguenti nardini optimi, ceræ odorę, pinguis, & lotæ, añ vnc. vnam si hyems est: si verò æstas, ceræ drach. septem. Liquantur in vase duplici: refrigerato deinde, & eraso, adduntur pulueres mollißimi aloes & mastiches, añ b drachma vna.

ANNOTATIONES.

a *Galeni.*) Ex lib. 8. de compos. medica. localium, & lib. 8. medendi methodi desumptum. Ad oris ventriculi phlegmonem Galenus adhibet, & ad ventriculi imbecillitatem in fluore alui à cruditate nidorosa, in quo casu robur calidis adstringentibus ipsi parti acquiritur. Hoc igitur ceratum Galeni stomachicum in nostras officinas reducendum est, sub nomine cerati calidi. Est enim alterum quod refrigerans licet voces, itidem 8. methodi descriptum, quod habet. Olei melini, ceræ albæ lotæ, vtriusq; vnciam vnam. Hypocisthidis, semunciam. Fiat ceratum vt decet.

b *Drachmam vnam.*) Vel paulo amplius. Quod si maiore adstrictione est opus, tantaq; sit imbecillitas, vt cibum stomachus continere nequeat, mastiche augenda ad sesquidrachmam, & omphacij drachma adijcienda. Nonnunquam etiam Absinthij succus admiscendus erit, & quandoq;, vt etiam Hypocisthidis, aut Sumachij siue Rhois succus.

CERATVM STOMACHICVM.

Noſtrum.

V.

ACcipit menthæ, abſinthij Pontici, roſarum, an̄ vnc. dimidiam. Cinamomi, cardamomi, ſpicæ nardi, nucis moſchatę, caryophyllorum, macis, galangæ, calami odorati, an̄ drach. tres. Ligni aloes, cubebarum, an̄ drach. duas. Galliæ moſchatæ, drach. vnã, & dimidiã. Baccarum myrti, ſumachij, an̄ drach. vnam. Thuris, maſtiches, ſtyracis calamitæ, an̄ drach. duas. Ladani optimi, vncias tres. Oleorum roſacei, maſtichini, nardini, cydoniorum, abſinthij, an̄ vnc. vnam. Cum cera & terebinthina, quod ſatis eſt, formetur ceratum.

CERATVM AD RAMICEM.

Nicolai.

VI.

REcipit picis naualis, aloes, vnc. tres. Lithargyri, cerę rubeę, colophoniæ, galbani, ammoniaci, an̄ vnc. duas. Viſci quercini, vnc. ſex. Boli armenij, ſymphyti maioris, gypſi, ariſtolochiæ vtriuſq;, lumbricorum terræ, gallarum, an̄ vnc. quatuor. Myrrhę, thuris, an̄ vnc. ſex. Terebinthinę, vnc. duas. Sanguinis humani, lib. vnam. Pellis arietina, mox vbi detracta eſt, horis 24. coquitur: deinde expreſſa pelle, & abiecta, viſcum quernum in hoc iure diu coctum vbi fuerit, ab igne aufertur: additurq; terebinthina, lithargyros, colophonia: poſtea maſtiche, thus, myrrha, galbanũ, ammoniacum, lumbrici terræ. hinc ſymphytum maius, gypſum, bolus armenius. Igni tunc rurſus admouetur, & ſanguis humanus, ariſtolochia longa & rotunda, poſtremò aloë inijcitur, ſemper ſpatha ſeu rudicula agitando. tandem imponitur marmori, quod oleo violaceo inunctum eſt, & manibus ſubigitur. Dein biduo, aut triduo, in mortario continenter teritur.

ANNOTATIO.

Solenne eſt ad Enterocœlen, & inteſtinorum ramicem, & ab alijs inter emplaſtra recenſetur.

CERATVM AD RAMICEM.

Noſtrum.

VII.

HAbet picis naualis, colophoniæ, an̄ vnc. dimidiam. Maſtiches, thuris, an̄ drach. tres. Hypociſtidis, ſarcocollæ, acaciæ, an̄ drach. duas, & dimidiam. Opopanacis, bdellij, galbani, an̄ drach. tres, & dimidiam. Myrrhæ, drach. vnã. Serapini, drach. vnam, & dimidiam. Radicis conſolidæ maioris, gallarum, corticum mali granati, an̄ drach. duas, & dimidiã. Sumachij, balauſtiorum, lithargyri, an̄ drach. vnam, & dimidiam. Lapidis hæmatitis, ſanguinis draconis, boli armenij, an̄ drach. duas. Aloës optimæ, drach. vnam, & dimidiam. a Pilæ marinæ vſtæ, drach. vnam. Ariſtolochiæ vtriuſq;, an̄ drach. duas, & dimidiam. Mumiæ, drach. tres. Viſci querni, nucis cupreſſi, an̄ drach. vnam. Seui hircini, vnciam dimidiam. Gummi diſſolutis in aceto fortiſſimo, cum cera & reſina quod ſatis, fingatur ceratum.

ANNOTATIO.

a Pilæ marinæ.) Quid pila marina ſit, in altero noſtrorum de ſtirpium hiſtoria cõmentariorum tomo abundè docuimus. Bernardus Deſſennius prorſus ignorat quid ſit, ideoq; ſibi neq; de nomine, neq; de vſu eius conſtare quicquam fatetur. Eodem autem quo Ariſtolochia nomine Ceratum hoc ingreditur, nempe vt extergat. Fieri enim non poteſt vt vulnera glutinentur, niſi ſint medicamenta quę ſordes etiam, horum glutinationem prohibentes, extergant.

CERAE RVBEAE CONFICIENDAE modus.

ACcipit ceræ puræ, lib. tres. Terebinthinæ, qr. tres. Minij secundarij, vnc. nouem. Fiat cera rubea, in formulas sculptas fusa.

CERAE VIRIDIS FACIENDAE ratio.

REcipe ceræ, lib. tres. Terebinthinę, quar. tres. Aeruginis æris, vnc. vnam, & dimidiam. Ad lentum ignem liquata miscentur, & in formulas funduntur sculptas spongia aqua imbuta humectatas.

CERAE FLAVAE.

CApe ceræ, lib. duas. Resinæ bonæ, lib. vnam, vel qr. tres. Terebinthinæ, qr. vnam. Ad lentum ignem miscentur.

ATRAMENTVM SCRIPTORIVM.

HAbet gallarum, lib. vnam, & dimidiam. Vitrioli, qr. tres. Gummi arabici, vnc. sex. Aquæ & vini mensuras octo.

APPENDIX.

HAnc compositionem atramenti scriptorij quidam binis versiculis perpulchrè complexus est, qui sunt eiusmodi:

Vitrioli quarta, media sit vncia gummi:
Integra sit gallæ, superaddas octo Falerni.

Atque hæc est vulgata, multisque communis compositio. Dioscorides in fine quinti habet alias, quas illic videre licet.

*

FINIS LIBRI SECVNDI.

DE VSITATA HVIVS TEMPORIS COMPONENDORVM MISCENDORVMQVE MEDICAMENTORVM RATIONE, Liber tertius: Leonharto Fuchsio medico autore.

PROOEMIVM.

VVM in eo, qui præcessit, libro omnium ferè hodie vsitatorum medicamentorum compositiones à nobis sint traditæ, & annotationibus illustratæ: reliquum nunc est, vt qua ratione illis à medicis vtendũ sit, & quomodo ex earundem permixtione formulæ, quas barbari Receptas nominant, struendæ sint, exponamus. Quum autem eorum medicamentorum compositorũ, quorum hodie vsus est, in vniuersum duo sint primaria genera, vnum, quod intra corpus sumitur: alterum, quod extrinsecus corpori adhibetur, de priore quidem genere in hoc tertio agemus libro: alterius verò tractationem, sequens sibi vendicabit liber. Eius autem generis quod intra corpus sumitur, variæ sunt species. In quibus sanè enumerandis, vulgi nomenclaturas aliquot immutauimus, partim quod barbaræ & ineptæ fuerunt, partim quod veterum appellationibus quæ puriores sunt, & rei naturam nobis certius

Duo compositorum medicamentorum primaria genera.

exprimunt, & ob oculos ponunt, assuefacere iuniores medicos volumus: vt tandem contemptis spretisq́ barbaris, veris & latinis vti discerent. Nisi enim aliquando veras medicamentorum nomenclaturas reducere inq́ vsum quotidianum reuocare incipiamus, metus est ne perpetuò rerum etiam caligine obruamur. Tamen si qui imperitiores in ijs intelligendis hærebunt, ad primum librum confugiant oportet: in quo passim latinis & græcis barbaras appellationes cõiunximus, ne vllus nos obscuritatis alicuius autores fuisse meritò queri possit. Quamuis autem medicamenta quæ in corpus recipiuntur, composita varia sunt, tamen nos vniuersa viginti tribus speciebus, hodie vsitatis, complectemur, quarum hæc sunt nomina:

Species medicamentorum quæ in corpus sumuntur.

1 Antidota propriè dicta.
2 Purgatoria medicamenta, liquida & solida.
3 Catapotia, siue pilulæ.
4 Vomitum elicientia.
5 Sacchara.
6 Condita.
7 Eligmata, vulgò Loch dicta.
8 Zulapia, vulgò Iulebia.
9 Succi medicati, vulgò Rob & Miuæ.
10 Serapia, vulgò Syrupi.
11 Decocta.
12 Pulueres, seu trituræ, Drangea, vel Tragea.
13 Pastilli, vulgò Troschisci.
14 Glandes, barbaris Suppositoria.
15 Clysteres.
16 Collyria, Arabibus Sieff.
17 Gargarizatus, Gargarismiúe.
18 Dentifricia.
19 Pessi, vulgò Pessaria.
20 Errhina, Nasalia vulgò.
21 Apophlegmatismi, vulgò Masticatoria.
22 Odoramenta, siue pilæ odoratæ.
23 Suffimenta, suffitusúe.

De quibus singulis eo, quo positæ sunt, ordine disseremus, ab Antidotis exorsi.

DE ANTIDOTIS.

Caput I.

Antidota quæ?

Edicamenta omnia quæ non foris admota corpori, sed intra corpus assumpta vitijs medentur, Græci veteres, Galeno libro 1. de Antidotis teste, antidota, ab ἀντὶ καὶ δίδωμι, quasi aduersus plurima morborum genera & vitia data, & fœminino genere Antidotos appellarunt. Vnde cephalica, ophthalmica, stomatica, arteriaca, stomachica, cardiaca, hepatica, splenica, nephritica, colica, & id genus alia quæ ab vsu nomina sua habuerunt medicamenta, harum partium vitijs salubria, antidota dixerunt. In vniuersum autem tres fuerunt illis, eodem Galeno attestante, antidotorum differentiæ. Horum enim quædam aduersus letalia medicamenta, siue deleteria quæ aliquo malo fato sæpe exhibentur, ac bibuntur dabantur. Quædam contra feras venenum iaculantes, siue virulentas. Quædam vitijs & affectibus ex prauo victu & humoribus vitiatis obortis

Tres veteribus antidotorum differentiæ.

obortis succurrebant. Nos paulo arctius Antidoti significationem contrahentes, hac voce tantum medicamenta intra corpus recepta, quæ letalibus aduersantur, quæ item dolores sedant, somnum afferentia ac stupefacientia, præterea quæ imbecillo corpori, eiusq; partibus parum firmis robur afferunt, intelligimus. Neq; enim commodior alia nobis occurrebat appellatio, qua à cæteris intra corpus assumptis medicamentis, illa separaremus. Quod si alicui hæc ipsa alio nomine appellare libet, nihil moramur. Nobis certè melior nunc in mentem non veniebat appellatio, qua illa à reliquis in corpus receptis discernere-mus. Non me latet autem, recentiores vocare Antidotos aliâs confectiones, aliâs Electuaria, sed non sine confusione lectoris. Nos igitur omnia quæ intra corpus sumuntur medicamenta, & peculiaribus nomenclaturis donata non sunt, Antidota, vt diximus, potius appellare, adiectis nunquam non, quæ illa ad certam speciem coarctant, vocabulis, voluimus. *Antidotum quid appellemus.*

DE ANTIDOTORVM LETALIBVS aduersantium vsu.

Caput II.

NOn ab re exordimur ab Antidotis, quæ letalibus aduersantur: quòd nimirum illa triplicem promittant vsum, & eorum quæ letalibus repugnant, & eorum quæ contra ferarum venenum faciunt, atq; eorum quæ vitijs è prauo victu natis succurrunt: vt sunt Theriaca, Mithridatios, Esdra, & id genus alia. Hinc est, quòd ab huius ætatis medicis confectiones Magnæ, non admodum ineptè nominentur. siquidem maiores, quàm cæteræ Antidoti, vires obtinent. Vt valde inepti sint, qui hanc appellationem à magni nominis viris consecutas esse arbitrantur. Igitur iam dicta Antidota, qui hodie medicinam faciunt, hac ratione vsurpant. Nonnunquam se solis, citra aliorum vel simplicium, vel compositorum medicamentorum adiectionem, vtuntur. Quod vt rectè faciant, illorum pondus, & (vt hodie vocant) Dosim, cognitam habeant oportet. Quæ qualis sit, libro secundo est partim expositum, & paulo pòst clarius explicabitur. Quanquã in ijs certa quantitas, vt etiam in alijs medicamentis, vtpote quæ pro ætatis, naturæ, temporum & morborum ratione varietur, præscribi nulla possit, aut debeat. Non desunt qui, vt eorundem Antidotorum insuauitatem frangant, aut tegant, flores cordi familiares saccharo conditos, illis admiscent, & serapio aliquo conuenienti excipiunt, in hunc quidem modum: *Confectiones magnæ.* *Vsus.*

℞. Theriacæ Andromachi,
Mithridatij antidoti,
Sacchari borraginis, } añ drachmam vnam & dimidiam.
Melissophylli,
Echij. } añ drachmam vnam.

Excipe serapio ex acido citrij succo, & redige in consistentiam iustam. Sunt qui prædictis Antidotis adijciunt ex simplicibus aliquot medicamenta cor roborantia, vt ex sequenti patebit formula, quæ

℞. Mithridatij antidoti, drachmas tres.
Sacchari melissophylli, drachmam vnam.
Ramentorum eboris,
Seminis seselios,
Ligni aloës. } añ scrupulum vnum.

Excipiuntur serapio ex acido succo citrij, vt prædictum est.

Alij iam dictas Antidotos, adiectis Bolo armenio, aut Lemnio sigillo,

aliisq; id genus venenis aduersantibus medicamentis, stillaticiis congruentibus liquoribus diluunt, vt ex sequenti manifestum fit formula, quæ

℞. Theriaces Andromachi, scrupulos duos.
Antidoti Mithridatij, scrupulum vnum.
Boli armenij, scrupulum dimidium.
Liquoris stillaticij rosarum, vncias duas.
Borraginis, } añ vnciam dimidiam.
Scabiosæ,
Commistis omnibus, fiat potio.

5. Vsitatum præterea est, vt prædictis Antidotis vnum aut plura eorum medicamentorum, quæ Antidotum διὰ τεσσάρων constituunt: ita nominatum, vt præcedenti libro diximus, quòd è quatuor rebus gentiana scilicet, myrrha, aristolochia, & baccis lauri constet, admisceantur. quemadmodum ea quæ sequitur, formula ostendit: quæ

℞. Antidoti Mithridatij, scrupulos duos & dimidium.
Theriacæ Andromachi veteris, drachmam vnam & dimidiam.
Gentianæ, } añ scrupulos duos.
Aristolochiæ longæ,
Myrrhæ optimæ,
Baccarum lauri,
Excipiuntur serapio ex acido succo citrij, quod satis est.

6. Non solum verò ad letalia venena propulsanda prædictarum Antidotorum hodie vsus est: sed & ad alia, vt diximus, corporis vitia, præsertim mensium suppressionem, aliis scilicet, quibus menses euocandi vis inest, adiectis. vt ex sequenti rescripto patebit, quod

℞. Antidoti Mithridatij, drachmas tres.
Tripheræ magnæ, drachmas duas.
Antidoti hæmagogi, drachmam vnam.
Pastillorum è myrrha, drachmam dimidiam.
Cinamomi, } añ scrupulos duos.
Casiæ ligneæ,
Rubiæ,
Cum Serapio ex artemisia excepta reponantur.

7. Saracenicæ trypheræ vsus. Saracenicam vocatam Trypheram ad melancholica vitia vsurpamus, conuenientibus illi admixtis aliis tum compositis, tum simplicibus medicamentis, in hunc nimirum modum:

℞. Tripheræ saracenicæ, sacchari buglossæ, & violacei, añ vnciam vnam, & dimidiam. Lætificantis Galeni nominati, vnciã dimidiam. Specierum dia pleres archonticôn, drach. vnam, & dimidiam. Corticum citrij, drach. vnam. Maceris, scrupulos duos. Epithymi, scrupulum vnum. Excepta ex acidi citrij succo serapio, in electuarij formam rediguntur.

Exhibendi modus. Cæterum non transeundum nobis silentio erit, Antidotorum omnium non eundem esse exhibendi modum, quòd nimirum cum iisdem liquoribus haud prębeantur. Siquidem vel ex vino, vel aqua mulsa, vel stillaticio aliquo, vel alio quodam liquore, prout affectus ipse exigit, dantur. proinde pro affectuum differentia congruum misturæ liquorem inueniamus oportet, quemadmodum Galenus in libro de Theriaca ad Pisonem, & post hunc in suo de Compositione medicamentorum libro Actuarius, & Nicolaus Myrepsus docent. *Pondus & mensura.* Porrò pondere & mensura aliàs alia eodem Galeno in lib. de theriaca ad Pisonem autore, rectè vteris. Interdum enim fabæ Aegyptiæ quantitate danda, vbi nimirum exiguum ad Antidotorum coctionem interuallum erit. Interim verò auellanæ, aut

aut Ponticæ nucis magnitudine sumes, quũ scilicet plus temporis ad gubernationem eorundem habiturus es. Hoc est, si parum temporis ad antidoti concoctionem supersit, minus de eo exhibendũ erit, vt scilicet in breui hoc interuallo cõcoqui & alterari posit. Sin plus temporis ad eiusdem gubernationẽ dispensationemúe supersit, plus quoq; de illa exhibendum erit, quod ad alterationem eius copiæ sat sit interualli. In vsu certè Antidotorum anni tempus, & regio maximè inspicienda erunt. Nam per æstatem, præsertim theriaca, neutiquam præbenda. Quippe constitutione aëris calida, ex antidotis prædictis corpus calidius euadens offenditur. Quapropter hoc tempore, nisi impendens aliq̃d periculũ diuersum nos iubeat, iam dictorum Antidotorũ nullus esse vsus debet. Considerada quoq; in eorundẽ vsu ætas erit. neq; enim ætate florentibus, & multo calore natiuo præditis, magna copia, & sępenumero dãda sunt, nec nisi ex aqua. His verò qui transacta iam iuuenta declinant, & ad senectam spectant, aut ætate confecti sunt, & multum de prædictis Antidotis, & sæpe, nõ ex aqua modò, sed ex vino quoq;, pondere drachmæ vnius sumenda sunt, vt corporis virtus iam emarcescens, & natiuus calor ferè extinctus, refocillari & accendi earundẽ beneficio posit. Pueris autẽ hæc medicamenta haud sunt danda. Quippe horum magnitudo pueriles vires longè superat, & corpus eorundẽ facile resoluit, natiuumq; spiritum citò extinguit. In vsu præterea eorundem Antidotorum, theriacæ potisimum, vnicè considerandum erit, num probè cocta sint. Nam longo tempore, plurimum autem duodecim annis, ad coctionem egent. Vigentiores autem validioresq; sunt ab anno quinto, sexto, septimo: pręsertim in ijs qui à virulentis feris, aut rabido cane morsi sunt, & medicamentis letalibus petiti. Hi enim omnes quũ grauem noxam ab ijs venenis acceperint, potentioribus Antidotis indigent. Deniq; Antidotos prædictas exhiberi oportet, quum is qui sumit, ꝓbè concoxerit, nec cibis grauatus fuerit. A ieiunis itaq;, minimè autem crudis, hoc est, appetente iam diluculo, id genus medicamenta assumenda veniunt. Quare saturis, nisi summa vrgeat necesitas, præbenda haud erunt. Necessitate verò impellente, & hausto veneno expostulante, quauis diei hora exhiberi possunt: vt fusius in libello de Theriaca ad Pisonem Galenus docet.

Antidotorum concoctionis tempus.

Exhibitionis hora.

DE ANTIDOTORVM DOLOREM SEDANtium & stupefacientium vsu.

Caput III.

ABsoluta vtendi ratione Antidotorum, quæ letalium medicamentorum, aut virus iaculantium bestiarum gratia sumuntur: reliquum est, vt ad alterius generis Antidota, quæ scilicet malis ex praua victus ratione natis succurrunt, iam progrediamur. Quum autem hæc ipsa varia sint, vt præcedenti capite dictum est, primum quidem inter ea locum occupant quæ Græcis ἀνώδυνα & παρηγορικὰ, & πραΰντικὰ, & ναρκωτικὰ, Latinis verò dolorem sedantia, & lenientia, & mitigantia, & stupefacientia appellantur. Sed differunt inter se ἀνώδυνα & ναρκωτικὰ. Anodyna enim propriè ea quæ partium existunt tenuium, & non multo q̃ quæ moderata calidiora sunt, appellantur. Proinde necesse est vt vacuent & discutiant, rarefaciant, extenuent, concoquant, & æquabile reddant, quicquid in partibus dolore vexatis aut humorũ acrium, vel lentorum, aut crassorum, aut multorum meatibus infarctorum: vel etiam vaporosi, vel crasi, vel admodũ frigidi spiritus exitum cõmodum non inuenientis, cohibitum atq; inclusum est. Itaq; nihil prorsus adstrictionis habeant oportet, ne si pars quidẽ laborans, aut etiam affectus ipse expostulet. Vnde perspicuum euadit, quòd interdũ affectum non iuuabunt, sed dolorem tantũmodo mitigabunt, quando videlicet reuera Anodyna dicentur. Interdum verò etiam affectum ipsum adiuuabunt, & tum quidem facultatẽ habebunt duplicem, nempe Anodynã & sanantem. Igitur Anodyna

Anodyna.

dyna proprie vocantur, quæ dolorem leniunt, tenui ſubſtantia, primi ordinis calefacientium: vel ita temperata, vt familiaritate elementorũ naturæ partium conſentiant: qualia ſunt, oleum dulce, ætate medium, butyrũ, œſypus, adipes, aqua tepida, lini ſemen, chamæmelum, fœnumgræcum: olea, chamæmelinum, amygdalinum è dulcibus amygdalis, & id genus alia. Quum verò varia ex illis medicamentorum genera conficiantur, nempe fomenta, cataplaſmata, decocta, & vnguenta, exempla ſingulorum è ſuis locis petenda veniunt. Cæterùm

Narcotica ſeu ſtupefacientia.

quæ Narcotica ſeu ſtupefacientia nuncupantur, temperamentum ſortiuntur, vel ſummè aduerſum ijs quæ reuera ſunt anodyna. Siquidem omnia corpus refrigerant, & ſenſum eò vſq; ſtupefaciunt, vt ſi paulo liberalius ebibantur, mortem afferant. Horum compoſitionem plurimùm Opium ingreditur, hinc re-

Opiata.

centioribus Opiata nominantur. Galenus lib. 7. de Compoſ. medic. localium,

Medicamentorum dolorem ſedantiũ duo genera.

cap. 5. duo quoq; dolorem ſedantium medicamentorum genera facit. Vnum, quod veteres medici compoſuerunt ijs qui ſanguinem reijciunt, item ijs qui tabeſcunt: & ad alios dolores atq; affectus, qui circa pulmones, arteriam, thoracem, aliasq; corporis partes, exceptis tamen colicis, conſiſtunt: idq; ἀνώδυνον ap-

Anodynum.

Colicum.

pellauerunt. Alterum colicum nominauerunt, quod ſcilicet colico dolore laborantibus duntaxat adhibuerunt. Atq; hoc priore vehementius fuit, vtpote quod vim prædominantem, ex multitudine refrigerantium medicamentorum habebat: vt ſunt, hyoſcyami ſemen, papaueris ſuccus, & radicis mandragoræ cortex. Primi autem generis medicamenta odoratorum, & vrinam cientium ſeminum (qualia ſunt cuminum, daucus, ſeſeli, apium, & aniſum,) miſtura con-

Narcoticis quando vtendum.

ſtabant. Quod verò ad vſum Narcoticorum & ſtupefacientium attinet, ſciendum, ijs non eſſe vtendum, niſi vbi ab anodynis dolor ſedari nequit. Ob id vſus illorum perpetuò vitandus, niſi magna neceſsitas nos vt ipſis vtamur cogat. Nam corpora viuentium ſimile quid mortificationi ab omnibus quæ ex opio, mandragora, hyoſcyamo, & id genus alijs narcoticis conſtant medicamentis patiuntur: nimirum cauſis dolorem infligentibus, inſenſilibus factis. Et multi profectò qui talibus aſsiduè in podagra & oculorum doloribus vſi ſunt, ad immedicabilem frigiditatem particulas perduxerunt. Non igitur continuis diebus, ſed ex interuallis eiuſmodi medicamenta danda ſunt. Nec etiam ſtatim poſt mixtionẽ in vſum accerſenda ſunt narcotica & ſtupefacientia, ſed poſt ſex men-

Calefacientia miſcenda ſtupefacientibus.

ſium, aut anni ſpatium. Præterea miſcenda illis ſunt calefacientia: partim vt vim eorum ſtupefactoriam vehementem nonnihil refrenent & obtundant, adeoq; ſenſum minori detrimento ſtupefaciant: partim vt frigiditas altius penetret. Nam quum frigida per ſe tardi ſint tranſitus, admiſcentur calida, vt refrigerantium ſtupefactionem in altum deducere queant: qualia ſunt, caſtorium, crocus,

Quibus partibus non adhibenda.

caſia, & id genus alia. Cauendum etiã vnicè, ne nartotica partibus ijs quæ principatũ in corpore obtinent, verbi gratia, cerebro, cordi, pulmoni, iecori, ventriculo, & ijs ſimilibus adhibeantur. Præſtat quoq; ea primùm forinſecus admoueri, priuſquam intra corpus ſumantur. Pueris deniq;, ſenioribus & alijs imbecillioribus, frigidaq; temperatura præditis, itemq; grauidis ſeu vterum geren-

In vſu Narcoticorum tribus attentum eſſe oportet medicum.

tibus ne applicantur. Cæterùm in vſu narcoticorũ tribus attentum eſſe medicum oportet. Primò, vt ſenſum tactus obtundat & ſtupefaciat: ſecundò, vt nihil noxæ ex hac ſtupefactione in particula relinquatur: tertiò, quod eſt maximum, vt affectui ſuccurrat. Quæ tria Philo ille Tharſenſis diligenter in ſua Antidoto,

Philonis Antidotus qualis.

quæ inſtar exempli, quod in cõponendis Narcoticis imitari debent medici, ab ipſo propoſita eſt, ſeruauit. Nam ex hyoſcyami, & omnium valentiſsimi opij mixtura, facultatis ſenſoriæ ſtuporem, & ſomnum torpidum inducere ac moliri voluit. Quo verò citius ſtupefacientia diſtribuerentur, & vniuerſum laborantium partium profundum penetrarent, calefacientia admiſcuit, pyrethrum, co-

ſtum,

ſtum, euphorbium, & piper: quæ noxios humores diſcutere, tenaces extergere, craſſos incidere, flatulẽtos ſpiritus attenuare & vacuare poſſunt. Porrò Antidotis narcoticis ſtupefacientibusq́, medici hodie in hunc vtuntur modum. *Vſus narcoticorum.* Interdum illis ſeorſim, & citra aliorum medicamentorum commixtionem, adiunctis tamen ſemper ijs quæ violentiam earundem frangunt & obtundunt, vtuntur: vt ex ſequenti patebit formula, quæ

℞. Philonij, drachmam vnam.
Croci, Caſtorij, } añ grana duo.
Cum zulapio violaceo in vnitatem coëant.

Eſt quando eadem etiam vſurpant in ſiſtendo ſanguine, aut alui profluuio. Atq; tum quidem adſtringentes paſtillos illis commiſcent, & cum liquoribus conuenientibus, aut ſerapijs eiuſdem generis excipiunt: vt ex eo quod ſequitur reſcripto fit manifeſtum, quod

℞. Antidoti athanaſiæ, drachmam vnam & dimidiam.
Paſtillorum è ſuccino, E terra Lemnia, } añ drachmam vnam.
Lapidis hæmatitis, Radicis ſymphyti maioris, } añ ſcrupulos duos.
Cichorij, ſcrupulum vnum.
Serapij myrtini, quantum ad excipiendum ſatis erit.

Vtiliter etiam ijſdem Micleta commiſcetur, cum alijs eiuſdem farinæ medicamentis, hoc pacto:

℞. Micletæ, vnciam dimidiam.
Rob è ribes, drachmas tres.
Sacchari roſacei veteris, Diacydoniati citra ſpecies, } añ vnciam dimidiam.
Miuæ cydoniorum, drachmas duas.
Balauſtiorum, drachmam vnam.
Symphyti maiori radicis, drachmam dimidiam.
Serapij myrtini, quantum ad excipiendum ſufficit.

Nonnunquam purgantia quædam medicamenta compoſita illis admiſcentur, vt ſcilicet hac ratione non ſolum dolorem remittant, verumetiam vt humores noxios, adeoq́; ipſum affectum auferant, & è corpore tollant. Qui tamẽ modus hodie non valde vſitatus eſt, & pauci ſunt qui illum vſurpant. Eius tamen exemplum ſubijciemus, quod *Purgantia ſtupefacientibus commixta.*

℞. Diaphœnicõn, drachmas tres & dimidiam.
Antidoti indi maioris, drachmas duas & dimidiam.
Philonis, drachmam vnam.
Vini, quod ſatis eſt ad excipiendum.

Porrò ex ſtupefacientibus medicamentis dantur magna ex parte ſcrupuli duo, aut drachma vna. Veteres hæc ipſa ſummum nucis auellanæ quantitate ſeu magnitudine præbebant. *Pondus.* Sumuntur veſperi, dum cubitum itur, ex vino, aut alio liquore congruente. *Exhibendi tempus.*

DE ANTIDOTORVM SOMNIFERORUM VSU.

Caput IIII.

Somnifera, ſiue ſomnũ conciliantia, aut ſoporem molientia vocata medicamenta, Grecis ὑπνωτικὰ dicunt̃. His medici magni doloris, aut vigiliarũ gratia vti cõſueuerunt. Interdum etiam in vehementiori ac violenta tuſſi, ne quis eius *Somnifera quæ.*

occaſio-

occasione conuellatur: vt nonnunquam in sanguinis eruptione, & difficilibus destillationibus accidere solet. Cęterùm ad eorundem compositionem, qui hodie medicinam faciunt, vtuntur Serapio violaceo, è papauere, succis aut stillatitijs liquoribus solani, lactucæ, portulacæ, & id genus alijs: vt è sequenti formula patebit, quæ

℞. Serapij violacei, vnciam vnam.
E papauere, vnciam dimidiam.
Liquoris stillaticij lactucæ, } añ vnciam vnam.
Semperuiui, }
Solani, vnciam dimidiam.
Commixtis omnibus, fiat potio.

Interim Antidotum diacodiôn cum saccharo florum nymphææ, violarum, ac aliorum frigidorum medicamentorum permiscemus, ac somniferum conficimus medicamentum: quod sequens rescriptum docet, quod

℞. Diacodiôn, vnciam dimidiam.
Sacchari nymphææ, } añ vnciam vnam, & dimidiam.
Violarum, }
Succi lactucæ, } añ vncias duas.
Portulacæ, }
Subacta in pila, inter se commiscentur.

Solenne est, vt hodie facientes medicinã, vnguentis ex frigidis & stupefacientibus medicamentis confectis, ad conciliandũ somnum vtantur: vt est id q̃d

Vnguentum somniferum.

℞. Vnguenti populei, drachmam vnam, & dimidiam.
Olei violacei, drachmam vnam.
Seminis hyoscyami, } añ scrupulos duos.
Corticum radicis mandragoræ, }
Opij, grana quatuor.
Croci, } añ grana duo.
Castorij, }
Ceræ quod satis est, fiat vnguentum.

Tempus exhibendi somnifera.

Potiones autem somniferæ, nisi aliud facere necessitas cogat, dantur vesperi, & cubitũ ituris. Eodem quoq; tempore vnguenta temporibus sunt illinenda. Quòd si tamen dolorum aut vigiliarum vehementia, vt per diem ijs vtamur nos vrgeat: vt cubiculum in qua æger decumbit, turba ac strepitu omni vacet curemus, necesse est. Ablegata itaq; turba quæ ægrotanti molesta esse posset, vnum aut alterum, aut plures etiam, citra tamen strepitum, adesse satis erit.

DE ANTIDOTORVM ROBVR corpori adijcientium vsu.

Caput V.

Antidota roborantia.

ABsolutis primis duobus Antidotorum generibus, reliquum est, vt tertium, quod robur vniuerso corpori, aut eius partibus adijcit aggrediamur. Hoc à nonnullis aromaticum, quod scilicet magna ex parte aromatis constat, nominatur. Quorum vsum vt rectius assequamur, sciendum initiò erit, hæc bifariam hodie construi: nempe liquida, vel solida. Liquida sunt, quæ melle excipiuntur, & vulgò electuaria vocantur: solida contrà, quæ saccharo, & dicuntur confectiones. Ad quas cõficiendas mel optimum, si fieri potest, accipitur, tantumq; aquæ quantum necessitas exigit, adijcitur. Quo enim mel purius, eò minus aquæ opus est: dein coquatur & spuma subinde cochleari foraminulento plumbo albo obducto auferat̃ tantisper, donec iustã spissitudinem cõsequatur.

Liquida. Solida.

Cuius

Cuius quidem inditium est, si rudicula immissa, vel cochleari extracto & eleuato, instar fili assiduè defluit, in fine verò quasi abrumpitur filum, & superior pars retrahitur, & conglobatur, donec ea quoq; diducta decidat. Vel gutta in solidum aliquod corpus lapideum, vel metallicum læue stillatur, quę si non defluit, aut inclinato iam dicto corpore non decidit, iustam consistentiam nactũ est. Sin defluit, aut decidit, aquosius iusto est, ac diutius coqui debet. Mel coquitur vt purificetur, purum autem esse significat spumæ absentia. Species imponendæ vbi mediocriter refrixit mel, atq; impositæ pistillo aut spatha misceãt, & cõmista in fictili vase denso recondant. Quapropter principiò quantum mellis aut sacchari in eorundem structura sit adijciendũ, nobis exponendum erit. Animaduertendũ igitur, vt in componendis & liquidis & solidis Antidotis roborantibus, ad librã mellis vel sacchari, nonnulli accipiant vnc. tres specierum, ita vt sit quadruplum mellis aut sacchari ad species. Alij triplum tantum mellis ad species adijciunt. Priorũ sententiæ hæc respondet proportio. Ad

Mellis vel sacchari	Libram vnam,	Specierum	Vnciæ tres.
	Libram semis,		Vncia vna semis.
	Vncias tres,		Drachmæ sex.
	Vnciam vnam,		Drachmæ duæ.

Posteriorum sententiæ, quæ melior est, adeoq; pharmacopœis sequenda, repudiata priori, & ea præsertim qua impulsi, ad libram vnam mellis vel sacchari vnciam vnam duntaxat specierum accipiunt, hæc proportio erit. Ad

Mellis vel sacchari	Libram vnam,	Specierum	Vncias quatuor.
	Libram semis,		Vncias duas.
	Vncias tres,		Vnciam vnam.
	Vnciam vnam semis,		Vnciam dimidiam.

Hanc itaq; rationem proportionis mellis & sacchari ad species, vt comprehensum est, in conficiendis liquidis Antidotis roborantibus, deinceps obseruare debent pharmacopœi: nec minus, vt hactenus consueuerunt, de speciebus accipiant: & studium iucunditatis & suauitatis apud eos tantum non valeat, vt minus efficacia conficiant medicamenta. Nullum Antidotũ liquidum roborans, quod sciam, hodie in nostratibus officinis medicorum prostat, sed omnia, excepto dia prasiu, cum saccharo in solidam redacta formã illic habentur, quum veteribus liquida magis in vsu fuerint, fortè quod Sacchari tractandi rationem ignorarint, aut certè quod magis efficaces sint. Componunt autem non rarò medici huius ætatis noua Antidota roborantia liquida, quæ priuatim vocant Electuaria, aut mixturas. Neq; enim illis mixtura aliud est, quàm compositio quæ ex varijs medicamentis tum compositis, tum simplicibus aliquo liquore exceptis, constat. Componunt autem ad eum modum medici. Accipiunt solida Antidota roborantia, & eorundẽ etiam species vocatas, illisq; commiscẽt sacchara diuersi generis, item pastillos, condita, aluum lenientia, & simplicia alia affectui congruentia: ac serapio, aut alio conueniente liquore excipiunt, vt è sequentibus patebit formulis & rescriptis, quæ,

Componendorum liquidorum Antidotorum roborantiũ ratio.

Mixtura quid.

I.

℞. Sacchari rosacei,
Violacei,
Borraginis,
Echij. } ana vnciam dimidiam.

Diatragacanthes, vnciam vnam.
Diatrionsantalon, drachmas tres.
Manus Christi cum margaritis, drachmam vnam & dimidiam.
Antidoti è prunis damascenis simplicis, drachmas sex.

Specierum diarhodôn abbatis, drachmam vnam.
Pastillorum è violis, drachmam dimidiam.
Serapij violacei, quantum ad excipiendum satis est: fiat Electuarium.

II.

℞. Sacchari lauendulæ, Rosmarini, } añ vnciam dimidiam.
Florum pæoniæ, drachmas tres.
Betonicæ, drachmas duas.
Acori conditi, drachmas sex.
Specierum plereos archontici, drachmas tres.
Diambar, Diamoschi, Dianthos, } añ drachmam vnam & dimidiam.
Sticadis arabicæ, drachmam vnam.
Granorum pæoniæ numero sex.
Visci querni, scrupulum vnum.
Florum tiliæ fœminæ, drachmam vnam.
Verbasculi odorati, drachmas duas.
Seminis coriandri præparati, drachmam vnam.
Serapij è stichade quod satis erit ad excipiendum, & fiat mixtura.

Quantitas componendi. Porrò in componēdis eiusmodi electuarijs & mixturis vocatis, nulla certa quantitas præscribi potest, vtpote quę ex alijs potius huius tertij libri capitibus discenda sit. Tamen vniuersa medicamentorū moles vncias tres, aut summum quatuor, rarò excedere debet: quòd nimirum maior copia ægrotantibus fastidium pariat. *Pondus sumenda.* Vna vice, magna ex parte, drachma vna cum dimidia, aut drachmæ duæ, pro diuersitate affectus, & habitus corporis, dari debent. *Tempus exhibitionis.* Præbentur autem diluculo tribus aut quatuor ante prandium horis. Vesperi quoque cubitum ituris, totidem à cœna elapsis horis. *Solidorum vsus.* Cæterùm quod ad solidorum quę vt gratiora sunt gustui, ita minus efficacia, vsum attinet, sciendum, ea hodie duplici forma, rotunda videlicet seu orbiculari, & oblonga confici. *Solida duplicia. Orbiculi. Rotulæ.* Quæ rotundā formam accipiunt, Latinis Orbiculi, vel placentæ dici possent. Nostræ ætatis medicis Rotulæ, & tabulæ vocantur. Et ea quidem forma hodie omnia in medicorum officinis prostant. *Morselli. Lozengiæ. Morsuli.* Quæ verò oblonga aut quadrata forma effinguntur, medici hodie Morsellos, & barbara voce Lozengias appellant: latinius fortè Morsulos nominaturi. Ex ijs aliqui sunt æquilateres, alij latiores quàm crassiores, alij in medio crassiores, in extremitatibus tenuiores. Coquitur autem in orbiculis conficiendis saccharum ad exquisitam perfectionem, & deinde ab igne remotum ligneo pistillo agitatur, & species inijciuntur, ac probè miscentur. Cauendum autem vnicè erit, ne species cito addantur, ne scilicet adurantur, aut vis earundem resoluatur. Ad perfectionem autem coquitur, quum tantisper donec omne aqueum absumptum est. Cuius quidem rei signum est, quando spathula extractum, & violenter in aërem proiectum in floccos instar niuis crassioris abire videtur. Commistis omnibus spathula assiduè eiusdem quantitatis saccharum extrahitur, & placentæ modo in tabulam cui farina inspersa est decidens, in orbem concrescit. Si verò quid in lebete remanens durescit, aqua affusa liquescit. Rotulę siue orbiculi concreti sigillatim auferuntur, & farina illis adhærens abstersa, in cribrū conijciuntur, & magis calido in loco desiccantur, & exiccati tandē in ligneis arculis reconduntur. Morsuli pari modo formantur, nisi quod illud quod in lebete coctum est in tabulam superna sui parte humectatam secundum longitudinem effunditur, ligneisque tabellis adpositis & vtrinque madefactis cogitur, atque latitudine ac crassitudine morsulorū formatur, qui dissecti in locum sicciorem transponuntur.

Qui

Qui hodie medicinam faciunt, vtraque forma componunt è speciebus multorum roborantium Antidotorum, adiectis quibusdam simplicibus affectui congruentibus medicamentis minutissimè tritis, & saccharo in stillatitijs liquoribus conuenientibus dissoluto, ad orbiculorũ, aut morsulorum formam redigunt, hoc modo. Coquitur saccharum ad consumptionem liquorum, dein insperguntur pulueres. Massa ex ijs composita ab igne remota, & in planum proiecta secatur in tessellas, quarum singulæ ponderent sesquidrachmam, veluti è sequentibus innotescet formulis, quæ *Compositionis solidorum ratio.*

℞. Specierum diamoschi dulcis, }
Diambar, } añ drachmam vnam & dimidiam.
Aromatici rosati, }
Diacinamomi, }
Plereos archontici, } añ drachmam vnam.
Nucis moschatæ, }
Macis, } añ scrupulos duos.
Cubebarum, }
Cinamomi drachmam vnam & dimidiam.
Caryophyllorum, }
Calami odorati, } añ drachmam vnam.
Piperis longi, }
Ligni aloes, scrupulum vnum.
Mastiches, drachmam vnam & dimidiam.
Zingiberis, scrupulos duos.
Cardamomi, drachmam dimidiam.

Cum sacchari candidissimi vncijs sex, dissolutis in liquoribus stillatitijs saluiæ & maioranæ, quod satis erit: formentur orbiculi, aut morsuli, pro ægrotantis arbitrio.

Aliud, quod

℞. Specierum diarrhodôn abbatis, }
Diatrionsantalôn, } añ drachmam vnam & dimidiam.
Rosatæ nouellæ, drachmam dimidiam.
Pastillorum è spodio, drachmam vnam.
Seminum vtriusq; intybi satiui, }
Cucumeris, } añ scrupulos duos.
Portulacæ, }
Lactucæ, scrupulum vnum.
Santala albi, }
rubri, } añ drachmam dimidiam.

Cum sacchari albissimi vncijs tribus dissolutis, in liquoribus stillatitijs caputhæ, & intybi satiui, fingantur morsuli.

Interdum vbi amissas & admodum imbecillas vires reficere ac restaurare studium est, perdicum & caporum pulpas (sic enim Latini vocant partes animalium carnosiores) item nuces pineas, amygdalas, vuas passas, & id genus alia medicamenta speciebus Antidotorum commiscentur: iterum, vt antea, adiecto saccharo, in conuenientibus liquoribus diluto, vt ex sequenti rescripto patebit, quod *Pulpæ.*

℞. Pulpæ capi, vnciam vnam.
Perdicis, vnciam dimidiam.
Testiculorum galli, drachmas tres.
Nucum pinearum repurgatarum, vnciam vnam & dimidiam.
Amygdalarum dulcium, vnciam vnam.

Pistaciorum in stillaticio rosarum liquore maceratorũ, drachmam vnam & dimidiam.

Seminum quatuor frigidorum maiorum, añ drachmam dimidiam.

Specierum diamargaritôn, Dianthôn, } añ scrupulos duos.

Lætificantis Galeni, drachmam dimidiam.

Plereos archontici, drachmam vnam.

Cinamomi selecti, Ligni aloës, Macis, } añ scrupulum vnum.

Cum saccharo candidissimo, quantum satis erit, in stillaticijs boraginis & echij liquoribus dissoluto, formentur morsuli. Hic nulla certa sacchari quantitas indicata est. Præstat enim in similibus arbitrio pharmacopœi permittere, vt sacchari quantum libuerit adijciat, ne vel friabile planè medicamentum, aut inefficacius, sacchari copia cæterorum vim obruente, reddat. *Tempus exhibitionis.* Tempus exhibitionis prædictorum Antidotorum, idem est quod liquidorum. Dant verò vna vice orbiculos duos, aut tres, plus aut minus, pro morbi & corporis ratione. Morsulus quoq; dimidius, aut summum vnus, nisi exiguus admodum fuerit, pro vna vice sufficiet. Porrò ordinis ratio requirere videtur, vt hoc loco de *Tragææ roborantes.* Tragæis vulgò vocatis confortantibus ageremus: verùm vt de omnibus quæ in puluerem rediguntur, vno in loco tractemus, consultius esse nobis visum est, vt ad caput de Pulueribus tragæas reijciamus.

DE ANTIDOTORVM PVRgantium vsu.

Caput VI.

Antidota purgantia, Græcis καθαρτικὰ vocata, perindeatq; roborantia, duplici forma effinguntur, & in officinis asseruantur, nempe liquida, & solida. *Liquidorum vsus.* Liquidorum is est vsus. Medici huius ætatis duo, aut plura etiam inuicem commiscent: eaq; in vino, liquoribus stillaticijs, decoctis, iusculis carnium, aut leguminum, pisorum vel cicerum, aut id genus alijs diluta, bibenda præbent: vt ex sequentibus paradigmatis patet, quæ

I.

℞. Antidoti indi maioris, drachmas tres.
Diaphœnicôn, drachmas duas.
Episcopi, drachmam vnam.
Misceantur.

II.

℞. Antidoti è psyllio, drachmam vnam.
Succo rosarum, drachmas duas.
Diaphœnicôn, drachmas tres.
Liquoris stillaticij intybi satiui latifolij, Cichorij, } añ vnciam vnam.
Boraginis, vnciam dimidiam.

Commixtis omnibus, fiat potio purgatoria.

Præstat autem semper stillaticijs liquoribus admiscere serapium, quod vim eorundem augeat, & gratius ac iucundius reddat medicamentum, in hunc modum:

℞. Antidoti hamech, Diaphœnicôn, Diasenæ solutiui, } añ drachmas duas.

Liquoris stillaticij fumiterræ, Origani, } añ vnciam vnam.
Serapij de epithymo, vnciam dimidiam.
Misceantur.

Interim prædictis antidotis simplicia quædam medicamenta purgantia, quo validior eorundem reddatur & acuatur facultas, adijciuntur: vt sunt, agaricum, rha Indum, barbarum hodie nominatum, turpetum, dacrydium, pastilli Alhandal barbaris vocati, & id genus alia: semper tamen ijs quæ vehementiam eorundem frangere & remittere possunt additis, vt è subiectis rescriptis abunde innotescet, quæ

℞. Agarici selecti, drachmam vnam.
Zingiberis, scrupulum vnum.
Salis fossilis, scrupulum dimidium.
His omnibus diligenter tritis, adijciantur
Antidoti indi maioris, drachmas duas & dimidiam.
Liquoris stillaticij hyssopi, Calaminthæ, } añ vnciam vnam.
Oxymelitis scillitici, vnciam dimidiam.
Misceantur.

Aliud:

℞. Turpeti mediocriter triti, drachmam vnam.
Mastiches, scrupulum vnum.
Antidoti diaphœnicôn, drachmam vnam & dimidiam.
Decocti vuarum passarum, vncias duas.
Mellis rosacei, vnciam vnam.
Commisceantur.

Aliud:

℞. Medullæ casiæ fistularis, drachmas sex.
Antidoti diaphœnicôn, drachmam vnam & dimidiam.
E succo rosarum, drachmam vnam.
Pastillorum alhandal, drachmam dimidiam.
Decocti cichorij, Fœniculi, } añ vnciam vnam & dimidiam.
Commisceantur: & fiat potio purgatoria.

Sunt qui in frigidis morbis vinum admisceant, vt eo suauior fiat potio. Sic in calidis non rarò zulapium violaceum adijcitur, partim vt alteret, partim etiam vt aluum lubricam reddat: quemadmodum è formula sequenti patebit, quæ

℞. Antidoti hamech, drachmas tres.
Diaphœnicôn, drachmas duas.
Catholicôn, drachmas tres.
Vini optimi, vncias duas.
Serapij de epithymo, vnciam dimidiam.
Misceantur.

Aliud:

℞. Antidoti è psyllio, drachmas tres & dimidiam.
Succo rosarum, drachmas duas.
Catholicæ, drachmam vnam & dimidiam.
Serapij acidi simplicis, vncias duas.
Zulapij violacei, vnciam vnam.
Commisceantur.

Modus miscendorum liquidorum purgantium medicamentorum.

Porrò in iam dictis liquidis purgantib. Antidotis commiſcendis nullus cer-
tus modus præſcribi poteſt. Neq; enim omnes, eadẽ etiam medicamenta, con-
ſimili ſenſu percipiunt. Alij nanq; ob eam quam induit corpus ſenſuum duriti-
am, præpotentiora vix ſentiunt medicamenta. Alij rurſus vel queuis ſenſu per-
cipiunt, quemadmodum alij propter fluxam lubricamq́; meatuum natiuam in-
anitatem, aut cedentis materiæ promptitudinem, & inſtrumentorũ mollitiem,
mediocribus parent purgatorijs medicamentis. Quapropter præſtat ſemper à

A mitiorib⁹ purgantibus auſpicandũ.

mitioribus medicamentis purgatorijs auſpicemur, vt ſcilicet ſimul laborantis
ſenſus exploretur, ſimul vt vehementiora tolerare exercitante vſu condiſcant
ægrotantes: & ſi quando validioribus vti oporteat, ne vires labefactent into-
lerabiliorum medicamentorũ tranſitus. Magna igitur prudentia opus eſt, ne

Pondus vſitatum.

medicus infra quàm par ſit conſiſtat, aut quod iuſtum eſt excedat. Frequenter
autẽ hodie de ijs quæ paulo vehementiora ſunt Antidotis purgantibus liqui-
dis drachmas ſex, aut paulo plus minusúe, pro ętatis, ſexus, morbi, anni tempo-
rum ratione, & pro ſumentis viribus propinant. Ex mitioribus, & ijs quæ aluũ
leuiter mouent, & quorum vis iecur non facile attingit aut tranſcendit, adeoq́;
ſine aliqua perturbatione ac moleſtia aluum exonerãt: vt eſt, Antidotus è pru-
nis damaſcenis, è manna, catholica, & ſimiles, plus exhibemus, vnciã nimirum
interdum integram. Cauendum autem vnicè erit, ne inconſideranter medica-
menta purgantia vſurpentur. Id quod primum fit, ſi hæc non niſi egentibus, &

Purgantia medicamenta nõ inconſideratè dãda. 2. Apho. 36. Ibidẽ Apho. 37.

minimè ſanis adhuc exiſtentibus dentur. Nam Hippocrate atteſtante, qui ſano
ſunt corpore, per medicamenta purgati celeriter exoluuntur. & iterũ: Qui cor-
pore ſunt commoderatò, hos purgare periculoſum eſt. Non rectè etiam vſur-
pantur, vbi ante humorũ morbum efficientium, niſi humores turgeant, con-
coctionem exhibentur, quod tum dolores, tormina, vertigines, conuulſiones,
perfrictiões, animi deliquia, & id genus alias noxas inferãt. Minus rectè quoq;

Odorata firmantia ſtomachum purgãtibus medicamentis permiſcenda.

illa propinant, qui non adijciunt odorata, quę medicamentorũ purgantium in-
ſuauitatem & horrendum odorem retundunt, ac ſtomachum firmant. Quum
enim omnia medicamenta purgantia, ſola excepta aloë, ſtomacho aduerſa ſint,
illumq́; ſubuertant, atq; ei negotiũ faceſſant: vt illis permiſceantur quæ maliti-
am eorundẽ frangant ac corrigãt, neceſſe eſt. Ad quem vſum maſtichem, cina-

Exhibendi tempus.

momum, ſemen aniſi, & id genus alia adduntur. Commodiſsimè autem propi-
nantur diluculo, vbi ſcilicet ventriculus ciborũ copia non grauatur, atq; con-

Quid à purgatione faciendum.

coctionẽ eorundem iam perfecit, quemadmodum fuſius hæc omnia in noſtris
Inſtitutionib. docuimus. Ab horum ſumptione non dormiendum, aut ſudan-

Non dormiendum.

dũ. vtrumq; enim medicamenti ſumpti actionẽ impedit ac frangit. In ſomno
enim medicamentum potũ ferè concoquitur, eiusq́; vis ita frangitur & diſſol-
uitur, ut à remotioribus partib. trahere ſubinde nequeat, vt copioſius Com. 14.
ſect. 4. Aphoriſmorũ monſtrauimus. Vt non temerè ibidem Hippocrates ita
„ ſcriptum reliquerit: Eum qui veratrum biberit, ad corporis motiones magis,
„ ad ſomnos verò & quietẽ minus ducere oportet. Et iterum: Quum volueris vt
„ veratrũ magis ducat, corpus moueto: vbi ſiſtendum eſſe cenſueris, ſomnum in-

Non ſudandum à ſumpta purgatione.

ducito, & haud moueto. Non eſſe autem ſudandũ, cuiuis manifeſtũ eſt, quum
ſudor ſine motu humorum ad exteriora fieri nequeat. Quum autem in purga-
tione humorũ motus ad corporis interiora fiat, ſudoris motus qui ad exteriora
fit, adeoq́; humorũ motui contrarius planè exiſtit, medicamentorũ purganti-
um tractionem remoretur & impediat, neceſſe eſt. Atq; hactenus quis ſit liqui-
dorũ vſus indicauimus. Antidota purgantia ſolida in duplicem formã redigun-

Antidotorũ purgantium olidorum vſus.

tur, nempe orbicularẽ, vel triangularẽ. Pauca verò ſub hac forma hodie in me-
dicorũ officinis proſtant purgantia medicamenta: nempe Antidotũ diaphœ-
nicôn, è ſucco roſarũ, diaturpeti, diacartami. Præſtaret autem cætera quoq; hac
parari

parari forma, quod maximè conduceret ijs qui nō instructas secum habent officinas. Hac enim forma parata medicamenta in multos dies, adde etiam septimanas, durare possent, quum liquida paucis admodum diebus situm contrahentia pereant. Vt plurimum autem ea qua sunt parata forma, citra vllius liquoris adiectionē semunciæ, aut drach. quinq; pondere propinantur. Interdū prius tusa in iusculo gallinæ, galli, aut capi exhibentur. Sunt qui in ijs diluendis etiam iure pisorum, vel cicerum vtantur. Studendum hac in parte medico erit, vt ægrotanti gratificetur, ne si assumpto medicamento, hunc nauseabundum reddat, illud paulo pòst vomitu reijciat. Horum nunc formulam vnam & item alteram, propter eos qui parum adhuc in ijs rescriptis exercitati sunt, & recens ad faciendam medicinam accesserunt, subijciemus. *Exhibendi modus.*

℞. Antidoti è succo rosarum solidi, vnciam dimidiam.
Per se detur.

℞. Antidoti diaphœnicôn in tabulis, ita em̄ hodie loquuntur, drachmas sex.
Propinetur in iusculo capi.

℞. Rotularum diaturpeti, vnciam dimidiam.
Exhibentur per se, aut cum liquore congruente.

DE BOLI PVRGATORII VSV.

Caput VII.

INter multas ac varias medicamentorum purgantium, à medicis, propter ægrotantium mollitiem excogitatas formas, vna etiam est, quam Bolum appellant. Non est autem bolus, nisi medicamentorum purgantium frustulum teres, & in sphæræ modum orbiculare rotundumúe, esui aptum, mole sua tantum, quantum bucca commodè capere potest. Sunt verò hac voce, & in eadem quidem significatione, vsi optimi Latinæ linguæ autores: inter quos minimè postremus Terentius Comicus ita alicubi inquit, Crucior bolum tantum mihi ereptū subitò è faucibus. Græci hunc, βλωμὸν καὶ ψωμὸν, nonnulli Latinorum interpretum Aëtij bucceam nominant. A qua vtiq; voce diminutiuum Buccella deriuatū est. Veteres suas buccellas in clibano, vt ex Aëtio liquet, torrebant, & in panis formam redigebāt. Hodie verò varijs effinguntur modis. Siquidem interdum ex simplicibus tantum medicamentis purgantibus liquore aliquo exceptis conficiuntur, adiecto tamen saccharo: vt è sequenti patebit formula, quæ *Bolus quid.* *Buccea.* *Buccella.* *Bolos cōponendi ratio.*

℞. Turpeti, drachmam vnam.
Seminis anisi, Mastiches, } an̄ scrupulum dimidium.
Sacchari, scrupulos duos,
Cum melle rosaceo quod satis est excipiantur, & fingatur bolus.

Nonnunquam ex Antidotis tantū purgantibus liquidis, nullo alio simplici medicamento adiecto, saccharo exceptis, hunc scilicet in modum parantur.

℞. Antidoti indi maioris, drachmas tres.
Diaphœnicôn, drachmas duas & dimidiam.
Sacchari, quantum ad excipiendas Antidotos satis est, fiat bolus.

Conficiuntur etiam aliquando non ex solis liquidis Antidotis purgantibus sed sacchara vocata certorū simplicium, ad roborandū ventriculū, aliasq; corporis principes partes, illis commiscentur: vt ex hoc apparet rescripto, quod

℞. Medullæ casiæ fistularis, drachmas sex.
Antidoti è succo rosarum, drachmas tres & dimidiam.

Sacchari boraginis, } añ drachmam vnam.
Echij, }

Formetur buccella purgatoria.

Construuntur etiam interdum boli ex Antidotis purgantibus solidis, adiectis pulueribus & speciebus simplicium quorundam purgantium medicamentorum, non neglectis ijs quæ vehementiam eorundem retundunt, ac malitiam corrigunt. Atq; hæc omnia serapio, aut alio liquore congruente excipiuntur, hoc quidem pacto:

I.

℞. Pulpæ casiæ recens extractæ, vnciam vnam.
Rhabarbari optimi, drachmas duas & dimidiam.
Sacchari, quod satis est ad excipiendum: fiat bolus.

II.

℞. Electuarium lenitiui de manna, drachmas sex.
Diaphenicôn, } añ drachmam dimidiam.
Specierum hieræ simplicis, }
Cum saccharo fiat bolus purgatorius.

III.

℞. Florum casiæ, vnciam vnam.
Specierum hieræ puræ, drachmam vnam.
Cum saccharo, quod satis est fingatur bolus.

IIII.

℞. Diacartami placentarum, drachmas tres.
Turpeti selecti, drachmam dimidiam.
Seminis anisi, } añ scrupulum dimidium.
Mastiches, }
Serapio ex hyssopo excipiantur, & formetur bolus.

V.

℞. Pulpæ casiæ, drachmas sex.
Rheibarbari, drachmam vnam.
Cum saccharo, quod satis fiat bolus.

℞. Diacatholicôn, vnciam dimidiam.
Rhabarbari, drachmam vnam.
Cum saccharo fiat bolus.

Cæterùm in componendis bolis diligentissimè tam simplicium quàm compositorum medicamentorum purgantium pondera sunt expendenda: quod si ne horum exquisita notitia vt bolum rectè construamus, fieri non potest. Nam vel plus, vel minus quàm conueniat, ingeramus necesse est, si non cuiusq; medicamenti purgantis pondus cognitum habeamus. Qualia verò sint, libro primo huius Operis exposuimus. hinc igitur eorundem notitia petenda. Cauendum verò vnicè erit, ne vniuersa boli moles duarum vnciarum pondus excedat, quod scilicet maior quantitas vna vice citra fastidium ab ægro deuorari nequeat. Aut si deuorabit, non tamen sine nausea hoc ipsum attentabit, quam subinde facile ventriculi subuersio ac vomitus comitabitur. Hoc loco de Tragæis, seu, vt Nicolaus vocat, Drangæis purgantibus nobis agendum esset. Verùm tractationem de ijs ad caput de Pulueribus reijciemus.

Quantitas boli.

Tragææ purgantes.

DE DILVTI PVRGATORII VSV.

Caput VIII.

Dilutum quid? *Infusio.*

DIlutum nunc propriè vsurpamus pro liquore, in quo aliquid certo tempore citra elixationem maceratur. Nostræ ætatis medici Infusionem appellant.

pellant. Purgatorium itaq; dilutũ in præſentia, eſt liquor, in quo medicamenta purgantia conciſa, trita, vel in puluerem redacta, vel ſolida etiam, atq; integra macerantur. Tempus verò quo macerantur purgantia medicamenta, non vnum idemq; omnibus ſtatuitur.

Macerandi tempus.

Interdũ enim per horas octo, duodecim, diem, biduum, triduum etiam, pro medicamenti natura, & vario medici ſcopo & neceſsitate, vt interim vis eorundem tota in illum liquorem tranſeat, macerantur. Non autem ſola medicamentorum facultas in liquorem abit, ſed eius ſubſtantiæ etiam portio tenuior. Hinc eſt, quòd dilutum Rha barbari indici vehementius purget, quàm ſi ipſum per ſe & citra macerationẽ propinaretur:

Dilutum Rha barbari indici vehementer purgat.

quod nimirum craſsior eius ſubſtantia, & quæ illi ineſt adſtrictoria facultas, in dilutum non tranſeat, ſed in radice maneat. Neceſſe igitur eſt, quum amara & acris duntaxat qualitas eius in diluto ſit, vt validius tum purget, quod omni ſit deſtitutum adſtrictione, qua aluus conſtringi tandem poſsit. Interdũ tamen fieri poteſt vt craſsioris etiam aliquid, præſertim dum quod maceratũ eſt colando valentius exprimitur, aut per rarius colũ tranſmittitur, in dilutũ tranſeat. Colandum igitur, & exprimendum magis aut minus, pro vt plus aut minus purgare, nobis conſilium eſt: & in ſumma, pro ægri, affectus, & medicamenti natura. Quanto enim medicamenta illa, quibus ineſt adſtrictio, magis exprimuntur, tanto minus purgant. Contrà, alia quibus hæc minimè ineſt, quanto magis exprimuntur, tanto magis etiam purgant. Quare quid hac in parte faciendum ſit, medicus ex ægrotantis, affectus, & medicamenti natura, vt cõprehenſum eſt, diſcat oportet. Cæterùm macerandi purgatoria medicamenta ratio veteribus parum frequens fuit, ideoq; à recentioribus in diuitũ & delicatorum gratiam excogitata.

Macerandi purgatoria ratio à recentioribus excogitata.

Quorũ palato vt planè inſeruiant, diluta ipſa quoq; ſaccharo, & alijs interdum ſic condiunt, vt æger ſe medicamentũ hauſiſſe vix ſentiat. Quod ſanè ſtudium medicorum, niſi metus eſſet, ne purgantiũ facultas hac ratione prorſus ſopiretur, non damnandum eſſet. Eſt quando vice diluti, iuſculo aliquo purgantia medicamenta nodulo ligata incoquimus. Quę ſanè ratio ad decocta magis ſpectare videtur. In cõponendis autem dilutis, principiò neceſſe eſt purgantium medicamentorũ modum ac pondus rectè teneat medicus.

Dilutorum componendorum ratio.

Maius verò eſſe pondus macerati medicamenti purgatorij, quàm ſi per ſe & in ſubſtantia propinatur, nempe duplum ferè libro primo à nobis abundè dictũ eſt. Obſeruandum etiam, vt purgantib. medicamentis ſemper cõmiſceantur, quæ eorundem vehementiã refrenare poſſunt. Tempus quoq;, & quantiſper ſint maceranda, vt exprimatur neceſſe eſt. Quod quantum eſſe debeat, paulo antè diximus. Vbi verò tempus ad macerandum ſufficiens, & à medico pręſcriptũ abierit, atq; medicamenta ſatis iam macerata ſunt, colantur: ac validè (præſertim cum vt plus purgent nobis conſilium eſt) exprimuntur. Quo peracto, Antidota purgantia liquida, expreſſo liquori additis ſerapijs congruentibus, quo ſuauior fiat potio, commiſcentur, ad eum quem ſequentia reſcripta præſcribunt modum.

Formula vbi per ſe ſumitur leniens.

℞. Rhabarbari, drachmam vnam.
Serapij è roſis ſolutiui, vncias duas.
Miſceantur.

1.

℞. Rhabarbari Indici ſelecti, drachmas tres.
Agarici albi, drachmam vnam & dimidiam.
Spicæ nardi, drachmam vnam.
Zingiberis, ſcrupulum vnum.

Concidantur ſingula minutatim, & macerentur in liquoribus ſtillaticijs

Intybi

Intybi satiui latifolij, Cassuthæ, Boraginis, } an̄ vnciam vnam.

Durent in ijs per horas duodecim: dein in linteolum mundum coniecta, valide exprimantur, & colentur: adiectaq; serapij ex Intybo satiuo latifolio semuncia, fiat potio.

II.

℞. Rheibarbari selecti, drachmas duas.
Spicæ, scrupulum vnum.
Agarici in pastillos redacti, scrupulos duos.
Zingiberis, scrupulum dimidium.

Concisa macerentur horis octo, in liquoribus stillaticijs intybi satiui latifolij, vncias duas.
Apij, vnciam vnam.
Vini optimi, vnciam vnam & dimidiam.

Postea probe exprimantur & colentur: adijciantur'q;
Antidoti e succo rosarum, drachmam vnam.
Diaphœnicôn, drachmas duas.
Fiat potio purgatoria.

III.

℞. Agarici optimi, drachmas duas.
Zingiberis, scrupulum vnum.
Salis fosilis, grana duo.

Trita hæc omnia macerantur horis duodecim in
Vini albi odori,
Liquoris stillaticij absinthij, an̄ vnciam vnam.
Fœniculi, vnciam vnam.

Exprimantur subinde, & colentur: adijciantur'q;
Antidoti indi maioris, drachmas duas & dimidiam.
Oxymelitis scillitici, vnciam dimidiam.
Fiat potio.

IIII.

℞. Turpeti selecti, drachmam vnam, & dimidiam.
Mastiches, scrupulum vnum.

Trita macerantur horis octo in vini odoriferi vncijs tribus. Dein probe exprimantur, & per colum traijciantur, adijciantur'q;
Antidoti indi, drachmas tres.
Mellis rosacei, vnciam dimidiam.

Commisceantur omnia, & fiat potio purgatoria.

V.

℞. Myrobalanorum flauorum, drachmas duas.
Seminis anisi, Spicæ, } an̄ scrupulum dimidium.

Trita macerantur diu noctu'q; in decocti passarum vuarum vncijs tribus, postea valide exprimuntur: & adijciuntur
Antidoti e succo rosarum, drachmas duas.
E prunis damascenis purgatorij, drachmas tres & dimidiam.
Zulapij violacei, vnciam dimidiam.
Miscentur, & fit potio.

Atq; hactenus solennes ac consuetas omnium ferè quæ macerantur medicamentorum purgantium formulas recensuimus. Sunt tamen qui pro humorum

rum in corpore redundantiũ diuersitate, peculiaria decocta pro purgantibus medicamẽtis macerandis cõficiunt. Verbi gratia, vbi sanguis plus iusto auctus incaluerit, decoctum è prunis, myxis, ziziphis, oxyphœnicis, & id genus alijs fructibus adiectis quatuor seminibus frigidis adornant. Sin pituita exuperat, è seminibus atque radicibus quæ obstructiones tollunt, crassosque humores incidunt, decoctum parant, cuius exemplum infrà in capite de Decoctis recitabimus. Si flaua bilis exundare cœperit, è violis, intybis, lactuca, & eiusmodi quæ feruorem bilis obtundere valent, decocta faciunt. Quæ quidem ratio quum sit parum, vt diximus, vsitata, ideo eius vnicum duntaxat exemplum subijciemus. *Peculiaris diluti componendi ratio.*

VI.

℞. Ficuum, numero decem.
Vuarum passarum purgatarum, vnciam vnam.
Glycyrrhizæ repurgatæ, vnciam dimidiam.
Myxarum, Ziziphorum, añ numero septem.
Cinamomi selecti, scrupulum vnum.
Intybi satiui vtriusque, Violarum, Rosarum, añ Manipulum vnum.
Seminum quatuor frigidorum maiorum, añ drachmam vnam.
Coquantur tantisper in aqua iustæ quantitatis, dum medietas relinquatur.
Deinde in decocti huius per colum transfusi vncijs tribus macerentur per noctem,
Rhei barbari, drachmas tres.
Spicæ, drachmam vnam.
Postea validè expresis, & per colum transmisis, addatur semuncia Zulapij violacei, & fiat potio.

DE CATAPOTIORVM VSV.

Caput IX.

QVum propemodum omnes purgantium medicamentorum hodie vsitatas formas hactenus exposuerimus, vt de catapotijs etiam, quod illorum vsus hac ætate frequentisimus sit, agamus necesse est. Porrò καταπότιον Græcis medicamentum est, quod integrum deglutitur, à καταπίνειν, quod deglutire significat, ita dictum: Latinis à paruæ pilæ similitudine, & figura quam referunt, Pilulæ nominantur. Catapotia verò vt facilius ab ægrotis deuorentur, & vt moram in ventriculo longiorem agant, atque à remotioribus in ipsum & intestina humores vacuandos attrahant, à medicis sunt excogitata. Massa enim durior, qualis est catapotiorum, ægrius à ventriculo comminuitur: ob idque tardius agit. Liquida verò contrà confestim vacuant, & simul vacuantur. Sunt etiam inuenta, vt simul deuorentur, ne suo ingrato sapore linguam vitient, & ne ventriculum per se satis humidum, nouo humoris genere degrauemus. Quia verò fieri non potest, vt tam celeriter deglutiantur, quin aliquid in suauitatis post se relinquant: ideo folijs auri, carne fructuum, vel alio quopiam simili intecta, vel in cinamomi, aut similium rerum odoratarum pulueribus volutata exhibentur. Cæterùm quæ citò agere volumus catapotia, damus admodum mollia, præcipuè quibus imbecillus est ventriculi calor, ideoque illa liquore aliquo, aut melle emolliuntur. Quæ diu seruanda sunt, ea non ex solo stillaticio liquore, aut solo succo formari debent, quòd citius siccentur, vel situm contrahant: nec vires simplicium cohibent, sed serapijs actionem eorundem iuuantibus, vel alio, & glutinoso & iucundo humore formentur.

Catapotium. *Pilula.* *Catapotia cur excogitata.*

Catapotiorũ in quantitate differentia. Qui hodie medicinam faciunt, catapotiorum triplicem in quantitate differen-
tiam ſtatuunt. Quædam enim cæteris maiora effingunt, vt ſcilicet diutius in
ventriculo morata, validius ad ſe noxios humores trahant. Eiuſmodi ſunt, quæ
caput potiſsimũ expurgant, ideoq́ ab iiſdem Capitalia nominantur. Nonnul-
la minima, cum aliis collata, fingunt, vt nimirum ocyus in ventriculo diſſol-
uantur, permutenturq́. Atq́ hæc quidem ventriculum magis confortant, mi-
nusq́ purgant. Eius generis ſunt aromatica, ſiue alephangina: & peſtilentialia,
ſeu Rufi vocata. Aliqua mediocri quantitate formantur, vt ſunt cætera ferè o-
Exhibendi tempus. mnia catapotia. Tempus exhibendorum catapotiorum fortium, & potentius à
toto corpore trahentium, idem quod aliorum medicamentorum purgantium,
nempe matutinum, eſſe debet. Hoc enim tempore natura, quæ cibum vniuer-
ſum probè iam concoxit, medicamento in humorum expulſione adminicula-
tur. Aliis verò temporibus circa ciborum concoctionem occupata, medica-
menti actionem iuuare non poteſt. Quapropter medicamentum naturæ auxi-
lio deſtitutum, minus vacuat. Alimentum præterea, naturæ actionem inter-
Error medicorum noſtri temporis damnatus. turbans, corrumpit, adeoq́ non contemnendam noxam infert. Damnanda i-
gitur modis omnibus noſtri ſeculi medicorum conſuetudo venit, qui veſperi
duabus aut tribus à cœna horis maiora catapotia, minora verò totidẽ ante cœ-
nam horis ſumenda eſſe præcipiunt. Nam hæc non ſolum rationi iam expo-
ſitæ, ſed & veterum autoritati aduerſatur. Ex multis autem vnum produxiſſe
„ Paulum, ſatis ſit, qui lib. 7. ca. 4. ita ea de re ſcriptum reliquit: Qui veſperi medi-
„ camentum purgans exhibent, aut à cibo, noxam inferunt: quippe alimentum
„ corrumpit, humoremq́ minus vacuat. Hortor itaq́ amantes veritatis, vt à de-
terrima, & non ſine magno errore introducta conſuetudine recedant, nec cum
Obiectio diluitur. multis errare ſubinde pergant. Non latet autem, quoſdam hoc loco Galeni au-
toritatem nobis opponere, vt qui lib. 14. Ther. methodi, cap. 8. pilulas ex aloë,
colocynthide & ſcammonia cuidã ægrotanti tumore linguæ laboranti exhibu-
erit. Verũ ſi hiſtoriæ huius vniuerſas circumſtantias expendant, nihil illorum
errori patrocinari Galenum experientur. Nam etſi veſperi dedit, tamẽ ieiuno
adhuc dediſſe conſtat. Morbus namq́, quo ille laborauit, acutus fuit, ideoq́ te-
nuẽ victus rationẽ requiſiuit: vt veriſimile ſit, illum nihil comediſſe. Et Galeni
temporibus tam exquiſita victus ratio, ſanorum etiam erat, vt in cœna nihil ſu-
merent, aut ſaltem exiguo cibo vterentur. Præterea à prandii tempore vſq́ ad
veſpertinum ſatis ſpacii fuit, in quo exquiſitè cibum illum, quem ſumpſit, pro
huius ætatis more exiguum, concoquere exquiſitè potuit. Deniq́ ſi idem pau-
lo ante pilularum exhibitionem aliquid cibi ſumpſiſſet, haud dubiè Galenus
ſilentio minimè tranſiiſſet. Proinde vana ſpe lactantur, qui ex hoc loco ſui er-
roris patrocinium quærere ſe poſſe putant. Nec temerè à nobis dictum eſt, ca-
tapotiorum fortiũ. Nam prædicta exhibendi ratio non in omnibus catapotiis
ſeruanda erit. Eſt enim vbi ventrem totum inferiorem, ventriculum, & primas
venas leuiter exonerare conſilium eſt, & nauſeabundũ ſtomachum roborare.
Quare tum catapotiis leuibus vtendum, qualia ſunt aromatica dicta, Rufi, ma-
ſtichina, ex aloe, & quę ante cibum à conſueto vtendi tempore à nonnullis ho-
die nuncupantur. Hæc enim hora vna ante epulas, aut etiam poſt exhibentur,
tuncq́ parua quantitate ſumpta, abundè purgant, vnàq́ potum & cibum abſq́
noxa deturbant. Quod profecto vacuationis genus inprimis ventriculo ma-
gna copia pituitæ referto conducit. Quippe redundans humor tunicis ventri-
culis adhærens facilè tum eluitur, & medicamenti vis in partis ſubſtantiam ad
vires reficiendas promptiſsimè penetrat, qui ſanè eſt præcipuus inſtituti ſco-
pus. Reliquum catapotiorum genus, conſuetum exhibendi tempus non mu-
tat, & matutinis horis cum cæteris purgantibus medicamentis deuorandum
propi-

propinatur. Sub matutina verò hora complectimur etiam mediā noctem, modo qui assumpturi sunt catapotia leuissimè cœnarint, & id quod post primum somnum est tempus. Componendorum Catapotiorum ratio hodie vsitata eius modi est. Aliquot catapotiorum genera, tria nimirum, plura aut pauciora, inter se commiscent, & rarò vnius generis catapotijs vtuntur. Addunt ferè semper, quod illorum vehementiam augere potest, verbi gratia, aloēn, dacrydium, agaricum in pastilli formā redactum, & eum qui Arabibus Alhandal dicitur. Hæc omnia subinde tusa in mortario, cum stillaticio aliquo succo, vel liquore, aut serapio conueniente, in catapotiorum formam iterum cogunt: & ea subinde cinamomo, vel auro obuoluunt, vt minori negotio deuorentur, vt etiam paulo supra diximus. Vt facilius deuorentur prunorum aut pomorum pulpa inuolui possunt, vt & pane azymo vino molliter perfuso. Alexander Trallianus ex ouo sorberi præcipit. Nullo etiam negotio serapio aliquo, verbi gratia, rosaceo solutiuo illita deglutiuntur. quod aliquot rescriptis palàm faciemus, vt instar illorum alia condi queant. *Componendorum catapotiorum ratio.*

I.

℞. Pilularum alephanginarum,
Aggregatiuarum,
E hiera simplici, } añ scrupulum vnum.
Aloēs optimæ, scrupulum dimidium.
Dacrydij, grana duo.
Cum stillaticio fœniculi liquore fingantur pilulæ duodecim, & in cinamomi puluere volutentur.

II.

℞. Catapotiorum ex agarico,
Stomachicorum, } añ drachmam dimidiam.
Agarici, in pastillos redacti, scrupulum dimidium.
Dacrydij, grana tria.
Cum stillaticio hyssopi liquore, formentur catapotia nouem.

III.

℞. Pilularum azaiareth, scrupulos duos.
Lucis maiorum, scrupulum vnum.
Sine quibus esse nolo, scrupulum dimidium.
Pastillorum alhandal, grana quatuor.
Mastiches, grana duo.
Cum stillaticio liquore eufrasiæ, fingantur pilulæ vndecim.

Interdum catapotijs compositis simplicia quędam medicamenta purgantia, adiectis etiam ijs quæ vehementiam eorundem corrigunt ac frangunt, addere solent: hunc quidem in modum.

℞. Pilularum cochiarum, scrupulos duos.
Azaiareth,
De hiera composita, } añ drachmam dimidiam.
Agarici in pastillos digesti, scrupulos duos.
Myrobalanorum cepulorum, scrupulum vnum.
Mastiches, scrupulum dimidium.
Turpeti selecti, scrupulum vnum.
Seminis anisi, scrupulum dimidium.
Granorum pæoniæ, numero tria.
Stichadis, scrupulum vnum.
Castorij, grana tria.

Cum serapio è stichade formentur catapotia ex vna drachma septem, auroq; tecta deglutiantur.

Pondus exhibitionis.

Pondus exhibitionis catapotiorum magna ex parte drachmæ vnius pondus non excedit. Licet tamen interdum plus, nonnunquam etiã minus, quanquam rarò, pro corporum & naturarum diuersitate, exhibere. Reliqua illis cum cæteris purgantibus medicamentis communia sunt.

DE VSU EORVM QVAE VOmitum eliciunt.

Caput X.

Vomitum cientium differentia triplex.
Leuia.
Mediocria.

MEdicamentorum, vomitum cientium, triplex est differentia. Quædam enim leuiter admodũ vomitum mouent. In quorum numero sunt, aqua calida, & hordei decoctum, pota: item ficuum multa comestio, Aesopici illius serui exemplo: oleum, primis digitis eo tinctis, faucibusq; immissis ac intrusis, ingestum. Præterea serapium acidum, oxymel, & aqua mulsa. Alia mediocriter vomitum cient: vt sunt, anethi flos & semen, rapi item, atriplicis, & erucæ semina. Deniq; raphani radix cortex præsertim eius, & semen, betonicæ narcissi, & cucumeris satiui radices. Nonnulla sunt, quæ cum vehementia vomitum eliciunt: veluti, vterq; elleborus, cucumeris syluestris radix, sesamoides, daphnoidis folia, sparti flores, semina & siliquæ: nux item vomica appellata, & id genus alia. De ijs omnibus tribus generibus paradigmata & exempla subijciemus.

Vehementia.

Leue:

℞. Decocti hordei, vncias duas & dimidiam.
Olei communis, }
Oxymelitis simplicis, } añ vnciam vnam.
Commixtis omnibus, fiat potio.

Mediocre:

℞. Florum anethi, }
Atriplicis, } añ Manipulum vnum.
Seminis raphani, drachmam vnam.
Rapi, drachmam dimidiam.
Radicis betonicæ, drachmam vnam & dimidiam.
Hyssopi, Manipulum dimidium.
Coquantur singula in aqua iustæ quantitatis ad tertias, dein colo transfundantur: &
℞. Decocti colo transfusi, vncias quatuor.
Oxymelitis simplicis, vncias duas.
Commixtis omnibus, fiat potio.

Vehementia:

Qui validiora medicamenta, potissimum elleborum, sumpturi sunt, ij diebus aliquot incidentia, tergentiaq; præsumere debent. Eosdem quoq; exilem cibum præsumpsisse iuuat. Corpus etiam lauacro, & quiete humectandum. Id quod maximè faciendum, vbi strangulatus suspicio metusúe imminet, aut imbecillitas subest. Munitis enim alio cibo corporibus, vomitus nihil periculi minatur. Vehementis vomitorij hoc adijcere rescriptum voluimus:

℞. Atriplicis, }
Asari, } añ Manipulum vnum.
Seminis genistæ, }
Sesamoidis maioris, } añ drachmam vnam.
Bulbi vomitorij, drachmam dimidiam.

Radicis ellebori albi, scrupulum vnum.

Coquantur in aqua iustæ quantitatis ad tertias, dein colentur.

℞ Decocti colo transfusi, vncias tres & dimidiam.

Oxymelitis scillitici, vncias duas & dimidiam.

Misceantur.

Potiones, quæ vomitus ciendi gratia bibuntur, tepidæ affatim sumēdæ sunt: ita enim ad concitandum vomitum magis sunt efficaces. Immittenda etiam interdum penna oleo intincta in gulam, ad irritandam expultricem facultatem. Quæ mediocriter vomitum eliciunt medicamenta, ieiunis etiā propinari possunt. Ellebori præparationem, si quis eo solo vti velit, ostendimus Sectione 4. Aphoris. cōm. 13. Mensura decocti vomitorij sint vnc. quatuor cum vncijs duabus oxymelitis. *Sumendi ratio.*

DE SACCHARORVM ET CONDITORUM vsu.

Caput XI.

SOlenne est hoc tempore, vt stirpium flores & alia complurima ad dulcorationem & conseruationem saccharo vel melle condiantur: idq; non temerè, quod hæc conditurææ ars ægrotis magnum momentum affert, dum eo inuento medicamenta alioqui per se satis fastidita, ita condulcantur, vt stomacho & palato grata sint, aut etiam in plures annos integra, & veluti recentia durent. Sic hodie flores stirpium multarum saccharo condiuntur, & ob id flores saccharati rectißimè appellarentur, verbi gratia, violæ, vel rosæ saccharatæ. Tamen vsus obtinuit vt Sacchara, & cōseruæ magis violarum, rosarumq; nominentur. Cæterùm olim non tantum ex floribus, verumetiam è stirpium succis conficiebantur: quemadmodum ex Actuario, recentiore Græcorum scriptore, abundè liquet: qui Iosacchar, id est, violaceum saccharum, ex violarum succo & saccharo factitatum medicamentum esse, memoriæ prodidit. Conditi quoq; voce hodie aliter, ac olim, vtuntur medici. Veteribus enim conditum erat, quod ex aromatis, & alijs odoriferis medicamentis vino & melle incoctis parabatur, quale est conditum calculos frangens Pauli, & conditum Oribasij ad calculum in vesica conterendum, & conditum aliud piperatum. Hodie verò Condita appellant medicamenta, quæ saccharo vel melle, vel vtroq; condiuntur & dulcorantur, vt gulæ & stomacho, vt dictum est, sint grata, & diu integra seruari poßint, & recentibus proxima. Condiuntur autem hodie maximè fructus, radices, & semina. Et Conditi nomen recentiores ad ea etiam medicamenta referunt, quorum semina & radices saccharo teguntur & incrustantur. Sic semina coriandri, anisi, fœniculi, carei, & alia: item pimpinellæ radices saccharo tectas & incrustatas, Conditas hodie vocamus, quæ magis propriè fortè Bellaria & Tragemata dicerentur. Porrò quod ad vsum saccharorum & conditorum attinet, sciendum, interdum per se, citra aliorum medicamentorum acceßionem, in vsum vocari. Nonnunquam eis permiscentur Antidota, quæ certis corporis partibus robur addunt, adiectis eorundem speciebus, & pastillis congruentibus: item medicamentis alijs simplicibus eiusdem facultatis, & serapio aliquo excipiuntur: vt è sequentibus formulis patebit. Sic parata enim medicamenta quū mediæ sint consistentiæ, neq; fluida nimis, neq; dura & sicca, facilè ægroti palatum alliciunt: conseruis ipsis plerunq; largiore humore diffluentibus, & pulueribus seu speciebus, aut antidotis molesta soliditate præditis.

Flores saccharati. *Conseruæ.* *Conditum.* *Saccharorum & conditorum vsus.*

℞. Sacchari rosacei veteris,
Diacotoneôn sine speciebus, } añ vnciam vnam & dimidiam.
Diatrionsantalôn, vnciam vnam.
Pastillorum è spodio,
Terra lemnia, } añ drachmam vnam & dimidiam.
Radicis symphyti maioris, drachmam vnam.
Bistortæ, drachmam dimidiam.
Balaustiorum,
Boli armenij,
Sanguinis draconis, } añ scrupulos duos.
Serapij myrtini, quantum ad excipiendum satis erit.

II.

℞. Sacchari florum betonicæ,
Lauandulæ,
Rosmarini, } añ drachmas tres.
Maioranæ,
Saluiæ,
Pæoniæ, } añ drachmas duas & dimidiam.
Antidoti diambaris, vnciam dimidiam.
Acori conditi, drachmas septem.
Corticum myrobalanorum, cepulorum conditorum, vnciam vnam.
Zingiberis conditi, drachmas tres.
Specierum dianthos,
Diamoschi dulcis,
Aromatici rosacei, } añ drachmam vnam.
Serapij è stichade, quod ad excipiendum sufficiet.

III.

℞. Conseruæ cichorij,
Betonicæ,
Saluiæ, } añ vnciam vnam.
Zingiberis conditi,
Radicis pimpinellæ conditæ, } añ vnciam dimidiam.
Specierum dialachæ,
Diatrionpipereon,
Dianisi, } añ drachmam vnam.
Serapij ex Eupatorio, quantum ad excipiendum satis erit.

Ad eorum rescriptorum exempla, infinita alia strui possunt: quapropter ad aliorum vsum indicandum progrediemur.

DE ECLEGMATVM VSV.

Caput XII.

ἐκλέγματα. Græcis ἐκλέγματα, & ἐλέγματα, & ἔκλικτα, medicamenta sunt, quæ linguntur & lambuntur verius quàm deuorantur ac si dicas lingibilia, & retenta in ore, aut linguæ subdita, paulatim liquescunt, tabescuntúe. Latinis linctus, & *Linctus.* eclegmata appellantur. Nostræ ætatis medicis Mauritanam sectantibus medicinam, Loch vel Lohoc nominantur. Est autem medicamentum ad thoracis & *Loch.* pulmonis vitia efficax, & ad pituitæ in thoracem effluxum educendum idone- *Vsus eclegmatum.* um. Porrò quotidianus vsus obtinuit, vt eiusmodi Loch inuicem commisceantur. Quanquam interdum etiam per se citra reliquorum accessionem sumuntur. His igitur alia quædam tum simplicia, tum composita medicamenta, pulmonis

monis & thoracis vitijs conuenientia permiscentur: vt est, diatragacanthes antidotum, diapenidiôn, pastilli pectorales appellati, catapotia bechica dicta, succus glycyrrhizæ, tragacantha, saccharum candefactum, gummi arabicum, & id genus alia tenacia, vt diutius in pulmone & thorace retenta, actionem suam exerere possint. Item Conseruæ appellatę, antidota roborantia, cum eorundem speciebus, vt è subiectis patebit formulis.

I.

℞. Ecligmatis sani & experti, drachmas duas.
E scilla, drachmam vnam.
E pineis nucibus, } añ drachmas duas & dimidiam.
Pulmone vulpis,
Diapenidiôn, } añ vnciam dimidiam.
Diatragacanthes,
Specierum diaireos, drachmam vnam & dimidiam.
Pastillorum pectoralium, drachmas tres.
Succi glycyrrhizæ, drachmam vnam & dimidiam.
Radicum inulæ, scrupulos duos.
Ari, scrupulum vnum.
Serapij è marrubio, quantum ad excipiendum satis est.

II.

℞. Sacchari violacei, } añ vnciam dimidiam.
Nymphęæ,
Rosacei,
Boraginis, } añ drachmas tres.
Cichorij,
Diarrhodôn abbatis, vnciam vnam.
Eclegmatis de papauere, drachmas tres.
Specierum diatrion santalôn, drachmam vnam & dimidiam.
Tragacanthes, drachmam vnam.
Zulapij violacei, quantum ad excipiendum sufficit.

Exhibentur quouis tempore ante & post cibum sumptum, nucis auellanæ, aut fabæ quantitate. Potissimum autem diluculo & vesperi. Præstat, vt pondere vnius vnciæ lambendo sumantur. Detinentur in ore, donec sua sponte liquescant, atque adeò paulatim descendant, & per asperam arteriam ad pulmonem & thoracem perueniant. Proinde quum crassum & lentum pus, aut similis pituita ex thorace aut pulmonibus educenda est, ecligmata liquore multo ad rem præsentem idoneo sunt diluenda. *Exhibitionis tempus.*

DE ZVLAPIORVM VSV.
Caput XIII.

Actuarius & alij recentiores Græci, barbara quidē voce ζουλάπιον vel ζούλαπον appellant id medicamentum, quod alij Iulapium, alij Iulebum siue Iulepum nominant. Fit autem è stillaticio liquore, vel rectius è succis cum saccharo coctis. Saccharū enim succos à putrefactione conseruat. Seplasiarij à legitima componendi Zulapiorum ratione, auaritiæ stimulis agitati, recedunt, vt copiosius libro secundo huius Operis diximus. Nam vt horum componendorum rationem hic doceamus, non est necesse, quòd idipsum loco iam citato præstiterimus. Cæterùm in Zulapiorum vsu hodie quidam religiosè obseruant, vt simplo Zulapiorum ponderi, stillaticiorum liquorum quadruplum respondeat. Quod fit in ijs Zulapijs qui non coquuntur, de quorum compositione hîc *Zulapium. Iulebum. Seplasiariorū auaritia. Vsus Zulapiorum.*

 agimus.

agimus. Verbi gratia, si Zulapiorum pondus sit vncias tres, liquorum stillaticiorum esse debent vncias duodecim, vt è sequenti manifestum fit formula, quę

℞. Zulapij violacei,
Rosacei, } añ vnciam vnam & dimidiam.

Liquorum stillaticiorum intybi satiui,
Oxalidis,
Boraginis, } añ vncias tres.

Commisceantur inuicem, ac fiat potus.

Actuarius. Actuarius, inter Græcos non contemnendæ autoritatis scriptor, ex varijs simplicibus medicamentis zulapia componit, non vt hodie fit, ex vno duntaxat & aqua. Ad quam vtique componendi rationem respicere videntur, qui zulapijs admiscent serapia, stillaticios liquores, odorata, & species: vt è subiectis rescriptis omnibus innotescet, quæ

I.

℞. Zulapij violacei,
Serapij è glycyrrhiza, } añ vnciam vnam.
Decocti hordeacei, vncias tres.
Cinamomi, vnciam vnam.
Stillaticiorum liquorum tussilaginis,
Scabiosæ, } añ vncias duas.

Commixtis omnibus fiat potio, qua ad esculenta vtatur æger.

II.

℞. Serapij è mentha, vnciam vnam.
Ex eupatorio, vnciam vnam & dimidiam.
Hyssopo, vnciam dimidiam.
Liquorum stillaticiorum origani,
Menthæ,
Buglossi, } añ vncias quatuor.
Cinamomi selecti,
Caryophyllorum, } añ scrupulos duos.
Specierum aromatici rosacei, drachmam dimidiam.
Diambar, scrupulos duos.

Commisceantur singula, & fiat potio.

Vsus prioris potionis in febribus esse potest, & alijs calidis morbis, vbi vini vices, quo tum abstinendum est ægris, supplet. Alterius in frigidis, tussi præsertim, vsus esse potest.

DE SVCCORVM MEDICATORVM VSV.

Caput XIIII.

Succi medicati. SVccos medicatos cum Actuario ipso vocamus eos, qui primò purgantur, & defecantur: dein verò solis aut ignis calore sic densantur, vt longiore citra corruptionem tempore asseruari valeant. Arabes, & nostri temporis medici, *Rob.* Rob & Robub appellant. Ex quorum etiam numero est is quoque, quem barbara *Miua.* voce Miuam vocant. Sic autem nominant succum fructuum, eò vsque decoctum, vt sapæ aut mellis consistentiam accipiat. *Sapa.* Sapa verò non est nisi mustum ad tertiam partem decoctum. Græcis ἕψημα, & σιραῖον dicitur. *ἕψημα. σιραῖον.* Sapa calefacit, dolores mitigat, quia rosionis expers est, discutit, & concoquit. Magnam quoque saporis gratiam ad intinctus habet. Nutrit, & aluum lenit. Quòd si verò ad dimi-

diam

diam partem per decoctionem mustum redactũ fuerit, Defrutum Latinis nuncupatur. Vbi verò tertia deperdita, duæ partes remanserint, Carænum vocatur. Succis autem medicatis sic hodie vtuntur medici in suis rescriptis. Commiscent illos roborantibus antidotis tum liquidis, tum solidis: item saccharis, adiectis aliqñt medicamentis simplicibus idoneis, serapio aliquo exceptis, quemadmodum sequens formula perspicuè demonstrat, quæ *Defrutum. Carænum. Vsus.*

℞. Succi medicati è ribes, Diamoron, Hydromalôn, añ vnciam dimidiam.
Diacotoneon sine speciebus, drachmas sex.
Sacchari rosacei veteris, vnciam vnam.
Radicis symphyti maioris, Bistortæ, añ drachmam dimidiam.
Boliarmenij, Balaustiorum, Sanguinis draconis, añ scrupulum dimidium.
Pastillorum è spodio, Terra lemnia, añ drachmam vnam.

His quibus opus est, in puluerem redactis, singula commisceantur: & cum Serapio myrtino, quantum sufficit, ad mellis consistentiam coëant. Sunt qui succos medicatos cum stillaticijs liquoribus instar Serapiorum, de quorum vsu sequenti capite dicemus, permisceant: vt è sequenti paradigmate patebit, quod

℞. Succi medicati è berberis, vnciam vnam.
Hydromali simplicis, Diacaryôn, añ drachmas tres & dimidiam.
Liquoris stillaticij plantaginis, Oxalidis, Fragorum, añ vnciam vnam.
Misceantur, fiat potio.

Vtimur autem illis perinde atq; conseruis & serapijs, tum potissimùm, vbi adstrictionis nobis incumbit necessitas.

DE SERAPIORVM VSV.

Caput XV.

Serapium vocat Actuarius, compositionem eam, quam hodie voce alia magis vsitata Syrupum nominant. Sic verò appellant succos vel medicamenta, cum melle vel saccharo, vel vtroq; simul, donec concreuerint, & iustam consistentiam consequantur, decocta. Qui hodie faciunt medicinã, in breue & longum (sic enim loquuntur) digerunt serapium. Breue, quod parum aquei in se humoris habet, appellãt: alioq; nomine cõmune vocant. Longum, id est, aquosum, q̃d ad perfectionem non sit coctus, & humoris aquei in se multum contineat, esse dicunt: alioq; nomine Decoctum nuncupant. Differt itaq; Serapium propriè dictum à decocto duratione, consistentia & suauitate. Serapium enim probè coctum vltra annum etiam interdũ citra corruptionem durat, & efficax existit: decoctũ verò vix vltra septimũ diem seruari potest quin corrumpatur. Præterea Serapium ad iustam spissitudinem decoquitur: decoctum verò, quod plus aquei humoris retineat, nequaquã. Deniq; serapium plus sacchari aut mellis q̃ decoctum accipit, ideoq; suauius & gustui gratius est. Porrò in serapijs *Serapium. Breue, siue commune. Longum. Decoctum.*

Miſcendorũ ſerapiorum ratio. commiſcendis omnes propemodum hodie medici hunc obſeruant morem, vt ea cum ſtillaticijs liquoribus idoneis ac conuenientibus permiſceant, ac ita potanda prębeant. Et in ijs confundendis religioſè admodum obſeruant, vt ſit dupla liquorum ſtillaticiorum ad ſimplam ſerapiorum menſura, quemadmodum è ſequentibus formulis luculenter admodum apparebit. Tamen licebit interdum, ita poſtulante & ægri, & morbi natura, plus aut minus de ſerapijs & aquis ſtillaticijs exhibere. Parum ſerapiorum, & multum ſtillaticiorum liquorum, vbi ſitis vrget & infeſtat. Plus ſerapiorum, minus ſtillaticiorum liquorum, vbi quæ in ventriculo, & alijs vicinioribus ſunt partibus, alterare conſilium eſt. Nunc paradigmata ſubijciemus, quorum

I.

℞. Serapij violacei, vnciam vnam.
Intybi ſatiui, vnciam dimidiam.
Liquoris ſtillaticij cichorij, } añ vnciam vnam.
Intybi ſatiui latifolij,
Borraginis,
Miſceantur.

II.

℞. Mellis roſacei colati, } añ vnciam dimidiam.
Oxymelitis ſimplicis,
Serapij è calamintha,
Liquorum ſtillaticiorum hyſſopi, } añ vnciam vnam.
Calaminthæ,
Fœniculi,
Commiſceantur.

III.

℞. Serapij è mentha, vnciam vnam.
Hydromali compoſiti, vnciam dimidiam.
Liquoris ſtillaticij abſinthij, vncias duas.
Menthæ, vnciam dimidiam.
Miſceantur.

Atq; hæc breuium nominatorum ſerapiorum commiſcendi ratio eſt. Quo autem pacto longa ſint conſtruenda ſerapia, ſequenti capite dilucidè explicabitur. *Exhibitionis tempus.* Exhibentur frequenter appetente diluculo ſerapia, antea quidem igne, aut feruente aqua, inſtar aliorum liquidorum medicamentorũ, quæ à ieiunis hauriuntur, calefacta. Nonnunquam etiam veſperi, & iam dormituris propinantur: idq; potiſsimùm fit, vbi ſomni conciliandi gratia ſumuntur.

DE DECOCTIS PARANDIS.

Caput XVI.

Decoctorum varia ſunt genera. Quædam enim ad præparandos tantum, & alterandos humores vſurpantur: quædam verò non tantum in hoc vt præparent & alterent, ſed & vt ſimul purgent, aliosq; multos effectus in diuerſis partib. corporis præſtent, adhibentur, quæ hodie ſuo more Magiſtralia appellant. Sunt etiã nõnulla quæ priuatim purgãtia vocantur decocta. De quibus omnib. reſcripta ſubijciemus ordine: modò prius è quibus rebus decocta componantur, oſtendamus. Parantur autem decocta maximè è ſtirpium radicibus, folijs, ſurculis, fructibus, ſeminibus, corticib. & lignis. Et vſus obtinuit, vt foliorum quantitas faſciculorũ manualiũ ſeu manipulorũ: fructuũ verò propemodum omniũ, demptis paſsis vuis, & oxyphœnico, numeri: reliquorum autem, ponde-

Præparantia. Alterantia. Mixta. Magiſtralia. Purgantia. Decocta vnde parentur.

ponderis adiectione æstimetur. Obseruant etiam, medicinam hodie facientes, vt plerunque è radicibus sumant vncias tres, è folijs fasciculos manipulares quinque, è seminibus drachmas quatuor, quinque aut sex: è floribus pugillos quatuor, aut totidem manipulos. Reliquorum pondera & mensuræ medici industriæ relinquuntur. Coquuntur autem hæc omnia nunc ex aqua, tum simplici, qualis est fontana & pluuia, tum medicamentosa, qualis est stillaticius liquor, marina, salsa, aluminosa: nunc ex alio humore, vino, verbi gratia, aceto, sero, vel quouis alio, vt in hunc scilicet medicamenta vires suas deponant. Aquarum autem & liquorum, in quibus prædicta coquuntur, mensura, rarò duas libras, vel summum tres excedat: quòd maior eius quantitas non solum prædictorum vim & efficaciam frangat, & obtundat, imò etiam causa sit, vt anteaque tota ab ægrotante hauriatur & absumatur, corruptionem induat. Postquam decocta sunt hac ponderum & mensurarum ratione medicamenta, exprimuntur, & mox ceu inutilia abijciuntur. Exprimuntur autem horum quædam valenter, alia leniter, pro rerum coctarum & humoris, in quo incocta sunt, natura, & vario medici scopo. Cuilibet quoque libræ aquæ & liquoris, ne id silentio transeamus, sacchari aut mellis libra dimidia, vt plurimum, adijcitur. Quod si etiam decoctum quibusdam odoramentis, vt suauius fiat, condire voluerimus, cuiuis libræ decocti drachmas duas odoramentorū permiscebimus. Nunc ea quæ diximus, aliquot paradigmatis declarabimus, orsi ab eo quod flauam alterat bilem. Hoc verò

Ponderum in decoctis ratio.

Aquarum & liquorum mensura.

I.

Decoctum frigidum.

℞. Florum violarum,
Rosarum,
Cichorij,
Nympheæ, } añ Manipulum vnum.
Foliorum intybi satiui latifolij,
angustifolij, } añ Manipulum vnum & dimidium.
Lactucæ,
Portulacæ, } añ Manipulum vnum.
Vuarum passarum, exemptis acinis, vnciam vnam.
Prunorum damascenorum, numero vndecim.
Zizyphorum, numero nouem.
Oxyphœnicôn, vnciam vnam.
Seminum intybi satiui vtriusque, añ drachmam vnam & dimidiam.
Melonum,
Cucurbitæ, } añ drachmas duas.
Portulacæ, drachmam vnam.
Radicis cichorij, vnciam dimidiam.
Glycyrrhizæ, vnciam vnam & dimidiam.
Cinamomi selecti, drachmam vnam & dimidiam.

Coquantur singula in tribus aquæ fontanæ libris, donec dimidium absumatur. Dein colo transfusis, iuri decocti, saccharo adiecto, dulcedo ac suauitas concilietur, idemque albo oui purificetur: addanturque Serapij ex intybo satiuo, vnciæ tres. Zulapij violacei, vncia vna & dimidia. Fiat potio.

II.

Quod ad pituitæ, aliorumque crassorum ac lentorum humorum præparationem atque extenuationem prodest.

℞. Radicum apij,
Acori veri,
Iridis,
Inulæ, } añ vnciam vnam.

Seminum

Seminum petroselini,
Dauci,
Anisi,
Rusci, } añ drachmas duas.

Fœniculi, drachmam vnam.

Chamæmeli,
Adianti,
Origani,
Hyssopi, } añ Manipulum vnum.

Menthæ,
Absinthij, } añ Manipulum dimidium.

Casiæ ligneæ, drachmam vnam.

Cinamomi, drachmas duas.

Iunci odorati, drachmam dimidiam.

Florum melissophylli,
Sambuci,
Scabiosæ, } añ Manipulum vnum.

Coquantur in aquæ libris duabus ad tertias, deinde colo transfundantur, & sacchari adiectione ius decocti dulce reddatur, purificeturq́ue: & additis serapiorum è marrubio & hyssopo, añ vncijs duabus fiat potio.

III.

Ad melancholici humoris præparationem, ac eiusdem faciliorem eductionem, valet quod sequitur: &

℞. Florum boraginis,
Violarum,
Echij,
Melissophylli, } añ Manipulum vnum.

Vuarum passarum, exemptis vinaceis, vnciam vnam.

Fumariæ,
Aspleni,
Intybi satiui vtriusq́ue, } añ Manipulum vnum & dimidium.

Corticum radicum capparis,
Tamaricis, } añ drachmas tres.

Radicum fœniculi,
Petroselini,
Iridis, } añ vnciam vnam.

Glycyrrhizæ, vnciam vnam & dimidiam.

Polypodij, drachmas sex.

Thymi corymborum,
Epithymi, } añ drachmam dimidiam.

Coquantur singula in tribus libris aquæ fontanæ, donec tertia pars absumpta fuerit. Dein colentur, & adiecto saccharo ius decocti dulce reddatur, alboq́ue oui purificetur. Addantur postea serapij è fumaria, ex epithymo, è buglosso, añ vnciæ duæ. Fiatq́ue potio.

IIII.

Decoctum magistrale vulgò nominatum.

Quòd si decoctum, vt hodie vocant, Magistrale, hoc est, quod simul præparat, purgat, & alias commoditates in diuersis corporis partibus affert, construere animus est: ad illius quod sequitur, rescripti exemplum facias oportet. Hoc ℞. Radi-

℞. Radicum iridis, Fœniculi, Petroselini, Asparagi, Inulæ, Acori veri, añ vnciam dimidiam.
Glycyrrhizæ repurgatæ, vnciam vnam.
Rhei pontici, drachmam vnam & dimidiam.
Seminum rusci, Anisi, Fœniculi, Nigellæ, Dauci, añ drachmas duas.
Vrticæ veræ, drachmam vnam.
Herbarum, Hyssopi, Origani, Pulegij, Betonicæ, Serpylli, Chamæmeli, Saluiæ, Marrubij, añ Manipulum vnum.
Stichadis, Maioranæ, Adianti, Tussilaginis, Eupatorij, Cassuthæ, Absinthij pontici, Menthæ, añ Manipulum dimidium.
Prunorum damascenorum, numero nouem.
Tamarindorum, vnciam vnam.
Palmularum pinguium, numero septem.
Myxariorum, numero sex.
Ziziphorum, numero quinque.
Ficuum pinguium, numero nouem.
Folliculorum senæ, drachmas sex.
Corticum myrobalanorum citrinorum, Indorum, añ vnciam dimidiam.
Agarici boni, drachmas tres.
Rhabarbari selecti, drachmam vnam & dimidiam.
Spicæ, grana sex.
Zingiberis, drachmam dimidiam.
Cinamomi, Cubebarum, añ drachmam vnam.
Thymi, Epithymi, añ drachmas duas & dimidiam.
Florum boraginis, Echij, Violarum, añ Manipulum vnum.

Coquan-

Coquantur omnia in aqua iustæ quantitatis ad tertias, & per noctem in deco-
cto simul perstent. Postea expresſis, & colo transfusis, dulcedo cum ſaccharo
ſufficienti concilietur. Deinde adijciantur ſerapij è ſtichade, vnciam dimidiam.
Serapij è glycyrrhiza, & ex hyſſopo, añ vncias duas. Fiat potio. Huius decocti
exemplum non ideo produximus, quod medicis imitandum eſſe putemus. Fi-
eri enim vix poteſt, vt eodem tempore humores præparentur, tantum abeſt vt
illos ſimul concoquantur (quod tamen illi ſibi certò perſuadent) & educantur.
Accedit, quòd in ijs varijs miſcellis, non rarò vnum alterius actionem impedi-
at. Hinc perſpicuum euadit, errare eos plurimùm, qui in prædictum modum
immenſum ſimplicium & compoſitorum medicamentorū numerum coacer-
uant. Quanquam præclarè ſe interim rem geſsiſſe cenſent, & non pœnitendam
laudem ex magiſtralis decocti cōpoſitione, ſi dijs placet, ſe conſecutos eſſe ſibi
perſuadent.

Magiſtraliū decoctorum compoſitio improbatur.

Cæterùm omnium iam dictorum decoctorum iura per colum tranſmiſſa, vt-
pote iam medicamentoſa, ſerapiorum inſtar, appetente diluculo, pondere tri-
um, quatuor, plurium aut pauciorum vnciarum, pro morbi aut ægrotantis ra-
tione, aſſumuntur. Interdum etiam veſperi, præſertim vbi frequentem exhibi-
tionem ægrotanti nullā afferre moleſtiam, aut eandem morbum ipſum requi-
rere compertum habemus. Atq; hactenus alterantium & præparantium deco-
ctorum formulas produximus. Reliqua adhuc ſunt, præter iam commemorata
decocta purgantia, de quibus iam dicemus. Non multum à prioribus variant
purgantia vocata decocta, niſi quòd in ijs componendis diligenter ad pondus
purgantium medicamentorum eſt reſpiciendum. nec quæ illorum vim infre-
nant, ac vehementiam remittunt & obtundunt, ſunt omittenda: ſed ex formu-
lis, quæ ſequuntur, eorundem componendi ratio facilimè conſtabit.

Tempus & modus aſſumendorum decoctorum.

Decocta purgantia.

I.

℞. Hermodactylorum,
Turpeti, } añ drachmam vnam.
Polypodij,
Folliculorum ſenæ, } añ drachmas duas.
Macis,
Maſtiches, } añ ſcrupulum vnum.
Cinamomi,
Seminis dauci, } añ ſcrupulum dimidium.

Conciſa minutatim coquantur in libra vna & dimidia aquæ, tantiſper dum
tertia pars abſumatur. Poſtea colo transfundantur, & fiat potio. De hoc purga-
torio decocto diluculo dantur vna vice vnciæ tres.

Modus exhibendi.

II.

℞. Florum roſarum,
Violarum,
Echij,
Boraginis, } añ Manipulum vnum.
Prunorum damaſcenorum numero vndecim.
Oxyphœnicôn,
Paſſularum, } añ vnciam vnam.
Fumariæ,
Centaurij minoris, } añ Manipulum vnum & dimidium.
Polypodij,
Senæ, } añ drachmas ſex.

Corti-

Corticum myrobalanorum flauorum, } añ vnciam dimidiam.
Cæruleorum,

Agarici optimi, drachmas tres & dimidiam.

Rhei barbari selecti, drachmam vnam & dimidiam.

Spicæ, } añ drachmam dimidiam.
Zingiberis,

Coquantur in aqua sufficienti, quoad dimidiũ absumatur. Postea colo transmittantur, & sacchari adiectione illis dulcedo concilietur: tandem, in iure decocti diluantur mannæ selectissimæ vnciæ duæ: atque cum rosis, santalis, & ligno aloes, añ scrupulo vno condiantur, fiatque potio.

Extant etiam aliquot exempla decoctorum purgantium apud Mesuen, vt pluribus rescriptis non sit opus.

DE PVLVERVM VSV.

Caput XVII.

Medicamentis in puluerem redactis, quæ Græcis ξηρία καὶ καταπάσματα, ab inspergendo, vocantur, hodie variè tum chirurgi, tum medici vtuntur. Primùm enim Chirurgi pulueres habent quę caua vlcera implent, excrescentia exedunt, sordida repurgant, cruenta reprimunt, distantia glutinãt. Cuti asperguntur qui detergent, sordes exterunt, nitorem conciliant. Alij etiam extenuant, & discutiunt, quales sunt qui ex acriore materia constant. Medici autem pulueres quos ad Confectionum nominatarum, aliorumque medicamentorum vsus paratos in vitreis vasis, aut coriaceis sacculis reponunt ad roborandas corporis partes principes, nimirum cerebrum, ventriculum, vsurpant. Quorum compositio etiam ex Antidotorum speciebus, alijsque odoratis medicamentis simplicibus in leuorum redactis, adiecto etiam saccharo constat, appellantque vulgò Tragæas confortantes, Nicolaus Drangæas nominat. Vtraque autẽ vox à Græca voce τραγήματος deflexa esse apparet. Sic verò illi bellaria & secundas mensas vocant. In quorum certè numero & ea de quibus hoc loco agimus, medicamenta meritò recensentur, vt quæ in hodiernum diem à nõnullis in secundis mensis apponantur. Latinis, non puto ineptè, Trituræ nuncupantur. Ad quod quidem nomẽ velut alludentes Germani nostri, sua lingua Trizenet nominant. Nunc vno & item altero puluerum roborantium exemplo, quo pacto componantur, ostendemus.

Pulueres cõfortantes.

Tragæa.
Drangæa.
τραγήματα.

Trituræ.

I. Calefaciens.

℞. Specierum diambar, } añ scrupulos duos.
Aromatici rosati,
Diagalangæ,

Diamoschi dulcis, } añ drachmam dimidiam.
Diacinamomi,

Cinamomi selecti, drachmas duas.

Macis, } añ drachmam vnam & dimidiam.
Nucis moschatæ,
Caryophyllorum,
Piperis longi,

Radicis calimi odorati officinarum, } añ drachmam dimidiam.
Pæoniæ,

Sacchari candidissimi, libram dimidiam.

Commisceantur singula, & fingatur Drangæa.

II. Refrigerans.

℞. Specierum diarrhodõn abbatis, } añ drachmam vnam & dimidiam.
Diatrion santalõn,

Seminum intybi satiui vtriusq;, añ drachmam vnam.
Seminum melonum,
Citruli,
Cucurbitæ, } añ drachmam vnam & dimidiam.
Rosarum rubearum, drachmam vnam.
Santalorum omnium, añ scrupulos duos.
Sacchari, vncias sex, fiat tritura.

Exhibitionis modus. De iam dictis roborantibus pulueribus exhibeto manè ieiunis drachmam vnam, aut duas, super pane tosto, in vino optimo macerato. Vesperi eodem planè modo ac pondere, iterum præbentur. *Pulueres purgatorij.* Porrò purgatorij pulueres, siue purgatoriæ trituræ, fiunt ex medicamentis simplicibus purgantibus, vel compositorum speciebus, adiectis semper ijs quæ vehementiam & malitiam purgantium remittunt, & saccharo, quo omnia excipiuntur. *Pondera purgantium.* Pondera verò simplicium medicamentorum purgantium, quæ cognitu in primis ad hos struendos pulueres necessaria sunt, è libro primo huius Operis petenda sunt. Reliquum igitur iam est, vt exemplis vno & item altero, componendi rationem horum pulerum demonstremus.

I.

℞. Rhabarbari selecti, drachmas duas.
Spicæ,
Mastiches, } añ grana sex.
Sacchari, scrupulos duos.

Mixtis omnibus, formetur puluis purgatorius.

II.

℞. Turpeti optimi & candidi, drachmam vnam.
Mastiches,
Cinamomi, } añ scrupulum dimidium.
Sacchari, scrupulum dimidium.

Tritis omnibus & commixtis, fiat puluis purgatorius.

Exhibendi modus. Dantur ex vino, iusculo, aut alio liquore conueniente, ieiunis, & diluculo appetente.

DE PASTILLORVM VSV.

Caput XVIII.

Pastillus. PAstillum Latini nominant, quē Græci τροχίσκον, & κυκλίσκον, & ἀρτίσκον: quòd paruum panem exprimat, & diminutiua formula τροχίσκιον, κυκλίσκιον appellant. Est autem τροχίσκος, siue pastillus, medicamentum quoduis planum, in rotulæ, orbiculi, pastilliúe formam redactum, adeóq; figura semini lupini persimile. Hac verò forma construuntur, vt medicamenta in pulueres redacta diutius cōseruentur: siquidem alias vis eorundem exhalaret, aut tota dissiparetur. *Vtendi ratio.* Qui hodie medicinam faciunt, interdum solis pastillis tritis ex aqua, vino, aut alio conuenienti liquore vtuntur. In congruentibus itaq; liquoribus soluti, vel ebibuntur, vel admouentur. Nonnunquam verò Antidotis magnis, & roborantibus, item succis medicatis, saccharis, catapotijs, clysteribus, vnguentis, alijsq; compositis medicamentis permiscentur. Exempla singulorum non est cur hoc loco proferamus, quòd suis in locis eadem posita habeant studiosi. Ex illis igitur petant, si quid illorum desiderant. Nos vnum duntaxat exemplum, quo catapotijs pastillos misceri demonstrabimus, oculis studiosorum subijciemus: quod est huiusmodi,

Menses euocans.

℞. Catapotiorũ fœtidorũ, }
E benedicta laxatiua, } añ drachmam dimidiam.
Pastilli è myrrha, scrupulum vnum.

Cum liquore stillaticio artemisiæ, quod satis est, formentur catapotia, numero tredecim. Huius medicamenti in eliciendis mensibus vsus esse poterit. Cæterùm non rarò pastillis medicamenta alia simplicia, eiusdem cum ijs facultatis miscentur: quæ omnia redacta in puluerem, cum liquore aliquo conuenienti exhibentur: vt è sequenti rescripto patet, quod

Adstringens.

℞. Pastillorum è spodio, drachmas duas.
Pastillorum è succino, }
E terra lemnia, } añ drachmam vnam & dimidiam.
Radicis symphyti maioris, }
Bistortæ, }
Boli armenij, }
Balaustiorum, } añ scrupulum vnum.
Lapidis hæmatitis, }
Corallij albi, }

Tusa & cribrata commiscentur, fitq; puluis.

Pastillorum qui citra aliorum medicamentorum tum simplicium, tum compositorum commistionem assumuntur, pondus, vt plurimum, drachmæ vnius pondus: attamen drachmam vnam cum dimidia non excedat: idq; si opium non acceperint. Nam horum parcior esse debet modus: Intra scrupulum igitur, aut semidrachmam consistunt. Quod si verò horum compositionẽ opium ingrediatur, scrupuli vnius, aut semidrachmæ pondere dantur. Reliquorum pondera ex ijs quæ ipsis permixta sunt, medicamentis æstimari debent: quod cuiuis, ex ijs quæ hactenus diximus, facillimum erit. *Pastillorum pondus.*

DE GLANDIBVS.
Caput XIX.

QVod Græci βάλανον, Latini glandem: hoc barbari huius temporis medici, haud dubiè à subijciendo, aut supponendo, Suppositoriũ nominant. Frequenter autem necessitas ipsa postulat, vt glandes subijciamus: nempe vbi ægri propter imbecillitatem clysteris iniectionem non tolerant, & vbi ab aridis excrementis rectum intestinum obstruitur. Nonnunquam etiam, quòd iniectio clysterum non sit necessaria. Glandium autem vsus in ardentibus maximè febribus, & in soporiferis capitis morbis probatur: item ad educenda, quæ per clysterem iniecta non redduntur. Sunt autem triplices genere glandes. Quædã enim leues, & multis quibus aluus semper ferè adstricta est, suaq; sponte nihil reddit, in q̃tidiano vsu familiares. Hæ ex betæ aut brassicæ radice ad digiti indicis longitudinẽ ac crassitudinẽ redacta, prius tamen cortice extimo detracto melle peruncta, suillo adipe sale cõsperso, ficu inuersa, butyro adiecto sale, & id genus alijs parantur. Quædam verò mediocres: vt sunt, quæ ex oui vitello, croco, additis melle & sale componuntur. Item quę ex melle duntaxat cocto & sale cõstruuntur, quas officinæ medicorum Communes appellant. Non nullæ verò sunt vehementiores: quales sunt, quæ scammoniam, colocynthidem, euphorbiũ, fel tauri, & id genus alia recipiunt. Cæterùm quũ omnis propemodum generis glandibus mel accedat, sciendum quidem erit, illud sic glandibus esse commiscendum, vt põdere suo speciebus respondeat. Obseruant autem hodie, vt ferè drachmæ vni specierũ & salis, vncia vna mellis adijciatur. In *βάλανος. Glans. Suppositorium. Cur subijciẽdæ glandes. Vsus glandium. Glandium differentia. Leues. Mediocres. Communes. Vehementiores. Mellis ad species & salem proportio.*

vehementissimis tamen glandibus satis est vt drachma vna aut drachma vna & dimidia admisceatur è speciebus. In construendis verò glandib. species admouendæ non sunt, nisi vbi mel satis concretum fuerit: quòd aliâs vis earundem ignis vehementia dissipetur. Species autem quæ glandium compositioni adduntur, aut aluum deijciendi, aut flatus discutiendi, aut stupefaciendi facultatem obtinent: quod ex subiectis formulis clarius euadet.

I. Deijciens aluum.

℞. Mellis cocti & concreti, vncias duas.
Pulueris euphorbij, scrupulum dimidium.
Colocynthidis, grana quatuor.
Ellebori nigri, grana duo.
Salis vulgaris, drachmam vnam.

Commixtis omnibus, fingantur glandes ad formam digiti indicis.

II.

℞. Mellis crudi, vnciam vnam.
Specierum hieræ picræ, drachmam vnam.
Salis fossilis, drachmam dimidiam.

Decoquatur mel, donec crassitudinem iustam accipiat: deinde addantur species & sal, formenturq́; glandes.

III. Discutiens flatus.

℞. Seminum anisi, }
Cumini, } añ scrupulum vnum.
Fœniculi, }
Carei, scrupulus duos.
Dauci, scrupulum dimidium.
Colocynthidis, scrupulum vnum.
Salis vulgaris, drachmam vnam.

Tundantur singula, cribroq́; secernantur, & cum mellis concreti vncia vna & dimidia coeant, digeranturq́; in glandes.

IIII. Stupefaciens.

℞. Opij, scrupulum vnum.
Croci, }
Castorij, } añ scrupulum dimidium.

Tusa & cribrata cum melle cocto, aut cera, & oleo nymphe æ in vnum coeant: formenturq́; glandes, quibus filum appensum sit, vt pro arbitrio extrahi possint.

Quum glandes subijciuntur, prius oleo, butyro, aut alia pinguitudine illinendæ erunt. Sic enim minori molestia inanum intruduntur.

DE CLYSTERIBVS.

Caput XX.

κλυσὴρ. Κλυσὴρ, Latinis idem quod lauamen siue ablutio denotat. Vox autē à verbo κλύζειν, quod abluere & lauare significat, orta est. *ἐνίημα.* Alio nomine Græcis ἐνίημα, dicitur: quæ quidem vox Latinis iniectionem sonat: ab ἐνίημι, quòd ijsdem inijcio significat. Medici huius temporis clysteris & enematis vocibus Græcis, potius quàm Latinis vtuntur. *Quæ clysterū componendi ratio.* Quanquam autem varia sint enematum genera, septem nimirum, emollientia, purgantia, abstergentia, glutinantia, adstringentia, dolorem sedantia, & nutrientia, tamen ad omnium compositionem quatuor potissimùm rebus opus erit. *Liquores.* Primùm liquore, aut iusculo aliquo, carnium (verbi gratia) elixarum, pisorum, cicerum, pulli gallinacei, capi: aut decocti, colo transfusi, quod subinde pro morbi diuersitate variari solet. Nunc enim

enim ex ijs quę abstergẽdi, aut obstructiones tollendi, aut adstringendi, aut glutinandi facultatem obtinent, paratur. Dein, ad clysteris compositionem medicamenta interdũ purgantia requiruntur: quæ si ad ea quæ per os sumuntur conferas, duplum planè pondus habebunt. Tertio loco olea & pinguitudines adsint in enematum compositione oportet, quæ itidem pro morbi diuersitate variãtur. Quartò, salis genera, quæ in hoc potissimùm adijciunt, vt excretricem excitent ac proritent facultatem: ne scilicet quæ iniecta sunt, diutius quàm par sit, in ventre morata, penitus retineantur: id quod ægrotantibus non raro noxę non contemnendæ occasionem præbet. Præter ea tamen quæ iam commemorauimus, interdum etiam mel, præsertim quod colo transfusum fuerit, aut saccharum, aut vitelli ouorum, aut butyrum, aliaq; eius generis, prout morbus postulat, adijciuntur. Singula tamen eorum quæ iam ordine recensuimus, certa quadam ponderum ratione permiscentur. Nempe iuris decocti, aut liquoris libra magna ex parte vna, aut pro corporis constitutione & ætate plus minusùe. Medicamentorum simplicium (verbi gratia) radicum vnciæ tres. Herbarum, Manipulos quatuor. Seminum, drachmas quinq;. Fructuum paria decem. Florum pugilli, quatuor, vt cap. decimo de decoctis etiam indicatum est. Purgantiũ autem medicamentorum pondus, vt comprehensum est, ferè geminum, ad ea quæ ore sumuntur, & deuorantur, existit. Oleorum, vt plurimum, vnciæ tres. Pinguedinum, mellis, butyri, sacchari, vncia vna, aut dimidia. Vitelli ouorum maxima ex parte, duo aut tres. Salis communis, drachma vna & dimidia, plus minusùe, prout res ipsa exigit. In componendis tamen varijs clysteribus ad tabulas paulo antè dictorum medicamentorum, quas primo libro huius Operis cap. 49. & seqentibus reperient studiosi recurrendum erit. Ex iam commemoratis rebus duplici differentia distantes clysteres componi possunt. Leues, quorum in febribus, debilibus, & ijs qui ex longo morbo reualescunt, item intestinorum mordicationibus, torminibus, & senio extremo confectis, in quibus stercus induruit, vtimur. Vehementioribus autem, & acribus, in coxendicum doloribus, lethargicis, attonitis, & id genus alijs frigidis ac torpidis morbis, atq; in ijs etiam qui exiciale venenum hauserunt, vt fusius libro tertio, capite 168. Aëtius docet. Quæ certè singula ex subijciendis formulis clarisimè patebunt.

Purgantia. *Olea.* *Sales.* *Pondera eorum quæ clysteres componunt.* *Clysterum differentiæ duæ.* *Leues.* *Vehemẽtes.*

I. Leniens.

℞. Iusculi capi, libram vnam.
Mellis colo transfusi, vnciam vnam.
Vitellos oui, numero quatuor.
Olei ex oliuis maturis expresi, vncias tres.
Commisceantur singula, fiatq; clyster.

II. Emolliens.

℞. Maluæ,
Altheæ,
Atriplicis,
Mercurialis,
Acanthi, } añ Manipulum vnum.
Seminis lini,
Fœnogræci, } añ drachmas duas.
Coquantur ad tertias, & colo diffundantur, accipianturq;
Iuris decocti, lib. vnam.
Medullæ casiæ fistularis, vnciam vnam.
Hieræ picræ, vnciam dimidiam.

Mellis rosacei colo transfusi, drachmas tres & dimidiam.
Olei communis, vncias tres.
Salis vulgaris, drachmam vnam & dimidiam.
Commistis omnibus, fiat enema.

III. Adstringens.

℞. Plantaginis,
Equiseti,
Polygoni, } añ Manipulum vnum.
Ophioglossi,
Altheæ,
Solidaginis saracenicæ,
Mediæ,
Bellis minoris syluestris, } añ Manipulum vnum & dimidium.
Saniculæ,
Pedis leonis,
Rosarum rubearum, Manipulum vnum.
Oryzæ tostæ, vnciam vnam.
Gallarum,
Rhois obsoniorum, } añ drachmam vnam & dimidiam.
Balaustiorum, drachmam vnam.
Seminis plantaginis, drachmam dimidiam.
Myrthi, drachmam vnam & dimidiam.
Acaciæ,
Hypocistidis, } añ drachmam vnam.
Radicum symphyti maioris, drachmas duas.
Bistortæ,
Tormentillæ, } añ drachmas duas & dimidiam.
Coquantur ad tertias, & colo transfundantur: &
℞. Iuris decocti, vncias quatuordecim.
Succi plantaginis, vnciam dimidiam.
Pastillorum è spodio,
Terra lemnia, } añ drachmam vnam.
Boli armeni,
Sanguinis draconis, } añ scrupulos duos.
Aloes elotæ,
Seui caprini, vnciam vnam.
Oleorum myrtini,
Rosacei, } añ vnciam vnam.
Cotoneorum,
Commistis omnibus, fiat clyster.

IIII. Abstergens.

℞. Iuris hordei decocti, libram vnam.
Mellis rosacei, vnciam vnam.
Sacchari rubei, drachmas sex.
Vitellorum ouorum, numero duos.
Olei irini, vncias tres.
Permixtis omnibus, formetur clyster.

V. Validus fortisue.

℞. Betonicæ,
Saluiæ, } añ Manipulum vnum.
Maioranæ,

Serpylli,
Calaminthæ, } añ Manipulum vnum.
Hyssopi,

Rutæ,
Centaurij minoris, } añ Manipulum dimidium.
Stichadis,

Radicum polypodij, vnciam dimidiam.
Agarici optimi, drachmas tres.
Pulpæ colocynthidis, drachmam vnam.
Coquantur ad tertias.
℞. Iuris decocti, vncias quindecim.

Hieræ picræ,
Benedictæ laxatiuæ, } añ vnciam dimidiam.

Antidoti Indi,
Diaphœnicôn, } añ drachmas duas & dimidiam.

Mellis rosacei colo transfusi, vnciam vnam.

Oleorum laurini,
Rutacei, } añ vnciam vnam & dimidiam.

Salis fossilis saxei, drachmam vnam & dimidiam.
Commixtis omnibus, fiat enema.

Nutriens.

E decocto pulli, capi, lacte recens multo, è cremore ptisanæ, in quibus oua sorbilia seu tremula dissoluuntur. Neq; mel quod detergat, neq; sal, qui ad excretionem irritat, neq; oleum, quod lubricet aluum, adijciendum.

Pluribus exemplis opus esse minimè arbitror, quod illa, si qui complura desiderent, è nostris de Medendi ratione libris peti possint. Inijciendi clysteres tempus nullum est certum aut constitutum, modò duabus aut tribus horis, aut longius à cibis sumptis adhibeantur. Detinendi etiam tempus non vnum idemq; est in omnibus clysteribus, sed pro eorundem diuersitate variatur. Quibus enim abluendi & extergendi vis inest, hi supra horæ dimidiam partem in corpore haud retineantur. Dolores mitigantes, & tormina placantes, longiori tempore, extra scilicet vnius horæ spacium, detinere debent. Omnium longissimo, quibus glutinandi facultas inest, vt sunt qui in dysenteria inijciuntur. Qui purgandi facultatem habent, sua sponte, magna ex parte, erumpunt. Quod si diutius quàm par sit in corpore cunctantur, glandem supponere conuenit, vt scilicet excretoria facultas excitata, noxia tandem cum medicamentis expellat.

Tempus inijciendi clysteres.
Detinendi.

DE COLLYRIIS.

Caput XXI.

COllyria Latinis medicamenta vocantur quæ oculis induntur ac instillantur. Græcis κολλύρια nominantur. Duûm autem sunt generum. Quædam enim liquida sunt: & hæc priuatim hodie ab ijs qui medicinam faciunt, Collyria appellantur. Quædam verò arida, quæ hodie barbara voce Sieff ijsdem vocantur. Græci priora ὑγροκολλύρια, posteriora ξηροκολλύρια nuncupant. Atque hæc quidem pyramidis ferè formam accipiunt, & arida insufflantur. Pauca eius generis hodie in officinis parata inueniuntur. Cæterùm materia collyriorum, è qua componuntur, varia est. Nam succi, liquoris, semina, fructus, plantarum partes, & metallica, ijs inseruntur, quæ pro affectuum magnitudine varientur. Vtimur enim ijs in oculorum diuersis morbis, vlceribus, vulneri-

Collyria.
Genera.
Liquida.
Arida.
Sieff.
Materia collyriorum.

bus, fistulis, suffusionibus, & id genus alijs. Hinc est, quòd interdum ijs adijci-amus ea quibus extergendi facultas inest: nunc, quibus acris: iam verò adstrin-gentia, aliquando etiam discutientia permiscemus: quorum omnium copiam suppeditat Galenus lib. quarto de Compositione medicamentorum localium, cap. quarto, & Paulus in septimo, cap. decimosexto. Porrò collyria, quibus re-

Vsus. primendi aut sedandi dolorem vis inest, in liquore aliquo stillaticio conueni-enti diluuntur, atque adeò oculis instillantur, aut linamenti speciе admouentur. Quæ verò vrendi vim obtinent, hæc vnguentis, pinguedinibus, oleisque ad-mixta adhibent. Si qua collyria arida in officinis ad vsum retinentur, hæc trita, & in cote leuigata, inque tenuissimũ pollinem redacta, aliquo stillaticio liquore dissoluta instillantur. Vltra verò vnam aut alteram guttam oculis instillare haud oportet. Sed è formulis quæ diximus, clariora euadent.

I. Reprimens.

℞. Collyrij albi aridi, in cote leuigati, drachmas duas.
Stillaticij liquoris rosacei, } añ vnciam vnam & dimidiam.
Plantaginis, }
Commixtis omnibus, fingatur Collyrium liquidum.

II.

℞. Stillaticij liquoris plantaginis, }
Rosarum, } añ vnciam vnam.
Poligoni, }
Collyrij è glaucio, drachmam vnam.
Rosis, drachmam dimidiam.
Cerussæ elotæ, } añ scrupulum vnum.
Boli armeni, }
Opij, grana tria.
Croci, grana duo.
Commixtis inter se omnibus, formetur Collyrium liquidum.

III. Dolorem sedans.

℞. Cerussæ decies in stillaticio rosarum liquore elotæ, drachmam vnam.
Sarcocollæ, scrupulos duos.
Amyli, } añ scrupulum vnum.
Tragacanthæ, }
Opij, grana quatuor.
Omnia leuigata, & succo fœnigræci excepta in collyria digerantur arida.

IIII. Constringens.

℞. Collyrij è glaucio, drachmas sex.
Aloes, } añ drachmam vnam.
Acacia, }
Licij, } añ scrupulum vnum.
Boli armeni, }
Gummi arabici, drachmam vnam & dimidiam.
Tritis omnibus, acydoniorum succo commixtis, informentur collyria.

V. Discutiens.

℞. Liquoris stillaticij rosarum, }
Fœniculi, } añ vnciam vnam.
Chelidonij maioris, }
Euphragiæ, }
Vini optimi, vnciam vnam & dimidiam.
Aloes, drachmam vnam.
Pompholygis lotæ, drachmam vnam & dimidiam.

Sagapeni, drachmam vnam.
Sacchari, vnciam dimidiam.
Commixtis omnibus, fiat collyrium liquidum.

VI.

℞. Collyrij viridis, drachmas duas.
Auripigmenti, } añ grana tria.
Mercurij sublimati, }
Vnguenti ægyptiaci, vnciam dimidiam.
Dialtheæ, vnciam vnam.
Permixtis omnibus, fiat vnguentum.

DE GARGARIZATV.

Caput XXII.

Gargarizatus varijs componitur modis. Iam enim ex stillaticijs stirpium liquoribus, nunc verò ex iure decoctorum. His verò pro diuersitate affectus Diamorôn, succi medicati è ribes, & ex Berberi diacaryôn, mel rosaceum, serapia, hiera picra, & id genus alia permiscentur. Priora quatuor tum maximè adijciuntur, quum reprimendi indicatio adest. Mel rosaceum, quum extergendi, aut discutiendi. Hiera picra, vbi è capite & eius partibus aliquid elicere studemus. Cæterùm nullum in componendis gargarismis, certum & præscriptum pondus obseruatur. Quanquam non desunt, qui religiosè contendunt liquorum pondus simplo Antidotorum, succorum medicatorum, & serapiorum debere respondere. Vt si verbi gratia, serapiorum, & antidotorum, item succorum medicatorum sint vnciæ duæ, liquorum admiscent vncias sex. Verùm in gargarismis componendis hac superstitiosa obseruatione non est opus. Nos rescriptorum quorundam exempla subijciemus. Quorum

Gargarismi compositio.

Pondus.

I.

℞. Liquoris stillaticij rosarum, } añ vnciam vnam & dimidiam.
Plantaginis, }
Oxalidis, }
Lactucæ, } añ vnciam vnam.
Fragariæ, }
Prunellæ, vnciam vnam & dimidiam.
Solani, vnciam vnam.
Nymphææ, vnciam dimidiam.
Diamoron, drachmas septem.
Succi medicati è ribes, } añ drachmas sex.
Ex berberi, }
Serapij è papauere, vnciam dimidiam.
Succi fragorum, vncias tres.
Aceti optimi, vnciam dimidiam.
Permixtis omnibus, informetur gargarizatus.

II.

℞. Plantaginis, }
Prunellæ, }
Fragariæ, }
Polygoni, } añ Manipulum vnum.
Oxalidis, }
Saluiæ, }
Rosarum rubearum, Manipulum dimidium.

Galla-

Gallarum, }
Calyculorum glandium, } an̄ vnciam vnam.
Rhois obsoniorum, }
Balaustiorum, } an̄ drachmam vnam & dimidiam.
Radicis symphyti maioris, vnciam dimidiam.

Coquantur in aqua fontana iustæ quantitatis ad tertias, dein colo transfundantur, & iuri decocti adijciantur

Diacaryôn, }
Diamoron, } an̄ vnciam vnam & dimidiam.
Serapij myrtini, }
Aluminis liquidi, drachmam vnam.

Buliant denuò, fiatq́ gargarizatus.

III.

℞. Maioranæ, }
Origani, }
Serpylli, } an̄ Manipulum vnum.
Betonicæ, }
Saluiæ, }
Carpesiorum, }
Piperis longi, } an̄ drachmam vnam.
Pyrethri, }
Zingiberis, } an̄ drachmam dimidiam.

Coquantur in libra vna aquæ, tantisper dum tertia pars absumat: colo transfundantur, & iuri decocti adijciantur

Mellis rosacei colo transfusi, vnciam vnam & dimidiam.
Oxymelitis scillitici, vnciam vnam.

Commixtis omnibus, fingatur gargarismus.

IIII.

℞. Hieræ picræ, vnciam dimidiam.
Oxymelitis scillitici, vncias duas.
Liquoris stillaticij hyssopi, }
Betonicæ, } an̄ vnciam vnam & dimidiam.
Origani, }

Commisceantur, formeturq́ gargarismus.

Exempla plura alia medendi nostra ratio tibi suppeditabit.

Vsus gargarismi. Cæterùm in vsu gargarismorum obseruandum vnicè erit, vt tepida quadam qualitate præditi, ori admoueantur: exceptis tamen ijs, qui in destillationibus capitis, ex tenuibus & acribus humoribus ortis, vsurpantur. Siquidem illos, quò scilicet fluxio sistatur, frigidos esse decet.

DE DENTIFRICIIS.

Caput XXIII.

Dentifricia. *Vsus.* DEntifricia, quæ Græcis ὀδοντοτρίμματα dicuntur, ad diuersos vsus varia à medicis componuntur. Sic autem, cur appellata sint, vsus eorundem satis docet. Siquidem ijs maximè in expoliendis, extergendisúe, & stabiliendis dentibus vtuntur medici, ea illis affricantes. Interdum etiam refrigeratis, & dolentibus dentibus, gingiuisq́ laxis admouentur. Item ad parulidas, omniaq́ oris, & gingiuarum potissimùm vitia, vt liquet ex ijs quæ traduntur à Galeno libro quinto, de Compositione medicamentorum localium capite vltimo, adhibentur. *Compositionis ratio.* Cæterùm triplici ferè forma hodie componuntur dentifricia.

fricia. Aut enim in tenuissimum puluillum redacta dentibus affricantur. Aut adiectis liquoribus aliquot, cum iisdem dentes eluuntur. Aut in linimenti formam digesta, dentibus circumlinuntur: id quod è formulis subijciendis fiet manifestissimum.

I.

℞. Nitri, Aluminis, ãn drachmas duas.
Myrrhæ, drachmam vnam.
Radicis iridis illyricæ, Cornu ceruini vsti, Thuris, ãn drachmam vnam & dimidiam.
Salis vulgaris tosti, drachmam vnam.
Piperis, Pyrethri, ãn drachmam dimidiam.
Aristolochiæ rotundæ, Menthæ aridæ, ãn scrupulos duos.
Testarum sepiæ, Pumicis, ãn drachmas duas.
Tusis & cribratis singulis, fiat dentifricium.

II.

℞. Liquoris stillaticij menthæ, Origani, Saluiæ, Abrotoni, Hyssopi, Apij, ãn vncias tres & dimidiam.
Aluminis scissilis assati, & vino austero extincti, drachmas duas.
Nitri, drachmam vnam & dimidiam.
Salis assi, drachmas duas.
Commixta sex horis simul persistent, & subinde igni admota per vasculum, quod Alembicũ nominant, stillent: liquorq; ad vsum seruetur in vitreo vase.

III.

℞. Gallarum, Putaminum mali punici dulcis, ãn drachmam vnam & dimidiam.
Rosarum purpurearum, drachmas duas.
Aluminis scissilis, drachmam vnam.
Sanguinis draconis, drachmam vnam & dimidiam.
Thuris, drachmas duas.
Balaustiorum, Myrrhæ, ãn scrupulos duos.
Trita & cribrata excipiantur oxymelite scillitico, & vsu exigente ad stabiliendos dentes & gingiuas firmandas illinantur.

DE PESSIS.

Caput XXIIII.

Πεσσὸς Græcis, Paulo & Aëtio testibus, lana est concerpta, & ad digiti formam rotunda, longitudine, vt plurimũ, octo digitorũ, qua medicamenta excipiunt, ac genitalibus mulierũ partibus induntur. Latini, instar Grecorum, id genus medicamẽti Pessum appellãt. Qui hodie factitant medicinã, barbara voce Pessarium vocant. Quanquam sunt qui hac voce, non sine magna re- *πεσσός. Pessus. Pessarium.*

rum

rum confusione, pro clystere vteri abutuntur, quum tamen Græcis peculiari
μητρεγχύται. nomine μητρεγχύται vocentur, quarum vsus est ad menses aut mouendos, aut
sistendos. Item ad tumores discutiendos vteri, aut solutiones continui persa-
nandas. Cõstat metrenchytes ex vnc. sex aut octo liquorum Aridorũ & in pul-
uerẽ tritorum, vnc. dimidia. Iniicitur somni tempore. Retinet horis quinq; aut
Nascalia. sex. Nascalia verò, barbarissimo ac ineptissimo vocabulo, quos græci & latini
Pessorum differentiæ. Pessos, illi appellant. Porrò generales Pessorũ differentiæ tres existunt. Alii si-
quidem emolliunt, alij adstringunt, alij aperiunt. Emollientes, vteri phlegmo-
Emollientes. nibus, exulcerationibus, refrigerationibus, suffocationibus, auersionibus, &
inflationibus accommodantur. Fiunt ex cera, oleis, pinguedinibus anseris aut
gallinæ, butyro salis experte, resina, medulla ceruina, fœnogræco, & simili-
Aperientes. bus. Aperientibus vtimur, quum suppressos menses reuocare, aut vterum cõ-
niuentem, compressumúe emendare studemus. Parantur autem hi Pessi ex
melle, artemisia, dictamno brassica, glycyrrhiza, succo rutæ, porro, sabina, &
Adstringentes. id genus alijs. Adstringentes, contrarium aperientibus vsum præbent. Quip-
pe muliebrem fluxum cohibent, & apertũ laxumúe vterum contrahunt, pro-
lapsumq́; reprimunt, atq; propulsant. Materia verò adstringentium è libro pri-
mo huius Operis petenda venit. Cæterùm, quòd etiam ad Pessorum composi-
tionem attinet, non semper, hodie præsertim, lana excepta medicamenta vtero
induntur: sed nonnunquam aptis liquoribus, gummi melle perfectè cocto, aut
cera, aut resinis additis, ad formam paulo antè dictam coacta vteri ceruici intru-
duntur. Hæc autem ita magna ex parte miscentur, vt ad vnciam ceræ, aut mel-
lis perfectè cocti, adijciatur medicamentorum ac specierum morbo congru-
entium vncia vna. Quanquam præstat hæc componentis industriæ & arbitrio
relinquere. Interdum medicamenta ipsa probè subacta, sericoq́; aut tenuissimo
linteo obducta, vtero subijciuntur. Non tamen negligendũ erit, quin pessi fi-
lum prælongum habeant appensum, quo facilè, vbi visum fuerit, aut necessitas
postulauerit, extrahi possint. Nunc aliquot Pessorum exempla subijciemus.

I.

Emolliens pessus.

℞. Butyri salis expertis, drachmas tres.
Oesypi, drachmas duas.
Medullæ ceruinæ, Adipis anserini, Gallinæ, añ drachmam vnam & dimidiam.
Seminis lini, Fœnogræci, añ drachmas duas.
Meliloti, drachmam vnam.
Masticћes, drachmam vnam & dimidiam.
Ouorum lutea tria.
Oleorum rosacei, Irini, añ vnciam dimidiam.
Ceræ, quod satis est ad crassitudinem iustam inducendam. Dein lana dupli-
cata & contorta, hoc medicamento imbuta vtero subijciatur.

II.

Menses eliciens pessus.

℞. Artemisiæ, Abrotoni, Dictamni, añ drachmas duas.
Radicum acori veri, Rubiæ, añ drachmas tres.
Seminis nigellæ, drachmam vnam & dimidiam.
Baccarum lauri, vnciam dimidiam.

Rutæ aridæ, drachmam vnam.
Sabinæ, ſcrupulos duos.
Caſtorij, ſcrupulum vnum
Myrrhæ, Styracis liquidi, } añ drachmam vnam & dimidiam.
Sagapeni, Ladani, } añ drachmam vnam.

Tuſis & cribratis ijs quæ opus eſt, mellis quod ſatis eſt, vt in coalitum craſſiorem & vnitatem coeant, adijciatur: & vbi vſus poſtulat, fingantur peſſi, qui vuluæ indantur.

III. *Adſtringens.*

℞. Cornu ceruini vſti, Thuris maſculi, } añ drachmas duas.
Sanguinis draconis, Gallæ immaturæ, Balauſtiorum, } añ drachmam vnam & dimidiam.
Roſarum purpurearum, drachmas duas.
Acaciæ, Hypociſtidis, Maſtiches, } añ drachmam vnam.
Boli armenij, ſcrupulos duos.
Radicis ſymphyti maioris, Biſtortæ, } añ drachmam vnam & dimidiam.

Trita in pollinem leuiſsimum ſucco plantaginis, & oleo roſaceo, quod ſatis eſt, excipiantur, & linteolis peſſorum, quantitate illigata, in mulieris pudendum inſerantur.

Iam aliquot clyſterum vteri paradigmata adijciemus.

I. *Menſes eliciens.*

℞. Iuris decocti artemiſiæ, vncias tres.
Oleorum liliacei, Irini, Laurini, } añ vnciam vnam.
Myrrhæ, Sagapeni, } añ drachmam vnam & dimidiam.
Caſtorij, ſcrupulum vnum.

Commixtis omnibus, fiat metrenchytes.

II. *Adſtringens.*

℞. Succi plantaginis, Oxalidis, } añ vncias duas & dimidiam.
Oleorum myrthini, Maſtichini, } añ vnciam vnam & dimidiam.
Succini albi, Thuris, } añ ſcrupulos duos.
Boli armenij, ſcrupulum vnum.
Paſtillorum è ſpodio, Terra Lemnia, } añ drachmam vnam.

Tritis prius, ijs quæ opus eſt, commiſceantur, fiatque metrenchyta.

III.

℞. Origani, Saluiæ, Sampſuchi, } añ Manipulum vnum.

Chamædryos, añ Manipulum vnum.
Seminis fœniculi, Petroselini, Dauci, Anisi, añ drachmam vnam.
Decoquantur in sufficienti aquæ quantitate vsq; ad medietatis cõsumptionem.
℞. Iuris decocti colo transfusi, vncias sex.
Olei irini, Rutæ, añ vnciam dimidiam.
Styracis drachmam vnam & dimidiam.
Commisceantur, & fiat metrenchytes.

Tempus vtendi.

Pessi vesperi, & dum somni appetit tempus, subijciendi maximè veniunt: & sex aut septem horis in vtero dimittuntur, ac dein extrahuntur. Eodem quoque tempore clysteres vtero infundi debent, totidemq; horis detineri. Necesse enim est quiete & decubitu: nisi velis vt statim quæ iniecta sunt, rursus effluant. Qui plura exempla desiderat, is medendi rationem nostram accedat.

DE ERRHINIS.

Caput XXV.

ἔρρινα *Nasalia.*

Ἔρρινα Græci vocant, quæ in oblongam ac pyramidis formam coacta, naribus vt cerebrum à pituitosis purgent humoribus induntur. Vulgus medicorum Nasalia vocat. Sed non solum quæ hac forma naribus induntur, hoc nomine appellant, sed & ea quæ illis infunduntur, aut illinuntur liquida. Qui hodie medicinam faciunt, nomine ab ipsis conficto, Caputpurgia, à purgando capite sic dicta, appellant. Cæterùm errhina quæ pyramidis formam, ac filum sibi, vt pro arbitrio extrahi queant, alligatum habent, ex medicamentorum huic instituto seruientium speciebus, vt ex rescriptis patebit, liquore aliquo, aut adipe, & exigua cera exceptis cõponuntur: ad hunc quidem modum,

Caputpurgia.

℞. Maioranæ, Saluiæ, añ drachmam vnam.
Piperis albi, Nigellæ, Carpesiorum, añ scrupulos duos.
Caryophyllorum, Nucis moschatæ, Pyrethri, añ vnciam & dimidiam.
Ellebori albi, drachmam vnam.
Castorij, scrupulum vnum.
Tusa, & in pollinem redacta, terebinthina resina & modica cera excipiantur, finganturq; errhina, pyramidis formam referentia.

Porrò liquida quæ naribus infunduntur, aut illinuntur, è succis herbarum, betæ nimirum, cyclamini, brassicæ, maioranæ, anagallidis, cæruleum habentis florem, & foliorum inulæ, ac liquoribus ijs similibus: item oleis, & speciebus medicamentorum paulo antè commemoratorum, nempe piperis, pyrethri, nitri, struthij, nigellæ, marrubij, castorij, ellebori albi, & horum similium, componuntur, in eum qui sequitur modum.

I.

℞. Succi betæ, Cyclamini, Brassicæ, añ vnciam vnam & dimidiam.

Commi-

Commiſceantur, & naribus infundantur.

II.

℞. Succi foliorum cucumeris ſylueſtris, vnciam dimidiam.
Betæ, vnciam vnam & dimidiam.
Liquoris ſtillaticij maioranæ, vncias duas.
Carpeſiorum,
Nigellæ,
Piperis albi, } añ ſcrupulum vnum.

Tritis ijs quæ opus eſt, permiſceantur, & naribus infundantur.

Cæterùm qui iam dictis liquidis errhinis vtuntur, admonendi ſunt, vt os aqua compleant, ne ſcilicet è naribus per meatus in os perfluant ſucci & liquores: caputq; in poſteriora reclinandum. Satis autem erit vna vice ſemunciam ſuccorum infundiſſe. Nunc exemplum errhini, quod naribus illinitur, ſubijciemus: quod

℞. Radicis cucumeris ſylueſtris, ſcrupulum vnum.
Piperis albi,
Myrrhæ,
Nigellæ, } añ ſcrupulos duos.
Struthij, ſcrupulum dimidium.

Trita & contuſa excipiantur oleo irino, aut de piperibus, quod ſatis eſt, vt ad vnguenti conſiſtentiam redigantur: & ijs nares illinantur, & ab ægro ſurſum trahantur.

Errhinorum autem vſus eſt in diuturnis capitis affectibus, præſertim morbo comitiali, oculorum hebetudinibus, narium obſtructionibus, odoratus difficultate, conuulſione cynica, & regio morbo. *Vſus errhinorum.*

DE STERNVTAMENTIS.

Capvt XXVI.

Medicamenta, quæ Græcis πταρμικά, Latinis ſternutamenta ſiue ſternutatoria nominãtur, eiuſdem ferè ſunt generis cum errhinis, quòd ex iiſdem medicamentis conficiantur: nempe elleboro albo, ſtruthio, pipere, caſtorio, cyclamino, euphorbio, nitro, ptarmice, & cumino. Atq; hæc quidem ſingula ſeorſim, ac ſimul leuiſsimè trita, admota naribus, ſternutamenta mouent. Naribus autem per arundinem, calamumúe, aut pennam inſufflantur. Præſtat autem hæc non inſufflare, ſed pyxidem, in qua hæc continentur, motam naribus admouere: & ægrotantes vt ſurſum trahant inſpirando hortari, aut per ſpecilli mucronem naribus penitiſsimè indere. Sed compoſitorum ſternutatoriorum aliquot paradigmata ſubijciemus. *Simplicia ſternumentũ cientia.*

I.

℞. Maioranæ,
Nigellæ,
Caryophyllorum, } añ drachmas duas.
Piperis albi,
Zingiberis,
Struthij, } añ drachmam vnam.
Caſtorij, ſcrupulum dimidium.

Singulis diligenter tritis, fiat puluis ſternutatorius.

II.

℞. Nucis moſchatæ,
Radicis iridis illyricæ,
Carpeſiorum, } añ drachmam vnam.

Pyrethri, drachmam dimidiam.
Ellebori candidi, scrupulum vnum.
Piperis albi, } añ drachmam vnam.
Radicis acori veri, }
Trita redigantur in puluerem sternutatorium.

III.

℞. Piperis albi, } añ drachmam vnam & dimidiam.
Struthij, }
Nitri, }
Cumini æthiopici, drachmam dimidiam.
Castorij, } añ scrupulum vnum.
Euphorbij, }
Succi cyclamini sicci, } añ drachmam vnam.
Ellebori albi, }

Contusa, & cribrata, in æream pyxidem ad vsum reponuntur. Vsus autem tempore pyxis agitata aperitur, & naribus adhibetur.

Vsus. Sternutatoriorum medicamentorum, idem qui errhinorum vsus. Nisiq; sternutatorijs interdum vtimur in excutiendis secundis, & ijs quæ naribus illapsa sunt.

DE APOPHLEGMATISMIS.

Caput XXVII.

Apophlegmatismi. *Masticatoria.* *Compositionis materia.* *Vsus.* *Tempus vtendi.*

Ἀποφλεγματισμοὶ Græcis sunt medicamenta, quæ retenta in ore, & commanducata per palati emissaria pituitam, & qui in capite coaceruati sunt humores noxios eliciunt. Barbaram sectantes medicinam, Masticatoria nominant. Fiunt ex sinapi, hyssopo, cortice capparis, origano, thymo, pulegio, vua passa, mastiche, cubebis, radice acori veri, zingibere, pyrethro, pipere, staphide agria, & id genus alijs, præcedentibus capitibus duobus cõmemoratis. Horum sane vsus varius est. Aut enim medicamenta in partes minutas concisa cõmanducantur, dentibusq; confringuntur. Aut trita & contusa aliquo succo, vel liquore, vel melle excipiuntur, & in mansiles pastillos coguntur: & vbi postulat vsus, vnus præbetur mandendus. Aut medicamenta contusa, sacculo è subtili linteo confecto induntur, & manduntur. Aut ius decoctorum medicamentorum diu in ore continetur. Atq; hic liquidus, vt priores solidi dici potest apophlegmatismus. Cæterùm oportet manducantem deorsum nuere, & ex intervallis, quo congestus humor effluat, hiare. Vtendum autem apophlegmatismis matutino tempore, & tum potissimùm, quum à reliquis excrementis corpus vacuum est. Adhibentur autẽ hæc ad omnes capitis vetustos affectus, hebetudinem oculorum, auditus difficultatẽ, linguæ resolutiones, pustulasq; omnes, quæ caput aut faciem occupauerint. Post illorum vsum aqua calida os abluendum erit, aut melicrato, aut ptisanę succo. Nunc reliquum est, vt formulas aliquot subijciamus, è quibus studiosi componendi rationem nullo labore cognoscent.

I.

℞. Piperis albi, drachmam vnam & dimidiam.
Pyrethri, drachmam vnam.
Hyssopi, } añ drachmam vnam & dimidiam.
Origani, }
Sinapi, drachmas duas.
Zingiberis, drachmam vnam.
Mastiches, drachmam vnam & dimidiam.

Trita excipiantur succo betæ, aut melle, & formentur mansiles pastilli.

II.

℞. Maceris, drachmam vnam.
Staphidis agriæ, } añ drachmam vnam & dimidiam.
Cubebarum, }
Corticum radicis capparis, scrupulos duos.
Radicis acori veri, } añ drachmam dimidiam.
Nucis moschatæ, }

Trita excipiantur mastiche, pistillo calido conquassata & subacta, fingantur que pastilli mansiles.

III.

℞. Carpesiorum, drachmam vnam & dimidiam.
Piperis albi, drachmam vnam.
Vuarum passarum detractis vinaceis, drachmas duas.
Staphidis agriæ, }
Pyrethri, } añ drachmam vnam.
Sinapi, }

Contusa immittantur in sacculum, qui subinde in ore manducetur.

Magnam & immensam syluam apophlegmatismorum habetis apud Galenum lib. 2. de Compos. medic. localium, cap. 26. ita vt non sit necesse pluribus exemplis vti. Liquidi exemplum in capite de gargarismis reperies.

DE ODORAMENTIS.
Caput XXVIII.

ODoramentorum nomine hoc loco veniunt intelligenda, omnia medicamenta, tam simplicia quàm composita, quæ citra ignis accessionem suo odore cerebrum alterare, roborare, & item grauem odorem, aut pestilentem auram corrigere & depellere possunt. Horum autem varius est vsus. Interdum enim simplicia medicamenta naribus duntaxat admouentur. Verbi gratia, Nigella in aceto macerata, & deinde exiccata, aut per se linteolo tenui aut serico inserta, adhiberi naribus consueuit. Nonnunquam etiam multa simul simplicia medicamenta permiscentur. Aliquando ex ijsdem linimenta, vnguentaúe, aut pilæ odoratæ, Poma nostri vocant, componuntur. Medicamenta verò quæ ad compositiones odoramentorum adhibentur, sunt, moschus, ambar, nigella, ocimum, maiorana, garyophylli, styrax, stacte, spica nardi, lauandula, lignum aloes, ladanũ, rosæ, violæ, nymphæa, santali, & id genus alia: quæ singula è formulis iam subijciendis clarius cognoscent studiosi. *Odoramenta.* *Materia odoramentorum.*

I. Calefaciens.

℞. Nigellæ tostæ, drachmam vnam & dimidiam.
Carpesiorum, drachmam vnam.
Maceris, scrupulos duos.
Caryophyllorum, scrupulum vnum.

Contusa & trita, deligentur in sericum, ad odorandum.

II. Refrigerans.

℞. Vnguenti populeôn, drachmam vnam.
Oleorum violacei, } añ drachmam vnam & dimidiam.
E papauere, }
Mandragoræ, scrupulum dimidium.

Commistis omnibus, fiat linimentum, quo nares illinantur.

III.

℞. Olei è spica, drachmas tres & dimidiam.
Ligni aloes, Maceris, } añ scrupulos tres.
Ambar, grana duo.
Permixtis omnibus, fiat linimentum.

IIII. *Calefaciens.*

℞. Styracis, drachmas tres.
Caryophyllorum, Cinamomi, } añ drachmas duas.
Maceris, Nucis moschatæ, } añ drachmam vnam.
Ligni aloes, drachmam dimidiam.
Mastiches, drachmam vnam & dimidiam.
Moschi, Ambar, } añ grana tria.
Trita & cribrata, liquore stillaticio maioranæ, & styrace liquido, quod satis est, excipiantur, finganturque pilæ odoratæ.

V. *Refrigerans.*

℞. Florum nymphęæ, Buglosi, Violarum, Rosarum, } añ drachmam vnam.
Corticis mali citrij, drachmam vnam & dimidiam.
Maceris, drachmam vnam.
Santalorum omnium, añ drachmam vnam & dimidiam.
Papaueris albi, scrupulum vnum.
Semperuiui, scrupulos duos.
Ladani, drachmas duas.
Ambaris, grana quatuor.
Trita excipiantur liquore stillaticio lactucę, & styracis liquidi, formenturque pilæ odoratæ.
In omnibus pilis construendis odoratis, postremùm ambar & moschus adijciantur.

DE SVFFIMENTIS.

Caput XXIX.

Suffitus. SVffitus, suffimentaue, quæ Græcis θυμιάματα, hodie facientibus medicinam Suffumigationes dicuntur: sunt medicaměta, quæ incenduntur, aut ignitis carbonibus inijciuntur. *Vsus.* Vsus autem horum incensorum, ad odorem gratum conciliandum. Item ad destillationes ex capite in subiectas partes, grauedines, obstructiones, frigidos alios cerebri affectus, & pestilentiæ contagia arcenda. Conferunt etiam asthmaticis, & ijs quibus thorax humorum frigidorũ ac crassorũ copia refertus est: item suppurationibus, tussi, laterumque doloribus. Sanguinem autem expuentibus suffimenta plurimum aduersantur: quòd nimirum horum vsu accidat, vt vasorum ora rursus aperiantur. Parantur triplici potissimum forma, nempe pulueris, pastillorũ, & candelarum, vt paulo post plenius dicetur. Cæterùm in iam dictis thoracis affectibus, hunc in modum vapor per os est assumendus. Aeger vestibus circunseptus, in sede collocandus est, vt diuaricatis cruribus prona facie ad vtrunque genu decumbat: atque tum euaporatorio

rio intra crura constituto, enitendum, vt per tubum fistulamúe siue arundinem vapor exceptus, patulo ore inspiretur. Componuntur ex eadem ferè materia qua odoramenta, nempe castorio, ladano, calamintha, styrace, thure, mastiche, ligno aloes, saluia, castorio, moscho, ambra, spica nardi, caryophyllis, rosis, myrrha, casia, & id genus alijs, pro affectuum diuersitate: ac trita carbonibus insperguntur: aut styrace liquido, oleo, vel alio liquore excepta, digeruntur in pastillos, aut candelas, quibus vsu exigente ad suffiendum vtimur. E formulis subijciendis res apertior fiet. *Componendi ratio.*

I. *Forma pulueris.*

℞. Pastillorum galliæ moschatæ, vnciam vnam.
Saluiæ, Maioranæ, Rosmarini, } añ drachmam vnam & dimidiam.
Maceris, drachmam vnam.
Caryophyllorum, Cinamomi, } añ drachmam vnam.
Foliorum lauri, drachmam dimidiam.
Ligni aloes, scrupulos duos.
Moschi, grana tria.

Terantur singula, & commistis omnibus, fiat puluis: qui, postulante vsu, viuis carbonibus inspergatur.

II. *Pastilli specie.*

℞. Thuris, drachmas duas.
Cinamomi, Caryophyllorum, } añ drachmam vnam & dimidiam.
Corticum mali citrij, drachmam vnam.
Maceris, Ligni aloes, } añ scrupulos duos.
Myrrhæ, Mastiches, } añ drachmam vnam.
Pastillorum galliæ moschatæ, drachmas duas.

Trita styrace liquido excipiantur, & informentur pastilli pro suffiendo.

III. *Candelæ.*

℞. Ladani, vnciam vnam & dimidiam.
Thymiamatis, vnciam vnam.
Thuris, Mastiches, } añ drachmam vnam.
Styracis calamitæ, vncias duas.
Caryophyllorum, Cinamomi, Nucis moschatæ, Ligni aloes, } añ drachmam vnam.
Myrrhæ, drachmam dimidiam.
Corticum mali citrij, scrupulos duos.
Carbonum tiliæ, vncias duas.
Asæ dulcis, vnciam vnam.

Cum terebinthina resina, & stillaticio rosarum liquore, quod satis est, fingantur candelæ.

FINIS LIBRI TERTII.

DE VSITATA HVIVS TEMPORIS COMPONENDORVM MISCENDORVMQVE MEDICAmentorum ratione, Liber quartus, Leonharto Fuchsio medico autore.

PROOEMIVM.

PRAECEDENTI libro, qui ordine tertius fuit, componendi rationem, vsumq; eorum medicamentorum, quæ corpori ingeruntur, docuimus: in hoc quarto eiusdem tractationis libro, eorum quæ extrinsecus corpori admouentur, formulas vsumq; trademus. Neq; enim medicum eorum duntaxat quæ intro in corpus sumuntur medicamentorum, sed eorum etiã quæ forinsecus illi adhibentur, rationẽ & vsum tenere oportet, vt scilicet vndiquaq; morbo occurrere posit. Atq; hinc est, quòd ad localiũ vocatorum remediorũ vsum hic liber maximè conducat. Addit etiam lucem plerisq; rescriptis præcedenti libro commemoratis. Siquidem interdum, re ipsa ita postulante, vnguentorum linimentorumq; formulas produximus: quæ nunquam satis cognoscerentur, si non priuatim hic earundem componendi rationem, & vsum docuissemus. Necessariò igitur prioribus tribus, hunc postremùm subijciemus librum: quòd sine eo manca esset, quam de compositione medicamentorum instituimus, tractatio. In quo sanè, perinde atq; in eo qui præcessit, principiò, quo vnumquodq; eorum quæ extrinsecus corpori adhibentur, medicamentorum nomine appelletur: dein, è quibus componantur medicamentis: & tertiò, quis eorundem sit vsus ostendemus. Cæterùm in vniuersum medicamenta, quæ forinsecus admouentur, numero sunt duodecim:

1. Vnguenta.
2. Linimenta.
3. Emplastra.
4. Cataplasmata.
5. Cerota.
6. Dropraces.
7. Sinapismi.
8. Epithemata.
9. Embrochæ.
10. Fomenta.
11. Sacculi.
12. Insessus.

DE VNGVENTIS.

Caput I.

Vnguentum quid.

VNguentum ab vtendi modo vocatum est, quia laborantibus partibus inunctum & illitum diutius, ob crassiciem & lentorem, quàm oleum, hæret. Et veteribus hoc nomine appellabantur, quæ ex odoramentis conficiebantur. Hodie quæ ex oleis, speciebus quibuscunq;, & cera componuntur, ita vocantur. Oleis interdum adijciuntur adipes, butyrum, & muscago. Nonnunquam gummi, & lachrymæ prædictis permiscentur. Species siue pulueres, iuxta affectuum, quibus adhibentur vnguenta, diuersitatem, subinde variantur. Cera, vt conuenientem nanciscatur consistentiam, adijcitur.

Vnguenta hodie vt cõponantur.

Hodie pleriq; in componendis vnguentorũ formulis obseruant, vt vnciæ vni oleorum, specierum drachmam vnã, & ceræ drachmas duas admisceant, quòd hac ratione vnguentorum consistentiam facilius recipiant. Alij plus cera adijcere solent. Præstat autem ceræ quantitatem eius qui componit arbitrio ac iudicio

dicio liberam relinquere, vt scilicet is quantum ad iustam consequendam consistentiam satis sit, adijciat. Cæterùm quum sine oleis vnguenta confici nequeant, ordinis ratio exigit, vt de ijs hoc loco aliquid dicamus. Animaduertendum igitur, olei vocem variè vsurpari. Primùm propriè, oleum succus est pinguis, ex oliuis tritis prælo expressus, vel immaturis crudisue, & ob id ὀμφάκινον καὶ ὠμοτριβὲς Græcis appellatur: vel maturis, quod oleum absolutè aut commune dicitur. Vtrunque autem salsum, vel salis expers, lotum vel illotum existit. Vtrunque item recens, vel vetus, & ex hoc, vel illo (verbi gratia, Sabino) agro allatum. Quæ quidem olei communis differentiæ diligenter sunt obseruandæ, vt scilicet medicamentorum ex ijs compositio iustior fiat. Siquidem facultatibus secundum has differentias plurimùm variant, ac composita quibus miscentur multum immutant. Secundo loco oleum abusiuè succus est oleaginus & fluxilis, ex quibusdam tritis & prælo expressis, tum fructibus, tum seminibus, vt iuglandibus, auellanis nucibus, moschatis, amygdalis vtriusque, nuce Indica, anacardijs, nucleis persicorum, cerasorum, pistaciorum, pinearum, seminibus sinapi, cannabis, lini, ricini, staphidis agriæ, & alijs propemodum infinitis, pinguem in nucleo ipso, vel semine, ceu medullam sortitis. Huic generi proximum est oleum balsami, & petrelæon. Atque hæc duo hactenus commemorata oleorum genera sunt simplicia, nec illis educendis ac exprimendis aliud misceri consueuit, præterquam quod pauxillum aquæ quibusdam extrahendis miscetur, vt alijs oleum commune paucum. Exprimuntur autem olea hoc modo. Semen siue fructus calido pistillo in pila calida teritur, ac postea per setaceum pannum ligneo aut plumbo albo inducto torculari exprimitur. Quod si verò id è quo oleum exprimendum est aridius fuerit, quale est lini semen, terreri debet, probè idipsum in lebete versando & agitando, & dein prælo, setaceo inuolutum panno, subijci & exprimi. Tertium genus olei humor quidam est oleaginus, ignis vehementia, chymistarum opera extractus. Tale ex liquoribus, succis multis, gummi, resinis, cera, melle, lignisque resinosis educitur. Quartum genus oleorum est, omnino compositum ex simplicibus, in oleo cõmuni, vel alio simplici maceratis, in solatis, incoctis. Præstat autẽ simplicium incoquere oleo quàm macerare, aut insolare, quod ita vires ipsorũ rectius in se recipiat oleũ, illoque coquendi modo Galenus vsus sit. Coquenda verò sunt in duplici vase. Quod quidem genus latissimè patet, & horum aliqua ex floribus oleo inditis efficiuntur. Quædam ex germinibus surculisue. Nonnulla ex fructibus integris oleo iniectis, quædam per aquam calidam discretis: quorum omnium exempla secundus huius Operis liber ostendit. Porrò quum flores coctionem nullam admittant, vt insolentur oportet. Qui valentiorem habent fragrantiam & constantem, pluribus diebus insolati, magis vtilia ac tenuiora reddunt olea. Quicunque verò imbecilliores sunt, faciliusque difflantur flores, insolationem minus perferunt, vtpote quorum virtus promptè euanescat: vt est lilium, & viola. Nunc vnguentorum formulas aliquot subijciemus.

1. Oleum propriè quid. Omphacinon. Commune. Olei cõmunis differentiæ.

2. Oleum abusiuè.

3.

4.

I. *Ventriculum frigidum confortans.*

℞. Oleorum ex absinthio, Mentha, } añ vnciam vnam.
Caryophyllorum, Cinamomi selecti, Piperis longi, } añ scrupulos duos.
Ceræ quod satis est, fiat vnguentum.

II. Adstrin-

II. Adstringens.

℞. Oleorum rosacei, Cidoniorum, Mastichini, Myrtini, } añ vnciam dimidiam.
Pastillorum è spodio, Terralemnia, Succino, } añ scrupulum vnum.
Radicis symphyti maioris, scrupulos duos.
Sanguinis draconis, Boliarmenici, } añ scrupulum vnum.
Ceræ albæ quantum sufficit, formetur vnguentum.

III.

℞. Oleorum rosacei, vnciam vnam.
Myrtini, vnciam dimidiam.
Cerussæ, Plumbi vsti & eloti, Lithargyri, } añ scrupulum vnum.
Boliarmenij, Terræ lemniæ, } añ scrupulum dimidium.
Balaustiorum, Rosarum purpurearum, } añ scrupulum vnum & dimidium.
Semperuiui, scrupulum vnum.
Ceræ candidæ, quod satis est: fingatur vnguentum.

IIII. Ad lienis obstructionem & duritiam.

℞. Oleorum è capparibus, Liliacei, Irini, Ex absinthio, } añ vnciam vnam.
Mucaginis altheæ, Seminis lini, Fœnigræci, } añ drachmam vnam & dimidiam.
Pinguedinis gallinæ, Anseris, Taxi, } añ drachmam vnam.
Medullæ cruris bubuli, drachmas duas.
Corticum radicis capparis, Tamaricis, } añ drachmam vnam.
Costi amari, drachmam dimidiam.
Centaurij minoris, drachmas duas.
Cetarach, drachmam dimidiam.
Hammoniaci, Bdellij, Galbani, } añ scrupulos duos.
Dissolutis gummi in aceto, cum cera quantum satis est, formetur vnguentum.

Vsus. Vtimur varijs modis vnguentis, iam vt constringamus, ac roboremus: nunc vt alteremus partes, quibus illinuntur. Interim vt humores, qui in illis continentur, emolliamus ac discutiamus, veluti ex medendi nostra ratione omnibus liquet.

DE

DE LINIMENTIS.

Caput II.

Linimenta, medicamenta sunt, quæ vnguentorum instar illinuntur: hincq; adeò suam appellationẽ sortita sunt. Ex ijsdem ferè rebus, quibus vnguẽta, cera duntaxat excepta, quæ linimentorum compositioni non adhibetur, construuntur. Siquidem cum oleis, alijsq; liquoribus in vnguentorum consistentiam, paulo tamen molliorem ac liquidiorem, coeunt: idq; ob ceræ, qua destituuntur, penuriam, ideoq; denegata ipsis est ea quæ vnguentis debetur firmitudo. Omnibus corporis partibus adhiberi possunt. E formulis res clarior euadet. *Linimenta quæ.*

I. Discutiens.

℞. Oleorum chamæmelini, } Anethini, } Liliacei, } añ drachmas tres & dimidiam.
E semine lini, drachmas duas & dimidiam.
Adipis gallinæ, } Anatis, } añ drachmam vnam.
Seminis nigellæ, } Altheæ, } Dauci, } añ scrupulos duos.
Commixtis omnibus, formetur linimentum.

II. Ad resolutos.

℞. Oleorum costini, vnciam vnam.
Vulpini, } E piperibus, } añ vnciam dimidiam.
Ex euphorbio, vncias duas & dimidiam.
Vini stillaticij, vnciam vnam & dimidiam.
Succi verbasculi odorati, } Saluiæ, } añ drachmas tres.
Radicis acori veri, drachmas duas.
Stichadis, drachmam vnam & dimidiam.
Florum rosmarini, drachmam vnam.
Piperis, scrupulos duos.
Pyrethri, scrupulum vnum.
Euphorbij, scrupulum dimidium.
Radicis pæoniæ, } Hermodactylorum, } añ scrupulum vnum.
Tusis & cribratis speciebus, fiat linimentum.

III. Aliud.

℞. Oleorum vulpini, vnciam vnam.
Costini, } E vermibus, } añ vnciam dimidiam.
Amygdalarum amararum, drachmas tres.
Pinguedinis anatis, } Anseris, } Taxi, } añ drachmam vnam & dimidiam.
Butyri recentis, vnciam dimidiam.
Stiracis liquidi, drachmas duas & dimidiam.
Commistis omnibus, fingatur linimentum.

IIII. Ad scabiem & impetiginem.

℞. Terebinthinæ liquore ſtillaticio roſarum lotæ, vnciã vnam & dimidiam,
Olei roſacei, vnciam dimidiam.
Succi aurantiorum duorum dulcium.
Vitellos ouorum numero duo.

Permixtis omnibus, fiat linimentum. Si fortius vt ſit efficere velis, adde ſulphuris viui, ſcrupulos duos. Oſsium ſepiæ, ſcrupulum vnum.

DE EMPLASTRIS.

Caput III.

ἔμπλαστον. ἔμπλαστρος.
Veteres emplaſtra vt cõpoſuerunt.

Fμπλαστον φάρμακον, & aſſumpto ρ, ἡ ἔμπλαστρος: Græci ἀπὸ τοῦ ἐμπλάττειν, hoc eſt, fingendo, & in maſſam formando, aut potius ſubigendo & verſando, Græcis dicitur. Cæterùm veteribus emplaſtra conſtabant ex terreſtribus nempe metallicis, lapidibus, terræ ſpeciebus, floribus, cineribus, conchis, ſtirpium partibus, vt oleis, lachrymis, ſuccis, & liquoribus. Semina verò, herbarum folia, & radices paucas receperunt, ſecus atque hodie fit, quum nunc non ſolum integras plantarum partes, verumetiam animalium reliquias, recrementa ac eorum penè integra viſcera horum compoſitioni permiſceant. Coxerunt autem emplaſtra ſua, quouſque manus non amplius inquinarunt. Exempla extant apud Meſuæ filium, præterea in libro huius Operis ſecundo, item apud Paulum lib. 7. cap. 17. vbi etiam varias emplaſtrorum differentias enumerat: nempe vulneraria, cicatricem ducentia, diſcutientia, emollientia, ſiccantia, extrahentia, pus mouentia, & lenientia. Hodie emplaſtra quædam citra coctionem, quædam etiam per coctionem fiunt. Quæ citra coctionem, hæc ex axungijs reſinis, gummi ad ignem duntaxat liquefactis conſtant. Quibus ſubinde adijciuntur pulueres ex herbis, & metallis, quæ vbi inter ſe commiſta fuerint, ab igne remouentur, & in frigidam aquã coniecta, manibus tantiſper ſubiguntur, donec in emplaſtri coierint conſiſtentiam. At quæ per coctionẽ fiunt, ex herbis, floribus, radicibus, ſpeciebus, oleis aut ſuccis, aut liquoribus commixtis, vnaque coctis, componuntur. Curandum verò vt quæ longiorem coctionem poſtulant, alijs citius lebeti inijciantur, deinde autem alia. Liquores & ſucci mox inter initia, vel per ſe coquantur, aut cum alijs. Pulueres poſtremum imponantur. Emplaſtra verò ipſa oleo aut alio liquore idoneo coquere conuenit, veterum exemplo, ad liquoris qui adhibetur conſumptionem dum manus non inquinent. Species autem emplaſtrorum compoſitionem ingredientia, non in tenuiſsimum pollinem, vt in vnguentis, rediguntur: ſed leuiter contunduntur, atque adeò in paulo craſsiorem puluerẽ teruntur. Obſeruant magna ex parte in componendis emplaſtris hodie quoque medici, vt herbarum & florum manus plenæ faſciculo, oleorum, pinguedinum, liquorumque, vnciam vnam, vel vnciam vnam & dimidiam adijciant. Sunt qui hoc tempore emplaſtra cum vnguentis & ceratis confundant: atqui parum rectè. Diſtant enim inter ſe, vt ex ijs quę dicta iam ſunt, & deinceps commemorabuntur, omnibus perſpicuum euadit. Nunc vſitatam componendorum emplaſtrorum formam ac rationem, aliquot productis exemplis & reſcriptis, monſtrabimus.

Emplaſtrorũ differentiæ.
Componendorũ emplaſtrorum hodie vſitatorum modus.

I. Leniens.

℞. Maluæ, Altheæ, } añ Manipulum vnum & dimidium.
Florum chamæmeli, Meliloti, } añ Manipulum vnum.
Radicis altheæ, drachmas quinque.

Contuſa bulliant in aqua fontana, donec in conſiſtentiam iuſtam coẽant: dein adiectis

Oleorum chamæmelini, vnciam vnam & dimidiam.

Liliacei, vncias duas.
Bulliant denuò, & informetur emplastrum.

II.

℞. Florum verbasci, Anethi, Chamæmeli, } añ Manipulum vnum & dimidium.
Seminis lini, Fœnogræci, Meliloti, } añ drachmas duas.

Contusa leuiter bulliant in aqua, dum in mellis crassitudinem coëant: postea adijciantur
Oleorum anethi, Chamæmelini, } añ, quod satis est.
Ebulliant iterum, fingaturq; emplastrum.

Pluribus rescriptis nihil opus esse putamus, tamen qui prædictis plura expetit, illa è medendi nostra ratione petat. Compositum ad præscriptum modum emplastrum linteolo illitum, laboranti parti adhuc calidum admouetur. *Emplastrorum vsus.*

DE CATAPLASMATIS.

Caput IIII.

MVlti nostra ætate cataplasmata cum emplastris confundunt, atqui minus rectè. Qui propriè cataplasmatis voce vtuntur medici, ita vocant medicamentum, quod è stirpibus viridibus contusis, vel ijsdem ad mollitudinem vsq; in aqua decoctis componitur. Atq; ea sanè ratione ab emplastro, cui post ebullitionem herbarum factam oleum adijcitur, differt. Vsus eorum in sedandis doloribus, ac tumoribus maximè discutiendis. Item ad fluorem constringendum & menses euocandos valent. Formulis, quod dicimus, certius deprehendetur. *Cataplasma.*

I. *Adstringens.*

℞. Plantaginis vtriusq;, Polygoni, Bursæ pastoriæ, Numulariæ, Saniculæ, Solidaginis saracenicæ, Ophioglossi, } añ Manipulum vnum & dimidium.
Viridibus adhuc omnibus contusis, fiat cataplasma.

II. *Leniens.*

℞. Radicis altheæ, vnciam vnam.
Maluæ, Chamæmeli, Altheæ, Meliloti, } añ Manipulum vnum.
Seminis fœnigræci, Lini, } añ drachmas tres.

Bulliant in aqua, donec mollescant: dein contundantur, & informetur cataplasma.

III. *Menses euocans.*

℞. Artemisiæ, Origani, Pulegij, Matricariæ, Saluiæ, ãn Manipulum vnum & dimidium.
Rubiæ, drachmas tres.
Calamenti, Mentastri, Hyssopi, ãn Manipulum vnum.

Bulliant omnia in aqua ad mollitudinem, & contusa cataplasmatis formam accipiant. *Vsus.* Cæterùm etsi variè vti cataplasmatis, perinde atque emplastris, licet, tamen calefacientia & discutientia hypochondrijs, nisi prius vniuerso vacuato corpore, adhiberi minimè debent. Nam hæc ipsa instar cucurbitulæ totius corporis excrementa ad se trahunt, adeoq; in visceribus phlegmonem, aut obstructionem procreant.

DE CERATIS.

Caput V.

Ceratum quid. CEratum Latinis, κηρωτὴ Græcis, haud dubiè à cera nomen suum accepit, quæ illis miscetur, vt minus promptè diffluat. *Ceratorum compositio.* Componitur ex speciebus paulo quàm vnguentum crassioribus & oleis, quæ cum cera, aut resina terebinthina vel laricea, aut vtriusq; simul, ad solidiorē consistentiam, vt in parte cui admouetur diutius hæreat, perducuntur. Veteres tamen sua cerata citra resinam maxima ex parte cōstruxerunt, cera sola & oleo cōtenti. Non conficitur Ceratū citra ignem. Cera enim nisi prius liquata fuerit, cum alijs non facilè coit ac miscetur. Variæ aūt ceratorū apud antiquos fuere formulę. Quædam enim liquida erant, quæ fracturis adhibebantur, & καταγματικὰ ὑγρὰ καὶ λευκὰ nominabant. Picato quoq; cerato veteres vsi sunt, si quid contusum esset, si quid coquendum & mitigandum, πισσηρὰν κηρωτὴν & πισσόκηρον appellabant. Fuit quod ῥητινόκηρον vocabant, ceræ resina mista, quo in sarcoticis, & ad suppurandum vtebantur. Fuerunt κηρατομαλάγματα, quæ mitiore quodammodo corpore mollium emplastrorum locum tenebant. Hæc quia glutinosa esse melius fuit, ἐγκόλλα illis dicta sunt. Talis ferè nostrorum ceratorum ratio est, in quibus larigna, aut terebinthina ceræ & oleo permiscentur, dum tenacia euadant. Sunt qui ad relaxantia cerata ceram flauam, ad refrigerantia verò & adstringentia candidā vsurpent. Porrò in ceratis componendis hodie medici nonnulli religiosè obseruant, vt vnciæ vni oleorum, drachmam vnam cum dimidia adijciant. Oleum autem ad ceram quadruplum esse volunt. vt si olei sint vnciæ duæ, ceræ sit vncia dimidia. Sed præstat arbitrio medici & pharmacopœi relinquere, vt nunc pro suo scopo solidius, nunc liquidius ceratum faciant. Vt enim corpus durum est & squalidum, vitium etiam acerbius & altius hæret, aërisq; constitutio tenuior & crassior: ita & ceratorum consistentiam mutari necesse est. Quo enim plus accipit ceræ, eo solidius est: quo minus, tanto liquidius. Quod ad formam ceratorum attinet, effinguntur ita, vt figuræ partium, quibus admouentur, aliqua ex parte respondeant. Quod enim ventriculo adhibetur, scuti formam obtinere debet. *Forma ceratorum.* Quod iecinori imponitur, iecoris: quod lieni accomodatur, lienis, hoc est, oblongam, qualia fuerunt veteribus Splenia dicta. *Splenia.* Acu etiam transuersim transmissa consuuntur: quod barbaram sectantes medicinam, inepta voce Interpassare nominant. *Interpassare.* Nunc formulas aliquot subijciemus, quæ planiora reddent ea, quæ de ceratis hactenus dicta sunt.

I. Ventri-

I. *Ventriculum roborans.*

℞. Cinamomi selecti, Caryophyllorum, } añ drachmam vnam.
Galangæ, Macis, } añ drachmam dimidiam.
Nucis moschatæ, scrupulos duos.
Calami odorati, drachmam vnam & dimidiam.
Ligni aloës, scrupulum vnum.
Galliæ moschatæ, Balaustiorum, } añ drachmam dimidiam.
Rosarum purpurearum, drachmas duas.
Mastiches, Ladani, } añ drachmam vnam.
Oleorum mastichini, E mentha, } añ vnciam vnam & dimidiam.
Rosacei, vnciam vnam.

Cum ceræ vncia dimidia, & terebinthina resina, quod satis est, fingatur ceratum scuti effigie ventriculo adhibendum, ac serico obducatur.

II. *Ad mouendos menses.*

℞. Oleorum irini, vnciam vnam & dimidiam.
Liliacei, Nardini, } añ vnciam vnam.
Nucis moschatæ, Radicis calami odorati, Cinamomi, } añ drachmam vnam.
Artemisiæ, Abrotoni, Saluiæ, } añ drachmam vnam & dimidiam.
Opopanacis, Sagapeni, } añ drachmas duas.

Dissolutis gummi in vino, cum cera flaua, quod satis est, fiat ceratum, vtero admouendum.

III.

℞. Ceræ albæ, Terebinthinæ resinæ, } añ vncias duas.
Picis naualis, vnciam vnam.
Thuris, Myrrhæ, } añ drachmas duas.
Opopanacis, Bdellij, } añ drachmam vnam & dimidiam.
Succini, drachmas tres.
Lithargyri, Lapidis magnetis, } añ drachmas duas & dimidiam.
Mumiæ, drachmam vnam & dimidiam.
Oleorum rosacei, vncias duas & dimidiam.
Myrtini, vnciam vnam & dimidiam.

Commixtis omnibus, iuxta artem fiat ceratum.

DE DROPACE.

Caput VI.

Dropax duplex.
Simplicissimus.
πίττωσις.
Picatio.

ETsi dropacis hoc tempore nullus est vsus, tamen cum veteres medici, maximè Galenus, atq; etiam poetæ huius crebrò mentionem faciant, non est cur eius compositionem silentio transire debeamus: imò annitendum, vt hac diligenter tradita, illum in vsum quotidianum reuocemus. Sciendum igitur erit, veteribus duplicem fuisse Dropacem. Simplicissimum vnum, qui ex sicca pice paucissimo oleo liquata constabat. Hunc calidum adhuc toti corpori, aut certis eiusdem partibus, prius tamen derasis, illinebant, & ita agglutinari sinebant. Eius generis dropacem Græci alio nomine πίττωσιν, Latini Picationem appellauerunt. Vsus huius in totius corporis aut eiusdem partium extenuatione erat. Humectat enim, calefacit ac sanguinis copiam allicit, atq; adeò amissam carnem reparat, extenuatosq; alimentũ ad partes flaccidas trahens reficit. Adhibebant etiam ijs qui crebrò vomebant, & qui cruditatem patiebantur, atq; cœliacos affectus: & in summa, omnibus partibus alimentũ non sentientibus. Dropacem hunc, priusquam exactè frigesceret, auellebant, ac dein igne rursus calefactum admouebant, & similiter vt antea, priusquàm frigesceret, auellebant, atq; id subinde repetebant.

Compositus dropax.

Alter dropax compositus fuit, qui præter picem oleo liquatam, resinam, piper, pyrethrum, rosmarini semen, bitumen, sulphur viuum, salem, cinerem sarmentorum, castorium, elleborum, euphorbium, & id genus alia, quæ trita liquefactis inspergebantur, accipiebat, & ad emplastri, aut malagmatis formam præparabatur, in hunc modum:

℞. Picis liquidæ, Ceræ, Colophoniæ, } añ vncias tres.
Bituminis, vnciam vnam & dimidiam.
Sulphuris viui, drachmas tres.
Piperis, Pyrethri, } añ drachmas duas.
Staphidis syluestris, drachmam vnam & dimidiam.
Euphorbij, Ellebori albi, } añ drachmam dimidiam.

Arida tusa liquefactis inspergantur, & fiat dropax.

Hunc dropacem cataplasmatis vice in diuturnis malis adhibebant, & ante sinapismum, de quo sequenti mox dicemus capite, vt scilicet corpus ad Sinapi præpararetur: & post sinapismum, vt affectus seu morbi reliquias discuteret.

DE SINAPISMO.

Caput VII.

Sinapismus quid?
Componendi ratio.

SInapismum veteres, Aëtio libro 3. capite 191. teste, vocabant cataplasma ex sinapi. Cuius conficiendi is fuit modus. Caricas pingues in aqua tepida pridie macerabant, sequenti autem die fortiter expressas probè conterebant: deinde acre sinapi acceptum priuatim tenebant, & inter terendum dilutum caricarum affundebant, quo facillimè teri posset, non tamen aquosum fieret: postea in massam redigentes, priuatim vtrunq; inter se miscebāt. Atq; si vehementem inducere sinapismum volebant, partes duas sinapis cum vna caricarũ temperabant: si vero mediocrem, æquales vtriusq; portiones accipiebāt: sin mitiorem, tertiā sinapis, & duas caricarum. Cæterùm in corporibus facili sensu præditis, & in quibus vitium in superficie hæret, panem pro caricis ad sinapi ammiscere oportet. Sed nec hoc ignorandum: Si in aceto maceretur sinapi, inefficatius reddi, quod acetum sinapis vim discutiat. Imponitur autem sinapismus, vbi ex

alto

alto ad superficiem corporis trahere consiliũ est: ideoq́ʒ alicui parti admotus, non amouetur, dum cutem cruento colore suffundat. Hinc est, quod hodie eiusmodi à nostris emplastra Rubificantia vocentur. Temporis verò longitudinem in omnibus decernere impossibile est. Quare frequenter sinapismus leuandus est, & caro consideranda an exactè rubefacta est. Et hoc maxime faciendum in partibus hebetiore sensu præditis. In quibus verò celeriter operari ipsum volumus, locus spongijs ex calida expressis fouendus est, incumbente adhuc sinapismo: id est, super linteum spongiæ imponendæ sunt. Post sufficientem vsum, in balneum ducendus est æger, & in calidum ponendus solium, & pars iterum perfundenda citra inunctionẽ. Post balneum verò, rosaceo illinendus locus. At in vehementi dolore, aut etiam vlceratione, hapso lanæ aqua & rosaceo imbuto integendus est: & imponenda est malua cocta, trita cum pane. Post sedatum dolorẽ, vtendum est cerato rosaceo cum cerussa. In quibus verò balneum adhiberi nequit, in ijs per reliquum corpus spongiarum ex calida aqua expressarum fomento vtendum est. Verùm in capitis, & præsertim frigidis affectibus, olei calidi perfusione locus mitigandus est. Vsus sinapismi & rubificantis emplastri potissimum in diuturnis vitijs, vbi reliqua præsidia non suffecerint, efficacissimus est. Summè autem prodest capitis dolori, hemicraniæ, morbo comitiali, vertigini, insaniæ, capiti adhibitus. Sed & thoraci, in asthmate, orthopnœa, & tussi diuturna. In destillatione, & caput, & thorax sinapismo illinendus. Stomachus & intestina in omnibus diuturnis affectibus & maximè in prostrato appetitu: item in nephriticis affectibus, ac lumborum, colis & vesicæ resolutionibus. Quin & omnes resolutæ & frigefactæ partes hoc auxilio gaudent. Commodum est quoq́ʒ præsidium podagricis, arthriticis, & ischiadicis. In acutis contrà morbis non admodum probatur: paucis tamen exceptis, nempe segnioribus & pigrioribus vtpote lethargo, cataphora, & catocho: in quibus sinapismo vtimur, initio illum quidem cruribus imponentes: vbi verò materia radices egerit ac firmabitur, capiti. In ijs præterea, qui continua febre laborant, vlcusq́ʒ habent, tum in cartilaginosis, tum ex carnibus alijs locis vitari debet sinapismus. Vlcera enim efferantur, nimiaq́ʒ acrimonia exacerbantur: partes verò excarnes, ab ipso sinapismo exuruntur, & nigrescunt. Reliquum est, vt sinapismi siue emplastri rubificantis formulam vnam subijciamus, quæ

Emplastra rubificantia.

Sinapismi vsus.

℞. Olei costini, vnciam vnam.
E castorio, } añ vnciam dimidiam.
Euphorbio, }
Sinapis, drachmas duas & dimidiam.
Fimi syluestrium columbarum, drachmam vnam & dimidiam.
Sagapeni, drachmas duas.
Euphorbij, scrupulum vnum.
Seminis nasturtij, drachmam vnam & dimidiam.
Castorij, drachmam vnam.
Aceti, drachmas duas.
Cum cera, quod satis est, ad emplastri consistentiam coeant.

DE EPITHEMATIS.

Caput VIII.

EPithemata veteribus, vt Paulus libro 7. capite 18. attestatur, propriè erant malagmata, quę medijs corporis partibus ventriculo (verbi gratia) iocineri, lieni, & eiusmodi admouebantur. Generatim tamen quæ alijs etiam impo-

Epithemata propriè.
Generatim.

Epithematū componendi vsitata ratio. nebantur partibus, Epithemata nuncupabantur. Hodie verò epithemata diuersa, ac olim, ratione è stillaticijs liquoribus, adiectis speciebus aliquot, componuntur. Sic autem ea magna ex parte miscent, vt libræ vni liquorum, drachma vna & dimidia, aut duæ specierum respondeant. Rarò etiam alijs, quàm iecori & cordi, partibus hodie admouent epithemata. Præterea ijs quæ cordi adhibentur, aliquid vini optimi, modo febris non adsit, & croci, præter alia corroborantia medicamenta, miscent. His verò quę iecori imponuntur, aceti parū permiscent, vt nimirum ad iecur ac corporis interiora vim medicamentorum deducant. *Modus miscendi.* Modum verò in illis miscendis eum seruant, vt librę liquorum vnciam vnam, vini & aceti semunciam adijciant. E croco sat erit scrupulum dimidium, aut grana aliquot permiscuisse. *Adstringentia epithematis ventriculi & iecoris admiscenda.* Porrò qui epithematis ijs quæ ventriculo & iecori imponuntur, rectè vti voluerit, is nunquã non adstringentia illis misceat medicamenta oportet. Siquidem quum hæc duo viscera communia sint alimenti instrumenta, adeoq; eorundem functiones ad vitæ conseruationem sint necessariæ: semper aliquid quod illis robur concíliet, vt sunt adstringentia, adijciendum erit. Quicunque igitur vitę discrimen inferre noluerit, is adstringentium in prædictis epithematis vsum haud negligat. Sed pręstat, ea quæ diximus, exemplis aliquot illustrare.

I. Cordiale.

℞. Liquoris stillaticij boraginis, Rosarum, Melissophylli, Oxalidis, — añ vncias tres & dimidiam.
Specierum Antidoti è gemmis, E margaritis, — añ drachmam dimidiam.
Lignialoes, Ramentorum eboris, Corticum mali citrij, Ossis cordis ceruini, — añ scrupulum dimidium.
Vini optimi, vnciam vnam.
Croci, scrupulum dimidium.

Commistis omnibus, fiat epithema, cordi adhibendum.

II. Iecori adhibendum.

℞. Liquoris stillaticij vtriusq; intybi, Cichorij, Lactucæ, Absinthij, — añ vncias duas.
Oxalidis, vncias tres.
Solani, vnciam vnam.
Aceti, vnciam dimidiam.
Specierum Antidoti diarrhodon abbatis, drachmam vnam & dimidiam.
Diatriasantalon, scrupulos duos.
Santalorum rubeorum, scrupulum vnum.

Mixtis omnibus, formetur epithema, iecori admouendum.

Vsus epithematum. Vsus autem epithematum is est. Calefactis primùm ijs, dein pannus laneus charmesinus, si haberi potest, imbutus ipsis, & madefactus, atq; subinde leuiter expressus, loco laboranti toties admouetur, quoties necessitas ipsa requirit. Subinde etiam mutantur panni, ne calefacti corpus calefaciant.

DE EMBROCHIS.

Caput IX.

Ἐμβροχὴ vox, Latinis irrigationẽ sonat. Est autem propriè Embrocha, quum ex alto, pluuiæ instar, in partem aliquam fit destillatio. Sic quidem dicta ἀπὸ τοῦ βρέχειν, quod pluere ac irrigare Græcis significat. Vtimur ijs in capitis vitijs, aliarumq; partium contusionibus ac fracturis. Componuntur autem Embrochæ ex herbis, radicibus, seminibus, floribus, & id genus alijs, in aqua, vel vino, pro affectus diuersitate, decoctis. Adijciunt autem magna ex parte ad manipulos duos, stirpium & aliorum, libram vnam liquorum: atq;, quoad medietas consumatur, decoquunt. Decoctum autẽ hoc, quum adhuc calet, capiti aut alteri parti adhiberi debet. Formulis aliquot propositis, res tota planior fiet. *ἐμβροχή.* *Vsus.* *Compositio.*

I. Capitale calefaciens.

℞. Betonicæ,
Chamæmeli,
Maioranæ,
Serpylli,
Lauandulæ,
Origani,
Hyssopi,
Calaminthæ, } añ Manipulum vnum.

Coquantur in libris aquæ fontanæ quatuor ad dimidias, fiatq; embrocha.

II. Refrigerans.

℞. Foliorum salicis, Manipulum vnum.
Florum nymphææ,
Violarum,
Rosarum, } añ Manipulum dimidium.
Seminis lactucæ,
Portulacæ,
Cucurbitæ, } añ drachmam vnam.
Corticum papaueris, drachmam dimidiam.

Bulliant in libra vna & dimidia aquæ fontanæ ad tertias, fiatq; embrocha.

DE FOMENTIS.

Caput X.

Fomenta à fouendo dicta sunt, quòd scilicet suo calore partes corporis, quibus applicantur, foueant. Græci illa generatim θερμάσματα nominant. Sunt verò duplicia, humida nimirum, & arida, Hippocrate lib. 2. Vict. acut. morborum teste. Cæterùm fomentum humidum, Galeno lib. 12. Ther. method. cap. 7. & alijs Græcis propriè καταντλησις dicitur. At id quidem in vtre, vesica, vasculo æreo, aut testaceo, vel spongia vel linteo humido imbuto adhibetur: vt è loco Hippocratis paulo antè citato satis liquet. Aridum propriè Græcis πυρία vocatur: & à sacculo, de quo sequenti agemus capite, ferè nihil distat. Porrò fomenta cutim rarefaciunt, & transpirabilẽ reddunt: ac sanguinem qui in phlegmonibus est, attenuant, & discutiunt. Antè tamen corporis vacuationem, vt alia omnia localia, præsertim in corpore plethorico, aut vitiosis humoribus referto, non sunt temerè admouenda. Quippe tum plus humorum ad calefactam partem trahetur, quàm id sit quod discutitur. Nunc humidorum fomentorum vnam & item alteram formulam subijciemus. *Fomenta.* *θερμάσματα.* *καταντλησις.* *πυρία.* *Vsus.*

I. *Anodynum & relaxans.*

℞. Maluæ, Manipulum vnum.
Florum anethi, Chamæmeli, Meliloti, } añ Manipulum dimidium.
Seminum lini, Fœnogræci, } añ vnciam dimidiam.
Coquantur in lib. duabus aquæ fontanæ, dum medietas relinquatur: & postea aliquo prædictorum modorum adhibeatur.

II. *Ad lienem induratum.*

℞. Centaurij minoris, Ceterachij, siue aspleni, } añ Manipulum vnum.
Rutæ, Manipulum dimidium.
Seminis lini, Fœnogræci, } añ drachmas tres.
Corticum radicis capparis, drachmas tres & dimidiam.
Radicis altheæ, vnciam vnam.
Decoquantur in aqua & aceto iustæ quantitatis ad tertias, spongiaque iure decocti imbuta applicetur.

DE SACCVLIS.

Caput XI.

QVæ veteribus arida dicebantur Fomenta, hæc hodie sacculorum appellatione veniunt. Nihil enim, aut parum admodum differre videntur. Conficiuntur è radicibus, herbis, floribus, seminibus, & id genus alijs medicamentis. Radices præterea & herbæ conciduntur, aut leuiter contunduntur, perinde atque semina. Adhibentur magna ex parte capiti, cordi, ventriculo, iecori, lieni, & vtero. Ideoque & compositio & forma eorundem iuxta partis laborantis morbum, situm & figuram variantur. Capiti enim, quod ad compositionem attinet, è capitalibus vocatis medicamentis confecti: quod ad figuram spectat, oblongi sacculi, & tiaræ formam obtinentes admouentur. Ventriculo, quæ ex ijs quæ ipsi maxime destinata sunt, confecti, & scuti effigie, adhibentur. Cordi, iecori, lieni, & vtero, ex rebus singulis partibus congruentibus compositi, & dictarum partium formam imitantes, applicantur. Et qui capiti & cordi admouentur, serico: reliqui verò lineis pannis obducuntur. Iam è formulis, quæ diximus, magis innotescent.

Componendorum sacculorum ratio. Quibus partibus corporis & qua forma adhibeantur.

I. *Capiti apponendus.*

℞. Florum rosmarini, Lauandulæ, Chamæmeli, Betonicæ, Rosarum, } añ Manipulum vnum & dimidium.
Saluiæ, Maioranæ, Serpylli, Meliloti, } añ Manipulum dimidium.
Folliculorum senæ, drachmas duas & dimidiam.
Stichadis, drachmas tres.
Caryophyllorum, Nucis moschatæ, Maceris, } añ scrupulos duos.

Contu-

Contusa in sericum demittantur, formeturque sacculus capitalis, tiaræ formam referens.

II. Cordi.

℞. Florum buglosi veri,
Echij,
Rosarum,
Melissophylli, } an̄ Manipulum vnum.
Cinamomi electi,
Caryophyllorum,
Maceris, } an̄ drachmam dimidiam.
Ligni aloes, scrupulum vnum.
Corticum mali citrij,
Specierum diambræ, } an̄ drachmam vnam.
Osis cordis ceruini, scrupulum dimidium.
Croci, scrupulum vnum.

Contritis omnibus, fiat sacculus è serico, cordialis.

III. Leniens & discutiens.

℞. Florum chamæmeli,
Meliloti,
Anethi, } an̄ Manipulum dimidium.
Seminis lini,
Fœnogræci,
Altheæ, } an̄ drachmas duas.
Origani,
Abrotoni,
Mentæ siccæ,
Calaminthæ,
Rutæ hortensis, } an̄ Manipulos duos.

Contusa in linteolum demittantur, fiatque sacculus.

Cæterùm sacculi semper acu transuersim missa consuuntur, ne scilicet ea ex quibus constant, in vnam omnia partem labantur ac declinent. Vt plurimùm etiam antea quàm adhibentur, lapidi ab igne calefacto imponuntur, ac vino aut aceto irrigantur: ac postea contracto calore, partibus laborantibus admouentur.

DE INSESSIONIBVS.

Caput XII.

QVod Latini insessum, aut insessionẽ, hoc Græci ἐγκάθισμα nominant. Non est autem, nisi decoctum ex herbis, floribus, seminibus, radicibus, alijsque eius generis medicamentis constans, cui ęger insidet. Insessionibus autem vtimur, vbi balnea nos deficiunt, aut vbi ęger imbecillior est quàm vt balnei, quod vehementius discutit, viresque resoluit, vsum ferre posit. Vsus autem insessionum maximè est in renum, vesicæ, coli, ani, & vteri malis. Variantur medicamenta pro morbi diuersitate, nunc hęc, nunc alia requirentis. Præstat autem, vt insessionis tempore caput operiatur, ne vaporibus sursum elatis repleatur. Restat vt formulas aliquot subijciamus. *Insessus. ἐγκάθισμα. Vsus.*

I. Ad calculosos.

℞. Saxifragæ,
Oenanthes, seu filipendulæ,
Helxines,
Maluæ,
Altheæ, } an̄ Manipulum vnum.

Cicerum

Cicerum rubeorum, drachmas tres.

Seminum apij, Lini, Fœnogræci, } añ drachmam vnam & dimidiam.

Coquantur singula in aqua iustæ quantitatis ad tertias, pro insessione, affligente calculo.

II. Ad menses constrictos.

℞. Artemisiæ, Saluiæ, Betonicæ, Calaminthæ, Origani, Pulegij, Chamæmeli, Meliloti, Hyperici, Abrotoni, } añ Manipulum dimidium.

Radicum iridis, Apij, } añ vnciam vnam.

Coquantur, radicibus prius minutim concisis, pro insessu.

III. Constringens.

℞. Plantaginis, Polygoni, Rubi, } añ Manipulum vnum & dimidium.

Corticum mali granati, drachmas tres.

Bursæ pastoriæ, Equiseti, } añ Manipulum vnum.

Radicis symphyti maioris, Radicis bistortæ, } añ vnciam dimidiam.

Balaustiorum, drachmas tres.

Coquantur omnia in tribus aquæ pluuiæ partibus, & quarta vini nigri adstringentis, pro insessu eorum qui alui profluuio, aut dysenteria laborant.

PERORATIO.

Hactenus, quanta breuitate potuimus, vsitatam huius temporis componendorum medicamentorũ rationem quatuor libris perstrinximus: hoc potissimum nomine, vt non tantum pharmacopœis, verumetiam ijs qui medicinæ sectantur studium, & ijs etiam qui iam medicinam facere incipiunt, prodessemus. Nam abundè nobis constat, quàm exerceat eos hæc res, qui iam medendi rationis periculum faciunt, si non habeant qui illos quasi manu ducat. Speramus etiam, hinc eam commoditatem ad plerosque peruenturam, vt deinceps paulo latinius suas formulas possint conscribere. Nos illarum pauca duntaxat exempla passim adduximus, quibus qui contenti esse nolint, ad medendi rationem nostram confugiant: quæ ipsis, quod desiderant, affatim suppeditabit.

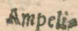
Restat aliud nihil, nisi vt Patrem Domini nostri IESV CHRISTI precemur, vt is noster labor quàm plurimis vsui esse possit. Quòd si consecuti fuerimus, non est quod amplius requiramus

FINIS.

Rerum

RERVM ET VERBORVM IN LIBRIS DE COMPOS. MEDICAMENTORVM D. LEONHARTI Fuchsij præcipuè memorabilium Index.

Ammoniacum thymiama 42

Ampeli-

Aparine 133

C

Capsicon

Diacatholica antidot. 235.

F

Fraxini

Herba fullonum 34.

I

K

Kupffer-

Lycium

Medicorum

o Myrrha

P.

Vnguen-

F I N I S.

Series Chartarum.

**):(A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z. a b c d e f g h i k l m n o.
Omnes terniones, excepto):(duernione.

FRANCOFVRTI AD MOENVM, PER MARTINUM Licium, impensis Sigismundi Feyrabend & Simonis Huteri, Anno Salutis humanæ M. D. LXVI. Mense Augusto.

Ung Solare } p. 337
Cold Cream – Ceratum – } 350